T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ VE SİYASET BİLİMİ
(KENT VE ÇEVRE BİLİMLERİ)
ANABİLİM DALI

126328

TÜRKİYE`DE KIRSAL YOKSULLUK VE ANAMAS YÖRESİ ÖRNEĞİ

Doktora Tezi

İsmail GÖKDAYI

96922320

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Can HAMAMCI

Ankara 2003

T.C.

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KAMU YÖNETİMİ VE SİYASET BİLİMİ

(KENT VE ÇEVRE BİLİMLERİ)

ANABİLİM DALI

TÜRKİYE`DE KIRSAL YOKSULLUK VE ANAMAS YÖRESİ ÖRNEĞİ

Doktora Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Can HAMAMCI

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı	İmzası
Prof.Dr. Ruşen KELEŞ	
Prof.Dr. Cevat GERAY	
Prof.Dr. Can HAMAMCI	
Doç.Dr. Nesrin ALGAN	
Yrd.Doç.Dr. Zeliha ETÖZ	

Tez Sınavı Tarihi: 5/12/2003

TÜRKİYE'DE KIRSAL YOKSULLUK VE ANAMAS YÖRESİ ÖRNEĞİ

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER I
ÇİZELGELER VI
ÇİZİMLER VIII
RESİMLER VIII
ÇİZGELER IX
KISALTMALAR X

GİRİŞ XI
1. ARAŞTIRMANIN KONUSU XII
2. ARAŞTIRMANIN AMACI XII
3. ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI XII
4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ XIII
4.1. Araştırmanın Alanı XIV
4.2. Araştırmanın Evreni XIV
4.3. Araştırmanın Örneklemi XV
4.4. Veri Toplama Araçları ve Uygulama XV
4.5. Araştırmanın Kısıtları XVIII
5. ARAŞTIRMANIN BÖLÜMLERİ XVIII

I. BÖLÜM: YOKSULLUK KAVRAMI 1
1. YOKSULLUK 1
1.1. Yoksul 3
1.2. Yoksulluk 7
1.3. Yoksunluk 9
2. YOKSULLUĞA KURAMSAL YAKLAŞIMLAR 14
2.1. Kültürel Yaklaşım (Yoksulluk Kültürü) 20
2.1.1. İnsan Sermayesi Açıklaması 23
2.1.2. Kültürel, Moral ve Genetik Açıklama 25
2.1.3. Kamusal Yardım Kuruluşlarının Etkisi Açıklaması 29
2.1.4. Kadın Yoksulluğu Açıklaması 30
2.1.5. Aile Yapısı Açıklaması 31
2.2. Yapısal Yaklaşım (Yapısal Yoksulluk) 32
2.2.1. Bağımlılık Açıklaması 33
2.2.2. Siyasal Yetkisizlik Açıklaması 37
2.2.3. Nüfus Hareketleri Ve Makro-Ekonomik Yaklaşım Açıklaması 38
2.2.4. İş Olanakları Ve Düşük Ücretler Açıklaması 40
2.2.5. Irkçılık Ve Ayrımcılık Açıklaması 42
2.2.6. Dip Sınıf Açıklaması 43
2.2.7. Sosyal Refah Devleti Açıklaması 45
2.2.8. Bürokratik Devletçi Sosyalizm Açıklaması 46
2.3. Çevreci Yaklaşım 47
2.4. Kuramsal Yaklaşımların Değerlendirilmesi 47
3. YOKSULLUKLA İLİŞKİLİ DİĞER KAVRAMLAR 48
3.1. Yoksulluk, Dışlanma Ve Ötekiler 48
3.2. Yoksulluk ve Küreselleşme 52
3.3. Yoksulluk Döngüsü 56
3.4. Kentsel ve Kırsal Yoksulluk 58
3.4.1. Kentsel Yoksulluk ve Özellikleri 59
3.4.2. Kırsallığın Tanımlanması 61
3.4.3. Kırsal Yoksulluk ve Özellikleri 64

4. YOKSULLUĞUN ÖLÇÜLMESİ 69
4.1. Yoksulluk Göstergeleri 71
4.2. Yoksulluk Sınırı 73
4.3. Mutlak Yoksulluk (Gelir Yoksulluğu) 75
4.4. Göreli Yoksulluk 80
5. YOKSULLUĞUN NEDENLERİ 91
6. DEĞERLENDİRME 94

II.BÖLÜM: DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE YOKSULLUK 96
1. YOKSULLUK SORUNSALININ TARİHÇESİ 96
1.1. Sanayileşme Öncesi Yoksulluk 96
1.2. Sanayileşme Sonrası Yoksulluk 98
1.3. 90'lı Yıllarda Yoksulluk 101
2. DÜNYADA YOKSULLUK 102
3. TÜRKİYE'DE YOKSULLUK 111
4. TÜRKİYE'DE KIRSAL YOKSULLUK 115
4.1. Kırsal ve Kentsel Yoksulluk 117
4.2. Bölgesel Farklılıklar ve Yoksulluk 119
4.3. Gelir Yoksulluğu 120
4.4. Cinsiyet ve Yaşa Göre Kırsal Yoksulluk 125
4.5. Öğrenim Durumuna Göre Kırsal Yoksulluk 127
4.6. Bireylerin Medeni Durumuna Göre Kırsal Yoksulluk 130
4.7. Çalışma Durumuna Göre Kırsal Yoksulluk 132
4.8. Ekonomik İşleve Göre Kırsal Yoksulluk 134
4.9. Meslek Durumlarına Göre Kırsal Yoksulluk 136
4.10. Hanehalkı Bireşimine Göre Kırsal Yoksulluk 138
4.11. Oturduğu Konutun Özelliğine Göre Kırsal Yoksulluk 139
4.12. Doğal Yıkımlardan Kaynaklanan Yoksulluk 141
4.13. Göç ve Yoksulluk 145
5. DEĞERLENDİRME 149

III. BÖLÜM:ANAMAS YÖRESİ ÖRNEĞİ 152

1. TÜM YÖNLERİYLE ANAMAS YÖRESİ 152

1.1. Tarihsel Yönleriyle Anamas Yöresi 159

1.2. Doğal Yönleriyle Anamas Yöresi 166

1.3. Kültürel Yönleriyle Anamas Yöresi 171

1.4. Ekonomik Yönleriyle Anamas Yöresi 175

2. ANAMAS YÖRESİ KIRSAL YOKSULLUĞUNA YAPISAL AÇIKLAMA 182

2.1. Doğal Yapı 183

2.1.1. Arazi Yapıları Ve Kullanım Biçimleri 184

2.1.2. İklim ve Yağış Koşulları 188

2.1.3. Toprak Koruma ve Aşınma/Erozyon Etkileri 189

2.1.4. Doğal Yıkımlar 191

2.1.5. Doğal Kaynaklarla İlişkiler 192

2.2. Ekonomik Yapı 196

2.2.1. Üretim Ölçeği Ve Verimlilik Düzeyleri 200

2.2.2. İş Olanakları, Boş Zaman Değerlendirme/Ek İş Ve Birikim Olanakları 205

2.2.3. Teknoloji Ve Girdi Kullanımı Düzeyi 210

2.3. Toplumsal Yapı 213

2.3.1. Eğitim Düzeyleri 213

2.3.2. Nüfus Ve Göç Göstergeleri 224

2.3.3. Yardım Alan Yoksulların Durumları 232

2.3.4. Yaşam Kalitesi Göstergeleri 244

2.3.5. Yoksulluk Ve Ayrımcılık Konusunda Yargıları 255

2.3.6. Örgütlülük Düzeyleri Ve Etkisizlik 260

IV.BÖLÜM: SONUÇ VE ÖNERİLER 261
1. ANAMAS YÖRESİ'NDE KIRSAL YOKSULLUK DÖNGÜSÜ .264
2. ÖNERİLER 269
2.1. Olanaklar 269
2.2. Anamas Yöresi Kırsal Yoksulluk Döngüsünün Kırılması 276

ÖZET 280
ABSTRACT 281
KAYNAKÇA 282
EKLER 308
EK-1: ETF Kayıtları (Mart 2003) **308**
1. Aksu Merkez Sağlık Ocağı ETF Kayıtları 308
2. Yakaafşar Sağlık Ocağı ETF Kayıtları 309
EK-2: Yardım Alan Yoksullar **310**
1. Aksu Merkez Sağlık Ocağı'nın İzlediği Yoksullar 310
2. Yakafşar Sağlık Ocağı'nın İzlediği Yoksullar 313
EK-3: Sormaca/Anket Formu **319**
EK-4: Konuşma Metinleri **322**
EK-5: Envanter Çalışması Formu **345**

ÇİZELGELER

Çizelge: 1. Araştırmada kullanılan yöntemler ve kapsam XVII
Çizelge: 2. Yoksulluğun dünyadan çeşitli yüzleri 6
Çizelge: 3. Yoksulluğun kimi ülkelerdeki görünümleri 9
Çizelge: 4. Yoksulluğa verilen anlam kümeleri 11
Çizelge: 5. Yoksulluk göstergeleri için bir sınıflandırma 12
Çizelge: 6. Yoksulluğun yoksunluk boyutları 13
Çizelge: 7. Gelişme düzeylerine göre yoksulluk ölçütleri 69
Çizelge: 8. Yoksulluk sınırı ölçme yöntemleri 70
Çizelge: 9. Yoksulluk ölçme göstergeleri 72
Çizelge: 10. Cinsiyete göre günlük kalori ölçütleri 76
Çizelge: 11. Dört kişilik bir ailenin besin gereksinim ölçütleri 77
Çizelge: 12. Hanehalklarının yerleşim yerlerine göre gıda ve gıda-dışı harcama oranları 78
Çizelge: 13. İnsani yoksulluk göstergeleri 87
Çizelge: 14. İnsani yoksulluk göstergesi hesaplama ölçütleri 87
Çizelge: 15. Kimi ülkelerde insani yoksulluk 88
Çizelge: 16. Zayıflık ve korunmasızlığın nedenleri 90
Çizelge: 17. Dışlanma ve ayrımcılık biçimleri 49
Çizelge: 18. Küreselleşmenin dünya yoksulluğu üzerine etkileri 54
Çizelge: 19. Ortalama büyüme oranları (%) 55
Çizelge: 20. Kırsallığın ölçütleri 62
Çizelge: 21. Sürekli (kronik) yoksulluğun nedenleri 93
Çizelge: 22. Dünyada yoksulların görünümü (günlük 1 $) 105
Çizelge: 23. Dünyada yoksulların görünümü (günlük 1.08 / 2.15 $) 107
Çizelge: 24. Gelişmekte olan 90 ülkenin yoksulluk sıralaması 109
Çizelge: 25. Yoksulluğun profili 110
Çizelge: 26. Kişibaşına GSMH ve GSYİH (1980-2001) 112
Çizelge: 27. Kent ve kır nüfusu (1970-2000) 113
Çizelge: 28. Kırsallığın derecesine göre insani gelişme 116
Çizelge: 29. Hanehalkı büyüklüklerine ve yerleşim yerlerine göre kırsal yoksullar 118
Çizelge: 30. Bölgelere ve nüfus gruplarına göre yoksulluk 120
Çizelge: 31. Yoksulların bileşimi 121
Çizelge: 32. Yerleşim yerlerine göre % 20'lik hanehalkı dilimlerinin gelir

payları 122
Çizelge: 33. Bölgelere göre kişibaşına aylık ve günlük yoksulluk sınırları 123
Çizelge: 34. Dört kişilik ailenin gıda harcaması (TL/ay) (Şubat-2003) 124
Çizelge: 35. Yoksulluk sınırı ve asgari ücret 125
Çizelge: 36. Kırsal yoksulların yaş ve cinsiyet dağılımı 126
Çizelge: 37. Eğitim düzeyine göre yoksulluk oranları 127
Çizelge: 38. Kırsal yoksulların öğrenim durumları ve cinsiyet dağılımları 128
Çizelge: 39. Kırsal yoksulların medeni durumları ve cinsiyet dağılımları 131
Çizelge: 40. İşgücü düzeyine göre yoksullar 132
Çizelge: 41. Kırsal yoksulların çalışma durumu 133
Çizelge: 42. Kırsal yoksulların ekonomik işlevleri 135
Çizelge: 43. Kırsal yoksulların meslek durumları 136
Çizelge: 44. Yoksul hanehalkı bireşimi dağılımı 138
Çizelge: 45. Kırsal yoksulların oturduğu konutun özelliği 140
Çizelge: 46. 17 Ağustos 1999 Gölcük Depremi'nde yerleşim birimlerine göre toplam ölü ve yaralı sayısı 142
Çizelge: 47. 12 Kasım 1999 Düzce Depremi'nde yerleşim birimlerine göre toplam ölü ve yaralı sayısı 143
Çizelge: 48. Net göç veren illerin net göç oranları (1980-1990) 146
Çizelge: 49. Net göç alan illerin net göç oranları 148
Çizelge: 50. Isparta İli nüfus verileri (2000 gns) 158
Çizelge: 51. (1530) yılında Anamas ve köyleri 164
Çizelge: 52. (1844-1845) yıllarında Anamas 165
Çizelge: 53. Anamas Yöresi'ndeki Oğuz boyları 172
Çizelge: 54. Isparta İli genel arazi dağılımı 175
Çizelge: 55. Aksu İlçesinin tarım arazilerinin durumu 176
Çizelge: 56. Isparta'da kiraz üretimi 177
Çizelge: 57. Isparta'da yağ gülü üretimi (2001) 178
Çizelge: 58. Isparta İli sulama durumu 179
Çizelge: 59. Anamas Yöresi genel arazi dağılımı 184
Çizelge: 60. Tarım topraklarının dağılımı (hektar) 184
Çizelge: 61. Anamas Yöresi ürün deseni 186
Çizelge: 62. Isparta'da elma üretimi 187
Çizelge: 63. Isparta ilçelerinin Türkiye ve il GSYİH'dan aldığı paylar 196
Çizelge: 64. Maden ve enerji kaynakları 198

Çizelge: 65. Sanayi kuruluşları ····· 199
Çizelge: 66. Isparta'da büyükbaş hayvan varlığı ····· 203
Çizelge: 67. Isparta'da küçükbaş hayvan varlığı ····· 204
Çizelge: 68. Isparta'da tarım araçları kullanımı ····· 211
Çizelge: 69. Okur-yazar olmayanlarla okur-yazar olanların karşılaştırması ····· 218
Çizelge: 70. Lise ve yüksek öğretim mezunlarının karşılaştırması ····· 222
Çizelge: 71. Anamas ve köylerinin hane sayıları ve nüfusları ····· 225
Çizelge: 72. Çiftçi örgütleri sayısı ····· 260
Çizelge: 73. Anamas Yöresi'nde yeni işlev önerileri ····· 273

ÇİZİMLER

Çizim: 1. Yoksulluk ve yokluk döngüsü ····· 57
Çizim: 2. Yukarı Köprüçay Havzası üretim sistemi ····· 193
Çizim: 3. Anamas Yöresi'nde kırsal yoksulluk döngüsü ····· 266
Çizim: 4. Anamas Yöresi'nde olası ekonomik döngüler ····· 274
Çizim: 5. Anamas Yöresi'nde kırsal yoksulluk döngüsü nasıl kırılır? ····· 277

RESİMLER

Resim: 1. Tez Çalışma Alanı (Anamas Yöresi) ····· 155
Resim: 2. Anamas Yöresi'nde Yazlayan Yörüklerin Göç Yolları ····· 173
Resim: 3. Anamas'da Bir Köy Evi Ve Samanlığı ····· 247

ÇİZGELER

Çizge: 1. Boş zamanları değerlendirme/ ek iş olanakları 207
Çizge: 2. Tarımsal işçilik ücreti düzeyleri 208
Çizge: 3. İşsizliğin niteliği 209
Çizge: 4. Okuma-yazma bilmeyenlerin durumu 214
Çizge: 5. Yanlızca okur-yazar olanların durumu 217
Çizge: 6. İlköğretim mezunları 220
Çizge: 7. Lise mezunları 221
Çizge: 8. Yüksek öğretim mezunları 223
Çizge: 9. Nüfus göstergeleri 227
Çizge: 10. Yakaafşar Sağlık Ocağı ETF kayıtlarına göre yaş grupları dağılımı 228
Çizge: 11. Aksu Sağlık Ocağı ETF kayıtlarına göre yaş grupları dağılımı 230
Çizge: 12. Yardım alan yoksulların görünümü 233
Çizge: 13. Yardım alan hanelerin toplam hanelere oranları 234
Çizge: 14. Yardım alan kadın hane reislerinin bakmakla yükümlü olduğu kişi sayısı 236
Çizge: 15. Yardım alan erkek hane reislerinin bakmakla yükümlü olduğu kişi sayısı 238
Çizge: 16. Yardım alan hane reislerinin yaş grupları dağılımı 240
Çizge: 17. Yardım alan ailelerin sosyal güvenceleri durumu 242
Çizge: 18. Çöp ve kanalizasyon olanakları 245
Çizge: 19. Konut kalitesi ve konut tipleri 246
Çizge: 20. Eğitim olanakları ve kalitesi 250
Çizge: 21. Sağlık olanaklarının durumu 251
Çizge: 22. Temel besinlerin durumu 253
Çizge: 23. İletişim olanaklarının durumu 254
Çizge: 24. Anamas genelinin yoksullukla ilgili yargıları 256
Çizge: 25. Yöredeki yoksulluk ve kalkınma konusundaki düşünceleri 258

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BDT	: Bağımsız Devletler Topluluğu
BG-Hp	: Beygir Gücü-Horse Power
BYOK	: Bakmakla Yükümlü Olunan Kişi
BM-UN	: Birleşmiş Milletler- United Nations
DAM	: Deprem Araştırma Merkezi
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
DFID	: Division For International Development
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
DSİ	: Devlet Su İşleri
DSÖ-WHO	: Dünya Sağlık Örgütü- World Health Organization
DTÖ-WTO	: Dünya Ticaret Örgütü- World Trade Organization
ETF	: Ev Takip Fişleri
FAO	: Food And Agricultural Organization
GNS	: Genel Nüfus Sayımı
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
GWh	: GigaWatt/saat (enerji birimi)
HES	: Hidro Elektrik Santralı
IFAD	: International Fund Of Agricultural Development
İGE-HDI	: İnsani Gelişme Endeksi- Human Development Index
ILO	: International Labour Organization
İÖ	: İlköğretimi Bitirmiş
IMF	: International Money Fund
KHİM	: Köy Hizmetleri İl Müdürlüğü
MTA	: Maden Tetkik Ve Arama Enstitüsü
MW	: Megawatt
MSO	: Merkez Sağlık Ocağı
N.Y.	: New York
OECD	: Organization Of Economic Cooperation And Development
OY	: Okur-yazar
OYB	: Hiç Okuma-yazma Bilmeyen
SAGP	: Satın Alma Gücü Paritesi
SDÜ	: Süleyman Demirel Üniversitesi
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TUSİAD	: Türk Sanayici Ve İşadamları Derneği
UNCHS	: United Nations Conference On Human Settlements
UNDP	: United Nations Development Programme
UNESCO	: United Nations Education, Science And Culture Organization
UNICEF	: United Nations Children's Fund.
Vd.	: Ve Devamı

GİRİŞ

Üzerinde yaşadığımız dünya her insan için farklı düzeylerde yaşam biçimleri sunmaktadır. Kimileri çok fazla çaba harcamadan kolay bir biçimde bir yaşam sürerken, çoğu kimse için yaşamda tutunmak bile başlı başına bir sorundur. İnsanları bir diğerinden farklı kılan da bu yaşam biçimlerinin çeşitliliğidir. Bu çeşitlilik yaşamdan alınan doyuma/hazza bağlıdır ve insan yapısı nedeniyle bu doyumun sınırları kolayca çizilememektedir.

Öte yandan yaşamdan alınan doyumu sınırlayan, bireyleri ya da toplulukları yalnızca fizyolojik bir varlık olarak yaşamlarını katlanılmaz hale sokan kimi yoksunluklar, insanlığın öteki yüzü olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanlığın bu yüzünde; açlık, sefalet, yokluk, eşitsizlik, ayrımcılık, güçsüzlük, güvensizlik, aşağılanma, umutsuzluk vb... insanlık gerçekleri bulunmaktadır. Bunlar, kısaca çoğu temel insan gereksinimlerinin yoksunluğundan kaynaklanmakta ve ülkemizde de olduğu gibi dünyada da yoksulluk olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ne var ki dünyada insanlar aynı toplumsal, insani ve ekonomik koşullar ile gönenç düzeyinde yaşamamakta; birbirinden farklı düzeylerde yaşamlarını sürdürmeye çalışmaktadırlar. Gelir dağılımındaki adaletsizliklerin doğal bir sonucu olarak; hem kuzey ve güney yarımküre arasında, hem ana kıtalar arasında, hem aynı coğrafyayı paylaşan ülkeler arasında, hem de aynı ülke içinde, hatta; aynı bölge, aynı yöre, aynı kent, aynı semt, aynı sokak, aynı apartman veya sitede oturan, hatta aynı aile içinde yaşayan kişiler arasında da bu adaletsizlikler sıklıkla görülebilmektedir. Bu bağlamda yoksulluk; hem küresel anlamda, hem toplumsal anlamda, hem de bireysel anlamda eşitsizlik ve adaletsizliğin bir göstergesi olarak ortaya çıkmaktadır.

Yoksulluğu sadece gelir düzeyi yetersizliği, gıda eksikliği ya da açlık olarak algılamak, eksik bir tanımlama olacaktır. Başta gıda olmak üzere bireyin toplumsal ve bireysel gereksinimleri olan; giyim, barınma, güvenlik, eğitim, sağlık, altyapı, kültür vb. ortak yaşamın gerektirdiği ekonomik ve toplum-

sal gereksinmeleri de vardır. Çağdaş bir insanın gereksinmelerinin yeteri düzeyde ve sürekli olarak karşılanamaması, fırsat ve kaynak yoksunlukları, adaletsizlikler ve eşitsizlikler yoksulluk sorununun özünü oluşturmaktadır. Bu anlamda gereksinmelerini ortak tüketim ölçütlerinin altında karşılayanlar (ya da hiç karşılayamayanlar) yoksul olarak nitelenmektedirler.

1. ARAŞTIRMANIN KONUSU

Araştırmamız; genel olarak son yıllarda dünya gündemine koşut olarak ülkelerin de gündeminde öncelikli bir konu olan; yoksulluk sorununun kuramsal olarak açıklanması ve özel olarak da alan araştırmasının da konusu olan "Anamas Yöresi"ndeki kırsal yoksulluğun yapısal nedenleri ve boyutları üzerinedir.

2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu çalışmanın amacı; giderek sayısal ve oransal olarak nüfusça azalan kırsal kesimin yaşadığı yoksulluk sorununa; nitelikleri, toplumsal ve ekonomik özellikleri ile birlikte bölgesel ve kültürel özellikleri de göz önüne alan bir "Durum Saptaması" ile Anamas Yöresi'nin kırsal yoksulluğunu yöre bağlamında yapısal bir açıklamayla ortaya koymaya çalışmaktır. Böylece, yöre ölçeğinde kırsal yoksulluk döngüsünün yapısal nedenleri ortaya çıkarılmaya ve bu kısır döngünün nasıl aşılabileceği konusunda da kimi öneriler ortaya konmaya çalışılacaktır.

3. ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI

Araştırmamızın temel varsayımı; kırsal kesimde yaşayan çoğunluğun etkilendiği ve neredeyse kalıtsal bir nitelik durumuna gelen kırsal yoksulluğun temel nedenleri ekonomik olarak görünse de, bunun yanında; çevresel ve doğal koşullar, tarihsel süreç, cinsiyet, eğitsel, kültürel ve toplumsal yapılar da etkili olmaktadır. Bu bağlamda araştırmamızda "Anamas Yöresi" ölçeğin-

de şu sorulara yanıt aranacaktır:

1. Kırsal yoksulluk tek başına gelir eksikliği ile açıklanamayacak kadar çok yönlüdür. Bunun yanında; çağdaş bir insanın temel ekonomik, kültürel ve toplumsal gereksinimlerini de içeren fırsat ve kaynak yoksunluklarının eksikliği midir?

2. Bireylerin herhangi bir mesleğe yönelik olarak uzmanlaşmış becerilerden ve eğitimden yoksunluğu kırsal yoksulluğu ne ölçüde etkilemektedir?

3. Kadınların durumu kırsal yoksulluğu ne düzeyde etkilemektedir?

4. Kültürel yapı ve yaşam biçiminin kırsal yoksulluk döngüsündeki etkisi hangi düzeydedir? Bu süreç kırsal yoksulluğun nesiller arasında süregelmesine neden olacak bir süreç midir?

5. Somut ve soyut olarak ulaşılabilirlikle toplumun diğer kesimlerine göre kamusal olanaklardan daha az yararlanma ya da hiç yararlanamamanın kırsal yoksulluğa etkisi var mıdır?

6. Kırsal kesimdeki üretim ölçeğinin küçük ve yaşamın sürdürülmesine olanak vermeyecek ölçüde kısıtlı olması kırsal yoksulluğu nasıl etkilemektedir?

7. Doğal koşullar ve toprak kullanım biçimi ile kırsal yoksulluk arasındaki ilişki hangi düzeydedir?

8. Toplumsal alanda işbölümü ve dayanışmanın göstergesi olan örgütlenme düzeyinin kırsal yoksullukla ilişkisi nasıldır?

4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırmanın kuramsal kısmı için konuyla ilgili yapılan bilimsel ve teknik araştırmalar, makaleler, istatistiksel veriler ve uygulamalardan yararlanılmıştır.

Araştırmanın alan araştırması kısmında nitel analiz tekniklerinden betimsel analiz tekniği, ve yöntem olarak nitel araştırma tekniklerinden "TRACER- İz Sürme Tekniği" ve "Toplumsal Ağ Analizi Yöntemi" birlikte kullanılmıştır. "TRACER- İz Sürme Yöntemi"nin temel mantığı; veri toplama yöntemlerini tamamlayıcı bir nitelik taşımasıdır. Bu yöntem ile; hem veri toplama, hem de örneklemin güvenilirliği; kimi etiketlerin (belgelerin) yardımıyla, belirli

bir zaman diliminde ve ilgili gruplar üzerinde örgütsel süreçlerin tanımlanması amaçlanmaktadır. "Toplumsal Ağ Analizi Yöntemi"nde de; insanları birbirine bağlayan bağlantı ve ilişkiler ile toplumsal yapılar arasındaki etkileşimlerin boyutları araştırılmaktadır.[1]

4.1. Araştırmanın Alanı

Tezimizin çalışma alanları: Batı Akdeniz Bölgesi'nde "Göller Yöresi" olarak da bilinen Isparta İli'nin doğusunda, "Anamas Sıradağları" içindeki resmi adıyla Aksu İlçesi'nin, yaygın adıyla "Anamas Yöresi"dir. Yöre Aksu ilçe merkezi, Yılanlı, Sofular, Kösre, Karağı, Koçular, Katip, Karacahisar, Eldere, Terziler, Yaka ve Elecik köyleri ile Yakaafşar beldesini içine almaktadır. Bu çalışma alanındaki yerleşmelerden; Aksu ilçe merkezi, Yakaafşar belde ve geriye kalan 11 yerleşim yeri köylerden oluşmaktadır.

4.2. Araştırmanın Evreni

Anamas Yöresi'ndeki kırsal yerleşmelerin yoksulluk sorununu ele aldığımız bu çalışmamızın evrenini, Aksu ilçe merkezi ile birlikte kırsal yerleşimlerde yaşayan yerleşik nüfus oluşturmaktadır. Bu nüfus, 2000 Genel Nüfus Sayımı'na göre 9.554'tür. Ancak resmi nüfus sayımları her zaman orada yaşayan gerçek nüfusu göstermekten uzaktır. Bu nedenle, yörede yaşayan insanları ve onların niteliklerini betimleyen ve yörede sürekli olarak yaşayan kişilerle ilgili bilgilerin tutulduğu "ETF - Ev Takip Fişleri"nden yararlandık. Buna göre; Mart 2003 verilerine göre Aksu ilçe merkezinde 1.695, diğer kırsal yerleşmelerde 3664 kişi olmak üzere toplam 5.359 kişi yaşamaktadır. Bunların; 2.645'i erkek, 2.714'ü kadındır.

---

[1] Remzi ALTUNIŞIK, Recai COŞKUN, Engin YILDIRIM ve Serkan BAYRAKTAROĞLU, **Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri -SPSS Uygulamalı**, Sakarya Kitabevi, Birinci Baskı, Adapazarı, 2001, s.197-227.

4.3. Araştırmanın Örneklemi

Araştırma evreni üzerinde yapılan alan araştırmasında yörede yaşayan tüm insanlar, ETF kayıtlarıyla örneklem kapsamı içine alınmıştır. Buna ek olarak; yöredeki görünümü ortaya koymaya çalışan küçük çaplı bir sormaca formuyla, (yerleşim yerlerinden seçilen nüfus grupları arasından örneklemlerle) yörede sürekli olarak yaşayanların; yöre, yoksulluk ve kalkınma sorunlarına verdiği yanıtlarla, yoksulluk sorununa bakış açıları saptanmaya çalışılmıştır.

4.4. Veri Toplama Araçları ve Uygulama

Bu alan araştırmasında; nitel analiz tekniklerinden betimsel analiz tekniği, ve yöntem olarak; nitel araştırma tekniklerinden "TRACER- İz Sürme Tekniği" ve "Toplumsal Ağ Analizi Yöntemi" birlikte kullanılmıştır.

Bu çalışmada yöredeki kırsal yoksulluğu betimleyebilecek veri kaynakları olarak aşağıdaki belge ve kaynaklardan yararlanılmıştır. Bunlar;

1. Literatür/Bilimsel Yazın Taramaları: Anamas Yöresi ile ilgili kaynaklar konusunda kütüphaneler, resmi kuruluşlar, üniversitelerin araştırma merkezleri ve internet üzerinden araştırmalar yapılmıştır. Yöre üzerinde bilgi kaynaklarının özellikle tarihsel geçmiş konusunda kısıtlı olması bir ölçüde sıkıntı yaratmıştır. Sadece Osmanlı arşivlerinde yöre konusunda bilgilere ulaşılmaktadır. Buna ek olarak; Isparta Halkevi'nin yayın organı olan "ÜN Dergisi-Isparta Halkevi Mecmuası"nın bu konudaki sınırlı çalışmalarından da yararlanma olanağı bulduk. Ancak, günümüzde yöre için özellikle yörenin mağaralar açısından taşıdığı önemden dolayı, yerli ve yabancı bilimsel yazında oldukça yoğun yayınlara rastlanmaktadır.

2. Resmi Veriler: Osmanlı Arşivleri'nin Anamas Yöresi ile ilgili kaynaklarından yörenin geçmiş zamanlardaki durumu konusunda yararlanılmıştır. Bunun yanında yöre hakkındaki güncel bilgiler için Isparta Valiliği ve Aksu Kaymakamlığı'na yapılan resmi başvuru ile ilçeye bağlı birimlerden bilgi is-

tenmiş ve bunun sonucunda; nüfus, sağlık, milli eğitim, orman ve tarım konularında resmi veriler toparlanmıştır.

Ayrıca, 1990 ve 2000 Genel Nüfus Sayımı'nın Aksu ile ilgili verilerinden, Isparta İli Tarım İl Müdürlüğü tarafından hazırlanan ve henüz basılmamış olan "Isparta İli Tarım Master Planı"ndan ve özellikle Aksu Sağlık Grup Başkanlığı'na bağlı Aksu ve Yakaafşar Sağlık Ocakları'nın belirli zaman aralıklarıyla ev ev dolaşarak hazırladıkları "Ev Takip Fişleri" (ETF)'nden yararlanılmıştır. ETF kayıtları ile sağlık ocakları kapsamında yer alan yerleşmelerdeki tüm hanelerin; nüfus, sağlık, eğitim, medeni durum, yaş grupları, içme suları, kullanılan hela biçimleri, kullanılan ısınma araçları ölçeğinde güncel bilgilere ulaşılmıştır. Tarımsal verilerde "Isparta İli Tarım Master Planı" ve Aksu İlçe Tarım Müdürlüğü veriler ana bilgi kaynağı olarak kullanılmıştır.

3. Sormaca/Anket Çalışması: Çalışma alanı içinde yer alan yerleşim yerlerinde ve yaylalarda konaklayan Yörükler de dahil olmak üzere küçük çaplı bir sormaca/anket çalışması yapılmıştır. Bu sormaca çalışmasında; yörede yaşayan ve yüzlerce yıldır göçebelik yapan ve yaz aylarında burada konaklayan insanlara yaşadıkları yöre, yoksulluk ve kalkınma hakkında çeşitli sorular yöneltilmiştir. Ayrıca ek olarak verilen Hürriyet Gökdayı'nın Washington Üniversitesi için 1998 yazında yörede yaptığı alan araştırmasının görüşmelere dayanan konuşma metinlerinden[2] de yararlanılmıştır.

4. Görüşmeler ve Gözlemler: Sormaca çalışması sırasında yerleşim yerlerindeki yöre önderleriyle (muhtarlar, yaşlılar, öğretmenler, belediye başkanları, yerel siyasetçiler) yapılan görüşmeler ve gözlemler ile sormaca soruları dışında gereken bilgiler toparlanmıştır.

5. Durum Saptaması/Envanter Çalışması: Yöredeki yerleşimlerde yüz yüze yapılan görüşmeler ile; yerleşim yerinin temel özelliklerini, kaynaklarını, ekonomik-toplumsal görünümünü ve yaşanan sorunların neler

---

[2] Hürriyet GÖKDAYI, "The Desire For Sohbet, An Ethnography of Communication in Turkey", **Yayınlanmamış Doktora Tezi,** University of Washington, Seattle, 2000. içinde konuşma metinlerinin Türkçe Çözümlemesi.

olduğunu saptamaya çalışan bir envanter çalışmasıyla, yörenin bir durum saptaması yapılmıştır. Bu kısım için "Etüt Envanter ve Sorun Analizi Yaklaşımı"ndan[3] yararlanılmıştır.

Elde edilen tüm veriler SPSS ve Microsoft Excel programları ile 167 değişken ve Aksu İlçe merkezi dahil 13 yerleşim birimi ölçeğinde değerlendirmeye tutulmuştur.

ÇİZELGE: 1. ARAŞTIRMADA KULLANILAN YÖNTEMLER VE KAPSAM

Araştırma Tekniği	Betimsel Analiz		
Araştırma Yöntemleri	TRACER-İz Sürme		
	Toplumsal Ağ Analizi		
Araştırmanın Verileri	Araştırma Araçları	Literatür taramaları	
		Resmi Kaynaklar	İlçe birimleri verileri (2002-2003)
			Genel Nüfus sayımları (1990-2000)
			Isparta İli Tarım Master Planı (2003)
			Sağlık Ocakları ETF kayıtları (2003)
		Anket, Gözlem ve Görüşmeler	
	Değerlendirme Araçları	Durum Saptaması	Etüt Envanter ve Sorun Analizi Yaklaşımı
		SPSS 10,0 veri değerlendirme ve Microsoft Excel programı	
Kapsam	Anamas Yöresi	1 ilçe, 1 kasaba, 11 köy	**Yakaderesi Bölümü**: Eldere Karacahisar Katip Koçular Yaka Elecik Terziler Karağı Yakaafşar **Anamas Ovası Bölümü:** Aksu Sofular Yılanlı Kösre

[3] Ahmet TOLUNAY, "Kırsal Kalkınma Çalışmalarında Ölçütler ve Göstergeler", **2002 Uluslararası Dağlar Yılı Münasebetiyle Türkiye Dağları I.Ulusal Sempozyumu, Dağ Kaynakları, Dağ Toplulukları ve Sürdürülebilir Kalkınma Potansiyelleri,** 25-27 Haziran 2002, Ilgaz Dağı/Kastamonu, sunulan bildiri metninin basılmamış nüshası, T.C. Orman Bakanlığı, s.4-9.

Ahmet TOLUNAY, "Hızlı Kırsal Kalkınma Değerlendirme Tekniği (Rapid Rural Appraisal, RRA)",**Orman Mühendisliği Dergisi**, Eylül 99, Yıl, 36, Sayı, 9, s.21-27.

4.5. Araştırmanın Kısıtları

Araştırmamızda Anamas Yöresi ölçeğinde kırsal yoksulluğunun yapısal nedenleri amaçladığından, araştırma alanı yöre ile sınırlı tutulmuştur.

5. ARAŞTIRMANIN BÖLÜMLERİ

Çalışmamızın; giriş, kuramsal çerçeve, uygulama ve değerlendirme olmak üzere üç ana kısmı bulunmaktadır:

Giriş kısmında; araştırmanın konusu, amacı, varsayımları, örneklemi, evreni, yöntemi, kısıtları ve bölümleri bulunmaktadır.

Kuramsal kısım; iki temel bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümünde; yoksulluğun kuramsal çerçevesi içinde yoksulluğun anlamı ve tanımları, yoksulluğa kuramsal yaklaşımlar ve yoksulluğun nedenleri verilmiştir. İkinci bölümde; yoksulluğun tarihçesi, Dünyada ve Türkiye'de yoksulluk ile Türkiye'de kırsal yoksulluğun temel nitelikleri ve görünümü verilmiştir.

Uygulama ve değerlendirme kısmı; bu kısım da iki ana bölümden oluşturulmuştur: Uygulama alanını tanıtan bölüm ile araştırma bulgularının değerlendirildiği bulgular ve değerlendirme bölümü. Bulgular ve değerlendirme bölümünde; kuramsal çerçeve ve araştırma sonuçlarının ışığında, yöre ölçeğinde kırsal yoksulluğun yapısal bir değerlendirmesi ile kırsal yoksulluğun yöre ölçeğinde azaltılmasına yönelik öneriler verilmiştir. Bu bölümün son kısmında ise genel bir değerlendirme yapılmıştır.

I. BÖLÜM:

YOKSULLUK KAVRAMI

Yoksulluk sorunu son yıllarda hem siyasal ortamlarda, hem de akademik çevrelerde sıklıkla tartışmalara konu olmaktadır. Üstelik konunun tartışma boyutu uluslarüstü kuruluşlarda (özellikle de 1990'lı yıllardan itibaren daha da) yoğunlaşmaktadır.[4] Sorunun her ortamda ve tüm bilimsel disiplinlerde bu kadar yoğun bir biçimde tartışılması, dünyada ve ülkemizde yoksulluk sorununun çözümleneceği anlamına da gelmemelidir. Aslında yoksulluk tartışmalarının bu kadar geniş bir kapsamda tartışılıyor olması sorunun ne kadar çetrefilli bir içeriğinin olduğunu da göstermektedir.

Çalışmamızın bu bölümünde; yoksulluk kavramının anlamı, tanımlanması, ölçülmesi, yoksulluk konusundaki kuramsal yaklaşımlar ile yoksulluğun nedenleri konuları inceleme konusu yapılacaktır.

1. YOKSULLUK

Yoksulluk günümüzün en çok tartışılan kavramlarından birisi olmuştur. Üstelik tartışmaların boyutu da çok yönlü olarak sürdürülmektedir. Bir yanda kavramın tanımlanmasına yönelik tartışmalar sürerken, diğer yandan yoksulluğun ölçülmesi ve önlenmesi konusundaki politikaların oluşturulması da ayrı birer tartışma konusudur.

---

[4] Yoksulluk yazını taraması yapıldığında, "Poverty" başlığı altında Google arama motorunda 6.080.000 belgeye, Birleşmiş Milletler'in arama motorunda 3.680 belgeye, Dünya Bankası'nın arama motorunda 998 belgeye, İMF'in arama motorunda 3.329 belgeye ulaşılabilmektedir. "Rural Poverty" başlığı altında, Google arama motorunda 80.200 belgeye, Birleşmiş Milletler'in arama motorunda 1.763 belgeye, Dünya Bankası'nın arama motorunda 1.000 belgeye, İMF'in arama motorunda 135 belgeye ulaşılabilmektedir (11 Haziran 2003).

Yoksulluk sorunsalının daha net bir biçimde anlaşılabilmesi, bu kavramın içeriğinin anlamlandırılmasıyla olanaklıdır. Bu bağlamda; toplumsal bir olgu olan yoksulluk kavramını tam ve kesin olarak tanımlamak oldukça güçtür. Ancak; yoksulluk kavramı ile ilişkili kimi eşikler (yoksulluk ve açlık sınırı) parasal ya da ekonomik değerlerle tanımlanabilmektedir. Ancak; bunun yanında içerik olarak yoksullukla doğrudan ilişkili olan kimi olguların bu çerçevenin neresine oturtulacağı sorusu önem kazanmaktadır. Soyut anlamlar içeren bu olgular, yoksulluk sorununun içeriğinin daha iyi bir biçimde anlamamıza yardımcı olacaktır. Yoksulluğun görünen ancak, tanımlanmamış diyebileceğimiz bu yüzünün, yoksulluğun anlamlandırılmasında ve içeriğinin kazandırılmasında önemli bir yeri vardır. Bu olgular, yoksullukla doğrudan ilintilidir. Ancak, yoksulluk sınırı gibi bir eşiklendirme ile sınırların çizilmesi yapma olanağı yoktur. Bu olgular birer gerçektir, ancak yoksulluk kavramı betimlenirken göz önüne alınmayan "yoksulluğun diğer yüzü"dür.

Yoksulluk tartışmaları üç temel açılımda sürdürülmektedir; yoksulluk kavramının tanımlanması, yoksulluğun ölçülmesi ve yoksulluğun önlenmesi. Bu açılımlar yoksulluk sorunsalının içeriğinin henüz tam olarak doldurulamamasının ortaya çıkardığı sonuçlardır. İleriki kısımlarda da görüleceği gibi yoksulluk konusunda bu kadar farklı tanımlamaların olması, aslında her dünya görüşünün olguya yaklaşımlarını da ortaya koymaktadır. Bu nedenle yoksulluğun tanımı konusunda tam bir uzlaşı[5] görülememektedir.

Toplumların gelişme düzeylerine ve tüketim ölçeklerine göre de yoksulluğun tanımı ve sınırları değişebilmektedir. Bu anlamda yoksulun ve yoksul-

---

[5] Genel kabul gören bir tanımlama olarak "mutlak yoksulluk eşiği" de farklı toplumsal özelliklere göre farklı saptanmıştır. Mutlak yoksulluk eşiğinde, günlük 1 A.B.D. $'ının altında gelire sahip olanlar yoksul olarak sayılmaktadır. Yoksulluk sınırı az gelişmiş ülkeler için kişi başına günde 1 $ kabul edilirken, Latin Amerika ve Karayipler için bu sınır 2$, Türkiye'nin de dahil edildiği Doğu Avrupa ülkelerinin de içinde bulunduğu küme için 4 $, gelişmiş sanayi ülkeleri için 1998 yılı itibariyle 14.40 $ olarak belirlenmiştir. Bu eşiğin saptanmasındaki ölçüt, temel gereksinimlerini karşılayabileceği gelir için harcaması gereken günlük kalori ölçütü üzerinden yapılmaktadır. Tıbben, normal bir erişkinin yeterli kalori alabilmesi için gerekli kalori ölçütü 2800-3000 k/cal, ağır işlerde çalışanlar için ise işin niteliğine göre 3200-3800 k/cal gereksinimi göz önüne alınmaktadır. WORLD BANK, **World Development Report- Attacking Poverty, Opportunity, Empowerment of Security 2000-2001**, Oxford Uni.Press, N.Y., 2001.

luğun anlamları ve tanımları da çeşitlenmektedir. Bir toplumda tanımlanan yoksulluk ölçütü, bir başka toplum için zenginlik ölçüsü olabileceği gibi; yoksul bir toplum için zenginlik ölçütü, zengin toplumların yoksulluk sınırlarının bile çok altında olabilmektedir.

Yoksulluk kavramı birçok kavramı içine aldığından oldukça karışık bir kavramsal içeriğe sahiptir. Günümüzde yoksulluğu ve yoksulları tanımlarken daha çok temel yaşam ölçünlerinden/standartlarından eksik olan yoksunluklardan yararlanılmaya çalışılmaktadır. Daha açık bir deyimle; yoksulluk, yoksunluktur.

1.1. Yoksul

Yoksulluk göreceli bir kavramdır ve tanımları yapan kişi ya da kuruluşlara göre farklı biçimlerde yoksulluk tanımlamaları yapılmaktadır. Bu tanımlamalar, tanımı yapan kişi ya da kuruluşun aynı zamanda yoksulluk konusundaki bakış açılarını da beraberinde getirmektedir. Bu çerçevede yoksulluğu yoksulların bakış açısıyla tanımlamak ile varsılların bakış açılarından tanımlamak içerik olarak farklılıklar gösterecektir.

Yoksulluğun tanımlamasından önce "yoksul"un tanımlaması konuyu daha iyi betimlememize yardımcı olacaktır. Yoksulu tanımlarken iki temel yaklaşım söz konusudur. Bunlardan birincisi parametrik yaklaşımdır. Yoksulu ve yoksulluğu gelire ve tüketime bağlı olarak geliştirilen parametrik bir tanımlama içeren "yaşam ölçünleri" altında gelir ve tüketime sahip olan kişi olarak tanımlar.[6] Bir insanın yaşamını sürdürebilmesi için günlük olarak tüketilmesi gereken kalori ölçütü başat alınarak yapılan yoksulluk sınırı tanımlamaları bu çerçevede değerlendirilebilir.

---

[6] WORLD BANK, **World Development Report- Attacking Poverty, Opportunity, Empowerment of Security 2000-2001**, Oxford Uni.Press, N.Y., 2001.

İkincisi ise yoksunluktur[7]; temel gereksinimlerin dışında ancak, bir insanın onurlu bir yaşam sürebilmesi için gereken kültürel, toplumsal ve ekonomik gereksinimlerinin (güvence, eğitim, sağlık vb...) bir kısmının ya da tamamının hiç olmamasından kaynaklanan yoksunluğu anlatmaktadır. Bu yoksunluk, yoksulların temel gereksinimleri karşılayabilme yetenekleriyle ilgilidir ve karşılayabilme yetenekleri sınırlı ise o zaman hanenin yoksulluğundan söz edilebilir ve bu tanımlama yoksulluk için çekirdek bir tanımladır.[8]

Yoksul, yoksulluk sınırı olarak isimlendirilen gelire bağlı yaşam ölçütü

---

[7] Gerçekten son zamanlardaki yoksulluk araştırmalarında yoksunluktan kaynaklanan yoksulluk ilişkisi ön plana çıkmaktadır. Yoksulluğun tanımlanmasında parametrik tanımlamalardan daha çok yoksunluğa bağlı göstergelere dayanan açıklamalar yapılmaya başlanılmıştır. Adeta bu konuda bir yarış başlamış gibi farklı disiplinlerde ve kuruluşlarda aynı yönde bir açılım söz konusudur. Bu konuda daha fazla ayrıntı için aşağıdaki çalışmalara bakılabilir.

James JENNINGS, "Persistent Poverty in The United States", in Louis KUSCHNIK & James JENNINGS, **A New Introduction To Poverty, The Role of Race, Power of Politics**, New York Uni.Press, N.Y., 1999, s, 13-38.

WORLD BANK, **World Development Report- Attacking Poverty, Opportunity, Empowerment of Security 2000-2001**, World Bank, Oxford Uni.Press, N.Y., 2001.

Philippa BEVAN,"Extending Understanding of Chronic Poverty Dynamics, Towards A Post-disciplinary Approach", in **Conference on Staying Poor, Chronic Poverty of Devolepment Policy,** University of Manchester, 7-9 April 2003.

David HULME & Andrew SHEPHERD, "Conceptualizing Chronic Poverty", **World Development,** 2003 Vol. 31, No. 3, s.403–423.

Bob BAULCH & Eduardo MASSET, "Do Monetary and Non-Monetary Indicators Tell The Same Story About Chronic Poverty? A Study of Vietnam in The 1990s", **IDS Working Paper No, 17,** Institute of Development Studies University of Sussex July 2002,

Deepa NARAYAN, Robert CHAMBERS, Mera K.SHAH, Patti PETTESCH, **Global Synthesis, Consultations With The Poor,**World Bank, Washington, 1999.

Deepa NARAYAN, Raj PATEL, Kai SCHAFFT, Anne RADEMACHER & Sarah KOCH-SCHULTE, **Can Anyone Hear Us? Voices From 47 Countries, Voice of The Poor Volume, 1,** World Bank, Oxford Uni.Press, New York, December 1999.

Deepa NARAYAN, Robert CHAMBERS, Mera K.SHAH, Patti PETTESCH, **Voice of The Poor, Crying Out For Change,** World Bank, Oxford Uni.Press, New York, 2000.

Deepa NARAYAN, "Poverty Is Powerlessness and Voicelessness", **Finance & Development,** December 2000, Volume, 37, No, 4.

UGANDA PARTICIPATORY POVERTY ASSESSMENT PROCESS, **Deepening The Understanding of Poverty, National Report,** Kampala, December, 2002.

[8] R. Allen HAYS, "Understanding Poverty, A Road Map For A Complex Issue", **Preliminary Report To Opportunity Works**, Waterloo, Iowa, April, 2002, s.3. http://www.opportunityworksiowa.com (17.06.2003).

altında gelire sahip olan ve tüketimi bu düzeyin altında olan kişidir.[9]

Buradaki yoksunluk; kaynak yoksunluğu, fırsat yoksunluğu ve ekonomik hareketlilik yoksunluğudur.[10] Kaynak yoksunluğu; temel gereksinimlerin karşılanmasında düşük gelir sorununu anlatır. Fırsat yoksunluğu; kamusal olanakların ve hizmetlerden (sağlık, eğitim, barınma, güvenlik gibi...) eşitsiz yararlanmayı anlatır. Ekonomik hareket yoksunluğu; eğitimsizlikten kaynaklanan beceri noksanlığı yüzünden yapabileceği işlerin ve olanakların sınırlı olması ve bu yüzden dikey olarak ekonomik hareketliliğin olmamasını anlatır.[11] Yoksulluk daha çok istenilen gelir düzeyinde olmamayı ya da düzeyin altında yaşamayı tanımlarken, yoksunluk istenilen niteliğin ya hiç olmaması, ya da bir kısmının eksik olması anlamını taşımaktadır.

Yoksul, bulunduğu yerin özelliğine göre ortaya çıkan yoksunluklara ve onların etkilerine göre de toplumdan topluma farklılaşan tanımlamalarla da ön plana çıkmaktadır. Narayan'ın 47 ülke üzerinde yapılan bir çalışmasında[12], yoksulluklar, o toplumda yaşayan yoksulların bakış açılarına göre ve yoksunlukları derecesinde betimlenmiştir. Bunlardan birkaç örnek vermek gerekirse:[13]

---

[9] Jane FALKINGHAM & Ceema NAMAZIE, "Identifying The Poor, A Critical Review of Alternative Approaches", **DFID Paper**, A Paper Commissioned By DFID Posted With Permission of DFID (SA), December 2001, http://www.dfid.gov.uk, (15.01.2003).

[10] PION, "Accounting For Rural Deprivation", Final Report August 2000, Report The Highland, Aberdeenshire, Angus, Dumfries & Galloway and Scottish Borders Council, **PION Economics**, 2000, Ref, pe493.doc, ver 1.3, s.1.

Sheena ASTHANA, Joyce HALLIDAY, Philip BRIGHAM & Alex GIBSON, **Rural Deprivation of Service Need, A Review of Literature of An Assessment of Indicators For Rural Service Planning**, South West Public Health Observatory, October, 2002,s.5-6. http://www.swpho.org.uk (25.02.2003).

[11] ASTHANA ve Diğerleri, s.6.

[12] Deepa NARAYAN, Raj PATEL, Kai SCHAFFT, Anne RADEMACHER & Sarah KOCH-SCHULTE, **Can Anyone Hear Us? Voices From 47 Countries,** World Bank, Oxford Uni.Press, New York, December 1999 s.26-215.

[13] NARAYAN ve Diğerleri, **Can Anyone Hear Us? ...**, s.10-215.

ÇİZELGE: 2. YOKSULLUĞUN DÜNYADAN ÇEŞİTLİ YÜZLERİ

Arjantinli bir yoksula göre	Kaybedilen geçim kaynakları ve güvensizliktir. Bu yüzden yoksulun uzun erimli planları yoktur (**gelecek kaygısı**).
Bangladeşli bir yoksula göre	Yoksullukta kadına karşı aile içi ve dışı şiddet vardır (**kadına karşı ayrımcılık ve şiddet**).
Brezilyalı bir yoksula göre	Özellikle geceleri kavga ve silahların patladığı ve her şeyin üzerinde denetimin olduğu yer, yoksul yerdir (**güvenlik eksikliği**).
Bulgaristanlı bir yoksula göre	Yoksul olmak, günlük yaşamak, parası ve umudunun olmamasıdır (**umutsuzluk ve yokluk**).
Ekvadorlu bir yoksula göre	Ne toprağının, ne de işinin olmamasıdır (**yokluk**) ve yerli halka karşı uygulanan ayrımcılıktır (**ayrımcılık**).
Ganalı bir yoksula göre	Çocuklar hastalandığında parasızlıktan hastaneye gidememek ve göz göre göre yavaşça ve acı veren bir biçimde ölümünü izlemektir. Bu ölümler hastalıktan değil, yoksulluktandır (**bebek ölümleri**).
Gine-Bisseli bir yoksula göre	Eğitim olmaksızın yaşam çok zordur. Çünkü eğitim olmadan iyi bir işe sahip olunamaz (**eğitim eksikliği**).
Gürcistanlı bir yoksula göre	Yoksulluk geleceğin ne getireceği korkusu, depresyon ve gündelik ağır yüklerle köleleştiren özgürlük eksikliğidir (**özgürlük eksikliği**).
Kamerun'da yoksulluk,	Kendi seslerini duyurmanın yetersizliği ve güçsüzlük duygusu olarak özdeşleşmiştir (**güçsüzlük ve yetersizlik**).
Kenya'dan bir yoksula göre	Su yaşamdır, ancak içilecek sağlıklı suyun olmaması sefilliktir (**sefalet**).
Kenyalı bir başka yoksula göre	Yoksul olmak yorgun olmaktır (**yıpranmak**). Yoksullar ve varsıllar hizmetler için yarıştığında, varsılların her zaman önceliği vardır (**eşitsizlik**).
Letonyalı bir yoksula göre	Yoksulluk, yardım istenildiğinde aldırmazlık, hakaret, kabalığa başvurma, duyguların aşağılanması ve utandırılmaktır (**aşağılanmak**).
Makedonya'da	Özellikle kış ayları zor ve çetin geçer. Bu yüzden ısınma ve yaşamın sürdürülmesi yoksullar için bir yetersizliktir (**yetersizlik**).
Mısırlı bir yoksula göre	Yoksul yaşamını sürdürecek kaynakların adil olarak dağıtılmamasından dolayı hiçbir şeye sahip değildir. Bu yüzden yoksul, yoksul olduğundan dolayı yoksuldur (**kaynak yoksulu**).
Nijerli bir yoksula göre	Zengin fiyatlar yükseldiğinde de onları satın alabilen ve biriktirebilen kişidir, yoksul bunları yapamaz (**istediğini alamamak**).
Pakistanlı bir yoksula göre	Yoksullar başkaları tarafından görülmek istenmeyen insanlardır (**ötekiler**).
Rusyalı bir yoksula göre	Gelecek korkusudur, her gün gelecekten korkmaktır (**gelecek korkusu**).
Swaziland'lı bir yoksula göre	Çocuğunun okuma yazma öğrenememesinden endişe etmektir. Çünkü yiyeceğe harcayacak kadar parası olmayanlar, çocuklarının okul masraflarını karşılayamamaktadırlar (**eğitim görememek**).
Ugandalı bir yoksula göre	Ailesinin temel gereksinimlerini karşılayabileceği bir miktar toprağı, bir evi ve evcil hayvanları olmayan kişi yoksuldur (**kendi kendine yeterli olamamak**).
Ukraynalı bir yoksula göre	Basitçe insani dayanışma göstergeleri olmaksızın, yoksulların yaşamları dayanılmazdır (**dayanışma eksikliği**).
Vietnam'da da	Aileden birinin ciddi bir biçimde hastalanması durumunda, tek bilinen gerçek, artık onun kaybedileceğidir. Çünkü gıda için yeteri parası olmayanlar için ilaca verecekleri paranın, ailenin diğer üyelerinin hayatta kalabilmeleri uğruna yapılmak zorunda olunan zor bir tercihtir (**zor tercihler**).

Yemenli bir yoksula göre	Ona gereksinim duyulduğunda sağlık olanaklarından uzak olmaktır (**sağlık kuruluşlarından uzaklık**)..
Tropik kuşaktakiler için	Yoksullar için yaşamı zorlaştıran bir diğer önemli etkendir. Özellikle muson yağmurlarının etkili olduğu "Yengeç Dönencesi" kuşağında yer alan ülkelerde[14] yaşanan sel baskınları yüzünden ekili alanlar zarar gördüğünden yoksulluğun artmasına neden olmaktadır (**iklim koşullarının zorluğu**).

*Kaynak: NARAYAN ve Diğerleri; **Can Anyone Hear Us? ...**, s.10-215.*

Narayan ve arkadaşlarının 47 ülke üzerinde yaptıkları bu çalışma ile yoksulluğun ülkeler ve toplumlarla birlikte özdeşleşmiş görünümleri verilmiştir. Narayan ve arkadaşlarının bu çalışmasında Türkiye yer almamıştır.

1.2. Yoksulluk

Terimlerin anlamsal içeriği ve yoksulluk düşüncesi oldukça geniş bir alana yayıldığından, yoksulluk kavramı basit ya da anlaşılır bir süreç değildir. Sadece gelir düzeyi düşüklüğü ile betimlenemeyecek kadar geniş bir açılımı gerektiren, hatta; yoksullar arasındaki komşuluk ilişkilerinin nitelikleri, bu ilişkilerin sürdürülebilirlikleri, becerileri ve yeteneklerinin yapılabilecekleri de yoksulluk kavramının içeriğini oluşturmaktadır.[15]

Yoksulluk kavramı 4 yolla açıklanabilir:[16]

Temel gereksinimlerin karşılanmasındaki eksiklik: Bireysel ya da hane ölçeğinde gelir yetersizliği nedeniyle giyinme, barınma, yiyecek ve korunma gibi temel gereksinimlerin karşılanmasında ortaya çıkan zorluklardır.

Üretim kaynaklarına sahiplik sürecinin eksikliği: Tarım arazileri, fiziksel

---

[14] 1998'de 60.000'den fazla Hint Köyü aşırı yağmurlar, toprak kayması, sel, fırtınalar, hortumlar, yıldırımlar ve çoraklık yüzünden zarar görmüştür. Sadece bir hortum Gujarat Eyaleti'nde 30.000 barınak, 4.6 milyon insan zarar görmüş, 1.241 kişi ölmüş, 21.993 sığır da telef olmuştur. (Kaynak, Mihir BHATT, "National Disastres As National Shocks To The Poor and Development" **Disaster Mitigation Institute,** Ahmedabad, 1999) Bangladeş'te de aynı yıl 1.000 kişi ölmüş ve 30 milyon kişi etkilenmiş, 15.000 km yol, 14.000 okul ve binlerce köprü ve sulama arığı zarar görmüştür. NARAYAN ve Diğerleri, **Can Anyone Hear Us?...,** s.47.

[15] Anthony BEBBINGTON, "Capitals and Capabilities, A Framework For Analizing Peasant Viability, Rural Livelihoods and Poverty", **World Development**, 1999, Vol, 27, No, 12, s.2021-2044.

[16] D.Olu AJAKAIYE & V.A. ADEYEYE, "Concepts, Measurement and Causes of Poverty", **CBN Economic & Financial Review**, Vol, 39, No, 4, s.6.

sermaye ve finansal varlık gibi üretim kaynaklarına sahip olmada ortaya çıkan zorluklardır.

Kamusal kaynakların sunumundaki etkisizlik ve eşitsiz kullanım: Eğitim, sağlık, sosyal güvenlik, altyapı ve yatırımlar gibi kamusal kaynakların eşitsiz bir biçimde paylaşılmasından dolayı ortaya çıkan zorluklardır.

"Özel düzenekler"in/mekanizmaların bir sonucu olarak yoksulluk: Özelleştirme, işgücü piyasalarındaki tekelci yapı, sendikal örgütlenmeler ve sivil toplum örgütlenmelerinin etkisizliği ve yetersizliği gibi nedenlerle ortaya çıkan eşitsizliklerdir.

Dünya Bankası'nın yoksulluk konusundaki tanımlaması ise oldukça ilginçtir. Buna göre yoksulluk; açlık, hastalık başlangıcı (doktora görünemeden), okula gidememek ya da nasıl okuyacağını bilememek, işinin olmaması, günlük yaşam sürdürülmesi, gelecek korkusunun bulunması, çocukların sağlıksız kaynaklar yüzünden hastalanarak ölmesi, güvence eksikliği, güçsüzlük ve özgürlükler bakımından sınırlandırılmış olmasıdır.[17] Bu tanım yoksulluğun ,yoksunluk olarak ortaya çıkan çarpıcı boyutlarını tanımlaması açısından oldukça ilginçtir.

Maxwell'e göre yoksulluk; gelir ya da tüketim eksikliği, insani azgelişmişlik, toplumsal dışlanma, hastalık, yeteneklerin ve işlevselliğin eksikliği, açlık, zorlukla sürdürülen geçim koşulları, temel gereksinimlerin eksikliği ve göreceli yoksunluktur.[18] Öte yandan yoksulluk onu her gün yaşayan için, bölünemeyen bir bütündür.[19]

---

[17] WORLD BANK, "Understanding Poverty, What Is Poverty?" http://www.worldbank.org/poverty/mission/up1.htm, (11.06.2003).

[18] Simon MAXWELL, "The Meaning and Measurement of Poverty", **ODI Overseas Development Institute Poverty Briefing**, ISSN 1465-2617, February 1999.

[19] İlhan TEKELİ, "Kent Yoksulluğu Ve Modernite'nin Bu Soruna Yaklaşım Seçenekleri Üzerine",**Yoksulluk Bölgesel Gelişme Ve Kırsal Yoksulluk Kent Yoksulluğu,** Koordinatörler, A.Halis AKDER, Murat GÜVENÇ, TESEV Yayını, İstanbul, 2000, s.145.

1.3. Yoksunluk

Bunların yanında, yoksulluğun çeşitli ülkelerin ve toplumların içinde bulunduğu ekonomik ve siyasal durumun bir sonucu olarak ortaya çıkan görünümleri olan çeşitli yoksunluklar da bulunmaktadır. Bunlara birkaç örnek vermek gerekirse;[20]

ÇİZELGE: 3. YOKSULLUĞUN KİMİ ÜLKELERDEKİ GÖRÜNÜMLERİ

Gana'da	İşsizlikten dolayı "**boş cepler**" olarak,
Malawi'de	Boş mideler, erken evlilikler, yüksek doğum oranı, toprak kıtlığı, güvenli olmayan işler, iklim sürprizleri, yüksek gübre fiyatları, kredi yokluğu, yetersiz sular, yollar, okullaşmanın azlığı, tehlikeye atılan sağlık, boşanan ve dul kalan kadınlar, umutsuzluk içinde yetişen çocuklar, hırsızlık ve diğer suçlar ile ortaya çıkan "**karma karışık ağlar**" olarak,
Nijerya'da	"**Hastalık ve güvensizlik**" olarak,
Bangladeş'te	"**Doğal yıkım dalgaları**" olarak,
Hindistan'da	Aile içi şiddet, kurumsal yapıların bozukluğu, birden fazla işte çalışmak zorunda kalmanın getirdiği "**kazanımlar ve durgunluk**" olarak,
Endenozya'da	Krizler, güvensizlik ve dinsel duyarlılıklar ortaya çıkan "**krizler ve duyarlılıklarla baş etmek**" olarak,
Bosna-Hersek'te	"**Savaşla zıt kutuplara ayrılmış yaşamlar**" olarak,
Bulgaristan'da	Sosyalist düzenden kapitalist düzene geçişte oluşan "**değişim için bozguna uğrayan/başı dönmüş/sersemlemiş yaşamlar**" olarak,
Kırgızistan'da	Sınırlı ülke kaynakları ve temel kurumsal yapıların olmayışı ile ortaya çıkan "**kolayca ufalanan destek ve derinleşen yoksulluk**" olarak,
Rusya'da	Yeni yoksullar ve yeni elitler, ertelenen ücretler, yok olan iş olanakları, mafya, alkolizm, sağlık riskleri, bürokratik engeller, yozlaşma, kadınların artan sorumlulukları ve hantal devlet yapısı ile ortaya çıkan "**gel-gitlere karşı savaşım**" olarak,
Arjantin'de	Kaybedilen geçim kaynakları, güvensizlik, alt üst olmuş cinsiyet ilişkileri, evde kötü davranma, gelecek kaygısı, yoksulluğa karşı devletin yetersizliği ile ortaya çıkan "**daha iyi yaşamaya alışkınken, düşük yaşam koşullarında yaşamak**" olarak,
Brezilya'da	İşsizlik, istediği biçimde iş bulamamak, işyerinde kötü davranma, sokakta ve evde korku, şiddet ve kötü davranma ile ortaya çıkan" **Favela'larda kazanımlar ve kayıplar**" olarak,
Ekvator'da	Açlık, geçim, güvensizlik, şiddet, ırk ayrımcılığı, çevresel riskler, eğitim için çabalamak, kurumlarla karşı karşıya kalmak ile ortaya çıkan "**yoksulluğun tehlikeleri**" olarak,
Jamaika'da	Olağanüstü iklim ve çevre koşulları, yetersiz geçim kaynakları, yerel ve küresel uyuşturucu madde ticareti ile ortaya çıkan "**kontrolsüz bir dünya adası**" olarak tanımlanmaktadır.

*Kaynak: NARAYAN & PETTESCH; **Voices Of The Poor Form Many Lands,***

---

[20] Deepa NARAYAN & Patti PETESCH, **Voice of The Poor, From Many Lands,** World Bank, Oxford Uni.Press, New York, 2002.

Narayan ve Pettesch'in ortak çalışmasında; her toplumun içinde yaşadığı sosyal, kültürel ve ekonomik yapının ortaya çıkardığı sorunların yol açtığı yoksulluk ve yoksunlukların, yoksulluğa anlam olarak verdikleri içerik ortaya konulmaktadır.

Yoksulluğa zaman zaman farklı anlamlar da yüklenmektedir. Yoksulluk bir hastalıktır[21], bir eşitsizliktir[22], yapısaldır[23], ırk ayrımcılığıdır[24], sınırlanmış fırsatlar ya da bozuk bir karakterdir[25], beceri uyumsuzluğudur[26], kadınlara karşı şiddettir[27]. "Yokluk", "yetersizlik", "örselenmişlik-incinmişlik", "kötüye gidiş" gibi terimler de sıklıkla yoksulluk ile birlikte kullanılmaktadır.[28]

Yoksulluk; marjinalleşme, aşağılanma, güçsüzlük ve umutsuzluk duygusu olarak da anlatılmaktadır.[29] Bu bakımdan bu tip ilişkileri ve onların yoksullukla anlamlılığını vurgulamak için Spicker yoksulluğun tanımlanmasına yönelik anlamlandırma kümeleri oluşturmuştur. Bunlar; birer tanımlama değildir, ancak yoksulluğa verilen anlamlandırma kümeleridir. Bu amaçla 11

---

[21] William W.GOLDSMITH & Edward BLAKELY, **Seperate Socities, Poverty and Inequality in US Cities**, Temple Uni.Press, Philadelphia, 1992.

[22] Diana Di NITTO, **Social Welfare, Politics and Public Policy**, Prentice Hall, New Jersey, 1991, s.48-64.

[23] Manuel CASTELLS, **The Informational City, Information Technology, Economic Restructuring of The Urban-Regional Process**, Oxford Uni.Press, UK. 1989.

[24] Anthony DOWNS, **Who Are The Urban Poor?**, New York, 1970.

Douglas S.MASSEY and Nancy A.DENTON, **American Apertheid, Segregation of The Making of The Underclass**, Harvard Uni.Press, 1993.

[25] Barry R.SCHILLER, **The Economics of Poverty and Discrimination**, Prentice-Hall, New Jersey, 1976. s. 40.

Oscar LEWIS, **La Vida, A Puerto Rican Family in The Culture of Poverty**, Random House, New York, 1966.

Edward C.BANFIELD, **The Unheavenly City**, Boston, 1973.

[26] Norman FARSTEIN, "The Underclass/Mismatch Hypothesis As An Explanation For Black Economic Deprivation", **Politics and Society**, Vol, 15, No, 4, (!986-1987), s.403.

[27] Carolina JOHANSSON WENNERHOLM, **The Feminisation of Poverty, The Use of A Concept**, SIDA, Stockholm, December 2002, s.38 vd.

[28] R. BAULCH, "Editorial. The New Poverty Agenda, A Disputed Concensus", **IDS Bulletin**, 1996, Vol, 27, No, 1, s, 2.

[29] NARAYAN ve Diğerleri, **Can Anyone Hear Us?...**, s.32.

farklı anlamlandırma kümeleri oluşturmuştur.[30]

ÇİZELGE: 4. YOKSULLUĞA VERİLEN ANLAM KÜMELERİ

KÜMELER	BELİRTİLER/GÖSTERGELER
Temel Gereksinimler	Korunma, giyim, barınma ve yiyecek gibi temel gereksinimlerin azlığı olarak anlaşılmalıdır.
Temel Güvenliğin Eksikliği	Ezilmişliğe bağlı olarak temel güvenlik gereksinmelerinin denkçe bir biçimde karşılanamamasıdır.
Sınırlı Kaynaklar	Gelir eksikliği içinde olan insanların gereksinimlerini karşılayabilecek yeteri düzeyde gönence ya da kaynaklara sahip olamamalarıdır.
Yaşam Ölçünleri	Ortalama olarak toplumun yaşam ölçünlerinin altında yaşamaları olarak tanımlanmıştır.
Yetki Eksikliği	Kendi kendilerine hem yoksunluklarını, hem de kaynak eksikliklerini giderecek çözüm yollarının ve toplumsal hakların eksikliğidir.
Çok Yönlü Yoksunluk	Açlık ve evsizlik gibi, uzun yıllar boyunca sınırlı kaynaklarına karşın çözümlenemediği için sıkıntı ve derinden yaralayıcı bir biçimde acı vermesi durumudur.
Dışlanma	Toplumsal yaşamın birer parçası olan toplumsal ilişkilere katılamama durumudur.
Eşitsizlik	Toplumun geneli ile karşılaştırıldığında kişinin kendisini, toplumdaki diğer kişilere göre daha eşitsiz bir biçimde hissetmesi durumudur.
Sosyal Sınıf Farklılığı	Bireylerin toplumdaki ekonomik konumları nedeniyle, kendilerine bağıntı olarak hissettikleri toplumsal gruplanmalardır.
Sosyal Güvenlik Eksikliği	Yoksullar arasıra kendilerini toplumsal güvenlikten yararlanırken eksik hissederler. Bu eksiklik; onların gelirlerinin düşüklüğü değil, güven eksikliğidir.
Beklenmeyen Durumlar	Önemli yoksunluklardan oluşan ve onların yoksunluklarını sürdürmelerine neden olan beklenmedik moral durumların ortaya çıkmasıdır. (Örneğin; aile büyüklerinin ani ölümleri ya da uzun süreli hastalanmaları gibi...)

Kaynak: SPICKER; s.3-4.

Spicker'in bu çalışmasında; sadece gelir eksikliği gibi bir gösterge ile yoksulluk anlamlandırılmamış; içerik olarak yoksulluğun farklı boyutlarını ortaya koyan anlam kümeleri, yoksulluğun anlamlandırılmasında kullanılmıştır. Yoksulluk genel anlamda; "gelir eksikliği" olarak tanımlanabilirse de, burada kullanılan anlam kümeleri de yoksulluğun; ekonomik, kültürel ve toplumsal yönleriyle birlikte, soyut ve somut içeriklerini ortaya koymaktadır.

Spicker'in çalışmasının ana teması ve sorunun kalbi bir düzgü-

---

[30] Paul SPICKER, "Cross-National Comparisons of Poverty", **The Year 2000 International Research Conference on Social Security,** Helsinki, 25-27 September 2000, International Social Security Association (ISSA) Research Programme, Finnish ISSA Member Organizations, Helsinki, 2000, s, 3-4.

sel/normative düşüncedir: Yoksulluk; bir törel/moral kavramdır. Yoksulluk kavramı kullanıldığında bir "değer verme" süreci vardır ve bu kavram toplum içinde kesin bir konum türü değildir, fakat her şey buna ilişkin olmalıdır. Eğer insanların maddi koşulları yetersiz ise; onların ekonomik kaynakları ya da toplumsal ilişkileri, yoksullar için "beklenmeyen zorluklar" anlamına gelir.[31]

Sporton'un çalışmasında da yoksulluk göstergeleri için benzer bir sınıflandırma yapılmıştır. Bu sınıflandırma içinde yoksulluk göstergeleri için aranması gereken anahtar özellikler verilmiştir.[32]

ÇİZELGE: 5. YOKSULLUK GÖSTERGELERİ İÇİN BİR SINIFLANDIRMA

Göstergeler	Anahtar Özellikler
Anlamlar (Gelir ya da temel gereksinimler)	* Gelir ölçütleri:GSMH ve yoksulluk sınırları gibi.. Temel gereksinimler göstergeleri toplumsal göstergelerdir. Örneğin; İnsani gönenç ölçümü. * Kaynakların artırılmasını amaçlayan etkiler
Sonuçlar ve Etkiler (Toplumsal sonuçlar)	* Yoksulluğun etkileri üzerine yoğunlaşmak. Örn: çevresel ortamların kötüleşmesi, hastalık ve ölüm oranlarının ölçümü. * Temel gereksinimlerin nasıl karşılanacağının açıklanması üzerine yoğunlaşmak. * Temel gereksinimlerin apaçık bir biçimde açıklamayı amaçlayan etkiler.
Karma İpuçları	* Herhangi bir yerdeki yoksulluğun temel özelliklerinin hesaplanmasına yönelik hassas ölçümlerin gerekli olduğu uluslararası karşılaştırma araçlarını kullanmak.
Yoksullukla İlişkili	* Yüksek maliyetleri ya da veri zorlukları yüzünden benimsenen vekalet araçları
Süreçler ve Fırsatlar	* En azından yoksulluğun nedenleri üzerine yeni düşünceler sunulması. * Doğal üstünlükleri (ya da onların eksikliği), süreçler ve yapısal eşitsizlikleri yansıtan göstergeleri vurgulamak. * Daha çok insan merkezlilik.

Kaynak: SPORTON, s.6.

Görülüyor ki yoksulluğun sadece parametrik özellikler göstergeler dışında oldukça farklı boyutları vardır ve yoksulluğun tanımlaması yapılırken, yoksulluğun çok boyutlu olduğu gerçeği göz önüne alınmalıdır.

---

[31] SPICKER, s. 5-6.

[32] Deborah SPORTON, "Poverty and Sustainable Livelihoods". **Draft Document, Briefing For DFID PANRUSA Project Meeting,** Windhoek, Oct.1998, s.6. (UNDP Poverty Technical Support Document, Module 1, 13/9/95'den uyarlanmıştır).

ÇİZELGE: 6. YOKSULLUĞUN YOKSUNLUK BOYUTLARI

Yoksunluk	Kişi ya da hanehalkının yetecek gelirinin, özel tüketim düzeyi ile kamusal mal ve hizmetlerin sunumunun yetersiz olmasıdır.
Fiziksel güçsüzlük	Yetersiz beslenme, açlık, hastalık, sakatlık ve maluliyet yüzünden güçten düşülmesidir.
Dışlanmışlık	Okur-yazarlığın olmaması, eğitim olanaklarından yararlanamama, kaynaklara erişememe, taşrada bulunma, marjinalleşme, ayrımcılık bu bağlamda değerlendirilir.
Soyut anlamda güçsüzlük	Yoksulluktan kurtulma olanağının ve durumunu değiştirme yeteneğinin olmaması; yaşam ve geçimi tehlike altında bırakan olaylara ve ekonomik, toplumsal ve doğal şoklara maruz kalma (vulnerability); güvenli bir iş ve konuta sahip olunmaması bu bağlamda değerlendirilir.
Katılımın yetersizliği	Yoksulluğun tanımlanması ve azaltılmasına yönelik proje ve programların hazırlanması ve uygulanmasına katılamama; siyasal yaşamda etkin olamama; sesini duyuramama; insan onuruna yaraşır bir yaşam sürdürülememesi.
Zamanın yetersizliği	Kişilerin ve hanehalkının tüm zamanlarını fiziksel varlıklarını sürdürebilmek için gelir elde etmeye çalışarak geçirmeleri; kültürel faaliyetler için boş zamanın kalmaması.
Çevre kirliliği ve çevrenin bozulması	Çevrenin kirlenmesi ve bozulması sonucu geçim vasıtalarının ortadan kalkması; açlık ve maddi olanaksızlıklar nedeniyle ormanlar gibi doğal kaynakların hızla tüketilmesi.
Eğitim olanaklarının yetersizliği	İyi eğitimli kişiler değişen çevre koşullarına genellikle daha iyi uyum sağlarlar, sahip oldukları ekonomik varlık ve olanakları daha iyi kullanırlar, daha elverişli koşullarda krediye erişebilirler ve yeni gelir elde etme fırsatlarını daha iyi değerlendirirler.
Düzenli bir gelir olanağının ve iş güvenliğinin olmaması.	Kazanılan gelirin düzenliliği ve iş güvenliği içinde bulunulan sektöre ve işlendirmenin türüne göre değişebilir. Makro-ekonomik koşullardan olumsuz bir biçimde etkilenilen bir sektörde çalışan bir kişinin işini kaybetmesi ya da gelirinde bir azalmanın olması, hanehalkını tüketimini kısma riski ile karşı karşıya bırakır.
Varlık birikiminin yetersiz olması ve krediye erişme olanağının yetersizliği	Beklenmedik gelir kayıpları ile karşılaşan hanehalkı varlıklarını satarak, birikimlerini kullanarak ya da kredi alarak var olan tüketim düzeyini sürdürebilir ve böylece değişen koşullardan etkilenmeyebilir. Bu olanaklara sahip olmayan hanehalkı tüketimini kısma riski ile karşılaşır.
Hanehalkı reisinin kadın olması	Çalışma hayatında kadınlara karşı ayrımcılığın söz konusu olması ve kadınların çocukların bakımını üstlenmek zorunda kalmaları gibi nedenlerle kadınlar daha az ya da daha elverişsiz olanaklarla iş bulabilmektedirler ve bu durum hanehalkını yoksulluk riski ile karşı karşıya bırakabilmektedir
İşgücüne katılımın artırılamaması	Hanehalkı işgücüne katılımı artırarak ekonomik krizlerin üstesinden gelebilir. Çalışanların sayısı az olan ya da çalışma hayatında ayrımcılıkla (cins ya da etnik ayrımcılık) karşılaşan hanehalkı azalan gelirini gidermek ve yeni koşullara uyum sağlayabilmek için hanehalkının ek işgücünden yararlanamaz ve olumsuz koşullar karşısında yoksullaşma riskiyle karşı karşıya kalır.
Aileler arası dayanışmanın zayıflaması.	Ekonomik şokların olumsuz etkilediği sektörlerin dışında kalabilen diğer ailelerin desteğinin sağlanması ekonomik krizlerin etkisini hafifletir. Bu tip bir dayanışmanın ortadan kalkması yoksulluk riskinin ortaya çıkmasına ya da yoksulluğun şiddetinin artmasına yol açabilir.

Kaynak: AKTAN, www.canaktan.org/ekonomi/yoksulluk/birinci-bol/aktan-vural-yoksulluk.pdf

Çizelgeden de görülebileceği gibi yoksulluk çok basit bir tanımlama değildir. İnsanın öz nitelikleri, bilgisi, birikimi, becerisi, duyuları, duyguları, ve bulunduğu toplumsal konumuna göre oluşan kimliği ile birlikte kimi yapısal nedenler ve önceliklerden dolayı yoksulluk karşımıza çıkmaktadır.

2. YOKSULLUĞA KURAMSAL YAKLAŞIMLAR

Çalışmamızın bu kısmında yoksulluk sorununa kuramsal anlamda yapılan açıklamaları vermeye çalışacağız. Bu kısımda James JENNINGS'in bu konudaki bütüncül bir çalışmasından[33] ağırlıklı olarak yararlandık ve açıklamalarımızı da bu çerçevede biçimlendirdik. Burada verilen kuramsal yaklaşımlar ile araştırmamızın alan araştırmasına ışık tutacak bir çerçeve oluşturulmaya çalışılacaktır.

Çağımıza sosyal politikalar açısından damgasını vuran en önemli gelişme kuşkusuz ki devletlerin büyük bir çoğunluğunun "sosyal refah devleti" anlayışını benimsemeleridir. Sosyal refah devletinin yoksullar açısından önemi ise, onlara bedelsiz olarak birçok hizmetin ulaştırılmasıdır. Bu bağlamda devletler çeşitli para, maliye ve sosyal politika araçları/programları ile yoksulluk içindeki vatandaşları için çalışmalar yapmakta ve yoksulluğun sıkıntılarının azaltılması konusunda yoksullara yardım etmeye çalışmaktadırlar. Ülkemizde de "3294 Sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Yasası"[34], "2022 Sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Yasa" ve "3816 Sayılı Ödeme Gücü Bulunmayan Vatandaşların Tedavi Giderlerinin Yeşil Kart Verilerek Karşılanması Hakkında Yasa" bu tip uygulamalara örnek verilebilir.

Yoksulluk sorunsalının tanımlanması aslında bir kuramsal açıklamadır ve tanımlamalar yoksulluk sorunsalına düşünsel anlamda bakış açılarını da

---

[33] James JENNINGS, "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations", in Louis KUSCHNIK & James JENNINGS, **A New Introduction To Poverty, The Role of Race, Power and Politics,** New York Uni.Press, New York, 1999, s.13-38.

[34] Yaygın adıyla "Fakir-Fukara Fonu, Fak-Fuk-Fon".

verir. İşte yoksulluk konusunda yapılan açıklamalar bize yoksulluğun hangi kuramsal bakışla verildiği sorusuna yanıt vermektedir. Bu konuda ister muhafazakar, ister liberal, ister Marksist, isterse de çevreci bir bakış açısı olsun yoksulluğa kazandırılan anlam, içerik ve gerçekçilik önemlidir. Böylece sorunun çözülmesi ve yoksulluk sorununun olabildiğince azaltılarak ortadan kaldırılması yolunda alınacak mesafeler önemli olacaktır.

Yoksulluğun kuramsal açıklanmasıyla ilgili açıklamalar iki temel bakış açısına dayandırılabilir; yoksulluk bir kültürdür ya da yoksulluk yapısaldır. Bu bakış açılarından kültürel bakış açısı, "Muhafazakarlar ve Liberaller"in bakış açısıdır ve yoksulluğu bireysel eylemin bir işlevi olarak ele almakta ve yoksulluğu bir veri olarak kabul etmektedirler. Yapısalcı bakış açısı ise "Marksistler"in bakış açısıdır. Yoksulluğun sistemin yapısından ve özellikle de kapitalist sistemin/düzenin işleyişinden kaynaklanan güç ve servet dağılımındaki eşitsizliğin sonucu olarak ele almaktadırlar.

Yoksulluğun varoluşu ile ilgili açıklamalar, kuramın bakış açısına göre farklı biçimlerde tanımlanmaktadır. Şehir ve bölge planlamacısı iki bilim adamı olan William W. Goldsmith ve Edward J. Blakely yoksulluk açıklamalarını ve kuramlarını üç temel biçimde sınıflandırmaktadır: "Patoloji olarak yoksulluk (yoksulluk bir hastalıktır)", "bir olay ya da rastlantı olarak yoksulluk" ve "yapısal yoksulluk".[35]

Schiller'in 1976 yılında yaptığı çalışmasında yoksulluğun nedenlerinin açıklanmasında dört farklı yaklaşım sunmaktadır. Bunlardan ilki; ahlâksal bir temelle yoksulluğu açıklamayı amaçlayan "kusurlu/bozuk karakter" açıklamasıdır. Buna göre "bozuk karakter"; insanların yetenek ya da tutkuları ile birlikte gelen bireysel hatalarından kaynaklanan yoksulluk olarak algılanır. Bu sömürge dönemlerinde bağnaz insanlarca uygun görülen "ahlâksızlığın bir cezası olarak sefaletin emredildiği, adil ve esnek olmayan ilahi kaynaklı (kader-

---

[35] William W. GOLDSMITH & Edward J.BLAKELY, **Separate Societies, Poverty and Inequality in US Cities,** Temple Uni.Press, Philadelphia, 1992'den aktaran James JENNINGS, "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations", s.14.

ci) bir hukuk" anlayışının sonucu olarak özetlenen bir bakış açısıdır. Günümüzde ise günah ve ahlâksızlık kuramları yerine, "çalışma ahlâkı" ve bireysel yoksullaşmanın niteliği bunların yerini almıştır. İkincisi ise "sınırlı fırsatlar" açıklamasıdır. Sınırlı fırsatlar; yoksullara cinsiyet, ırk ve gelir olanaklarında ayrımcılık yapıldığından, yeterli eğitim, iş olanakları ve gelire sahip olamadıklarından yoksuldurlar ve bu yüzden kamusal desteklerden, hizmetlerden ve korumalardan yoksundurlar. Üçüncüsü; "Refah Devleti (Devlet Baba)" yaklaşımıdır. Refah devleti yaklaşımıyla yoksullara yönelik kamu destek programları uygulamaya konulmuştur. Dördüncüsü; yıllarca süren ekonomik ve sosyal yoksunluğun bir sonucu olarak kentlerde gettolarda ortaya çıkan, ırksal ve ekonomik ayrımcılık içinde yaşayan kent yoksulları için geliştirilmiş olan "alt sınıf kültürü" yaklaşımıdır.[36]

Bugün A.B.D.nde bu paradigmaya hala pek çok destek bulunmaktadır. Siyaset bilimcileri olan Lee Siegelman ve Susan Welch'in açıklamalarında; Ulusal boyutta 1980 ve 1970'ler boyunca (yapılan) yetişkin nüfus incelemeleri göstermiştir ki, ekonomik işlerde "Tanrı, kendilerine yardım edenlere yardım eder" şeklindeki Amerikan inancı üstün gelmektedir. Bu, yoksulların açıkça yoksullukları için güçlü bireyselcilik tarzını suçlama eğilimlerinin yaygınlaştığını göstermektedir. Bir çok Amerikalı yetersiz çaba, yetenek yoksunluğu, güdülenme zayıflığı ve aşırılığın, yine büyük bir azınlığın olabildiğince "ahlâksal düşüklük ve sarhoşluk" içinde olmasının ülkelerindeki yoksulluğun en önemli nedenleri olduğunu düşünmektedir.[37]

Schiller tarafından tanımlanan bir diğer önemli bakış açısı olan "sınırlı fırsatlar" yaklaşımında; yoksulların yeterli ve iyi okullara, işlere ve gelire sahip

---

[36] Barry R.SCHILLER, **The Economics of Poverty and Discrimination,** Englewood Cliffs, Prentice Hall, New Jersey, 1976, s.40'dan aktaran James JENNINGS, "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations", s.14.

Jennifer C.JONES & Mary BRICKER-JENKINS, "Creating Strengths-Based Alliances To End Poverty", with **KWRU-Kensington Welfare Rights Union**, s.3-5.

[37] Lee SIGELMAN & Susan WELCH, **Black Americans' View of Racial Inequality, The Dream Deffered,** Cambridge Uni.Press, New York, 1991, s.86'dan aktaran James JENNINGS, "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations", s.14.

olmamaları, renk, cinsiyet, gelir ve sınıfsal ayrımlara (tâbi) tutulmaları, adil bir devlet güvencesine, desteğine ve hizmetlerine kavuşamamalarından dolayı yoksul oldukları kabul edilmektedir.[38]

Yoksullukla ilgili bu açıklamalar, refah konusunu çalışan pek çok araştırmacının çalışmalarında da görülmektedir. Örneğin; Michael Sherraden, burada yoksulluk konusundaki pek çok ayrıntılı kuram ve çeşitlemenin bulunduğunu yazmaktadır. Yine iki grubun kuramlarını sadece buna dayandığını; bunların bireysel davranışlar konusunda odaklanmış kuramlar ve sosyal yapılar konusunda odaklanmış kuramlar olduğunu belirtmektedir.[39]

Yine de Schiller'in çalışmalarındaki kavramsal ikiliğe (bölünmeye) dikkat çeken sosyal refah yazarı Waxman'a göre pek çok Amerikan sosyologu ve siyasetçisi yoksulluğu iki temel kavramsallaştırma ve açıklama (çabası) içindedir. İlki; "Kültürel bakış açısı" olarak bilinmekte, diğeri ise "yapısal bakış açısı" olarak bilinmektedir.[40]

Tarihçi Jay R. Mandel, **Zenci Yoksulluğun Kökenleri** adlı çalışmasında, Schiller'in sınırlı fırsatlar tezinin başka bir versiyonunu Zencilerin yoksulluğu için tarihsel bir açıklama ile ortaya koymaktadır. Mandel, doğrudan Zencilerin yoksulluğunun köle oldukları dönem boyunca ve özgürlüklerine kavuştuklarından beri sürdüğüne dikkat çekmektedir. Zencilerin aile yapıları, küme davranışları ve nitelikleri nesiller boyunca değişmiş olabilir, ama yoksulluk, Zenci topluluklarda Beyaz Amerikalılara oranla sürekli olarak daha da genişlemiştir...(iç savaş sonrası güneydeki büyük çiftlik ekonomilerinin etkisi

---

[38] SCHILLER, s.40.'dan aktaran James JENNINGS, "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations", s.14.

[39] Michael SHERRADEN, **Assets and The Poor,** Armonk, M.E, Sharpe, New York, 1991, s.35.'den aktaran James JENNINGS, "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations", s.14.

[40] Chaim I. WAXMAN, **The Stigma of Poverty,** Pergamon, New York, 1983, s.1'den aktaran James JENNINGS, "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations", s.14.

anlatılmaktadır).[41] Bu analizin yankıları Du Bois tarafından güneyin politikası ve ekonomisi üzerinde yapılan 1860-1880 Amerikası'nda **Siyah Yeniden Yapılanma** adlı çalışmada: "Devletin politikası, Zenci işçileri yoksul bırakmak, olabildiğince adi/sıradan işlerle sınırlamak, bir iş deposu olarak görmek ve zorlu işlerde ücretsiz çalıştırmak" şeklinde saptanmaktadır. Kuzey Amerika'da sanayileşme döneminde Avrupa'dan 14 milyon göçmen gelirken, güneyde Zencilerin büyük bir çoğunluğu 19. yüzyılın son kırk yılında çiftlik ekonomileri içine hapsedilmiş durumdadır.[42]

Mandel'e göre, güneydeki bu uzun çiftlik ekonomisi süresi çalışan Zenci sınıf üzerinde zor bir "yetersizlik durumu" etkisi oluşturmuştu. Mandel'in ileri sürdüğü, milyonlarca siyahın büyük çiftlik ekonomilerinin etkisi ile gelişen siyasal araçlardan ve ekonomik durumdan yoksun bırakılmasının hedeflenmiş olduğudur. Bu durum Zenci toplumun geniş kesimlerine sürekli bir yoksulluk getirmiştir.[43]

A.B.D.nde Zencilerin yaşadıkları bu gerçek Porto Rikolu'larca da paylaşılmıştır. 1900'lerin başında Amerika'ya göç eden pek çok Porto Rikolu'nun, kuzeydoğudaki şehirlerin iş yapıları içinde küme üstünlüğü ile siyasal araçlar oluşturmalarına engel olunmuştur.[44]

Tarihçi Elizabeth Pleck de önceki dönemlerde Zenci yoksulluk ve nedenlerini açıkladığı çalışmasında, 1865-1900 yılları arasında Boston, Chicago, Cleveland ve Philadelphia gibi şehirlerdeki Zenci yoksulluğuna ilişkin iki temel açıklama getirmektedir. Açıklamalarda kültürel ya da eğitim farklılıkları-

---

[41] Jay R.MANDEL, **The Roots of Black Poverty, The Southern Plantation Economy After The Civil War,** Durham, Duke Uni. Press, N.C., 1978.'den aktaran James JENNINGS, "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations", s.15.

[42] W.E.B. Du BOIS, **Black Reconstruction in America 1860-1880,** Atheneum, New York, 1985, s.696.'dan aktaran James JENNINGS, "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations", s.15.

[43] MANDEL, s.121'den aktaran James JENNINGS, "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations", s.15.

[44] James JENNINGS & Monte RIVERA, **Puerto Ricans Politics in Urban America,** Westport, Greenwood Pres, Connecticut, 1984.'den aktaran James JENNINGS, "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations", s.15.

na vurgu yapmak yerine; Boston'da Zenci işçilerin handikapları/dokuncaları, kurulan iki ırksal ayrım engeli; "dışlanma" ve "başarısız rekabet uygulanması" olarak ortaya çıktı. Bunlardan ilki olan dışlanma; adam çalıştırırken ve yeni gelen Zenciler hizmet işlerine alınırken onlara daha giriş aşamasında ırksal engellerin uygulanmasıdır. Bunun bir sonucu olarak pek çok Zenci, adi işlere girmiş ve orada kalmış, başıboş olanların çoğu düşük ücretli işlerde çalışmış ve sürekli bir şehirden diğerine taşınıp durmuşlardır. İkinci bir engeli daha göğüsleyebilenler ise; girişimci, profesyonel satıcı, zanaatkar olabilmiştir. Başarısız rekabet ise kültürel eksiklikleri nedeni ile değil, onları ırkları nedeniyle saf dışı bırakmak için kullanılmıştır.[45]

Erken dönemlerde Zencilerin yoksulluğuna ilişkin yazının/literatürün geniş bir alanında yapılan bu tür yorumlar, Amerikan kentlerindeki Zenci topluluklar için söylenen "kusurlu karakter" yapısı yerine daha çok "sınırlanmış fırsatlar" kavramı göz önüne alınarak kullanılmıştır.[46]

Henry George tarafından yapılan bir çalışmada; yoksulluğun grupları etkilemek için gerekli bir siyasal temelin olmayışı ile birlikte geniş ekonomik ve sosyal güçlerinin bir sonucu olduğu anlatılmaktadır. George genellikle topraktan kaynaklanan değerlerin kentleşme ve nüfus yoğunluğu ile birlikte arttığına, fakat değerdeki bu artışın değeri doğuran ve üreten nüfusa dağılımında aynı artışın sağlanamadığına dikkat çekmektedir. "Kazanılmamış artış" (katkı yapılmamış artış) çoğunlukla yeteri kadar toprağa sahip şanslı nüfusa ayrıl-

---

[45] Elizabeth PLECK, **Black Migration and Poverty, Boston 1865-1900,** Academic Press, New York, 1979, s.199. 'dan aktaran James JENNINGS, "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations", s.15-16.

[46] Harold X. CONNALLY, **A Getto Grows in Brooklyn,** New York Uni. Press, New York, 1977.

Gilbert OSOFSKY, **Harlem, The Making of A Getto**, Harper and Row, New York, 1966.

Kenneth L. KUSMER, **Black Cleveland, 1870-1930,** Illinois Uni.Press, Chicago, 1976.

Cesar A. IGLESIAS, **Memorias De Bernardo Vega** , Edicones Huracan, Puerto Rico, 1980. 'dan aktaran James JENNINGS, "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations", s.16.

maktadır.[47]

Stephen Thernstrom'un **Yoksulluk ve Gelişim** adlı çalışmasında da, geniş ekonomik kalkınma 19.yy Amerikası'ndaki yoksulluğa ilişkin açıklama olarak sunulmaktadır. Newburyport-Massachusetts örnek olay çalışmasında Thernstrom, 1850-1880 dönemi boyunca kentte çalışan sınıfın ekonomik gidişatı hakkında daha fazla iyimserlik içeren bir deneyim sahibi olmuştur. Becerisi olmayan ve yarı beceri sahibi işçi ücretleri, asla hiçbir dönemde çok yüksek olmamış ve işsizler ekonomik dizgede yer alamamışlardır. 1857 ulusal finans krizi/paniği, savaş sonrası kötüleşme ve 1870'lerdeki uzun süreli krizler bulunmakta idi.[48]

2.1. Kültürel Yaklaşım (Yoksulluk Kültürü)

Yoksulluk kültürü ya da kültürel yoksulluk yaklaşımı, Neo-Klasiklerin yoksulluk sorununa kültürel bir olgu olarak bakışıdır. İlk kez A.B.D.li antropolog Oscar Lewis tarafından ortaya atılan kavram ile yoksullar arası modellerin oluşturduğu yapısal özelliklerin yol açtığı ayrı bir kültüre dikkat çekmektedir. Lewis'e göre yoksulluk koşullarına göre tam bir uyarlanma biçimi olarak ortaya çıkan yoksulluk kültürü; aile içi toplumsallaşma araçlarıyla kuşaktan kuşağa geçen/aktarılan, kendine özgü bir yapısı, bir akılcılığı ve savunma mekanizmaları bulunan bir yaşam biçimidir.[49] Buna göre yoksulluk; yoksul olarak tanımlanan kişilerin eğitim, örgütsüzlük, aile yaşamının duyarlılığı/kırılganlığı, beceri ve kapasite gibi bireysel niteliklerinin düşüklüğü nedeniyle ortaya çıkan

---

[47] Henry GEORGE, **Progres and Poverty, An Inquiry Into The Cause of Industrial Depressions and Increase of Want With Increase of Wealth**, (Orginally Published in 1879) Robert Schalkenbach Foundation, New York, 1958'den aktaran James JENNINGS, "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations", s.16.

[48] Stephen THERNSTROM, **Poverty and Progress, Social Mobility in A Nineteenth Century City,** Atheneum, New York, 1969, s.131'den aktaran James JENNINGS, "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations", s.16.

[49] Oscar LEWIS, **Five Families, Mexican Case Studies in The Culture of Poverty,** Basic Books, New York, 1959, s.16'dan aktaran ÖZBUDUN, "Küresel Bir Yoksulluk Kültürü mü?", s.60.

fırsatlardan yararlanamamaları durumudur. [50] Londra, Porto Riko, Mexico City varoşları ve Meksika köyleri ile A.B.D.ndeki Zenci alt sınıflardaki aile yapısı, akrabalık bağları, aile içi ilişkilerin niteliği, zaman yönelişi, harcama ilişkileri, değer dizgeleri ve topluluk/cemaat duygusu arasındaki benzeşme bu kültürün belirleyici özelliklerindendir.

Lewis'in yoksulluk kültürü kavramı, Amerikan muhafazakarlarınca yoksulların suçu kendini sürekli olarak yeniden üreten bir yaşam biçimi olarak algılanmış ve yoksullara yönelik yardımların kısılmasını/ortadan kaldırılmasını savunan Neo-liberal düşüncelere de zemin oluşturmuştur.[51] Yoksulluk kültürü kavramı günümüzde de genel olarak bu anlam içinde kullanılmakta ve nesilden nesile geçen ve yoksulluğu özümsemiş ve onu kendi yaşam biçimi olarak benimsemiş kişileri vurgulamakta kullanılmaktadır.

Klasik görüşe göre, eşitlik sadece "yasalar önünde eşitliktir", yoksa fırsat eşitliği olarak algılanmamalıdır. Hayek, hükümetlerin ya da devletlerin tüm işlemlerinin önceden belirli kurallar çerçevesinde düzenlenmesi ve bu kurallara bağlılığı yasalar önünde eşitlikte en önemli olgusu olarak görmektedir. Böylece, devletlerin gelişigüzel davranışlarla kişilerin edinilmiş haklarının çiğnenmesi önlenir. Yasalar önünde eşitlik sağlandıktan sonra, fırsat eşitsizliği sürüyorsa, bu özgürlüğü seçmenin katlanılması gereken bir sonucudur.[52]

Neo-klasiklerden Glazer ve Murray, sosyal refah devletinin uyguladığı "toplumsal programların" yoksulların içinde bulunduğu koşulları iyileştirmeye yeterli olmayacağını, Tersine olarak sosyal refah devletinin küçültülüp gücü-

---

[50] H.S. JHA, **Culture of Poverty- A Sociological Study,** Ganga Kaveri Publishing House, Varanasi, 1994, s.56-57'den aktaran Sibel ÖZBUDUN, "Küresel Bir Yoksulluk Kültürü mü?", s.60 vd.

[51] ÖZBUDUN, "Küresel Bir Yoksulluk Kültürü mü?", s.61.

[52] Friedrich HAYEK, **The Road To Serfdom, A Classic Warning Against The Dangerous To Freedom Inherent in Social Planning**, Chicago Uni.Press, Chicago, 1972,s.102.

Milton FRIEDMAN, **Capitalism of Freedom,** Chicago Uni.Press, Chicago, 1971, s.161-166.

M.FRIEDMAN & R.FRIEDMAN, **Freedom To Choose,** Harcourt Brace Javanovich, New York, 1980, s.128-149'den alıntılayan Songül SALLAN GÜL ve Hüseyin GÜL, "Yoksulluk ve Yoksulluk Sorununa Yaklaşımlar", **Mülkiyeliler Birliği Dergisi,** Cilt, XXI, Sayı, 1999, s.8.

nün kırılması ve onun sosyal programlarına olan bağımlılığının azaltılması gerektiğini savunmaktadır. Çünkü; yoksulluğun en önemli nedeni aşırı cömert sosyal programlardır ve bu programlar insanları çalışmadan bu programlarla yoksulluk içinde yaşamayı özendirmektedir. Bu Murray'ın anlatımıyla, yoksul kişilerin içinde yaşadıkları "bağımlılık kültürü"dür ve insanların geçimlerini düzenli bir biçimde sağlayabilmeleri için öncelikle tutum ve davranışlarını değiştirmeleri ve düşük ücretli işlerde çalışmayı kabul etmeleri gerekir. Hatta Murray, tüm ayrımcılık karşıtı yasalarla birlikte, yoksullara ve düşkünlere yardımı öngören tüm sosyal refah devleti programlarının sona erdirilmesini önermektedir.[53]

Toplumsal adalet olgusu neo-klasikler tarafından tamamen reddedilmektedir. Hatta toplumsal adalet ilkesi, hukukun üstünlüğü ilkesinin altını oyan ve devletin gücünü, serbest piyasa çıkarlarını zedeleyen ve zayıflatan tehlikeli bir ilke olarak görmektedirler.[54]

Neo-klasiklere göre yoksulluk sorunu, normal olarak işleyen serbest piyasa koşullarında tüm insanların gereksinimlerine yanıt vereceğinden kendiliğinden çözülecektir. Friedman'a göre, devlet serbest piyasa ilkesi yerine bürokrasinin hantallığını ve piyasaların düzgün çalışmasını tehlikeye sokmakta ve dolayısıyla da yoksulluk devletin kendi eliyle yaratılmaktadır. Bu amaçla girişimciler ekonomik büyümenin motoru olarak desteklenerek bunlara yönelik vergi indirimleri, teşvikler uygulanarak ekonomik canlanma sağlanırsa, yoksulluk kendi koşulları içinde ortadan kalkar. Buna benzer olarak Butler ve Kondratos'a göre, alt/dip sınıf olgusunun ortaya çıkması kapitalizmin bir başarısızlığı değildir, tersine devletin kapitalizmi yoksul bölgelere yaymadaki

---

[53] Nathan GLAZER, **The Limits of Social Policy,** Harvard Uni.Press, Cambridge, 1988, s.42 ve

Charles MURRAY, **Loosing Ground, American Social Policy 1950-1980,** Basic Boks, New York, 1984'den alıntılayan GÜL ve GÜL, s.8-10.

M.Lisette LOPEZ & Carol B.STACK, "Social and Cultural Theories of Poverty, Community Practices and Social Change", s.5.

[54] HAYEK, s.79'dan alıntılayan GÜL ve GÜL, s.9.

başarısızlığıdır.[55]

Öte yandan yoksullukla ekonomideki yapısal değişim sürecini birbirine ilintileyen Wilson'a göre; yoksulluğun sürmesinin en önemli nedeni Amerikan ekonomisinin geçirmekte olduğu yapısal değişimdir. Ekonomi, emek kullanan üretim sektöründen, ileri teknoloji ve bilgi kullanan hizmet sektörüne doğru bir geçiş yapmıştır. Öte yandan birçok iş sektörü yoksulluğun yoğunlaştığı kent merkezlerinden banliyölere/çevreye taşındığından yoksulların iş olanakları kısıtlanmıştır. Bu da kent yoksullarının sürekli yoksulluklarının sürmesine neden olmaktadır.[56]

Neo-klasik düşünce 1970'li yıların sonundan itibaren çoğu kapitalist ülkelerde egemen görüş olarak hükümet programlarına girmeye ve uygulanmaya başlamıştır. İngiltere'de Thatcher hükümeti, A.B.D.nde Reagan yönetimi, Türkiye'de de Özal hükümeti Neo-klasik görüşler çerçevesinde yapılandırıldılar.[57]

Kültürel yaklaşımı kullandıkları argümanlar bağlamında aşağıdaki biçimlerde ayrıntılandırmak olasıdır.

2.1.1. İnsan Sermayesi Açıklaması

Yoksulluk yazınına katkı sağlayan bu düşünce okullarından birisi, yoksulluğu açıklamak için sınırlı "insan sermayesi" kavramı üzerine yoğunlaşmıştır. Başka bir anlatımla; insanlar her şeyden önce yoksuldur, çünkü onların öğrenim ve eğitimleri, iş deneyimleri, ya da dil becerileri eksiktir ve bu insan sermayesini oluşturan eksiklikler, yoksulların dikey ekonomik hareketliliğini önlemektedir. Bu açıklama, "sınırlandırılmış fırsatlar" yaklaşımı ile birleştirilebilir. Buradaki varsayım ekonomik dizgenin gerçekten beceri sahibi ve eğitimli

---

[55] FRIEDMAN & FRIEDMAN, **Freedom To Choose**,
Stuart BUTLER & Anna KONDRATOS, **Out of The Poverty Trap, A Conservative Strategy For Welfare Reform,** The Free Pres, New York, 1987'den alıntılayan GÜL ve GÜL, s.10-11.

[56] William J.WILSON, **The Truly Disadvanteged, The Inner City, The Underclass and Public Policy,** Chicago Uni.Press, Chicago, 1987'den alıntılayan GÜL ve GÜL, s.12.

[57] GÜL ve GÜL, s.11.

olan herkese katkı sağlayacağı şeklindedir. Böylece eğer yoksullaşmış gruplar ulaşmak istedikleri işler için gerekli beceriye sahip olurlar ise yoksulluk önemli ölçüde indirilebilecektir. Boston, Massachusetts gibi pek çok şehirde, tahmini olarak beceri yokluğu ya da "beceri uyumsuzluğu"[58] yüzünden, bu gruptakilerin yoksul ya da yoksulluğa yakın bir biçimde yaşama olasılığını artırmıştır. 1970 ve 1980'ler boyunca, merkezi şehirlerde yüksek okul diploması olmayan insanlarca da yerine getirilen binlerce giriş düzeyinde işleri de kaybetmişlerdir. Bu kaybolma eş zamanlı olarak 14 ya da daha fazla yıllık olup sayıları artan okullarda edinilen ve bilgi yoğunluğu gerektiren işlerde yaşanmıştır. Bu örnek özellikle kuzeydoğudaki şehirlerin pek çoğunda açıkça görülmektedir, hatta diğer bölgelerde de bu durum açıkça görülmektedir.[59] Sosyolog Vilma Ortiz, New York ve Los Angeles için benzer örnekleri şu biçimde vermektedir: Daha fazla eğitim gerektiren işlerin sayısı, daha az eğitim gerektiren işlerden daha çok artma eğilimi göstermektedir.[60]

A.B.D.nde iş ve eğitim programları ile desteklenen bu çalışmaların (insan sermayesi programları gibi) çoğunun belirlenmiş ve uygulanmış olmasına karşın, pek çok raporda özellikle Latinler ve Zenciler için yoksulluk ve eğitim düzeyleri arasındaki ilişkiye dikkat çekilmektedir. Latinler ve Zenciler arasında eğitimli olup şanslı olanların sayısı artmakla beraber, Beyazlar ve bu gruplar arasındaki gelir farkı ve yoksulluğun azalması sağlanamamaktadır.[61]

Norman Fainstein de insan sermayesi ya da beceri uyumsuzluğu ile ilgili olarak benzer örnek vermektedir. "Uyumsuzluk tanısı, yanıltıcı ve yetersizdir. Şehirdeki Zenciler özellikle azalan üretim sektörüne dayanmamakta,

---

[58] Terimin İngilizce adı, "Skills-Mismatch"dir.

[59] William J.WILSON, **The Truly Disadvantaged, The Inner City, The Underclass and Public Policy,** Chicago Uni.Press, Chicago, 1987, s.40'dan aktaran James JENNINGS, "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations", s.17.

[60] Vilma ORTIZ, "Latinos and Industrial Change in New York and Los Angeles", in **Hispanics in The Labor Force,** Ed, Edwin MELENDEZ, Plenum, New York, 1991, s.125'den aktaran James JENNINGS, "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations", s.17.

[61] Jeanne E.GRIFFITH, Mary J.FRASE and John H.RALPH, **American Education, The Challenge of Change,** Population on Reference Bureau, Washington D.C., 1989, s.9-10'dan aktaran James JENNINGS, "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations", s.17.

daha çok büyüyen sanayilerde düşük ücretli işçiler olarak yer almaktadırlar" demektedir. Fainstein, kentlerdeki Zencilerin becerilerinin yoksulluk düzeyinin üzerindeki ücretle çalışılan işlere yetişir biçimde yeterli gelişme gösteremediğini vurgulamaktadır.[62]

2.1.2. Kültürel, Moral ve Genetik Açıklama

Yoksulluğun açıklanmasında kültürel, moral ve genetik açıklamalar, muhafazakar ve liberal görüşlere dayanan dört farklı açılımın oluşmasına neden olmuştur. Bunlar; yoksulluğu moral değerlerle açıklayan ve yoksulluğun nedenini moral/ahlâksal değerlerin düşüklüğüne bağlayan "muhafazakar açıklama", yoksulluğun ahlâksal bir sorun olduğuna inanan "politik muhafazakar açıklama", yoksulluğun nedeninin yoksulların kusurlu öz niteliklerinden kaynaklandığını düşünen "liberal açıklama" ve yoksulluğun bir kültürel yaşam biçimi olduğuna inanan "yeni muhafazakar açıklamalar"dır.

a. Muhafazakar Açıklama (Banfield)

Kültürel okul içinde yer alan ve muhafazakar düşüncenin bir diğer ayağını oluşturan görüş, Edward C. Banfield'e ait **The Unheavenly City** adlı çalışmasında görülmektedir. Banfield, kimi grupların sosyal hareketlilik için gerekli uygun iş alışkanlıkları, ahlâksal yapı, davranış ve kültürel normlar ile elde edilen doğuştan "ahlâk"a sahip olmadıklarını ileri sürmektedir. Yine hükümetin de bu atıl kaynakları doğuştan kültürel yetersizlikleri olan bir kısım insanlar için kullanmadığı, bunun yerine Zencilerde fiziksel hareketlilik ve yeterliliklerini kötüleştirecek biçimde diğerlerinin şanslarını zorlamaya çalıştığını belirtmektedir.[63]

---

[62] Norman FAINSTEIN, "The Underclass/Mismatch Hypothesis As An Explanation For Black Economic Deprivation", **Politics and Society,** Vol, 15, No, 4 (1986-1987), s.403.'den aktaran James JENNINGS, "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations", s.18.

[63] Edward C.BANFIELD, **The Unheavenly City,** Little, Brown, Boston, 1973. 'den aktaran James JENNINGS, "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations", s.18.

b. Politik Muhafazakarlık: (Carballo, Bane)

Manuel Carballo ve Mary Jo Bane, siyasal muhafazakarlığın yoksulluk söylemini büyük ölçüde kullanmakta olduğunu, Hobbes'tan günümüze kadar bireysel yoksulluğun neden ve sonuçlarının ekonomik ve siyasal olmadığına, tersine ahlâksal olduğuna inanmaktadırlar.[64]

c. Liberal Açıklama:(Lewis, Galloway)

Diğer bir grup araştırmacı ve gözlemciler yoksulluğu; uygun olmayan iş ve toplumsal tutumlar ya da davranışlar, moral ölçünlerin eksikliği, işlevsel olmayan kültürel nitelikler ya da sıra dışı kişisel yapılar içeren uygunsuz sosyal ve iş davranışı iyeliği, yoksulluk ve bu gruplarda kalmayı ısrar etmeleriyle açıklamaya çalışmaktadır. Bunlar Schiller'in "kusurlu karakter" yapısını göstermektedir. Burada iki temel görüş vardır: Liberal şekli Sosyolog Oscar Lewis'in çalışmalarında görülmektedir. Lewis, New York'taki pek çok Porto Riko'lunun yoksul olduğunu, çünkü orta sınıfa ait norm ve değerlere (ki bu değer ve normlar yoksul insanlarda eğitim ve tam bir toplumsallaşamama düzeyleri yüzünden yoksullaşmalarına neden olmaktadır) sahip olmadıklarını belirtmektedir. Lewis'in yaklaşımı "sınırlandırılmış fırsatlar" bakış açısına bağlanmaktadır; çünkü A.B.D.nde yoksulların arasında orta sınıfa ait davranış ve değerlerin gelişmesine izin verilmediği belirtilmektedir.[65]

Zenci ve Latinlerin yoksulluğuna ilişkin doğuştan düşük zekalı ve genetik olarak ikinci sınıf/geri oldukları yönünde ileri sürülen sunulan bu görüşü, Lowell E. Galloway benimsemiştir. "En gerçekçi olasılık, yoksulluğun ailelerden çocuklarına geçtiği bir genetik düzenek olarak varolmasıdır. Yoksulluk güçlü ölçüde kalıtsallık taşımaktadır. Bu savların temel dayanağı olarak Beyazlar ve Zenci gruplar arasındaki gelir farklılığı olarak gösterilmektedir. Zen-

---

[64] Manuel CARBALLO & Mary Jo BANE, **The State and The Poor in The 1980s,** Auburn Publishing, Westport, Connecticut, 1984, s.xxi. 'den aktaran James JENNINGS, "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations", s.19.

[65] Oscar LEWIS, **La Vida, A Puerto Rican Family in The Culture of Poverty**, Random House, New York, 1966'dan aktaran James JENNINGS, "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations", s.18.

cilerin genetik olarak ikinci sınıf oldukları savı, her şeyden önce Galloway'ın eğitim için yapılan harcamalardaki artışın eğitim alanındaki başarıda ırktan kaynaklanan farkı kapatmaya yetmeyeceği yönündeki savına dayanmaktadır. Bu sava göre; "Öğrenci başarımında her bir öğrencinin açık başarı düşüklüğü ne ile açıklanabilmektedir? Ve yoksulluk sorununun kalıtsallığı ne anlama gelmektedir? Bu sorulardan ilkinin yanıtı kimi başarılara ulaşıldıktan sonra kolayca verilebilir ama en kritik etken, öğrencilerin doğal yetenekleri/zekalarıdır. Galloway'ın, A.B.D.nde yoksulluğun durumuna ilişkin genetik yeterlilik bağlamındaki temel açıklamaları konuyu ortaya koymaktadır. Buna göre; toplumdaki yoksulluğun varoluşu oldukça doğaldır: A.B.D.nde yoksulluk sorununun doğasında, gelir bölüşümündeki eşitsizliğin kaynağı olarak genetik insan sermayesinin dağılımında var olan farklılıkların önem taşıdığına vurgu yapmaktadır.[66]

d. Yeni Muhafazakar Açıklama (Murray, Gilder, Banfield, Wilson)

Yoksulluk kültürü düşüncesi Charles Murray, George Gilder, Edward Banfield ve diğerleri gibi "yeni muhafazakarlar"dan olan, William J. Wilson tarafından da ileri sürülmüştür. Ona göre, kuramsal düşüncede anahtar kavram "yoksulluk kültürü" değil, "sosyal dışlanma" kavramıdır. Aslında yoksulluk orta sınıfın beklentilerinin normlarına uymamaktadır, çünkü onlar buradan ayrılmaya ve gittikçe kabul edilen sosyal davranış rol kalıplarından ayrışmaya başlamışlardırlar.[67]

George Gilder ise yoksullukla ilgili açıklamasında cinsel ahlâksızlığı/yozlaşmayı vurgulamaktadır. "Bu sorun bir yoksulluk sorunu değil, daha

---

[66] Lowell E.GALOWAY, **Poverty in America,** Grid, Columbus, 1973. s.67,91,159'dan aktaran James JENNINGS, "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations", s.19.

[67] William J.WILSON, "The Getto Underclass and The Social Transformation of The Inner City", **Black Scholar,** 1988, 19, No, 3, s.16'dan aktaran James JENNINGS, "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations", s.20.

çok cinsel ahlâkın ve aile disiplininin çöküşü" anlamına gelmektedir.[68] Son dönem çalışmalarından birinde Gilder, yoksulluğun kimi toplumlarda kaçınılmaz olduğunu, yoksullaştırılmanın bireysel ahlâksal nitelikler tarafından belirlenen bir durum olduğunu, dahası bu durumda olanların yoğun çalışmayı, evliliği, aileyi, dini inancı da reddettiklerini öne sürmektedir.[69] **Refah ve Yoksulluk** adlı çalışmasında Gilder, yoksulların ahlâk yoksunluğunun doğuştan mı, yoksa Banfield tarafından ileri sürüldüğü gibi bir küme ahlâkına mı dayandığı yönünde derinlemesine çalışmış ve sonunda Banfield'in ahlâksızlık ve yoğun çalışma yoksunluğuna dayanan genel teması ile uyuşmuştur. Gilder'e göre, yoksul ahlâka sahip değildir, orta sınıf toplum tarafından olumsuz bir davranış olarak görülen ceza ve hapis gibi zalimce ölçütler kullanılarak inatçı yoksullar düzeltilebilir.[70] Bu konuda sosyolog Charles Valentine'nin **Kültür ve Yoksulluk** adlı çalışmasında, hala erken dönemlerde yazılmış olmasına karşın yoksulluğa ilişkin genetik ve kültürel yarar açıklamalarının güçlü eleştirisinin yapıldığı bir çalışma olarak önem taşımaktadır.[71]

Kenneth Clark'a göre; "kültürel yoksunluk inanışı çekicidir" ve kolay bir biçimde kabullenilmektedir.[72] Valentine, Clark'ın kültürel açıklamalarını "görmezlik, ırkçı züppelik ve toplumsal sınıflar için hazırlanmış bir biçim" olarak açıklamasını desteklemektedir.[73]

---

[68] George GILDER, "The Collapse of The American Family", **Public Interest,** Fall 1987, No, 89, s.20. 'den aktaran James JENNINGS, "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations", s.18.

[69] George GILDER, "The Nature of Poverty" in **Social Welfare Policy, Perspectives, Patterns of Insights,** Ed, I.C.COLBY, Dorsey Pres, Chicago, 1989. 'dan aktaran James JENNINGS, "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations", s.18-19.

[70] George GILDER, **Wealth and Poverty,** Basic Books, New York, 1981, s.69-71'den aktaran James JENNINGS, "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations", s.19-20.

[71] Charles A. VALENTINE, **Culture and Poverty, Critique of Counter Proposals,** Chicago Uni.Press, Chicago, 1968. 'den aktaran James JENNINGS, "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations", s.20.

[72] Kenneth B. CLARK, **Dark Ghetto,** Harper and Row, New York, 1964, s.130. 'dan aktaran James JENNINGS, "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations", s.20.

[73] VALENTINE, s.82'den aktaran James JENNINGS, "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations", s.20.

Siyasal ekonomist Manning Marable ve düşünür Cornel West tarafından Zencilerin yoksulluğuna ilişkin kültürel açıklamalara iki yeni eleştiri getirilmiştir. Marable ve West gibi siyasal ekonomistler Zenci kültürüne ait olduğu kabullenilen patoloji ile ilintili olarak, bu kültür üzerine yürütülen tartışmaların Zenci topluluğa ait deneyimleri gerçek anlamda yansıtmamış olduklarını savunmaktadırlar.[74]

2.1.3. Kamusal Yardım Kuruluşlarının Etkisi Açıklaması

Yoksulluğa odaklanan bilimsel yazın, sürekli yoksulluğun açıklaması olarak kamusal yardım bürokrasilerini de incelemiştir. Bu yaklaşım, her biri ideolojik yelpazenin iki farklı köşesinde duran iki ayrı versiyona sahiptir. Bunlardan birincisinde; yoksulluğu ortadan kaldırma konusunda kurumsal yetersizliği büyük oranda yoksulluğun korunmasında çıkarları olan kamusal yardım bürokrasilerinin kendilerine hizmet eden işlev ve rollerinin anlaşılması ile ortaya konabileceğini ileri sürmüşlerdir.[75]

İkincisinde; kamusal yardım bürokrasilerinin kendisi yoksul olan halkın doğal teşebbüs ruhunu bastırmak suretiyle yoksulluğu koruduklarını da iddia edilmiştir. İlginç bir biçimde hem liberaller, hem muhafazakarlar kamusal yardım bürokrasilerinin yoksulluğun azaltılması yolunda en büyük engel olarak görmektedirler. Fakat farklı yazarlar tarafından öne sürülen politikalar birbirinden çok farklı olmuştur. Bazıları kamu yardım bürokrasilerinin ortadan kaldırılmasını ve serbest pazarın oluşturulmasını önerirken, diğerleri gücün yoksullara devredilmesi yoluyla ancak toplumun sosyal ve ekonomik hareketlilik

---

[74] Manning MARABLE, "The Contradictory Contours of Black Political Culture", Cornel WEST, "Race and Social Theory, Towards A Geneological Materialist Analysis" in **The Year Left-2,** Ed, Mike DAVIS, Michael SPRINKER, Manning MARABLE & Fred PFEIL, Verso, Londra, 1987.'den aktaran James JENNINGS, "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations", s.20.

[75] Robert L. WOODSON, **on The Road To Economic Freedom,** Regnery Gateway, Washington D.C., 1987. Nathan GLAZER, **The Limits of Social Policy,** Harvard Uni.Press, Cambridge, 1988, s.42'den aktaran James JENNINGS, "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations", s.20.

fırsatlarını garanti altına alabileceklerini ileri sürmüşlerdir.[76]

2.1.4. Kadın Yoksulluğu Açıklaması

Aile yapısını temel alan açıklamalar sadece geleneksel/geride kalmış değil, aynı zamanda A.B.D.ndeki sosyal refah politikalarının çoğunu yansıtmaktadır. Kadın yoksulluğu ise aile yapısı ve yoksulluk arasındaki ilişkinin özel bir görünümü haline dönüşmektedir. Diana Pearce tarafından ortaya konulduğu varsayılan "kadın yoksulluğu"[77] terimi, erkek egemen ailelerin ya da iki ebeveynli aileler yerine kadınların egemen olduğu/başını çektiği aileleri anlatmak için kullanılmaktadır. 1978 tarihli makalesinde Pearce, ırksal ayrımı yoksul kadınların ekonomik durumları üzerinde asıl baskıyı oluşturan cinsiyet ayrımına göre daha az önemli görmektedir.[78] Fakat, siyasal ekonomist Julianne Malveaux ve diğerleri tarafından ortaya konulan kapsamlı çalışma göstermektedir ki; cinsiyet ayrımı, kadınların yoksulluğu konusunda ırksal ayrımcılıklar yüzünden yaşanan işten çıkarılmalar kadar önemli değildir. Bu konuda Malveaux, Zenci ve Beyaz çalışan kadınların durumlarının nasıl birbirinden dikkati çekecek biçimde ayrıldığını göstermektedir.[79] Gertrude S. Goldberg ve Eleanor Kremin ise A.B.D.nde Zenci ve Hispanik kadınların (bekar anneler-boşanmış anneler) Beyaz kadın emsallerine göre % 50 daha yoksul olduğunu, ekonomik durumlarının daha kötü olduğunu belirtmekte-

---

[76] Francis Fox PIVEN & Richard A. CLOWARD, **Regulating The Poor,** Pantheon, New York, 1971'den aktaran James JENNINGS, "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations", s.21.

[77] Kadınların yoksulluğu konusunda daha ayrıntılı bir çalışma için şu çalışmaya bakılabilir. Carolina JOHANSSON WENNERHOLM, **The 'Feminisation of Poverty' The Use of A Concept**, SIDA- SIDA'S Division For Policy and Socio-Economic Analysis, Stockholm, December 2002.

[78] Diana PEARCE, "The Feminization of Poverty, Women, Work and Welfare", **Urban and Social Change Review,** 11,February 1978, s.34'den aktaran James JENNINGS, "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations", s.27

[79] Julianne MALVEAUX, "The Political Economy of Black Women", in **Race, Politics and Economic Development, Community Perspective,** Ed.James Jennings, Verso Press, London, 1992'den aktaran James JENNINGS, "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations", s.27.

dir.[80]

Şurası açıktır ki, yalnız başına hanesini geçindirmeye çalışan bir kadın, yalnız bir erkekten ya da iki ebeveynli bir haneden daha yüksek oranda yoksulluk çekmektedir. Fakat bu ilişkilere yönelik imalar/suçlamalar ise bu kadar açık ve kesin değildir. Ulusal düzeyde benzer durumdaki Zenci, Beyaz ve Latin aileler arasında açık, sürekli ve tutarlı bir yoksulluk bağlamında boşluk bulunmaktadır. Beyaz aileler Zenci ve Latin ailelere göre daha iyi durumda bulunmaktadırlar.[81]

2.1.5. Aile Yapısı Açıklaması

Bozuk aile yapısı, ailenin ya da bireyin yoksulluğa düşmesi yüzünden dağılan ailelerin varlığı ve yoksulluğun açıklanmasında önemli bir çıkış noktası olmuştur. Nüfus bilimci Mary Jo Bane'e göre; ortak bir yargı/bilgi olarak aile yapısı yoksulluğun modern açıklamaları içinde en önemli konu durumundadır. Fakat gerçekte, ilk araştırmalar göstermektedir ki, yoksulluk düzeyindeki küçük değişim oranlarına karşın son yıllarda demografik değişim daha fazla gerçekleşmiştir. Bane'e göre, aile yapısı üzerindeki yoğunlaşma hatalıdır. Yoksulluk sorununda, dikkatlerin iş ve ücretler üzerine yoğunlaşması, iş gücündeki verimlilik için gerekli becerilerin geliştirilmesi, aile yapısından daha önemlidir.[82]

Yoksulluk ile Zencilerin aile yapıları arasında bir ilişki olduğunu ileri süren 1965 tarihli "Moynihan Raporu", yoksulluğun bir açıklaması olarak aile yapısının kullanımı için güçlü bir örnek oluşturmaktadır.[83] Banfield gibi diğer

---

[80] Gertrude S. GOLDBERG & Eleanor KREMIN, **The Feminization of Poverty, Only in America?,** Praeger, New York, 1990, s.5'den aktaran James JENNINGS, "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations", s.27.

[81] JENNINGS, "Persistent Poverty in United States", s.28.

[82] Mary Jo BANE, "Household Composition and Poverty", in **Fighting Poverty, What Works of What Doesn't,** Ed. Sheldon H. Danziger & Daniel H. Weinberg, Harvard Uni.Press, Cambridge, 1986, s.209'dan aktaran James JENNINGS, "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations", s.27.

[83] Daniel P.MOYNIHAN, **The Negro Family, The Case For National Action,** Government Printing House, Washington D.C., 1965, s.30'dan aktaran James JENNINGS, "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations", s.27.

gözlemciler ise bu gruplar arasında yüksek yoksulluk düzeyinin önde gelen bir parçası olarak alt sınıf gruplarının kültürel bir yatkınlık içinde olduklarını söylemektedirler.[84]

Araştırmacı Reynolds Farley ve Walter Allen'in A.B.D. Nüfus Bürosu'nun 1980 verilerinin analizine dayanan kitabında; "modern Amerikan toplumundaki aile yaşantısında ırksal farklılıklara yönelik açıklamaların en iyi kategorisi, bu büyük toplum ve kurumları ile işlevsel ilişkilerinde ırksal farklılıkların önemli bir nitelik taşıdığı görülebilmektedir. Ekonomik iyileştirmelerde, siyasal güçte ve sosyal mevkilerde ve daha pek çok değerler farklılaşmasında Zenciler ile Beyazlar arasındaki farklılıklar, aile örgütlenmesi ve ilişkilerinde gözlemlenen ırksal farklılaşmaları açıklamaktadır".[85]

2.2. Yapısal Yaklaşım (Yapısal Yoksulluk)

Yapısal yaklaşım, "politik ekonomik görüş" olarak Marksist, yeni sol ve sosyal demokrat bakış açısıyla yoksulluk sorununu ele almaktadır. Bu bağlamda; zenginlikleri, eğitimleri, aile geçmişleri, kültürel geçmişleri ve yeteneklerini geliştirmek için sahip oldukları şansları bile aynı olmayan insanların yasalar önünde eşit olduğunu savunmak son derece anlamsızdır.[86] Sorun aslında kapitalist düzenin kendisinden kaynaklanmaktadır. Çünkü bu düzenin kendisi toplumdaki güç ve servet dağılımında yarattığı eşitsizlikler nedeniyle yoksulluk ortaya çıkmaktadır.

Politik ekonomik yaklaşımda; toplumdaki zenginliğin bölüşüm sorunu ve bölüşümde kimlerin etkili olduğu, toplumsal sınıfların zenginlikten ne kadar yararlandıkları; yoksulluğun, suçun, sınıfsal çatışmaların ve sömürünün nedenleri üzerinde durulmaktadır. Ayrıca, toplumsal eşitsizliklerin toplumsal a-

---

[84] BANFIELD, **The Unheavenly City**, 'den aktaran James JENNINGS, "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations", s.28.

[85] Reynolds FARLEY & Walter ALLEN, **The Color Line of The Quality of Life in America,** Oxford Uni.Press, New York, 1989, s.187'den aktaran James JENNINGS, "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations", s.28.

[86] Andrew LEVINE, **Arguing For Socialism, Theoritical Considerations,** Verso Press, New York, 1988, s.50-98'den alıntılayan GÜL ve GÜL, s.12-13.

dalet ve eşitlik ilkelerine göre çözülebileceğine ve insanlığın böyle bir yeteneğinin olduğu kanısındadırlar.[87]

Yoksulluğun yapısal özellikleri arasında; dışlanma, ayrımcılık, damgalanmak, doğal, ekonomik ve toplumsal kaynaklardan yararlanmada ortaya çıkan eşitsizlikler ile toplumsal normlar ve kalıplar başat rolü oynamaktadırlar.[88]

Yapısalcı yaklaşımı da kullandığı çeşitli argümanlarla aşağıdaki başlıklar altında ayrıntılayabiliriz.

2.2.1. Bağımlılık Açıklaması

Modernleşme kuramlarının kalkınma süreçlerinde içsel dinamiklere aşırı bir biçimde önemsemeleri 60'lı ve 70'li yıllarda Marksist düşünürler tarafından şiddetle eleştirilmeye başlandı. Bu eleştirilerin odağında Latin Amerika kökenli düşünürler yer almaktaydı. Bu eleştirilere çeşitli isimlendirmeler verilmiştir ve en yaygın bilinenleri "bağımlılık", "dünya sistemi" ve "eşitsiz gelişme ya da gelişmemişlik/az gelişmişlik" kuramlarıdır. Genel adıyla bağımlılık kuramları, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin, gelişmiş ülkelere bağımlı olduklarından dolayı gelişemediklerini ve bu yüzden yoksulluklarını bu bağımlılık ilişkisine dayandığını belirtmektedir.

Bağımlılık kuramları zaman içinde farklı yorumlarla çeşitlenmiştir. Bunlar[89]; Paul Baran'ın "Gelişmenin Ekonomi Politiği"[90], ECLA'nın[91] "Sanayileş-

---

[87] Andrew LEVINE, **Arguing For Socialism, Theoritical Considerations**,
Ralph MILIBAND, **Divided Societies, Class Struggle in Contemporary Capitalism**, Oxford Uni.Press, New York, 1991.
Allen E. BUCHANAN, **Marx and Justice, The Radical Critique of Liberalism,** Rowman & Littlefied, Totowa, 1982'den alıntılayan GÜL ve GÜL, s.13.
David HARVEY, **Social Justice and The City,** John Hopkins Uni.Press, Baltimore, 1973.

[88] BARIENTOS & SHEPHERD, "Chronic Poverty and Social Protection", s.11.

[89] Zafer CİRHİNLİOĞLU, **Azgelişmişliğin Toplumsal Boyutu,** İmge Kitabevi, Ankara, 1999, s:121-168.

[90] Paul BARAN; **Büyümenin Ekonomi Politiği,** İlk baskı, 1957, Çev, E.Günçe, May Yayınları, İstanbul, 1976.

[91] ECLA-Economic Comission For Latin America.

me ve Ticaret", Frank'ın "Metropol-Uydu İlişkisi"[92], Dos Santos'un "Eşitsiz Bağımlılık"[93], Amin'in "Merkez-Çevre İlişkisi"[94], Cardoso'nun "Birleşik-Bağımlı Gelişme"[95], Wallerstein'ın "Dünya Sistemi Kuramı"dır.[96]

Ancak bağımlılığın ne zaman oluştuğu konusunda bir kesinlik yoktur. Dos Santos bağımlılığın doğuştan ya da emperyalizmin çok yakın tarihlerinde ortaya çıktığı konusunda kararsızdır.[97] Bağımlılık; Marini'ye göre emeğin ileri derecede sömürüsü[98], artık değerin oluşum sorunları ve uluslararası ve iç pazarın olanaksızlığı[99], Nun'a göre işgücünün marjinalleşmesi[100], Emmanuel'e göre eşitsiz değişim ilişkilerinin varlığıdır.[101]

---

[92] Andre Gunder FRANK, **Latin America: Underdevelopment or Revolution**, New York Monthly Review Pres, New York, 1969.

[93] Theotonio Dos SANTOS, "The Crisis Of Development Theory And The Problem Of Dependence in Latin America", **Underdevelopment and Development,** Ed.H.Berstein, Penguin, Harmondsworth, 1973.

[94] Samir AMIN, **Unequal Development: An Essay on The Social Formation of Peripherial Capitalism,** The Harvest Press, 1976.

[95] Fernando Henrique CARDOSO & Enzo FELOTTO, **Dependency and Development in Latin America,** University of California Press, Berkeley,1979.

[96] Immanuel WALLERSTEIN, **The Modern World System,** Academic Press, New York, 1977.

[97] Theotonio DOS SANTOS, "La Crisis De La Teori A Del Desarrollo Y Las Relaciones De Dependencia En America Latina", **La Dependencia Politico-economica De America Latina,** Ed.Helio Jagurbie Siglo XXI Editores, Mexico City, 1970, s.147-188'den alıntılayan H.Çağatay KESKİNOK, "Emperyalizm ve Bağımlılık Kuramlarında İdeolojiler", **Emperyalizm Gelişme ve Bağımlılık Üzerine,** Der. Melih ERSOY, Birinci Baskı, V Yayınları, Ankara, 1992, s.153.

[98] Ruy Mauro MARINI, "Las Razones Del Neodesarrolismo (O Por Que Me Ufano De Mi Burguesia)", **Revista Mexicana De Sociologia,** 40 (Special Number), 1978, s.57-106'dan alıntılayan H.Çağatay KESKİNOK, "Emperyalizm ve Bağımlılık Kuramlarında İdeolojiler", **Emperyalizm Gelişme ve Bağımlılık Üzerine,** Der. Melih ERSOY, Birinci Baskı, V Yayınları, Ankara, 1992, s.153.

[99] Ruy Mauro MARINI, **Dialectica De La Dependencia,** ERA, Serie Popular, Mexico City, 1973, s.188' den alıntılayan H.Çağatay KESKİNOK, "Emperyalizm ve Bağımlılık Kuramlarında İdeolojiler", **Emperyalizm Gelişme ve Bağımlılık Üzerine,** Der. Melih ERSOY, Birinci Baskı, V Yayınları, Ankara, 1992, s.153.

[100] Jose NUN, "Superpoblacion Relativa, Ejercito Industrial De Reserva Y Masa Marginal", **Asociacion de Becarios Del Instituto De Investigaciones Sociales,** Universiad Nacional Autunoma De Mexico, tarihsiz, alıntılayan H.Çağatay KESKİNOK, "Emperyalizm ve Bağımlılık Kuramlarında İdeolojiler", **Emperyalizm Gelişme ve Bağımlılık Üzerine,** Der. Melih ERSOY, Birinci Baskı, V Yayınları, Ankara, 1992, s.153.

[101] Arghiri EMMANUEL, **Unequal Exchange,** Monthly Review Pres, New York, 1972'den alıntılayan H.Çağatay KESKİNOK, "Emperyalizm ve Bağımlılık Kuramlarında İdeolojiler", **Emperyalizm Gelişme ve Bağımlılık Üzerine,** Der. Melih ERSOY, Birinci Baskı, V Yayınları, Ankara, 1992, s.153.

Paul A. Baran'ın bağımlılık ve yoksulluk ilişkisine getirdiği açıklama bu noktada önemlidir. Baran **Büyümenin Ekonomi Politiği** adlı çalışmasında, sömürgecilik düzeninin yoksullaşmaya etkisini ortaya koymaya çalışmaktadır. Baran'a göre sömürgeci ülke, sömürülen ülkenin tüm yapılarını da değiştirmekte ve sömürülen ülke siyasal bağımsızlığını kazansa bile, gerçek anlamda bağımsız olamamakta, ekonomik olarak bağımlılığını sürdürmektedirler. Baran buna örnek olarak Hindistan'ı göstermektedir (Hindistan sömürge süreci boyunca yoksullaşırken, sömüren ülke olan İngiltere zenginleşmiştir) ve ülkedeki yoksulluğun kaynağını bu bağımlılığa dayandırmaktadır.[102]

Neo-klasiklerden olan Charles Murray kalıcı yoksulluğun savunulamaz hükümet bağışlarına dayanan psikolojik ve programlı olarak giderilebileceği çözümler önermektedir. Yazarın iddiasına göre, eğer böylesi programlar olmasaydı yoksullar sadece iş aramak için değil, aynı zamanda iki ebeveynli aileleri de geçindirmek için çaba sarf edeceklerdir.[103] Bu yargının, hem Zenciler için, hem de Beyazlar için oldukça geçerli bir durum olduğu Siegelman ve Welch tarafından rapor edilmiştir. Bu rapora göre, Zencilerin % 71'i, Beyazların da % 86'sı refahın insanları daha az çalıştırmak konusunda cesaretlendirdiğine inanılmaktadırlar.[104]

Lawrance M. Mead'e göre, refah bağımlılığının açıklanmasında açıklık, cömertlikten daha fazla suçludur. Yazar, yoksulluğun A.B.D.ndeki toplumsal refah dizgesi yüzünden süregelen bir durum olduğuna inanmaktadır. Çünkü bu dizge insanların herhangi bir çaba göstermeksizin yarar/kâr elde etmesine izin vermektedir. Yoksul insanlar, iyi vatandaşlar olarak gösterilerek bağımsız ve becerikli olmaları teşvik edilmektedir. Mead, böylece evli olmayan annele-

---

[102] Zafer CİRHİNLİOĞLU, **Azgelişmişliğin Toplumsal Boyutu,** İmge Kitabevi, Ankara, 1989, s.130-131.

[103] Charles A. MURRAY, "The Two Wars Against Poverty, Economic Growth and Great Society", **Public Interest**, 69, August 1982.

Charles MURRAY, **Loosing Ground, American Social Policy 1950-1980,** Basic Boks, New York, 1984'den aktaran James JENNINGS, "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations", s.29.

[104] SIEGELMAN & WELCH, **Black Americans', View of Racial Inequality**, s.141'den aktaran James JENNINGS, "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations", s.29.

rin ve işsiz erkeklerin sayılarının azalacağını savunmaktadır.[105]

Zenciler ve Latinler arasında hanesine bakan bekar kadınların artış oranı ve yüksek düzeyi endişe verici boyutlardadır. Ancak Adolp H. Reed'e göre, analitik açıdan bu artışta, kamusal yardıma dayanan kadın sorumsuzluğunu ya da anlamsız ve acıklı bir muhtaçlık durumu olduğu açık bir kesinlik içinde gösterememektedir. Yoksulluğun açıklanmasında çok bilinen ve çekici bir açıklama olmasına karşın muhtaçlığa, hükümet tarafından gerçekleştirilen yardımlar neden olmaktadır.[106]

William J. WILSON ve Kathryn M. Neckerman, refah yararları ve evlilik dışı doğumlar arasındaki ilişki üzerine yoğunlaşmış olan çalışmaların, bu iki etmen arasında bir birliktelik olmadığını gösterir nitelikte olduğunu bildirmektedir. Onlara göre, Zenci topluluklardaki hane halkına bakan bekar kadın oranının yüksekliğinin nedeni, evlenecek Zenci erkeklerin sayısının son yıllarda hızla azalmış olmasıdır. Yani bu, II. Dünya Savaşı'ndan bu yana bir aile geçindirebilecek işe sahip Zenci erkek sayısının önemli ölçüde azaldığı anlamına gelmektedir.[107]

Siyasal ekonomist Manning Marable, Zencilerdeki cinsiyet oranı ile ekonomik sonuçlar ve aile yapısı arasındaki ilişkiyi tanımlamaya çalışan bir araştırmacıdır. Uluslararası anlamda dikkat çeken çalışması **Azgelişmiş Zenci Amerika'da Kapitalizm Nasıldır?** da Zenci topluluğun ekonomik ve ırksal gelişiminin kötüleşmesine tepki olarak (kötüleşmesinin bir sonucu olarak) Zenci erkeklerin Beyaz erkeklere oranla daha yüksek oranda hapislere düş-

---

[105] Lawrence M.MEAD, **Beyond Entitlement, The Social Obligations of Citizenship**, Free Press, New York, 1986'den aktaran James JENNINGS, "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations", s.29.

[106] Adolph H.REED, "The Underclass As Myth and Symbol, The Poverty of Discourse About Poverty", **Radical America,** 1991, 24, No, 1'den aktaran James JENNINGS, "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations", s.29.

[107] William J. WILSON & Kathryn M. NECKERMAN, "Poverty and Family Structure, The Widening Gap Between Evidence and Public Issues", in **Fighting Poverty, What Works and What Doesn't,** Eds.Sheldon DANZIGER & Daniel WEINBERG, Harvard Uni.Press, Cambridge, 1986. s.248-259'dan aktaran James JENNINGS, "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations", s.29.

tüğünü belirtmektedir.[108]

2.2.2. Siyasal Yetkisizlik Açıklaması

Siyasal yetkisizlik, kimi gruplar arasında özellikle şüpheli olarak adlandırılan Zenciler için süregelen yoksulluk konumu açıklamalarından birisi olarak sunulmaktadır.

Sosyal bilimciler Paul A. Baran ve Paul M. Sweezy, 1960 ortalarında yoksulluğun sürmesinde ekonomik gücün ve olanakların rolünü tartışmışlardır. Sistemin iki temeli vardır: "Refah" ve "ayrımcılık". Birinde güç, diğerinde ise yoksulluk, yoksunluk ve güçsüzlük vardır.[109]

Siyaset bilimci Bette Woody, yoksulluğun sürmesinde önemli etmenlerden birisi olarak muhafazakar hükümetlerin aldıkları siyasal kararları görmektedir. Yazar, Zencilerin kazançları üzerinde ekonomik değişimin olumsuz etkisinin giderilmesine ilişkin bir istemin hükümet tarafından reddedilmesinin bu konuda bir örnek olduğuna inanmaktadır. İki siyasal etken, Zencilerin kazançları üzerindeki ekonomik değişimin etkilerinin tam olarak kabul edilmesini engellemektedir. Bunlardan birisi; hükümetin ekonomide üretimden hizmetlere doğru seyreden ve Amerikan işgücünün cinsiyet bileşimindeki büyük değişime yanıtının olmayışı; ikincisi ise A.B.D.ndeki saldırgan siyasal muhafazakarlığın yükselişidir.[110]

Yoksulluğun ve Afrika kökenli Amerikan kadınlara ekonomik olanakların yetersiz sunumu konusunda bir siyasal açıklama da, F. I. Ajanaku ve diğerleri tarafından ortaya konulmaktadır. Bunların ortaya koyduğu, zenci ka-

---

[108] Manning MARABLE, **How Capitalism Underdeveloped Black America?,** Southend Press, Boston, 1983'den aktaran James JENNINGS, "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations", s.31.

[109] Paul A. BARAN & Paul M. SWEEZY, **Monopoly Capital, An Essay on The American Economic and Social Order,** Monthly Review Press, New York, 1966, s.279'den aktaran James JENNINGS, "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations", s.31.

[110] Bette WOODY, **Black Women in The Workplace, Impacts of Structural Change in The Economy**, Greenwood Press, Wesport, 1992, s.9'dan aktaran James JENNINGS, "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations", s.31-32.

dınların gelişmemişliği ve onların ekonomik durumları, Avrupalı Amerikalıların sermaye birikimlerinin altında yer almaktadır. Bu dengesizlik zenci kadınlar tarafından düzeltilememiştir, çünkü onların kendilerini etkin bir biçimde savunacak politik güçleri yoktur.[111]

Martin Luther King Jr. toplumda temel olarak sürekli yoksulluğun doğasını; gönenci artıracak olan siyasal gücün ve ahlâkın yansıması/karşıtı olarak tanımlamaktadır. King, A.B.D.ndeki yoksulluk sorununun sadece yoksulların sahip olacakları siyasal güçle çözümlenebileceğini savunmaktadır. Yine King'e göre, yoksulluk sorununun çözümü A.B.D. hükümetinin yayılmacı ve askeri büyümesine karşı koymayı gerektirmektedir. Dahası King, kapitalizmin ya da en azından bireycilik ya da küme eksikliklerinden daha fazlası olan aşırı Amerikan kapitalizminin, yoksulluğu üreten ve yoksulluğun sorumlusu olduğuna inanmaktadır.[112]

2.2.3. Nüfus Hareketleri Ve Makro-Ekonomik Yaklaşım Açıklaması

Hem ulusal, hem de uluslararası düzeyde yaşanan büyük ekonomik ve nüfus değişimlerin etkileri konusu, yoksulluk sorununun diğer bir açıklamasını oluşturmaktadır. Goldsmith ve Blakely, yoksulluğun kısmen küresel ve ulusal ekonomilerdeki radikal değişim ve dönüşümlerin bir sonucu olduğunu söylemektedirler.[113]

Sosyolog Stanley Lieberson bir taraftan Zenci ve Latin kökenlilerin farklı sosyal ve ekonomik hareketliliğini, diğer taraftan Amerikan tarihi boyunca yaşanan sosyal ve ekonomik hareketliliği açıklayabilmek için A.B.D. ekonomisindeki yapısal değişimlerin tarihsel bir değerlendirmesini yapmıştır.

---

[111] F.I. AJANAKU, M.L. JACKSON & T.S. MOSLEY, "Underdevelopment in The U.S. Labor Market, The Case of African American Female Workers", **Urban League Review,** 1990, Vol, 14, No, 2, s.29-41'den aktaran James JENNINGS, "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations", s.32.

[112] Martin Luther KING Jr. **Where Do We Go From Here, Chaos or Community?,** Beacon Press, Boston, 1967'den aktaran James JENNINGS, "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations", s.32.

[113] GOLDSMITH & BLAKELY, s.11. 'den aktaran James JENNINGS, "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations", s.21.

Lieberson'a göre hem Zenci ve hem de Latinler için var olan yapısal mesleki durum, yüzyıl başında Amerika'ya giriş yapan/göçen gruplardan dramatik bir biçimde farklıdır. İlk dönemde, bir dereceye kadar güvenlik ve sosyal hareketliliğe izin veren çok daha fazla işin var olduğunu söylemektedir. Amerika'nın geliştirilmesinde Zenciler ve Hispanikler üzerine uygulanan etnik ve ayrımcı politikalar etkili olmuştur. Bu grupların Amerika'ya gelmesiyle endüstriyel gelişim kalkışa geçmiştir. Periyodik bunalımlar, özel sektör ekonomisinin sürekli olarak gelişmesine karşın, vasıfsız işgücü üzerinde büyük bir baskı unsuru olmuştur. Bu vasıfsız işgücü için tek gereksinim "hayatta kalmak"tı ve ilişkiler karşılıklı yararlanma üzerineydi.[114]

Öte taraftan ekonomik bağlamın tarihsel olarak Zencilerden daha çok Beyazlar için avantajlı olduğuna ilişkin bir açıklama Gerald D. Suttles'in bir başka çalışmasında verilmiştir. İlk zamanlarda Chicago'da, yoksul Beyaz İtalyanlarla, yoksul Zenciler aynı mekanları paylaşmaktaydılar. Ancak zaman içinde İtalyanlara sağlanan ekonomik hareketlilik ve olanaklar, yoksul zencilere tanınmamıştır. Bu, Amerikan kentlerinde yaşanan "de facto" ve "yasal ayrımcılığın" bir türüdür.[115]

1970-80'ler boyunca ulusal ekonominin hızla değişen mesleki yapısı artan bir biçimde Amerikan kent nüfusunun yoksullaşması sonucunu doğurmuştur. Dennis Gilbert ve Joseph A. Kahl, değişen mesleki yapıyı yapısal işsizliğin ve iyi ücretlerin alınabildiği işlerin azalmasının açıklanmasında en önemli etmenlerden birisi olarak kullanmışlardır.[116]

Üretim sektöründeki işlerde azalma ve ekonomik daralmanın yoksulluğun bir açıklaması olarak kullanıldığı başka çalışmalar da vardır. David

---

[114] Charles V. HAMILTON, "A Patron-Recipient Relationship and Minority Politics in New York City", **Political Science Quarterly,** 1979, 94, No, 2.'den aktaran James JENNINGS, "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations", s.21.

[115] Gerald D. SUTTLES, **The Social Order of The Slum,** Chicago Uni.Press, Chicago, 1968'den aktaran James JENNINGS, "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations", s.22.

[116] Dennis GILBERT & Joseph A. KAHL, Eds. **The American Class Structure, A New Synthesis,** Dorsey Pres, Chicago, 1987, s.294'den aktaran James JENNINGS, "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations", s.22.

Osborne, yoksulluğun aslında ekonominin sağlıksız işleyişinin bir yansıması olduğunu savunmaktadırlar. Yoksulluk ve ekonomik işten çıkarılmalar ekonomideki genel bir hastalığın yansıması ve artan bir biçimde insanların birçoğunun ekonomiden ayrılmasından kaynaklandığı görüşündedir. Üç küme; yeni işten atılan sanayi işçileri, kent yoksulları ve kırsal yoksullar, uygun işler ve işçiler arasında yanlış biçimde yönlendirilmektedir. Bu üç küme artan bir biçimde ekonomik bağlantılarını kaybettiklerinden, dışlanmış topluluklar olarak yaşarlar. Kentlerde dip sınıf olarak adlandırılan bu topluluklar azalan yatırım döngüsü, artan yoksulluk ve diğer sermaye kayıplarına yakalanmakta ve dışlanmaktadırlar.[117]

Öte taraftan ekonomik büyüme ve yoksulluk arasındaki ilişkinin sanıldığı kadar güçlü olduğu da tartışmalıdır. Daha önce açıklanan ekonomik ve demografik değişimlerin sonucu olarak yoksullar çok daha fazla toplumsal olarak dışlanmış bir hale gelmektedir. Örnek olarak; artan bir dışlanmanın öz biçimlendirdiği kentlerde ortaya çıkan sosyal dönüşüm örnek gösterilebilir. Yoksullar hızlı bir biçimde iş ağlarından uzaklaşmakta, bireysel ve pozitif rol modellerinden kopmakta, bu kopuşa topluluk kurumlarından uzaklaşma da eşlik etmektedir. [118]

2.2.4. İş Olanakları Ve Düşük Ücretler Açıklaması

Düşük ücretler ve yeterli ücreti olan iş eksikliği, tüm gruplar için yoksulluğun en önemli nedenlerindendir. Bu duruma 19. yüzyıl ortalarında Henry George'un çalışmalarında yer verilmiştir.[119] Benzer biçimde AFL-CIO Araştırma Bölümü tarafından 1930'larda hazırlanan bir çalışmada "Büyük Bunalım" dönemi boyunca yoksulluğun en önemli nedenleri olarak iş olanakları ve düşük ücretli işler gösterilmiştir.[120]

---

[117] David OSBORNE, **Laboratories of Democracy, A New Breed of Governor Creates Models For National Growth**, Harvard Business School Press, Cambridge, 1990, s.289'dan aktaran James JENNINGS, "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations", s.22.

[118] Brett WILLIAMS, "Povery Among African-Americans in The United States", **Human Organizations,** 1992, 51, No, 2, s.167'den aktaran James JENNINGS, "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations", s.24.

[119] Henry GEORGE, s.17'den aktaran James JENNINGS, "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations", s.24.

düşük ücretli işler gösterilmiştir.[120]

İlk dönemlerde gelir ve yoksulluk arasındaki ilişkiyi açıklamaya dönük ayrıntılı çalışmalardan birisi de ekonomist Gabriel Kolko tarafından yapılmıştır. Kolko, işsizlik ve düşük ücretleri, ya da "yoksulluk düzeyindeki ücretler"i yoksulluğun en büyük nedeni olarak tanımlamaktadır.[121] Yoksulluk ve düşük ücretler arasındaki ilişki konusunda benzer bir çalışma, 1970'lerde ekonomist Barry Bluestone tarafından gerçekleştirilmiştir. Bluestone, yoksulluk ve düşük ücretler arasındaki güçlü bağlantıyı A.B.D.ndeki çalışma yetersizliği özelliğine bağlayan örnekler vermektedir.[122] Bu düşünce daha sonra Sar A. Levitan ve Isaac Schapiro tarafından geliştirilmiştir. Aynı biçimde, "Politika Öncelikleri ve Bütçe Merkezi" tarafından finanse edilen ve yazar Schapiro tarafından gerçekleştirilen çok daha ayrıntılı bir çalışma daha bulunmaktadır.[123]

1990'da Linda R. Martin ve Demetrios Giannaros tarafından yapılan çalışmada ise, düşük ücretli kadınlar arasındaki yoksulluk oranları saptanmıştır. Bu çalışmada ulaşılan en önemli sonuç, düşük ücretli çalışanlar arasında kadınların önemli bir yer tuttuğu, bunun da kadın yoksulluğunu öne çıkardığıdır.[124] Benzer bir sonuç, yoksul aileler üzerine Ronald B. Mincy tara-

---

[120] AMERICAN FEDERATION OF LABOR AND CONGRESS OF INDUSTRIAL ORGANIZATIONS, "The Low-Paid Worker", in **Poverty in America,** Ed, Louis E.FERMAN, Joyce KORNBLUH & Alan HABER, Michigan Uni.Press, Ann Arbor, 1969, s.190'dan aktaran James JENNINGS, "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations", s.24.

[121] Gabriel KOLKO, **Wealth and Power in America, An Analysis of Social Class and Income Distribution**, Praeger, New York, 1962. 'den aktaran James JENNINGS, "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations", s.25.

[122] Barry BLUESTONE, "Lower-Income Workers and Marginal Industries", in **Poverty in America,** Ed, Louis E.FERMAN, Joyce KORNBLUH & Alan HABER, Michigan Uni.Press, Ann Arbor, 1969'dan aktaran James JENNINGS, "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations", s.25.

[123] Sar A. LEVITAN & Isaac SCHAPIRO, **Working But Poor, America's Contradiction,** John Hopkins Uni.Press, Baltimore, 1987. Isaac SCHAPIRO, **No Escape, The Minimum Wage and Poverty,** Center on Budget and Policy Priorities, Washington D.C., 1987'den aktaran James JENNINGS, "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations", s.25.

[124] Linda R.MARTIN & Demetrios GIANNAROS, "Would A Higher Minimum Wage Help Poor Families Headed By Women?", **Monthly Labor Review,** August 1990, s.36'dan aktaran James JENNINGS, "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations", s.25.

fından yapılan bir çalışmada da ortaya çıkmıştır.[125]

2.2.5. Irkçılık Ve Ayrımcılık Açıklaması

Irkçılık ve ayrımcılık, yoksulluğun açıklanması noktasında, farklı renklere/ırksal kökenlere sahip toplumlarda göz ardı edilemez. 1960'larda basılmış olan siyaset bilimci Anthony Downs'a ait bir raporda, yoksul insanlara ve Zencilere karşı pek çok yolla, özellikle bağımlı kılacak yardımlar verilerek, hizmet ve ürünlere yüksek fiyatlar yüklenerek/biçilerek, sosyal güvenlik planlarından yoksullaşan insanlar dışlanarak, bir takım hizmetlerin (örneğin kredi, rehin, belediye hizmetleri gibi) sunumu esirgenerek/yapılmayarak, daha düşük nitelikteki kamu okullarına yönlendirmek suretiyle kurumsal ayrımcılık yapıldığı belirtilmektedir.[126]

Manuel Carballo, yoksulluk sorununa yönelik tutucu yaklaşımlarda ırkçı ve ayrımcı düşüncelerin başarısızlığına ilişkin açıklamalar yapmaktadır. Bu bağlamda ayrımcılık ekonomik hareketlilik için gerekli becerilere sahip insanlara renginden dolayı geçit verilmemesi; ırk ve etnik köken esası üzerinden eşit olmayan bir biçimde iş desteklerinin dağıtılması; ekonomik fırsatlar hakkında bilgi akışının sürekli ve düzenli bir biçimde dağıtılmaması anlamına gelmektedir.[127]

Sosyolog James E. Blackwell Massachusetts'te bir örnek olay çalışmasında, Zenci gençler arasında ayrımcılık ve yoksulluk arasındaki bağlantıları ve işsizliğin nedenlerini gözlemiştir. Gözlemlerine göre, insanların rengi hem resmi, hem de resmi olmayan uygulamalarda zararlı sonuçlar doğuracak biçimde ve ayrımcı bir tutumla değerlendirilmektedir. Bu uygulama alanları

---

[125] Ronald B.MINCY, "Raising The Minimum Wage, Effects on Family Policy", **Monthly Labor Review,** July, 1990, s.24'den aktaran James JENNINGS, "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations", s.25.

[126] Anthony DOWNS, **Who Are The Urban Poor?,** Committee For Economic Development, New York, 1970'den aktaran James JENNINGS, "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations", s.25.

[127] CARBALLO & BANE, **The State and The Poor in The 1980s**, s.xxii. 'den aktaran James JENNINGS, "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations", s.25.

arasında; beceri programları/çıraklık programları, uygun/elverişli rehinler, iş teşvikleri, ücret eşitliği, iş fırsatlarından haberdar edilme konuları vardır.[128]

Irkçı ayrımcılık sosyolog Douglas S. Massey ve Nancy A. Denton, hatta daha öncesinde Kenneth Clark tarafından sunulduğu gibi, ırkçılık ve ayrımcılığın birlikte el ele yürütülmesi anlamına gelmektedir. Massey ve Denton'un çalışmasında, A.B.D.ndeki ırksal eşitsizliğin öncelikli bir nedeni ve Amerikan toplumunun temel yapısal niteliği haline gelen sürekli kentsel yoksulluğun sorumlusu olarak ırkçı kalıcı ayrımcılık gösterilmektedir. Bir başka deyimle ırkçı ayrımcılık; ekonomi alanında ya da Zenci bireyler/aileler arasında artan yoksulluğu şiddetlendirmekte/körüklemektedir. Irkçı ayrımcılıkta ısrar edilmesi, sürekli yoksulluğu daha da kötü hale getirmektedir.[129]

2.2.6. Dip Sınıf Açıklaması

Burada İsveçli Nobel ekonomi ödülü almış Gunnar Myrdal'ın "alt/dip sınıf" üzerine yaptığı çalışmadan da söz etmek gerekir. Myrdal, Carnegie Vakfı'nın çağrısı üzerine ABD'deki ırksal sorunlar konusunda ilk kez deneysel bir çalışma hazırladı. **An American Dilemma-The Negro Problem And Modern Democracy**[130] adlı çalışmasında ilk kez yapısal işsizliğe ve giderek toplumun geniş bir kesiminden ayrı düşerek yaşamını ve amaçlarını paylaşamaz hale gelenler için kullanılan "underclass/alt-dip sınıf" kavramını bilimsel yazına kazandırmıştır. [131] Yoksulluk konusundaki çalışmaları ekonominin devlet tarafından planlanması ve yönetilmesini savunan Myrdal **Asian Drama: An Inquiry Into The Poyerty of Nations**[132] adlı kitabıyla

---

[128] James E.BLACKWELL, **Youth Employment and Unemployment, Outreach Initiatives in Massachusetts and The City of Boston**, William M. Trotter Institute, Massachusetts University, Boston, 1987'den aktaran James JENNINGS, "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations", s.26.

[129] Douglas S.MASSEY & Nancy E.DANTON, **American Apartheid, Segregation and The Making of The Underclass,** Harvard Uni.Press, Cambridge, 1993, s.viii.

Douglas S.MASSEY, "American Apartheid, Segregation and The Making of The Underclass", **Poverty of Race,** 1992, Vol, 1, No, 4, s.2'den aktaran James JENNINGS, "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations", s.26.

[130] Gunnar MYRDAL, **An American Dilemma, The Negro Problem and Modern Democracy,** Harper & Brothers, New York-London, 1944. LX + 1484pp.

[131] Sibel ÖZBUDUN, "Küresel Bir Yoksulluk Kültürü mü?", s.56.

Inquiry Into The Poyerty of Nations[132] adlı kitabıyla dikkatleri çekti. 2.000 sayfalık bu kitabın ana tezi "kümülatif nedensellik kuramı" idi. Buna göre, dünya ekonomisinde düzenli olmayan işlemler giderek eşitsizliğe yol açar. Myrdal'ın çalışmalarını yürüten itici güç, dünya barışının sağlanabilmesi için temel olarak gördüğü daha fazla eşitlik koşullarını aramasıydı. Yoksul ülkelerdeki uygunsuz gelişmeye neden olan etmenlerden çoğunun gözden kaçırılmasından önyargıları, diplomatik yalancılığı ve istatistiksel basitleştirmeyi sorumlu tutuyordu. Myrdal'ın yoksulluğun analizine ilişkin değerlendirmelerinin sonucunda yoksulluğa yol açan dengesizlik etmenleri olarak; kökleri derine inen sınıf yapısı, eşitsiz güç durumları, düşük eğitim ve yaşam ölçünü, çoğunlukla sömürgecilik dönemlerinden arta kalan bozuk devlet ve yönetim düzeni, birkaç kişinin çoğunluğun hakkını yiyerek zengin olduğu ulusal ve uluslararası işbölümü, giderek daha büyük yoksulluğa ve borçlanmaya götüren modası geçmiş ticaret yapısını göstermektedir.[133]

Yoksullaşma ve sınıflararası kutuplaşma konusunda çalışmalar yapan Castells, Mollenkopf, Moore ve Laramore, ileri teknoloji ve bilgi yoğun ekonomik yeniden yapılanmanın; gelir dağılımı, sınıfsal, etnik ve ırksal grupların yerleşmelerinde, meslek yapılarında kutuplaşmalara ve ayrışmalara yol açtığını ileri sürmüştür. Etnik, ırk ve sınıf yapısına göre ayrılmış yerleşim biçimi dolayısıyla ortaya çıkan eğitim eşitsizlikleri yüzünden bu alt sınıf ekonomik yeniden yapılanmanın gerektirdiği nitelikli eğitim ve bilgiye sahip olamamaktadırlar. Bu nedenle yoksulların çocukları eğitimdeki ayrımcılık ve nitelik düşüklüğü yüzünden bundan sonraki yaşamlarını da yoksulluk döngüsü içinde geçirmek zorunda kalacaklardır.[134]

---

[132] Gunnar MYRDAL, **Asian Drama, An Inquiry Into The Poverty of Nations**, Pantheon, New York, 1968.

[133] A.S. BHALLA & F.LAPEYRE, **Poverty and Exclusion in A Global World,** McMillan Press, Londra, 1999, s.92'den aktaran Sibel ÖZBUDUN, "Küresel Bir Yoksulluk Kültürü mü?", **Yoksulluk, Şiddet ve İnsan Hakları,** TODAİE, Birinci Baskı, Ankara, Mayıs 2002, s.56.

[134] Manuel CASTELLS, **The Informal City, Information Technology, Economic Restructing and The Urban-Regional Process**, Basil Blackwell, Oxford, 1989, s.203-205.

2.2.7. Sosyal Refah Devleti Açıklaması

Moon ve Harris, yoksullara daha insanca bir yaşam sağlanabilmesi ve yoksullara yardımların düzenlenmesi için devletin ekonomiye müdahale etmesinin gerekliliğini savunmaktadırlar. Kişinin sosyal ve ekonomik haklarını kabul eden "sosyal refah devleti", tüm vatandaşlarının ortak bir yaşam niteliğinin altına düşmeden yaşayabilmeleri için gereken düzenlemeleri yapmalıdır.[135]

Ekonomik açıdan doygunluğa ulaşan üst gelir gruplarının, sosyal-siyasal kültür yapısında yaşanan paylaşım ve sorumluk kültüründen çıkar kültürüne doğru değişimi nedeniyle yoksulların temel gereksinimleri karşısında bile büyük bir vurdumduymazlık hatta düşmanlık duygusu içinde oldukları, bu nedenle sosyal refah devleti harcamalarını desteklemedikleri ve kendi çıkarlarını çok sıkı bir biçimde savundukları politik ekonomik görüşe sahip yazarlar tarafından vurgulanmaktadır.[136]

Sosyal refah devleti anlayışı politik ekonomik yazarlar arasında da tartışma konusudur. Marcuse'e göre, sosyal refah devletinin egemen sınıfın sömürülen sınıfların daha köklü eşitlik ve adalet isteklerinin önüne geçmeye yönelik yaratılan bir bağımlılık ve özgürsüzlükler dizgesidir.[137] Pearce, Phillips ve Meehan sosyal refah devleti tartışmalarının içine cinsiyet tartışmalarını taşımışlardır. Onlara göre sosyal refah devleti, erkek egemen temellerle, gereğinde çok aşırı ekonomik-toplumsal ilişkiler üzerine kuruludur ve sınıf-

---

John H.MOLENKOPF & Manuel CASTELLS, "Introduction", in **Dual City, Restructuring New York,** Eds.Molenkopf & Castells, Russel Sage Foundation, New York, 1993.

Thomas S. MOORE & Aaron LARAMORE, "Industrial Change and Urban Joblessness, An Assesment of The Mismatch Hypothesis", **Urban Affairs Quarterly,** 25 (June), s, 640-658'den alıntılayan GÜL ve GÜL, s.13-14.

[135] Donald J. MOON, "The Moral Basis of The Democratic Welfare State", in **Democracy and The Welfare State,** Ed. A.Gutmann, Princeton Uni.Press, New Jersey, 1988, s.98-99.

David HARRIS, **Justifying State Welfare,** Basil Blackwell, Oxford, 1987'den alıntılayan GÜL ve GÜL, s.14.

[136] GÜL ve GÜL, s.14.

[137] Herbert MARCUSE, **One Dimentional Men, Studies in The Ideology of Advanced Industrial Society,** Beacon Pres, Boston, 1964'den alıntılayan GÜL ve GÜL, s.15.

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DOKÜMANTASYON MERKEZİ

lar, güç ve cinsiyetler arasındaki eşitsizlikler bu liberal politikalarla şimdiye kadar çözümlenebilmiş değildir.[138]

2.2.8. Bürokratik Devletçi Sosyalizm Açıklaması

Kimi yazarlar da sosyalist uygulamalardan yola çıkarak bürokratik devletçi sosyalizmin de kendine özgü adaletsizlikler ve eşitsizlikler getirdiğini, üretici güçlerin yetenek ve konumlarından kaynaklanan "statü sömürüsü"nün farklı ulaşım olanakları nedeniyle eşitsizlik yarattığını vurgulamaktadırlar.[139]

Yapısal bakış açısı yoksulluğa bir eşitsizlik sorunu olarak yaklaşmaktadır. Daha önceki kısımlarda (yoksulluk ve yoksunluk bölümlerinde) açıkladığımız gibi yoksulluk açıklamaları, gelir yoksulluğundan daha çok fırsat ve kaynak yoksunluklarına doğru bir açılım içindedir. Gelir somut bir gösterge olmasına karşın, fırsatlar ve kaynaklar daha çok soyut göstergelerdir. İşte yapısal yoksulluk açıklamalarının içeriği de bu göstergeler üzerine yoğunlaşmaktadır.

Amartya Sen'e göre yapısal yoksulluk; toplumsal, siyasal ve psikolojik yeteneklerin/niteliklerin yoksunluğunun bir sonucudur.[140] Bu çerçevede değerlendirildiğinde; siyasal, ekonomik ve kültürel güç ilişkileri; hem geleneksel, hem de yönetimsel yapılar; kamu politikaları; kültürel değerler, tutumlar ve deneyimlerin oluşturduğu kültürel yapı ve fiziksel çevre koşulları yapısal yok-

---

[138] Diana PEARCE, "Welfare Isn't For Women, Why The War on Poverty Cannot Conquer The Feminization of Poverty", in **Women, State and Welfare,** Ed.Linda Gorden, University of Wisconsin Pres, Medison, 1990.

Anne PHILLIPS, "Comment, Whoose Community? Which Individuals?, in **Reinventing The Left,** Ed.David Miliband, Polity Press, Cambridge, UK, 1994.

Elizabeth MEEHAN, "Equality, Difference and Democracy", in **Reinventing The Left,** Ed.David Miliband, Polity Press, Cambridge, UK, 1994'den alıntılayan GÜL ve GÜL, s.15.

[139] Andrew LEVINE, **Arguing For Socialism, Theorotical Considerations**, Verso, London-New York, 1988.

John ROEMER, **Free To Loose, An Introduction To Marxist Economic Philosophy**, Harvard Uni.Press, Cambridge, 1988.

Ernest MANDEL, **Marxist Economic Theory,** Fransızcadan çeviren, Brian Pearce, Merlin, London, 1968'den alıntılayan GÜL ve GÜL, s.16.

[140] Amartya SEN, **Development As Freedom,** 1999'dan aktaran PATTIMURA, "Poverty and Inequality", **INFID's Background Paper on Poverty, INFID Annual Lobby 2002,** s.4. http://infid.be/INFID-Background%202002%20poverty.pdf. **(23.08.2003).**

sulluğun temellerini oluşturmaktadır.[141]

Biz de bundan sonraki açıklamalarımızda yoksulluğun yapısal nedenleri olarak; doğal, ekonomik ve toplumsal kaynakların kullanımında yaşanan eşitsizlikleri, kaynak yoksunluklarını ve fırsat yoksunluklarını, örgütlülük ve etkililik düzeylerindeki yetersizlikleri, altyapı yetersizliklerini, yoksulların aile yapılarını, eğitim düzeylerini ve bilgi/beceri üretme düzeyleri ile kırsal politikaların (kredi, destekleme politikaları ve borçlanma) etkilerini bu çerçevede değerlendireceğiz.

2.3. Çevreci Yaklaşım

Aslında bu yaklaşım politik ekonomik görüşün içinden gelişmiştir. Hem kapitalist, hem de sosyalist kalkınma programlarının doğaya karşı duyarsızlığı eleştirilmektedir. Deleage, kalkınma modellerinin doğayı "yararcı" bir bakış açısıyla kalkınma için gerekli kaynakları sağlayacak fiziksel ve biyolojik bir değer olarak algılamalarından dolayı, hem sosyalist, hem de kapitalist düzenlerin bu anlamda çevreye zarar verdiklerini belirtmektedir. Doğal kaynakların aşırı sömürüsünden kaynaklanan zenginlik, sınıflar arasında eşitsiz bir biçimde dağıtılmaktadır.[142] Doğal kaynakların aşırı sömürüsü yoksulluk, işsizlik ve göç gibi toplumsal sorunların oluşmasına neden olmaktadır.

2.4. Kuramsal Yaklaşımların Değerlendirilmesi

Sorunun kuramsal içeriği ile ilgili olarak yapılan bu açıklamalardan sonra, iki temel kuramsal bakış açısının olduğu söylenebilir. Bunlardan biri; yoksulluğun eşitsizlikler ve yoksunluklara dayanan yapısal bir sorun olduğundan yola çıkan "yapısalcı yaklaşım", diğeri ise; yoksulluğun ahlâksal bir sorun olduğundan yola çıkan ve yoksulların temel insani karakterlerinin/öz niteliklerinin bozuk olduğunu, bu yüzden yoksulların bilerek ve isteyerek yoksulluk i-

---

[141] PATTIMURA, "Poverty and Inequality", s.5.

[142] Jean-Paul DELEAGE, "Eco-Marxist Critique of Political Economy", in **Is Capitalism Sustainable?,** Ed.Martin O'Conner, The Guildford Press, London-New York, 1994,s.37-50'den alıntılayan GÜL ve GÜL, s.16.

çinde yaşamayı istediklerini ve yoksulluğun bir kültürel yaşam biçimi olduğunu öne süren "kültürel yaklaşım"dır. Bunlara ek olarak politik ekonomik bir görüş içinden çıkan "Çevresel yaklaşım"a göre; yoksulluk sorunu doğal kaynakların yararlanılmasından ortaya çıkmaktadır ve ister kapitalist olsun, ister sosyalist olsun kalkınma dizgelerinin doğal kaynakları aşırı bir biçimde kullandıklarını ve böylece hem kapitalist, hem de sosyalist sistemlerin doğal kaynakların aşırı kullanımı konusunda aralarında fazlaca bir farkın olmadığı vurgulamaktadır.

Soruna ister Liberal, ister Muhafazakar, ister Marksist ya da ister Çevreci bir bakış açısıyla bakılsa ve yaklaşılsa bile, sorunun merkezi insandır. Yoksulluk sorunun merkezinde kaynakların kullanımı ve dağılımı önemli bir yer tutmaktadır. Zaten yapılan tüm açıklamaların her bir boyutunda yaşanan eşitsizlikler, ayrımcılık ve adaletsizlikler yer almaktadır.

Yoksulluğa kuramsal bakış açılarını açıklamaya çalışan bu yaklaşımlarda ortaya çıkan ortak bir nokta dikkat çekicidir. Yoksulluğun bir insani boyutunun olduğu ve yoksulluğun aslında insandan kaynaklanan bir sonuç olduğu gerçeğidir. Uygulanan dizgeler ise sadece bir araçtır. Dizgelerin insan etmenine bakışı, güç ve servet dağılımındaki dengesizlikler, uygulamalardaki eşitsizlikler beraberinde yoksulluk sorununu ortaya koymaktadır.

3. YOKSULLUKLA İLİŞKİLİ DİĞER KAVRAMLAR

Bu kısımda yoksullukla ilişkili olan kimi kavramlara ve onların yoksullukla ilişkilerine değineceğiz. Bunlar arasında; dışlanma, ötekiler, küreselleşme, yoksulluk döngüsü, kentsel ve kırsal yoksulluk kavramları vardır.

3.1. Yoksulluk, Dışlanma Ve Ötekiler

Yoksulluğun bu boyutunda ağırlıklı olarak; kadınlar, çocuklar, yaşlılar, özürlüler, düşkünler, göçmenler, göçebeler, mülteciler ve etnik azınlıklar (çingeneler, tahtacılar, aleviler vb...) yer almaktadır. Buradaki yoksullar, aslında kimi temel yoksunluklar ve eşitsizlikler yüzünden ortaya çıkan ayrımcılık ve

dışlanma nedeniyle yoksul kalan ve yoksullukları süren kişilerdir. Bunlar bir biçimde toplumdan soyutlanan, göz ardı edilen ve adeta hiç yoklarmış gibi davranılan[143] kişilerdir. Ayrımcılığa (tâbi) tutulmaları en önemli özelliklerindendir ve gelişmekte olan ülkelerin karşı karşıya kaldığı bir sorun olduğu konusunda da fikir birliği vardır[144] ve ayrımcılığın da çeşitli boyutları ile karşı karşıyadırlar. Rebecca Yeo'nun bir çalışmasında bu insanlara üç farklı ayrımcılığın uygulandığı vurgulanmaktadır:[145]

ÇİZELGE: 7. DIŞLANMA VE AYRIMCILIK BİÇİMLERİ

Kurumsal Ayrımcılık	Kurumsal ayrımcılık; kimi NGO'lara biçimsel olarak alınmama (sözgelimi; siyasal partiler, meslek odaları, kulüpler gibi...), kimi ülkelerde yoksul çocukların okula gittiklerinde kabul edilmemesi/kabul edilse bile ayrı sınıflara konulması ve onların gereksinimleri için herhangi bir üyelik gerekiyorsa onlara bu konuda yardımcı olunmaması, bunların iş başvurularında göz ardı edilmesi/başvurularının kabul edilmemesi ve mirasların paylaşımında onların göz önüne alınmamasıdır.
Çevresel Ayrımcılık	Dışlanan insanlar çoğu ülkelerde ırksal nedenlerle fiziksel çevreden de dışlanırlar. Birçok binanın girişlerinde ve merdivenlerinde, toplu taşımacılıkta onların giremeyeceği/yararlanamayacağı yönünde ayrımcı uygulamalar vardır.
Tutumsal Ayrımcılık	Soyutlanma ve dışlanma için çoğu sınırlamalar onları ve ailelerini dışlamaktadır. Hastalık ve görmezlikten gelme ile ortaya çıkan bu ayrımcılık onları bunaltmakta, her gün toplumun her yerinde ayrımcı uygulamalara açık bırakmaktadır. Bu yüzden göz ardı edilen bu insanlar kendilerini olabildiğince toplumun geniş bir kesimi tarafından engellenmiş olarak görür. Hatta yaygın olarak çoğu insan onların inançlarını aldatma, büyücülük ve şeytanla ilgili inançlar olarak görür.

Kaynak: Rebecca YEO; "Chronic Poverty And Disability", s.5.

Avrupa'da "Sosyal Dışlanma", Latin Amerika'da "Marjinalleşme"[146] ve A.B.D.nde "Underclass - Alt sınıf"[147] olarak kabullenilen bu durumun iki farklı

---

[143] Buradaki duruma İngilizce'de verilen isim, "disability"dir ve bunu çalışmamızda "görmezlikten gelmek, güçsüz ve yetersiz kalmak" anlamlarında kullanacağız.

[144] David O'BRIEN, **An Annotated Bibliography on Poverty and Social Exclusion With Primary Reference To The UK, France of USA, Literature of Case-Studies**, Poverty Research Unit at Sussex, 1997.

David O'BRIEN, Joanna WILKES, Arjan De HAAN, Simon MAXWELL, "Poverty and Social Exclusion in North and South", **IDS Working Paper, 55**, Institute of Development Studies and Poverty Research Unit, University of Sussex http://www.ids.gov.uk. (28.05.2003).

[145] Rebecca YEO, "Chronic Poverty and Disability", **ADD-Action on Disability and Development,** Background Paper No, 4, Chronic Poverty Research Center, s.5. http://add.org.uk (23.6.2003).

[146] Latin Amerika'daki marjinalleşme konusunda ayrıntılı bir çalışma için bkz, Janice E. PERLMAN, "Marginality, From Myth To Reality in the Favelas of Rio de Janeiro, 1969–2002", in **Conference on Staying Poor, Chronic Poverty and Development Policy**, IDPM, University of Manchester, 7-9 April 2003.

[147] ÖZBUDUN, s.54.

özelliği bulunmaktadır:[148]

Bunlardan birincisi; Silver'in 1994 tarihindeki çalışmasında[149] belirtildiği gibi; refah devleti, vatandaşlık, kişisel ilişkiler, saygı, eğitim, en az tüketim, iş olanakları, kazançlar, mallar, barınma ve geçim kaynaklarından dışlanmayı açıklayan "çok yönlü" bir özelliğinin olduğudur.

İkincisi: yoksunluğa neden olan süreçler ve ilişkiler (çoğu yasal haklarını fırsat eşitsizliği ve siyasal güçsüzlük nedenleriyle kullanamaması, kast dizgeleri ve sınıfsal farklılıklar, azınlıkların kimliklerinin tanınmaması, işgücü piyasaları ile üyelik gerektirmeyen ticari birliklerden ve iş olanaklarından soyutlanma vb...).

Amartya Sen 2000 yılında yaptığı bir çalışmada sosyal dışlanmada aktif ve pasif dışlanmaya dikkat çekmektedir. Göçmenlerin ve mültecilerin siyasal bir konumlarının olamaması durumunda "aktif dışlanma"; yoksunluk toplumsal süreçlere kısıtlılığı getiriyorsa "pasif dışlanma" vardır.[150]

Amartya Sen 1997 yılında yaptığı bir başka çalışmada "sosyal dışlanma"ya neden olan etkenleri incelemiş ve onları şu başlıklar altında betimlemiştir: Verimliliğin kaybedilmesi, uzun süreli zararlar ve beceri kaybı, özgürlüklerin kaybı, fiziksel zarar görme ve sefalet, hastalık ve ölümler, insan ilişkilerinin kaybedilmesi, ırk ve cinsiyet eşitsizliği, sosyal değerlerde zayıflama, sürekli işsizlik ve gelecek kaygısı yüzünden güdülenme kaybı sosyal dışlanmaya neden olan etmenler olarak ortaya konulmuştur.[151]

---

[148] Arjan De HAAN, "Social Exclusion, Enriching The Understanding of Deprivation", Bu makale, **World Development Report 2001 Forum on 'Inclusion, Justice, and Poverty Reduction'** için hazırlanmıştır. **IDS Bulletin**, January 1998, s.22-40 sayfalarında ayrıca yayınlamıştır.

[149] Hilary SILVER, 'Social Exclusion and Social Solidarity, Three Paradigms', **IILS Discussion Papers**,No, 69, ILO Publications, Geneva, 1994.

[150] Amartya SEN, **Social Exclusion, Concept, Application, and Scrutiny**, Social Development Papers No, 1, Office of Environment and Social Development Asian Development Bank, Manila, June 2000, s.14.

[151] Amartya SEN, "The Penalties of Unemployment", **Bank of Italy**, 1997.

Öte yandan kadınların ve çocukların yoksulluğu bu dışlanma içinde önemlilik kazanır. Özellikle yoksulluk kültürü içinde yaşayan ailelerin kadınları ve çocukları, yoksulluk içinde elde ettikleri alışkanlıkları ve fırsat eşitsizlikleri yüzünden yoksulluğun nesiller boyunca sürmesine neden olmaktadırlar.[152]

Yoksulluğun en derin biçimiyle tüm dünyaca bilindiği Uganda'da yapılan bir çalışmada yaşlıların, özellikle yaşlı kadınların yoksulluğuna dikkat çekilmekte; hane reisinin kadın olduğu yaşlı ailelerin, boşanmış yaşlı kadınların, kentlerde sınırlı kaynaklarıyla kirada oturan yaşlı kadınların, kırsal alanlarda yaşayan kadınların ve tek başına yaşayan yaşlı kadınların yaşadıkları yoksulluğun (gençliklerinde ve yaşlılıklarında) onların peşini hiç bırakmadıkları vurgulanmaktadır.[153]

Öte yandan ırkçılık ve ekonomik dışlanma yoksulluğun sürdürülmesinde önemli bir yere sahiptir. Özellikle "ötekiler" olarak adlandırılan sömürgeleşmiş ülkelerdeki yerli halka (Aborjinler, Kuzey ve Güney Amerika Kızılderilileri vb...) ve Çingeneler, Zenciler, Afrikalılar, Hispanikler, Amerika'daki Müslümanlar gibi azınlıklara karşı sergilenen ayrımcı tutumlar, onların ekonomik süreçlerden ve olanaklardan dışlanmasına, yoksulluklarının sürmesine neden olmaktadır. Özellikle yerli halka karşı yapılan tutumsal ayrımcılığın günümüzde ekonomik ve toplumsal düzlemde gelişmiş olarak kabul edilen toplumlarda

---

Amartya SEN, "Inequality, Unemployment and Contemporary Europe," Presented At **The Lisbon Conference on "Social Europe" and The Calouste Gulbenkian Foundation**, 5-7 May 1997, and Published in **International Labour Review**, 136, 1997.

[152] Naila KABEER, "Past, Present and Future, Child Labour and The İntergenerational Transmission of Poverty", in **Conference on Staying Poor, Chronic Poverty and Development Policy,** IDPM, University of Manchester, 7-9 April 2003, A Background Paper For The DRC on Chronic Poverty. http://idpm.man.ac.uk/cprc/conference/conferencepapers.htm. (19.05.2003).

Caroline HARPER, Rachel MARCUS & Karen MOORE, "Enduring Poverty and the Conditions of Childhood, Lifecourse and Intergenerational Poverty Transmissions", **World Development**, 2003, Vol, 31, No, 3, pp. 535–554.

[153] Innocent NAJJUMBA-MULINDWA, "Chronic Poverty Among The Elderly in Uganda, Perceptions, Experiences and Policy Issues", in **Conference on Staying Poor, Chronic Poverty and Development Policy,** IDPM, University of Manchester, 7-9 April 2003, A Background Paper For The DRC on Chronic Poverty. http://idpm.man.ac.uk/cprc/conference/conferencepapers.htm. (19.05.2003).

ve ülkelerde yapılması ise vurgulanması gereken önemli bir noktadır.[154]

3.2. Yoksulluk ve Küreselleşme

Yoksulluğun bir başka boyutu yoksulluğun küreselleşme süreci ile ilişkisidir. Küreselleşme; bilgi, eşya, sermaye ve insanların politik ve ekonomik sınırları aşan akışı olarak tanımlanmaktadır.[155] Küreselleşme, ulusal sınırlar dışında üretilen ürünlerin ekonomik, siyasal ve toplumsal etkilerinin farklı büyüme biçimleri olarak nitelendirilmektedir. Bu etkiler; kültürel ve toplumsal yaşamın düzenlenmesi, siyasal egemenlik ve ekonomik süreçlerdeki ulusal alanların, sınır ötesi ekonomik bütünleşmenin toplumsal süreçlere etkileridir.[156] Bu anlamda küreselleşme, mal ve hizmetlerin uluslararası dolaşımıdır.

Küreselleşme sürecinin geçen yüzyılın son çeyreğinden itibaren daha da hızlandığı söylenebilir. Kuşkusuz bunda çok uluslu şirketler için gereken; pazarların ve kaynakların denetimlerindeki ulusal etkinliğin azaltılması, özelleştirme, sermaye akışkanlığı amaçlayan Neo-liberal politikaların etkisi de vardır. Üstelik bu politikalar yanlızca kapitalist düzenin uygulama araçları olarak kalmayıp, aynı zamanda uluslararası kuruluşların da en önemli araçları olarak ortaya çıkmaktadır. Gelişmekte olan ve sosyalist düzenden piyasa düzenine geçiş yapan eski Doğu Bloğu ülkelerinin piyasa ve ekonomi düzenekleri de bu çevrede oluşturulmuştur.

---

[154] Ashley MONTAGU, **The Concept of Race**, Eds., The Free Press, London, 1964.
Henry Louis GATES, "Race" , **Writing of Difference**, University of Chicago Press, Chicago, 1986.
James DONALD & Ali RATTANSI, **Race, Culture, and Difference**, Sage, 1992.
Michael BANTON, **Racial Theories**, Cambridge University Press, 1999.
LOUİS KUSHNICK & JAMES JENNINGS, **A New Introduction To Poverty , The Role of Race, Power, and Politics**, New York Univ. Press, New York, January 1999.
THE INTERNATIONAL COUNCIL ON HUMAN RIGHTS POLICY, **Racial of Economic Exclusion – Policy Implications**, International Council on Human Rights Policy, Versoix, Switzerland, 2001, 36pp.+8pp.

[155] Kemal SAYAR, "Küreselleşmenin Psikolojik Boyutları", **Yeni Symposium**, 2001, 39 (2) s.80.

[156] Md. NURUZZAMAN, "Economic Globalization and The Production of Poverty in The South, A Structural Explanation", **Doctoral Candidate** in Political Science University of Alberta, Canada.

Küreselleşme yoksullaşma üzerine nasıl bir etki yapmaktadır? Bu konuda dünya adeta ikiye bölünmüş gibidir. Küreselleşmeye karşı olanlar; küreselleşme sürecinin bir sömürü aracı olduğunu ve bu nedenle küreselleşmenin yoksul ülkelerin zaten eşitsiz olan dünya ekonomisi içinde etkili olamayacağını ve onların daha da yoksullaşmasına neden olacağını söyleyerek küreselleşmeye karşı çıkmaktadırlar.[157] Bu dönemin özellikleri arasında alışılmadık biçimde düşük büyüme ve verimlilik; toplumsal sözleşmenin ortadan kaldırılması; çoğunluk için gelirlerin düşmesi ya da sabitleşmesi, artan eşitsizlik; çok zenginlerin kendi sektörlerinde büyük kârlar; piyasaların artan bir durumda önceden kestirilememesi ve kırılganlaşması bulunmaktadır.[158]

Öte tarafta ise küreselleşmenin yoksulluğu azaltacağına ve yoksulluğu ortadan kaldıracak en iyi çözümün küreselleşme olacağına inanan DTÖ, Dünya Bankası, IMF gibi küresel dünya düzeninin aktörleri olan bir başka yapı vardır. Hatta bu örgütler yoksulluk konusunda dünyanın her yerinde çalışmalar yapmaktadırlar.[159]

Küreselleşme; kazananları ve kaybedenleri, olanakları ve dokuncaları/dezavantajları paradoksal olarak içinde bulunduran bir süreçtir. Anthony Giddens küreselleşmeye yaklaşımları şüpheciler ve radikaller olmak üzere iki bölüme ayırmaktadır. Şüpheciler daha çok siyasal solda, özellikle eski solda toplanmaktadır. Hükümetler ekonomik yaşamı hala denetimleri altında tutabilmekte ve refah devleti varlığını sürdürmektedir. Şüphecilere göre küreselleşme, refah dizgelerini ortadan kaldırmak ve devlet harcamalarında kısıntı yapmak isteyen serbest piyasacıların ortaya attığı bir ideolojidir. Gördüklerimiz ise olsa olsa yüz yıl önceki dünyanın bir yinelenmesidir. Para ticareti dahil olmak üzere yoğun ticaretin yapıldığı, açık bir küresel ekonomi 19. yüzyılın sonunda da vardı. Giddens bu tartışmada radikallere hak vermektedir. Dünya

---

[157] http://www.antimai.org, http://www.psiko.tv/gergin/haber11.htm (12.05.2002)

[158] Noam CHOMSKY, "Dünyanın Şirketleştirilmesi, Demokrasiye Saldırıdır", **Cumhuriyet,** 30 Aralık 1998.

[159] Ayrıntılar için, http://www.worldbank.org/poverty, http://www.ifad.org/poverty, http://www.povertynet.org, http://www.imf.org, http://www.wto.org, http://www.undp.org. bakılabilir.

ticaretinin bugünkü düzeyi eskisinden çok daha fazla ve çok daha kapsamlı mallarla hizmetleri içeriyor. Ancak en büyük farklılık, finans ve sermaye akışının düzeyinde görülüyor. Eski dönemlerde, elektronik paraya göre ayarlanmış olan bugünkü dünya ekonomisiyle paralel sayılabilecek hiçbir örnek yoktur.[160]

David Dollar ve Aart Kraay'ın 2001 yılında Dünya Bankası için yaptıkları bir çalışmada[161] küreselleşme sürecinin yoksullaşma üzerine etkileri ortaya konmaya çalışılmıştır.

ÇİZELGE: 8. KÜRESELLEŞMENİN DÜNYA YOKSULLUĞU ÜZERİNE ETKİLERİ

Dönem	Küresel Eşitsizlik Eğilimi	Uluslar Arasındaki Eşitsizlik		Uluslar İçindeki Eşitsizlik	
		Eğilim	Küreselleşmenin Etkileri	Eğilim	Küreselleşmenin Etkileri
1500-1820	Eşitsizlik Artışı	Eşitsizlik Artışı	Açık bir Etki Yok	Eşitsizlik Artışı (Batı Avrupa)	Açık bir Etki Yok
1820-1914	Eşitsizlik Artışı	Eşitsizlik Artışı	Katılımcı ülkeler katılımcı olmayanlara göre avantaj sahibi. Katılımcı ülkeler arasında göç sermaye akışından daha fazla eşitsizliği azaltmıştır. Daha fazla serbest ticaret, istisnalarla birlikte eşitsizliği azaltmış olabilir	Açık bir eğilim yok.	Küreselleşme yeni dünyada eşitsizliği artırmış, katılımcı Eski Dünya uluslarında ise azaltmıştır.
1914-1950	Açık bir eşitsizlik eğilimi yok	Eşitsizlik Artışı	Küreselleşmeden geri çekilme uluslar arasındaki farkı genişletmiştir.	OECD'de eşitsizlik azalışı	Açık bir Etki Yok
1950-2000	Hafif bir eşitsizlik artışı	Hafif bir eşitsizlik artışı	Küreselleşmiş ticaret ve göç katılımcı ülkeler arasındaki farkı daralmıştır. Katılımcı olmayan ülkeler geride kalmışlardır.	OECD'de hafif bir eşitsizlik artışı	Küreselleşme OECD ülkeleri içinde eşitsizliği artırmıştır. Öte ülkeler içinde, katılımcı olmayan bölgeler geride kalmışlardır.
1820-2000	Eşitsizlik Artışı	Eşitsizlik Artışı	Küreselleşmiş ticaret ve göç katılımcı ülkeler arasındaki farkı daralmıştır. Katılımcı olmayan ülkeler geride kalmışlardır.	Açık bir eğilim yok	Açık bir Etki Yok

Kaynak: David DOLLAR & Aart KRAAY; ***Trade, Growth, And Poverty.***

---

[160] Anthony GIDDENS, **Üçüncü Yol**, Birey Yayıncılık, İstanbul, 2000, s.20-22.

[161] David DOLLAR & Aart KRAAY, **Trade, Growth, and Poverty** World Bank Policy Research Working Paper No. 2199, World Bank, Washington, D.C. 2001.

Dollar ve Kraay'ın çalışması; dünyada doğal çevresel/coğrafî keşifler ile başlayan sömürgeleşme ve sanayileşme dönemini başlangıç olarak almaktadır. Kanımızca da bu tarih küreselleşmenin sömürgeleşme ile ortaya çıkışını anlatmaktadır.[162] Doğal çevresel keşiflerin yoğunlaştığı 15.yüzyıl sonu ve 16.yüzyıl başları sömürgeleşme ile kaynak aktarımının yapıldığı dönemin başlangıcıdır. Nitekim sömürgeciliği geliştiren İngiltere, Fransa, İspanya ve Portekiz bu dönemlerde zenginleşmeye başlarken, sömürgeleşen ülkelerden Latin ve Orta Amerika, Hindistan, Afrika ve Uzakdoğu ülkeleri bu tarihi izleyen birkaç yüzyıl boyunca giderek yoksullaşmışlardır. Avrupa'da sanayileşmenin yoğunlaştığı 19.yüzyılda küreselleşmenin eşitsizliklerin artışına neden olduğu ve en yoğun eşitsizlik artışının bu dönemde olduğu söylenebilir.

Bir önemli bakış açısı da ülkelerin büyüme oranlarıdır. Bu konuda günümüzdeki görüntü gelişmiş ülkelerin büyüme hızlarını göreli olarak düşürdükleri, gelişmekte olan ülkelerin ise hızlı gelişme sürecinde olduklarıdır. Tamamen kapalı bir ekonomik yapıya sahip toplumlarda büyüme oranları ise düşüktür.[163]

ÇİZELGE: 9. ORTALAMA BÜYÜME ORANLARI (%)

	1960'lar	1970'ler	1980'ler	1990'lar
Zengin Ülkeler	4,7	3,1	2,3	2,2
Katılımcı Gelişmekte Olan Ülkeler	1,4	2,9	3,5	5,0
Katılımcı Olmayan Gelişmekte Olan Ülkeler	2,4	3,3	0,8	1,4

*Kaynak: David DOLLAR & Aart KRAAY;**Trade, Growth, And Poverty.***

Üstteki çizelgeye baktığımızda; zengin ülkelerin ortalama büyüme oranlarının göreceli olarak azaldığı görülmektedir. Diğer yandan; küreselleşme süreci içinde yer alan katılımcı gelişmekte olan ülkelerdeki büyüme oranları dikkat çekici bir oranda yükselmektedir. Özellikle "Doğu Bloku"nun etkisini kaybettiği ve yeni oluşumların ortaya çıktığı 1980'ler ve

[162] İsmail GÖKDAYI, **Çevrenin Geleceği-Yaklaşımlar ve Politikalar,** Türkiye Çevre Vakfı Yayını, Yayın No, 115, Ankara, Şubat 1997, s.112 vd. Buradaki çalışmamızda, çevresel sorunların ve sömürgeleşmenin yoğunlaşmaya başlamasında da, coğrafî keşiflerin etkili olduğunu belirtmiştik.

[163] David DOLLAR & Aart KRAAY, **Trade, Growth, and Poverty**. Bu çalışmada, "Katılımcı" kelimesi küreselleşme süreci içinde yer alan ülkeler için kullanılmıştır.

kaybettiği ve yeni oluşumların ortaya çıktığı 1980'ler ve 1990'larda büyüme oranlarında hızlı bir artış yaşanmaktadır. Katılımcı olmayan gelişmekte olan ülkelerdeki büyüme oranları ise, dikkat çekici bir biçimde azalma göstermektedir.

Küreselleşme sürecinde yer alan ülkelerdeki büyüme oranlarının artmış olması yoksulluğun azaldığı anlamına gelmemelidir. Gelişmekte olan ülkelerde yaşanan büyüme borçlanmaya dayanan bir büyüme modelidir ve büyümenin bedelini ödeyen yine alt gelir grupları ve yoksullardır. Yeni özgürlüğüne kavuşan ülkelerin küresel kuruluşların mal satabileceği uygun bir yapıya kavuşturulması için en azından belirli bir düzeyde gelişme düzeyine getirilmek zorundadır. Bu da modernleşme ile sağlanacaktır.[164]

Küreselleşme kavramı beraberinde kimi kavramlarla birlikte anılmaktadır: Ticarette liberalleşme, geleneklerin terk edilmesi, akılcılık, demokratikleşme dalgası, teröre karşı uluslararası çaba, insan hakları gibi kavramlarla yeni liberal politikalar, küreselleşmen yüzüyle yumuşatılmaktadır.[165]

Bu konuda söylenebilecek son söz; küreselleşme bir yandan büyüme ile sağlanan gelir artışı, diğer yandan da uluslararası sermaye kuruluşlarına karşı rekabet gücü bulunmayan küçük ölçekli yerli sanayinin ve girişimin de zaman içinde etkisini kaybetmesine ve dolayısıyla "yeni işsizlik alanları" olarak "küreselleşmenin olumsuz bir yüzü" olarak ortaya çıkmaktadır. Nitekim 2001'de yaşanan ekonomik kriz sonrası yaşanan işyeri kapanmaları sonucu ortaya çıkan yeni işsizlik alanları sadece yoksulları etkilememiş, aynı zamanda "Beyaz Yakalılar" olarak bilinen nitelikli özel sektör çalışanlarının da birçoğunun işini kaybetmesine yol açmıştır.

3.3. Yoksulluk Döngüsü

Yoksulluk döngüsü, yoksulların ne yaparlarsa yapsınlar kendi olanakla-

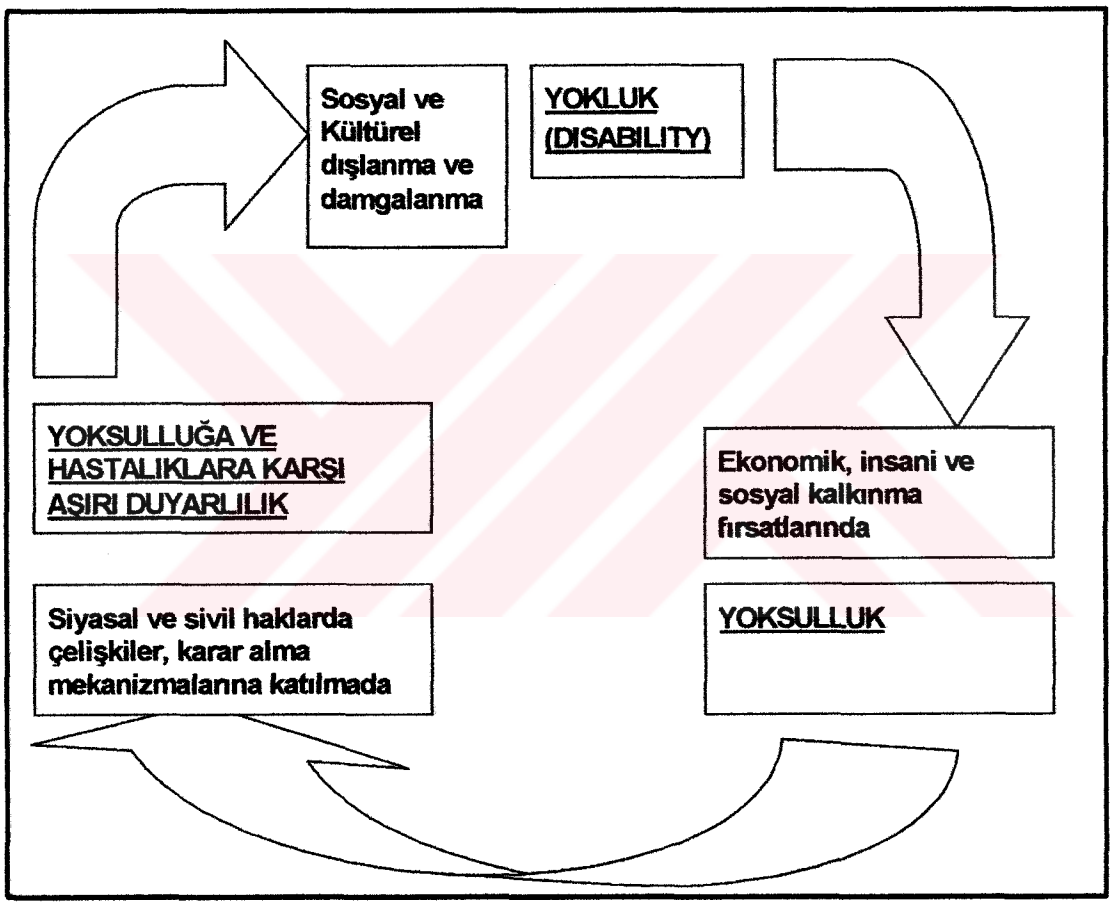
---

[164] Zafer CİRHİNLİOĞLU, **Azgelişmişliğin Toplumsal Boyutu,** İmge Kitabevi,1, Baskı, Ankara, Kasım 1999, s.196-210.

[165] ÖZDEK, s.2-44.

rıyla yoksulluktan kurtulamamaları durumudur. Bu döngüsel durum, yoksunluktan kaynaklanan yokluğun doğal bir sonucudur.

Yoksulluk bir döngüsel süreç olarak ortaya konulduğunda, yoksulların yoksunluklarından kaynaklanan eşitsizliklerin bu döngüdeki etkisi çok önemlidir. Bu döngüsel süreç, yoksulların niteliklerinde bir iyileşme olmadığında, nesiller boyunca süren bir kısır döngüye dönüşmektedir. Çizim 1'de bu döngüyü açıklamaya çalışan bir çalışma verilmiştir.[166]

ÇİZİM: 1. YOKSULLUK VE YOKLUK DÖNGÜSÜ

Kaynak: DFID ; ***Disability, Poverty And Development****, February 2000, s.4.*

Paul Mosley ve Arjan Verschoor'un Etiyopya, Uganda ve Hindistan'ın Uttar Pradeş Eyaleti'nde yaptıkları bir çalışmaya göre bu döngü, "zalimce bir

---

[166] DFID , **Disability, Poverty and Development**, February 2000, s.4.

yoksulluk döngüsü"dür. Borçlanma kapasitesi ya da fiziksel değerlerin eksikliği, kuruluşlardan/yapılardan ve pazarlardan uzaklık, destek düzenekleri ya da özgüven eksikliği, beceri noksanlığı, sağlık bozukluğu/zayıflığı gibi zorluklardan kaçmaya çalışan yoksulluğun nitelikleri, yoksulluğu kimi "zor biçimlere" dönüştürmektedir. Ancak buradaki döngünün anahtar öğesi, (hangi çevre ve toplumda olursa olsun) risk almamadır. Eğer kişi risk alırsa, elinde kalan yaşamsal öneme sahip son kaynaklarını da kaybetme ve yoksulluğun merdivenlerini kendi rızasıyla tırmanma olasılığıyla karşı karşıyadır.[167]

Rebecca Yeo, yetersiz olmanın sürekli yoksulluğa neden olan etmenleri ve bu etmenlerinde yoksulluk döngüsünü oluşturduğunu vurgulamaktadır. Bu etmenler; resmi ve resmi olmayan eğitim ve iş fırsatlarından dışlanmak, sosyal ilişkilerin sınırlı olması, toplumdan ve kendisinden fazla bir şey beklememe, yasal ve siyasal süreçlerden dışlanma, temel sağlık hizmetlerinden bile dışlanma, (yiyecek, temiz ve sağlıklı su, miras, toprak gibi) sınırlı kaynaklardan en düşük düzeyde yararlanma/yararlandırılmama, fiziksel zayıflık ve hastalık riski, çalışma koşullarının kötü olması, hijyenik olmayan koşullarda kalabalık olarak yaşamaktır. [168]

Yoksulluk döngüsü, yoksulluğun sürekliliği anlamına gelir. Bu anlamda gelir kaynakları ve olanakları ile yoksulluk sınırı altında yaşamaya alışmış ve "yoksulluk kültürü" olarak adlandırılan yaşam biçimini kabullenmiş yoksullar bu döngünün içinde yer alırlar. Yoksunlukların bir sonucu olarak ortaya çıkan bu döngü geleneksel bir biçimde nesiller arası geçiş özelliği de taşımaktadır.

3.4. Kentsel ve Kırsal Yoksulluk

Çalışmamızın bu kısmında daha spesifik olarak kentsel ve kırsal yoksulluk üzerinde duracağız. Kentsel yoksulluğun tanımı, özellikleri ile kırsallı-

---

[167] Paul MOSLEY & Arjan VERSCHOOR, "Risk Attitudes in The 'Vicious Circle of Poverty' "in **International Conference on Staying Poor, Chronic Poverty and Development Policy,** IDPM, University of Manchester, 7-9 April 2003, s.3. http://idpm.man.ac.uk/cprc/Conference/conferencepapers/mosley.pdf (17.07.2003).

[168] YEO, s.11-12.

ğın anlamı, kırsal alanın nasıl tanımlanacağı ve kırsal yoksulluğun özellikleri bu kısmın konuları olacaktır.

3.4.1. Kentsel Yoksulluk ve Özellikleri

Kentsel yoksulluğu daha iyi betimleyebilmek için öncelikle kentte yaşayanların kırsal alanda yaşayanlara göre farklılıklarını ortaya koymak gereklidir. Bu farklılıklar kentsel-kırsal eşitsizlikleri artırıcı sonuçlara yol açması nedeniyle önemlidir. Bu konuda Eastwood ve Lipton'un 2000 yılında yaptığı bir çalışmadan yararlanacağız. Buna göre:[169]

- Kent insanı kırsal kesimdekilere göre iyi eğitim almakta ve ekonomik fırsatlar için çok uygun yerlere sahip olmaktadır.
- Genç nüfusun hareketliliği, eğitimli insanların kentlere göçü gibi demografik etkenler kenttekilerin daha güçlü olmasına neden olabilmektedir.
- Kentin resmi işlevleri ve olanakları kırsala göre daha iyidir.
- Kırsal kesimdeki etnik ve yerel grupların ekonomik-toplumsal hareket kısıtlılığı, onların kenttekilere göre daha zor koşullar altında yaşamalarına neden olmaktadır.
- Yatırımlar, eğitim, sağlık, altyapı ve kamu harcamalarında kırsal kesimin payı her zaman kente göre azdır.
- Kent-kır arasındaki eşitsizlik, tarım ürünleri fiyatlarının düşmesine de katkıda bulunmaktadır.

Öte yandan yoksulluğu önleyici politikaların uygulama alanı da genellikle kenttekiler üzerine yoğunlaşmakta ve genellikle kırsal kesim arka planda kalmaktadır.[170] Gelişmekte olan ülkelerin çoğunda kırsal yoksulluk (gelir/tüketim verileri ile hijyenik yeterlilik, temiz içme suyu, temel sağlık hizmetlerine ulaşma ve okullaşma gibi sosyal göstergeler açısından) düzeyi/oranı, kentsel yoksulluktan yüksektir.[171]

---

[169] Robert EASTWOOD & Michael LIPTON, "Rural-Urban Dimensions of Inequality Change", A Shorte Version of (Ed. G.A. Cornia) **Inequality, Growth and Poverty During The Washington Consensus,** Fortcoming 2001, s.1-2.

[170] Martin RAVALLION, "on The Urbanization of Poverty", **J.E.L.**, I32, O15, O18, February 2001, Revised July 2001, s.2.

[171] Kate BIRD, David HULME, Karen MOORE & Andrew SHEPHERD, **Chronic Poverty and Remote Rural Areas,** CPRC Working Paper No, 133, s.6.

Görülüyor ki, kenttekiler ve kırdakiler arasında açık bir biçimde fırsat eşitsizliğinden söz etmek olasıdır. Kırsal kesimde çoğu kamusal hizmetlerin nitelik eksikliğinden daha çok bu hizmetlerin ve hizmetleri görecek personelin ve araç-gereçlerin çoğu zaman bulunmadığı, olan hizmetlerin ve personelin yetersiz kaldığı[172] açık bir gerçek olarak kabul edilmektedir. Kentler lehine sağlanan bu eşitsiz üstünlük, kırsal kesimin sorunlarının asıl kaynağını oluşturmaktadır.

Baharoğlu ve Kessides'in Dünya Bankası için yaptıkları ortak bir çalışmada kent yoksullarının özellikleri verilmiştir. Kentsel yoksulların gelir, sağlık, eğitim, güvenlik, güçsüzlük ve süreçlerde etkisizlik gibi temel sorunları bulunmaktadır. Buna göre kent yoksullarının temel özellikleri şunlardır: Konut ya da iş için kredi sağlanmasında zorluk yaşarlar; düzenli bir işe, gelire ve sosyal güvenceye sahip değildirler; sağlıklı olmayan koşullarda yaşarlar; düşük düzeyde kamusal hizmetlerden yararlanırlar; zayıf beslenirler; sürekli sağlık sorunları vardır, eğitim düzeyleri düşüktür; dışlanma ve ayrımcılık yaşarlar; yeterli bir konutları yoktur; birikim yapma olanakları yoktur ya da azdır; güvensizlik duygusu ve gelecek kaygısı yaşarlar. [173]

Kuşkusuz kentte yaşayanlar arasında da yoksulluk içinde yaşayanlar bulunmaktadır. Ancak kentin sağladığı olanaklar ve onların ulaşılabilir bir durumda olması, kırsal yoksullara göre önemli bir üstünlük sağlamaktadır. Kent yoksullarının önemli bir kısmının işi olmasına karşın, kentte yaşamanın bir bedeli olarak kazancının kendisinin ve ailesinin geçimini sağlamaya yetmemesi söz konusudur.

Kentin sağladığı ekonomik, toplumsal ve siyasal olanaklar kırsala göre daha güçlüdür. İş olanakları, eğitim, temel sağlık birimleri, daha yüksek kali-

---

[172] UNICEF, **The Progress of Regions in Turkey- Towards Advancing The "Quality of Life For All", Türkiye'de Bölgelerin Gelişmesi – Herkes İçin Kaliteli Yaşam Düzeyinin Geşitirilmesi ve Teşvik Edilmesi, 2000**, http://www.die.gov.tr/CfN/got-unicef/theprogressofregions/ theprogressofregions.htm (18.10.2002).

[173] Deniz BAHAROĞLU & Christine KESSIDES, "Urban Poverty", in **Macroeconomic and Sectoral Approaches,** World Bank, 2003, http://poverty.worldbank.org/files/4418-chap16.pdf, s.127, (24.07.2003).

tede konut olanakları kentte daha çoktur. Kentteki sorun, kentin ekonomik gelir kaynaklarının adaletli bir biçimde dağıtılmamasından (toplumsal adaletsizlikten) kaynaklanmaktadır. Buna bağlı olarak hane geçim kaynaklarının yetersizliği kentsel yoksulluğu doğuran en önemli sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir bakıma kentsel yoksulluğun temelinde ekonomik nedenler yatmaktadır.

3.4.2. Kırsallığın Tanımlanması

Kırsal alanı yaygın olarak, "kentsel olmayan alanlar" olarak genel bir biçimde ölçeklendirmek olasıdır. Ancak, kırsal alanı kentsel yerlerden ayıran çok önemli farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılıklar, kırsal kesimde ortaya çıkan olguların da kentlerden farklı olarak tanımlanmasına neden olmaktadır. Chapman ve arkadaşlarının 1998'de ve Higgs'in 1999 yılında yaptığı çalışmada kırsal alanı 6 farklı ölçekte tanımlamışlardır. Bunlar:[174]

---

[174] P. CHAPMAN, E. PHIMISTER, M. SHUCKSMITH, R. UPWARD & E. VERA-TOSCANO, **Poverty and Exclusion in Rural Britain, The Dynamics of Low Income and Employment**. YPS, York City, 1998.

G. HIGGS, "Investigating Trends in Rural Health Outcomes, A Research Agenda". **Geoforum**, 30, No, 221. 1999, s.203.'den alıntılayan ASTHANA ve Diğerleri, **Rural Deprivation and Service Need, A Review of The Literature and An Assessment of Indicators For Rural Service Planning**, South West Public Health Observatory, Bristol, October 2002, s.2-8.

ÇİZELGE: 10.KIRSALLIĞIN ÖLÇÜTLERİ

Yerleşim Büyüklüğü Ölçeği	İngiltere'de "Kırsal Komisyon" tarafından nüfusu 1.000'den az olan yerler, İsveç'te 500'den az olan yerler, Meksika ve A.B.D.nde 2.500'den az olan yerler, Hindistan'da 5.000'den az yerler, Yunanistan'da 10.000'den az ve Nijerya'da 20.000'den az kişi yaşayan yerler kırsal olarak tanımlanmaktadır. Ülkemizde de DİE nüfusu 2.000'den az olan yerleri kırsal alan olarak tanımlanmıştır
Nüfus Yoğunluğu Ölçeği	Hektarda kişibaşına düşen kişi sayısı başat alınmaktadır. Hektarda 0.5 - 4 kişi arasında kişi varsa seyrek, 0.5'den az kişi varsa süper-seyrek bir durum söz konusudur.
Hizmetlere Ulaşılabilirlik	Yerleşmeler arası uzaklık ve yerel düzeyde dışlanma olarak tanımlanan "yüksek düzeyde kamusal hizmet merkezlerine" uzaklık olarak tanımlanmaktadır.
Çevresellik	Çevresel ilişkilerinde dokuncalar yaşayan alanlar olarak tanımlanmıştır.
Toprak Kullanım Biçimi	Topraklarının çoğu tarım ve hayvancılık faaliyetlerine ayrılan yerler kırsaldır.
Çokyönlü Sınıflandırma	Hem nüfus ölçütü (50.000 altı), hem nüfus yoğunluğu (m^2'de 65 kişi üzeri) ve hem de olanaklar açısından değerlendirme yapılmaktadır.

Kaynak: ASTHANA ve Diğerleri; ***Rural Deprivation And Service Need,*** *s.2-4.*

Kırsallığı tanımlarken farklı ölçütlerden yararlanılmaktadır ve nüfus ölçütü bunların başta gelenlerindendir. Yerleşim yerinin yalnızca nüfus sayısı olarak değerlendirilmesinin ortaya çıkaracağı sakıncalar göz önünde bulundurularak; nüfus yoğunluğu (km^2'ye düşen insan sayısı), yerleşimler arası uzaklıklar, hizmetlere ve olanaklara ulaşılabilirlik, hizmetlerin niteliği, siyasal ve toplumsal süreçlere katılım, ekonomik işlev biçimleri ve gelir kaynakları gibi birçok değişkenle kırsal alanların tanımlanmasına çalışılmaktadır.

Alderman ve arkadaşlarının ile Okidegbe'nin 2001 yılında yaptıkları çalışmalarda kırsal alanlar; yerleşim başına 5.000-10.000 arası ve düşük nüfus yoğunluğu olan yerleşmeler, ekonomik gelişmenin verimliliği ve altyapı yatırımları için gereken ortalama insan yoğunluğunun altında olan yerler, kamusal mallara ve temel hizmetlerin zayıfladığı yerler, ekonomisi daha çok tarıma dayanan, hane gelirleri ağırlıklı olarak doğal kaynaklara dayanan ve karar alma düzeneklerinde, işgücü piyasalarının düzenlenmesinde, göç bağlantıları ve toplumsal sermaye yeteneklerinin sınırlı olduğu yerler olarak tanımlanmış-

tır.[175]

IFAD'ın 2001 yılında hazırladığı "Kırsal Yoksulluk Raporu"nda kırsal alanların iki temel özelliğinden söz edilmektedir. Birincisi; kırsal yoksullar genellikle çiftliklerde ya da gruplar halinde dağınık bir biçimde tarım alanlarında, otlaklarda, ormanlık/çalılık alanlarda yaşarlar. İkincisi; kırsal yoksulların büyük bir kısmı zamanlarının çoğunu toprakla çalışarak geçirirler.[176] 2000 yılında yapılan bir çalışmada, (ekonomik ve toplumsal) hareketliliğin ve (siyasal ve toplumsal süreçlere) katılımın kısıtlılığı, kırsallığı tanımlayan en önemli unsurlar olduğu vurgulanmaktadır.[177]

Bir kırsal alanı tanımlarken hangi ölçütleri göz önüne almak gerekecektir? Bu soru çeşitli biçimlerde yanıtlanabilir. Ancak soruya aranacak yanıtta, aynı özellikleri taşısa bile bir kırsal yerleşimi kentsel yerleşimden ayıran ve oraya "kırsal" dedirtecek temel farklılıklar ortaya konmalıdır. 2000 yılında yapılan bir çalışmada bu farklılıklar şu biçimde ortaya konmuştur:[178]

- Elektrik, su, yol ve düzenli ulaşım gibi kamu olanaklarının kıtlığı ya da yokluğu söz konusudur;
- Göl, nehir, tepe, dağ, çöl gibi topografik koşulların zorluğu nedeniyle iletişimin bedeli artmakta ve iletişim hizmetleri aksamaktadır;
- Ekonomik işlevler düşük düzeydedir ve temel geçim kaynakları tarım, hayvancılık, el sanatları ve ticarettir;
- Kişi başına gelir düşüktür;
- Sağlık, eğitim, beslenme gibi sosyal altyapılar gelişmemiştir;
- Nüfus yoğunluğu düşüktür;

---

[175] H.ALDERMAN, L.CORD, N.CHAUDHURY, C.CORNELIUS, N.OKIDEGBE,C.D SCOTT & S.SCHONBERGER, **Rural Poverty Aspects,** Draft For Comments, April 2001, http://www.worldbank.org/poverty/strategies/index.htm, (03.06.2003).

Nwanze OKIDEGBE, **Rural Poverty Trends and Measurement**, The World Bank Rural Development Family Rural Development Strategy, Background Paper, 3, New York, 2001, s.vii-viii.

[176] IFAD, **Rural Poverty Report 2001 The Challenge of Ending Rural Poverty**, Published By IFAD, Oxford Uni.Press, New York, 2001,s.17-18.

[177] PION, "Accounting For Rural Deprivation", **PION Economics**, August 2000, s.3.

[178] ITU_INTERNATINAL TELECOMUNICATION UNION, **New Technologies For Rural Applications, Final Report of ITU-D Focus Group 7**, Geneva, 22 September 2000, s.5-6, http://www.itu.int/itu-d/fg7/pdf/fg-7-e.pdf, (12.08.2003).

- Bilgisizlik, girdi yetersizliği ve maddi olanakların kısıtlı olması nedeniyle üretim geleneksel yöntemlerle yapılmakta, verimlilik düşmektedir;
- Teknik ve uzman personel yetersizdir;
- İş olanakları kısıtlıdır;
- Ulusal konulara katılım düşüktür.

Kırsal alanın tanımlanmasında benzerlikler söz konusudur. Hemen hemen tüm tanımlamalarda nüfus ölçeği ön plana çıkmaktadır. Ülkelerin özelliklerine göre 500-20.000 arası yerleşimler kırsal alan olarak tanımlanmaktadır. Diğer yandan kırsal alanı belirleyen bir başka ölçüt; ekonomisinin ve geçim kaynaklarının nelere dayandığıdır. Genel olarak ekonomik geçim kaynaklarının toprağa ve tarıma dayalı olması kırsallığı tanımlayan bir başka özellik olarak ortaya çıkmaktadır. Öte yandan kamusal olanaklardan ve hizmetlerden yararlanma düzeyinin nitelik açısından zorlaşıyor olması ve bu hizmetlerin sunulduğu merkezlerin uzaklığı göz önüne alınan bir başka özellik olmaktadır. Bunlara ek olarak, zamanlarının çoğunu nasıl geçirdikleri ve nasıl bir yerleşim düzenine sahip oldukları sorularına verilen yanıt ta önemli bir ölçüt olmaktadır. Zamanlarının çoğunu toprakla ilgili işlerde geçiren kişilerin yaşadığı ve genellikle nüfus yoğunluğu düşük ve dağınık yerleşme tipleri kırsal alan olarak tanımlanmıştır.

3.4.3. Kırsal Yoksulluk ve Özellikleri

Kırsal kesimi ilgilendiren sorunların çoğu çeşitli kaynaklara bağlı yoksunluklara dayanmaktadır. Ekonomik, toplumsal, siyasal, yönetsel ve kültürel yoksunluklar kırsal yoksulluğun temel taşlarını oluşturan etmenler olarak sayılabilir. Kaynak yoksunluğu olarak adlandırılan bu durum çok yönlü, döngüsel ve kronik/müzminleşmiş bir görünüm ortaya çıkarmaktadır.[179]

Kırsal yoksulluğun insan kaynağı; üç kaynağa dayanmaktadır. Bunlardan birincisi ve ağırlıklı olanı; tarıma dayalı faaliyetlerle uğraşan küçük çiftçiler ile topraksız ve herhangi bir mesleğe yönelik becerisi olmayan işçilerdir. İkincisi; tarım dışı faaliyetlerde çalışan maden işçileri ile köylerdeki küçük es-

---

[179] ALDERMAN ve Diğerleri, s.4.

naflardır (bakkal, kahveci, gibi...). Üçüncüsü ise; çalışamayacak kadar düşkün olan yaşlılar, kadınların hane reisi olduğu aileler ve dışlananlardır.[180]

Kırsal yoksulluğun belirleyicileri ise şunlardır:[181]

- Gelir ve ekonomik değerler,
- Fiziksel değerler (alt yapı ve iletişim gibi...),
- İnsani değerler (eğitim, sağlık gibi...),
- Güçsüzlük ve sessizlik (cinsiyet, ırk, etnik eşitsizlikler ve ayrımcılık gibi...) ve
- Duyarlılıklar (gıda güvenliği, hastalık riski gibi...).

Avrupa Birliği Komisyonu'nun 25.7.2002 tarihli toplantısında alınan kırsal yoksullukla savaşım hakkındaki bir kararda, kırsal yoksulların karşı karşıya kaldığı çok yönlü sorunlar ile kırsal yoksulluğun önemli özellikleri verilmiştir. Buna göre:[182]

- Kırsal işlevlerin düşük verimliliğinden kaynaklanan tüketim ve gelir düşüklüğü,
- Toprak, sermaye ve kırsal altyapı gibi üretim etmenleri iyeliği üzerindeki eşitsizlikler,
- Kırsal kesimin düşük beslenme, sağlık ve eğitim düzeyleri nedeniyle iş verimliliğinin ve insani becerilerin sınırlanmış olması,
- Çevresel koşullardaki (doğal kaynakların) dengesiz kullanımı yüzünden temel geçim kaynaklarında yaşanan kötüleşme,
- Risklere karşı duyarlılık; ekonomik krizler, doğal yıkımlar, salgın hastalıklar karşısında çaresiz kalmaları,
- Kırsal yoksulların güçlendirilmesinde siyasal zayıflık; kırsal yoksulların seslerini duyurmaları, etkinlikleri ve düzenli olmaları kentsel insanlara göre daha az etkilidir. Bu yüzden yönetsel siyasaların hazırlanmasında genellikle göz ardı edilirler.

---

[180] ALDERMAN ve diğerleri, **Rural Poverty Aspects,** s.7.

[181] Nwanze OKIDEGBE, **Rural Poverty Trends and Measurement**, The World Bank Rural Development Family Rural Development Strategy, Background Paper, 3, New York, 2001, s.11-24.

[182] COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES, **Fighting Rural Poverty, European Community Policy and Approach To Rural Development and Sustainable Natural Resources Management in Developing Countries**, Brussels, 25.7.2002, COM(2002) 429 Final, s.6.

IFAD'ın Yakındoğu ve Kuzey Afrika ülkeleri için yaptığı bir başka çalışmada kırsal yoksulluğun özellikleri şöylece betimlenmiştir:[183]

- Makro düzeyde ve hanehalkı gelir düzeyi belirleyicileri: Makro düzeyde; sürülebilir/ekilebilir iyi arazilerin sınırlı olması ve suyun etkisi (azlığı ya da seller yüzünden yaptığı hasarlar). Hanehalkı gelirleri düzeyinde; eğitim ve sağlık gibi bireysel yetersizlikler nedeniyle gelir kaynaklarının sınırlı olması,
- Üretim dizgeleri ve geçim kaynakları olarak tanımlanan büyük gruplar: Bunlar; küçük çiftçiler, konar-göçerler ile tarımda ve tarım-dışı işlerde çalışan ücretli işçilerdir.
- Kişisel özellikler olarak tanımlanan büyük gruplar: Bunlar; vatansızlar, kadınların hane reisi olduğu aileler, kırsal kesimde yaşayan işsiz gençlerdir.

Kırsal yoksulluğun ortaya çıkmasına neden olan/zorlayan etmenler bulunmaktadır. Bu etmenler, kırsal yoksulları kısıtlayan, onları bu döngü içinde bırakan, kendilerinin/etkilerinin dışında, onların yoksulluk içinde kalmalarına neden olan etmenlerdir. Bunlara kısaca değinmek gerekirse; kültürel, dinsel, toplumsal sınıf yapısı ve inançların oluşturduğu toplumsal yapılar, su kaynakları, üretim yapılabilecek uygun araziler, bilgi ve teknolojik birikim, yollar, kanalizasyon, iletişim gibi fiziksel altyapı ile okullar, sağlık kuruluşları ve eğitim merkezleri gibi kurumsal/toplumsal altyapılar, finansal hizmetler ve siyasal çevre koşullarıdır.[184]

Gelişmekte olan ülkeler için kırsal yoksulluğun etmenleri olarak bunlara şu etkenleri de eklemek gerekir.[185]

- Siyasal dalgalanmalar ve iç çatışmalar: Siyasi dalgalanmalar ve iç çatışmalar ekonomik büyümeye sekte vurduğu ölçüde kırsal (ve kentsel) yoksulluğu artırır. Ancak, ülkeler düzenliliğe sahip olsalar bile, belirli grupların marjinalleşmesine ve dışlanmasına yol açan sınıfsal farklılıklar, etnik ve ırksal ayrımcılık uygulamaları yoksulluğa yol açabilir.
- Kırsal alanlardaki ikilik (dualism): Kırsal alanlarda büyük toprak sahipleri ve ticari üretim dizgeleriyle, küçük toprak parçalarına sahip olan köylüler ile geçimlik tarım ekonomisi aynı anda bulunuyorsa, gelir dağılımında

---

[183] IFAD, **Assessment of Rural Poverty Near East and North Africa,** IFAD Publications, Tipographia Palombi & Lanci, Rome, February 2003, s.24-26.

[184] IFAD, 2003, s.27-29.

[185] KHAN, s.8.

eşitsizlik ve yoksulluk ortaya çıkabilir.

- Kötü yönetim: Kötü yönetim ve bürokrasinin yozlaşması bir yandan kırsal kesimdeki üreticilerin maliyetlerini artırarak; diğer yandan, yoksulların gereksinim duyduğu kamusal hizmetleri eksik ve kalitesiz bir biçimde sunarak yoksul kesimin yaşam ölçütlerini düşürür ve üstlendikleri maliyeti artırır. Kırsal yoksulluk, hukuk devleti ilkesine uyulmuyorsa, yönetim açık değilse, denetim ve düzenlemeler aşırı ise, yönetim aşırı merkezileşmişse ve yoksullar seslerini duyuramıyorlarsa artar.

- Kırsal kesimi dışlayan ekonomi ve toplumsal politikalar: Uygulanan politikalardaki kırsal kesimi dışlayan kimi politikalar (altyapı yatırımlarında ve toplumsal güvenlik hizmetlerinin sunumunda kentlere öncelik verilmesi, dışalımın desteklenmesi, sermaye-yoğun teknolojilerin emek-yoğun olanlara tercih edilmesi) bu kesimdeki yoksulluğu artırmaktadır.

Ülkemizde kırsallığın derecesi genelde nüfus ölçütüne dayandırılmaktadır. Köy Yasası ve DİE yaptığı çalışmalarda kırsal yerleşmeleri üç ana başlıkta toplamaktadır.

- Nüfusu 2.000'den az yerleşmeler (köyler ve mezralar)
- Nüfusu 2.001-5.000 arası yerleşmeler (beldeler)
- Nüfusu 5.001-20.000 arası yerleşmeler (ilçeler)

Doğal olarak nüfus ölçütü tek başına bir ölçüt olarak kabul edildiğinde birçok sakıncayı da birlikte getirecektir. Örneğin; günümüzde belde olmuş ancak nüfusu 2.000'in altında yerleşim yerleri bulunmaktadır. Öte yandan yaşam kalitesi açısından birçok ilçenin, hatta ilin bile yetersiz olduğu da bir gerçektir. Öte yandan; 1 kişiye kadar indirgenen (nüfusu 1999 olan yerler köy sayılacak, 2.000 olan yerlerde belediye örgütü kurulabilecek) bu ölçütün nesnelliği de ayrı bir tartışma konusudur. Oysa ki kırsallığın ölçütlerinin daha nesnel temellere dayandırılması gereklidir. Örneğin; çağdaş bir insanın temel gereksinimlerinin (sağlık, kanalizasyon, eğitim, sağlıklı içme suyu, barınma, toplumsal güvence...) ne kadarının karşılanabildiği sorularına verilen yanıtlar soruna daha nesnel yaklaşmamıza aracılık edecektir.

Öte yandan; "İnsani Gelişme Endeksi" ölçütleri için kullanılan ülke çalışmasında benzer bir sınıflandırma görülmektedir. Bu ölçütler OECD'nin bir çalışmasından uyarlanmıştır. "Bir yöreyi kırsal ve kentsel bölümlere ayırmak yerine, alternatif bir yaklaşım kullanılmıştır. Bir yörenin belirli kırsal ve kentsel topraklarının ayrı ayrı değerlendirilmesi yerine, bir kırsallık hiyerarşisi hesaplanmış ve yoksulluğun analizi yörelerin kırsallık derecesiyle

lanmış ve yoksulluğun analizi yörelerin kırsallık derecesiyle birlikte yapılmıştır. "Çoğunlukla kırsal bölge", "kayda değer bir oranda kırsal bölge" ve "çoğunlukla kentleşmiş bölge" olmak üzere üç bölge farklı kılınmıştır".[186] Bölge düzeyinde bu tipolojiyi yaratmaya yönelik kullanılan ölçüt DİE tarafından tanımlanan kırsal nüfus payıdır. Şu eşikler OECD'nin bir çalışmasından[187] ödünç alınmıştır:[188]

- Nüfusun % 50'sinden daha fazlası kırsal topluluklarda yaşıyorsa, "çoğunlukla kırsal";
- Kırsal nüfus payı % 15 ile % 50 arasında ise, "kayda değer bir oranda kırsal";
- Nüfusun % 15'inden daha azı kırsal olarak sınıflandırılıyorsa, "çoğunlukla kentleşmiş"tir." [189]

Yoksulluk ister kentsel, ister kırsal boyutta olsun hiç kimse için arzu edilen bir durum değildir. Bu sorun önceki kısımlarda da vurguladığımız gibi bir eşitsizlik sorunudur. Bu eşitsizlik kentte ve kırsal kesimde farklı boyutlarda ortaya çıkmaktadır. Kentte daha çok gelirin bölüşümü ile sorunlardan kaynaklanan gelir yoksulluğu ön plana çıkarken, kırsal kesimde fırsat eşitsizliğinden kaynaklanan kaynak ve fırsat yoksunluğu ön plana çıkmaktadır. Bu nedenle kent ile kır arasındaki en önemli farklılık, varlık ile yokluk arasındaki farktır. Kentte olanaklar ve fırsatlar vardır, ancak buradaki sorun bu olanakların çeşitli nedenlerle değerlendirilememesidir. Oysa ki, kırsal kesimde olanaklar ve fırsatlar sınırlıdır, geçim kaynakları doğal kaynaklara dayanır, kaynak yoksunluğu vardır. Doğal kaynaklardaki dengenin bozulması kırsal kesimdeki yoksulluğun da yoksullar aleyhine sürekli olarak artması sonucunu doğurur. Bu nedenle kırsal kesimdeki yokluklar, kırsal yoksulluğun varlığını oluşturur.

---

[186] A.Halis AKDER, "Türkiye'de Bölgesel Eşitsizlikler ve Kırsal Yoksulluk (İnsani Gelişme Yaklaşımı) ", **Yoksulluk, Bölgesel Gelişme ve Kırsal Yoksulluk, Kent Yoksulluğu**, TESEV Vakfı Yay., İstanbul, 2000, s.16.

[187] Deniz BAHAROĞLU & Josef LEITMANN, "Coping Strategies For Infrastructure, How Turkey's Spontaneous Settlements Operate in The Absence of Formal Rules", **HABITAT ITNL**, 1998, Vol, 22, No, 2, s.115-135.

[188] OECD, **Economic Surveys, Turkey**, OECD, Paris, 1996.

[189] AKDER, s.15.

4. YOKSULLUĞUN ÖLÇÜLMESİ

Yoksulluk kavramının tanımlanmış eşikleri daha çok ekonomik açıdan bir değerlendirmedir ve genellikle para cinsinden bir saptamadır. Mutlak yoksulluk ve göreli yoksulluk tanımları bu çerçevede değerlendirilmelidir. Bu kısımda yoksulluğa yönelik olarak yapılan tanımlamalara kısaca değinilecektir.

Yoksulluk düzeyi farkını gösteren ölçütlerden en önemlisi; yoksulluk sınırlarına karşılık gelen günlük kalori gereksinimi ölçütü veya bunun parasal karşılığıdır. Kişi başına gereken kalori gereksinimi, ülkelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik seviyesi ve coğrafi yapılarına bağlı olarak değişmektedir. Kişi başına günlük kalori gereksinimleri; gelişmiş, gelişmekte ve gelişmemiş ülkeler için ayrı ayrı hesaplanmaktadır. Bu farklılık; ülkelerin gelişme düzeylerinden ve dolayısıyla insani yaşam kalitelerinden kaynaklanmaktadır.

ÇİZELGE: 11.GELİŞME DÜZEYLERİNE GÖRE YOKSULLUK ÖLÇÜTLERİ

Gelişmiş ülkelerde	3390 k/cal
Gelişmekte olan ülkelerde	2480 k/cal
Gelişmemiş ülkelerde	2070 k/cal'dir

Bu kalori ölçütleri bir kişinin bir gün içinde yapacağı en az üretim (bedenin yeniden üretimi) için gereken, en az fizyolojik enerji miktarının ülke ortalamasıdır. Bir başka deyişle, kişinin bedenini yeniden üretmek için, yapacağı işte ona gereken en az enerji toplamıdır.[190] Yoksulluk sınırı kalori olarak ne kadar düşükse, toplumun o kadar yoksul olduğunu gösterir. Çünkü yoksulluk sınırı, bireylerin yaptıkları iş (ürettikleri şeyin doğası) ile doğrudan ilişkilidir.[191]

Toplumsal gelişmenin tüketilen kalori ölçütüne indirgenmesi ve gelişmenin ölçütü olarak tanımlanması başlı başına bir sorundur. Yapılan bilimsel çalışmalar, yazılı ve görsel yayınlarda gelişmemiş ülkelerin sorunlarının en başında beslenme sorunu olduğu sıklıkla dile getirilmektedir. Oysa bu ülkelerdeki temel sorun yoksullaşmalarına neden olan kaynakların gelişmiş ülke-

---

[190] Yoksulluk sınırı, toplumun kalori cinsinden en düşük ortalama üretim düzeyini gösterir.
[191] LOK-DESSALLIEN, DUCLOS, DANSUK s.6-7.

ler tarafından yüzlerce yıldır sömürülmesidir. Bu yüzden bu ülkeler gelişememiş ve giderek yoksullaşmışlardır. İşte bu yüzden yoksulluğun gelişmişlik ile bağımlılığı, sömürülme ile derinden ilişkilidir. Günümüzde dünyadaki yoksulların hemen hemen tamamına yakınının gelişmiş ülkeler tarafından yüzlerce yıldır sömürülen ülkeler olması bu sonucu ortaya koymaktadır. Böylece gerçek anlamda azgelişmiş ülkelerle gelişmiş ülkeler arasında sürdürülen eşitsizlik sorunu, kavramların tanımlanmasında da sürdürülmektedir.

Azgelişmiş ülkeler açısından sorun ne kadar kalori tüketileceği değildir, tüketilecek kalori bulunamama sorunudur. Bu anlamda bakılırsa gelişmişlik olgusu tüketilecek kalori ölçütüne göre değil, tüketilecek kalorinin hangi koşullarda ve hangi düzeyde (yeterlilik) sağlandığına göre saptanmalıdır.

ÇİZELGE: 12. YOKSULLUK SINIRI ÖLÇME YÖNTEMLERİ

En az kalori yaklaşımı	Bir kişinin yaşamını sürdürebilmesi için gerekli olan en az kalori gereksinimi hesaplanır. Daha sonra bu kalori gereksinimini karşılayacak gıda harcaması maliyeti çıkarılır. **Gelişmiş ülkeler için: 3390 k/cal** **Gelişmekte olan ülkeler için: 2480 k/cal** **Gelişmemiş ülkeler için: 2070 k/cal**
Temel gereksinimler yaklaşımı	Bireyin sadece en az gıda harcamasını değil, onun yanında diğer temel gereksinimleri olan giyinme, barınma, ısınma, eğitim, sağlık gibi gereksinimleri göz önüne alır. Bu temel gereksinimlerin hanehalkı başına düşen en az harcama değeri yoksulluk sınırı olarak tanımlanır.
Gıda oranı yaklaşımı	Hanehalkı büyüklüğüne göre yoksulluk sınırını gıda oranı ile vermektedir.
Ortalama gelirin yarısı yaklaşımı (Ülke yoksulluğu)	Scott (1981)[192] ve Anand (1983)[193] çalışmalarında, göreli yoksulluk tanımını kullanarak, toplumda yaratılan ortalama gelirin yarısını yoksulluk sınırı olarak kabul etmektediler. Elde ettikleri gelirleri yoksulluk sınırının altında kalan bireyleri ise yoksul olarak adlandırmaktadırlar. Bu yöntem günümüz yaşam koşullarına bağlıdır. Eğer toplumda genel gelir düzeyi yüksekse, yoksulluk sınırı da yüksek bulunacaktır.

[192] Wolf SCOTT, **Concepts and Measurement of Poverty,** United Nations Research Institute for Social Development, Geneva, 1981.

[193] Sudhir ANAND, **Inequality and Poverty in Malaysia, Measurement and Decomposition**, Oxford Uni. Pres, New York, 1983.

Harcamaların besin gruplarına ayrıştırılması yaklaşımı	Paul (1989)[194] çalışmasında yoksulluk sınırını hanelerin harcama düzeyine göre veren bir modeli göz önüne almaktadır. Her hanenin yaş, cinsiyet ve meslek ölçütleri göz önüne alınarak, bu ölçütlere göre hanenin tükettiği gıda ölçütleri, kalori ve besin değerlerine ayrıştırılarak bir model oluşturmaktadır. Sonuçlar günlük alınması gerekli kalori ve besin ölçütleri ile karşılaştırılmakta, sınırın altında besin tüketiminde bulunan haneler yoksul olarak adlandırılmaktadır. Bu yöntem yaş, cinsiyet ve mesleklere göre alınması gerekli besin miktarlarını ayrı ayrı irdelediği için oldukça ayrıntılı bir çalışma yapmayı gerektirmektedir.
Leyden yaklaşımı	Bu yaklaşım insanların kişisel kararlarına bırakılan bir yaklaşımdır ve "Leyden Yoksulluk Sınırı" olarak adlandırılmaktadır. Sınır bireylerin kendilerini yoksul olarak hissettikleri nokta olarak belirlenmektedir. Kişilere ne kadar gelir elde ederlerse geçinme düzeylerinin; çok kötü, kötü, yetersiz, yeterli, iyi, çok iyi olacağı konusunda sorular yöneltilmektedir. Kişiler kendi yaşam düzeylerine göre bu soruya yanıt vermektedirler.

Kaynak: ERDOĞAN, (2000); s.12-19 .

Yukarıdaki çizelge Erdoğan'ın çalışmasında topluca değindiği yoksulluğu ölçme yöntemlerinin çizelgeye dönüştürülmesiyle oluşturulmuştur. Her yaklaşım; yoksulluk sınırının ölçümünde olaya bir diğerinden farklı yaklaşarak, kendine göre farklı bir bakış açısı oluşturmuştur.

4.1. Yoksulluk Göstergeleri

Yoksulluk, geliştirilen göstergelerle ve rakamlarla anlatılabilmektedir. Bu amaçla ekonometrik formüllere dayanan yoksulluk göstergeleri geliştirilmiştir. Geliştirilen bu göstergeler, genelde formülleşmeleri geliştiren kişi ya da kuruluşların adıyla anılmaktadır.

---

[194] Satya PAUL, "A Model of Constructing the Poverty Line", **Journal of Development Economics,** 1989,Vol, 30, pp, 129-144.

ÇİZELGE: 13. YOKSULLUK ÖLÇME GÖSTERGELERİ

Thomas yöntemi	Kitle ortalama gelirinden yoksulluk sınırının ayrılışını yoksul hanehalkı oranıyla birlikte vermektedir. Yoksulların kitle ortalamasına gelirlerini yükseltmelerinin boyutu yansıtılmaktadır.
Sen yöntemi	Sen (1976)[195] çalışmasında, yoksulluğun ölçümünde iki sorunla karşılaşıldığını belirtmektedir. Bunlardan biri; tüm nüfus içerisinde yoksulu tanımlamak, ikincisi ise; yoksullar hakkında var olan bilgiyi kullanarak bir yoksulluk endeksi kurmaktır. Sen çalışmasında, yoksullar arasında da kim daha iyi, kim en yoksul şeklinde analiz çalışması yapabilmek amacıyla bir endeks önermektedir.
AB Ülkeleri için yoksulluk sınırı	Haneler için gelirlerinin yoksulluk ve zenginlik arasında olan sınırı sorulmaktadır. "Haneniz için en az gelir düzeyini verir misiniz? Bu idare edemeyeceğiniz düzey olsun." sorusuna verilen yanıtlar, haneler için en az gelir ölçütü olmuştur. Öznel yoksulluk yaklaşımı söz konusudur.
UNDP İnsani gelişme endeksi	İnsani yoksulluk göstergeleri de göreceldir ve toplumların gelişme düzeylerine bağlı olarak farklı tanımlanmıştır. Tek başına gelire bağımlı değildir; ancak, bireyin ve toplumun ortalama gelir düzeyinin etkilediği yaşam ölçünlerine ve çağdaş bir insanın gereksinmelerinin karşılanma düzeylerini gösterir. Çalışma; üç anahtar bileşeni içermektedir. Bunlar; beklenen ömür, eğitim alma durumu ve kişi başına Satınalma Gücü Paritesi ile düzeltilmiş gerçek Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH)'dır. Eğitim konusunda, hem okur-yazar oranı hem de okulda geçen ortalama yıl göz önüne alınmaktadır. Kişi başına gerçek GSYİH'da düzeltilmiş veri kullanılmaktadır. Yoksulluk düzeyine göre göreli yüksek gelir, insan gelişmişliği üzerinde azaltıcı etki yaptığından, yüksek kişi başına GSYİH'lar katsayılarla düzeltilmektedir. Tüm ülke verileri bir araya getirilerek her bir bileşen için en çok ve en az değerler belirlenmektedir. Daha sonra her bir ülkenin üç ana bileşen için kayıpları hesaplanarak insan gelişmişliği endeksi bulunmaktadır.
Kafa Sayısı Endeksi	Yoksulluğun yaygınlığını ölçmektedir. En basit ve en yaygın kullanılan yoksulluk ölçütüdür. Bu ölçüt yoksulluk sınırı altında kalan nüfusun genel nüfusa oranının % şeklinde anlatımıdır. Bu tür bir bilgi, yoksulluğun göreceli olarak azalmasına yönelik olarak geliştirilen politikaların etkisini ölçmek bakımından sınama amacıyla kullanılması durumunda bir anlamı olacaktır. Bu endeksin en önemli eksikliği, yoksulluğun şiddeti (yoksullaşma derecesi) hakkında bir anlam ifade etmemesidir. Tablolarda yoksul birey oranı olarak verilmektedir.
Yoksulluk Açığı Endeksi	Yoksulluk sınırından her yoksul bireyin geliri çıkarılıp bu gelirler toplanarak yoksul birey sayısına oranlanması ile de ortalama yoksulluk açığı elde edilmektedir. Yoksulluk açığı yoksulların yoksulluk sınırının ne kadar gerisinde gelir elde etmekte olduklarını göstermektedir. Bu yoksulluk derinliğinin iyi bir göstergesini de vermektedir (Yoksul olmayanların yoksulluk açığı sıfırdır).
Foster-Greer-Thorbecke P2 ölçütü	Bu ölçüt yoksulluk açığı endeksinin bir eksikliği olan yoksulluğun şiddetini ölçmektedir.

Kaynak: ERDOĞAN, (2000), s.16-17 ; PAMUK, (2000), s.86.

Üstteki çizelgede yoksulluk sınırını saptamaya yarayan endeksler Erdoğan'ın[196] ve Pamuk'un[197] çalışmalarının katkılarıyla bir çizelgede tarafı-

---

[195] Amartya SEN, "Poverty, An Ordinal Approach To Measurement", **Econometrica,** 1976, Vol, 44, No, 2, s. 219-231.

[196] Güzin ERDOĞAN; "Türkiye'de ve Dünyada Yoksulluk Ölçümleri Üzerine Değerlendirmeler", **İşgücü Piyasası Analizleri, 1999 (I)**, DİE Yay., Ankara, 2000, s.1-71.

mızdan toplulaştırılarak sunulmuştur.[198]

4.2. Yoksulluk Sınırı

Gelir eksikliğine bağlı olarak tanımlanan bu eşikler, ülkelerin gelişmişlik düzeylerine göre de farklılıklar göstermektedir. Yoksulluk, bir ülkenin gelişmişlik düzeyi ile yakından ilişkilidir. Genel olarak; azgelişmiş ülkelerde yoksulluk oranı nüfusun % 40 ile % 80'i arasında, gelişmekte olan ülkelerde ise % 40'ın altındadır. BM Örgütü'nün yoksullukla ilgili raporlarında yoksulluk yapısal ve geçici olarak ikiye ayrılmaktadır. Yapısal yoksulluğun kaynağı olarak ülkenin sosyo-ekonomik ve politik yapısı ile kurumları, bu kurumların ve yapıların uzun dönemli oluşumları ile yapısal yoksulluğun kuşaktan kuşağa geçtiği; geçici yoksulluğun ise dönemsel etkenlerden (mevsimlik işsizlik, enflasyon gibi...) kaynaklandığı dönemde oluştuğu belirtilmektedir.[199]

Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler için yoksulluk sorunu açlık değil, başka bir kavramsal çerçeve içerisinde değerlendirilmelidir. Çünkü gelişmekte olan ülkelerde açlık yapısal bir sorun değildir. Bu nedenle yoksulluğun gıda harcamaları dışındaki görünümünü ve toplumsal kesimler arasında nasıl dağıldığını gösterecek ve varolan çalışmalardan farklı iki kavramsal çerçeve oluşturulmalıdır. Birincisi; yoksulluğun ölçümünde yeni bir yaklaşımın oluşturulması, ikincisi ise; yoksulluğun sosyolojik özelliklerinin belirlenmesidir.[200]

Yoksulluğu anlamlandırmaya yönelik bu açıklamalar ile yoksulluğun ekonomik, toplumsal ve somut göstergeleri ortaya konulmuştur. Yoksulluğu tanımlamada somut ve nesnel ölçütlere göre dayanan tek tanımlama; yoksulluğu bir kimsenin yaşayabilmesi için günlük olarak harcaması gereken kalori miktarına göre tanımlayan "mutlak yoksulluk" tanımıdır. Dünya Bankası'nın

---

[197] Müzeyyen PAMUK, "Kırsal Yerlerde Yoksulluk" **İşgücü Piyasası Analizleri 1999 (I),** DİE Yayınları, Ankara, Aralık 2000, s.73-121.

[198] Bu göstergeler ekonometrik formüllendirmelere dayanmaktadır

[199] UNDP, **Progress Against Poverty Report**, Oxford Uni. Press, New York, May 1996.

[200] Ercan DANSUK, **Türkiye'de Yoksulluğun Ölçülmesi ve Sosyo-Ekonomik Yapılarla İlişkisi**, DPT Uzmanlık Tezleri, Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü Ücretler ve Gelirler Dairesi Genel Başkanlığı, Ankara, Mayıs 1997, s.1.

1990'daki çalışmasında[201] bu tanım şu biçimdedir:

Hesaplama ile; bir insanın hayatta kalabilmesi için gerekli en az kalori ölçütü; gelişmiş ülkelerde 3390 k/cal, gelişmekte olan ülkelerde 2480 k/cal ve gelişmemiş ülkelerde 2070 k/cal hesaplamasına dayanılarak[202] geliştirilmiş ve bu noktadan hareketle günlük geliri 2480 k/cal besini almaya yetmeyen insanlar Dünya Bankası'nca "mutlak yoksul" olarak tanımlanmıştır. Genel anlamda yoksulluk; toplam gelirin yaşamı sürdürebilmek için gerekli olan en az gereksinimleri karşılayamaması durumu şeklinde yapılabilir.[203]

Yoksulluğun kapsamı; ülkeden ülkeye, dönemden döneme, gönenç düzeyindeki gelişmelere bağlı olarak farklılıklar gösterir. Yoksulluk düzeyi bakımından ülkelerarası ya da aynı ülke içinde dönemler arası karşılaştırmalar yapılabilmesi, toplam nüfus içinde kimlerin yoksul olarak isimlendirileceğine karar verilmesini gerektirir. Bu kararın verilebilmesi için yoksulluk kavramı; mutlak yoksulluk, öznel yoksulluk, göreli yoksulluk, insani yoksulluk, kırsal yoksulluk, kentsel yoksulluk, yoksunluk gibi çeşitli yaklaşımlar aracılığıyla incelenir.[204]

Yoksulluk düzeyinin belirlenmesinde mutlak yoksulluk, göreli yoksulluk ve öznel yoksulluk şeklinde sayılabilecek üç ayrı yaklaşım kullanılır. Mutlak ve göreli yoksulluk yaklaşımları arasındaki temel fark; yoksulluk çizgisinin belirlenmesi aşamasında ortaya çıkmaktadır.

Mutlak yoksullukta, bireylerin yaşamlarını sürdürebilmek için gerek

---

[201] WORLD BANK, **Poverty, World Development Report 1990**, Oxford University Press, N.Y.1990.

[202] Tıbben, normal bir erişkinin yeterli kalori alabilmesi için gerekli kalori ölçütü 2800-3000 k/cal, ağır işlerde çalışanlar için ise işin niteliğine göre 3200-3800 k/cal gereksinimi asıl alınmaktadır.

[203] DPT, **Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele ÖİK Raporu: 610**, DPT Yayınları, Ankara, 2001, s, 104.

[204] Renata LOK-DESALLIEN "Review of Poverty Concepts and Indicators", **UNDP Poverty Documents**,http://www.undp.org/poverty/publications/pov-red/Review-of-Poverty-Concepts.pdf. (02.08.2002).

Jean Olson LANJOUW, "Demystifying Poverty Lines", **UNDP Poverty Documents** http://www.undp.org/poverty/publications/pov-red/Demystifying-Poverty-lines.pdf (02.08.2002).

duyduğu en az gereksinimler üzerinden bu eşik belirlenirken; göreli yoksullukta toplumun ortalama gelir düzeyi temel alınarak onun belli bir oranı yoksulluk çizgisini belirler.

4.3. Mutlak Yoksulluk (Gelir Yoksulluğu)

Mutlak yoksulluk; hanehalkı ya da bireyin yaşamını sürdürebilecek en az gönenç düzeyini yakalayamaması durumudur. Mutlak yoksul oranı, en az gönenç düzeyini yakalayamayanların sayısının toplam nüfusa oranıdır. Bu nedenle mutlak yoksulluğun ortaya çıkarılması, bireylerin yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli olan en az tüketim gereksinimlerinin belirlenmesini gerektirir. Bu değer üzerinden yoksulluk sınırı hesaplanır. [205]

Mutlak yoksulluk çizgisinin belirlenmesinde fiyatların önemli olması, aynı ülke içinde kent ve kır için farklı, bölgeler için farklı yoksulluk çizgilerinin belirlenmesini gerekli kılar. Yoksulluk çizgileri bir kere oluşturulduğunda, daha sonrasında reel anlamda sabit tutularak yoksulluk oranları belirlenir.[206] Günümüzde Dünya Bankası, uluslararası karşılaştırmalar yaparken, yoksulluk çizgisi olarak bir kişinin bir günde 1 $ kazanmasını göz önüne almaktadır.[207]

Mutlak yoksullukta yoksulluk sınırı iki farklı yöntemle hesaplanır:[208] Birinci yöntem; sadece en az gıda harcaması maliyeti'ni asıl alır. Bunun için bir kişinin yaşamını sürdürebilmesi için gerekli olan en az kalori gereksinimi ve daha sonra bu kalori gereksinimini karşılayacak gıda harcaması maliyeti çıkarılır. Tüm nüfus için önerilen ortalama kalori alımının altında kalanlar "yoksul" olarak tanımlanır. Bu yöntemin en önemli sakıncası; tüm nüfus için aynı

---

[205] TUSİAD, **Türkiye'de Bireysel Gelir Dağılımı ve Yoksulluk, Avrupa Birliği İle Karşılaştırma**, İstanbul, Aralık 2000, Yayın No. TÜSİAD-T/2000-12/295), s, 96-97.

[206] WORLD BANK, **World Development Report Attacking Poverty 2000/2001**, Oxford Uni. Press, New York, 2000, s.17.

[207] TUSİAD, s, 97.

[208] Jean-Yves DUCLOS & Philippe GREGOIRE , "Absolute and Relative Deprivation and The Measurement of Poverty", **J.E.L.** D6, (1999) 13, s.1-2.

ERDOĞAN, s.10-13.

kalori normlarının kullanılmasıdır. Oysa; cinsiyet, yaş, mesleki gereksinimler nedeniyle de alınması gereken kalori ölçütleri değişebilmektedir. [209]

ÇİZELGE: 14. CİNSİYETE GÖRE GÜNLÜK KALORİ ÖLÇÜTLERİ

Yaş	Kadın	Erkek
0-1	800	800
1-3	1300	1300
4-6	1700	1700
7-9	2100	2100
10-12	2000	2300
13-15	2200	2700
16-19	2100	2900
20-49	2100	2700
50-69	1800	2500
70+	1600	2200

*Kaynak: Ayşe BAYSAL, **Genel Beslenme**. H.Ü. Beslenme ve Diyetetik Bölümü, Hatipoğlu Yayınları, Ankara:1993*

** Ağır işte çalışanlar için günlük erkeklere 1200, kadınlara 500 kalori eklenmeli. Hafif işte çalışanlar içinse erkeklerden 500, kadınlardan 400 kalori eksiltilmeli. Gebelik için 150, emzirme için 800 kalori arttırılmalıdır.*

Üstteki çizelge tek kişi için gereken kalori gereksinimlerini vermektedir. Alttaki çizelge ise; anne, baba ve 2 çocuktan oluşan bir çekirdek ailenin 6 temel besin grubundan haftada alması gereken kalori ölçütleri gösterilmektedir.

---

[209] Ayşe BAYSAL, **Genel Beslenme**, H.Ü. Beslenme ve Diyetetik Bölümü, Hatipoğlu Yayınları, Ankara, 1993.

ÇİZELGE: 15.DÖRT KİŞİLİK BİR AİLENİN BESİN GEREKSİNİM ÖLÇÜTLERİ

Besin grupları	Besinler	Haftalık Gerekli Miktar (kg)
Grup (1)	Et, tavuk, balık, sakatat	1.500
	Kuru nohut, mercimek, fasulye	1.250
	Yumurta	20 adet
Grup (2)	Süt, yoğurt	7
	Peynir, çökelek	0.750
Grup (3)	Yeşil ve sarı sebzeler	3
	Patates	3
	Soğan	1
	Diğer sebzeler	1.5
	Taze meyve	4
Grup (4)	Ekmek	5.6
	Bulgur	0.500
	Pirinç	0.500
	Makarna, şehriye	0.500
	Un	0.500
Grup (5)	Sıvı yağ	0.500
	Margarin ya da tereyağı	0.500
	Zeytin	0.500
	Şeker	1
	Pekmez, reçel, bal	0.500
Grup (6)	Salça	0.500
	Tuz	0.500
	Çay	0.100
	Ceviz, fındık vb. içi	0.100

Kaynak:Ayşe BAYSAL; ***Genel Beslenme.***

İkinci yöntem; temel gereksinimler yaklaşımı'dır. Bireyin sadece en az gıda harcamasını değil, onun yanında diğer temel gereksinimleri olan giyinme, barınma, ısınma, eğitim, sağlık gibi gereksinimleri göz önüne alır. Bu temel gereksinimlerin hanehalkı başına düşen en az harcama değeri yoksulluk sınırı olarak tanımlanır. Ancak bu temel gereksinimlerin ederleri de aynı il içinde bile farklılıklar gösterebilmektedir. Böylece en az gıda harcaması maliyeti yöntemi'ne göre daha yüksek bir yoksulluk çizgisi tanımlanır.[210]

[210] DUCLOS & GREGOIRE, "Absolute and Relative Deprivation and The Measurement of Poverty", s.1-2.

ÇİZELGE: 16.HANEHALKLARININ YERLEŞİM YERLERİNE GÖRE GIDA VE GIDA-DIŞI HARCAMA ORANLARI

Yerleşim yerleri	Gıda harcaması (%)	Gıda-dışı harcama (%)
Türkiye	43	57
Kent	37	63
Kır	51	49
Marmara	35	65
Ege	38	62
Akdeniz	42	58
İç Anadolu	41	59
Karadeniz	48	52
Doğu Anadolu	54	46
Güneydoğu Anadolu	56	44

Kaynak: ERDOĞAN; s.38.

Yukarıdaki çizelgede; hanehalklarının giderleri arasında gıda harcamalarının oranları verilmektedir. Genel olarak kentsel özellikli yerlerde hanelerin toplam giderleri arasında gıda-dışı harcamalar ağırlıklı olarak yer almaktadır. Özellikle; kentleşme ve sanayileşme açısından diğer bölgelere göre daha gelişmiş olan Marmara, Ege, Akdeniz ve İç Anadolu bölgelerinde gıda-dışı harcamaların toplam içindeki ağırlığı 2/3 düzeylerindedir. Diğer yandan; kırsal ağırlıklı özellikleri daha yoğun olan Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde gıda harcamaları toplam hane harcamaları arasında gıda-dışı harcamalardan daha fazla görünmektedir.

Her üç çizelge de göstermektedir ki; yoksulluk düzeyini saptama aracı olarak kullanılan her iki yaklaşım da dünya yüzeyindeki her toplum için geçerli ve nesnel bir ölçüt olmaktan uzaktır. Çünkü; aynı ülke içinde bile farklı gelişme düzeylerinden dolayı; gerek alınması gereken en az kalori ölçütü, gerekse de temel gereksinimler ölçütleri farklı olarak ortaya çıkmaktadır. Birçok yörede hesaplanan ölçütlerin oldukça üzerinde kalori ve temel gereksinim ölçütü gerekirken, özellikle dağlık kesimlerde yaşayan ve geleneksel olarak kuru tarımla ve küçükbaş hayvancılıkla uğraşan kırsal yörelerde bu gereksinim oranlarının çok altında ölçütler yoksul insanlar için yeterli bir düzey olabilmektedir.

Mutlak yoksulluk sınırı ile bağlantılı olarak tanımlanan iki yoksulluk ta-

nımından da söz etmek gerekir. Bu tanımlamalar mutlak yoksulluk sınırı başat alınarak yapılan tanımlamalar olduğundan burada kısaca değinmek gerekir.

a. Olağanüstü Yoksulluk

FAO ve WHO yoksulluğun yoğunluğunu ölçmek için yeni bir tanımlama geliştirmiştir. Bu ölçüte göre; gelirinin tamamını harcamış olmasına karşın, mutlak yoksulluk ölçütünde asıl alınan günlük kalori ölçütünün yalnızca % 80'ini karşılayabilenler "Olağanüstü Yoksul"[211] olarak tanımlanmıştır. Dünya Bankası'nın bu konudaki ölçütü; 1985 verilerine göre satın alma gücü paritelerine göre; kişi başına yıllık geliri 270 $ ve günlük ortalama geliri 0,74 $'ın altında geliri olanlar "Olağanüstü Yoksul" olarak tanımlanmıştır.[212]

Buradaki tanımlamada dikkati çeken özellik; mutlak yoksulluk sınırı için günlük harcanması gereken kalori ölçütü olarak kabul edilen 2.480 k/cal ölçütünün % 80'i olan 1.984 k/cal altında yaşamlarını sürdürmek zorunda kalanlar için bir tanımlamaya gereksinim duyulmasıdır.

b. Sürekli (Kronik) Yoksulluk

Dünya Sağlık Örgütü'nün saptamasına göre; olağanüstü yoksulların durumlarının beş yıldan daha fazla süregelmesi ve, bu kişilerin durumlarının düzeltilmesinin olanaksız olması durumunda, bu durumdaki yoksullar "sürekli (kronik) yoksul" olarak tanımlanmıştır.[213] Sürekli yoksulların durumu önemlidir. Çünkü artık ne kadar çalışsalar da; yaşam ölçünlerini yükseltmek bir yana; değiştirmeye hatta, iyileştirmelerine hiç olanak bulunmamaktadır. Sürekli yoksullar, "yoksulluk kültürü" açıklamalarının da temelini oluşturmaktadır. Burada kuşaktan kuşağa geçen bir yaşam biçimi olarak kabullenilmiş bir durum

---

[211] Ultra yoksul kavramı da kullanılmaktadır.
[212] DPT, 2001, s.106.
[213] DPT, 2001, s.106.

söz konusudur.[214]

4.4. Göreli Yoksulluk

Göreli yoksullukta; günlük olarak harcanması gereken kalori ölçütü olan 2480 k/cal (mutlak yoksulluk sınırı) karşılanmasının yanı sıra; bir insanın çağdaş gereksinimleri olan; barınma, eğitim, sağlık gibi temel kültürel ve toplumsal isteklerin getirdiği ek gelir gereksiniminin mutlak yoksulluk sınırına eklenmesi ile saptanmış olur.[215] Göreli yoksulluk, toplumun ortalama gönenç düzeyinin belli bir oranının altında olma durumunu tanımlar. Yoksulluk sınırının belirlenmesinde referans noktası; birey ya da hanehalklarının ortalama gönenç düzeyidir. Gönenç ölçüsü olarak tüketim düzeyi ya da gelir düzeyi seçilebilir. Fakat yoksullukla ilgili gelişmiş ülkelerdeki çoğu araştırmada yoksulluğun belirlenmesinde tüketim yerine toplam gelir alınmaktadır. Toplam geliri belli bir miktarın (yoksulluk sınırı) altında olan birey ya da hanehalkı yoksul olarak tanımlanır.[216] Yoksulluk araştırmalarında, genellikle aritmetik ortalama yerine ortanca[217] tercih edilir.

Göreli yoksulluk kavramında; yoksulluk çizgisini belirleme aşamasında yapılan, ortalama gelir düzeyinin (ortanca ya da aritmetik ortalama) belli bir yüzdesini (standart % 50'sidir) almaktır. Gelişmekte olan ülkeler için bu oran % 40 olarak kabul edilmektedir. Göreli yoksulluğun ölçülmesinde ilk aşama, kimlerin yoksul sınıflamasına gireceğini belirleyen bir yoksulluk sınırının seçilmesidir (Yoksulluk sınırı, bir toplumda yoksul olanlarla olmayanları birbirinden ayırmakta kullanılan göreli bir sınırdır). Daha sonra, ortanca yoksulluk sınırı olarak saptanır.[218]

---

[214] Sürekli yoksulluk konusunda daha ayrıntılı bilgi için, http://www.chronicpoverty.org, http://www.cprc.org.uk, http://www.povertynet.org adreslerine bakılabilir.

[215] DPT, 2001,s.104.

[216] ERDOĞAN, s.10.

[217] Gelirler en küçükten en büyüğe sıraya dizildiğinde, tam ortadaki gelirin değeridir. Ortanca=Medyan, gelirin belirli bir yüzdesi (% 40, % 50, % 60)

[218] LOK-DESALLIEN "Review of Poverty Concepts and Indicators", s.1-2.
LANJOUW, "Demystifying Poverty Lines" , s.1-2.

Göreli yoksulluk sınırının saptanmasında iki sakınca bulunmaktadır. Birincisi; peşin olarak yoksulluğun boyutuna karar verilmektedir. İkincisi; yoksulluğun var olduğu varsayılmaktadır. Böylece toplumun yarattığı gelirin en azından % 40'ı yoksulluk düzeyi olarak ele alınmaktadır ve bu düzeyin altına düşenler yoksul olarak kabul edilmektedir.[219]

Ortalama ulusal gelirleri 30.000 $ olan bir ülkenin yoksulları ile, ortalama ulusal geliri 400 $ olan bir ulusun yoksullarının aynı ölçüte konularak değerlendirilmesi anlamlı değildir. Oysa ki; yıllık ortalama geliri 15.000 $ civarındaki yoksul kitle ile yıllık ortalama geliri 200 $ (ortalaması % 50) olan yoksul kitlenin birlikte değerlendirilmesi son derece yanlıştır. İlk küme yoksullar; çağdaş bir insanın temel gereksinimlerinin tamamını karşılayacak gelire sahiptirler, yalnızca; siyasal, kültürel ve toplumsal ilişkilere katılmak açısından kendilerini yoksun olarak düşünmektedirler. İkinci gruptakiler için ise; hayatta kalıp kalmamak arasında bir savaşım sürdürülmektedir.

Bu amaç farklılıkları, göreli yoksulluk yaklaşımında da göz ardı edilmektedir. Denilebilir ki; yoksullar aleyhine yaşanan eşitsizlikler, iş yoksulluk eşiğinin hesaplanmasına gelince ortadan kalkmakta, zengin ve yoksul ulusların yoksulları aynı ölçeklerde değerlendirilmektedir.

Burada göreli yoksullukla ilişkili olarak tanımlanan kimi kavramlara da değinmek gerekir.

a. Öznel Yoksulluk (Leyden Yaklaşımı)

Öznel yoksulluk yaklaşımında temel düşünce; yoksulluk, toplumun kabul ettiği bir yaşam ölçütü biçimidir. Burada kişilerin kendilerini yoksul olmamak, iyi bir gelire sahip olmak gibi kimi özel hedeflere ulaşabilmek için yeterli olduğunu düşündükleri gelir ölçütü sorulur. Bu yöntem, "Leyden Yaklaşımı" olarak bilinir. Bu bağlamda temel ölçüt; ne gelir düzeyi, ne de toplumsal fırsatlardan yararlanma düzeyidir, ölçüt; yapamadıkları ya da erişemedikleri

---

[219] ERDOĞAN, s.10.

nedeniyle çevresinden ve kendisinden utanma sınırında olmakla ilgilidir.[220]

Öznel yoksullukta; sormaca sonuçlarından gönenç düzeyleri ile gelirler arasında bağlantı kurularak kritik bir gönenç düzeyi seçilmekte, ona karşılık gelen gelir düzeyi de yoksulluk çizgisi olarak kabul edilmektedir. En az gerekli gelir, kamuoyu yoklamasıyla bir kez belirlendiğinde, bu yanıtlar zamanla reel olarak artan yoksulluk çizgileri üretilmesinde kullanılır[221].

b. Ulusal Yoksulluk

Günlük olarak harcanması gereken kalori ölçütünün karşılanmasının yanı sıra, bir insanın çağdaş gereksinimleri olan; barınma, eğitim, sağlık gibi temel kültürel ve toplumsal isteklerin getirdiği ek gelir gereksiniminin "mutlak yoksulluk" sınırına eklenmesiyle ortaya çıkan yaklaşımdır ve ülkeden ülkeye değişiklik göstermektedir. Mutlak yoksulluk sınırının $ ölçeğinde artırılmasını gerektirir. Oysa ulus devletlerce hesaplanmış mutlak yoksulluk sınırlarının daha da aşağıya çekilerek düşürülmesi kaygısıyla bu hesaplamaların yapıldığı görülmektedir. Bu nedenle; "mutlak yoksulluk" sınırının altına çekilen yeni sınırlar beraberinde "ulusal yoksulluk" olarak tanımlanabilen ve ülkeden ülkeye değişen yeni yoksulluk ölçütlerinin oluşturulmasına neden olmaktadır.[222]

c. Kentsel Yoksulluk

Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı-Habitat (UNCHS) yoksulluğa kent ve konut bağlamında yeni açılımlar getirmiştir. Buna göre; yoksulluk, sahip olma-olmama ikileminin ötesinde, yapabilme-yapamama açısından değerlendirilmektedir. Bu açıdan insan yerleşimleri, günün koşullarını ve gereksinimlerini gözetir biçimde oluşturulmalıdır.[223] Bu noktada ilgi odağını oluşturan "kent yoksulları" için saptanacak sınır, diğer tanımlamalarda yoksul olarak sayılmayanları ve hatta orta gelir gruplarını da içermek zo-

---

[220] DPT, 2001,s.103.

[221] TUSİAD, s.98-99.

[222] DPT, 2001, s.104.

[223] UNCHS (HABITAT II), **Report of The United Nations Conference on Human Settlements (HABITAT II)**, İstanbul, 3-14 June 1996, s.15.

rundadır. Bu ölçütün temelinde kimin yoksul olduğunun saptanması önemli değildir. Önemli olan; yoksul ile alt gelir grupları ve yoksunlar[224] (muhtaç) ile çalışan yoksullar arasındaki farklılıkların oluşturulması ve kapsanmasıdır.

d. Kırsal Yoksulluk

Dünyada yoksulların önemli bir bölümü kırsal alanlarda yaşıyorlar. Kırsal yoksullar; gelir kaynakları genelde sınırlı tarımsal ürünlere dayanan, sahip oldukları arazileri küçük ve verimsiz, eğitimsiz ve diğer kamu olanaklarından daha az yararlanabilen, yoksulluk ve açlıkla yoğun bir biçimde karşı karşıya kalan ve elde ettikleri gelirleriyle birikim yapmaya gücü bulunmayan insanlardır.[225] Diğer yandan; gelişmekte olan ülkelerde tarım sektörünün hızla çözülmesi ve gelir düzeylerinin azalmasından dolayı, gizli işsizliğin açık işsizliğe dönüşmesi ile kırsal yoksulluk olgusu ortaya çıkmaktadır.[226]

Özellikle gelişmekte olan ülkelerde, çoğu durumda kriz ölçüsüne ulaşmış olan bozulan koşullar bulunmaktadır. Bu bağlamda diğer özelliklerin yanı sıra özellikle sanayileşmiş ülkelerde sürdürülemez tüketim ve üretim kalıplarına, yapı ve dağılımdaki değişmeleri eklemek ve aşırı nüfus yığılmaları yönündeki eğilimlere öncelikli önem vermek suretiyle sürdürülemez nüfus değişmelerine, evsizliğe, artan yoksulluğa, işsizliğe, toplumsal dışlanmaya, aile dağılmalarına, yetersiz kaynaklara, temel altyapı ve hizmetlerin eksikliğine, yeterli planlama eksikliğine, artan güvensizlik ve şiddete, çevresel bozulmaya ve doğal yıkımlardan artan oranda etkilenmelere dikkat çekilmektedir.[227]

Kırsal kesimdeki yoksullar ağırlıklı olarak tarım ve hayvancılık, balıkçılık, ormancılık ve küçük ölçekli sanayi ve hizmetler kesiminde çalışırlar. "Gelişmekte Olan Ülkeler"deki kırsal yoksullar bağdaşık bir küme olmamakla bir-

---

[224] Burada vurgulanan yoksun (destitutes), ancak çok iyi koşulların sağlanması halinde yaşamlarını sürdürme ve geliştirme olanağı bulunan tamamen başkalarına bağımlı olarak ve onların bakımına muhtaç durumda bulunan, özürlüler, çocuklar ve yaşlıları tanımlamaktadır.

[225] IFAD, **Rural Poverty Report 2001-The Challenge of Ending Rural Poverty**, Oxford Uni. Press, New York, 2001, s.15.

[226] DPT,2001,s.105.

[227] UNCHS (HABITAT II), s.7.

likte kabaca iki ana gruba ayrılabilirler: Tarım ile uğraşan yoksullar (kendi toprağını işleyen küçük toprak sahipleri, yarıcılar ve topraklarını kiralayan toprak sahipleri), ve Tarım ile uğraşmayan yoksullar (işçiler-ırgatlar, köy zanaatkârları ve çobanlar).[228]

Birçok ülkede yoksulluk daha çok kırsal alanlarda görülen bir sorundur ve kişisel tüketim ile yeterli düzeyde eğitim, temiz su, konut, ulaşım ve iletişim hizmetlerine erişim, sağlık gibi alanlardaki eksiklikler, kırsal yoksulluğu nitelemektedir. Kırsal yoksulluk, nüfus artışını ve kentlere göçü besleyen bir kaynaktır. Diğer yandan; kentsel yoksulluk, çoğu kez kırsal yoksulluğu azaltma stratejilerinin bir sonucudur. Piyasada sapmalara, tarım kesiminin ve kırsal alandaki toplumsal ve fiziksel altyapının göz ardı edilmesine yol açan kamu politikaları; hem kırsal, hem de kentsel yoksulluğun ortaya çıkmasına neden olan etkenlerin başında gelir.[229]

Kırsal alanlarda azgelişmişliğin varlığı, kentsel alanlardaki büyümenin sürekli olmasını engeller. Çünkü; sanayi sektörünün kullanacağı girdilerin maliyetini artırır ve kırsal alanlardaki alım gücünün düşük olması nedeniyle sanayi sektörü piyasasının ölçeğini küçültür. Kırsal ve kentsel alanlardaki ücret farklılıkları, kırsal kesimdeki gelir düzeyini etkiler ve tarım dışı sektörlerdeki büyümeden kırsal yoksulların elde edeceği yararı azaltan bir etki gösterir. Kırsal kesimde sürdürülebilir bir büyüme olmaksızın kentsel alanların ve sanayinin hızla büyümesi; kentsel ve kırsal alanlar arasındaki eşitsizlikleri daha da artırır ve yoksullarının durumlarının daha da kötüleşmesine yol açar.

e. Çalışanların Yoksulluğu

Bu bağlamda yapılan tanımlamada öne çıkan özellik; çalışmasına ve bir gelir düzeyine sahip olmasına karşın, içinde bulundukları koşullar nedeniyle yaşam koşullarının iyileştirilmesine olanak bulunmayan ve kırsal kesimden çeşitli ekonomik ve toplumsal nedenlerle kopan, deyim yerindeyse "kent-

---

[228] DPT,2001,s.105.

[229] Mahmood Hasan KHAN, "Rural Poverty in Developing Countries, Issues and Policies", **Finance and Development**, December, 2000, Volume, 37, No, 4 IMF, WP/00/78, s.6

te tutunmaya çalışan" kişilerdir. Genelde; eğitim düzeyleri düşük, niteliksiz işgücüne sahip kişilerdir. Kamu ve özel sektörün niteliksiz işlerinde ve informel sektörlerde çalışırlar.[230]

f. Kadınların Yoksulluğu

Yoksulluğun özündeki toplumsal eşitsizlikler sonucu oluşan cinsiyet eşitsizliği yüzünden kadınlar, toplumsal eşitsizliklerden daha fazla etkilenmekte; fırsat eşitliklerini, kültürel ve toplumsal değerler karşısında yitirmekte ve yoksulluğu daha derin ve yoğun olarak hissetmektedirler. Böylece hem kadın, hem beraberinde yoksul, hem de ekonomik açıdan kocasına bağımlı olması yüzünden kadınların yoksulluğunun giderilemezliği gündeme gelmektedir.[231]

Tüm toplumlarda cinsiyet; işbölümü, gelir, gönenç, eğitim, kamusal mal ve hizmetlerin dağıtımında önemli bir rol oynamaktadır. Çoğu toplumlarda kadın erkeklere göre daha uzun çalışmasına karşın, daha az kazanca, eğitime, gönence, krediye, bilgiye, teknolojiye sahiptir. Cinsiyet eşitsizlikleri; hem onların sahip oldukları hakları için bir kalkınma sorunudur, hem de yoksulluğun önemli bir boyutudur. Cinsiyet tabanlı güç ilişkileri, erkeklerin yaptıklarından daha zorlu ve farklı yoksulluk deneyimi anlamına gelir. Cinsiyet ve yoksulluk arasındaki nedensel ilişki tek yönlü değildir. Cinsiyet ilişkileri; makro ekonomi politikaları ve onların sonuçları arasında arabuluculuk yapar. Özellikle; kadınların kalkınma performansına (başarımına) etkisi vardır ve bu yüzden yoksulluk ve yoksullukla savaşım çalışmaları için önemlidir.[232]

Yoksul hanelerin yoksullukla başa çıkmak için uyguladıkları geçim stratejileri incelendiğinde, bunların en önemli parçasını hanenin gereksinimlerinin piyasa dışından kendi olanaklarınca karşılanması; giyeceklerin evde dikilmesi ve örülmesi, dayanıklı yiyeceklerin ve ekmeğin evde üretilmesi, çocukların, yaşlıların ve hastaların evde bakılması olduğu görülmektedir. Bu hizmetlerin

---

[230] DPT,2001, s.105.

[231] DPT,2001, s.105-106.

[232] Nilüfer ÇAĞATAY, **Trade, Gender and Poverty**, (Background Paper To The UNDP Project Trade and Sustainable Human Development), New York, 2001, s.14-15.

tümü de kadınlar tarafından karşılıksız olarak sunulmaktadır. Bir başka deyişle; hanelerin yoksullukla başa çıkma stratejilerinde, hane üyesi kadınların karşılıksız çalışması çok önemli bir yer tutmaktadır. Bu da, kadınların zamanını tüketmekte, kazanç elde edebilecekleri ve toplumsal güvenlik haklarından yararlanabilecekleri işlerde çalışmalarını engellemekte ve böylelikle yoksul ve yoksun konumlarını pekiştirmektedir. Kadınların yoksulluğu, özellikle ülkemizde cinsiyet ayrımı ve kadına verilen önem düşünüldüğünde yoksulluğun önlenmesinde "kilit taşı" konumundadır.

g. İnsani Yoksulluk

İnsani yoksulluk; katlanılabilir bir yaşam için gereken fırsatlardan ve seçeneklerden özveride bulunma anlamına gelir. Yoksulluk, gelir düzeyi ile ilgili değildir; yoksulluk insani bir sınıflandırmadır. Bir insanın sağlıklı ve temiz su kaynaklarına, eğitim hizmetlerine, sağlık hizmetlerine ulaşması, uzun bir yaşam sürdürmesi ve yeni fırsatlar ve seçenekleri kullanabilmesi için gerekli altyapıların varlığı ya da yokluk derecesi "insani yoksulluk" derecesini belirler[233].

İnsani yoksulluk göstergeleri de görecelidir ve toplumların gelişme düzeylerine bağlı olarak farklı tanımlanmıştır. Tek başına gelire bağımlı değildir; ancak, bireyin ve toplumun ortalama gelir düzeyinin etkilediği yaşam ölçünlerine ve çağdaş bir insanın gereksinmelerinin karşılanma düzeylerini gösterir.[234]

---

[233] DPT,2001, s.105.

[234] UNDP, **Human Development Report 1998**, Oxford Uni. Press, New York, 1998.

ÇİZELGE: 17.İNSANİ YOKSULLUK GÖSTERGELERİ

Göstergeler	Açıklamalar
Yaşam Süresi	Uzun bir yaşamdan yoksun olma durumu, insani yoksulluğun ilk göstergesi olarak kabul edilir. UNDP, hesaplamalarında 40 yaşı asıl almakta ve bu yaşın altındaki yaşam süresini insani yoksulluk olarak değerlendirmektedir.
Eğitim Olanakları	Eğitim olanaklarından yoksun olma ya da yetişkinler arasındaki okuma yazma bilmeme oranı, insani yoksulluğun ikinci göstergesidir.
Ekonomik ve Toplumsal Olanaklar	Bireylerin ekonomik ve toplumsal olanaklardan yoksun olması, insani yoksulluğun bir diğer göstergesini oluşturuyor. UNDP, aşağıdaki başlıca üç veriden yararlanarak ekonomik ve toplumsal olanaklara sahip olma düzeyini belirlemektedir: Sağlıklı içme suyuna sahip olmayan nüfus yüzdesi. Temel sağlık olanaklarından yoksun olan nüfus yüzdesi. 5 yaşın altında olan ve yeterli beslenemeyen nüfus yüzdesi.

*Kaynak:UNDP; **Human Development Report 1998**.*

Yukarıda belirtilen üç ölçütün (yaşam süresi, eğitim, ekonomik ve toplumsal olanaklar) ortalaması alınarak "insani yoksulluk gösterge değeri" saptanmaktadır. UNDP, 1998 yılında yayınlanan İnsani Gelişme Raporu'nda gelişmiş ülkeler için de farklı bir "insani yoksulluk göstergesi" geliştirmiştir. UNDP, gelişmiş ülkelerde insani yoksulluğu başlıca şu ölçütleri asıl alarak hesaplamaktadır:[235]

- 60 yaşından daha fazla yaşam olanağına sahip olmayan nüfus oranı,
- Yeterli ölçüde okuma yazma olanağına sahip olmayan nüfus oranı,
- Gelir yoksulluğu sınır altında bulunan nüfus oranı, (Kullanılabilir kişisel gelirin % 50'sinden daha az gelire sahip nüfus oranı asıl alınıyor).
- Uzun dönem işsizlik oranı.

ÇİZELGE: 18.İNSANİ YOKSULLUK GÖSTERGESİ HESAPLAMA ÖLÇÜTLERİ

Az Gelişmiş / Gelişmekte Olan Ülkeler	Gelişmiş Ülkeler
40 yaşın altında ömre sahip olan insan oranı (%)	60 yaşın altında ömre sahip olan insan oranı (%)
Okuma yazma bilmeyen insan oranı (%)	İşlevsel olarak okuma-yazma bilmeyen insan oranı (%)
5 yaşın altında çocuklarda yetersiz beslenme dolayısıyla kilo yetersizliği (%)	Uzun dönemli işsizlik oranı (%) (12 ay ya da daha fazla)
Sağlıklı içme suyu ve temel sağlık olanaklarından mahrum insan oranı (%)	Gelir yoksulluğu sınırının altında yaşayan insan yüzdesi (%) (Ortalama kullanılabilir gelirin % 50'sinden aşağı gelir sahibi insan)

*Kaynak: UNDP, **Human Development Report 1998**.*

---

[235] UNDP, **Human Development Report 1998**.

Bu çizelgeye bakıldığında gelişmiş ülkelerle, azgelişmiş ya da gelişmekte olan ülkeler arasındaki en önemli farklılaşmanın yaşam koşullarının sürdürülmesinde olduğu görülmektedir. Azgelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerde, insanlar yaşamda kalabilme çabasını göstermektedirler; oysa gelişmiş ülkelerde, azgelişmiş ya da gelişmekte olan ülke insanlarından daha yüksek yaşam ölçünlerinin eksikliği söz konusudur.

ÇİZELGE: 19. KİMİ ÜLKELERDE İNSANİ YOKSULLUK

Ülkelerin İnsani Gelişme Göstergesi Sırası (a)	Ortalama Ömür (yıl) 1999	Okur yazar oranı (% 15 yaş ve üstü) 1999	Okullaşma Oranı (b) (%)1999	GSYİH (US $) 1999	İGE Değeri 1999
Yüksek İnsani Gelişme					
Norveç	78.4	-	97	28,433	0.939
Avustralya	78.8	..	116	24,574	0.936
Kanada	78.7	..	97	26,251	0.936
Litvanya	71.8	99.5	80	6,656	0.803
Katar	69.3	80.8	75	18,789	0.801
Orta İnsani Gelişme					
Letonya	70.1	99.8	82	6,264	0.791
Türkiye	69.5	84.6	62	6,380	0.735
Botswana	41.9	76.4	70	6,872	0.577
Düşük İnsani Gelişme					
Sudan	55.6	56.9	34	664	0.439
Kongo D.C.	51.0	60.3	32	801	0.429
Eritre	51.8	52.7	26	880	0.416
Ruanda	39.9	65.8	40	885	0.395
Etiyopya	44.1	37.4	27	628	0.321
Nijer	44.8	15.3	16	753	0.274
Sierra Leone	38.3	32.0	27	448	0.258
Özet Değerlendirme					
Gelişmekte Olan Ülkeler	64.5	72.9	61	3,530	0.647
Azgelişmiş Ülkeler	51.7	51.6	38	1,170	0.442
Arap Devletleri	66.4	61.3	63	4,550	0.648
Doğu Asya ve Pasifik	69.2	85.3	71	3,950	0.719
Latin Amerika	69.6	87.8	74	6,880	0.760
Güney Asya	62.5	55.1	53	2,280	0.564
Sahraaltı Afrika	48.8	59.6	42	1,640	0.467
Doğu Avrupa ve BDT	68.5	98.6	77	6,290	0.777
OECD Ülkeleri	76.6	..	87	22,020	0.900
OECD Zenginler	78.0	..	94	26,050	0.928
Yüksek İnsani Gelişme	77.3	..	91	23,410	0.914
Orta İnsani Gelişme	66.8	78.5	67	3,850	0.684
Düşük İnsani Gelişme	52.6	48.9	38	1,200	0.442
Zenginler	78.0	..	93	25,860	0.926
Orta Gelirliler	69.5	85.7	74	5,310	0.740
Düşük Gelirliler	59.4	61.8	51	1,910	0.549
Dünya	66.7	..	65	6,980	0.716

*Kaynak: UNDP; **Human Development Report, 2001**, s.141-144.*

Yukarıdaki çizelgede; UNDP 2001 verilerine göre dünyadaki insani yoksulluğun boyutları ve ülkelerin sıralamaları verilmiştir. İGE değerinin 1'e yakın düzeyde bulunması insani gelişme ölçütleri açısından yüksek insani gelişme ölçütlerini verir, sıfıra yaklaştıkça insani gelişme açısından olumsuzluklar ve yaşam mücadelesinin çok daha zorlaştığı anlamı çıkar.[236]

Buradan çıkarabileceğimiz sonuçlar şunlardır:

- Ülkelerin kişi başına GSYİH'nın yüksek olması, yoksulluğun olmadığı ve tek başına insani anlamda gelişme getireceği anlamına gelmez.
- İnsani gelişmenin düşük olduğu yerler genelde; eğitim düzeyleri düşük, altyapı yatırımları yetersiz, demokratik olmayan yönetim biçimlerine, kısmen kapalı ekonomilere sahip ve ağırlıklı olarak daha önceleri gelişmiş sanayi toplumlarının sömürgesi veya kolonisi olarak yaşayan toplumlar veya uluslardır. Azımsanmayacak bir kısmının bağımsızlıklarına son çeyrek yüzyıl içinde kavuşmuş olması da dikkat çekicidir.
- Kimi ülkelerin kişi başına GSYİH'nın yüksek, İGE değerlerinin düşük olmasının bir başka anlamı da; ülkede yapısal anlamda işleyiş noksanlığının, demokrasi ve insan hakları açısından açıkların bulunduğu ve ülke kaynaklarının toplumsal gereksinmeler yerine, kişisel veya sınıfsal gereksinmelere yönlendirildiğini de gösterir. Sözgelimi; petrol zengini Arap ülkelerinin kişi başına GSYİH'ı ortalama olarak 10.000 $'ın üzerindedir. Ancak okuma-yazma oranları ise ortalama olarak % 60 düzeylerindedir ve orta düzey insani gelişme görülmektedir. Oysa Polonya dahil Baltık ülkelerinin kişi başına gelirleri Arap ülkelerinden az olmasına karşın, insani gelişme endeksleri açısından üst düzey insani gelişmeye sahiptirler.

h. Yoksunluk, Zayıflık ve Korunmasızlık

Toplum içinde öyle kimseler vardır ki, yaşamlarını kendi kendilerine sürdürme olanakları ya çok zayıftır, ya da hiç yoktur. Burada sözü edilen yoksunlar (destitutes); ancak çok iyi koşulların oluşturulması durumunda yaşamlarını sürdürme ve geliştirme şansı bulabilen ve yaşayabilmesi için bir başkasının yardımına mutlak olarak gereksinim duyan ve muhtaç durumda olan kişileri tanımlar. Hayatta kalabilmeleri için başkalarının somut ya da soyut katkılarına gereksinimleri vardır. Ancak olağanüstü ve çok iyi düzenleme-

---

[236] UNDP, **Human Development Report, Making New Technologies Work For Human Development**, New York, 2001, Oxford Uni.Press, s.141-144.

ler ile diğer insanların günlük, sıradan eylemlerini yapabilirler. Bunlar genel olarak; özürlüler, yaşlılar ve çocuklardır. Hem yoksul, hem de yoksun durumda olanların yaşam düzeyleri son derece kritiktir ve öncelikli olmak zorundadırlar.

Bununla birlikte; yoksulluğun derin boyutlarından birisi olan zayıflık ve korunmasızlık da bu çerçevede değerlendirilebilir. Yoksulluk, bir kişinin bulunduğu sosyo-ekonomik konumla ilgili bir olgu iken, zayıflık ve korunmasızlık bu konumdaki olası değişiklikleri anlatmaktadır. Zayıflık ve korunmasızlık; hali hazırda yoksul olmayan bir kişi ya da hanehalkı gelir ya da tüketiminin yoksulluk sınırının altına düşme riski ile karşı karşıya kalmasını ya da zaten yoksul ise yoksulluktan kurtulamama tehlikesinin sürmesi anlamına gelmektedir. Zayıflık ve korunmasızlığa yol açan temel etkenler şunlardır:[237]

ÇİZELGE: 20. ZAYIFLIK VE KORUNMASIZLIĞIN NEDENLERİ

Eğitim olanaklarının yetersizliği	İyi eğitimli kişiler değişen çevre koşullarına genellikle daha iyi uyum sağlarlar, sahip oldukları ekonomik varlık ve olanakları daha iyi kullanırlar, daha elverişli koşullarda krediye erişebilirler ve yeni gelir elde etme fırsatlarını daha iyi değerlendirirler.
Düzenli bir gelir olanağının ve iş güvenliğinin olmaması	Kazanılan gelirin düzenliliği ve iş güvenliği içinde bulunulan sektöre ve işlendirmenin türüne göre değişebilir. Makro-ekonomik koşullardan olumsuz bir biçimde etkilenilen bir sektörde çalışan bir kişinin işini kaybetmesi ya da gelirinde bir azalmanın olması, hanehalkını tüketimini kısma riski ile karşı karşıya bırakır.
Varlık, birikim ve krediye erişme olanağının yetersizliği	Beklenmedik gelir kayıpları ile karşılaşan hanehalkı varlıklarını satarak, birikimlerini kullanarak ya da kredi alarak var olan tüketim düzeyini sürdürebilir ve böylece değişen koşullardan etkilenmeyebilir. Bu olanaklara sahip olmayan hanehalkı tüketimini kısmak zorundadır.
İşgücüne katılımın artırılamaması	Hanehalkı işgücüne katılımı artırarak ekonomik krizlerin üstesinden gelebilir. Çalışanların sayısı az olan ya da çalışma hayatında ayrımcılıkla (cins ya da etnik ayrımcılık) karşılaşan hanehalkı azalan gelirini gidermek ve yeni koşullara uyum sağlayabilmek için hanehalkının ek işgücünden yararlanamaz ve olumsuz koşullar karşısında yoksullaşma riskiyle karşı karşıya kalır.
Aileler arası dayanışmanın zayıflaması	Ekonomik şokların olumsuz etkilediği sektörlerin dışında kalabilen diğer ailelerin desteğinin sağlanması ekonomik krizlerin etkisini hafifletir. Bu tip bir dayanışmanın ortadan kalkması yoksulluk riskinin ortaya çıkmasına ya da yoksulluğun şiddetinin artmasına yol açabilir.
Hanehalkı reisinin kadın olması	Çalışma hayatında kadınlara karşı ayrımcılığın söz konusu olması ve hane reisinin kadın olduğu hanelerde kadınların çocukların bakımını üstlenmek zorunda kalmaları gibi nedenlerle kadınlar daha az ya da daha elverişsiz olanaklarla iş bulabilmektedirler ve bu durum hanehalkını yoksulluk riski ile karşı karşıya bırakabilmektedir.

Kaynak:AKTAN; http://www.canaktan.org/ekonomi/yoksulluk/birinci-bol/aktan-vural-yoksulluk.pdf, **(4.8.2002)**

---

[237] AKTAN, http://www.canaktan.org/ekonomi/yoksulluk/birinci-bol/aktan-vural-yoksulluk.pdf, (4.8.2002)

5. YOKSULLUĞUN NEDENLERİ

Çalışmamızın bu kısmında dünyadaki çeşitli deneyimlerle ortaya konulan yoksulluk nedenleri üzerinde durulacaktır.

Yoksulluk hangi ülkede ve toplumda olursa olsun, birçok nedenlerle ortaya çıkan bir sonuçtur. Her ülkede aynı nedenlerin yoksulluk üzerinde etkili olması beklenemez. Sözgelimi; aşırı yağmurlar ve fırtınalar Bangladeş'te ve Hindistan'da yoksulluğun en önemli nedeni iken, susuzluk ve kuraklık sonucu yoksulluk yaşayan Etiyopya'daki yoksullar için yaşamsal önemi olan bir kaynaktır. Diğer yandan; bu tip sorunları yaşamayan eski Doğu Bloku ülkelerinde ise yoksulluğun nedenlerinden birisi gelecek kaygısı olarak ortaya çıkmaktadır. Tüm farklılıklarına karşın yine de dünya yoksulları arasında benzer nitelikler bulmak ta olasıdır. Açlık, gelecek için birikim olanaksızlığı, eğitim, sağlık gibi kamusal olanaklardan daha az yararlanma, her an hastalıklara yakalanma riski taşımak vb... gibi daha birçok ortak özellikler ortaya konabilir.

Uygulanan ekonomi politikaları toplumdaki farklı kesimler için farklı sonuçlar doğurabilmektedir. Aslında hiçbir hükümetin uyguladığı ekonomik politikalar ile insanlarının yoksullaşmasına göz yumacağını ve kayıtsız kalacağını söylemek akılcı bir yaklaşım olmaktan uzaktır. Oysa ki, Türkiye örneğinde de görüldüğü gibi uygulanan (genelde ülke dışından yönlendirilen) ekonomik programlar, dar gelirli, düzenli bir işi ve geliri bulunmayan toplum kesimleri üzerinde yoksullaştırıcı etkiler ortaya çıkarmaktadır.

Adaletsiz bir vergi dizgesi, yüksek faiz ve ranta dayanan bir ekonomi, doğal yıkımlar, çalışamayacak durumdaki özürlüler, bireyler arasındaki yetenek farklılıkları, miras, ekonomide tekelleşme eğilimleri, devlet teşvikleri, enflasyon, işsizlik gibi etmenler yoksulluk üzerinde etkili olmaktadır.[238]

Öte yandan gelir dağılımındaki eşitsizlik ve yoksulluk arasında doğru-

---

[238] Coşkun Can AKTAN, **Yoksullukla Mücadele Stratejileri,** Hak-İş Yayını, Ankara, 2002, http://www.canaktan.org/ekonomi/yoksulluk/birinci-bol/aktan-vural-yoksulluknedenleri.pdf, s.1. (04.08.2002).

sal bir ilişki de bulunmaktadır. Ekonomik büyüme ile birlikte dengesiz ve eşitsiz bir gelir dağılımı, işgücüne katılma, çalışma saatleri, ücret düzeyi, ücret dengesizliği ve işsizlik gibi temel işgücü piyasaları göstergeleri üzerinde etkili olmakta ve geniş yığınların yoksullaşma sürecinde kalmalarına neden olmaktadır.[239]

Dünya Kalkınma Raporu 2000-2001'de yoksulluğun nedenleri olarak[240];

- Giyinme, barınma, yiyecek gibi temel gereksinimleri karşılayacak gelir ve varlıkların[241] eksikliği ile sağlık ve eğitim düzeylerinin düşüklüğü,
- Toplumda ve devlet kuruluşlarında güçsüzlük ve sessizlik duygusu,
- Krizlere karşı aşırı duyarlılık/etkilenme ve onların üstesinden gelebilmek için yetersiz kalınması durumu gösterilmektedir.

Fikret Şenses'e göre yoksulluğun nedenleri; büyüme ve gelir dağılımı gibi ekonomik etmenler, nüfus baskısı, göç gibi demografik unsurlar, işgücü piyasaları, krizler, ayrımcılık ve yerleşim yeri özelliğinden kaynaklanan dışsal etmenler, yapısal uyum programları ve kısa dönemli devrevi hareketler, kamu harcamaları, siyasal ve sosyolojik unsurlar gibi diğer etmenlerdir.[242]

Ajakaiye ve Adeyeye'nin ortak çalışmasında yoksulluğa neden olarak şunlar gösterilmektedir: Temel gereksinimlerin karşılanmasında yetersiz kalınması; üretim kaynakları (toprak, fiziksel sermaye ve finansal varlıklar) üzerinde zayıflık ya da yetersizlik; teknoloji, kredi, altyapı yetersizliği ve uygulanan çevresel politikaların zayıflığından kaynaklanan kamusal kaynakların kullanımında etkisizlik; ve özelleştirme paradigmaları, tekelci paradigmalar ve

---

[239] Fikret ŞENSES, **Küreselleşmenin Öteki Yüzü Yoksulluk,** İletişim Yayınları, 2.Baskı, İstanbul, 2002, s.151.

[240] WORLD BANK, **World Development Report Atacking Poverty 2000-2001**, Oxford Uni.Press, New York, 2001, s.34.

[241] **İnsani varlıklar**, sağlıklı olma, iş becerisi ve yeteneklerine sahiplik,
Doğal varlıklar, toprağa sahiplik durumu,
Fiziksel varlıklar, alt yapı,
Finansal varlıklar, birikimler ve kredi alabilme olanakları,
Toplumsal varlıklar, kaynaklar üzerindeki siyasal etkiler, karşılıklı zorunluluklar ve ilişkiler ağı.

[242] ŞENSES, s.149-214.

sendikacılık gibi özel mekanizmalardır/düzeneklerdir.[243]

Barientos ve Shepherd'in ortak çalışmasında yoksulluğa yol açan etmenler olarak şunlara dikkat çekilmektedir: Hanehalkı yapıları ve aralarındaki ilişkileri ortaya koyan kişisel etmenler; dışlanma, ayrımcılık, damgalanma, sınırlı kaynaklar, toplumsal normlar ve kalıplar olarak yapısal etmenler; normlar, şiddet ve patronajla sınırlanan özgürlükler, güvence ve toplumsal hareketler olarak aracı etmenler; hamilelik ve bebeklik dönemlerinde yetersiz beslenme ve AIDS gibi bulaşıcı hastalıkların anneden çocuğa geçmesi olarak nesillerarası geçiş etmenleridir.[244]

Narayan ve arkadaşlarının 2000 yılında yaptıkları bir çalışmada yoksulluğun fiziksel görünümü olan "kötü yaşam koşulları" içinde; somut ve soyut isteklerin (gelir kaynaklarına göre) azlığı, bedensel zayıflık ve kötüleşme, dışlanma, reddedilme, ayrımcılık ve yalnızlık gibi toplumsal ilişkilerde yaşanan olumsuzluklar, güvensizlik, endişe, korku, aşırı duyarlılık, güçsüzlük, açlık, engellenmeler ve yardım edilmemesi yoksulluğun nedenleri arasında sayılmıştır.[245]

Tüm bu çalışmalara ek olarak David Hulme, Andrew Shepherd ve Karen Moore tarafından yapılan ortak çalışmada[246] sürekli yoksulluğa yol açan nedenler daha düzenli ve ayrıntılı olarak aşağıdaki çizelgede verilmiştir.

ÇİZELGE: 21. SÜREKLİ (KRONİK) YOKSULLUĞUN NEDENLERİ

Ekonomik	Verim Düşüklüğü
	Kişisel Beceri Eksikliği

[243] D.O. AJAKAIYE & V.A. ADEYEYE, "Concepts, Measument and Causes of Poverty", Nigerian Institute For Social and Economic Research (NISER), **CBN Economic % Financial Review,** Ibadan, 2002, Vol, 39, No, 4, s.6-7.

[244] Armando BARIENTOS & Andrew SHEPHERD, "Chronic Poverty and Social Protection", **Conference on Chronic Poverty University of Manchester, April 2003,**s.11. http://idpm.man.ac.uk/cprc/Conference/conferencepapers/Barrientos18.03.pdf(15.6.2003).

[245] Deepa NARAYAN, Robert CHAMBERS, Mera K.SHAH & Patti PETTESCH, **Voice of The Poor Crying Out For Change,** World Bank, Oxford Uni.Press, New York, 2000, s.31-36.

[246] David HULME, Andrew SHEPHERD & Karen MOORE, "Chronic Poverty, Meanings and Analytical Frameworks", **Chronic Poverty Draft Paper (Draft-15/8/01),** http://www.devinit.org/cprc.htm (18.6.2003).

	Zayıf Ekonomi Politikaları
	Ticari Alışkanlıklar
	Teknolojik Gerilik ve AR-GE Eksikliği
	Küreselleşme
Toplumsal	Ayrımcılık (cinsiyet, yaş, etnik, sınıf, güçsüzler üzerine)
	Yüksek Doğurganlık Düzeyi
	Eşitsizlik
	Sosyal Sermaye/Güven Eksikliği
	Yoksulluk Kültürü
	Sağlık Bakımından Zayıflık ve Bulaşıcı Hastalıklar
Siyasal	Beceriksiz ve Kötü Yönetim
	Siyasal Kurumlara ve Devlete Karşı Güvensizlik
	Şiddet ve Çatışma Ortamı
	Küresel ve Bölgesel Süpergüçlerin Baskısı
Çevresel	Doğal Kaynaklarda Kalite Düşüklüğü
	Çevresel Koşullarda Kötüleşme
	Felaketler (deprem, sel, toprak kayması, fırtına vb..)
	Uzaklık
	Hastalıklara Eğilimli Olmak

Kaynak:HULME, SHEPHERD & MOORE, s.21.

Çizelgeden de açıkça görülebileceği gibi, yoksulluğu salt gelire bağlı bir eşiklendirme ile tanımlamak, onun içeriğini doldurmaya yeterli gelmemektedir. Yoksulluk daha çok uygulanan ayrımcı politikalar, göz ardı edilme, kaynak ve fırsat yoksunluğu gibi soyut içerikle daha anlamlı hale gelmektedir. Diğer yandan birçok doğal kaynak zengini ülke beceriksiz ve kötü yönetim sonucu krizlerle boğuşmakta ve yaşam onlar için oldukça zorlu olmaktadır.[247]

6. DEĞERLENDİRME

Tüm bu açıklamalar bize göstermektedir ki; yoksulluk salt gelir eksikliği ile açıklanabilecek bir olgu değildir. Gelirin insan yaşamındaki yeri kuşkusuz önemlidir. Ancak gelir yoksulluğu, yoksulluğun bugünkü anlamı içinde arka plana düşmektedir. İnsan para kazanmadan da yaşamını sürdürebilir, yeter ki yaşamını sürdürebileceği toprak, sağlık, bilgi ve beceri, eğitim gibi diğer varlıklara sahip olabilsin.

---

[247] Türkiye örneğinde olduğu gibi.

Son zamanlarda yapılan çalışmaların ağırlıklı konuları gelir yoksulluğundan daha çok, çağdaş bir insanın kimi temel gereksinimlerini karşılayabileceği olanaklardan ve varlıklardan yoksunluğu üzerine yoğunlaşmaktadır. Bu kısımda verdiğimiz örnek çalışmalarda da gelir yoksulluğundan daha çok yoksunlukların yoksulluk üzerine etkileri ve bunların yoksulluk sorunsalının tam ortasında olduğu vurgulanmaktadır. Örneğin; yaşamı sürdürecek gelir kaynakları olsa bile, sözgelimi güvensizlik, korku ve endişe varsa o zaman yaşamdan doyum almak olanaksız olabilir.

Bu açıklamalardan çıkarılabilecek sonuçlardan birisi; yoksulluğun tüm dünyaya özgü ancak; her toplumun içinde bulunduğu ekonomik, siyasal, toplumsal, kültürel ve tarihsel koşullara bağlı olarak farklı boyutlarının olabileceğidir. Yani her toplumda yoksul vardır, ancak yoksulların nitelikleri farklıdır. Önemli olan yoksulluğa yol açan yapıların bu sonuçlarının önüne geçmek olmalıdır. Bu nedenle yoksulluğun daha çok bir "eşitlik ve toplumsal adalet sorunu" olduğunu söylemek hiç te zor değildir.

Yasalar önünde eşitlik kağıt üzerinde olanaklı gibi görünse de, ülkemizdeki kurumsal/bürokratik yapının da yadsınamayan etkisi nedeniyle, uygulamada eşitsizlik olarak ortaya çıkmaktadır.[248] Eşitlik ve toplumsal adalet yalnızca kağıt üzerinde kalan kavramlar olmaktan çıkarılmalı ve "fırsat eşitliği" ve "toplumsal adalet" düzenekleri uygun bir biçimde çalıştırılırsa yoksulluğun önüne geçilebilir.

---

[248] Herkesin yaygın olarak bildiği gibi, ülkemizde aç oldukları için baklava çalan çocuklara verilen ağır yaptırımlara karşın, ülkenin kaynaklarını hortumlayan ve yolsuzluk yapanlara karşı yargının tutumu toplumsal adalet düzeneğinin ülkemiz için oldukça kötü bir örnek olduğunu göstermektedir.

II.BÖLÜM:

DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE YOKSULLUK

Çalışmamızın bu kısmında yoksulluk sorunsalının tarihçesi ile birlikte dünyada ve ülkemizde yoksulluğun durumu konusundaki açıklamalara yer verildikten sonra, kırsal yoksulluk üzerine yapılmış çalışmalarla ülkemizdeki kırsal yoksulluğun niteliği ortaya konmaya çalışılacaktır.

1. YOKSULLUK SORUNSALININ TARİHÇESİ

Yoksulluk sorunsalının tarihçesi konusundaki bu kısımda sorunun zaman içinde nasıl bir gelişim gösterdiğini ve hangi kuramların oluşturulmasında katkı sağladığını ortaya koymaya çalışacağız.

Çalışmamızın bu kısmında yapacağımız bölümlendirmede yoksulluk sorununun daha yoğun olarak kuramsal tartışmalara yön verdiği aydınlama sürecini izleyen sanayileşme dönemini bir eşik olarak kabul edeceğiz. Çünkü birçok kuramın oluşması yoksulluk kavramının içeriğinde olan; gelir dağılımı ve bölüşümü, adalet ve eşitlikler sorunlarının tartışılması sonucu ortaya çıkmıştır.

1.1. Sanayileşme Öncesi Yoksulluk

Yoksulluk toplumsal bir olgu olduğundan insanların varlığı ile birlikte bu sorunun da var olduğu söylenebilir. Bu yüzden sorun; sadece günümüze özgü bir kavram değildir, insanlık tarihi ile birlikte anılabilir. Sokrates'in adaletsizlik üzerinde durması[249], Platon'un, **Devlet** adlı yapıtında yoksulluk ve zen-

---

[249] Yavuz ABADAN, **Devlet Felsefesi Seçilmiş Okuma Parçaları,** Ajans-Türk Matbaası, Ankara, 1959, s.15-16.

ginlik konusuna değinmesi ve zenginliğin insanları keyfe, tembelliğe; yoksulluğun ise insanları küçülteceğini ve işlerini aksatmalarına yol açacağını vurgulaması[250] yoksulluğun antik dünyanın da ilgi alanları içinde olduğunu göstermektedir.

Bunun yanında; birçok siyasal düşünce dizgesinin çıkış noktası da eşitsizlikler üzerine kurulmuştur. 1789 Fransız Devrimi öncesinde bir yandan köylüleri mülksüzleştiren toplumdaki egemen sınıflar, diğer yandan yoksullara acıyan ve onlara nasıl yardım edilebileceğini araştıranlar da bulunmaktadır.[251]

Jean Jack Rousseau, uygarlığın eşitsizlik üzerine gelişimine karşı çıkarak, bugünkü anlamda ilkel sayılabilecek toplumlar arasında yaşanan yalın, eşitlikçi, sömürünün olmadığı bir eşitlik ve özgürlük toplumunu savunmaktadır. Rousseau'nun **İnsanlar Arasındaki Eşitsizliğin Kaynağı** adlı yapıtına göre; "bir tarlanın etrafını çitlerle örüp, burası benimdir diyen ve bu söze inanan kişiler uygarlığın kurucusu olmuşlardır". Aynı zamanda bu kişiler mülkiyet kurumunu yaratarak, insanlık tarihini kana bulayan savaşlara, hırsızlıklara ve cinayetlere yol açan olumsuzlukların da başlatıcısı olmuşlardır. Kısaca Rousseau zenginliği ve özel mülkiyeti ahlâksal bozulmanın başlıca nedeni olarak görmektedir.[252] Rousseau, **İlimler Ve Sanatlar Hakkında Nutuk** adlı diğer yapıtında tarih sahnesinde yer alan birçok uygarlığın zenginliğin getirdiği "lüks" nedeniyle bozulan ahlâkları yüzünden daha yoksul toplumlara karşı

---

[250] EFLATUN, **Devlet,** Çev, Sebahattin Eyüpoğlu-M.Ali Cimcoz, Remzi Kitabevi, 4.Baskı, İstanbul, 1980, s.111.

[251] Alexis De TOCQUEVILLE, **Eski Rejim ve Devrim,** Çev, Turhan Ilgaz, Kesit Yayıncılık, İstanbul, 1995, s.234.

[252] Alaaddin ŞENEL, **Siyasal Düşünceler Tarihi Tarihöncesinde İlkçağda Ortaçağda ve Yeniçağda Toplum ve Siyasal Düşünüş**, AÜ SBF Yayınları, 498, Ankara, 1982, s.457-458.

savaşlarda kaybettiklerini vurgulamaktadır.[253] Bu anlamda Rousseau'nun eşitlik ve zenginlik üzerine düşünceleri onu izleyen yüzyıllarda da bir çok siyasal akımın çıkış noktasını oluşturduğunu ve günümüz yoksulluk yazınının temelinin Rousseau'ya dayandığını söylemek güçlü bir olasılıktır.

Özellikle 17.yüzyıldan itibaren Avrupa'daki düşünürlerin birçoğu yoksulluk üzerine eğilmişlerdir. John Locke gibi düşünürler başta olmak üzere çoğu düşünürlerin mülkiyet hakları ve eşitlik üzerinde yaptıkları tartışmalarla Liberalizm'in bir siyasal kuram olarak gelişmesinde önemli bir katkı sağlamıştır. Bir görüşe göre liberal siyasal kuram içindeki gerilimleri, bu dönem içinde en iyi biçimde yoksulluk kavramı yansıtmıştır. Liberaller bir taraftan özel mülkiyeti savunurken, diğer taraftan özel mülkiyetin yoksullara yardımı dışlamaması gerektiğini ve kişisel gönencin yanında toplumsal gönencin de önemini vurgulamaktadırlar.[254]

1.2. Sanayileşme Sonrası Yoksulluk

Avrupa'da aydınlanma sonrası başlayan sanayileşme ile, ülkelerin zenginleşmesine karşın vatandaşların bunun tersine yoksullaşması sanayileşme döneminin en önemli tartışma konuları arasında yer almıştır. Kapitalist bir çerçevede gelişen sanayileşme, İngiltere dışında başka ülkelerde de yaygınlaştıkça, kitlesel yoksulluk en önemli tartışma konularından birisini oluşturmaya başladı. İngiltere'de 16.yüzyılın sonları ile 17.yüzyılın başlarında Kraliçe Elizabeth döneminde çıkarılan yoksulluk yasaları Avrupa'da bu konu-

---

[253] Jean Jack ROUSSEAU, **İlimler ve Sanatlar Hakkında Nutuk,** MEB Yayınevi, Batı Klasikleri, Çev, Sabahattin Eyüpoğlu, İstanbul, 1989, s.30-37. Rousseau'nun bu konuda verdiği örneklerden birkaçı şunlardır, Antik Yunan kent devletlerinden Isparta, bir avuç köylüye boğun eğdi. İran'da diğerlerine göre en yoksul olan bir prens 30.000 kişiyle Keyhüsrev'in hükümdarlığını elinden aldı. Dünyayı sömüren Romalılar, zenginliğin ne demek olduğunu bilmeyen Galyalılar'in eline düştü. Franklar Galya'yı, Saksonlar İngiltere'yi elde ettiklerinde cesaret ve yoksulluklarından başka bir şeyleri yoktu. ROUSSEAU, s.31-32.

[254] Richard ASHCRAFT, "Liberalism and The Problem of Poverty", **Critical Review,** 1993, 6 (4), s.495'den alıntılayan ŞENSES, s.32.

daki ilk yasal düzenlemelerdendir.[255]

19. yüzyılda Charles Booth'un 1887-1892 yılları arasında Londra, Seebohm Rowntree'nin 1899 yılında York City ve Bowley ile Burnett-Hurst'un 1912-1913 yılları arasında Northampton-Warrington'da yaşayanların yoksulluğu üzerine yaptığı deneysel çalışma sonrasında İngiltere'de çeşitli yardım kuruluşları ortaya çıkmaya başlamaktadır.[256]

Avrupa'da sanayileşmeye dayalı kapitalizmin yaygınlaştığı 18. ve 19. yüzyıllarda yoksulluk ve bölüşüm sorunlarına karşı ilgi artmaktadır. Liberalizmin kurucularından Adam Smith **Ulusların Zenginliği** adlı klasik yapıtında, ülke zenginleşirken yoksulluğun tam tersine artışını önemli bir çelişki olarak vurgulamaktadır. Bu durumu ekonomik dizgenin bir kusuru olarak gören Smith, bir ekonominin başarısının değerlendirilmesinde yoksulların durumlarının ne ölçüde iyileştirilebildiğinin bir ölçütü olarak görmektedir. Smith'e göre "bireylerinin çoğunun yoksul ve sefil olduğu hiçbir toplumun gönenç içinde ve mutlu olması söz konusu değildir". Buna karşın Burke, Bentham ve Malthus gibi muhafazakar düşünürler bu yaklaşımı reddetmektedirler.[257]

Sosyal bilimlerin temel uğraşı alanı da; insan ve toplum ilişkileridir. Bu bağlamda yoksulluk sorunu da temel toplumsal bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak yoksulluk sorununun daha özel ve derinlemesine inceleme konusu yapılması 1990'lı yılların başına rastlamaktadır.

Özellikle küresel ajanlar[258], oluşmasına çok önemli katkıları bulunan yoksulluk sorununu sahiplenerek, sorunun küreselleşme bağlamında çözül-

---

[255] Walter TRATNER, **From Poor Law To Welfare State, A History of Social Welfare in America,** The Free Press, New York, 1984'den alıntılayan GÜL ve GÜL, s.2.

[256] Bu çalışmaya göre Londra'da yaşayanların % 12'si, York'ta % 9,9'u ve Northampton-Warrington'dakilerin % 10'undan fazlası yoksuldur. Bob HUMPHRIES, "The Poor, The Very Poor and The Poorest, Responses To Destitution After Industrialisation", **REFRESH Recent Findings of Research in Economic & Social History,** (Spring 1997), 24, s.1-3.

[257] ASHCRAFT, 1993, s.510-511.

[258] Rol oynayanlar, yönlendirenler.

mesi için çaba harcamaktadırlar.[259]

Henri George 1879'da yazdığı **İlerleme ve Yoksulluk: Ekonomik Bunalımların ve Refah Artışının Talep Artışlarına İlişkin Bir Araştırma** adlı çalışmasında; ilerleme ile yoksulluğun birlikteliğinin çağımızın en önemli sorunsalı olarak karşımıza çıktığını vurgulamaktadır.[260]

20.yüzyılda yaşanan iki dünya savaşı dünyadaki dengelerin yeniden kurulmasına ve sosyal politikalara dayanan "sosyal refah devleti" anlayışının

---

[259] Bu konuda daha ayrıntılı bilgi için aşağıdaki yapıtlara bakılabilir. Peter S. GUDGEON, "Globalization and Rural Poverty Reduction, The Role of the United Nations System-Contrasting Styles and Competing Models", **Paper For Expert Group Meeting on Globalisation of Poverty Reduction, Can The Rural Poor Benefit From Globalisation?,** Organised By Division For Social Policy and Development, United Nations, 8-9 November 2001, New York, New York, November 2001, s.1-16.

Olympios KATSIAOUNI, "Globalisation and Rural Poverty in Transition Economies", **Paper For Expert Group Meeting on Globalisation of Poverty Reduction, Can The Rural Poor Benefit From Globalisation?** Organised By Division For Social Policy and Development, United Nations, 8-9 November 2001, New York, New York, November 2001, s.1-23.

John NKUM, "Local Governance For Rural Poverty Reduction", **European Forum on Rural Development Cooperation Policies of Approaches For Rural Poverty Reduction, What Works in Practice?**, Montpellier, France, 4-6- September 2002, NKUM Associates, Accra – Ghana, s.1-8.

Bob HUMPHRIES, "The Poor, The Very Poor and The Poorest, Responses To Destitution After Industrialisation" **REFRESH Recent Findings of Research in Economic & Social History** , 24 (Spring 1997), s.1-4.

İşaya ÜŞÜR, "Küreselleşme ve Yoksulluk", **Yoksulluk, Şiddet ve İnsan Hakları,** TODAİE Yayınları, Ankara, Mayıs 2002, s. 45-52.

Yasemin ÖZDEK, "Küresel Yoksulluk ve Küresel Şiddet Kıskacında İnsan Hakları", **Yoksulluk, Şiddet ve İnsan Hakları,** TODAİE Yayınları, Ankara, Mayıs 2002, s.1-44.

Sibel ÖZBUDUN, "Küresel Bir Yoksulluk Kültürü Mü?", **Yoksulluk, Şiddet ve İnsan Hakları,** TODAİE Yayınları, Ankara, Mayıs 2002, s.53-69.

Meryem KORAY ve Hülya ALEV, "Yoksulluk ve Yoksunluk Konusunda Bütünlükçü Bir İnsan Hakları Yaklaşımının Gerekliliği", **Yoksulluk, Şiddet ve İnsan Hakları,** TODAİE Yayınları, Ankara, Mayıs 2002,s.441-466.

Tonguç ÇOBAN, "Yoksulluk Karşıtı Sosyal Hareketler", **Yoksulluk, Şiddet ve İnsan Hakları,** TODAİE Yayınları, Ankara, Mayıs 2002, s.351-379.

Mustafa KÖYLÜ, "Küresel Bir Sorun Olarak Savaş Endüstrisi ve Dengesiz ekonomik Dağılım", **Yoksulluk, Şiddet ve İnsan Hakları,** TODAİE Yayınları, Ankara, Mayıs 2002, s.415-426.

Esin KÜNTAY, "21.Yüzyılda Çağdaşlık ve Köleci Uygulamalar Paradoksu", **Yoksulluk, Şiddet ve İnsan Hakları,** TODAİE Yayınları, Ankara, Mayıs 2002,s.143-155.

Mustafa SÖNMEZ, "Gelir Uçurumu, Dünyada ve Bizde", **Yoksulluk, Şiddet ve İnsan Hakları,** TODAİE Yayınları, Ankara, Mayıs 2002,s.87-105.

[260] James JENNINGS, "Persistent Poverty in The United States, Review of Theories and Explanations", s.13.

gelişmesine yol açmıştır.[261] Yaşanan iki dünya savaşı sonrası kurulan uluslararası kuruluşlar, dünya üzerinde yeni bir düzenin oluşturulmasında araç olarak kullanılırken, özellikle II.Dünya Savaşı sonrası yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. Savaşı izleyen dönemde kurulan IMF ile Dünya Bankası bundan sonraki ekonomik gelişmelerin de belirleyicisi konumundadırlar. Dünya Bankası ve IMF özellikle 1970'li yıllardan itibaren yapısal uyum programlarıyla liberal politikaların egemen kılınmasında baş rolü oynamıştır.[262]

1.3. 90'lı Yıllarda Yoksulluk

Dünyada doğrudan yoksulluk üzerine yoğunlaşan küresel çalışmaların geçmişi oldukça yenidir. 1990'lı yıllardan itibaren Sovyetler Birliği'nin dağılması ile oluşan "tek kutuplu yeni dünya düzeni" ile dünyada liberal politikaların egemenliği başlamaktadır. 1990'lı yılların başlangıcında resmi belge olarak Dünya Bankası'nın hazırladığı 1990 Yılı "Dünya Kalkınma Raporu", yoksulluk konusunu irdelemiştir.[263] Daha sonra, 1992 Rio Zirvesi ile kabul edilen "Gündem 21", 1995 yılında "Çölleşmeyle Mücadele Sözleşmesi", 1995'te "Kopenhag Eylem Programı", Kasım 1997'de İngiltere'de İşçi Partisi'nin yeniden iktidara gelmesinden sonra Uluslararası Kalkınma Bölümü'nün (DFID) hazırladığı "Dünyada Yoksulluğun Giderilmesi: 21. Yüzyıla Bir Meydan Okuma" adlı rapor, uluslararası toplumun önüne ilk kez birçok ideal ve amaçları koymayı başarabilmiştir. Bu rapor; yoksulluğun giderilmesi ve ekonomik büyüme içinde sürdürülebilir geçim ortamının oluşturulmasını hedefleyen İngiliz Hükümeti'nin kalkınma politikalarına yeni bir bakış açısı kazandırmıştır. Bu raporun ana düşüncesi; kalıcı ve sürekli bir yoksulluğu önleme politikası, çevresel ve doğal kaynakların sürdürülebilir çözümlerini gerektirir.[264]

---

[261] Songül SALLAN, "Yeni Liberalizmde Piyasa-Refah Devleti Anlayışı, İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye Örnekleri", Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi (Siyaset Bilimi) Anabilim Dalı, **Yayınlanmamış Doktora Tezi,** Ankara, 1999.

[262] ŞENSES, s.31-44.

[263] WORLD BANK, **Poverty, World Development Report 1990,** Oxford Uni. Press, N.Y., 1990.

[264] Deborah SPORTON, "Poverty and Sustainable Livelihoods" Draft Documnet, Briefing For **DFID PANRUSA Project Meeting**, Windhoek, Oct 1998, s, 1.

Birleşmiş Milletler Örgütü; yoksulluğu dünyadaki en önemli 12 temel sorundan biri olarak kabul etmiş ve 1996 yılını "Uluslararası Yoksulluğun Yokedilmesi Yılı" (International Year For The Eradication Of Poverty) olarak ilan etmiştir.[265] Başta Birleşmiş Milletler örgütü olmak üzere; Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ-WTO), Dünya Sağlık Örgütü (WHO), Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), Uluslararası Para Fonu (IMF), Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO), Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), Uluslararası Tarımsal Gelişme Fonu (IFAD) ve daha bir çok uluslararası kuruluş yoksulluğun yok edilmesi konusunda çalışmalarda bulunmaktadır.

Yoksulluk sorununun son yıllarda sıkça gündeme geliyor olması, bu sorunun kolayca çözümleneceği gibi bir kolaycılığa kaçmamızı gerektirecek iyimser bir yaklaşımın var olduğu anlamına gelmemelidir. Tersine sorunun daha da öncelikli olduğunun da açık bir göstergesi olarak algılamak daha doğru olacaktır. Çünkü bugüne kadar gerek küresel, gerekse ulusal ve yerel ölçeklerde yoksulluk sorununa yol açan temel etkenlerin ortadan kaldırılmasına yönelik ciddi bir girişim ne yazık ki henüz ortada yoktur. Sadece yoksulluk sorununun küresel kuruluşlar tarafından sahiplenildiği görüntüsü vermekte, gerçekte ise sorunun gün geçtikçe uzamasına ve döngüsel süreçlerin etkileri giderek daha çok insanı etkilemesine neden olmaktadır.

2. DÜNYADA YOKSULLUK

Günümüzde yeryüzünde tüm toplumlar arasında eşit ve adaletli bir gelişmenin/büyümenin olduğunu söylemek olanaksızdır. Daha çok toplumlar arasında eşitsizliklerden, adaletsizliklerden söz etmek olasıdır. Eşitsiz gelişme/büyüme ise toplumlar arasında farklılaşmalara ve daha çok da yoksullaşmalara neden olmaktadır. Alt kısımlarda örneklerini sunacağımız dünyadaki yoksulluğun görünümleri ve boyutlarında, bu eşitsizliklerin varlığının ve

---

[265] UNITED NATIONS, "Sustainable Development and International Economic Cooperation, International Cooperation For The Eradication of Poverty in Developing Countries General Assembly Report", **A/50/396** (6 September 1995),

etkilerinin olduğu tartışmasız bir gerçektir.

Ekonomik ve toplumsal sorunların doruklara ulaştığı son çeyrek yüzyılda, yoksulluk ürküntü verecek boyutlara ulaşmıştır. Özellikle dünyanın gelişmekte olan/azgelişmiş bölgelerinde görülen yoksul insanların sayısı artık milyarlarla anlatılmaktadır. Özellikle; güney yarım kürede yoksulluk sorunu, kuzey yarım küreden çok daha fazladır ve "Yeni Emperyalizm" akımının da etkisiyle, yoksulluk süreci sürdürülmektedir.[266]

Sanayileşme ile birlikte toplumların ekonomik ve toplumsal yapılarında da birtakım değişiklikler olmaktadır. Bu değişmenin hızı ve oluş biçimi ülkeden ülkeye, toplumdan topluma ve hatta bölgeden bölgeye değişmektedir. Bu değişimde; toplumların ekonomik yapısı, doğal kaynaklara iyeliği, gelişmişlik düzeyi, insan gücü nitelikleri, toplumsal durumu, kültürel zenginlikleri, dinsel inançları, etnik yapıları gibi öğeler belirleyici etkenler olmaktadır.

Yoksulluk tek başına bir sorun ya da bir sorunun sonucu da değildir. Genelde birbirleriyle bütünsel, zincirleme etkiler yapabildiği ve etki süresinin oldukça uzun sürdüğü gibi[267], ancak zaman zamanda etki alanı ve etki süresinin birkaç etkenle sınırlı kalan bağımsız değişkenlerle de ön plana çıkmaktadır. Hatta kitlesel yoksullaştırma süreçlerinde yoksulluk, yoksullaştıranların söylemi de olabilmektedir.[268]

Azgelişmiş/gelişmekte olan ülkelerdeki yoksulların kullandıkları toprakları "intihar sayılacak ölçüde" kötü kullanmaları sonucu, özellikle orman köyle-

---

[266] Peter KALLAWAY, "The Need For Attention To The Issue of Rural Eradication", **International Journal of Educational Development,** 21, 2001, s.21-32.

[267] Ülkemizde yakın zamanda yaşanan iki kriz dönemine dikkat çekmek gerekir. Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizleri, temelde ekonomik yapı ile ilgili, genelde ise özellikle toplumda dar ve orta gelirli toplumsal grupları derinden etkileyen, zincirleme etkiler yaratan etkisi henüz tam olarak geçmeyen, bütünsel etkili bir yoksulluk zinciri olarak dikkat çekmektedir. 1994 yılında yaşanan krizde ise, dövizle borçlananların kaybettiği, elinde döviz bulunduranların ise kazandığı ve etkisinin ise 2000 ve 2001 krizlerine görece olarak daha az etkili oluğu söylenebilir.

[268] Simi KAMAL, "Democratization and Poverty Allevation in South Asia", **Democracy of Poverty, A Missing Link? Democracy Forum 2000, South Asia Regional Workshop, Katmandu, Nepal, April 10-11,2000.** http://www.idea.int, (27.06.2002).

ÖZDEK, s.1.

rinde bir süre sonra aşınma nedeniyle yitirilen topraklar üzerinde tarımsal üretim yapma yeteneklerini yitirmektedirler.[269] Bu sorunlar; toprak aşınmasının hızlanması, toprağın yanlış kullanımı, toprak endüstrisinde yoğun kullanım, maden ocaklarının işletilmesidir.[270] Toprak aşınması, sadece verimli toprağın fiziksel olarak akıp gitmesiyle kayıplara neden olmamakta, aynı zamanda besin maddelerinin kaybına da yol açarak toprağın verimliliğini azaltmaktadır.[271]

Ekonomik yapının işlerliği, yarattığı katma değer, gelirin ve kaynakların dağılımı, işgücünün niteliği, doğal çevresel yapının daraltıcı etkisi, dinsel ve kültürel değerler, eğitim dizgesi, iletişim sektörünün etkileri ve çeşitliliği, teknolojik altyapı, üretim kaynakları, siyasal dizgenin düzenliliği/istikrarı, kamusal erkin etki alanı, sivil toplum örgütlenmelerinin etkililiği, uluslararası ve uluslarüstü kuruluşların[272] etkinliği gibi değişkenler yoksulluğun temellerini oluşturmaktadır.

Dünya nüfusunun yaklaşık olarak 1/5'i (özellikle Sahraaltı Afrika, Güney Asya, Doğu Avrupa ve Orta Asya ülkelerinde) günde 1 $'dan daha az bir gelirle yaşamaktadırlar ve bu insanların sayısında ciddi bir artış eğilimi gözlenmektedir. Azgelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde her yıl ortalama olarak 11 milyon kişi zengin ülkelerin onlara yardım etmemesinden dolayı hastalanarak ve açlıktan ölmektedirler. Oysa bu rakam İngiltere'de yılda sadece

---

[269] Fehmi YAVUZ, **Kentsel Topraklar Ülkemizde ve Başka Ülkelerde,** AÜ SBF Yayınları No, 452, SBF Basın Yayın Yüksek Okulu Basımevi, Ankara, 1980, s.138.

[270] Ruşen KELEŞ, Can HAMAMCI, **Çevrebilim,** İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, Mayıs 1993, s.109-111.

[271] Necmi SÖNMEZ, "Çevre, Toprak ve İnsan", **İnsan Çevre Toplum,** Ed, Ruşen KELEŞ, İmge Kitabevi, Ankara, 1997, s.76.

[272] Burada "uluslarüstü kuruluşlar" ile amaçlanan, küreselleşmenin ve sermayenin uluslararası akışkanlığının sağlanması amacıyla devletlerüstü olarak çalışan ve, kredi ve borçlandırma yoluyla, bu amaca yönelik her türlü alt yapıyı hazırlayan ve bunları uluslararası büyük sermaye kuruluşlarının kullanımına sunan, kısaca "illuminati" olarak tanımlanan gizil yapılanmalardır. Bu tür yapılanmalarla, özellikle enerji, iletişim, bankacılık ve mali sektörünün özelleştirme aracılığıyla kendi denetimleri altına almaktadırlar. Bu kuruluşlardan olan CFR (Council of Foreign Relations- Dış İlişkiler Konseyi) en etkin kuruluştur ve dünyada yaklaşık olarak 3.000 üyesi vardır. Üyelerinin çoğu bulundukları karar verme makamında bulunan elit kişileridir ve ülkelerinde söz sahibidirler. İlluminati konusunda daha ayrıntılı bilgi için bkz. Texe MARRS, **İlluminati, Entrika Çemberi**, Timaş Yayınları Yaşadığımız Dünya Serisi, İstanbul, Şubat 2002.

20'dir.[273]

Azgelişmişlik kavramının içeriği aynı zamanda da yoksulluğun içeriğini oluşturur. Özellikle, üçüncü dünya ülkeleriyle birlikte anılan azgelişmişlik kavramıyla birlikte karşımıza çıkan sorunlar kısaca şunlardır:[274]

- "Aşırı nüfus artışı,
- Hızlı ve sağlıksız kentleşme,
- Kişi başına düşen milli gelirin düşüklüğü,
- Adil olmayan gelir dağılımı,
- Ekonomik yapının sanayileşmiş ülkelerin gereksinimlerine göre biçimlenmesi,
- Yüksek dış borçlanma,
- Adaletsiz mülkiyet ilişkileri,
- Düşük sanayileşme düzeyi,
- Yüksek oranda işsizlik,
- Düşük okuma-yazma oranı,
- Yetersiz beslenme,
- Sağlık koşullarının kötülüğü ve yetersiz sağlık hizmetleri,
- Genelde demokratik olmayan yönetim biçimleri,
- Toplumsal huzursuzluklar ve
- Sayısız çevresel sorunların varlığıdır."

ÇİZELGE: 22.DÜNYADA YOKSULLARIN GÖRÜNÜMÜ (GÜNLÜK 1 $)

	Günlük 1 $ altında yaşayanların oranı		Yoksulların Sayısı (milyon)	
	1990	1998	1990	1998

[273] Gordon WILSON, "Disases of Poverty", **Poverty and Development in The 1990's,** Edited by Tim Allen & Alan Thomas, Oxford University Press, 1992, s.34.

[274] Ayşegül KAPLAN, **Küresel Çevre Sorunları ve Politikaları**, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları Tezler Dizisi, Yayın No, 18, Özkan Matbaacılık, Ankara, 1997, s.80-81.

Sahraaltı Afrika	47.67	46.30	242.31	290.87
Güney Asya	44.01	39.99	495.11	522.00
Latin Amerika	16.80	15.57	73.76	78.16
(Çin hariç)	15.04	9.61	75.99	55.59
Doğu Asya	27.58	15.32	452.45	278.32
Ortadoğu ve Kuzey Afrika	9.28	7.32	21.99	20.85
Doğu Avrupa ve Orta Asya	1.56	5.14	7.14	23.98
Toplam	29.32	24.27	1292.74	1214.18
Toplam (Çin hariç)	29.34	27.30	916.29	991.46

Kaynak: World Bank:2001, ***Global Economic Prospects and The Developing Countries 2001*** *ve* www.worldbank.org/research/povmonitor/index.htm

Günümüzde dünyada genel kabul gören yoksulluk sınırı, günlük olarak 1 ABD $'ı altında gelir düzeyidir. Bu düzey göz önüne alındığında dünya ortalamasının en az 1/4'ünün bu sınır altında yaşadığı yukarıdaki çizelgeden rahatça görülecektir. Çizelgede; günde 1 $'dan daha az bir gelirle yaşayan insanların dağılımı ve 1990-1998 yılları arasındaki değişimi de verilmiştir[275]. Nüfusu oldukça kalabalık Güney Asya ülkeleri ve yıllarca Avrupalılar tarafından sömürülen Sahraaltı Afrika ülkelerinin durumu dikkat çekicidir. Öte yandan; Doğu Avrupa ve Orta Asya ülkelerindeki artışta "Eski S.S.C.B." devletlerinin (doğal kaynaklar açısından oldukça zengin olmasına karşın) yeni birer bağımsız devlet olarak ortaya çıkmalarının etkisi vardır ve küreselleşme ekseninde bu kaynaklardan sağlanan gelirlerin topluma ve toplumsal gönenci artırmaya yönelik olarak yansıtılamadığını da gösterir.

Çizelgeyi incelediğimizde; 1990-1998 yıllarını kapsayan zaman sürecinde; Doğu Avrupa, Orta Asya ve Latin Amerika'da yoksulluk süreci azalmamış, aksine artmıştır. Endüstrileşen Doğu Asya ülkeleri ile zengin petrol kaynaklarına sahip Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkelerinde yoksulluk görece azalmıştır. Nüfus olarak dünyanın en yoğun bölgesini oluşturan ve iç savaşlarla uğraşan Güney Asya ülkeleri ile Sahraaltı Afrika ülkelerinde kayda değer bir gelişme görülmemektedir. Bu da; küreselleşme karşıtlarının savlarını güçlendiren bir sonuç olarak ortaya çıkmaktadır. Ancak Dünya Bankası son zamanlarda yoksulluk sınırları konusunda bir değişikliğe gitme gereğini duy-

---

[275] WORLD BANK, **Global Economic Prospects and The Developing Countries 2001** ve http://www.worldbank.org/research/povmonitor/index.htm, (26.06.2002)

muştur. Buna göre günlük gelir 1 $ olan genel sınır, 1.08 $'a yükseltilmiştir.[276]

ÇİZELGE: 23. DÜNYADA YOKSULLARIN GÖRÜNÜMÜ (GÜNLÜK 1.08 / 2.15 $)

	Günlük 1.08 $ altında yaşayanların oranı				Yoksulların Sayısı (milyon kişi)			
	1.08 $		2.15 $		1.08 $		2.15 $	
	1990	2000	1990	2000	1990	2000	1990	2000
Sahraaltı Afrika	47.4	49.0	76.0	76.5	241.0	322.9	386.1	504.0
Güney Asya	41.5	31.9	86.3	77.7	466.5	432.1	970.9	1051.9
Doğu Asya	29.4	14.5	68.5	48.3	470.1	261.4	1094.4	872.6
Latin Amerika	11.0	10.8	27.6	26.3	48.4	55.6	121.1	135.7
Çin	31.5	16.1	69.9	47.3	360.6	204.4	799.6	599.5
Çin Hariç	24.1	10.6	64.9	50.8	109.5	57.0	294.8	273.1
Ortadoğu ve K.Afrika	2.1	2.8	21.0	24.4	5.1	8.2	49.8	71.9
D.Avrupa ve Orta Asya	1.4	4.2	6.8	21.3	6.3	19.9	31.1	101.3
Toplam	28.3	21.6	60.8	53.6	1237.3	1100.2	2653.3	2737.3
Toplam (Çin hariç)	27.2	23.3	57.5	55.7	876.7	895.8	1853.7	2137.9

Kaynak: www.worldbank.org/research/povmonitor/index.htm *(12.08.2003)*

Çizelgeye baktığımızda; 2000 yılı değerlerine göre günlük 1.08 $'lık yoksulluk sınırı altında yaşayanların oranı dünya ortalamasının yaklaşık % 21.6'sıdır (bu oran 1990' a göre % 28.3'tür). Oysa aynı oran Sahraaltı Afrika'da % 49'a kadar çıkmaktadır. Güney Asya'da ise % 31.9 olarak saptanmıştır. Bu rakamlar göz önüne alındığında Sahraaltı Afrika ve Güney Asya ülkelerinde yoksulluğun artışının sürdüğü, Doğu Avrupa ve Orta Asya ülkelerinde de yoksulluğun artma eğiliminde olduğu rahatlıkla söylenebilir.

İki çizelgeyi birlikte değerlendirdiğimizde ortaya çıkan sonuç şudur: Yoksulluk sınırı ister günlük 1 $ olarak, isterse 1.08 $ olarak kabul edilsin yoksulları sayısında giderek bir artış görülmektedir. Günlük gelirin 0.8 $ yükseltilmesi ile yoksulların sayılarındaki değişme (1990 yılı başat alındığında; günlük 1 $'a göre 1.292.740.000 kişi, 1.08 $'a göre 1.237.300.000 kişi) 55.340.000 kişidir. Yoksulluk sınırını 2.15 $ olarak ele aldığımızda dünya nüfusunun % 53.6'sı bu sınırın altında gelire sahiptir. Bu oranlar Sahraaltı Afrika'da % 76.5'e, ekonomik ve siyasal krizlerle boğuşan Güney Asya ülkelerinde % 77'ye çıkmaktadır.

---

[276] http://www.worldbank.org/research/povmonitor/index.htm (12.08.2003)

Yoksulluğun evrenselliği ve satın alma güçlerinin farklılıkları da düşünülerek, ortalama bir hesaplama yöntemi ile mutlak yoksulluk sınırı az gelişmiş ülkeler için kişi başına günde 1 $ kabul edilirken, Latin Amerika ve Karayipler için bu sınır 2 $, Türkiye'nin de dahil edildiği Doğu Avrupa ülkelerinin de içinde bulunduğu küme için 4 $, gelişmiş sanayi ülkeleri için 1998 yılı itibariyle 14.40 $ olarak belirlenmiştir (2001 yılı için bu rakam 11 $'dır).[277]

Dünya Ticaret Örgütü'nün (DTÖ-WTO) Kasım 2001 tarihinde Katar'ın başkenti Doha'da gerçekleştirdiği konferansla birlikte ortaya koyduğu "Yeni Kalkınma" kavramı ile küresel ticaretin yoksulluk sorununa yaklaşımı daha da netleşmiştir. Yeni Kalkınma kavramı ile; kalkınmanın ancak ticarette liberalleşmenin önündeki engellerin kaldırılması ile olanaklı olabileceği vurgulanmaktadır. Böylece DTÖ, "Yoksullukla Mücadele Ve Kalkınma" adına özellikle azgelişmiş ülkelerdeki liberalleşme hareketlerini hızlandırmayı amaçlamaktadır.[278] Hatta bu amaca yönelik olarak hazırlanan politikalar "yeni demokratikleşme dalgası" olarak sunulmakta, demokratikleşme ile yoksullukla savaşımın aynı anlamı taşıdığı vurgulanmaya çalışılmaktadır.[279]

---

[277] DPT, 2001, s, 104.

[278] WORLD TRADE ORGANIZATION, **Ministerial Declaration, Ministerial Conference,** Fourth Session, Doha, 9-14 November 2001, Part, 2.

[279] ÖZDEK, s.19.

ÇİZELGE: 24. GELİŞMEKTE OLAN 90 ÜLKENİN YOKSULLUK SIRALAMASI

1	Uruguay	26	Bolivya	51	Kenya	76	Ruanda
2	Kosta Rica	27	Libya	52	Umman	77	Nepal
3	Şili	28	Ekvator	53	Tanzanya,	78	Kamboçya
4	Küba	29	Suudi Arabistan	54	Irak	79	Benin
5	Trinidad &Tobago	30	İran	55	Hindistan	80	Senegal
6	Panama	31	Sri Lanka	56	Namibya	81	Orta Afrika
7	Ürdün	32	El Salvador	57	Cibuti	82	Moritanya
8	Venezuela	33	Güney Afrika	58	Sudan	83	Mali
9	Kolombiya	34	Suriye	59	Nijerya	84	Mozambik
10	Meksika	35	Honduras	60	Papua Y.Gine	85	Gambiya
11	Lübnan	36	Cape Verde	61	Zimbabwe	86	Gine-Bissau
12	Paraguay	37	Fiji	62	Fas	87	Çad
13	Malezya	38	Endonezya	63	Togo	88	Etiyopya
14	Belize	39	Nikaragua	64	Madagaskar	89	Afganistan
15	Guyana	40	Cezayir	65	Pakistan	90	Nijer
16	Mauritius	41	Guatemala	66	Laos		
17	Peru	42	Lesotho	67	Kongo,		
18	Brezilya	43	Myanmar	68	Zambiya		
19	**Türkiye**	44	Moğolistan	69	Uganda		
20	Jamaika	45	Vietnam	70	Yemen		
21	Tayland	46	Gana	71	Haiti		
22	Dominik	47	Komor Adaları	72	Fildişi Sahilleri		
23	Filipinler	48	Kongo	73	Bangladeş		
24	Çin	49	Kamerun	74	Malawi		
25	Maldivler	50	Mısır	75	Eritre		

*Kaynak:UNDP; **Human Development Report 2001**, s.151.*

Çizelgede gelişmekte olan 90 ülkenin yoksulluk sıralaması verilmiştir. Türkiye bu sıralamada 2001 verilerine göre; gelişmekte olan 90 ülke arasında 19.ncu, dünyada 82.nci sırada yer almaktadır.

ÇİZELGE: 25. YOKSULLUĞUN PROFİLİ

Ülkeler	Ekonomik Yoksulluk	Yoksulluğun Kaynakları	Yoksunluğun Göstergeleri	İGE sıralaması
Kanada	Düşük	Düşük	Ortalama altı	1
A.B.D.	En az	Düşük	Ortalama altı	2
Japonya	Düşük	Düşük	Ortalama üstü	3
İngiltere	Düşük	Düşük	Ortalama üstü	4
Fransa	Düşük	Düşük	Orta	5
Almanya	Düşük	Düşük	Ortalama altı	6
İtalya	Düşük	Düşük	Orta	7
İspanya	Düşük	Düşük	Ortalama üstü	8
G.Kore	Düşük	Orta	Ortalama üstü	9
Arjantin	Ortalama altı	Yüksek	Yüksek	10
Polonya	Ortalama altı	Ortalama altı	Ortalama altı	11
Venezuela	Ortalama üstü	Ortalama üstü	Yüksek	12
Meksika	Ortalama üstü	Ortalama üstü	Yüksek	13
Malezya	Orta	Yüksek	Ortalama üstü	14
Kolombiya	Ortalama üstü	Ortalama üstü	Yüksek	15
Tayland	Orta	Yüksek	Orta	16
Romanya	Orta	Ortalama altı	Orta	17
Rusya Federasyonu	Orta	Orta	Yüksek	18
Filipinler	Yüksek	Yüksek	Orta	19
Brezilya	Şiddetli	Yüksek	Şiddetli	20
Peru	Orta	Yüksek	Yüksek	21
Türkiye	**Ortalama altı**	**Şiddetli**	**Orta**	**22**
Ukrayna	Ortalama üstü	Orta	Ortalama altı	23
Özbekistan	Ortalama üstü	Orta	Ortalama altı	24
İran	Orta	Yüksek	Yüksek	25
Çin	Yüksek	Yüksek	Orta	26
G. Afrika	Yüksek	Yüksek	Şiddetli	27
Endonezya	Ortalama üstü	Şiddetli	Orta	28
Cezayir	Orta	Yüksek	Yüksek	29
Vietnam	Ortalama üstü	Şiddetli	Orta	30
Mısır	Ortalama üstü	Ortalama üstü	Ortalama üstü	31
Irak	Orta	Ortalama üstü	Şiddetli	32
Fas	Orta	Yüksek	Ortalama üstü	33
Myanmar	Yüksek	Şiddetli	Ortalama üstü	34
Hindistan	Şiddetli	Ortalama üstü	Ortalama üstü	35
Kenya	Şiddetli	Şiddetli	Yüksek	36
Pakistan	Ortalama üstü	Ortalama üstü	Yüksek	37
Kongo D.Cumh.	Yüksek	Şiddetli	Yüksek	38
Sudan	Ortalama üstü	Yüksek	Yüksek	39
Nepal	Şiddetli	Şiddetli	Orta	40
Nijerya	Yüksek	Şiddetli	Ortalama üstü	41
Bangladeş	Yüksek	Yüksek	Yüksek	42
Tanzanya	Şiddetli	Şiddetli	Yüksek	43
Uganda	Şiddetli	Şiddetli	Yüksek	44
Etiyopya	Şiddetli	Şiddetli	Şiddetli	45

*Kaynak:UNDP; **Human Development Report 2001.***

Çizelgede; İGE göstergelerine göre kimi ülkelerin ekonomik yoksulluk boyutları, yoksulluk kaynakları ve yoksunluğun göstergeleri açısından; en az,

düşük, ortalama altı, orta, ortalama üstü, yüksek ve şiddetli ölçeklerinde sınıflandırılmıştır. Bu çizelgede Türkiye; ekonomik yoksulluk boyutları açısından ortalama altı, yoksulluk kaynakları açısından şiddetli ve yoksunluğun göstergeleri açısından orta düzeylerde olarak tanımlanmıştır.

3. TÜRKİYE'DE YOKSULLUK

Ülkemiz açısından yoksulluk; hemen hemen her dönemde önemli bir sorun olmuştur. Yoksulluk denince akla ilk gelen kavramlar, köyler ve köylüler olmaktadır. Cumhuriyet öncesine bakıldığında; kırsal alanı oluşturan birimlerden köylerimizin durumu da pek iç açıcı görünmemektedir. Köylünün ezikliğini ve yoksulluğunu "Ordu Sağlık Bürosu Raporu" ortaya koymaktadır. Bu rapora göre; Türk köylerinin % 80`i sağlığa uygun olmayan çevrelerde kurulmuştur. Halkın % 14`ü sıtmalı, yaklaşık % 9`u frengili, % 72`si bitli olup, her an tifüs hastalığına yakalanabilecek durumdadırlar. Evlerin % 97`sinde sağlığa uygun tuvalet yoktur, bu koşullara uygun olanların ise sadece % 7`si okuryazar durumdadır. Birinci Dünya Savaşı öncesi toplumsal bir birim olarak kırsal yerleşmelerin genel nitelikleri kısaca şöylece özetlenebilir:[280]

- Köyler küçük topluluklar halinde, dış dünya ile ilişkileri kesilmiş bir biçimde yaşamaktadırlar.

- Köy ekonomisi kapalıdır. Para ve piyasa işlemleri toplam ekonomik işlemlerin % 20`sinden daha azdır.

- Köylü sadece kendi gereksinmeleri için ürettiğinden, üretimde herhangi bir yeniliğe karşı kapalıdır.

- Devletle köylü ilişkileri çoğu kez vergi ve askerlik işlemleriyle sınırlıdır. Devletin elindeki kaynaklar giderek azaldığından yol, su, okul, sağlık evi vb. kamu yatırımlarının köye kadar uzanması hiçbir zaman söz konusu değildi (zaten bu yatırımlar kentlere bile ulaşamıyordu). Anadolu köylüsü adeta kendi içinde, bağlı olduğu devlete ve yöneticilerine yabancılaşan küçük birimler halinde yaşamaktadır.

Cumhuriyet sonrasında köylünün içinde bulunduğu sıkıntıların gideril-

---

[280] DİE,**Türkiye'de Ekonomik ve Toplumsal Gelişmenin 50 Yılı**, DİE Yay. No. 683, Ankara, 1973, s, 25.

mesi ve ekonomik bağımsızlığına kavuşması için ilk temeller atılmaya başlanmıştır.[281] Cumhuriyetin hemen kurulmasından sonra "Köy Kanunu"nun çıkarılması, "Aşar Vergisi"nin kaldırılması, Millet Mektepleri, Halk Odaları, sıtma ve trahomla savaş, eğitmenlik, Köy Enstitüleri, tarım satış ve kredi kooperatiflerinin kurulması, Toprak Mahsulleri Ofisi, Zirai Donatım Kurumu, Şeker Şirketi gibi uygulamalar başlatılmıştır.[282]

ÇİZELGE: 26.KİŞİBAŞINA GSMH VE GSYİH (1980-2001)

YILLAR	YIL ORTASI NÜFUS (BİN KİŞİ)	CARİ FİYATLARLA TL	ENDEKS	DOLAR	ENDEKS	SAGP'ne GÖRE GSYİH (1)
1980	44.438	119.335	100	1.570	100	2.299
1981	45.540	176.169	148	1.598	102	2.582
1982	46.688	227.293	190	1.412	90	2.768
1983	47.864	291.096	244	1.299	83	2.935
1984	49.070	451.757	379	1.238	79	3.179
1985	50.306	702.706	589	1.356	86	3.354
1986	51.433	995.174	834	1.487	95	3.598
1987	52.561	1.427.282	1.196	1.668	106	3.971
1988	53.715	2.404.824	2.015	1.693	108	4.119
1989	54.893	4.196.709	3.517	1.979	126	4.217
1990	56.203	7.066.839	5.922	2.711	173	4.699
1991	57.247	11.081.678	9.286	2.661	170	4.806
1992	58.304	18.928.460	15.862	2.757	176	5.143
1993	59.374	33.639.684	28.189	3.065	195	5.629
1994	60.458	64.307.501	53.888	2.169	138	5.362
1995	61.556	127.605.549	106.931	2.794	178	5.745
1996	62.674	238.983.746	200.263	2.947	188	6.123
1997	63.809	460.644.457	386.009	3.046	194	6.462
1998	64.955	823.929.360	690.434	3.171	202	6.256
1999	66.106	1.184.203.655	992.335	2.839	181	5.940
2000	67.461	1.861.759.072	1.560.111	2.987	190	6.359
2001	68.610	2.615.946.330	2.192.103	2.143	137	6.082

Kaynak:DPT; ***Sayılarla Türkiye Ekonomisi Gelişmeler (1980-2001) Tahminler (2002-2005)*** *s.6,* http://ekutup.dpt.gov.tr/ekonomi/tarih/tr/1980-01.pdf.

(1) OECD tarafından GSYİH için hesaplanan Satınalma Gücü Paritesi kullanılarak elde edilmiştir.

DPT tarafından 2002 yılı Ağustos ayında yapılan bu çalışma ile ülkemizin şu anda içinde bulunduğu durumun görünümünü yansıtabiliriz. Özellik-

---

[281] Fehmi YAVUZ, **Memleketimizde Toplum Kalkınması,** Ankara, 1964, s.3-5.

[282] Cevat GERAY, **Toplum Kalkınması Deneme Çalışmaları Bünyan Örneği,** AÜ SBF Yayın No, 228-210, Sevinç Matbaası, Ankara, 1967, s.LIII.

le; ekonomik krizlerin yaşandığı 1994 ve 2001 yılı gerçekleşmelerine göre kişibaşına düşen GSMH; 1993'te 3.065 ve 1994'te 2.169 $ ve 1998'de 3.171 ve 2001 sonunda 2.143 $ olarak gerçekleşmiştir.[283] Krizler sonrasında, satın alma gücündeki ve $ bazındaki düşme eğilimi dikkat çekicidir. Bu çizelge, ülkemizdeki yoksulluğun krizlerle giderek derinleştiğini de göstermektedir.

ÇİZELGE: 27. KENT VE KIR NÜFUSU (1970-2000)

YIL	TOPLAM NÜFUS	KENT NÜFUSU (1)	%	KIR NÜFUSU	%
1970	35.605.156	11.550.644	32,4	24.054.512	67,6
1975	40.347.719	15.181.918	37,6	25.165.801	62,4
1980	44.736.957	16.064.681	35,9	28.672.276	64,1
1985	50.664.458	23.238.030	45,9	27.426.428	54,1
1990	56.473.035	28.958.300	51,3	27.514.735	48,7
1997	63.809.000	37.023.189	58,0	26.785.811	42,0
2000	67.803.927	44.006.274	63,7	23.797.653	36,3

Kaynak:DPT; s.44

(1) Kent, 20.000 ve daha fazla nüfusu olan yerleşmedir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında toplam nüfusun 2/3'ü kırsal alanlarda yaşamaktaydı. Oysa günümüzde toplam nüfusun 1/3'ü kırsal alanlarda yaşamakta, kırsal nüfus giderek azalmakta, kentsel nüfus ise hem oransal, hem de sayısal biçimde giderek artmaktadır. Kentleşme hızı, nüfus artışının üzerinde gerçekleşmektedir. Bu değişime; geçim sıkıntıları, toplumsal güvensizlikler, topraksızlık, gelir düzeyinin düşüklüğü ve süreksizliği gibi kırsalın itici özellikleri neden olmuştur.[284] Günümüzde ise; özellikle 2001 ve 2002 yılında yaşanan ekonomik krizlerden sonra yoksulların sayısında ve yoksullaşmada artış yaşanmış ve bu süreç halen daha sürmektedir.

30 yıllık zaman içinde, kentsel nüfus ile kırsal nüfus arasında, kentsel nüfus lehine yaklaşık olarak 4 kat artış olmuştur. Üstelik bu artış çift yönlüdür. Bir yandan; kırsal kesimden kaçış varken, öte yandan; kentsel yerleşmelerde aşırı bir nüfus yığılması gerçekleşmiştir.

---

[283] DPT, **Sayılarla Türkiye Ekonomisi Gelişmeler (1980-2001) Tahminler (2002-2005)**, Ankara, 2002,s.6, http://ekutup.dpt.gov.tr/ekonomi/tarih/tr/1980-01.pdf (14.09.2002).

[284] Cevat GERAY, "İşlendirme Açısından Kırsal Gelişme Yöneltilerimiz – Yaklaşımlar, Uygulamalar ve Geleceğe Bakış", **A.Ü. S.B.F. Dergisi**, Cilt, 54, Nisan-Haziran 1999, No, 2, s.66.

Kırsal yerleşmelerde yaşayanlar için günümüzde çok da iyimser şeyler söylenemez. Uygarca bir yaşam sürme istekleri, devlet yatırımlarından ve devlet gelirlerinden pay almak, temel gereksinimlerini karşılayabilmek, düzenli bir gelir ve toplumsal güvence beklentisi köyleri hızla boşaltmaya ve kentlere taşınmaya yöneltmektedir.

Öte yandan; köylerin içinde bulunduğu kısır döngü onları farklı arayışlara da yöneltebilmektedir. Köyler belediye örgütü kurulabilmesi için gerekli sayısal özellik olan 2.000 nüfus ölçütünü bulabilmek için nüfus sayımlarında kentlerden ödünç insanları sayım sırasında köyde bulundurarak, yasal hile ile belediye örgütü kurabilmeyi bir çözüm yolu olarak görmektedirler. Zaten, kentsel olmayan (20.000 nüfus altı) belediyelerin toplam belediyeli nüfusun % 85`ini oluşturması[285] bu gerçeği perçinlemektedir.

Öte yandan; özellikle son yıllarda köylerin birçoğu nüfus ölçütünü bir kısım yasal hilelerle[286] aşarak belediyeleşme sürecine yönelmekte, kamusal hizmetleri kırsal alana taşımaya çalışmaktadırlar. Ancak, köylerin belediyeleşmesi de kalıcı bir çözüm sağlayamamaktadır. Belediyelerin önemli gelir kaynaklarından birisi nüfuslarına göre devlet gelirlerinden aldığı paylardır ve küçük kırsal belediyeler için açıkçası başkaca bir gelir kaynağı da oldukça zordur. Küçük belediyelerin gelir yetersizliği, (yeterli akçal kaynak sağlansa bile) nüfusun ölçek büyüklüğünün altında olması, işgörü alanlarının darlığı, imar ve yapı işgörülerinin sürdürülmesi ve denetlenmesi için gereken uzman personel eksikliği bir tür kaynak savurganlığına neden olmaktadır.[287]

Ülkemizde yoksulluğun önemli nedenleri olarak; kişi başına ulusal gelirin düşüklüğü, gelir dağılımının hem gelir grupları, hem de kır/kent ayırımı ve bölgesel faklılıklar açılarından önemli ölçüde bozuk olması, işsizlik ve eksik

---

[285] Cevat GERAY, **Belediye Kurulmasında Uyulacak Ölçütler ve Yöntem**, TBD-KAV Yayınları, Ankara, 2000, s, 74.

[286] Nüfus sayımlarında kentlerden insanları taşıyarak nüfusu olabildiğince kalabalık göstermek ve olmayan insanların, hatta, ölülerin bile sayılması en sık rastlanan yasal hilelerdendir.

[287] Selçuk YALÇINDAĞ, **İlçe Özel Yönetimi,** TODAİE Yay., Ankara, 1977, s, 35-36.

çalışma oranlarının yüksekliği, kayıt dışı ekonominin boyutlarının giderek büyümesi, ekonomide ve siyasal dizgede yaşanan düzensizlikler öncelikle sayılabilir. Bunların yanı sıra; özellikle çeşitli nüfus göstergeleri, üretim ve işlendirmenin sektörel dağılımı gibi yapısal nedenler de yoksulluğun istenmeyen boyutlara ulaşmasına neden olmuştur. Hem kırsal kesimde, hem de kentsel kesimde düzgün ve yeterli gelir elde edemeyen kitlenin büyüklüğü yoksulluğun önemli sonuçlarından biri olarak ortaya çıkmaktadır.

4. TÜRKİYE'DE KIRSAL YOKSULLUK

Türkiye'de kırsal yoksulluk; ağırlıklı olarak tarımsal alanlarda çalışanlarda görülmektedir[288]. Çünkü kırsal kesimin temel uğraşı alanı, tarımsal çalışmalardır. Kırsal yoksulluğun, tarımsal yöntemlerin ve araç-gereçlerin gelişmesine karşın yıllar geçtikçe azaltılamamasının altında, başka etkenlerde aranabilir. Sözgelimi; kamusal desteklerin yetersizliği, çiftçilerin yeterince devlet tarafından sahiplenilmemesi, eğitimsizlik ve bilinçlendirme çalışmalarının yetersizliği, doğrudan üreticilerden tüketiciye erişim olanaklarının sınırlı olması (bu yüzden üretici yeterince kazanamıyor, tüketici de pahalı olarak tüketiyor), toprak analizlerinin yapılamamış olması ve hepsinden de önemlisi; hangi ürünlerin ne zaman, nerede, ne kadar üretilmesi gerektiği konusunda gerçekçi bir planlama ve uygulamaların yapılmamış olmasıdır.

---

[288] UNICEF, **The Progress of Regions in Turkey-2000, Towards Advancing The "Quality of Life For All",**

ÇİZELGE: 28. KIRSALLIĞIN DERECESİNE GÖRE İNSANİ GELİŞME

	Yüksek İnsani Gelişme	%	Orta İnsani Gelişme	%	Düşük İnsani Gelişme	%	TOPLAM	%
Kentsel	11.249.015	67.6	7.609.752	20.6	412.173	4.6	19.270.940	30.8
%	58.4		39.5		2.1		100	
Kayda Değer Oranda Kırsal	3.039.333	18.3	13.428.973	36.4	3.181.842	35.7	19.650.148	31.5
%	15.5		66.8		16.2		100	
Çoğunlukla Kırsal	2.347.033	14.1	15.872.690	43.0	5.329.008	59.7	23.548.731	37.7
%	10.0		67.4		22.6		100	
		100		100		100		100
TOPLAM	16.635.381		36.911.415		8.923.023		62.469.819	
%	26.6		59.1		14.3			100

Kaynak: AKDER; s.17.

Akder'in İGE ölçütlerine göre yaptığı çalışmasında; kentsel yerlerden kırsal kesime doğru gittikçe insani gelişmenin giderek düştüğü açıkça görülmektedir. Sözgelimi; orta düzey insani gelişme kentsel yerlerde % 20.6 iken, kayda değer oranda kırsal yörelerde % 36.4'e ve çoğunlukla kırsal yörelerde % 43'e yükselmektedir. Öte yandan düşük insani gelişme oranı kentlerde % 4.6'da kalırken, kayda değer oranda kırsal yörelerde % 35.7'e ve çoğunlukla kırsal yörelerde % 59.7'ye yükselmektedir. Bu da kırsal kesimdeki yoksunlukların ve buna bağlı olarak yaşam niteliğinin düşüklüğünü göstermektedir.

Ülkemizdeki kırsal yoksulluğun görünümü konusunda bundan sonraki açıklamalarımızda iki çalışmadan yararlanılacaktır. Bunlar; Güzin Erdoğan'ın ve Müzeyyen Pamuk'un çalışmalarıdır ve bu çalışmaların temeli, "1994 Hanehalkı Gelir Dağılımı Anketi"[289] sonuçlarının yorumlanmasına dayanmaktadır. Bu konuda daha yeni verilere dayanan bir çalışma henüz yapılmamış ya da yinelenmemiştir. Sözü edilen çalışmalara göre:[290]

♦ 1994 Hanehalkı Gelir Dağılımı Anketi'ne göre Türkiye'deki toplam hane sayısı 13.382.841'dir. Bu hanelerin 7.515.762'si kentsel yerlerde, 5.867.079'u

---

[289] DİE, **Hanehalkı Gelir Dağılımı Anketi Sonuçları,** DİE Yayınları, Ankara, 1994, http://www.die.gov.tr. (6.1.2002).

[290] DİE, "Hanehalkı Gelir Dağılımı Anketi Kırsal Yerler Özetleri", http://www.die.gov.tr (6.1.2002).

kırsal yerlerde yaşamaktadır. Kentsel yerlerde toplam nüfus 31.860.059 iken kırsal yerlerde 27.627.057'dir.

♦ 1994 Hanehalkı Gelir Dağılımı Anketi'ne göre toplam gelirin % 68.88'ini kentsel yerler, % 31.12'sini kırsal yerler oluşturmaktadır. Kentsel yerlerde çalışan kişi sayısı 10.121.174 iken kırsal yerlerde 14.436.275'dir.

♦ Kentsel yerlerdeki 12 yaş üstü bireylerin % 41.21'i çalışmakta iken bu oran kırsal yerleşim yerlerinde % 69.57 olmaktadır.

♦ Kırsal yerleşim yerlerinde hane gelirlerinin hanelerin % 20'lik gruplarına göre dağılımına bakıldığında; en düşük gelirli 1.% 20'de yer alan haneler toplam gelirin % 5.57'sini alırken, en yüksek gelirli 5.% 20'de yer alan haneler toplam gelirin % 47.70'ini almaktadır. 5.% 20'deki hanelerin ortalama geliri 1.% 20'deki hanelerin ortalama gelirinin 8.5 katı kadardır.

4.1. Kırsal ve Kentsel Yoksulluk

Erdoğan yoksulluğu iki temelde hesaplamaktadır; gıda harcaması ve temel gereksinimlere göre. En az gıda harcaması yöntemi; hanehalkı toplam harcamaları içinde gıda için ayrılan payın, aile büyüklüğü ve aile bireylerinin en az kalori gereksinimine göre yetersiz olması durumundaki aileleri göstermektedir. Temel gereksinimler yöntemi ile; insanların yaşamlarını sürdürebilmeleri için gereken en az kalori gereksiniminin yanında; giyim, barınma, sağlık ve eğitim harcamaları göz önüne alınmaktadır.

ÇİZELGE: 29. HANEHALKI BÜYÜKLÜKLERİNE VE YERLEŞİM YERLERİNE GÖRE KIRSAL YOKSULLAR

	Hanehalkı Büyüklüğü	Türkiye	Kır	Kent
EN AZ GIDA HARCAMASI	Genel	8.37	11.82	4.60
	1	1.87	2.25	0.14
	2	2.13	3.33	0.65
	3	1.27	2.43	0.59
	4	2.20	3.68	1.45
	5	4.42	5.65	2.89
	6	9.89	13.21	5.84
	7	16.83	19.18	11.60
	8	19.58	20.49	15.92
	9	20.01	21.82	13.61
	10	25.37	27.30	16.83
	11	36.12	39.38	31.58
	12	16.24	17.68	15.68
	13	32.19	31.53	26.31
	14	27.32	21.36	25.94
	15 +	24.89	25.17	12.36
TEMEL GEREKSİNİMLER	Genel	24.30	25.40	21.73
	1	16.81	16.59	5.56
	2	9.83	12.64	5.72
	3	8.76	7.58	8.50
	4	12.67	11.67	14.50
	5	21.65	20.57	21.64
	6	28.90	27.63	29.74
	7	40.34	38.75	39.09
	8	44.31	37.66	45.79
	9	43.38	41.62	39.99
	10	48.62	44.85	43.02
	11	61.17	52.39	56.84
	12	43.25	30.27	58.54
	13	53.54	47.20	49.15
	14	40.03	38.39	29.67
	15+	39.38	44.73	23.98

Kaynak : ERDOĞAN; s.37-39.

En az gıda harcaması yöntemine göre;

Kır-kent ayrımında değerlendirilirse; ülke nüfusunun % 8.37'sinin mutlak yoksulluk sınırı içinde, bu yoksulların % 11.82'sinin kırsal alanda, % 4.60'nın ise kentsel bölgelerde yer aldığı görülmektedir.

Hanehalkı büyüklüğü ölçeğine indirgendiğinde; hanehalkı büyüklüğü ortalaması 4.5 olan Türkiye'de yoksulluğun da adeta bu büyüklüğün aşıldığı hanelerde katlanarak arttığı görülmektedir. Veriler aile büyüklüğü gözetilerek değerlendirildiğinde, kırsal alanda aile büyüklüğü arttıkça ücretsiz aile işçisi sayısının artarak, aile ekonomisine katkıda bulunmadığı; her yeni birey eko-

nomiye katkı değil, artık gizli işsiz olarak aileye katılmakta, bu gizli işsizlik açık işsizliğe ve ailenin geleneksel yapısında parçalanmaya neden olarak dönüşmektedir.

Temel gereksinimler yöntemine göre;

Göreli yoksulların oranında önemli bir artış da gözlenmektedir. Yoksulluk Türkiye genelinde % 24.30'a yükselirken, kırsal-kentsel yoksulluk farkı kentsel yoksullar aleyhine kapanmaktadır. Özellikle kırsal alanda barınma, kentsel alanda olduğu gibi özel ve hanehalkı gelirleri içinde önemli bir barınma kalemi olmadığından, göreli yoksulluk oranları kentsel alanlarda % 21.73'e çıkarken, tüm literatür çalışmalarında yoksulluğun tarım ürünlerinin sanayi ürünleri karşısında değer yitirerek marjinal getirisinin düşmesine bağlı olarak azalması temel gerçeği çerçevesinde, kırsal göreli yoksulluk oranı 1994 verilerine göre kentsel alanlardan daha yüksek, ancak mutlak yoksulluk oranları kadar keskin bir farklılık gözetmeksizin % 25.40 olarak görülmektedir.[291]

4.2. Bölgesel Farklılıklar ve Yoksulluk

Türkiye'de doğal çevresel koşullar açısından en riskli bölgeler; ülkenin engebeli, dağlık ve yüksek yerlerini oluşturan Karadeniz, Doğu ve Güneydoğu Anadolu ile Akdeniz bölgeleridir.

---

[291] DPT, 2001, s.136-161.

ÇİZELGE: 30. BÖLGELERE VE NÜFUS GRUPLARINA GÖRE YOKSULLUK

		Yoksulluk Göstergeleri (%)				Yoksulluğun Yapısı (%)			
		Yoksul oranı	Yoksulluk açığı	Yoksulluk derinliği	Yoksulluk şiddeti	Toplam nüfus	Yoksul nüfus	Yoksulluk derinliği	Yoksulluk şiddeti
Bölge	Marmara	6.50	21.76	1.42	0.53	12.75	5.60	4.53	4.17
	Ege	7.67	23.36	1.79	0.68	15.10	7.83	6.79	6.33
	Akdeniz	17.42	27.77	4.84	1.94	12.77	15.03	15.50	15.32
	İç Anadolu	15.79	26.73	4.22	1.84	16.28	17.36	17.24	18.48
	Karadeniz	16.44	29.44	4.84	2.05	20.01	22.22	24.30	25.36
	D. Anadolu	12.97	26.17	3.39	1.27	13.15	11.51	11.19	10.31
	G.D. Anadolu	30.46	26.93	8.20	3.26	9.94	20.44	20.45	20.03
	Toplam	14.80	26.92	3.99	1.62	100.00	100.00	100.00	100.00
Nüfus	-2000	17.67	27.79	4.91	2.00	57.10	68.18	70.36	70.75
	2001-5000	12.24	25.16	3.08	1.23	21.00	17.36	16.23	15.97
	5001–20000	9.78	24.97	2.44	0.98	21.90	14.46	13.41	13.28
	Toplam	14.80	26.92	3.99	1.62	100.00	100.00	100.00	100.00

Kaynak: PAMUK; s.88-90.

Bölge ölçeğinde incelediğimizde; toplam nüfus içinde en fazla yoksul Karadeniz Bölgesi'ndedir (% 22.22). Karadeniz'i sırasıyla; Güneydoğu Anadolu (% 20.44), İç Anadolu (% 17.36) ve Akdeniz bölgeleri (% 15.30) izlemektedir. Bu anlamda en düşük yoksulluk oranlarına sahip bölgeler, Marmara ve Ege bölgeleridir.

Nüfus büyüklüklerine göre incelendiğinde; yoksulların büyük bir kısmı (% 68.18) 2.000 nüfusun altındaki yerleşmelerde (genel olarak köylerde) yaşamaktadırlar.

Yoksulluğun şiddeti ve derinliği bakımından incelendiğinde; Karadeniz ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri ön plana çıkmaktadır. Bunda; yatırım önceliklerine ilişkin politikalardaki eksiklikler, kesintisiz enerji kaynağı, nitelikli işgücü eksikliği, sanayinin yer seçiminin temel belirleyicilerinden pazara yakınlık ya da güvenli ulaşılabilirlik gibi etmenlerin yanı sıra, yatırıma dönüşebilir sermayenin yetersiz birikimi yüzünden dengesiz gelişme etkili olmaktadır.

4.3. Gelir Yoksulluğu

Göreli yoksulluk oranları, bir ülke içinde yoksulluğun boyutlarını tek başına yansıtma gücüne sahip değildir. Ancak göreli yoksulluk oranları, ülkeler arasındaki yoksulluk karşılaştırmalarında fayda sağlar. Türkiye'nin göreli yoksulluk oranları, AB ülkelerinin göreli yoksulluk oranlarıyla beşinci bölümde

sulluk oranları, AB ülkelerinin göreli yoksulluk oranlarıyla beşinci bölümde karşılaştırılmıştır. Ayrıca göreli yoksulluk oranları, belirlenen yoksulluk çizgisinin altında kalan kişilerin kimler olduğunun saptanmasında da kolaylık sağlar. Yoksulların hangi tür gelir elde edenler olduğunu belirlemek amacıyla; yoksulluk çizgisinin altındakiler, gelir türlerine göre ayrıştırılmıştır. Kimlerin yoksul olduğunu belirlemeye yönelik ayrıştırmada; Eurostat ölçeği ile elde edilmiş bireysel eşdeğer ortanca gelirin % 50'sinin altında gelir elde eden (yoksulluk çizgisinin altında kalan) bireyler değerlendirmeye alınmıştır. Bu durumda yoksulluk oranı, 1994 yılında % 15.3 olarak bulunmuştu. Bu tanımlamaya giren yoksul bireyler, ait oldukları hanehalklarının ağırlıklı (% 50 ve üstü) olarak elde ettikleri gelir türlerine göre sınıflandırılmıştır.

ÇİZELGE: 31. YOKSULLARIN BİLEŞİMİ

Gelir Türü	Kendi Grubu İçinde Yoksul Oranı (%)	Yoksulların Bileşimi (%)
Emek (Ücretli/Maaşlı)	16,4	48,3
Tarım girişimcisi	22,2	22,6
Girişimci	7,5	9,7
Faiz	7,0	0,2
Transfer	19,5	11,8
Karma	11,7	7,4

Kaynak: TUSİAD; s.105.

Ağırlıklı olarak ücret ya da maaş geliri elde eden hanehalklarına ait bireylerin % 16.4'ü yoksul sınıflamasında yer alır. Bu anlamda kendi grubu içinde en fazla yoksulu içeren küme (% 22.2) ağırlıklı olarak tarım girişimcisi geliri elde eden hanehalklarıdır. Girişimci geliri elde eden hanehalklarındaki bireylerin % 7.5'i yoksul, ağırlıklı olarak faiz geliri elde eden hanehalklarındaki bireylerin ise % 7'si yoksul olarak tanımlanır. Ağırlıklı olarak transfer geliri elde eden hanehalklarındaki bireylerin yaklaşık beşte biri (% 19.5) yoksullar arasında sayılabilir. Son olarak, farklı kaynaklardan gelir elde eden hanehalklarındaki bireylerin % 11.7'si yoksul grubu içindedir. Bu rakamlar, beklendiği gibi yoksul sınıfına girme olasılığının küçük çiftçilerin, ardından da sırasıyla ağırlıklı olarak transfer ve ücret geliri elde eden hanehalkları arasında yüksek olduğunu göstermektedir.

Yoksulların yarısına yakınının (% 48.3) toplam geliri içinde ağırlıklı olarak emek geliri elde eden ücret ve maaşlı hanehalklarından, beşte birinden biraz fazlasının (% 22.6) tarım girişimcisi geliri elde eden hanehalklarından geldiği görülmektedir. Yoksul bireylerin % 11.8'inin ağırlıklı olarak transfer geliri elde eden hanehalklarına, % 9.7'sinin de girişimci geliri elde eden hanehalklarına ait oldukları görülmektedir. Yoksulların arasında beklendiği gibi faiz geliri elde eden rantiyeler ihmal edilebilecek kadar az oranda (% 0.2)dır. Yoksulların % 7.4'ü ise hiçbir gelir türü toplam gelirinin % 50'sini aşmayan, farklı kaynaklardan gelir elde eden hanehalklarından gelmektedir.

ÇİZELGE: 32.YERLEŞİM YERLERİNE GÖRE % 20'LİK HANEHALKI DİLİMLERİNİN GELİR PAYLARI

Yerleşim Yerleri	1. % 20	2. % 20	3. % 20	4. % 20	5. % 20
Türkiye	4.86	8.63	12.61	19.03	54.88
Kır	5.57	10.14	14.80	21.79	47.70
Kent	4.83	8.19	11.87	17.90	57.22
Marmara	4.33	7.47	10.69	16.35	61.16
Ege	5.39	9.69	14.09	20.89	49.93
Akdeniz	5.25	9.05	13.23	19.59	52.88
İç Anadolu	5.07	9.11	13.77	21.89	50.16
Karadeniz	5.13	9.47	13.77	20.16	51.49
Doğu Anadolu	6.30	11.29	16.20	23.12	43.08
Güneydoğu Anadolu	7.08	11.15	14.90	20.73	46.13

Kaynak : ERDOĞAN; s.55.

Bu eşitsizlikler kentlerde kırsal bölgelere oranla daha yüksek gerçekleşmekte; eşitsizliklerin en fazla yaşandığı bölge Marmara Bölgesi olurken, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesi eşitsizliklerin en az yaşandığı, bir anlamda yoksullukta eşitliğin sağlandığı bölgeler olarak görülmektedir. Nitekim, gelirin nüfusun % 20'lik payları dağılımına baktığımızda Türkiye'de en alt % 20, toplam gelirin % 4.86'sını alırken, en üst % 20'lik küme gelirin % 54.88'ini almaktadır. Bu ayrımla bakıldığında kırsal alanda biraz daha dürüst bir gelir dağılımından söz edilebilse de, kentsel alanlarda gelir dağılımı adaletsizliğinin ilk ve son % 20'lik kesimler için Türkiye ortalamasından daha büyük adaletsizlikle % 4.83'e karşı % 57.22 olarak gerçekleşmektedir.

Ancak, işleme sokulan gelir bölgenin toplam geliri olduğu için bölge ge-

lirleri farklı olduğundan çok daha eşitlikçi gelir dağılımının varlığına ilişkin göstergeler zaten düşük bir gelirin yeniden dağılımında bu bağlamda somut araştırma sonuçları olmamakla birlikte, yoksulluğun Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da çok daha eşitlikçi bir biçimde paylaşıldığı deneysel sonucunu gündeme getirmektedir.

ÇİZELGE: 33. BÖLGELERE GÖRE KİŞİBAŞINA AYLIK VE GÜNLÜK YOKSULLUK SINIRLARI

	Yerleşim Yeri	Yoksulluk Sınırı		Yoksul Kişi Oranı (%)
		Aylık ($)	Günlük ($)	
EN AZ GIDA HARCAMASI	TÜRKİYE	31	1.0	15
	KENT	32	1.1	10
	KIR	29	1.0	21
	Marmara	32	1.1	7
	Ege	27	0.9	4
	Akdeniz	28	0.9	11
	İç Anadolu	25	0.8	12
	Karadeniz	30	1.0	19
	Doğu Anadolu	26	0.9	25
	Güneydoğu Anadolu	23	0.8	24
TEMEL GEREKSİNİMLER	TÜRKİYE	44	1.5	38
	KENT	44	1.5	34
	KIR	45	1.5	39
	Marmara	53	1.8	32
	Ege	54	1.8	27
	Akdeniz	56	1.9	35
	İç Anadolu	40	1.3	35
	Karadeniz	41	1.4	42
	D. Anadolu	34	1.1	40
	G. D. Anadolu	34	1.1	44

Kaynak : DPT; 2001, s. 141.

Konuya bir başka açıdan bakıldığında Türkiye, Dünya Bankası ölçütlerine göre mutlak yoksulluk sınırı açısından günlük 4 $ yoksulluk sınırı olan ülkeler grubunda olmakla birlikte, Türkiye ortalaması yoksulluk sınırını 1 $ kabul ederek, gıda harcamaları için ayrılan payları kazanamayan nüfusu ayrıştırırken, bölgeler arasında gelirleri de adeta göreli yoksulluk çalışması yapar gibi farklılaştırarak aşağıdaki sonuca varılmaktadır.

Türkiye'de yoksulluk sınırı 1 $, hatta İç Anadolu ve Güneydoğu Anadolu'da 0.80 $ olarak kabul eden çalışma sonuçlarına göre; Türkiye'de toplam yoksul oranı % 15 olarak görülmektedir. Güneydoğu Anadolu'da 0.80 $, Doğu Anadolu'da 0.90 $ düzeyinde kabul edilen yoksulluk sınırları açısından ise yoksul oranlarının her şeye karşın % 25'ler düzeyinde olduğu görülmektedir.

Nitekim Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da yaşayan her 4 kişiden biri olağanüstü gelir yoksuludur. Temel gereksinimlere ilişkin hesaplamalarda da günlük 1 $ sınırının ancak 1.5 $'a çıkarıldığını görmekteyiz. Dünya Bankası'nın Türkiye için öngördüğü 4 $ sınırı kullanılmaksızın, Türkiye toplam nüfusunun % 38'i, günlük 1.5 $'ın altında gelire sahip görülmektedir. Güneydoğu Anadolu'da, 0.80 $ sınırı kullanıldığında % 24 olan yoksul nüfus oranı 0.30 $'lık artışla 1.1 $'a çıkarıldığında yoksul oranı neredeyse nüfusunun yarısına tekabül eden % 44'e çıkmaktadır. Sadece günlük 0.30 $'lık bir gelirin toplumu ne kadar etkileyebileceği de ortaya konulmaktadır.

Mutlak yoksulluk ya da bilimsel yazındaki tanımlamasıyla gelir yoksulluğu için TÜRK-İŞ tarafından yapılan araştırmada en az ücret ile en az gıda harcaması için gerekli tutarlar dört kişilik aile büyüklüğü başat alarak hesaplanmıştır. Bu hesaplamaya göre bir yetişkin erkek, bir yetişkin kadın ile 15-19 yaş grubundan bir, 4-6 yaş grubundan bir çocuğun bulunduğu bir aile için gıda harcaması tutarı Şubat 2003 değerlerine göre açlık sınırı, 421.430.000 TL yoksulluk sınırı da 1.280.000.942 TL olarak hesaplanmıştır.

ÇİZELGE: 34.DÖRT KİŞİLİK AİLENİN GIDA HARCAMASI (TL/AY) (ŞUBAT-2003)

	Şubat '2002	Aralık'2002	Ocak'2003	Şubat'2003
Yetişkin İşçi	86.379.000.-	104.236.000.-	109.388.000.-	116.896.000.-
Yetişkin Kadın	70.270.000.-	86.435.000.-	91.287.000.-	95.982.000.-
15-19 Yaş Grubu Çocuk	89.684.000.-	111.476.000.-	117.856.000.-	123.443.000.-
4-6 Yaş Grubu Çocuk	62.368.000.-	77.910.000.-	82.837.000.-	85.109.000.-
(Açlık Sınırı)	308.700.000.-	380.056.000.-	401.369.000.-	421.430.000.-
(Yoksulluk Sınırı)	938.298.000.-	1.155.185.000.-	1.219.966.000.-	1.280.942.000.-

Kaynak: TÜRK-İŞ, Şubat-2003 Gıda Araştırması.

Ülkemizde yoksulluk sınırının saptanması ve bu sınırın genel kabul gören bir eşik olarak kabul edilmesi anlamında ciddi sıkıntılar görülmektedir. Yoksulluk sınırı hükümetler tarafından kabul edilseydi, o zaman en az (asgarî) ücretin de bu sınır çerçevesinde belirlenmesi gerekirdi. Oysa ülkemizde uygulanan en az ücret yoksulluk sınırının oldukça altında, hatta açlık sınırının da altında saptanmaktadır. Bugün ülkemizde üniversite bitirmiş birçok kamu görevlisi yoksulluk sınırının yarısından daha az ücret sıklıkla dile getirilen bir durumdur. O halde ya yoksulluk sınırının, ya da en az ücretin saptanması ve

göz önüne alınmasında yeni ölçütlere gereksinim olduğu bir gerçektir.

ÇİZELGE: 35.YOKSULLUK SINIRI VE ASGARİ ÜCRET

Yıllar	Ortalama Net Asgari Ücret		Ortalama Yoksulluk Sınırı	
	(TL/ay)	($/Ay)	(TL/ay)	($/Ay)
1988	66.235.-	44.-	530.000.-	348.-
1989	107.245.-	48.-	868.000.-	391.-
1990	194.591.-	72.-	1.494.000.-	551.-
1991	364.978.-	87.-	2.487.000.-	593.-
1992	676.881.-	98.-	4.338.000.-	642.-
1993	1.189.769.-	107.-	7.127.000.-	643.-
1994	2.062.100.-	69.-	15.177.000.-	507.-
1995	3.738.664.-	81.-	31.004.000.-	673.-
1996	7.966.467.-	97.-	57.433.000.-	700.-
1997	16.222.516.-	106.-	106.996.000.-	699.-
1998	28.473.718.-	108.-	202.467.000.-	770.-
1999	63.125.955.-	149.-	310.065.000.-	733.-
2000	83.736.900.-	133.-	459.326.000.-	732.-
2001	102.508.703.-	83.-	691.105.000.-	560.-
2002	173.907.737.-	122.-	977.662.000.-	685.-

Kaynak: TÜRK-İŞ, Şubat-2003 Gıda Araştırması.

(1) Yoksulluk sınırı, TÜRK-İŞ Gıda Harcaması esas alınarak hesaplanmıştır. 1996 yılından sonra yeni gıda harcaması serisi kullanılmıştır. 2002 yılı Temmuz itibariyle yıllık ortalamadır.

(2 ABD Dolarına çevirirken, Merkez Bankası yıl ortalaması efektif satış kuruna göre hesaplama yapılmıştır. 2002 yılı Temmuz ayı itibariyledir.

(3) Ortalama net asgari ücret, yürürlük tarihi esas alınarak ağırlıklı olarak hesaplanmıştır.

Çizelgeden 2001 yılında yaşanan ekonomik krizin özellikle alt gelir grubunu oluşturan asgari ücretlilerin aylık kazançları $ ölçeğinde krizle birlikte ortalama 1/3'den daha fazla azalmıştır.

4.4. Cinsiyet ve Yaşa Göre Kırsal Yoksulluk

Cinsiyet ve yaş bağlamında yoksulluk değerlendirildiğinde ortaya çıkan sonuçlar aşağıdaki çizelgede gösterilmiştir.

ÇİZELGE: 36. KIRSAL YOKSULLARIN YAŞ VE CİNSİYET DAĞILIMI

Yerleşim Yeri		Yaş	Toplam Yoksul Sayısı	Toplam Yoksul %	Kadın Yoksul Sayısı	Kadın Yoksul %	Erkek Yoksul Sayısı	Erkek Yoksul %
EN AZ GIDA HARCAMASI	Türkiye	Toplam	4 977 944	8.37	2 563 287	51.49	2 414 657	48.51
		0 –14	2 353 042	47.27	1 162 252	45.34	1 190 790	49.32
		15-64	2 414 197	48.50	1 295 217	50.53	1 118 980	46.34
		65+	210 705	4.23	105 818	4.13	104 887	4.34
	Kır	Toplam	3 617 566	72.67	1 849 734	72.16	1 767 832	73.21
		0 –14	1 685 530	46.59	818 887	44.27	866 643	49.02
		15-64	1 761 592	48.70	946 006	51.14	815 586	46.14
		65+	170 444	4.71	84 841	4.59	85 603	4.84
	Kent	Toplam	1 360 378	27.33	713 553	27.84	646 825	26.79
		0 –14	667 512	49.07	343 365	48.12	324 147	50.11
		15-64	652 605	47.97	349 211	48.94	303 394	46.91
		65+	40 261	2.96	20 977	2.94	19 284	2.98
TEMEL GEREKSİNİMLER	Türkiye	Toplam	14 458 178	24.30	7 478 712	51.73	6 979 466	48.27
		0 -14	6 110 451	42.26	3 044 658	40.71	3 065 793	43.93
		15-64	7 630 109	52.78	4 079 550	54.55	3 550 559	50.87
		65+	717 618	4.96	354 504	4.74	363 114	5.20
	Kır	Toplam	9 062 260	62.68	4 683 779	62.63	4 378 481	62.73
		0 –14	3 791 745	41.84	1 872 588	39.98	1 919 157	43.83
		15-64	4 719 485	52.08	2 540 396	54.24	2 179 089	49.77
		65+	551 030	6.08	270 795	5.78	280 235	6.40
	Kent	Toplam	5 395 918	37.32	2 794 933	37.37	2 600 985	37.27
		0 –14	2 318 706	42.97	1 172 070	41.93	1 146 636	44.08
		15-64	2 910 624	53.94	1 539 154	55.07	1 371 470	52.73
		65+	166 588	3.09	83 709	3.00	82 879	3.19

Kaynak : ERDOĞAN; s.40-41.

En az gıda harcaması maliyetine göre ;

Genel olarak yoksulların % 51.49'unu ve bunların da % 72.16'sını kırsal kesimde yaşayan kadınlar oluşturmaktadır. Kırsal bölgelerde kadınlar, kentsel alanlara oranla daha büyük bir yoksullukla karşı karşıyadır. Yoksulluk sınırı yükseltilse de kadınların yoksulluk oranlarında önemli bir değişiklik gözlenmemektedir. Yoksulların % 72.16'sını bu hesaplamayla da kadınlar oluşturmaktadır. 15-64 yaş grubundaki yoksulların kırsal alanda % 62.63'ünü kentlerde ise % 37.37'sini kadınlar oluşturmakta olup, özellikle kadınların kırsal alanda ücretsiz aile işçisi konumunu sürdürdüğü görülmektedir.

Kırsal-kentsel yoksulluğun toplam yoksullar açısından dağılımına bakıldığında; yoksullar arasında kırsal yoksulların payı en az gıda harcaması hesaplaması ile % 72.67 iken, kentsel yoksulların toplam yoksullar arasındaki payı % 27.33 olmaktadır.

Temel gereksinimlere göre ;

Kırsal yoksulluğun toplam yoksulluk içindeki payı oldukça yüksek olduğu söylenebilir. Kırsal yoksulların oranı % 62.68 iken, kentsel yoksulların oranı % 37.32'dir. Kırsal alanlarda % 62.63 olan kadınların 15-64 yaş grubundaki yoksulluk oranı kentlerde ise % 37.37 olmaktadır. Kırsal yoksullar arasında kadınlarda 15-64 yaş grubu yine en yüksek oran ile aynı yaş grubunun % 52.08'ini oluşturmaktadır.

4.5. Öğrenim Durumuna Göre Kırsal Yoksulluk

ÇİZELGE: 37.EĞİTİM DÜZEYİNE GÖRE YOKSULLUK ORANLARI

Eğitim Düzeyi	Kendi Grubu İçindeki Yoksulların Oranı (%)
Çok düşük	16,9
Düşük	12,3
Orta	13,0
Yüksek	12,5
Çok yüksek	1,8

Kaynak: TUSİAD; s.106.

Ortalama eğitim düzeylerine göre haneler en alt eğitim düzeyindeki haneden başlayarak beş gruba ayrılmıştır. Çizelge her bir küme içindeki bireylerin yüzde kaçının, ülke geneli için belirlenen yoksulluk çizgisinin altına düştüğünü gösterir.

İlkokul ve daha düşük eğitim düzeyini gösteren hanelerden gelen bireylerin % 16.9'u yoksulluk çizgisinin altındadır. Düşük, orta ve yüksek eğitimliler içindeki yoksul oranları birbirine yakın ve % 13 dolaylarındadır. Çok yüksek eğitim düzeyinde yer alan ortalama 15 yıldan fazla eğitim görmüş hane bireylerinin ise yalnızca % 1.8'i yoksulluk çizgisinin altında yaşamaktadır.

Ortalama eğitim düzeyi üniversite olan hanehalkları içinde yoksulluk oranının (% 12.5), ortalama eğitimi lise ve ortaokul düzeyinde olan hanehalklarının yoksulluk oranından hemen hemen hiçbir fark göstermemesi, çarpıcı bir sonuçtur. Aslında yüksek eğitimli grubun da eşitsizlik düzeyinin çok yüksek çıkması da bu sonucu doğrular niteliktedir. Türkiye'de üniversite

bitirmiş olmak, yoksulluktan kurtuluşun garantisi değildir.

ÇİZELGE: 38. KIRSAL YOKSULLARIN ÖĞRENİM DURUMLARI VE CİNSİYET DAĞILIMLARI

Yerleşim Yeri		Öğrenim Durumu	Toplam Yoksul Sayısı	Toplam Yoksul %	Kadın Yoksul Sayısı	Kadın Yoksul %	Erkek Yoksul Sayısı	Erkek Yoksul %
EN AZ GIDA HARCAMASI	Türkiye	Toplam	4 189 600	7.83	2 166 153	51.70	2 023 447	48.30
		Okuryazar değil	1 337 853	31.94	913 784	42.18	424 069	20.96
		Okuryazar, bir okul bitirmemiş	1 023 134	24.42	451 032	20.82	572 102	28.27
		İlkokul	1 630 185	38.91	754 597	34.84	875 588	43.27
		Ortaokul ve dengi	136 981	3.27	29 060	1.34	107 921	5.33
		Lise ve dengi	57 147	1.36	17 538	0.81	39 609	1.96
		Yüksekokul,üniversite	3 325	0.08	142	0.01	3 183	0.16
		Master, doktora	975	0.02	0	0.00	975	0.05
	Kır	Toplam	3 042 707	72.63	1 562 222	72.12	1 480 485	73.17
		Okuryazar değil	1 021 683	33.58	694 294	44.43	327 389	22.11
		Okuryazar, bir okul bitirmeyen	725 683	23.85	307 722	19.70	417 961	28.23
		İlkokul	1 190 776	39.13	546 088	34.96	644 688	43.55
		Ortaokul ve dengi	74 494	2.45	9 661	0.62	64 833	4.38
		Lise ve dengi	27 470	0.90	4 457	0.29	23 013	1.55
		Yüksekokul, üniversite	2 601	0.09	0	0.00	2 601	0.18
		Master, doktora	0	0.00	0	0.00	0	0.00
	Kent	Toplam	1 146 893	27.37	603 931	27.88	542 962	26.83
		Okuryazar değil	316 170	27.57	219 490	36.34	96 680	17.81
		Okuryazar, bir okul bitirmeyen	297 451	25.94	143 310	23.73	154 141	28.38
		İlkokul	439 409	38.30	208 509	34.53	230 900	42.52
		Ortaokul ve dengi	62 487	5.45	19 399	3.21	43 088	7.94
		Lise ve dengi	29 677	2.59	13 081	2.17	16 596	3.06
		Yüksekokul, üniversite	724	0.06	142	0.02	582	0.11
		Master, doktora	975	0.09	0	0.00	975	0.18
TEMEL GEREKSİNİMLER	Türkiye	Toplam	12 485 442	23.33	6 486 727	51.95	5 998 715	48.05
		Okuryazar değil	3 358 925	26.90	2 360 014	36.38	998 911	16.65
		Okuryazar, bir okul bitirmeyen	2 832 369	22.69	1 340 285	20.66	1 492 084	24.87
		İlkokul	5 303 777	42.48	2 499 924	38.54	2 803 853	46.75
		Ortaokul ve dengi	639 648	5.12	179 511	2.77	460 137	7.67
		Lise ve dengi	331 769	2.66	103 663	1.60	228 106	3.80
		Yüksekokul, üniversite	17 979	0.14	3 330	0.05	14 649	0.24
		Master, doktora	975	0.01	0	0.00	975	0.02
	Kır	Toplam	7 855 759	62.92	4 071 255	62.76	3 784 504	63.09
		Okuryazar değil	2 326 608	29.62	1 620 925	39.81	705 683	18.65
		Okuryazar, bir okul bitirmeyen	1 785 590	22.73	815 027	20.02	970 563	25.65
		İlkokul	3 285 500	41.82	1 536 952	37.76	1 748 548	46.20
		Ortaokul ve dengi	307 663	3.92	71 345	1.75	236 318	6.24
		Lise ve dengi	142 406	1.81	27 006	0.66	115 400	3.05
		Yüksekokul, üniversite	7 992	0.10	0	0.00	7 992	0.21
		Master, doktora	0	0.00	0	0.00	0	0.00
	Kent	Toplam	4 629 683	37.08	2 415 472	37.24	2 214 211	36.91
		Okuryazar değil	1 032 317	22.30	739 089	30.60	293 228	13.24
		Okuryazar, bir okul bitirmeyen	1 046 779	22.61	525 258	21.75	521 521	23.55
		İlkokul	2 018 277	43.59	962 972	39.86	1 055 305	47.67
		Ortaokul ve dengi	331 985	7.17	108 166	4.48	223 819	10.11
		Lise ve dengi	189 363	4.09	76 657	3.17	112 706	5.09
		Yüksekokul, üniversite	9 987	0.22	3 330	0.14	6 657	0.30
		Master, doktora	975	0.02	0	0.00	975	0.04

Kaynak : ERDOĞAN; s.42-43.

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

En az gıda harcaması maliyetine göre;

6 ve daha yukarı yaştaki bireyler açısından yapılan çalışmada, okul çağı nüfusunun % 7.83'ü yoksul kategorisine girmiş durumdadır. Kırsal yoksulların oranı % 72.63 iken kentsel yoksulların oranı % 27.27'dir.

Yoksulluk eğitim ilişkisi içinde incelendiğinde toplam yoksulların % 31.94'ünü okur-yazar olmayanlar, % 24.42'sini okur-yazar olup da bir okul bitirmeyenler, % 38.91'ini ise İlkokul mezunları oluşturmaktadır.

Yoksulların % 56.36'sını okur-yazar olmayan ve İlkokul diploması olmayanların toplamı oluşturmaktadır. Bu oran kırsal alanda % 67.43'e çıkarken, kentsel alanlarda % 53.51 olarak hesaplanmaktadır.

Çizelgeden çıkarılabilecek genellenebilir bilgi, yoksulluğun düşük eğitim düzeyi ile doğru orantılı bir artış içinde olduğu gerçeğidir. Toplam 4.199.600 olan okul çağındaki yoksulun 3.991.172'si (% 95.27'sinin) eğitimi hiç olmayanlar ile İlkokulu bitirecek kadar eğitim alanlar oluşturmaktadır.

Temel gereksinimler maliyetine göre;

Eğitim çağındaki nüfusun % 23.33'ü yoksuldur. Kırsal yoksulların oranı % 63.92 iken kentsel yoksulların oranı % 37.08'dir.

Kırsal yoksulların % 52.13'ünü okur-yazar olmayan ve okul bitirmeyenler oluşturmaktadır. İlkokul mezunları kırsal yoksulların % 43.59'unu oluşturmaktadır.

Eğitim düzeyi ilkokul mezuniyetine kadar olan kırsal yoksullar, toplam yoksulların % 41.82'sini oluşturmaktadır. Erkekler açısından aynı dilimin kırsal alanda bulunanlarının % 46.20'si yoksulken, kadınların oranı % 37.76'dır.

Eğitim düzeyleri açısından incelendiğinde, okur-yazar olmayan kırsal yoksullar içinde kadınların sayısının erkeklerin iki katını aştığı görülmektedir. Okur-yazar olup da bir okulu bitirmeyenlere bakıldığında ise ters bir ilişki görülür. Bu durumdaki kadın sayısı erkek sayısından daha azdır. Bu noktadan

bakıldığında ailenin eğitim harcamalarında kız çocuklarına erkek çocuklara oranla çok daha az şans tanıdığından söz edilebilir.

4.6. Bireylerin Medeni Durumuna Göre Kırsal Yoksulluk

Erdoğan çalışmasında 12 yaş ve üstündeki yaş grubunun medeni durumuna göre yoksulları değerlendirmiştir. DİE'nin gelir ile ilgili verileri çalışabilir işgücü kavramına göre yapıldığından, yetişkin olmayanlar da evlenmemiş grubuna girdiği için bu küme yüksek bir yoksulluk oranına sahip çıkmıştır. Türk Medeni Kanununa göre zorunlu hallerde velinin rızası ile evlenme yaşı kızlar için 15, erkekler için ise 17 olarak belirtildiğinden, hesaplamaya 12 yaş ve üstü grubun alınması, veri tabanının yanlış seçimi sonucu hiç evlenmemiş, çünkü yasal ve fiziksel olarak evlenmesi mümkün olmayan 12-15 yaş arası kızlarla 12-17 yaş arası erkek nüfusun da içerilmesi nedeniyle hiç evlenmemiş grubun olağandışı yükselmesine neden olmuştur.

Türkiye'de ortalama ilk evlenme yaşının kentsel alanda kadınlarda % 22.3, erkeklerde % 26.2, kırsal alanda ise kadınlarda % 21.7 erkeklerde % 25.2 olduğu (DİE, Yıllık Evlenme ve Boşanma İstatistikleri, 1997) gözetildiğinde, aşağıdaki çizelgedeki hiç evlenmemiş kategorisine dahil grubun oranının ihtiyatlı/sağlamcı kullanılması gereklidir.

ÇİZELGE: 39. KIRSAL YOKSULLARIN MEDENİ DURUMLARI VE CİNSİYET DAĞILIMLARI

Yerleşim Yeri		Medeni Durumu	Toplam Yoksul Sayısı	Toplam Yoksul %	Kadın Yoksul Sayısı	Kadın Yoksul %	Erkek Yoksul Sayısı	Erkek Yoksul %
EN AZ GIDA HARCAMASI	Türkiye	Toplam	3 130 273	6.91	1 671 024	53.38	1 459 249	46.62
		Hiç evlenmemiş	1 264 125	40.38	665 954	39.85	598 171	40.99
		Evli	1 732 894	55.36	893 268	53.45	839 626	57.54
		Eşi ölmüş	116 875	3.73	96 871	5.80	20 004	1.37
		Boşanmış	12 398	0.40	11 327	0.68	1 071	0.07
		Ayrı yaşıyor	3 981	0.13	3 604	0.22	377	0.03
	Kır	Toplam	2 288 298	73.10	1 220 610	73.05	1 067 688	73.17
		Hiç evlenmemiş	913 698	39.93	482 789	39.55	430 909	40.36
		Evli	1 275 717	55.75	657 242	53.85	618 475	57.93
		Eşi ölmüş	88 972	3.89	70 668	5.79	18 304	1.71
		Boşanmış	8 709	0.38	8 709	0.71	0	0.00
		Ayrı yaşıyor	1 202	0.05	1 202	0.10	0	0.00
	Kent	Toplam	841 975	26.90	450 414	26.95	391 561	26.83
		Hiç evlenmemiş	350 427	41.62	183 165	40.67	167 262	42.72
		Evli	457 177	54.30	236 026	52.40	221 151	56.48
		Eşi ölmüş	27 903	3.31	26 203	5.82	1 700	0.43
		Boşanmış	3 689	0.44	2 618	0.58	1 071	0.27
		Ayrı yaşıyor	2 779	0.33	2 402	0.53	377	0.10
TEMEL GEREKSİNİMLER	Türkiye	Toplam	9 729 385	21.47	5 124 832	52.67	4 604 553	47.33
		Hiç evlenmemiş	3 716 043	38.19	1 901 925	37.11	1 814 118	39.40
		Evli	5 566 780	57.22	2 858 240	55.78	2 708 540	58.83
		Eşi ölmüş	399 879	4.11	327 455	6.39	72 424	1.57
		Boşanmış	29 394	0.30	23 716	0.46	5 678	0.12
		Ayrı yaşıyor	17 289	0.18	13 496	0.26	3 793	0.08
	Kır	Toplam	6 118 408	62.89	3 237 734	63.18	2 880 674	62.56
		Hiç evlenmemiş	2 306 511	37.70	1 198 502	37.02	1 108 009	38.46
		Evli	3 512 496	57.40	1 807 456	55.83	1 705 040	59.19
		Eşi ölmüş	278 785	4.56	215 435	6.65	63 350	2.20
		Boşanmış	17 838	0.29	14 349	0.44	3 489	0.12
		Ayrı yaşıyor	2 778	0.05	1 992	0.06	786	0.03
	Kent	Toplam	3 610 977	37.11	1 887 098	36.82	1 723 879	37.44
		Hiç evlenmemiş	1 409 532	39.04	703 423	37.28	706 109	40.96
		Evli	2 054 284	56.89	1 050 784	55.67	1 003 500	58.21
		Eşi ölmüş	121 094	3.35	112 020	5.94	9 074	0.53
		Boşanmış	11 556	0.32	9 367	0.50	2 189	0.13
		Ayrı yaşıyor	14 511	0.40	11 504	0.61	3 007	0.17

Kaynak : ERDOĞAN; s.44.

En az gıda harcaması maliyetine göre;

Kırsal yoksulların toplam yoksullar içindeki payı % 73.10 iken, kadın ve erkekler açısından kırsal yoksulluk hemen hemen eşit biçimde kadınlarda % 73.05, erkeklerde % 73.17 olarak görülmektedir.

Kırsal yoksulların arasında kadınlar % 53.38, erkekler % 46.62'lik kesimi oluşturmaktadır. Kırsal alanda eşi ölmüş kadınların kırsal alanda küme içi ortalamalar açısından daha korunuyor görülmesine karşın, kırsal alanda boşanmış ya da ayrı yaşayan kadınların yoksul olma halinin çok daha yaygın

olduğu görülüyor. Kırsal alandaki 8.709 boşanmış ve 1.202 eşinden ayrı yaşayan kişinin tamamı kadınlardan oluşmaktadır. Buna karşılık eşi ölen toplam 88.972 kırsal yoksul kişinin 70.668'i de (% 79.42'si) kadınlardır.

Evli olma ya da olmamanın yoksullukla doğrudan bağlantısını kurmak çizelge verilerine göre olanaksızdır. Ancak eşi ölmüş, boşanmış ya da ayrı yaşayanlar açısından kırsal yoksulluk, kadınlar aleyhinedir.

Temel gereksinimler maliyetine göre;

Yoksulların toplamının % 62.89'u kırsal alanda, % 37.11'inin ise kentsel alanlarda bulunmakta; evlenmişler, hiç evlenmemişlere göre daha yoksul kalmaktadırlar.

Eşi ölmüş, boşanmış ve ayrı yaşayan kırsal yoksulların büyük bir kısmı kadındır. Evli ya da bekar olmak ya da olmamak yoksulluk açısından da, kadın ya da erkek yoksul olma açısından da genellenebilir bir farklılık yaratmamaktadır. Asıl olan cinsiyet ve medeni hal ayrımı gözetilmeksizin yoksul olma durumudur. Ancak eşi ölmüş, boşanmış ya da ayrı yaşayan kadın olmakla, yoksulluk arasında çok önemli bir bağıntının varlığı görülmektedir.

4.7. Çalışma Durumuna Göre Kırsal Yoksulluk

İşgücü düzeyi değişkeni, ailede çalışan birey sayısı, çalışma olanağı olan birey sayısına bölünerek elde edilmiş ve çok yetersiz işgücü düzeyinden çok yüksek işgücü düzeyine doğru beş grupta toplanmıştır.

ÇİZELGE: 40.İŞGÜCÜ DÜZEYİNE GÖRE YOKSULLAR

İşgücü Düzeyi	Kendi Grubu İçinde Yoksul Oranı (%)
Çok yetersiz (% 20'den az)	15,6
Yetersiz (% 20-40)	15,5
Orta (% 40-60)	13,5
Yüksek (% 60-80)	9,7
Çok yüksek (% 80'den fazla)	10,0

Kaynak:TUSİAD; s.107.

Ailede çalışan sayısı, çalışma yaşında olan bireylerin % 20 ve daha azı

olan "çok yetersiz" ve % 20 ve % 40 arası olan "yetersiz" işgücü düzeylerindeki bireylerin yoksulluk oranları birbirine çok yakındır (% 15.6 ve % 15.5). Çalışma çağında olanların yarısına yakınının çalıştığı orta düzeydeki işgücü grubunun yoksul oranı önemli bir düşüşle % 13.5 olmaktadır. İşgücü düzeyi yüksek (% 60-80 arası) ve çok yüksek (% 80'den fazla olan) olan hanelerde yer alan bireylerin yoksulluk oranları birbirine yakın ve % 10 dolayındadır.

ÇİZELGE: 41.KIRSALYOKSULLARIN ÇALIŞMA DURUMU

	Çalışma Durumu	Türkiye Yoksul Sayısı	Türkiye Yoksul %	Kır Yoksul Sayısı	Kır Yoksul %	Kent Yoksul Sayısı	Kent Yoksul %
EN AZ GIDA HARCAMASI	TOPLAM	3 130 273	6.91	2 288 298	73.10	841 975	26.90
	Çalışmayanlar	1 450 381	46.33	858 352	37.51	592 029	70.31
	- İşi yok	274 909	18.95	179 305	20.89	95 604	16.15
	- Öğrenci	292 549	20.17	145 974	17.01	146 575	24.76
	- Ev hanımı	661 876	45.63	374 106	43.58	287 770	48.60
	- Özürlü	21 847	1.51	14 528	1.69	7 319	1.24
	- Hasta	29 674	2.05	23 161	2.70	6 513	1.10
	- Emekli	15 720	1.08	4 704	0.55	11 016	1.86
	- İrat sahibi	9 296	0.64	7 868	0.92	1 428	0.24
	- Yaşlı	138 329	9.54	103 817	12.09	34 512	5.83
	- Diğer	6 181	0.43	4 889	0.57	1 292	0.22
	Çalışanlar	1 679 892	53.67	1 429 946	62.49	249 946	29.69
	- Ücretli, maaşlı	144 563	8.61	75 303	5.27	69 260	27.71
	- Yevmiyeli	278 227	16.56	164 461	11.50	113 766	45.52
	- İşveren	5 133	0.31	2 311	0.16	2 822	1.13
	- Kendi hesabına	414 375	24.67	365 644	25.57	48 731	19.50
	- Ücretsiz aile işçisi	837 594	49.86	822 227	57.50	15 367	6.15
TEMEL GEREKSİNİMLER	TOPLAM	9 729 385	21.47	6 118 408	62.89	3 610 977	37.11
	Çalışmayanlar	4 544 420	46.71	2 162 060	35.34	2 382 360	65.98
	- İşi yok	679 458	14.95	369 851	17.11	309 607	13.00
	- Öğrenci	1 024 894	22.56	421 420	19.49	603 474	25.33
	- Ev hanımı	2 135 464	46.99	923 059	42.69	1 212 405	50.89
	- Özürlü	61 727	1.36	36 240	1.68	25 487	1.07
	- Hasta	99 233	2.18	70 049	3.24	29 184	1.23
	- Emekli	133 118	2.93	56 600	2.62	76 518	3.21
	- İrat sahibi	28 855	0.63	21 654	1.00	7 201	0.30
	- Yaşlı	365 297	8.04	255 737	11.83	109 560	4.60
	- Diğer	16 374	0.36	7 450	0.34	8 924	0.37
	Çalışanlar	5 184 965	53.29	3 956 348	64.66	1 228 617	34.02
	- Ücretli, maaşlı	727 406	14.03	277 828	7.02	449 578	36.59
	- Yevmiyeli	815 707	15.73	362 946	9.17	452 761	36.85
	- İşveren	28 709	0.55	13 500	0.34	15 209	1.24
	- Kendi hesabına	1 322 629	25.51	1 105 049	27.93	217 580	17.71
	- Ücretsiz aile işçisi	2 290 514	44.18	2 197 025	55.54	93 489	7.61

Kaynak : ERDOĞAN; s.45-46.

En az gıda harcaması yöntemine göre;

Çocukların korunması hakkındaki uluslararası sözleşmeler 15 yaşın-

dan küçüklerin çalışmasının yasaklanması hükümlerini taşımakla birlikte, Türkiye gerçeğine göre 12-65 yaş grubu ekonomik işlevli/çalışan nüfustur. Erdoğan'ın çalışma durumuna ilişkin vermiş olduğu çizelgede çalışan ve çalışmayan 12 yaş üstü toplam nüfus 3.130.273'tür. Bunun % 73.10'u kırsal alanlarda, % 26.9'u kentsel alanlarda yaşamaktadırlar.

İşsizlerin yoksulluğu küme içi oranlar açısından % 18.95, çalışmayan yoksullar içinde engelliler % 1.51, yaşlılar % 9.54 ve hastalar % 2.05 ile yoksullukta öncelik almaktadır.

Mevcut yoksullar arasındaki dağılıma göre çalışmayan yoksulların % 45.63'ünü Türkiye genelinde ev kadınları oluştururken, ev kadınlığı kırsal kesimin % 43.58'sini, kentsel yoksullar arasında % 48.60 ile daha da önem kazanmaktadır. Çalışmayan yoksulların % 70.31'i kentlerde yoğunlaşırken, çalışan yoksulların % 57.5'i ücretsiz aile işçiliğinin yaygınlığı nedeniyle kırsal alanda yer almaktadır.

Temel gereksinim maliyetine göre;

Yoksulların % 53.30'u çalışan yoksullar olarak ortaya çıkmaktadır. Toplam yoksullar arasında kırsal yoksulluk % 62.89 ile kentsel yoksulluktan daha önemli gibi görünse de, toplam yoksullar içinde kentlerdeki çalışmayan yoksulların oranı % 65.98 ile tehlikeli boyutlara ulaşmaktadır. Kırsal alanda ise çalışanların yoksulluğu % 64.66 olarak görülürken, kentteki çalışan yoksul oranı % 34.02'de kalmaktadır. Erdoğan'ın bulgularına göre çalışmayanlar kümesi içinde ev hanımları % 47 ile en riskli grubu oluştururken, bunun % 42.69'u kırsal alanda, % 50.89'u kentsel alanlarda yaşamaktadır. Çalışan kırsal yoksullar arasında % 55.54'lük oranıyla ücretsiz aile işçisi en önemli yeri tutmaktadır.

4.8. Ekonomik İşleve Göre Kırsal Yoksulluk

Herhangi bir ekonomik işlevi yerine getirmek ya da uğraşmakla yoksulluğun dışına çıkılabilir mi? Kendi işini yönetenler açısından yoksulluk onlar için daha az bir risk taşımaktadır, ancak; emek gücü ile çalışanlar için bu risk

daha fazla görünmektedir. Aşağıda yer alan verilere göre Türkiye yoksullarının % 55.38'ini ekonomik işlevli durumda olan ve bir meslekle fiilen uğraşanlar ve % 73.52'sini tarım ve ormancılık alanında çalışanlar oluşturmaktadır.

ÇİZELGE: 42. KIRSAL YOKSULLARIN EKONOMİK İŞLEVLERİ

	Ekonomik İşlevler	Toplam Yoksul Sayısı	Yoksul %	Kırsal Yoksul	Kırsal Yoksul %	Kentsel Yoksul	Kentsel Yoksul %
EN AZ GIDA HARCAMASI	TOPLAM	3 250 579	6.84	2 387 892	73.46	862 687	26.54
	Ekon. işlevi olanlar	1 800 198	55.38	1 529 540	64.05	270 658	31.37
	Tarım, ormancılık	1 323 381	73.52	1 282 762	83.87	40 619	15.01
	Madencilik	6 868	0.38	6 610	0.43	258	0.10
	Üretim	118 713	6.59	57 396	3.75	61 317	22.65
	Elektrik, gaz, su	1 323	0.07	0	-	1 323	0.49
	İnşaat	150 978	8.39	95 287	6.23	55 691	20.58
	Top. ve perakende tic.	93 220	5.18	39 466	2.58	53 754	19.86
	Ulaştırma	39 104	2.17	17 911	1.17	21 193	7.83
	Mali kurumlar	2 790	0.15	964	0.06	1 826	0.67
	Toplum hizmetleri	63 821	3.55	29 144	1.91	34 677	12.81
	Ekon. işlevi olmayan	1 450 381	44.62	858 352	35.95	592 029	68.63
TEMEL GEREKSİNİMLER	TOPLAM	10 139 015	21.34	6 431 668	63.43	3 707 347	36.57
	Ekon. işlevi olanlar	5 594 595	55.18	4 269 608	66.38	1 324 987	35.74
	Tarım, ormancılık	3 670 632	65.60	3 460 100	81.03	210 532	15.89
	Madencilik	30 789	0.55	25 640	0.60	5 149	0.39
	Üretim	473 590	8.47	161 830	3.79	311 760	23.52
	Elektrik, gaz, su	5 294	0.09	1 779	0.04	3 515	0.27
	İnşaat	465 276	8.32	254 068	5.95	211 208	15.94
	Top. ve perakende tic.	441 340	7.89	151 849	3.56	289 491	21.85
	Ulaştırma	169 319	3.03	69 043	1.62	100 276	7.57
	Mali kurumlar	22 867	0.41	7 481	0.18	15 386	1.16
	Toplum hizmetleri	315 488	5.64	137 818	3.23	177 670	13.41
	Ekon. işlevi olmayan	4 544 420	44.82	2 162 060	33.62	2 382 360	64.26

Kaynak : ERDOĞAN; s.48.

En az gıda harcaması ölçütüne göre;

Ekonomik işlev kolu olarak Türkiye yoksullarının tarım ve ormancılık sektöründe çalışanlarının % 73.52'si yoksulken, kırsal alandaki yoksulların tarım sektöründe çalışan yoksullara oranı % 83.87'ye çıkmaktadır.

Kentsel yoksullar içinde ekonomik işlev kolu açısından en büyük yoğunlaşma yoksulların % 22.65'inin yer aldığı üretim sektörünü, % 20.58 ile inşaat, % 19.86 ile toptan ve perakende ticaret hizmetini sunanlar oluşturmaktadır.

Ekonomik işlevi bulunmayanların toplam oranı % 44.62 iken, bunun % 35.95'i kırsal kesimlerde, % 68.63'ü kentsel kesimde yaşamaktadır.

Temel gereksinimler maliyetine göre;

Ekonomik işlevi olup da yoksul olanların Türkiye toplamı içindeki payı % 55.18, bunların % 66.38'i kırsal yoksullardan oluşmaktadır. Yoksulların % 65.60'ı tarım kesimi çalışanlarıdır. Tarımın temel uğraşı alanı olduğu kırsal alanda ise tarım sektörü çalışanı yoksulların toplam ekonomik işlevli olan yoksullar içindeki payı % 81.03'e çıkmaktadır.

Ekonomik işlevi olmayanların bu grup içindeki oranı % 44.82 olurken, bunların % 33.62'si kırsal kesimde, % 64.26'sı kentsel alanlarda yaşamaktadırlar. Dolayısıyla kentlerdeki grubun çoğunluğunun (% 64.26) üretici olmadıkları ve kentsel nüfusun % 35.74'ünün üreten kesim olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

4.9. Meslek Durumlarına Göre Kırsal Yoksulluk

ÇİZELGE: 43. KIRSAL YOKSULLARIN MESLEK DURUMLARI

	Meslek Durumu	Toplam Yoksul Sayısı	Yoksul %	Kırsal Yoksul	Kırsal Yoksul %	Kentsel Yoksul	Kentsel Yoksul %
EN AZ GIDA HARCAMASI	TOPLAM	3 254 033	6.86	2 391 822	73.50	862 211	26.50
	Ekon.işlevi olanlar	1 803 652	55.43	1 533 470	64.11	270 182	31.34
	İlmi, teknik	12 399	0.69	3 679	0.24	8 720	3.23
	Müteşebbis	8 565	0.47	3 260	0.21	5 305	1.96
	İdari personel	4 378	0.24	2 228	0.15	2 150	0.80
	Ticaret	41 353	2.29	17 814	1.16	23 539	8.71
	Hizmet	84 271	4.67	46 286	3.02	37 985	14.06
	Tarım	1 313 456	72.83	1 273 970	83.08	39 486	14.61
	Tarım dışı	334 496	18.55	184 345	12.02	150 151	55.58
	Meslekleri saptanmamış	4 734	0.26	1 888	0.12	2 846	1.05
	Ekon.işlevi olmayan	1 450 381	44.57	858 352	35.89	592 029	68.66
TEMEL GEREKSİNİMLER	TOPLAM	10 123 728	21.33	6 432 617	63.54	3 691 111	36.46
	Ekon.işlevi olanlar	5 579 308	55.11	4 270 557	66.39	1 308 751	35.46
	İlmi, teknik	49 758	0.89	16 039	0.38	33 719	2.58
	Müteşebbis	46 345	0.83	24 346	0.57	21 999	1.68
	İdari personel	49 753	0.89	17 368	0.41	32 385	2.47
	Ticaret	208 624	3.74	69 563	1.63	139 061	10.63
	Hizmet	347 118	6.22	152 416	3.57	194 702	14.88
	Tarım	3 648 674	65.40	3 444 113	80.65	204 561	15.63
	Tarım dışı	1 209 194	21.67	538 132	12.60	671 062	51.27
	Meslekleri saptanmamış	19 842	0.36	8 580	0.20	11 262	0.86
	Ekon.işlevi olmayan	4 544 420	44.89	2 162 060	33.61	2 382 360	64.54

Kaynak : ERDOĞAN; s.49.

En az gıda harcaması yöntemine göre;

Ekonomik işlevi olanların % 55.43'ü yoksuldur ve bunların % 64.11'i kırsal kesimde yaşamaktadır. Bu grupta olanlardan tarımda çalışanlar % 72.83 ile en fazla yoksula sahip meslek grubudur. Kırsal kesimde, yoksul olup ta tarımla uğraşanların % 83.08'i yoksuldur. Kentsel yoksullar arasında ise en büyük grubu % 55.58'lik oranla tarım-dışı işlerde çalışıp ta yoksul olanlar oluşturmaktadır. Bu da kırsal kesim için en önemli çalışma alanının tarımsal çalışmalar olduğunu göstermektedir.

Ekonomik işlevi olmayanların oranı genelde % 44.57'dir ve bunların % 68.66'sı kentlerdedir.

Temel gereksinimler maliyeti yöntemine göre ;

Ekonomik işlevi olanların % 55.11'i yoksuldur ve bunların % 66.39'u kırsal kesimde yaşamaktadır. Bu grupta olanlardan tarımda çalışanlar % 65.40 ile en fazla yoksula sahip meslek grubudur. Kırsal kesimde, yoksul olup ta tarımla uğraşanların % 80.65'i yoksuldur. Kentsel yoksullar arasında ise en büyük grubu % 51.27'lik oranla tarım-dışı işlerde çalışıp ta yoksul olanlar oluşturmaktadır.

Ekonomik işlevi olmayanların oranı genelde % 44.89'dur ve bunların % 64.54'ü kentlerdedir.

4.10. Hanehalkı Bireşimine Göre Kırsal Yoksulluk

ÇİZELGE: 44.YOKSUL HANEHALKI BİREŞİMİ DAĞILIMI

Hanehalkı Bireşimi			Türkiye		Kır		Kent	
			Yoksul (%)		Yoksul (%)		Yoksul (%)	
			Hane halkı	Birey	Hane halkı	Birey	Hane halkı	Birey
EN AZ GIDA HARCAMASI	Tek kişilik	Toplam	1.87	1.87	2.25	2.25	0.14	0.14
		30 yaşın altında	1.47	1.47	2.48	2.48	0.00	0.00
		30-64 yaş	1.62	1.62	1.73	1.73	0.00	0.00
		65+ yaş	2.10	2.10	2.55	2.55	0.28	0.28
	Çift kişilik	Toplam	2.13	2.13	3.33	3.33	0.65	0.65
		çift olmayanlar	2.03	2.03	2.92	2.92	0.67	0.67
		çocuksuz çift	2.14	2.14	3.39	3.39	0.64	0.64
	Çocuklu ebeveyn	Toplam	7.00	10.26	11.07	15.01	3.65	5.52
		bir çocuklu (<14yaş)	0.92	0.92	2.69	2.69	0.31	0.31
		bir çocuklu (15+yaş)	1.27	1.27	1.62	1.62	0.76	0.76
		iki çocuklu (<14yaş)	2.50	2.50	3.87	3.87	1.82	1.82
		iki çocuklu (15+yaş)	1.23	1.23	3.12	3.12	0.03	0.03
		üç ve daha çok çocuklu (<14yaş)	17.29	19.47	21.19	23.26	11.15	12.94
		üç ve daha çok çocuklu (15+yaş)	6.65	9.12	9.95	12.89	3.03	4.35
	Çocuklu yalnız ebeveyn	Toplam	5.47	8.54	6.23	9.37	4.25	7.08
		bir çocuklu (<14yaş)	6.94	6.94	10.34	10.34	1.68	1.68
		bir çocuklu (15+yaş)	1.81	1.81	2.24	2.24	0.85	0.85
		iki çocuklu (<14yaş)	3.05	3.05	3.62	3.62	2.79	2.79
		iki çocuklu (15+yaş)	1.54	1.54	2.06	2.06	1.24	1.24
		üç ve daha çok çocuklu (<14yaş)	15.84	18.48	11.64	14.75	23.07	24.37
		üç ve daha çok çocuklu (15+yaş)	6.89	8.76	8.82	10.72	4.30	5.31
	Eşli diğer kişiler	Toplam	6.24	8.61	9.49	12.32	3.33	4.68
	Eşsiz diğer kişiler	Toplam	8.32	11.96	12.81	17.92	4.39	6.36
TEMEL GEREKSİNİMLER	Tek kişilik	Toplam	16.81	16.81	16.59	16.59	5.56	5.56
		30 yaşın altında	1.47	1.47	2.48	2.48	0.00	0.00
		30-64 yaş	11.12	11.12	9.13	9.13	5.47	5.47
		65+ yaş	23.16	23.16	23.60	23.60	6.42	6.42
	Çift kişilik	Toplam	9.83	9.83	12.64	12.64	5.72	5.72
		çift olmayanlar	10.09	10.09	13.76	13.76	8.17	8.17
		çocuksuz çift	9.78	9.78	12.48	12.48	5.16	5.16
	Çocuklu ebeveyn	Toplam	21.88	27.72	23.81	29.90	20.12	24.74
		bir çocuklu (<14yaş)	8.32	8.32	7.60	7.60	9.59	9.59
		bir çocuklu (15+yaş)	8.32	8.32	7.06	7.06	5.64	5.64
		iki çocuklu (<14yaş)	14.77	14.77	12.00	12.00	18.05	18.05
		iki çocuklu (15+yaş)	8.11	8.11	7.56	7.56	9.59	9.59
		üç ve daha çok çocuklu (<14yaş)	43.51	46.00	42.69	44.79	42.03	44.47
		üç ve daha çok çocuklu (15+yaş)	20.50	24.82	20.46	24.73	18.40	21.58
	Çocuklu yalnız ebeveyn	Toplam	20.22	27.72	23.34	29.95	17.45	23.99
		bir çocuklu (<14yaş)	19.77	19.77	35.41	35.41	14.33	14.33
		bir çocuklu (15+yaş)	8.39	8.39	12.38	12.38	7.78	7.78
		iki çocuklu (<14yaş)	21.44	21.44	19.03	19.03	21.17	21.17
		iki çocuklu (15+yaş)	6.28	6.28	4.80	4.80	5.87	5.87
		üç ve daha çok çocuklu (<14yaş)	49.74	54.11	38.55	42.67	50.58	52.73
		üç ve daha çok çocuklu (15+yaş)	27.17	29.11	34.76	36.21	26.43	28.65
	Eşli diğer kişiler	Toplam	20.71	24.97	21.68	26.05	19.11	22.51
	Eşsiz diğer kişiler	Toplam	20.92	25.52	22.14	27.11	21.48	24.99

Kaynak : ERDOĞAN; s.50-51.

En az gıda harcaması maliyetine göre; çocuklu ebeveynler grubunda, genelde hanehalklarının % 7'si, bireylerin ise % 10.26'sı yoksuldur. Bu grup-

taki 14 yaşından küçük 3 ve daha çok çocuklu hanelerin yoksul oranı % 17.29'dur. Türkiye'de hanehalkında birey sayısı arttıkça yoksul hanehalkı ve birey oranı da artmaktadır.

Hemen hemen aynı yoksulluk oranları, çocuklu yalnız ebeveynler grubunda da elde edilmektedir. Kırsal alanda yaşayanlar, kenttekilere göre daha fazla oranda yoksul hanehalkına ve bireye sahiptir.

Temel gereksinimlere göre; çocuklu ebeveynler grubunda, genelde hanehalklarının % 21.88'i, bireylerin ise % 10.72'si yoksuldur. Bu gruptaki 14 yaşından küçük 3 ve daha çok çocuklu hanelerin yoksul oranı % 14.77'dir. Yine hanelerde çocuk sayısı arttıkça yoksulluğun arttığı görülmektedir. Bu sonuç, önceki kısımlarda değinilen ücretsiz aile işçiliği için çocukların ne kadar önemli bir yeri olduğunun da açık bir göstergesidir. Kısaca kırsal yoksullar için çocuk ücretsiz aile işçiliğinin en önemli kaynağıdır.

4.11. Oturduğu Konutun Özelliğine Göre Kırsal Yoksulluk

Hanehalkının oturduğu konutun özelliklerine göre yapmış olan değerlendirmede saptanan kırsal-kentsel durum toplamının Türkiye toplamı ile eşitlenmeme hali bu çalışmada da sürmektedir. Grup içi yüzdelerdeki sapmalar nedeniyle oranların değerlendirmeye alınmasının çok da doğru olmayacağı kanısına varılmıştır. Ancak, sayısal bilgiler yoksulların oturdukları konutun durumuna ilişkin olarak gerek en az gıda harcaması ve gerekse temel gereksinimler ölçütleri açısından benzer sonuçlar vermektedir.

ÇİZELGE: 45. KIRSAL YOKSULLARIN OTURDUĞU KONUTUN ÖZELLİĞİ

	Konutun Özelliği		Yoksul Hane Oranları		
			Türkiye%	Kır%	Kent%
EN AZ GIDA HARCAMASI	Isıtma dizgesi	Toplam	5.66	8.38	3.03
		Sobalı	6.19	8.45	3.54
		Kaloriferli	0.09	0.00	0.09
		Öte	1.55	5.32	0.76
	Konutun büyüklüğü m2	Toplam	5.66	8.38	3.03
		0-50	12.99	15.32	9.34
		51-79	8.26	11.74	4.65
		80-100	4.69	7.36	2.29
		101-150	2.94	4.28	1.79
		150+	3.49	4.90	1.00
	Konutun tipi	Toplam	5.66	8.38	3.03
		Lüks bina	0.00	0.00	0.00
		Ev	8.00	8.80	5.46
		Apartman	0.81	1.26	0.82
		Gecekondu	6.49	19.98	4.71
	Mülkiyet durumu	Toplam	5.66	8.38	3.03
		Ev sahibi	6.20	8.91	2.27
		Kiracı	4.53	4.75	4.69
		Lojman	1.69	1.70	0.90
		Öte	4.58	6.68	2.95
	Konutun bulunduğu sokağın özelliği	Toplam	5.66	8.38	3.03
		Gelişmiş	3.78	6.63	1.02
		Gelişmemiş	8.27	10.49	5.66
		Gecekondu	3.03	0.00	3.31
TEMEL GEREKSİNİMLER	Isıtma dizgesi	Toplam	19.31	20.36	17.31
		Sobalı	21.00	20.52	20.01
		Kaloriferli	1.23	1.10	1.46
		Öte	7.28	15.67	6.30
	Konutun büyüklüğü m2	Toplam	19.31	20.36	17.31
		0-50	42.22	34.07	44.03
		51-79	25.75	25.76	26.24
		80-100	16.64	18.56	14.52
		101-150	11.97	13.36	9.36
		150+	9.27	11.52	6.10
	Konutun tipi	Toplam	19.31	20.36	17.31
		Lüks bina	9.67	6.80	12.53
		Ev	25.92	21.36	27.75
		Apartman	5.41	4.25	7.54
		Gecekondu	22.49	35.53	26.95
	Mülkiyet durumu	Toplam	18.56	28.68	4.30
		Ev sahibi	19.31	20.36	17.31
		Kiracı	19.71	21.07	14.14
		Lojman	19.37	14.86	24.08
		Öte	6.32	5.22	4.44
	Konutun bulunduğu sokağın özelliği	Toplam	18.40	21.40	17.91
		Gelişmiş	19.31	20.36	17.31
		Gelişmemiş	14.08	17.25	8.74
		Gecekondu	26.11	24.14	27.68

Kaynak : ERDOĞAN; s.52-53.

Çizelgeye göre; yoksulların ister kentsel, ister kırsal alanda olsunlar, neredeyse tamamına yakın bir oranı sobalı evlerde oturmaktadırlar. Yine

yoksullarımız, Türkiye genel inşaat ölçünleri uyarınca dar gelirli konutu olarak tanımlanan 100 m²'nin altındaki konutlarda barınmakta olup, bu konutların büyük bölümü müstakil ev ya da gecekondulardır. Yoksulların hemen hemen tamamı kiracıdırlar. Ancak ev sahibi olup, yoksul olanlar da vardır. Ev sahibi yoksulların önemli bir kısmı gecekondu sahipleridir ve ev sahipliği yoksulluğu gidermek açısından önemli bir etki yaratmamaktadır.

4.12. Doğal Yıkımlardan Kaynaklanan Yoksulluk

Türkiye'nin % 92'si deprem riski altında olup, özellikle Karadeniz Bölgesinde sel ve toprak kayması nedeniyle hemen hemen her yıl önemli maddi hasarlar ortaya çıkmaktadır. 1999 yılının 17 Ağustos ve 12 Kasım tarihlerinde Türkiye'de Marmara Bölgesinde yaşanan deprem felaketlerinden etkilenen insan sayısı kesin olarak belirlenmemiş olmakla birlikte Gölcük Depremi'nde 15.466 kişi, Düzce Depremi'nde de 792 kişi yaşamını yitirmiştir.[292]

17.08.1999 tarihinde Güneydoğu Marmara Bölgesi'nde yerel saat ile sabaha karşı 3.02' de Mw =7.4, Md=6.7 (Deprem Araştırma Dairesi "DAD" verilerine göre) olan büyük bir deprem oluşmuştur. Depremin merkez üssü Türkiye'nin kuzeybatısında Kocaeli kent merkezinin yaklaşık 12 km güneydoğusunda Gölcük İlçesi civarındadır. Deprem, Bolu İl merkezi ve Düzce arasında da hasara neden olmuştur. Toplam maddi hasarın ise 4.5 katrilyon Türk Lirası (10 milyar $) olduğu tahmin edilmektedir.[293]

---

[292] Murat NURLU, Orhan CERİT ve Fikret SEZEN, **17 Ağustos 1999 Gölcük ve 12 Kasım 1999 Düzce Depremleri Tektonik İncelemesi**, Afet İşleri Genel Müdürlüğü Deprem Araştırma Dairesi Yayını, Ankara, 06.12.1999.

[293] NURLU ve Diğerleri, s.4-5.

ÇİZELGE: 46. 17 AĞUSTOS 1999 GÖLCÜK DEPREMİ'NDE YERLEŞİM BİRİMLERİNE GÖRE TOPLAM ÖLÜ VE YARALI SAYISI

Yerleşim Birimi	Toplam Ölü Sayısı	Toplam Yaralı Sayısı
Gölcük	4656	5084
Kocaeli	4088	4147
Sakarya	2627	5084
Yalova	2501	4472
İstanbul	978	3547
Bolu	264	1163
Bursa	263	333
Eskişehir	86	83
Zonguldak	3	26
Tekirdağ	-	35
Toplam	15466	23954

Kaynak: 12.09.1999 tarihi itibariyle Başbakanlık Kriz Merkezi verileri.

Gölcük depreminin meydana geldiği 17 Ağustos 1999 tarihinden yaklaşık üç ay sonra 12.11.1999 tarihinde merkez üssü Düzce İli ve civarında yerel saat ile akşam 6.56'da Md=7.2 (Ankara Deprem Araştırma Dairesi-DAD, Kandilli); Ms=7.3, Mw=7.1, Mb=6.5 (USGS NEİC) olan büyük bir deprem oluşmuştur. Depremin gözlemsel olarak merkez üssü Türkiye'nin kuzeybatısında Düzce ilinin 8 km güneydoğusundaki Girevli (Ovapınar) yerleşim merkezidir. [294] Ölü ve yaralı sayısının illere göre dağılımına bakılacak olursa en fazla hasarın Düzce merkezinde olduğu aşağıdaki çizelgede görülmektedir. Depremin Kaynaşlı ve Bolu yerleşim birimlerinde de etkili olduğu görülmektedir.

[294] NURLU ve Diğerleri, s.18-19.

ÇİZELGE: 47.12 KASIM 1999 DÜZCE DEPREMİ'NDE YERLEŞİM BİRİMLERİNE GÖRE TOPLAM ÖLÜ VE YARALI SAYISI

Yerleşim Birimi	Ölü – Yaralı Sayısı		Konutlardaki Hasar		
	Toplam Ölü Sayısı	Toplam Yaralı Sayısı	Yıkık/Ağır Hasar	Orta Hasar	Hafif Hasar
Bolu (Merkez)	46	354	1788	2714	3070
Düzce (Merkez)	380	2800	4490	894	759
Kaynaşlı	310	544	1224		
Gölyaka	1	68	118	69	267
Konuralp	35	408	131	36	333
Akçakoca	2	96			
Beyköy	9	120			
Cumayeri		39	63		
Gümüşova		34	26	96	145
Çilimli			10	48	41
Yığılca ve Köyleri		42			
Zonguldak	3	189			
Eskişehir	1				
Adapazarı	4	168			
Kocaeli		27			
Gölcük		34			
Yalova	1	25			
Toplam	792	4948	7850	3857	4615

Kaynak: 1.12.1999 tarihi itibariyle Başbakanlık Kriz Merkezi verileri.

Deprem bölgesinde barınma koşullarının aniden ortadan kalkmasıyla temel gereksinim maddeleri olan gıda, giyim ve temizlik maddelerine olan aşırı gereksinim, anılan bölgede çalışsın çalışmasın insanların topluca yoksul olduğunun en önemli göstergesidir. Buna bir de işsizlik eklenirse, deprem bölgesinde yoksulluk, çok daha derin ve yoğun hale gelmektedir. Deprem bölgesinde acil yardım amaçlı prefabrik ev üretim sürecinde yöre işsizlerinin çalıştırılması yerine genelde zaman kısıtı gözetilerek, konutlar bir başka yerde (genelde Ankara'da merkez tesislerde) bitmiş hale getirildikten sonra teknik beceri gerektiren montaj işlemleri yörede gerçekleştirilmiştir. Bu sürecin doğal sonucu, yörede yoğun inşaat faaliyetlerine karşılık önemli bir işlendirme etkisinin görülmemesi olmuştur. 12 Kasım 1999 Düzce Depremi'nin ardından, depremden etkilenen nüfusun 300 bini aştığı kestirilmektedir.

17 Ağustos Depremi sonrası yapılan yasal düzenlemelerle depremlerin verdiği hasarların giderilmesi konusunda depremzedelere birçok kolaylıklar

sağlanmıştır.[295]

Doğal yıkım zararları nedeniyle ortaya çıkan ani ve kitlesel yoksullaşma deprem bölgesiyle sınırlı değildir. Ülkenin diğer kesimlerinde ekonomik krizlerden kaynaklanan yoksulluk öne çıkarken, doğal yıkım alanlarındaki yoksullukta doğal faktörler daha etkili olmaktadırlar. Bilimsel veriler deprem riskinin yerleşmelerin yoğunlaştığı bölgeler için arttığını göstermektedir.[296] Türkiye'nin yaşanan son yıkımlardan yalnız yerleşme yerinin seçimi ve bina güvenliğinin sağlanması açısından değil, aynı zamanda olabilecek doğal yıkımlar sonrası ortaya çıkması beklenen yoksullaşmanın giderilmesi noktasında da temel politika ve stratejilerini oluşturmasının gerekliliği ortadadır.

---

[295] 4452 Sayılı Doğal Afetlere Karşı Alınacak Önlemler ve Doğal Afetler Nedeniyle Doğan Zararların Giderilmesi İçin Yapılacak Düzenlemeler Hakkında Yetki Kanunu, **Resmi Gazete**, Tarih: 29.8.1999, Sayı: 23801 (asıl)

Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanuna Geçici Maddeler Eklenmesine Dair Kanun Hükmünde Kararname Karar Sayısı, KHK/580, **Resmi Gazete**, Tarih: 13-10-1999, Sayı: 23845 (1.Mükerrer)

[296] Ramazan DEMİRTAŞ ve Rüçhan YILMAZ, "Türkiye'nin Sismotektoniği", http://angora.deprem.gov.tr/jpg/Turkiye.htm (20.08.2003)

Aykut BARKA & G. WESNOUSKY, "Potential of A Large Earthquake in Erzincan Region Following The 1992 Earthquake, M= 6.9, Preliminary Trench Study Results", in **Proceedings of The Workshop on Paleoseismology**, 1994, USGS., Open-File Report 94-568, p.14.

Ramazan DEMİRTAŞ ve Rüçhan YILMAZ, "13 Mart 1992 Erzincan Depremi Raporu", Bay. ve İsk. Bak. Afet İşleri Genel Müd. Deprem Arş.Dai.Bşk. Yayını, Haziran 1993, Ankara.

R. DEMİRTAŞ, R. YILMAZ, H.BERCHEMER, & B.BAIER, "13 Mart 1992 Erzincan Depremi Yüzey Kırıkları, Artçı Sarsıntıları ve 17 Ekim 1989 Loma Prieta Depremi İle Karşılaştırılması", **TJK Bül.**, 1994,Sayı, 9, 77-90.

Ramazan DEMİRTAŞ, "Kuzey Anadolu Fay Zonunun Batı Kesiminde Taşkesti-Çayköy (Bolu-Adapazarı) Arasında Trench Çalışmaları", **TJK Bül.**, 1994, Sayı 9, 62-76.

R.DEMİRTAŞ, S. KARAKISA, A. YATMAN, B. BARAN, S. ZÜNBÜL, Y. IRAVUL, N. ALTIN ve R. YILMAZ, "1 Ekim 1995 Dinar Depremi Mekanizması", **DAD Bül.**, 1996, Sayı, 74.

Celal ŞENGÖR, N. GÖRÜR and F. ŞAROĞLU, "Strike-slip Faulting and Related Basin Formation in Zones of Tectonic Escape, Turkey As A Case Study", in **Strike-Slip Deformation, Basin Formation And Sedimentation**, Edited by Kevin T. Biddle and Nicholas Christie-Blick), Society of Economic Paleontologists and Mineralogists, 1985, Special Publ. No. 37.

4.13. Göç ve Yoksulluk

Göç, insanların içinde yaşadıkları doğal çevre ve sosyo-kültürel çevreden ayrılarak başka doğal çevre ve sosyo-kültürel çevreye girmesidir. Bu tanım göçü sonuçları bakımından kapsamakta iken, kuşkusuz göçü harekete geçiren nedenler ve göçün etmenleri farklılıklar göstermektedir. Göç, günümüzde çoğunlukla ekonomik nedenlerle, yoksulluk ve işsizliğin yarattığı koşulların etkisiyle gönüllü olarak oluşabilir. Öte yandan göç, iklim şartlarının bozulması sonucu çevresel bir nedenden de kaynaklanabilir. Bunların yanında bireylerin devletlerden ya da kamu gücünü kullananlardan baskı görmeleri ya da baskı görebilecekleri korkusu, bir başka ancak farklı göç sebebini oluşturmaktadır.

Ülke genelinde kırsal yoksullaşmaya bağlı olarak yaşanmakta olan göç olgusu 1950'lerden bu yana gündemdedir. 1970'li yıllara kadar kırsal alandan kademeli göç ve göçerler açısından göçülen noktada göreli gönenç düzeyi artışı tartışmaları yapılırken, 1980'li yılların ortalarından itibaren terör yüzünden can ve mal güvenliği talebi göç nedenleri arasına katılmıştır. Göç hareketlerinin kırsal yoksulluk açısından önemi, kırsal kesimdeki yoksulluğun göçün en önemli nedenlerinden birisi olmasıdır.

ÇİZELGE: 48. NET GÖÇ VEREN İLLERİN NET GÖÇ ORANLARI (1980-1990)

İller	Net Göç Oranı	
	1980-1985	1985-1990
Tunceli	-127	-154
Kars	-78	-164
Erzurum	-64	-113
Gümüşhane	-56	-134
Ağrı	-54	-95
Sivas	-54	-106
Artvin	-52	-99
Muş	-51	-100
Bingöl	-45	-88
Giresun	-44	-74
Erzincan	-43	-93
Siirt	-42	-51
Sinop	-39	-89
Çankırı	-38	-61
Adıyaman	-37	-38
Bitlis	-37	-72
Ordu	-36	-55
Trabzon	-36	-68
Çorum	-33	-58
Rize	-33	-84
Amasya	-32	-60
Elazığ	-32	-46
Mardin	-32	-70
Yozgat	-30	-64
Tekirdağ	-28	-67
Afyon	-27	-38
Kastamonu	-27	-66
Kırşehir	-27	-80
Van	-27	-38
Niğde	-23	-33
Malatya	-22	-54
Ş.Urfa	-22	-30
Zonguldak	-20	-29
Burdur	-18	-37
Diyarbakır	-16	-35
Edirne	-15	-21
Isparta	-15	-17
K.Maraş	-15	-42
Samsun	-14	-29
Bolu	-11	-9
Kırklareli	-8	-21
Hakkari	-7	-33
Kayseri	-7	-19
Konya	-7	-16
Nevşehir	-6	-41
Çanakkale	-5	-5
Gaziantep	-5	-1

Kaynak: Rahmi YAMAK, Nebiye YAMAK; "Türkiye'de Gelir Dağılımı Ve İç Göç" http://www.sbe.deu.edu.tr/SBEWEB/dergi/dergi01/yamak.htm *(20.4.2002)*

1980-1985 döneminde net göç veren iller sıralamasının ilk beşini sırasıyla, Tunceli, Kars, Erzurum, Gümüşhane ve Sivas illeri oluşturmuştur. Bu

beş ilin verdiği net göç Türkiye toplamının yaklaşık % 10'luk bir kısmına karşılık gelmektedir. 1980-1985 döneminde toplam 67 ilin 48'i aldığından fazla göç vermiş ve neticede net göç oranı negatif olmuştur. 1980-1985 döneminde net göç veren 48 ilin 39'unda kişi başına düşen gelir Türkiye ortalamasının altında kalmıştır. Geri kalan 9 ilin, kişi başına düşen ortalama gelir rakamları Türkiye ortalamasının üzerinde olmasına karşın net göç vermişlerdir. Bu iller; Elazığ, Burdur, Edirne, Isparta, Bolu, Kırklareli, Konya, Nevşehir ve Çanakkale'dir. 1985-1990 dönemi net göç veren iller sıralaması bakımından bir önceki beş yıllık dönemle büyük bir benzerlik göstermekte ve ilk beşi yine aynı iller oluşturmaktadır.[297]

[297] Rahmi YAMAK, Nebiye YAMAK "Türkiye'de Gelir Dağılımı ve İç Göç" , s.1-3. http://www.sbe.deu.edu.tr/SBEWEB/dergi/dergi01/yamak.htm (20.4.2002).

ÇİZELGE: 49. NET GÖÇ ALAN İLLERİN NET GÖÇ ORANLARI

İller	Net Göç Oranı	
	1980-1985	1985-1990
Kocaeli	65	108
İstanbul	58	108
İçel	56	68
Bursa	40	62
İzmir	40	64
Antalya	32	90
Adana	16	16
Eskişehir	16	11
Aydın	14	27
Sakarya	13	10
Ankara	12	22
Tekirdağ	9	47
Bilecik	8	20
Manisa	7	21
Muğla	7	33
Balıkesir	4	5
Denizli	4	15

Kaynak: YAMAK Rahmi, YAMAK Nebiye "Türkiye'de Gelir Dağılımı Ve İç Göç" http://www.sbe.deu.edu.tr/SBEWEB/dergi/dergi01/yamak.htm *(20.4.2002)*

1980-1985 döneminde net göç alan iller sıralamasının ilk beşini ise, Kocaeli, İstanbul, İçel, Bursa ve İzmir oluşturmuştur. Bu illerin almış olduğu net göç ise Türkiye toplamının % 36'sını temsil etmektedir. 1985-1990 döneminde net göç alan iller sıralamasının ilk beşinde sadece Bursa yerini Antalya'ya bırakmıştır. Bu dönemde söz konusu beş ilin aldığı net göç, Türkiye toplamının % 41'ini temsil etmiştir ve giderek artan bir süreci kapsamaktadır. 1985-1990 döneminde ise 49 il aldığından fazlasını göç verirken, geri kalan 18 il verdiğinden fazlasını almıştır.[298]

Uluslararası çalışmalarda da göç ile yoksulluk arasında ciddi bir nedensellik ilişkisi kurulmaktadır. Türkiye'de büyük boyutlarda varlığı bilinen göç ile yoksulluk arasındaki ilişkinin gerçek düzeyini ve boyutlarını ortaya koyacak çalışmaların eksikliğinin giderilmesi gerekmektedir. Ancak, doğru bir veri tabanına ulaşıldıktan sonra göçten kaynaklanan yoksullukların giderilmesi için gerekli stratejilerin oluşturulması olanaklıdır.

---

[298] Rahmi YAMAK, Nebiye YAMAK "Türkiye'de Gelir Dağılımı ve İç Göç" , s.1-3. http://www.sbe.deu.edu.tr/SBEWEB/dergi/dergi01/yamak.htm (20.4.2002).

5. DEĞERLENDİRME

Yoksulluk sorununu irdelemeye çalıştığımız tezimizin bu ilk kısmında; yoksulluk kavramının içeriğine, taşıdığı anlamlara, yoksulluğun kuramsal açıklamaları ve yaklaşımları ile yoksulluğun nedenleri birlikte yoksulluk sorununun kısa bir tarihçesi, Dünya'da ve Türkiye'de genel anlamıyla yoksulluğun ve ülkemizdeki kırsal yoksulluğun durumu inceleme konusu yapılmıştır.

Yoksulluk sadece parasal eşiklerle tanımlanamayacak kadar çok yönlü, her toplumun ilgilendiği, geniş yığınları doğrudan etkileyen ve insan-yüzlü bir gerçekliktir. Sorun neredeyse insanla birlikte ortadadır ve eşitsizliğin, ayrımcılığın ve adaletsizliğin yaşandığı her olayın sonucunda yoksulluktan söz etmek olasıdır.

Sorunun dünya genelinde çok tartışılıyor olması, yoksulluğun uluslararası boyutunu ve uluslar arasındaki genel eşitsizliğin bir göstergesi olduğunu ortaya koyar. Uluslararası boyutun asıl tartışma alanı ise gelişme ve kalkınma kavramı ile de yakından ilgilidir. Bugünkü anlamıyla yoksulluğun bir azgelişmişlik sorunu olduğu konusunda bir düşünce birliğinden söz edilebilir. Asıl tartışılması gerekense, azgelişmişliğin sürdürülmesine neden olan dünya kaynaklarının eşitsiz kullanımı ve bölüşümün adaletsiz bir biçimde yoksullar aleyhine olmasıdır.

Yoksulluk kavramının anlaşılmasında ve içeriğinin oluşturulmasında, günde 1 $ altında gelir kazanan kişilerin yoksul olarak isimlendirildiği "mutlak yoksulluk eşiği" yoksulluk sorununu tam olarak betimlemeye yetmemektedir. Dünyanın birçok yerinde olduğu gibi ülkemizde de bu sınırın altında birçok insanın aileleriyle birlikte yaşadığı bilinen bir gerçektir. Yoksulluğu sadece gelir yoksulluğu ile açıklamaya çalışmak, her şeyden önce yoksullar için bir haksızlıktır. Çünkü yoksul sadece gelir yoksulu değildir; onları asıl zor durumlara sokan ise insani değerleri oluşturan birçok kaynaktan yoksun olmalarıdır. Özellikle kırsal kesimdekiler için daha çok kaynak ve fırsat yoksunluğunun varlığı, yoksulluğun nesiller boyunca sürmesine neden olmaktadır. Yoksulluğun nedenleri tartışılırken, ortaya çıkan en önemli sorunun da "kaynak ve fır-

sat yoksunluğu" olduğu vurgulanmıştı.

Bununla birlikte yoksulluğun çok yönlü bir kavram olduğu ve çeşitli toplumlarda yaşanan duyarlılıklara göre de öncelikler taşıdığı da ortaya konulmuştur. Kimi toplumlar için önemsiz gibi görünen kimi şeylerin, başka toplumlar için çok önemli olduğu[299] ve yoksulluğun nedenlerinden olduğu ortaya konulmuştur.

Yoksulluk konusunda dünyada ve ülkemizde bir ilginin olduğu açık bir biçimde söylenebilir. Ülkemizde bu ilgi çalışanlar açısından "yoksulluk eşiğinin üzerinde insanca bir ücret" olarak, hükümetler ve işverenler açısından da "kaynakların yetersizliği" olarak tartışma konusudur. Her iki kesim de sorunu salt gelir üzerine konuşlandıran bir bakış açısıyla olaya yaklaşmakta, geniş yığınların yoksulluklarının sürekliliğine neden olan yapısal nedenler (kaynak ve fırsat yoksunluğu) üzerine yoğunlaşılamamaktadır.

Ülkemizde toplumsal özelliklerine göre yoksulluk tanımlamasına giren bireyler; eğitim düzeyi düşük, çalışmayan/çalışamayan, çok çocuklu büyük ailelerden gelmektedir. Bölge olarak ise; ağırlıklı olarak ülkenin dağlık kesimlerini içeren, Karadeniz, Doğu ve Güneydoğu Anadolu ile Akdeniz Bölgesi'nin yüksek kesimlerinde yaşayan kesimlere dikkat çekmek gerekir. Düşük eğitimli, çalışmayan ve çok çocuklu ailelere, kadınlara ve yoksunlara, doğal yıkım yaşamış ve etkileri süren yerleşimlere, sürekli göç veren yerlerde yoksulluk en önemli özellik olarak ortaya çıkmaktadır. Yine sözü edilen yerlerde yaşayanlara devlet bürokrasisinin "ötekiler" bağlamında yaklaştığı da bir gerçek olarak ortadadır. Bu nedenle, buralarda yaşayanların yoksulluk zincirini kırabilmeleri kendi başlarına olanaklı değildir.

---

[299] Düzenli bir geliri olmasına karşın gelir yoksulu olan bir topluluk için, suyun ve doğa koşullarının önemi tartışmalıdır. Oysa doğal afetlere uğrayan toplumlar için aşırı yağmurun yağmadığı, fırtınaların ve hortumların yaşanmadığı, ekili alanların sularla kaplanıp beklenen hasatın gerçekleştiği zamanlar onlar için çok değerlidir ve yoksulluklarının sürmesine neden olan bu doğa koşullarıdır. Öte yandan çatışmalarla ve iç savaşlarla huzursuz olan bir toplum için de, huzurlu ve barış ortamı içinde yaşamak çok önemlidir. Kadınlar için şiddetin ve tacizin olmadığı, özürlüler, düşkünler ve yaşlılara onlara önem verildiği, etnik ve dinsel ayrımcılığın olmadığı, hastalandığı zaman hastasını tedavi ettirebildiği, ölüm ve kalım arasında zor bir tercih yapmak zorunda olmadığı, ekonomik, siyasal ve toplumsal alanda söz sahibi olduğu zaman yoksullar için zenginlikten söz edilebilir.

bilmeleri kendi başlarına olanaklı değildir.

Öte yandan yoksulluğun gizil/göz ardı edilen ortakları olan kadınlar, çocuklar, yaşlılar, düşkünler, göçmenler, göçebeler, özürlüler ve etnik olanların yaşadıkları yoksulluk ise tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de gözden kaçmaktadır. Toplumun "ötekiler"i olarak anılan bu kesim için yoksulluk bir yaşam biçimidir ve başkaca bir çıkış yolları bulunması oldukça zordur. Bunlara kırsal kesimde yaşayan ve geçimi topraktan sınırlı yararlanmaya dayanan küçük çiftçileri ve küçük esnafları da eklemek gerekir. Kırsal kesimde yaşayanlar açısından bakıldığında; devletin buradaki yoksullara bakış açısı yine "ötekiler" bağlamındadır; üstelik "unutulmuş ötekiler" olarak adlandırmak daha anlamlı olacaktır. Üçüncü bölümdeki alan araştırmamızda da, bu saptamamız ile ilgili bulgular ortaya konmaya çalışılacaktır.

Aslında şimdiye kadar açıklamaya çalıştığımız yoksunluklar ve yoksulluk ilişkisi, yapısal yoksulluğun bir sonucudur. Yoksulluğun yapısal nedenlerini göz ardı ederek soruna yanlızca gelir düzeyinde (açlık ve yoksulluk eşikleri ile) yaklaşmak, sorununun çözülmesine katkı sağlayacağı yerde, sorunun yıllar geçtikçe daha sarmal ve döngüsel bir sürece dönmesine neden olmaktadır.

Son olarak; yoksulluk, yaşamdan alınan doyum düzeyi ile ilgilidir. Yaşamdan beklentilerin gerçekleşme düzeyi azaldıkça yoksulluğun arttığı, gerçekleşme düzeyi arttıkça yoksulluğun azaldığı rahatlıkla söylenebilir.

III. BÖLÜM:

ANAMAS YÖRESİ ÖRNEĞİ

Tezimizin bu kısmında; öncelikle yöreyi tarihsel, doğal, kültürel ve ekonomik yönleriyle ortaya koyan bir tanıtım bölümü yer alacaktır. Daha sonra Anamas Yöresi'nin kırsal yoksulluğunun yapısal göstergelerle açıklandığı, bulguların ortaya konulduğu bir bölüm yer alacaktır.

1. TÜM YÖNLERİYLE ANAMAS YÖRESİ

Tez çalışmamızın alanını "Anamas Yöresi" oluşturmaktadır. "Anamas Yöresi"; Batı Akdeniz Bölgesi'nin Eğirdir ve Beyşehir Gölleri arasında kalan ve Batı Toroslar Sıradağları içinde yer alan "Anamas Sıradağları" ve "Anamas Yaylaları"nın bulunduğu, arazilerinin çoğunlukla ormanlık olduğu ve ortalama yükseltileri 1100-1350 m. civarındaki kırsal yerleşim alanlarının genel adıdır. Anamas Yöresi tek başına bir yerleşim adı değildir; başta Anamas Ovası olmak üzere Sarıidris Dağı eteklerine ve Anamas Dağları'nı içine alan yörenin genel adıdır.[300]

Bu anlamda doğal çevresel kaynakları (su kaynakları, ormanları, insani yapıları ve kültürel özellikleri) bir bütün olarak algılanan ve genel anlamıyla "Anamas" ismiyle bütünleşen yerleşimler ve bu doğal çevre ile çevrelenen bir alanı bu amaçla seçtik. Seçtiğimiz alana fen bilimleri alanındaki birçok çalışmada "Yukarı Köprüçay Havzası" denilmektedir. Köprüçay nehrinin su kaynaklarının çıkış noktalarının bulunduğu Anamas Dağları bu havzayı oluştur-

---

[300] Zeki ARIKAN, **XV-XVI. Yüzyıllarda Hamit Sancağı**, Ege Üniversitesi Yay. İzmir, 1988, s.38.

İsmail Hakkı GÖKSOY, "Osmanlı Arşivleri Işığında Eğirdir Köyleri ", **Tarihi, Kültürel ve Ekonomik Yönleriyle Eğirdir, I.Eğirdir Sempozyumu**, 31 Ağustos-1 Eylül 2001, Eğirdir Belediyesi Yayını, Eğirdir, 2001, s.368.

maktadır. Bu nedenle yönetimsel bölümlenme göz önüne alınmamıştır. Zaman zaman Aksu ilçe sınırları dışında yer alan, ancak doğal çevresel bütünlük gereği çalışma içine alınan yerler[301] olduğu gibi, Anamas adının günümüzdeki karşılığı olarak kullanılan Aksu İlçesi'nin yönetimsel sınırları içinde yer alan Yukarı Yaylabel Köyü[302] de bu anlam içinde, doğal çevresel bütünlük dışında olduğundan kapsam dışında bırakılmıştır.

Yöreyi yönetsel anlamda tanımlarsak; Aksu İlçesinin önemli bir kısmını kapsamaktadır. Bu kapsam içinde çalışma alanımız içine giren Yukarı Köprüçay havzasını oluşturan kırsal yerleşmeler ise şunlardır:

Aksu İlçesinin; Merkez, Yılanlı, Sofular, Kösre, Karağı, Koçular, Katip, Karacahisar, Eldere, Terziler, Yakaafşar, Elecik ve Yaka köyleri ve beldeleridir. Ayrıca; Yenişarbademli İlçesinin Kızıldağ Milli Parkı sınırları içinde bulunan dağlık kesimleri de Anamas Dağları'nın içinde bulunmaktadır. Ancak Yenişarbademli İlçesi kendi özellikleri nedeniyle Anamas Yöresi'nin kırsal özelliklerinden uzaktır ve bu nedenle çalışma alanımızın dışında kalmaktadır.

Öncelikle Anamas Yöresi'ni doğal yapısı nedeniyle iki ana bölüme ayırarak incelemek daha yararlı olacaktır.

Bunlardan birincisi; tarıma uygun arazileri ve sulama olanakları ile diğer kesimden farklılaşan Anamas Ovası Bölümü (Aksu Merkez, Kösre, Yılanlı ve Sofular),

Diğeri ise; kıraç ve eğimli arazileri ile sınırlı tarım olanaklarına sahip Yakaderesi Bölümü (Eldere, Elecik, Karacahisar, Katip, Koçular, Yaka, Yakaafşar, Elecik, Terziler ve Karağı). Yakaderesi Bölümü'nde arazilerin hemen hemen tamamı eğimli olduğundan aşınmaya/erozyona karşı aşırı duyarlı

---

[301] Dedegöl Dağı'nın bir kısmı Aksu, bir kısmı Yenişarbademli, bir kısmı Sütçüler, bir kısmı da Konya'ya Bağlı Beyşehir İlçesi sınırları içinde yer almaktadır.

[302] Yukarı Yaylabel Köyü yönetsel olarak Aksu İlçesine bağlı olmasına karşın, ilçeye 56 km uzaklıktadır ve doğal çevresel olarak Sütçüler İlçesine (Sağlık hizmetleri Sütçüler İlçesi Kasımlar Kasabası Sağlık Ocağı tarafından yürütülmektedir) bağlantılıdır. Bu nedenle çalışma kapsamının dışına çıkarılmıştır.

ve üst toprak derinliği oldukça az, sadece belirli kısımlarında kuru tarım (hububat) yapılabilen ve ormanla sınır ve zaman zaman da iç içe olan arazilerden oluşmaktadır.

Bu bölümdeki yerleşimlerden Karağı Köyü diğerlerinden farklıdır. Yaklaşık olarak 30 yıl önce şimdiki yerinden 5 km daha yukarıda ve bir tepenin eteğinde konuşlu bulunan bu köy, toprak kayması nedeniyle şimdiki yerine taşınmış ve köy yeniden yapılandırılmıştır. Bu çerçevede arazilere Yayladeresi'nden getirilen su ile sulama olanağı sağlanmış, betonarme konutlar ve kanalizasyon ile modern bir biçimde yeniden düzenlenmiştir. Bu nedenle yenilenmiş Karağı Köyü bu kısımdaki diğer yerleşimlerden tamamen farklıdır ve açıkçası bu kısmın "öz nitelikleri"ni taşımamaktadır. Ancak yüzyıllar önce kurulan eski Karağı Köyü ise bu bölümün özelliklerine[303] tamamen uymaktadır. Bu nedenle bu kısım sürekli ve yapısal yoksulluğun çarpıcı bir örneği olarak karşımıza çıkmaktadır. Zaten tarihsel/arşiv belgeleri de bu saptamamızı doğrular niteliktedir.

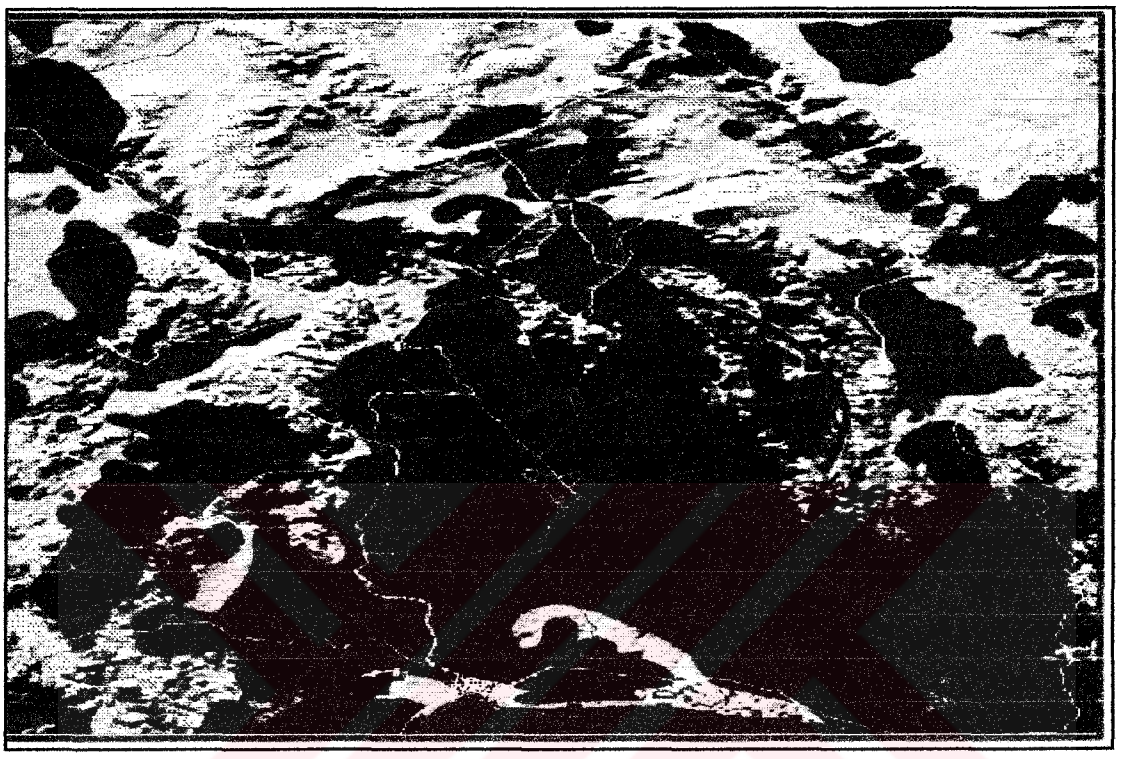
Bir bölge çeşitli biçimlerde tanımlanabilir. Bu tanımlama genel olarak içinde bulunduğu coğrafyayı/doğal çevreyi tanımlar. Bu doğal çevresel alan tanımlaması, aynı zamanda bölgenin ve yörenin de ortak paydasıdır. Yöre kavramıyla; doğal çevresel, ekonomik, tarihsel, kültürel, doğal kaynaklar ve insan özellikleri vb. birçok ortak özellikleri ile bir yer genel olarak tanımlanabilmektedir. Sözgelimi; Akdeniz Bölgesi denildiğinde, Akdeniz ile ilintili yerler akla gelmektedir. Göller Yöresi denildiğinde; Batı Akdeniz'in ve yurdumuzun en önemli doğal göllerinin bulunduğu Burdur ve Isparta illerinin yer aldığı yerleşimler akla gelmektedir.

Yöredeki yerleşimlerin isimlendirilmesinde Oğuz geleneklerince herhangi bir boy veya oymağa bağlılık söz konusu ise, bağlı bulunulan oymak

---

[303] Kıraç ve eğimli araziler, sınırlı ekonomik işlevler (küçük ölçekli küçükbaş hayvancılık ve verimi az kıraç arazilerde hububat ekimi), düşük konut ve yaşam kalitesi, ulaşım olanaklarının oldukça zor ve seyrek olması, eğitim ve sağlık gibi temel kamusal hizmetlerin yetersizliği ile birlikte doğal kaynakların kaçak ve yoğun kullanımı (yakacak ve konut yapımında) söz konusudur.

veya boyun adı da o yerleşime verilmektedir. Özellikle Orta Asya'dan gelen Oğuz boyları gittikleri ve yerleştikleri yerlere kendi boylarının ya da oymaklarının isimlerini vermişlerdir.[304] Anamas Yöresi'nde Oğuz boylarının isimlerinin verildiği bir çok yerleşme günümüze kadar sürekliliğini korumuşlardır.[305]

Resim: 1. Tez Çalışma Alanı (Anamas Yöresi)
Kaynak: http://hos.akdeniz.edu.tr/kurucuova *(21.8.2002)*

Eğirdir ve Beyşehir Gölleri'nin arasında kalan bu yöre, ulaşım olanaklarının kısıtlılığı ve ana güzergâhlar dışında bulunması nedeniyle günümüzde bile fazlaca bilinmemektedir. Aslında yörenin bu öz nitelikleri, yüzyıllardan günümüze kadar sürdürülmektedir. Ancak yöre için en önemli handikap/dokunca; yöre konusunda yeterli ve ayrıntılı bilgi kaynaklarının bulun-

---

[304] Faruk SÜMER, **Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri, Boyları, Destanları**, Ana Yayınları, 3.Baskı, İstanbul, 1980, s.423-460.

[305] Anamas Yöresi'nde isimleri saptanan Oğuz boyları şunlardır, Bayat Boyunun Dulkadir boyundan Anamaslılar, Afşar boyundan, Yakaafşar ve Barak, Beydilli (Bağıllı), Karkın boyu ve Yaka Yörükleri. Bu boylar yerleşik düzene geçmişlerdir. Bunun yanında, Anamas yaylalarında yüzlerce yıldır göçerlik yapan diğer Oğuz boyları da şunlardır, Karakoyunlu, Karaevli, Karahacılı, Sarıhacılı, Karatekeli, Hacıibrahimli, Hacımehmetli, Hacıhamzalı, Hacıbabalar, Coslu, Töngüşlü, Saçıkaralı, Eskiyörük ve Honamlı Yörükleri halen Anamas yaylalarında göçerliğe devam etmektedirler. SARAÇOĞLU, s.536-564. SÜMER, s.201-372.

mamasıdır. Yöredeki eski yerleşimler, doğal mağaralar, düdenler, endemik ve anıt ağaçlarla dolu ormanlar, yaban hayatı ve su kaynakları bilimsel araştırmalar için uygundur.

Diğer yandan; yörede yerli ve yabancı araştırmacıların son iki yüzyılda yaptıkları araştırmalar yörenin bu özelliklerini ortaya koymaktadır.[306] Osmanlı

---

[306] William Mitchell RAMSAY, **The Historical Geography of Asia Minor**, Hodder and Stoughton ,London, 1890.

J.R.S. STERRETT, "The Wolfe Expedition To Asia Minor", **Papers of The American School of Classical Studies At Athens**, III, (1888), s.278-279

The Catholic Encyclopedia, Volume XIV, 1912 by Robert Appleton Company Online Edition. http://www.newadvent.org/cathen/14725a.htm. (21.08.2002).

Friedrich SARRE, Küçük Asya Seyahati, Selçuklu Sanatı ve Ülkenin Coğrafyası Üzerine Araştırmalar, Çeviren, Dara Çolakoğlu, 1895.

Faruk SÜMER, **Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri, Boyları, Destanları**, Ana Yayınları, 3.Baskı, İstanbul, 1980.

STRABON, **Antik Anadolu Coğrafyası, Geographika**, XII-XIII-XIV, (Çeviren, Adnan Pekman). Arkeoloji ve Sanat Yayınları, Antik Kaynaklar Dizisi 1, 1993, İstanbul.

Expedition Turqiue,1974, http://academie.vieuxfuts.free.fr/turquie.htm (1.10.2002).

http://www-sst.unil.ch/research/plate-tecto/alp-tet.htm "Geodynamic Evolution of The Alpine Tethys" (14.08.2002)

STAUDINGER, "Hemaris Dentata", 1887, http://pittawav.tripod.com/sphinx/h-den.htm (25.4.2002).

Andre POISSON, Ergün AKAY, Jean-F DUMONT, Şükrü UYSAL, "The Isparta Angle, A Mesozoic Paleorift in The Western Taurides" in **Geology of The Taurus Belt**, Ed, Okan TEKELİ, MTA, Ankara, 1984, s.11-26.

Daniel REBECCA, "The Karst of The Anamas Daglari, Anatolia, Turkey" ,Vol 18 (2) pp 105 – 110 http://www.bcra.org.uk/pub/search/sub-cs2.htm (25.4.2002).

K. RUDOLPH , N. BAYKAL, "Diseases of Bean (Phaseolus Vulgaris) in South and West Turkey" **The Corresponding Annual Report of The Bean Improvement Cooperative,** 1977, http://alembic.nal.usda.gov:9500/BIC2/XML/b-21/v21-045.xml (14.8.2002).

Anna FARINACCI & Mario BARBIERI, "Radiolarian Chert Episode on The Marginal Ramp of The Anamas Platform, A Conseguence of Jurassic Rifting Tectonics, The Zindan Gorge Section, Western Taurus" **Depositional Episodes of Bioevents**, Eds A. Farinacci & A.R. Lord, **Palaeopelagos Special Pubblication** No, 2, 1999,s, 1-28. http://216.239.39.100/search?q=cache:vQR0y-uh1QQC:tetide.geo.uniroma1.it/sciterra/pubdip/publicaz/03-sedi.html++%22ANAMAS%22&hl=tr (13.6.2002).

BURNLEY CAVING CLUB), "Symposium on Radon in Caves Maze Caves in Northern Territory Australia, Karsts of The Napal Himalayas, Karsts of Anamas Daglari Turkey Artificial Anchors in Caves" Vol I8, No 2, Aug, 1991. http://216.239.39.100/search?q=cache:7ANCYgMiwIwC:www.burnleycavingclub.org.uk/library.html++%22ANAMAS%22&hl=tr (14.8.2002)

Piero BELLOTTI, Salvatore MILLI, Paolo TORTORA & Publio VALERI, "Long Time Span For Very Small Sequences and Their Control By Sr-Isotopes For Right Understanding of Condensation or Gaps The Boyali Tepe Section in The Mesozoic Central Taurus Turkey". **Sedimentology** Number 1 (1997) http://tetide.geo.uniroma1.it/sciterra/pubdip/publicaz/03-sedi.html (14.8.2002).

döneminde de yörenin Eğirdir Kalesi'ni beslemekle görevlendirilen çiftlikler olarak kullanıldığı Osmanlı arşivlerinden anlaşılmaktadır.[307]

---

http://www.voyagerbook.com/eng/t-turizm/ "Caves of Isparta" (10.9.2002).

Krzysztof ADAMEK, "Why Turkey? Expeditions To The Toros Daglari" **Speleoklub Czestochowa** http://panda.pg.univ.gda.pl/~dbart/jaskinie/page86.html (10.9.2002).

http://www.naturekey.com/articles/intros/studiedcaves.html (10.9.2002).

http://www.turkey.org/groupe/e1014.htm "Speleological Potential of Turkey" (26.12.2002).

http://sircasaray.turkiye.org/anadolu/magara.html "Türkiye A Land of Echoing Caverns", (26.12.2002).

C.S. BAYARI, C. DENİZMAN & T. KURTTAŞ, "The Zindan Cave A Joint Product of Phreatic and Vadose Ground Water Flow" **1st National Speleology Symposium**, 11-13 May, 1990, Bosphorus University, Istanbul-Turkey (in Turkish)

M. DEĞİRMENCİ, C.S. BAYARI, C. DENİZMAN & T. KURTTAŞ, (1994), "Caves in Conglomerate, Köprüçay Basin, Western Taurids-Turkey", **The National Speleological Society Bulletin**, USA, v.56, no.1, pp. 14-22

M. EKMEKÇİ & T. KURTTAŞ, "Monitoring and Evaluation of Hydrogeochemical Changes in The Koprucay River Basin, Southern Turkey", **Cave of Karst Sciences**, Conference Abstracts

M. EKMEKÇİ, & T. KURTTAŞ, "Comparison of Hydrochemical Properties of Four Karst Basins in Southern Turkey," Int. **Syp. on Changing Karst Environments, Hydrogeology, Geomorphology of Conservation**, 13-23rd Sept. 1994, Huddersfield-Oxford, England.

http://www.mta.gov.tr/magara/tasari.html, **Isparta İlinin Mağaraları**, MTA Derleme No, 8756, (26.12.2002).

http://bcranches.com/europe/turkey/musa-dag.htm "Nomads of The Musa Dağ",(25.4.2002).

http://membres.lycos.fr/sempervivophilia/anati-gb.htm#sm-1 "Sempervivum in Anatolia and Caucasus- S. Pisidicum- S. Ispartae" (24.6.2002).

Gertrude BELL, **The Diaries**, 06/05/1907 tarihli günlük notu, http://www.gerty.ncl.ac.uk/diaries/d1493.htm (14.8.2002).

[307] GÖKSOY, s.373-377.

ÇİZELGE: 50.ISPARTA İLİ NÜFUS VERİLERİ (2000 GNS)

Alt Bölgeler	İlçeler	2000 yılı			1990 ve 2000 nüfus sayımlarına göre yıllık nüfus artış hızı (%)	Yüzölçümü (km^2)	Nüfus yoğunluğu (kişi/ km2)
		Toplam nüfus	Şehir nüfusu	Köy nüfusu			
I. Alt Bölge	Merkez	170.713	148.496	22.217	24,57	558	306
	Gönen	16.894	10.826	6.068	42,63	369	46
	Atabey	12.402	9.703	2.699	49,83	202	61
	Keçiborlu	23.120	10.390	12.730	16,19	483	48
	Toplam	223.129	179.415	43.714	-	1.612	138
II. Alt Bölge	Eğirdir	40.996	16.905	24.091	0,24	1.227	33
	Gelendost	22.370	7.321	15.049	- 1,55	624	36
	Senirkent	25.828	13.698	12.190	4,87	600	43
	Uluborlu	13.248	11.717	1.531	10,17	322	41
	Toplam	102.442	49.641	52.801	-	2.773	37
III. Alt Bölge	Yalvaç	101.628	35.316	66.312	17,95	1.415	72
	Ş.karaağaç	52.164	24.502	27.662	28,42	916	57
	Toplam	153.792	59.818	93.974	-	2.331	66
IV. Alt Bölge	Aksu	9.554	3.532	6.022	- 0,86	613	16
	Sütçüler	18.839	3.636	15.203	- 15,05	1.288	15
	Y.bademli	5.925	5.519	406	- 9,73	316	19
	Toplam	34.318	12.687	21.631	-	2.217	15
İL TOPLAMI		513.681	301.561	212.120	16,81	8.933	58

Kaynak: ***Isparta İli Tarım Master Planı****, s.20.*

2000 yılı Genel Nüfus Sayımı (GNS) ile Aksu İlçesi nüfusunun 2/3'ü kırsal kesimde, 1/3'ü ilçe merkezinde yaşamaktadır.[308] Ayrıca il çapında km^2'ye düşen kişi sayısı[309] bakımından Isparta İli'nin en seyrek nüfusunun olduğu iki komşu ilçeden birisidir. İl ortalamasında km^2'ye 58 kişi düşerken bu oran Aksu'da 16'dır.[310] Oysaki ETF kayıtları göz önüne alınırsa ortalama olarak km^2'ye düşen kişi sayısı (613/5359=8.75) olarak ortaya çıkmaktadır.

Anamas Yöresi; il sınırları içinde gerek nüfus yoğunluğu, gerek ürettiği GSYİH, gerekse de diğer kentlere verdiği göçle gelişme ve kalkınma açısından oldukça geri kalmış bir yöredir. Yörede yaşaması gereken nüfusun 2/3'ü

---

[308] Aslında bir yöreyi kent sayacak unsurların çoğu Aksu'da bulunmamaktadır. Kentsel yaşamın gerektirdiği çoğu yaşam ölçütü ya hiç yoktur, ya da çok az bulunmaktadır. Bu konu ile ilgili ayrıntılı bilgiler, envanter çalışmalarının değerlendirildiği kısımda verilecektir. Bu yüzden ilçe merkezini de kırsal nüfus olarak algılamak daha doğru bir yaklaşım olacaktır.

[309] Önceki bölümlerde dünyada km^2'ye düşen kişi sayısı bakımından 65 kişinin altındaki yerlerin kırsal yerler olarak kabul edildiği düşünülürse Anamas Yöresi bu ölçütün ancak 1/4'ünü bile aşamamaktadır ve şişirilmiş resmi nüfus sayımına göre, yörede km^2'ye düşen kişi sayısı 16'dır. Oysa ETF kayıtlarına göre km^2'ye düşen kişi sayısı (613/5359=8.75) kişidir.

[310] ISPARTA TARIM İL MÜDÜRLÜĞÜ, **Isparta İli Tarım Master Planı**, Basılmamış Çalışmanın Disket Çıktısı, Isparta, s.20.

şu anda yöre dışında yaşamaktadır.[311] Bunda yörenin doğal yapısı önemli bir rol oynamakla birlikte, tarihsel bir birikimin de önemli ölçüde katkısı olmuştur.

1.1. Tarihsel Yönleriyle Anamas Yöresi

Anamas Yöresi'nin tarihsel geçmişi konusunda çeşitli söylentiler bulunmakla birlikte, Osmanlı arşivleri öncesine dayanan tam ve doyurucu bir bilgi kaynağına şu ana kadar rastlanılamamıştır. Bunda, yöre konusunda yapılan bilimsel çalışmaların azlığı önemli bir etkendir.

Anadolu'nun tarihsel geçmişi konusunda söylenebilecek genel bilgiler, yöre için de söylenebilmekte ve Anadolu uygarlıklarının sınırları içinde yöre de sayılabilmektedir. Yaygın kanı; yörenin Hitit Uygarlığı'nın uzantısı olan Arzava Krallığı'nın sınırları içinde sayılması gerektiği yönündedir. Bu bizi tarihsel açıdan M.Ö. 15.-14. yüzyıllar arasına kadar bir tarihlendirmeye götürmektedir. Ancak bu konuda şimdiye kadar ciddi bir kanıt bulunamadığı da bir gerçektir.[312]

Bununla birlikte; yörenin tarihsel kökeni konusunda yapılmış bir çalışmada daha eski bir tarihlendirmeye gidilmektedir. Buna göre; M.Ö. 8.000 yıllarında Asya'dan Anadolu'ya gelen Massalar, aslen Mu ulusundandır ve Anadolu'nun birçok yerinin yanında, 2.000 m. yükseklikte Anamas Dağları'nın üstünde Serpi Boğazı ile Söbü Ovası arasında, Yörüklerin Massalı adını verdikleri Massala kentini kurmuşlardır.[313] Bu savla birlikte; yörede ilk yerleşmeler, günümüzden 10.000 yıl öncesine kadar götürülmektedir.

Günümüzde Anadolu üzerindeki birçok yerleşim adının ve geleneklerinin kökeni oldukça eskiye dayanmaktadır. Bu bağlamda Hitit ve benzeri uygarlıkların Anadolu toprakları üzerindeki etkileri daha fazla olmuştur. Anadolu'nun güneyinde ve batısında yaygın olan dil ise Luwice'dir. Zaman içinde

---

[311] T.C. AKSU KAYMAKAMLIĞI NÜFUS MÜDÜRLÜĞÜ, **B050 NÜV 4322500.1755. 2002.900/908 Numaralı Yazısı**. (10.Eylül.2002).

[312] Isparta Müzesi arkeologlarına göre. (Arkelolog İlhan Bey'le 24.06.2002 tarihli görüşme)

[313] H. ŞEKERCİOĞLU, **Gelendost Tarihi**, Bayrak Yayıncılık Matbaacılık, İstanbul, 1989.

kaynaşarak, Türkçe ve Türk Dili içine yerleşmişlerdir. Bunlardan; Kibele, Hitit uygarlığının ana tanrıçasıdır ve dilimizdeki "Toprak Ana-Tabiat Ana" teriminin kökenidir ve Türkçe'ye "Sibel"[314] olarak geçmiştir. Günümüzde birçok yerleşim yerinin isimlerinin kökeni olarak Luwice'ye başvurulmaktadır. Anamas isminin kökeni konusunda benzer bir yaklaşım bulunmaktadır. Bununla birlikte kimi yöre isimlerinin Luwice'den kaldığı yolunda da kimi kanılar vardır. Örneğin; Anamas adının aslı Luwi dilinde Ana (Wa)-(u)ma, "Yamaç Halkı" öğelerinden türetilmiş olan Anama'dır.[315]

Diğer yandan; yakın tarih içinde resmi belgelerde Anamas ismine ilk defa Osmanlı arşivlerinde Eğirdir Kazası'na bağlı bir bucak olarak rastlanılmaktadır.[316] Bunun yanında; Oğuzlar ve Türkmenler konusunda araştırmalar yapan Sümer'in çalışmalarında Anamas adına üç farklı coğrafyada rastlanılmaktadır. Bunlardan birisi; Demirci (Manisa) Kazası'nda konaklayan 50 çadır, 70 evden oluşan ve 10 bin davar, 15.000 kuruş vergi veren Dulkadir Eli'ne bağlı Büyük Anamaslu (diğer adı Karacalu) oymağı veya bir kolu olarak Batı Anadolu'da[317], Halep Türkmenlerinden Dulkadirli boyundan Anamaslı (öbür adı Karacalı) oymağı olarak bugünkü Kahramanmaraş ve Gaziantep civarla-

---

[314] Kibele-Sibel, Doğayı ve analığı simgeleyen, kökeni Hitit ve Sümerlere kadar dayanan ana tanrıçaya verilen isimdir. Bugün dilimizde yer alan "Toprak Ana-Tabiat Ana" teriminin çıkış noktasıdır.

[315] Bu yorum, Antik Timbriada kentinin bir yamaç üzerine konuşlanmasından kaynaklanabilir. Ancak bu varsayım, Isparta Müzesi arkeologları tarafından kabul edilmemektedir. Onlara göre, Bilge UMAR tarafından yapılan böyle bir isimlendirme çok sağlıklı değildir ve böyle isimlendirmeler, masa başında yapılan ve gerçeği yansıtmayan bir yaklaşımdır. Böyle bir varsayımın temeli, Luwice'nin konuşma bölgesi sınırları içinde bugünkü Anamas Yöresi'nin de bulunmasından kaynaklanmaktadır. (24.06.2002 tarihinde arkeolog İlhan Bey'le yapılan görüşme)

[316] 1478-1501 tarihleri arasındaki Tapu Tahrir kayıtlarına göre ve 1530 tarihli Muhasebe Defteri kayıtlarına göre Anamas, Eğirdir Kazasına bağlı bir nahiyedir. BAŞBAKANLIK DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ, **438 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri (937/1530)** (Dizin ve Tıpkı basım) Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları, No, 13, Ankara, 1993, s, 310-313. GÖKSOY, s.368.

M. Akif ERDOĞRU, "XVI. Yüzyılda Eğirdir Şehri", **Tarihi, Kültürel ve Ekonomik Yönleriyle Eğirdir, I.Eğirdir Sempozyumu**, 31 Ağustos-1 Eylül 2001, Eğirdir Belediyesi Yayını, Eğirdir, 2001, s.302-303.

Behset KARACA, "XVI. Yüzyılda Eğirdir ve Çevresinde Konar-Göçerler (Yörükler)", **Tarihi, Kültürel ve Ekonomik Yönleriyle Eğirdir, I.Eğirdir Sempozyumu,** 31 Ağustos-1 Eylül 2001, Eğirdir Belediyesi Yayını, Eğirdir, 2001, s.461.

[317] SÜMER, s.629.

rını[318] ve Anamas Dağları'nda yaylayan Anamaslı (Karacalı) oymağı olarak Eğirdir ve Beyşehir Gölleri arasında[319] rastlanılmaktadır.

Yörenin arkeolojik tarihi konusunda henüz tam olarak bir çalışma yapılmamış olmasına karşın; Helenistik dönem öncesi olarak adlandırılan dönemlerde Arzava Krallığı'nın sınırları içinde olduğu hemen hemen tüm tarihçiler tarafından kabul görmektedir. Yörenin arkeolojik kaynakları konusundaki ilk yerli kaynaklar Isparta Halkevi'nin yayın organı olan **Ün Dergisi**'dir. Yöredeki en önemli antik yerleşimlerden olan Timbiriada, M.Ö. 2.000 yıllarında Arzava Krallığı'nın önemli kentlerinden birisidir[320] ve kentin varlığını gösteren sikkeler Isparta Müzesi'nde sergilenmektedir. Diğer yandan; yöre Helenistik dönemde de Pisidya'nın sınırları içinde yer almaktadır ve Timbiriada[321] Antik yazarlardan Strabon'da[322] (XII, 570) da Pisidya şehri olarak geçer. Yörede tarihsel açıdan antik Psidya'dan önceki dönemlere ait izler bulunmakla birlikte; bugüne kadar arkeolojik olarak tam bir çalışma yapılamamıştır. Yapılan arkeolojik çalışmalar; Psidya'nın önemli kentlerinden birisi olan Timbiriada ve çevresinde bulunan yerleşmelerde bulunan Psidya dönemi mezar taşları ve Zindan Mağarası önünde bulunan "Eurymedon Sunağı" üzerine yoğunlaşmaktadır.[323]

---

[318] SÜMER, s.176-177.

[319] SÜMER, s. 242-243,300.

[320] T.C. AKSU KAYMAKAMLIĞI, **Aksu Yıllığı**, Tuğra Ofset, Isparta, 1996, s.1.

[321] Kente verilen diğer adlar arasında, Timbriadeon, Timbrias ve Thymbriada isimleri de bulunmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. William Mitchell RAMSAY, **The Historical Geography of Asia Minor**, Hodder and Stoughton, London, 1890, s.406. http://www.webminister.com/ramsay/rhg00c.shtml, (28.10.2002).

The Catholic Encyclopedia, Volume XIV, 1912 by Robert Appleton Company Online Edition. http://www.newadvent.org/cathen/14725a.htm (21.08.2002).

[322] STRABON, **Antik Anadolu Coğrafyası, Geographika**, XII-XIII-XIV,, (Çeviren Prof. Dr. Adnan Pekman), Arkeoloji ve Sanat Yayınları,Antik Kaynaklar Dizisi 1, 1993, İstanbul.

[323] Ayrıntı için bkz. Friedrich SARRE, Küçük Asya Seyahati, Selçuklu Sanatı ve Ülkenin Coğrafyası Üzerine Araştırmalar, s.146.

Durmuş KAYA, "The Sanctuary of The Eurymedon At Tymbriada in Psidia", **Anatolian Studies, Journal of The British Institute of Archaelogy At Ankara**, Vol, 35,1985, s.39-55.

Claude BRIXHE, Thomas DREW-BEAR, Durmuş KAYA, "Nouveaux Monuments de Psidie", **KADMOS**, Band, XXVI, Heft, 2, 1987, s.122-170.

Mehmet ÖZSAİT, **Helenistik ve Roma Devrinde Psidya Tarihi**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No, 3307, İstnbul, 1985, s.91,108,121-122,144.

Diğer yandan yöre; antik dönemde Psidya Antiocheia ile Perge arasında kurulan "Antik Kral Yolu"nun güney yolu üzerindedir.[324] Bunların yanında kral yolu güzergahı üzerinde bulunan; Geleci, Gavurçalı, Akbelen, Gölcük, Tynada-Gynada (Terziler Köyü üzerindedir), Karağı, Asartepe gibi tepelerde kalıntılar bulunmaktadır[325] ve şu ana kadar bunlar üzerinde ciddi hiçbir çalışmaya rastlanılmamaktadır. Kalıntılarda yapılan gözlemlerde, bu kalıntıların bir yerleşim yerinden daha çok askeri amaçlı gözetleme yerleri veya haberleşme kuleleri olma olasılıkları daha yüksek olduğu söylenebilir. Oysa tarihsel metinlerde yörenin Psidyalılar'dan önceki dönemlerde de Hitit ve Arzava Uygarlıkları'nın sınırları içinde yer aldığı genel olarak vurgulanmakla birlikte, bunu ortaya koyacak bilimsel bulgular ortada yoktur. Sadece Beyşehir Gölü kıyısında bulunan "Eflatun Pınarı" ve "Kibele-Sibel Mabedi"[326] Hitit Uygarlığı'ndan günümüze kalan yöreye en yakın yapıtlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca; Zindan Mağarası önündeki Roma Köprüsü'nün altından yaklaşık olarak 25 yıl önce çıkarılan "Eurymedon Tanrısı" bugün Isparta Müzesi'nde sergilenmektedir.

Tarihsel açıdan bakıldığında; Arzava Krallığı'nın sınırları içinde yer almıştır, Pisidya'nın önemli yerleşim yerlerindendir ve Anadolu'nun fethedilmesinde önemli bir geçiş bölgesidir. 10.yüzyılda başlayan Moğol saldırıları sonrası Mavera ün-nehir yöresinde yaşayan Oğuz boyları önce bugünkü İran'da Horasan taraflarına, daha sonra Kerkük, Şam ve Halep dolaylarına, oradan

---

S. Sukuti YİĞİTBAŞI, **Eğirdir-Felekabad Tarihi**, Çeltüt Matbaacılık, İstanbul, 1972, s.148-151.

Etem ERTEN, "Asar Harabeleri", **ÜN Dergisi Isparta Halkevi Mecmuası**, Sayı, 49, s. 707-709.

Tahir ERDEM, "Asar Kalesi", **ÜN Dergisi Isparta Halkevi Mecmuası**, Sayı, 28, s.405-407.

Hikmet Turan DAĞLIOĞLU, "Ecnebi Kaynaklarda Isparta'ya Ait Bilgiler" , **ÜN Dergisi Isparta Halkevi Mecmuası**, Sayı, 13-14-15. ,s.178,192,208.

Hasan Fehmi TURGAL, "Anadolu'da Harzem Göçmenleri", **ÜN Dergisi Isparta Halkevi Mecmuası**, Sayı, 18, s.249.

[324] ÖZSAİT, s.170 (Levha, XVI).

[325] Etem ERTEN, "Asar Harabeleri", **ÜN Dergisi Isparta Halkevi Mecmuası**, Sayı, 49, s. 707-709. Tahir ERDEM, "Asar Kalesi", **ÜN Dergisi Isparta Halkevi Mecmuası**, Sayı, 28, s.405-407.

[326] Veli KARACA, **Yenişarbademli**, 2002, Yayınlanmamış Araştırma Çalışması, s.6-7.

da 11.yüzyıldan itibaren Anadolu'nun içlerine doğru yerleşmişlerdir. 13. yüzyıla kadar süren Moğol saldırıları yüzünden Anadolu'ya yerleşen Oğuz boyları daha çok savunma amaçlı olarak ulaşımı zor, savunulması daha kolay dağlık yöreleri tercih etmişlerdir.[327]

İşte 11.yüzyıldan itibaren Anamas Dağları'nın bulunduğu yöreye gelen Oğuz boyları yöreye yerleşmeye başlamışlar ve buraya yerleştirilen Oğuz boyları yaklaşık olarak dokuz asırdır yöreyi yurt edinmişlerdir. Diğer yandan Anamas Yöresi özellikle 11.yüzyıldan itibaren Anadolu'nun fethinde önemli bir yeri bulunan Oğuz boylarından Türkmen Yörüklerinin önemli bir yerleşim yeridir[328] ve halen günümüzde de çeşitli Yörük boyları, yazlarını Anamas Yaylaları'nda geçirmektedirler. Bu konu ile ilgili ayrıntılar "Kültürel Yönleriyle Anamas Yöresi" başlığı altında daha ayrıntılı olarak verilecektir.

Anamas Yöresi'nin merkezi konumundaki Aksu İlçesi; 1953 yılında Eğirdir İlçesine bağlı bir bucak merkezi iken, 1987 yılında ilçe olmuştur. Oysa Anamas 1500'lü yıllarda da Osmanlı yönetimindeyken de Eğirdir kazasına bağlı bir bucak merkezi idi. Kısacası kayıtlarda görünen biçimde 500 yıllık süre içinde çok fazla bir değişim olmadığı (gelişme ve kalkınma açısından) rahatlıkla söylenebilir. 1530 tarihli 438 numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri'nde (937/1530) o günkü Anamas Bucağı sınırları içinde 29 adet yerleşimin adı verilmektedir. Bu yerleşimlerden çalışma alanımız içine giren kimi yerleşimlerin o günkü durumları kısaca şöyledir:[329]

---

[327] SÜMER, s.1-199.

[328] Neşet ÇAĞATAY, "XV. Asır Sonunda Isparta ve Havalisinin İktisadi ve İçtimai Bünyesi", **ÜN Dergisi Isparta Halkevi Mecmuası**, 1943IX/106-107,X/112-117.

[329] BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVLERİ, **438 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri (937/1530) I** (Dizin ve Tıpkıbasım), Yayın no, 13, Ankara, 1993, s.310-313'den aktaran, GÖKSOY, s.374.

ÇİZELGE: 51.(1530) YILINDA ANAMAS VE KÖYLERİ

Yer		Nefer	Hane	Hasılı/Vergisi	Kişi başına vergi oranı
Başviran (Başören)		10	6	590	59
Yılanlı ve Karaköy		50+22	32+18	4.350	60
Sofular		14	12	700	50
Kösre		26	16	1.500	58
Yakaafşar		90	67	3.517	39
Katip		10	6	523	52
Çepel		14	10	534	38
Karacahisar		17	14	615	36
Karağı		20	15	1.020	50
Eldere		32	17	1.218	38
Yaka		3	3	987	329
Anamas	Alayerde	13	8	757	58
	Tekederesi	20	14	1.200	60
	Baş (Pazarcık)	29	17	1.850	64
	Emir-i Ahur (Mirahor)	42	33	2.700	64
	Kafir (Bucak)	40	30	2.000	50
	Yakacık	21	13	1.400	66
	Zindancık	39	34	1.400	36
Toplam		226	160	10.614	47

Kaynak: GÖKSOY,s.374.

1530 tarihli arşiv belgesinde Anamas Nahiyesi'ne bağlı köyler içinde yapılan çözümleme sonucu kişi başına vergi oranı göz önüne alındığında; Yaka Köy'ünün 329 akçalık ortalama ile en zengin köy olduğu, bugün sadece kalıntıları bulunan Zindancık Köyü'nün de 36 akçalık ortalama ile yöredeki en yoksul köy olduğu ve yoksulluk yüzünden ortadan kalktığı rahatlıkla söylenebilir. Yine aynı kaynakta, Anamas Yaylaları'nda yaylayan Yörük toplumlarından olan Karacalı (Anamaslı) Oymağının; 345 nefer, 252 hane ve 10997 akçalık hasılaları olduğu vurgulanmaktadır.[330] Günümüzde ise bu yerleşimlerden; Başören, Karaköy, Tekederesi, Alayerde ve Zindancık köyleritarihe karışmıştır. Yakacık Köyü'nün ise Aksu-Yenice Mahallesi olma olasılığı güçlüdür.

1844-1845 yıllarını kapsayan bir başka kaynakta ise bu köylerin durumları şöyledir:[331]

---

[330] GÖKSOY, s.379.

[331] BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVLERİ, **Maliye Nezareti Temettüat Defteri (1260-1261) (1844-1845),** No, 9930, s.145-395'den aktaran GÖKSOY, s.377-378

ÇİZELGE: 52. (1844-1845) YILLARINDA ANAMAS

Yer		Hane	Hasılı (Vergisi)	Temettütatı (Değeri)	Hanebaşına değer oranı (Hane/temettüat)
Başören çitliği		5	266	3.028	605
Yılanlı ve Karaköy		32+2	10168+518=10.686	52497+3881=56.378	1.658
Sofular		7	1.676	838	120
Kösre		10	1.420	30.387	3.038
Yakaafşar		35	4.596	29.482	842
Katip		46	6.872	41.021	892
Karacahisar		17	3.500	16.815	989
Karağı		22	3.586	16.219	737
Terziler		9	1.755	10.771	1.197
Yaka		22	2.336	16.150	734
Anamas	Yenice	18	2.118	14.853	825
	Mirahor	17	3.114	17.201	1.012
	Kafir (Bucak)	7	817	4.990	713
	TOPLAM	249	42.478	258.133	1.036

Kaynak: Bu tarihlerde Anamas Eğirdir Kazası'na bağlı bir köydür. GÖKSOY,s.377-378

Bu çizelgeden anlaşıldığına göre; yaklaşık olarak 150 yıl önce vergiye tâbi 249 hanenin toplam vergi değeri 42.478 akça, değeri de 258.133 akça ve kişibaşına ortalama değer oranı da 1.036 akçadır. Bu görünüme göre; 19.yüzyılın sonlarında Anamas Yöresi'nde en zengin köy Kösre köyü, en yoksul köyü de Sofular olmaktadır. Sadece Terziler, Kösre, Yılanlı ve Karaköy ortalama değerin üzerinde, Mirahor ortalamaya yakın, diğer köyler ise ortalamanın altındadır. Aradan geçen 300 yıllık zaman içinde kimi yerleşimlerin tarihe karıştığı görülmektedir.

Osmanlı arşivleri ışığında tarihsel sürece bakıldığında; Anamas Yöresi'nde oldukça uzun bir süredir yerleşimlerin ve konar-göçer Oğuz Türkmenlerinden Yörüklerin bulundukları anlaşılmaktadır. Bu süreçte birçok köyün (Yılanlı, Sofular, Kösre, Karağı, Karacahisar, Eldere, Yakaafşar, Katip ve Yaka köyleri) uzunca bir süredir kurulu bulunduğu ve günümüze kadar varlıklarını sürdürdükleri görülmektedir.

Bununla birlikte kimi köylerin ve mezraların da (Başören, Başköy, Karaköy, Alayerde, Tekederesi, Yakacık, Zindancık köyleri ile Erikliyaka, Virancık, Erimli, Sargıltay Kuzardı, Hacıbeli, Karataş, Çayini, Eğricöz mezraları) zaman içinde kayboldukları veya başka yerlere göç ettikleri anlaşılmaktadır.

Ekonomik gelir kaynakları olarak küçükbaş hayvancılık gelirlerine ve Anamas Ovası'nda ekilen hububat gelirlerine dayanmaktadır. Özellikle küçükbaş hayvancılık yörenin en önemli geçim kaynağıdır. Tarımsal faaliyetler ise hububat üzerine yoğunlaşmaktadır. Sadece Anamas Ovası'nın suya yakın yerlerinde sebze ekimi vardır ve özellikle buralardan elde edilen kuru fasulyenin İzmir'e kadar olan bölgede ünü bulunmaktadır.[332]

1982 yılında DPT tarafından yapılan bir çalışmada; Eğirdir İlçesine bağlı bir kasaba olan Aksu'nun o tarihteki resmi nüfusu 2.229 kişidir ve 2. kademe merkez (sağlık merkezi-sağlık ocağı) olarak saptanmıştır. Yine bu çalışmada Koçular, Yılanlı ve Yakaafşar köyleri de eğitim merkezleri (ortaokul eğitimi) olarak saptanmışlardır. 1982 tarihinde Koçular'ın 1.064, Yılanlı'nın 663 ve Yakaafşar'ın 1.237 resmi nüfusu bulunmaktadır.[333]

1.2. Doğal Yönleriyle Anamas Yöresi

Yöredeki yerleşimlerin ortalama yükseltisi 1100-1350 metre dolayındadır. Ancak dağ yükseltileri 3.000 metreye kadar yaklaşmaktadır.

Antalya Ovası'nın en önemli su kaynaklarından olan ve tarih boyunca çeşitli uygarlıkların çevresinde kurulduğu Köprüçayı'nın (Eurymedon) başlıca kaynakları olan; Zindan Deresi, Yaka Deresi ve Kartoz Çayı'nın kaynakları yörededir. Yörenin büyük kısmı doğal ormanlarla, çeşitli tıbbi ve aromatik bitkilerle kaplıdır ve doğal ürünler açısından son derece zengindir. Yörenin en önemli özelliklerinden birisi de; yüzyıllardır Yörüklerin konakladığı ve her birinin özelliğinin birbirinden farklı olduğu, doğal ve uzun yaşamanın anahtarı olan yaylalarıdır. İklimi tipik karasal iklim olup; yazları serin, kışları ise oldukça sert bir karasal iklime sahiptir.

---

[332] K. RUDOLPH , N. BAYKAL, "Diseases of Bean (Phaseolus Vulgaris) in South and West Turkey" **The Corresponding Annual Report of The Bean Improvement Cooperative,** 1977, http://alembic.nal.usda.gov:9500/BIC2/XML/b-21/v21-045.xml (14.8.2002).

YİĞİTBAŞI , s.125-126.

[333] DPT, **Türkiye'de Yerleşme Merkezlerinin Kademelenmesi-Ülke Yerleşme Merkezleri Sistemi- Cilt: II**, DPT Yayın No, 1806, KÖYB, 27, Ankara, Mart 1982, s.41.

Doğal açıdan; yöre bir doğal müze gibidir ve çok fazla tanınmamasından dolayı birçok özelliğini günümüze kadar taşıyabilmiştir. Dünya bilimsel yazınına girmiş mağaraları[334], düdenleri, akarsuları, buzul gölleri ve çağlayanları ile tam bir doğa müzesidir. Zaten yöre sınırlarının bir kısmının Kızıldağ Milli Parkı sınırları içinde yer alması, ayrıca; Beyşehir Gölü ve Kovada Gölü Milli Parkları sınırlarında olması yörenin "korunması gereken bir doğa müzesi" olduğunun bir kanıtıdır.

Yörenin en önemli özelliklerinden birisi de; jeomorfolojisinin karstik özelliği nedeniyle mağara ve düden oluşumuna son derece uygun yapıya sahip olmasıdır.[335] Ülkemizin 2/5'i (% 35-40) mağara gelişimine son derece uygun kayalardan oluşmaktadır. Belirli kuşaklar şeklinde uzanan bu kayalar içinde, yaklaşık olarak 35.000-40.000 adet arasında mağaranın bulunduğu sanılmaktadır. Bu mağaraların büyük bir bölümü Batı ve Orta Toroslar'da (Muğla, Antalya, Isparta, Burdur, Konya, Karaman, İçel ve Adana) yer alırlar. Bunlardan; Pınargözü Mağarası 16 km uzunluğu ile Türkiye'nin en uzun mağarasıdır ve Anamur yakınlarındaki Peynirlik Düdeni (-1.420 m.) derinliği ile en derin, Dedegöl Dağı üzerindeki Kuyukuyu Mağarası (-832 m.) ile en derin ikinci mağarasıdır.[336] Özellikle mağaralar yönünden oldukça zengindir[337] ve keşfedilmemiş birçok mağaranın bulunma olasılığı yörenin jeolojik yapısı nedeniyle oldukça yüksektir.

- Dedegöl Dağı; özellikle tıbbi ve aromatik bitkiler yönünden son derece zengindir. Özelikle kekiğin yaklaşık olarak 100'e yakın türü bulunmaktadır. Diğer yandan; yaban hayatı açısından da oldukça zengindir; kimi kelebek türlerinin mekanıdır ve Mayıs aylarında bu çeşitlenme artmaktadır. Özellik-

---

[334] WORLD LONG CAVE LIST, **Spelunca**, No, 63, 1996, http://www.pipeline.com/~caverbob/wlcng.htm, (10.9.2002).

[335] Mustafa BOZCU, Hakan ÇOBAN, Kamil YILMAZ, "Dedegöl Dağı ve Dolayının Jeolojik ve Volkanolojik İncelemesi", **SDÜ Araştırma Fonu Başkanlığı** Proje No, 122, Isparta, 2000.

[336] MTA, **Isparta İlinin Mağaraları** MTA Derleme No 8756. http://www.mta.gov.tr/magara/tasari.html (26.12.2002).

[337] T.C. AKSU KAYMAKAMLIĞI, s.6-28.

İsmail ÖZDEMİR, "Dünü ve Bugünüyle Anamas" http://www.bizim-mig.com.tr/y-amanas.htm (26.12.2002).

le; birçok kelebek türü gibi, Apollon ve Hemaris Dentata kelebekleri[338] ve göçmen kuş çeşitleri, kuş gözlemcileri ve foto safaricilerin büyük ilgisini çekmektedir. Özellikle Beyşehir Gölü göçmen kuşların yolu üzerinde önemli bir sulak alandır.

♦ Batı Akdeniz'in en yüksek doruğunun bulunduğu (2.998 m.) Dedegöl Dağı eteklerinde bulunan Pınargözü Mağarası mağara bilimsel yazında Türkiye'nin keşfedilmiş en uzun mağarası olarak saptanmıştır. Pınargözü Mağarası, şu ana kadar gidilebilen kısmı ile yaklaşık 16 km ile Türkiye'nin en uzun mağarasıdır ve mağaranın keşfi tam olarak bitirilememiştir.[339] Öte yandan; Dedegöl Dağı'nda 1996 yılında keşfedilen Kuyukuyu Mağarası 832 metrelik derinliği(1.231 m. uzunlukta) ile dünyada en derin mağaralar içinde 118.nci, ülkemizde 2.nci sırada bulunmaktadır.[340]

♦ Öte yandan; Aksu İlçe merkezine 2 km mesafede bulunan Zindan Mağarası daha çok önemlidir ve özellikle turizm açısından daha çok tanınmaktadır. 765 metre uzunluğunda, tüneller şeklinde geçitleri olan, içinde halkın "Hamam" diye nitelendirdiği bölüm olan, duvarları ve tabanı olağanüstü doğal mozaik ve damlataşlarla kaplı olan, girişinde Helenistik dönemden kalan yapı ve mozaiklerin bulunduğu, Ortaçağda hapishane olarak kullanıldığı sanılmaktadır. Mağara 2002 yılı sonu itibariyle Turizm Bakanlığı'nın yaptığı çalışma ile turizme açılmıştır.

♦ Diğer yandan; 302 metre uzunluğunda Sorgun Yaylası'nda bulunan Sorgun Mağarası ve mağara ağzındaki Sorgun kaynağı;

♦ Aksu, Bucak'ta Deliktaş Mağarası;

♦ 201 metre uzunluğundaki, girişinden 60 metre sonra bir düden olan, sonunda ise damlataş oluşumları ve küçük havuzlarla süslü olan Gümüşini Mağarası;

♦ Eldere Kuzukulağı Yaylası'nda; Mancardeliği Mağarası;

♦ Çayır Yaylasında; Çayır, Buğdaylıklı, Altın ve Yeşil Ejder Mağaraları;

♦ Sarıalan Yaylasında; Sarıalan, Beldelik, Koyunerek Mağaraları;

♦ Yakaafşar'da; Örsini ve Çivini Mağaraları;

♦ Katip Köyünde; Kunduz Mağarası;

---

[338] STAUDINGER, "Hemaris Dentata", **Stettin. Ent. Ztg** , 1887,48, 66, http://tpittaway.tripod.com/sphinx/h-den.htm (25.4.2002).

[339] "Speleological Potential of Turkey-Zindan Cave", http://www.turkey.org/groupe/e1014.htm (26.12.2002).

[340] WORLD LONG CAVE LIST, **Spelunca, No, 63, 1996** http://www.pipeline.com/~caverbob/wlcng.htm (10.9.2002).

♦ Yaka Kapız Kanyonunda; İnice Mağarası;

♦ Koçular Köyünde ise; Asar Tepesinde bulunan Çivini ve Eşini Mağaraları;

♦ Çayır Yaylasında eriyen kar suları ve yağmur sularının birleşerek oluşturduğu Buğdaylıklı Düdeni; Anamas Dağları'nın güney yamaçlarında Eğricöz mevkiinde bulunan Eğricöz Düdeni;

♦ Başpınar mevkisinde bulunan Suuçtu Çağlayanı;

♦ TRT'de yayınlanan Osmanlı Devleti'nin kuruluşunu anlatan "Kuruluş" dizisinin büyük bir bölümünün çekildiği Sorgun Yaylası; Yörüklerin çadır ve hayvanları ile süslediği Çayır, Sarıalan, Senit ve Köklü Yaylaları; Donmuş kar kütlelerinin süslediği Katırtırnağı; çiğdem ve kekik kokulu Çukurca, Barakderesi, Kuzukulağı, Kocagüney Yaylaları;

♦ 156 km uzunluğunda, Sorgun Yaylası'ndan doğup Anamas Dağları'nın güney yamaçlarından çıkan kaynaklarla Başpınar kaynak suyu ile birleşen Yayladeresi, Karacahisar, Başak Deresi ve Kartoz Çayı'nı içine alarak doğa harikası kanyonlardan ve Aspendos'un yanından geçerek Serik-Belek mıntıkasından Akdeniz'e ulaşan ve tarih boyunca geçtiği yerlerde uygarlıklara ev sahipliği yapmış olan Köprüçay (Eurymedon) Irmağı (Aksu Çayı).

♦ 2998 metrelik doruğu ile dünyanın birçok yerinden doğa ve dağ tutkunlarını bir araya getiren Dedegöl Dağı, 2361 metrelik Anamas Dağı, 1998 metrelik Akpınar Dağı, 1730 metrelik Gölcük Tepesi ile çam ve ardıç ağaçlarının en güzel kokularının hissedildiği Kızıldağ, Katran Dağı, Akkaya, Çal, Gavurçalı, Asar Tepeleri;

♦ Dedegöl Dağı üzerinde 2355 metre yükseklikte bulunan, buzul gölü özelliğindeki, çok derin olması ve suyunun siyah bir görünümünde olması nedeniyle **Karagöl** adını almış ve halk hikayelerine konu olan Karagöl buzul gölü;

♦ Köprüçay-Aksu Çayı havzası içinde yer alan, ilçenin 2 km kuzeydoğusundan başlayarak, Başpınar mevkisine kadar uzanan 8-10 km uzunluğunda "V" şeklinde olan, jeomorfolojik olarak da yanındaki yüksekliklere göre 200-300 metre arasında derinlikler olan; Kızılcık, karaçam, ardıç, çınar, sedir, ıhlamur gibi bitkilerin yer aldığı Aksu Vadisi (Halk diliyle Zindan Boğazı);

♦ Anamas Dağları'nda yer alan, derinliği zaman zaman 200 metreye yaklaşan, yine ardıç, çam, sedir ve ıhlamur gibi ağaçların bulunduğu, Vadiden geçen çayda doğal alabalık bulunan ve Roma dönemine ait olduğu sanılan sarnıçlarla dolu mağaraları olan Yayladeresi Vadisi;

♦ İlçeye 24 km uzaklıkta, Yaka Köyü'nün güneyinde, Dedegöl Dağı'nda yer alan ve uzunluğu yaklaşık 4 km olan, yüksekliğin yer yer 1.000 metre-

ye yaklaştığı, içinde keşfedilmeyi bekleyen İnice Mağarası'nın bulunduğu, genişliği 1.5-2 metreye kadar düşen, içerisinden bir dere akan ve bir çok bitki ve hayvan türü bulunan doğa harikası Kapız Kanyonu;

♦ Yaban hayatı bakımından; Geyik, Karaca, Yabandomuzu, Yaban Keçisi, Kurt, Tilki, Sincap, Sansar, Porsuk, Gelincik, Tavşan, Kaplumbağa, ender de olsa Vaşak türü hayvanlara; Yarasa, Baykuş, Ağaçkakan, Guguk, Kerkenez, Çoban Aldatan, Yaban Tavuğu, Bıldırcın, Sığırcık, Keklik, Pakal, Çulluk, Karga, Kartal, Bülbül Familyası ve Çekirge kuşlarının yanında; ilkbaharda gelip sonbaharda giden Leylek ve Kırlangıç gibi göçmen kuşları yörenin doğal özellikleri olarak öne çıkmaktadır.

Anamas Yöresi'nin kapalı ve herkes tarafından yaygın bir biçimde tanınmaması nedeniyle doğal değerlerinin birçoğu fazla bozulmadan günümüze kadar gelmiştir. Doğal ormanları ve su kaynakları ile binlerce yıldır insanlara yararlı olmuştur. Batı Akdeniz'in en zengin ve büyük mağaralarına, doğal kaynak sularına, doğal ormanları ve havasıyla "Doğal Yaşam" için ideal bir ortamı oluşturmakta ve adeta yöreye gelen başka insanları kendine çekmektedir.[341] Nitekim bin yıla yakın bir zamandır konar-göçer hayatı yaşayan Yörüklerden (Antalya bölgesinden) Aksu ilçe merkezinde yerleşmeye başlayanların sayısı hızla artmaya başlamıştır[342]. Bunun yanında; Alman vatandaşı olan bir kişi Aksu'ya yerleşerek, yılın yarısını burada geçirmektedir[343].

---

[341] Hürriyet GÖKDAYI'nın ekte sunulan konuşma metinleri. Hürriyet GÖKDAYI, "The Desire For Sohbet, An Ethnography of Communication in Turkey", **Yayınlanmamış Doktora Tezi,** University of Washington, Seattle, 2000.

[342] Hatta emekli olduktan sonra, Aksu içinde satın aldıkları eski evleri onararak geri kalan zamanlarını Aksu'da geçirmeyi düşünerek yerleşen insanlar da bulunmaktadır. Bunlardan İhsan Bey, bir makine mühendisidir. Aksu'da bir betonarme ve konforlu bir kooperatif evi bulunmasına karşın, eski bir ahşap evi satın alarak, onarmış, gereken yerlere mesleğinin inceliklerini de ekleyerek, kendisi ve ailesi için bir yaşama mekanı oluşturmuştur. Hatta Aksu'da eksik olan "Ev pansiyonculuğu"nu böyle bir yapı içinde yapmayı düşünmektedir. (10.09.2002 günü yapılan söyleşi)

[343] Asıl mesleği Almanya'da aşçı-garson olan 37 yaşındaki Mario FLECHSIG, ilk kez yöreye 16 yıl önce dört arkadaşıyla birlikte geldiğini ve arkadaşlarıyla birlikte Zindan Mağarası önüne çadır kurduklarını, gezmeye gittiklerinde çadırlarında bulunan değerli tüm eşyalarının çalındığını söyledi. Ancak, buna karşın yöreye tutulduğunu ve her yıl gelmeye devam ettiğini söyledi. 6 yıl önce Aksu'da bir ev yaptırarak, daha uzun süreli kalma olanağına kavuştuğunu söylemiştir. Şimdi yılın altı ayını Aksu'da geçiriyor ve Türkçe de konuşabiliyor. (10.09.2002 günü yapılan söyleşi)

1.3. Kültürel Yönleriyle Anamas Yöresi

Kültürel açıdan bakıldığında yörenin en önemli özelliği, yaklaşık dokuz asırdır süregelen Yörük Türkmen geleneğinin bugün bile çok yaygın olmasa da sürdürülmesidir. 1071 Malazgirt Savaşı'ndan sonra Anadolu'nun fethi ve Türkleştirilmesi çalışmaları sonrası yöreye 10 yıl içinde Oğuz boylarının yerleştirildiği görülmektedir. Günümüzde de yörede konaklayan Yörüklerde aşağıda adları sayılan Oğuz boylarının isimlerine Anamas Dağları ve yaylalarında halen daha rastlanılmaktadırlar.[344] Diğer yandan tarih boyunca Isparta yöresinin birçok yerinde Rum ve Ermeni yerleşim yerleri olmasına[345] ve Cumhuriyet dönemi ile birlikte bunların nüfus değişimi ile başka ülkelere göç etmelerine karşın, Anamas Yöresi'nde böyle bir azınlık yerleşime rastlanılmamaktadır. Yöredeki yerleşim isimlerinin tarih boyunca da Türkçe olması ve günümüze kadar değiştirilmemiş olması da bunun bir göstergesidir.[346]

---

[344] SÜMER, s.172-243

[345] Mehmet ALDAN,"Atina'da Ispartalılar", **Isparta**, Akdeniz Üniversitesi Isparta Mühendislik Fakültesi Matbaası, Isparta, 1985, s.79-86.

[346] Bunun tek istisnası Anamas Nahiyesi'nin isminin sonundaki ekler dolayısıyla Rumca bir isim olduğu kanısıyla isminin Aksu olarak değiştirilmesidir. Oysa Anamas adının Oğuz boylarından Bayat Boyu'nun Dulkadir Boyu'nun bir oymağı olduğu (Maraş'tan Manisa'ya kadar geniş bir bölgede ismine rastlanıldığı) ve öz Türkçe olduğu tarihsel bulgularla da ortaya konulmuştur. Bu yüzden Aksu ismi yerine, yörede yaşayanlar ve yöre ile ilgili araştırma yapanlar hala yöreyi Anamas olarak tanımlamaktadırlar.

ÇİZELGE: 53. ANAMAS YÖRESİ'NDEKİ OĞUZ BOYLARI

BOZOKLAR	BOY	OYMAK
	Bayat	Dulkadir Türkmenlerinden Anamaslı (Karacalı) Oymağı[347]
	Kayı,	Sarıkeçili ve Hacılı Yörükleri
	Karaevli (Karabölük)	
	Karkın	
	Beğdili	
	Afşar	Ceritler (Baraklar[348]), Karahacılı, Çakallar, Honamlı, Yörükleri
ÜÇOKLAR	Yuva	
	İğdir	Eğirdir civarı
	Salur	Karakoyunlu Yörükleri
	Eymür, Salur ve Göklenler'in genel adı olan Yaka Yörükleri	

Kaynak; SÜMER; s. 172-243.

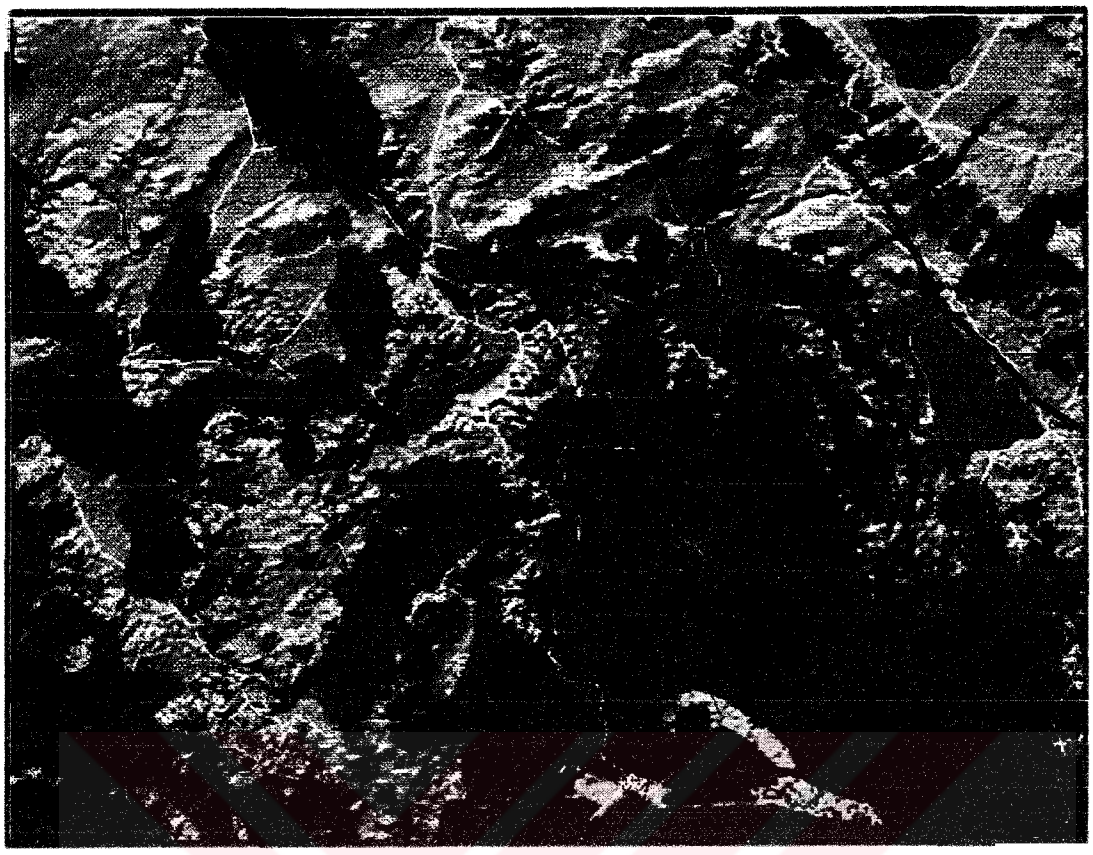
Burada adı geçen Oğuz boylarından çoğu (Sümer'in çalışmasına göre) yaklaşık olarak 500 yıl önce yerleşik hayata geçmişlerdir. Bunlardan; Anamaslılar Aksu merkezinde, Beğdili boyu Sütçüler İlçesi tarafında Beydilli ve Eğirdir İlçesi Bağıllı Köyü'nde, Afşar boyu Yakaafşar beldesinde, Yuva boyu Eğridir'in Yuvalı Köyü'nde, İğdir boyu Eğirdir ve civarında, Yaka Yörükleri de Yaka Köyü'nde yerleşik yaşama geçerek boylarının isimlerini oturdukları yere vermişlerdir. Karkın boyunun adına Osmanlı arşivlerinde rastlanılmakla birlikte, günümüzde yörede bu isimle anılan bir yerleşim yeri bulunmamaktadır.[349] Diğer yandan; Karakoyunlu, Çakallar, Honamlı ve Sarıkeçili Yörükleri de göçebeliği sürdürmektedirler.

---

[347] Yöreye Anamas adının bu oymak tarafından verilmiş olması olasıdır. Anamaslı ve Afşar Yörükleri asıl kaynağı olan "Halep Türkmenleri"nin bir koludur ve yerleştikleri yörelere isimlerini vererek yerleşmişlerdir ve günümüzde Yozgat'tan Halep'e, Elbistan'dan Manisa-Demirci'ye kadar olan geniş bir yöreye yayılmışlardır.

[348] Baraklarn asıl yurdu bugünkü Suriye-Irak arasında yer alan Rakka Çölü'dür ve Osmanlılar tarafından sürgün yeri olarak kullanılmıştır. SÜMER, s.193-195, 305-306, 316-317.

[349] GÖKSOY, s.368. SÜMER, s.242-243,300.

Resim: 2. Anamas Yöresi'nde Yazlayan Yörüklerin Göç Yolları

Kaynak: SARAÇOĞLU, Ekinde "Göçebe Yolları, Yaylaları"

Alanya ile Manavgat arasında yaşayan Yörüklerin bir bölümü Güzelbağ-Kemerköprü-Kırkdönmeler güzergâh ile, bir kısmı daha batıda Ali Köprüsü yolu ile Gündoğmuş kuzeyindeki Geyik Dağı çevresindeki Yenice pazarına, Eğrigöl'e, Karıngöl'e, Söbüçimen'e, Oğuz Yaylası'na, Selahattin Derbenti, Emir Hasan geçitleri üzerinden Akseki ötesine Nodar'a ve Seydişehir yörelerine çıkarlar. [350]

Manavgat'ın batısı ile Köprüçay'ın doğusu arasında kalan bölgede yaşayanların bir bölümü Taşağıl'ın kuzeydoğusunda Kesikbeli yolunu, bir bölümü ise; Beşkonak yakınlarından kuzeye çıkan Emerettin Beli'ni izleyerek Eynif, Aliefendi, Sülek, Gembos ve Melik yaylalarına çıkarlar. [351]

Köprüçay ile Aksu Irmakları arasında yaşayanların bir kısmı; Bozburun

---

[350] Hüseyin SARAÇOĞLU, **Akdeniz Bölgesi**, M.E.B. Yayınevi, Öğretmen Kitapları Dizisi, İstanbul, 1989, s. 563.

[351] SARAÇOĞLU, s. 563.

Dağı'nın hemen batısından Sanlı Beli yolu ile Sanlı Yaylası'na, diğer kısmı da; bölgenin en önemli göç yolu olan Aksu'nun doğusunda ve Gebiz'in kuzeyinde Kırkgeçit üzerinden Çandır'a, oradan iki yöne ayrılan yol; Yuvalı üzerinden kuzeye veya Menteşe Köprüsü, Ayvalıpınar, Anamas Ovası, Aksu, Zindan Boğazı ve Akbel'den geçerek Anamas, Sultan Dağları ve Karaağaç yaylalarına çıkarlar.[352]

Aksu'nun[353] batısında ve Döşemealtı'nda yaşayanların bir bölümü Döşeme Boğazı ve Yenice Boğazı yollarını izleyerek Korkuteli-Hacıbekar, yukarıdaki Söbüce'ye ve daha batıda Kızıldağ'a çıkarken, bir bölümü de Söbüce'nin kuzeyinde Kapaklı Yaylası'na çıkarlar.[354]

Yörede yapılan envanter çalışması sırasında özellikle; Eldere, Karacahisar, Yaka, Elecik, Yakaafşar, Katip, Koçular ve Aksu merkezinden Antalya ve Aydın yöresine çalışmak amacıyla gidenlere sıkça rastlanılmaktadır. Aksu İlçe Nüfus Müdürlüğü'nün kayıtlarında nüfus kaydı Aksu'da olması gereken 17.517 kişi görünmektedir.[355] Oysaki; şu anda aktif olarak yörede yaşayanların toplam sayısı ETF kayıtlarına göre 5.359 kişidir. Bu da bize yörede yaşaması gereken nüfusun 2/3'ünün yöre dışına göç ettiğini göstermektedir. Hatta kimi köy odalarında yapılan sohbet konuları içinde Aydın'a işçiliğe gidenlerin sohbetleri önemli bir yer tutmaktadır.[356]

---

[352] SARAÇOĞLU, s. 563.

[353] Antalya Aksu.

[354] SARAÇOĞLU, s. 563.

[355] T.C. AKSU KAYMAKAMLIĞI NÜFUS MÜDÜRLÜĞÜ, **B050 NÜV 4322500.1755. 2002.900/908 numaralı yazısı**. (10.Eylül.2002).

[356] Aziz KILINÇ, "Köy Odalarının Fonksiyonu ve Yakaafşar Örneği", **Tarihi, Kültürel ve Ekonomik Yönleriyle Eğirdir, I.Eğirdir Sempozyumu**, 31 Ağustos-1 Eylül 2001, Eğirdir Belediyesi Yayını, Eğirdir, 2001, s.561-562.

1.4. Ekonomik Yönleriyle Anamas Yöresi

Anamas Yöresi doğal yapısı itibariyle iki kısımda irdelenebilir. Birinci kısmı; yörenin sulanabilir arazilerinin büyük bir kısmının yer aldığı Anamas Ovası'nda "Aksu Havzası", diğeri de ağırlıkla ormanlık alanlar ile kıraç ve erozyona açık olan "Yaka Deresi Havzası"dır. Yaka Deresi Havzası'nda Karağı Köyü'nün arazilerinin önemli bir bölümü, Koçular ve Katip köylerinin de bir miktar arazisi eskiden kalma arıklarla kısmen sulanabilmektedir. Sulanan bu arazilerde de meyvecilik ve diğer sulu tarım faaliyetleri yapılmaktadır. Bunların dışında kalan diğer köylerin sulama olanakları yoktur.

Yöre ekonomisi doğal yapısından dolayı iki ana kaynağa dayanmaktadır: tarım ve hayvancılık. Yörenin sulanabilir arazilerinin önemli bir bölümünün yer aldığı Anamas Ovası'nda ağırlıklı olarak sulu tarım ve meyvecilik, özellikle elmacılık ön plandadır.

ÇİZELGE: 54.ISPARTA İLİ GENEL ARAZİ DAĞILIMI

ALT BÖLGE	İLÇE	TARIM ALANI (Ha)	ORAN (%)	ORMAN (Ha)	ORAN (%)	MERA (Ha)	ORAN (%)	DİĞER ARAZİ	ORAN (%)	YÜZÖLÇÜMÜ (Ha)	ORAN (%)
I.Alt Bölge	Merkez	18.425	2	33.526	3.8	1.131	0.1	2.718	0.3	55.800	6.2
	Gönen	10.881	1.2	10.754	1.2	13.552	1.5	1.713	0.2	36.900	4.1
	Atabey	9.479	1.1	6.395	0.7	907	0.1	3.419	0.4	20.200	2.3
	Keçiborlu	23.282	2.6	16.730	1.9	1.106	0.1	7.182	0.8	48.300	5.4
	Toplam	62.067	6.9	67.405	7.6	16.696	1.8	15.032	1.7	161.200	18
II.Alt Bölge	Eğirdir	21.490	2.4	73.141	8.2	2.297	0.2	25.772	2.9	122.700	13.7
	Gelendost	25.118	2.8	20.371	2.3	5.870	0.7	11.041	1.2	62.400	7
	Uluborlu	5.871	0.7	14.197	1.6	4.638	5.2	7.494	0.8	32.200	3.6
	Senirkent	15.607	1.7	806	0.1	1.486	1.6	42.101	4.7	60.000	6.7
	Toplam	68.086	7.6	108.515	12.2	14.291	1.6	86.408	9.6	277.300	31.1
III.Alt Bölge	Yalvaç	58.014	6.5	18.039	2	29.733	3.3	35.714	4	141.500	15.8
	ŞKaraağaç	31.294	3.5	28.724	3.2	20.101	2.3	11.481	1.3	91.600	10.2
	Toplam	89.308	10	46.763	5.2	49.834	5.6	47.195	5.3	233.100	26.1
IV.Alt Bölge	**Aksu**	**10.741**	**1.2**	**27.171**	**3**	**1.137**	**0.1**	**22.251**	**2.5**	**61.300**	**6.9**
	Sütçüler	17.027	1.9	90.182	10.1	694	0.08	20.897	2.3	128.800	14.4
	Y.Bademli	4.053	0.5	13.923	1.6	217	0.02	13.407	1.5	31.600	3.5
	Toplam	31.821	3.6	131.276	14.7	2.048	0.2	56.555	6.3	221.700	24.8
Genel Toplam		251.282	28.1	353.959	39.6	82.869	9.2	205.190	23	893.300	100

*Kaynak: **Isparta İli Tarım Master Planı**, s.173.*

Çizelgeden de görülebileceği gibi; Aksu İlçesinin 61.300 hektar arazisi yaklaşık yarısı (27.171 ha.) orman arazisidir. Bu rakama tarım yapılamayan 22.251 hektar araziyi de eklersek toplam arazinin 2/3'ü tarım dışı kalmaktadır. Tarım yapılabilecek arazinin oranı da 1/6'sı, il genelinin ise 1/25'i kadarı

tarım arazisidir. Aksu İlçesindeki tarımsal yapıyı gösteren envanter çalışmasında ilçedeki arazilerin nitelikleri de şöyledir:

ÇİZELGE: 55.AKSU İLÇESİNİN TARIM ARAZİLERİNİN DURUMU

	Sulu (dekar)	Kuru (dekar)	Toplam (dekar)	Üretim (ton)
Tarla	1.500	10.284	11.784	
Buğday (ton) 7.900				1.580
Arpa (ton) 2.200				484
Kuru fasulye (ton) 400				100
Meyvecilik	5.718	-	5.718	
Elma (113.100 adet 4.100				11.300
Şeftali 245				147
Kiraz 80				25
Sebzecilik	2.500	1.664	4164	
Domates 280				168
Taze fasulye 2.560				1.580
Soğan 337				430
Kavaklık	1.500	782	2.282	
Nadas	-	8.470	8.470	
Diğer alan	-	11.317	11.317	
Seracılık (adet)	33 adet		3.888 m²	
Ekolojik ürün(kekik)	30		30	4,5
GENEL TOPLAM	11.218	32.517	43.735	

Kaynak: Aksu İlçe Tarım Müdürlüğü verilerinden derlenmiştir.

Anamas Yöresi'ndeki tarımsal kaynakların en başta geleni kuşkusuz meyveciliktir. Yörenin yayla özelliği nedeniyle iklim olarak en uygun koşullara sahiptir. Bu nedenle sulak arazilerin yaklaşık yarısında meyvecilik yapılmaktadır. Son yıllarda ise özellikle Anamas Ovası'ndaki arazilerde elma ağacı yanında, kiraz, vişne, bodur ceviz ve seracılık yöntemiyle yörede farklı ürünlerin de yetiştirilmesine başlanmıştır.

Aksu Yöresi'nin en önemli gelir kaynağı meyvecilik, özellikle de elma üretimidir. Ancak yöre koşullarının uygun olmasına karşın, ağaç başına ortalama verimin düşük olması, yöredeki üreticilerin Eğirdir ve Gelendost yöresindeki üreticiler kadar kendilerini iyi yetiştirmiş ve bilinçlendirmiş üreticiler olmadıklarını gösteren bir ipucu olarak algılamak gerekir. Bir diğer neden de, yöredeki kullanılabilir arazilerin miras yoluyla çok küçük parçalara bölünmüş olması ortalama verimi düşüren bir diğer fiziksel neden olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunda yöredeki eğitim seviyesinin düşük olmasının ve pazarlama olanaklarının çok fazla gelişmemesinde katkısı vardır.

ÇİZELGE: 56.ISPARTA'DA KİRAZ ÜRETİMİ

	İlçeler	Mey.veren Ağ.sayısı	Meyve vermeyen Ağ.sayısı	Ağaç başına ort. Verim (Kg)	Üretim (ton)	İl üretimine oranı (%)
I.Alt Bölge	Merkez	21.650	7.250	58	1.255	8,2
	Atabey	25.000	6.300	50	1.250	8,1
	Gönen	6.600	2.400	42	280	1.8
	Keçiborlu	28.600	5.800	23	657	4,2
	Toplam	81.850	21.750	42	3.442	22,3
II.Alt Bölge	Eğirdir	8.250	2.150	30	247	1,6
	Gelendost	22.600	2.000	100	2.260	14,7
	Senirkent	36.500	46.500	50	1.825	11,8
	Uluborlu	148.000	17.500	34	5.000	32,4
	Toplam	215.350	68.150	43	9.332	60,5
III:Alt Bölge	Yalvaç	21.200	6.200	40	850	5,5
	Ş.karaağaç	23.150	12.690	30	694	4,5
	Toplam	44.350	18.890	35	1.544	10
IV. Alt Bölge	**Aksu**	**950**	**250**	**27**	**26**	**0,2**
	Sütçüler	11.350	8.660	65	737	4,8
	Y.bademli	7.000	1000	50	350	2,2
	Toplam	19.300	9.910	58	1.113	7,2
İL TOPLAMI		360.850	118.700	43	15.431	100

Kaynak: ***Isparta İli Tarım Master Planı****, s.40.*

Aynı özellik diğer meyve üretimlerinde olduğu gibi kiraz üretimi konusunda da yaşanmaktadır. Kiraz üretimi için uygun iklim koşulları bulunmasına karşın, yöredeki kiraz üretimi çok da önemli bir düzeyde değildir.

ÇİZELGE: 57.ISPARTA'DA YAĞ GÜLÜ ÜRETİMİ (2001)

	İlçeler	Kapladığı alan (ha)	Ortalama verim (kg/ha)	Üretim (ton)	Isparta üretimindeki payı (%)
I.Alt Bölge	Merkez	380	4.050	1.539	26,5
	Atabey	40	4.000	160	3
	Gönen	345	4.600	1.587	27
	Keçiborlu	640	2.500	1.600	27,5
	Toplam	1.405	3.477	4.886	84
II.Alt Bölge	Eğirdir	80	7.250	580	10
	Gelendost	-	-	-	-
	Senirkent	1	5.000	5	-(0,08)
	Uluborlu	60	3.500	210	3,6
	Toplam	141	5.638	795	14
III.Alt Bölge	Yalvaç	-	-	-	-
	Şarkikaraağaç	-	-	-	-
	Toplam	-	-	-	-
IV.Alt Bölge	**Aksu**	**10**	**5.000**	**50**	**0,8**
	Sütçüler	35	2.286	80	1,8
	Yenişarbademli	-	-	-	-
	Toplam	45	2.888	130	2
Isparta Toplamı		1.591	3.652	5.811	100

Kaynak: ***Isparta İli Tarım Master Planı****, s.43.*

Yörede bir başka tarımsal faaliyet alanı da Isparta gülü olarak adlandırılan yağ gülü üretimidir. Isparta gülünün ekim alanlarına bakıldığında Anamas Yöresi'nin çok az bir payının olduğu görülecektir, hatta; oldukça önemsizdir (% 0.8). Ancak ekim yapılan alanının az olmasına karşın, Isparta gülünün yöredeki verimi il ortalamasının (3.652 kg/ha) oldukça üzerindedir (5.000 kg/ha). Bu da yörenin aromatik bitkiler açısından çok daha uygun olduğunu göstermektedir. Zaten yörenin tıbbi ve aromatik bitkiler yönünden oldukça doğal ve zengin kaynaklara sahip olması bunun bir göstergesidir.

ÇİZELGE: 58. ISPARTA İLİ SULAMA DURUMU

	İlçeler	Ekonomik olarak sulanacak alan (Ha)	Sulanan alan (Ha)	Sulamaya açılacak alan (Ha)
I. Alt Bölge	Merkez	10.605	10.037	568
	Atabey	8.918	8.918	-
	Gönen	5.442	5.277	165
	Keçiborlu	11.393	3.802	7.591
	Toplam	36.358	28.034	8.324
II. Alt Bölge	Eğirdir	6.527	5.659	868
	Gelendost	7.512	6.512	1.000
	Senirkent	13.268	11.061	2.207
	Uluborlu	2.552	2.472	80
	Toplam	29.859	25.704	4.155
III. Alt Bölge	Yalvaç	16.240	10.279	5.961
	Şarkikaraağaç	20.457	18.556	1.901
	Toplam	36.697	28.835	7.862
IV. Alt Bölge	**Aksu**	**3.650**	**3.650**	-
	Sütçüler	1.508	1.331	177
	Yenişarbademli	3.884	3.884	-
	Toplam	9.042	8.865	177
ISPARTA TOPLAM		111.956	91.438	20.518

Kaynak: DSİ; s.34.

Sulama kaynaklarına bakıldığında su kaynakları açısından oldukça zengindir. Ancak arazisinin büyük bir kısmının ormanlık veya tarıma elverişli olmayan arazi olması nedeniyle su kaynaklarından gereği gibi yararlanılamamaktadır. Gerçekten de Anamas Yöresi'nde su bulunmayan bir yer hemen hemen yok gibidir. Üstelik, bu su kaynakları yer üstü su kaynaklarıdır. Yer altı su kaynaklarına ise hiç başvurulmaya gerek görülmemiştir. Anamas Yöresi'ndeki su kaynaklarının boşa akıp gitmesini önleyecek çalışmalara gereksinim vardır. Su ürünleri ve enerji üretimi konusundaki potansiyeller değerlendirmeye alınmalıdır. Aksu yöresinde sulama olanağı bulunan 3.650 hektar arazi sulanabilmektedir. Bu arazilerin yaklaşık olarak % 90'ı Anamas Ovası'nda, kalanı Karağı Köyü'ndedir. Yakın bir zamanda da Koçular'da KHİM tarafından yapılan göletin suları ile Koçular ve Katip köylerinin arazilerinin önemli bir kısmı sulanabilecektir.

Anamas Yöresi'nde özellikle kırsal kesiminde en önemli geçim kaynaklarından birisi de keçi besiciliğidir. Ancak, il geneline bakıldığında % 3.8'lik bir

payının bulunduğu görülmektedir. Doğal koşulların uygun olmasına karşın, hanelerin sürü sayısının ancak kendi geçimlerini ucu ucuna sağlayabileceği 10-15 adet arasında keçiye sahip olabilecek gelir seviyesine sahip olmalarından dolayı gereken sermaye birikimi sağlanamadığından, geçerli bir geçim kaynağı olmaktan uzaktır. Bu konuda yapılan bir çalışmada yöredeki ekonomik döngüler orman içi otlatmacılık açısından bir alan araştırmasına konu edinilmiştir. Bu çalışmada yöredeki ekonomik döngülerin tarımsal, ormansal ve doğal kaynaklara dayandığı saptanmıştır.[357] Diğer yandan; yörenin önemli bir kısmının doğal ormanlarla ve yaylalarla kaplı olması buralarda doğal olarak yetişen tıbbi ve aromatik bitkiler için de ideal bir ortam oluşturmaktadır. Yapılan bir araştırmada yörede 91 adet tıbbi ve aromatik bitki saptanmıştır.[358] Bu bitkilerden önemli bir kısmı, yörede kimi hastalıkların tedavilerinde yüzyıllardır yaygın olarak kullanılmaktadır.[359]

Son yıllarda ise yöredeki ekonomik işlevlere yenileri eklenmiştir. Bunlardan; Karacahisar Köyü Pınargözü kaynağında kurulu bulunan AYSU Su Şişeleme tesisleri ile yöreye ticari anlamda bir çeşitlilik katılmıştır. Bununla birlikte; yörenin tatlı su kaynakları açısından zengin olması su şişeleme fabrikalarının ilgisini çekmiş ve Karacahisar Köyü'nde kurulu bulunan AYSU firması Pınargözü kaynağındaki suyu şişeleyerek yöreye iş olanağı ve katma

---

[357] Sezgin ÖZDEN, "Ormaniçi Otlatmacılık Sisteminin Ekonomik Analizi ve Geliştirilme Olanakları", İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ormancılık Ekonomisi Anabilim Dalı, **Yayınlanmamış Doktora Çalışması**, 1999, İstanbul.

[358] İsmail DUTGUNER, Tevfik BÜYÜKGEBİZ, Erkan YEĞEN, "Eğirdir (Isparta) Yöresinin Tıbbi ve Aromatik Bitkileri", **Tarihi, Kültürel ve Ekonomik Yönleriyle Eğirdir, I.Eğirdir Sempozyumu**, 31 Ağustos-1 Eylül 2001, Eğirdir Belediyesi Yayını, Eğirdir, 2001, s.266-267.

[359] Üşütmelerde ve Soğuk Algınlığında; Kekik, Adaçayı, Karagöl çayı ve Su nanesi, Mide Ağrılarında; Oğul otu ve Civanperçemi, Nefes Darlığı ve Kansere; Çam sakızı, Isırgan otu, Böbrek Taşına; Yayla Çiçeği (Sarı Çiçek) ve Altın Otu, Bronşit ve Nefes Darlığına; papatya, Kalp ve Damar Hastalıklarına; Labada, Romatizma ve Sızılara; Karağan ve Sığır Kuyruğu, Sinüzite; Karabaş otu, Harici İltihaplanmalara; Ardıç Çekirdeği kullanılmaktadır. DUTGUNER ve Diğerleri, s.266-267.

değer yaratmaktadır.[360]

Yörenin öncelikli ekonomik faaliyet alanı tarım, özellikle de meyveciliktir. Anamas Yöresi'nde yaklaşık olarak 40 yıldır meyvecilik yapılmaktadır. Meyve ağaçları içinde elma ağaçları ağırlıktadır. Özellikle Anamas Ovası'nın meyvecilik için oldukça uygun olması kişileri elmacılığa yönlendirmiştir. Bu yüzden, elmacılıkla uğraşan ova köyleri olan; Yılanlı, Bağıllı, Pazarköy, Kösre, Sofular ve Aksu'nun gelir olanakları diğer yerleşmelere göre daha canlıdır. Bunun yanında; yaklaşık 30 yıl önce suya kavuşan Karağı Köyü'nün[361] de en önemli gelir kaynakları elmacılık üzerinedir. Diğer yandan; meyvecilik alanları son derece kısıtlı olan; Eldere, Karacahisar, Yaka, Terziler ve Elecik köyleri geleneksel bir biçimde tahıl ve küçükbaş hayvancılıkla uğraşmaktadırlar. Geriye kalan; Katip, Koçular ve Yakaafşar'da sınırlı sulama olanaklarıyla meyvecilik ön plana çıkmaktadır.

Endüstriyel yatırım olarak sayılabilecek olan Kösre Köyü'ndeki ORÜS Pazarköy Orman Ürünleri İşletmesi özelleştirilmiştir[362].

Diğer yandan; yöredeki hidroelektrik potansiyelinden yararlanılmaya başlanılmıştır. Zindan Mağarası önünden açılan derivasyon tüneliyle ve daha sonraki kısımlarında kanal yardımıyla taşınan suyla, suyun sulamada kullanılmadığı kış aylarında Aksu Enerji tarafından işletilen 13,8 MW kurulu gücü bulunan Çayköy H.E.S. 1989 yılında üretime geçmiş ve ortalama olarak yılda 36 GWh/yıl elektrik enerjisi üretmektedir.[363] Ayrıca Zindan Deresi kaynağı

---

[360] Fabrika yöneticilerinden aldığımız bilgilere göre, 2002 Eylül ayında AYSU firması günde ortalama 1,5 milyon pet şişe su üretmektedir. Aysu'nun yıllık üretim kapasitesi 115.000 ton pet ve 50.000 ton polikarbonat damacana ambalajlı sudur.Ayrıca fabrikada yöreden 30 kişiyi de çalıştırmakta, fabrika ürünlerinin dağıtımı için ortalama günde 3 kamyona da iş olanağı sağlanmaktadır. (9.9.2002 günü fabrikanın teknik müdürü Musa ERBAKIŞ ile yapılan görüşme)

[361] Karağı Köyü yerleşim olarak eski bir köy olmasına karşın, heyelan tehlikesi nedeniyle yaklaşık olarak 30 yıl önce şimdiki yerlerine taşınmıştır. Bu nedenle köyün yapısı modern işlevli geleneksel evler olarak düzenlenmiştir ve köyün arazileri Zindan Boğazı'ndan getirilen suyla sulanmaya başlanmıştır.

[362] Yıllardır yöredeki tek sanayi kuruluşu olan bu tesis şu an Isparta il merkezinde yapılmakta olan yeni yerine taşınma hazırlığındadır.

[363] DSİ, **DSİ XVIII. Bölge Müdürlüğü 2003 Yılına Ait Program Bütçe Takdim Raporu**, Isparta, 2002, s.53.

üzerine kurulması planlanan Anamas HES Projesi ile 2,5 MW kurulu güçle yılda ortalama 13,43 GWh/yıl elektrik enerjisi üretilmesi planlanmaktadır.[364]

2. ANAMAS YÖRESİ KIRSAL YOKSULLUĞUNA YAPISAL AÇIKLAMA

Anamas Yöresi'ndeki kırsal yoksulluk sorunu üzerine yaptığımız çalışmanın sonucunda kimi bulgular ortaya çıkarılmıştır. Bu bulguları alt bölümlerde ayrıntılarıyla irdeleyeceğiz.

Öncelikle tezin bulguların değerlendirilmesiyle ilgili olarak açıkça bir vurgulama yapmak gerekir. Tezimizin yalnızca sormacalara/anketlere dayanan bir çalışmaya bağlı bir değerlendirme olarak kalması bizim için son derece kolay ancak, kırsal yoksulluğun tüm boyutlarıyla ortaya konması için yetersiz bir yol olurdu. Bu nedenle hem araştırmacının ön kabullerinin, hem yörede yaşayanların düşüncelerinin, hem yörenin ekonomik ve toplumsal özelliklerinin ve hem de resmi verilerin aynı pota içinde değerlendirilmesi ile dolambaçlı ve yerine göre açıklaması daha zor, ancak daha çok kişinin katkısının olacağı bir yöntemi seçtik. Bu nedenle yerine göre, ortaya çıkan sonuçların biraz karmaşıkmış gibi görünmesinin temel nedeni de budur.

Böylece; uygulanan yöntemler, kullanılan/yararlanılan kaynaklar, değerlendirmeler ve ortaya konmaya çalışılan sonuçlarla herhangi bir ön yargı taşımadan, olabildiğince tarafsız ve her şeyi ortaya koymaya çalışan bir sonuca ulaşmak için "bir yol haritası oluşturmak" hedeflenmiştir. Bu yol haritası ile, yöre ölçeğinde kırsal yoksulluğa neden olan neler varsa hepsinin ortaya konması amaçlanmıştır.

Araştırmamızın uygulama kısmında, Anamas Yöresi'ndeki kırsal yoksulluğun boyutlarını ortaya koymaya ve bu amaçla olabildiğince farklı kaynaklardan yararlanmaya çalışacağız. Bu bilgi kaynaklarımızı tezimizin "Giriş" bö-

---

[364] DSİ, s. 70.

lümünde ayrıntılı olarak vermiştik. Öncelikle Anamas Yöresi'ndeki kırsal yoksulluğun yapısal nedenlerini daha iyi irdelememize yardımcı olacak bir durum saptaması yapacağız. Ancak bu durum saptaması yöredeki kırsal yoksulluğun yapısal göstergeleri ile birlikte değerlendirilecektir.

Yöredeki kaynakların (doğa, insan, ekonomi) bugünkü durumunu ortaya koymayı amaçlayan saptama çalışmamız yaklaşık olarak 9 aylık bir zaman içinde gerçekleştirilmiştir. Bu amaçla, Anamas Yöresi'ne farklı tarihlerde 3 kez gidilerek gereken çalışmalar başlatılmış ve bu saptamayı ortaya koymaya yarayacak tüm kaynaklardan yararlanılmıştır. Böylece yörenin tüm ekonomik, toplumsal ve çevresel durumunu ortaya koymuş olacağız. Bununla birlikte yöre konusunda yapılmış kısıtlı alan araştırmalarından da yararlanılmıştır.

Çalışmamızın bu kısmında; kuramsal çerçevesini ilk bölümde verdiğimiz yoksulluğu açıklayan kuramsal yaklaşımlar çevresinde, kırsal yoksulluk döngüsüne neden olabilecek yapısal sorunlar yöre ölçeğinde ortaya konulmaya çalışılacaktır. Bu bağlamda kaynaklarımızın tümünün bir arada değerlendirilmesi sonucunda elde edilen çıkarımları aşağıda ana çerçevesini vereceğimiz yapısalcı bir bakış açısıyla ortaya koymaya çalışacağız.

Yapısalcı bir açıklama ile; kaynak ve fırsat yoksunluklarından kaynaklanan yapısal etmenler irdelenecektir. Bundan sonraki açıklamalarımız bu sınıflandırma üzerine olacaktır. Yapısal yoksulluk olarak; doğal, ekonomik ve toplumsal kaynakların kullanımından kaynaklanan etmenleri değerlendireceğiz. Bu bağlamda öncelikle doğal yapı, ve daha sonraları da ekonomik ve toplumsal yapı etmenleri üzerine açıklamalar yapılacaktır.

2.1. Doğal Yapı

Bu başlık altında kırsal yoksulluğa neden olan doğal yapısal nedenlere değinmeye ve bu etmenlerin Anamas Yöresi'ndeki kırsal yoksulluğa etkilerinin hangi boyutlarda olduğunu açıklamaya çalışacağız. Doğal yapı başlığı altında ise; arazilerin yapıları ve kullanım biçimleri, iklim ve yağış koşulları, top-

rak ve taşkın korumanın boyutları ile erozyon/aşınma ile doğal yıkımların etkilerini irdelemeye çalışacağız.

2.1.1. Arazi Yapıları Ve Kullanım Biçimleri

Anamas Yöresi arazilerinin büyük bir kısmı, aşağıdaki çizelgede de açıkça görülebileceği gibi tarıma elverişli olmayan arazilerden oluşmaktadır. Aşağıdaki çizelgede yöredeki arazilerin genel nitelikleri ve dağılımları verilmiştir.

ÇİZELGE: 59. ANAMAS YÖRESİ GENEL ARAZİ DAĞILIMI

ARAZİ CİNSİ	ALANI (ha)	ORANI (%)
TARIM	112.180	18,5
ORMAN	271.710	44,0
ÇAYIR VE OTLAK	1.137	1,84
TARIM DIŞI	22.251	36,01
TOPLAM	617.770	100,0

*Kaynak: **Isparta İli Tarım Master Planı** ve Aksu İlçe Tarım Müdürlüğü verilerinden derlenmiştir.*

Anamas Yöresi'nin arazi yapısını incelediğimizde büyük bir kısmının (% 81.85) tarıma elverişli olmayan ormanlık ve tarımdışı topraklardan oluştuğu görülmektedir. Yanlızca % 18'lik bir kısımda toprak, tarımsal faaliyetlere uygundur. Üstelik aşağıdaki çizelgede de görüleceği gibi tarım yapılan arazilerin büyük bir kısmı da kurak arazilerden oluşmaktadır.

ÇİZELGE: 60. TARIM TOPRAKLARININ DAĞILIMI (HEKTAR)

Tarımsal Arazilerin Durumu	Sulu	Kuru	Toplam
Tarla bitkileri alanı	15.000	102.840	117.840
Sebze alanı	25.000	16.640	41.640
Meyve alanı	57.180	-	57.180
Kavakçılık alanı	15.000	7.820	22.820
Yağ gülü alanı	100	-	100
Diğer(nadas,boş)	-	197.870	197.870
TOPLAM	112.180	325.170	437.550

Kaynak: Aksu İlçe Tarım Müdürlüğü verileri.

Anamas Yöresi'ndeki arazilerin tarım yapılabilen kısmının yaklaşık olarak 3/4'ü kurak arazilerden oluşmaktadır. Yöredeki sulu tarıma elverişli arazi-

ler (Anamas Ovası, Karağı Köyü, kısmen eski yöntemlere dayanan toprak arıklarla Katip ve Koçular Köylerinin bir kısım arazileri) toplam tarım topraklarının 1/4 'ünü oluşturmaktadır.

İlçe Tarım Müdürlüğü verilerine göre tarım yapılabilen arazi toplamı 437.550 ha.dır. Yörede 2003 ETF kayıtlarına göre şu anda 1.744 hane yaşamaktadır. Buna göre; hane başına ortalama olarak (kuru + sulu) 25 ha. arazi düşmektedir. Kuru tarım arazilerinin eğimli ve üst toprak derinliklerinin oldukça düşük olması nedeniyle hanelerin geçim koşullarına katkıda bulunması oldukça zordur.

Sulak araziler ağırlıkla yörenin "Anamas Ovası Bölümü"ndedir. Sulu tarım yapılan arazi toplamı 112.180 ha.dır. Yine benzer bir biçimde bu arazileri hane başına böldüğümüzde ortaya çıkan rakam 6.4 ha.dır. Üstelik bu sulu arazilerin çoğu birbirlerinden farklı uzaklıklarda ve daha küçük parçalara bölünmüştür. Sulak arazilerde de ağırlıklı olarak elmacılık yaygındır (57.180 ha.), bunu 25.000 ha. alanla sebzecilik izlemektedir. Ancak, yöredeki verimli sayılabilecek arazilerin oldukça küçük parçalara bölünmüş olması ve araziler arasındaki mesafelerin de oldukça ırak olması nedeniyle bu arazilerden umulan verimlilik bu nedenle sağlanamamaktadır.

ÇİZELGE: 61. ANAMAS YÖRESİ ÜRÜN DESENİ

Tarla Bitkilerinin Ekilişi, Üretimi Ve Verimleri (2001 yılı)					
ÜRÜN	Ekiliş (ha.)	Üretim (ton)	Verim (kg/ha.)	İl ortalaması	İl payı %
Taze fasulye	**256**	**1.580**	**6.172**	**7.778**	**31,7**
Taze soğan	**33,7**	**437**	**12.967**	**14.193**	**29,4**
Mısır	**45**	**2.250**	**50.000**	**25.591**	**20,0**
Armut	7.200	148	25	44	3,97
Kuru fasulye	**40**	**100**	**2.500**	**1.161**	**3,83**
Ceviz	3.490	108	40	60	2,85
Patates	15	240	16.000	21.556	2,2
Şeftali	6.050	147	30	60	1,8
Yonca	25	-	450	-	1,7
Ayva	1.430	33	25	30	1,6
Korunga	10	30	-	-	1,3
Erik	18.200	425	25	43	1,1
Buğday	790	1.580	2.000	2.351	1,0
Yeşil biber	5,7	28,5	5.000	14.292	1,0
Isparta gülü	**10**	**50**	**5.000**	**3.652**	**0,8**
Kuru soğan	10	40	4.000	13.652	0,6
Hıyar	3,5	35	10.000	33.284	0,6
Patlıcan	1,9	19	10.000	23.902	0,6
Arpa	220	484	2.200	2.623	0,5
Fiğ	35	50	75	-	0,5
Kavun	**1,3**	**32,5**	**25.000**	**17.067**	**0,4**
Vişne	3.050	18	6	34	0,27
Şeker pancarı	**8**	**347**	**45.000**	**45.180**	**0,2**
Domates	28	168	6.000	33.892	0,2
Karpuz	**1,3**	**39**	**30.000**	**25.476**	**0,2**
Kiraz	1.200	26	27	43	0,17
Yaş Üzüm	**26**	**120**	**6.000**	**6.291**	**0,03**
Elma	57.180	11.310	100	195	0,02
Badem	600	3	5	8,6	0,01
Kuru Nohut	**10**	**12**	**1.200**	**828**	**0,005**

*Kaynak: **Isparta İli Tarım Master Planı** verilerinden derlenmiştir.*

Yörede yetiştirilen ürün desenlerine bakıldığında; alansal ağırlığın elmacılık üzerine olduğu (57.180 ha.) Isparta İli Tarım Master Planı verileri ışığında aşağıdaki çizelgede açık bir biçimde görülecektir. Ancak elma üretiminin aynı ağırlıkta olmadığı da (ildeki payının % 0.02) çarpıcı bir gerçek olarak kaşımızdadır. Öte yandan yöredeki ürünlerden taze fasulye, taze soğan ve mısırın il toplam üretiminde önemli bir yeri bulunmaktadır (sırasıyla; taze fasulye % 31.7, taze soğan % 29.4 ve mısır % 20). Ancak bu ürünlerin ekili bu-

lunduğu araziler oldukça sınırlı kalmakta, hatta birçok yerde karma olarak (meyve + sebze) üretim sürdürülmektedir. Bu üç ürünün ekili olduğu alanlar ise sırasıyla; taze fasulyede 256 ha., taze soğanda 33.7 ha. ve mısırda 45 ha. olmak üzere toplamda 334.7 ha.dır. Bu da ilçedeki toplam sebze alanı (25.000 ha.) içinde önemsizdir (% 0.001).

ÇİZELGE: 62.ISPARTA'DA ELMA ÜRETİMİ

	İlçeler	Meyve veren ağaç sayısı (adet)	Ağaç başına Ortalama Üretim (kg)	Üretim ton)
I. Alt Bölge	Merkez	150.080	137	20.560
	Atabey	98.000	245	24.010
	Gönen	106.250	151	16.000
	Keçiborlu	102.800	95	9.766
	Toplam	457.130	154	70.336
II. Alt Bölge	Eğirdir	657.500	245	161.000
	Gelendost	550.000	281	154.440
	Senirkent	277.000	225	62.325
	Uluborlu	220.500	66	14.500
	Toplam	1.705.000	230	392.265
III. Alt Bölge	Yalvaç	271.600	129	35.000
	Şarkikaraağaç	72.113	90	6.490
	Toplam	343.713	120	41.490
IV. Alt Bölge	**Aksu**	**113.100**	**100**	**11.310**
	Sütçüler	31.067	80	1.904
	Yenişarbademli	23.800	97	16.214
	Toplam	167.967	97	16214
İL TOPLAMI		2.673.810	195	520.305

*Kaynak: **Isparta İli Tarım Master Planı**, s.34.*

Burada elmacılığa bir ayraç açmak gerekir. Yöredeki gözlem ve görüşmelere göre elmacılık yöre için önemli bir umut kapısıdır. Bu arazilerde yetiştirilen tarımsal ürünlere bakıldığında, elmacılık (57.180 ha.) sayısal ağırlık olarak önemli bir tarımsal ürün olarak dikkati çekmektedir. Bu nedenle sulanabilir arazilerin hemen hemen tamamına yakınında elmacılık yapılmaktadır. Sorunun bizi ilgilendiren kısmı ise, elmacılığın yöredeki kırsal yoksulluğun

kırılmasında beklenen etkiyi gösterememesidir.[365] Çünkü, ağaç başına ortalama verimleri göz önüne alındığında elmada il ortalaması (195 kg/ha) iken yörede bu oran neredeyse yarı yarıya düşmektedir (100 kg/ha). Oysa ağaç sayısı daha az olan (106.250) Gönen'de ortalama verim 151 kg/ha olarak gerçekleşmektedir.

Anamas Yöresi'nin ürün desenlerine bakıldığında; yörede olanaklar dahilinde hemen hemen her çeşit bitkinin üretilmeye çalışıldığı görülmektedir. Ancak bu kadar çok çeşitli bitkinin üretiliyor olması yörenin çok verimli olduğu anlamına gelmemelidir. İl ortalamasının üzerine çıktığı tarımsal ürünleri gösteriyor. Buna göre: mısır, taze ve kuru fasulye, kuru nohut, şeker pancarı, karpuz, kavun, taze soğan, yağ gülü ve yaş üzüm ortalama verimleri itibariyle Anamas Yöresi için uygun bitki türleridir.

2.1.2. İklim ve Yağış Koşulları

Anamas Yöresi, Akdeniz ile İç Anadolu'yu birbirinden ayıran Batı Toroslar'ın uzantıları arasında yer alır. Yöredeki yerleşimlerin ortalama yükseltileri 1.100-1.350 m. arasındadır. Bu geçiş özellikleri yöreye iklim olarak daha çok tipik karasal iklim özelliklerini yansıtmıştır. Yazları serin ve kurak, kışları ise kar yağışlı ve oldukça soğuk geçer. Sonbahar ve ilkbahar mevsimleri ise genelde yağmurludur. Aksu Meteoroloji İstasyonu verilerine göre toplam yıllık yağış miktarı; 861.5 kg/m²dir. 18 yıllık Şubat ayı yağış ortalaması 95.6 mm., Temmuz ayı yağış ortalaması 19.8 mm.dir. Yıllık sıcaklık ortalaması 17.8°C olup, Şubat ayı sıcaklık ortalaması 0.5 – 1.5 °C (min. -19.2 °C), Temmuz ayında ise sıcaklık ortalaması 25 °C'nin altındadır.[366]

---

[365] Bunda örgütlenme düzeyi ile birlikte tarım topraklarının miras yoluyla çok küçük parçalara ayrılması yüzünden ortalama verimin düşük olması etkilidir. Diğer yandan meyvecilik konusunda Anamas Yöresi, kendilerine örnek olarak aldıkları Eğirdir Yöresi'nin pazar fiyatlarında ve işletme biçimlerinde yöreden farklı olması, elma üretimi konusunda dünyanın en uygun doğal koşullarına ve iklim özelliklerine sahip olması ve Eğirdir Yöresi'nin pazarlama donanımları ve üretim yetenekleri (ortalama arazi büyüklükleri, ortalama ağaç başına verim, çiftçi bilinci) açısından Eğirdir Yöresi'nden oldukça geri kalmaktadırlar. Örnek uygun olmasına karşın, örneğin uygulaması ve koşullar farklı olduğundan başarısızlık söz konusudur.

[366] **Aksu Yıllığı**, s.10.

Anamas Yöresi, Akdeniz Bölgesi'nde yer almasına karşın tipik karasal iklim özelliklerini taşımaktadır. En yüksek sıcaklığın görüldüğü Temmuz ayı ile en düşük sıcaklığın yaşandığı Şubat ayları arasında 44 ^{0}C'lik bir sıcaklık değişimi gözlenmektedir. Bu nedenle yörede yaz aylarının etkisi kısa sürmekte ve tarımsal ürünlerin (sebze ve meyvelerin) en verimli döneme gireceği zaman havalar soğumaya başlamaktadır. Bu da yöredeki kırsal yoksulluğun bir başka yapısal nedenlerindendir. Öte yandan yörenin yayla özelliği nedeniyle yaz aylarının en sıcak günlerinde bile sıcaklık ortalama olarak 25 ^{0}C dolayındadır.

İklim koşulları ve insanların yetenekleri ile birlikte doğal arazi dağılımı toprakların üretim yeteneğine etki eden en önemli etmenlerdir. Arazilerinin 4/5'inin tarımsal üretime uygun olmadığı ve tarımsal üretim yapılabilen arazilerinin de 3/4'ünün de kıraç tarım topraklarından oluştuğu bir doğal yapı, insanlar üzerinde kısıtlayıcı bir etki yapacaktır. Üstelik bunlara eğitim ve beceri düzeyleri sınırlı insan etkenini de eklediğimizde, doğal yapının ne kadar önemli bir etkisinin olacağı açıktır. Bu bağlamda doğal çevresel yapı, gelir olanakları ve yoksulluk açısından en belirleyici etken durumundadır.

2.1.3. Toprak Koruma ve Aşınma/Erozyon Etkileri

Anamas Yöresi doğal çevresel yapısı nedeniyle iki ayrı bölümde irdelemenin daha yararlı olacağını önceki kısımlarda vurgulamıştık. Buna göre; daha düz ve verimli arazilerin ve sulama olanaklarının bulunduğu "Anamas Ovası Bölümü" ile arazilerin oldukça eğimli, erozyona/aşınmaya açık olduğu ve kuru tarım olanaklarının da oldukça sınırlı olduğu "Yakaderesi Bölümü" olarak ayrıştırmak uygun düşecektir.

Anamas Ovası bölümü tarıma elverişli arazilerden oluşması ve tarımsal geleneğin sürdürülüyor olması nedeniyle topraklarını koruyacak önlemleri uzun zamandır uygulamaktadır. Eğimli araziler çiftçilerin kendi olanakları ile çok önceden sekilenerek korunmaya çalışılmıştır. Yaklaşık olarak yüzyıl öncesine kadar varan iki ana toprak sulama arığı (Yılanlı Arığı ve Zindan Arığı), DSİ'nin 1980'li yıllarda yaptığı çalışmalarla beton kanaletlere dönüştürülerek,

ovada sulanabilecek tüm araziler (3.650 ha.) sulama kapsamına alınmıştır.[367]

Ayrıca Köprüçayı, Zindan Mağarası'nın bitiminde açılan derivasyon tüneli ve açık kanal yoluyla (yaklaşık olarak 25 km) Çamyol mevkisinde bulunan Aksu Enerji'nin yükleme havuzuna yönlendirilerek hidroelektrik üretiminde kullanılmaktadır. Böylece kış ve bahar aylarında olabilecek taşkınlara karşı da doğal bir önlem alınmaktadır. Bu nedenle yörenin bu kısmında taşkın tehlikesi yok denecek kadar azdır. Sadece sulama kanallarının etkisi dışında kalan ve günümüzde çoğu yapılan kadastro çalışmaları ile yeniden orman sınırları içine alınan eski arazilerin aşınmaya karşı duyarlılıkları sürmektedir.

Yakaderesi bölümü, yörenin doğal koşulları nedeniyle hem taşkınlara, hem de aşınmaya karşı oldukça duyarlı arazilerden oluşmaktadır. Bu bölümde ova olarak nitelendirilebilecek araziler yok denecek kadar azdır. Sadece yeniden yapılandırılan Karağı Köyü ile Katip ve Koçular köylerinin bir kısım arazileri bu nitelemeye uygun arazilerden oluşmaktadır. Yağışların yoğun olduğu sonbahar ve ilkbahar ayları arasındaki süreçte taşkınlara sıklıkla rastlanılmakta ve bu yağışlarla birlikte toprakların aşınması da sürmektedir. Bu nedenle yöredeki üst toprak derinliği zaman zaman birkaç cm.ye adar düşmektedir. Üstelik bu bölümde sayılan köylerin hemen hepsi ormana sınır ya da orman içindedir. Özellikle bu bölümün alt kısmında yer alan Eldere ve Karacahisar köyleri orman içinde ve bölümün Anamas ve Dedegöl Dağı'na yakın yerlerinde yer alan; Elecik, Yaka, Yakaafşar ve Terziler köyleri de orman sınırında kalan yerleşimlerdir. Bu nedenle doğal kaynaklar üzerindeki bilinçsiz ve yoğun kullanım dikkati çekmektedir. Yakaderesi bölümünün taşkınlara ve aşınmalara karşı aşırı duyarlılığı yüzünden doğaya karşı her zaman yenik düştükleri rahatlıkla söylenebilir. Bu yüzden Yakaderesi bölümünün üretim yetenekleri oldukça sınırlıdır ve doğal yapının olumsuz etkileri yüzünden sürekli yoksulluk yüzyıllardır sürmektedir.

---

[367] DSİ, s.34.

2.1.4. Doğal Yıkımlar

Anamas Yöresi'nde doğal yıkımlar/afetler olarak sayılabilecek etkenler oldukça sınırlıdır. Yörede bilinen doğal yıkımlar; toprak kayması ve sellerle gelen ani taşkınlardan oluşmaktadır. Bunlardan Eski Karağı Köyü'nün toprak kayması tehlikesi yüzünden şimdiki yeri olan 5 km aşağıya taşındığını önceki kısımlarda belirtmiştik. Buna ek olarak, Koçular Köyü'nün bir mezrası olan Barakderesi Mahallesi de yaklaşık olarak 30-35 yıl önce yaşadığı sel yüzünden neredeyse tamamen boşalarak, Koçular Köyü'ne ve il merkezine yerleşmişlerdir. Günümüzde ise birkaç aile yaz aylarını burada küçükbaş (keçi) hayvan besiciliği yaparak geçirmektedir. Bunlara ek olarak yaptığımız gözlemlere göre; özellikle Anamas Dağı eteklerinde kurulu bulunan Elecik, Yakaafşar ve Terziler şiddetli yağan yağmurlarda oluşan sellerle karşı açık bir tehdit karşısındadırlar.

Diğer yandan yöre Dedegöl dağı üzerinden geçen "Kırkkavak Fayı"nın üzerinde yer almakta ve deprem haritalarında birinci derecede deprem kuşağı içinde yer almaktadır. Ancak bu fayın tarihte çok büyük depremlere yol açan bir fay olmadığı ve zaman zaman orta şiddete kadar deprem ürettiği belirtilmektedir.[368] Bu depremlerin temel nedeni de yörenin karstik kayalardan oluşması ve yer altı su seviyelerinin yağmur ve kar sularıyla yükseldiği yaz ortalarından itibaren karstik mağaralarda kayaların eriyerek düşmesi sonucu küçük depremciklere neden olmaktadır. Yörede buna dayanan son depremcikler Karacahisar Köyü Pınargözü Mahallesi'nde, 18-22 Temmuz 2002 tarihlerinde aletsel büyüklükleri 1.9 - 3.2 arasında değişen 4 deprem SDÜ Deprem ve Jeoteknik Araştırma Merkezi tarafından kayıt edilmiştir. Hazırlanan raporda Aksu-Sütçüler bindirmesi boyunca bir sıkışmanın olduğu ve bunun sonucunda depremsel hareketlenmenin beklendiği belirtilmiştir.[369] Diğer yan-

---

[368] BOZCU ve Diğerleri, s.3-4.

[369] SDÜ MMF Jeofizik Bölümü'nden Prof. Dr. Ergün TÜRKER başkanlığında, Bayındırlık ve İskan İl Müdürlüğü İmar ve Afet İşleri Şb. Md.Yrd. Dr. Mehmet YILDIRIM, Jeoloji Yük.Müh. Sibel ÖZGÜL ve Jeoloji Müh. Veli BARDAK'tan oluşan araştırma ekibinin 30.07.2002 tarihli "Isparta-Aksu- Karacahisar Köyü ve Civarında Meydana Gelen Sarsıntılarla İlgili Ön İnceleme Raporu".

dan, Karacahisar Köyü'nün 4 km doğusundan geçen bu fayın Dedegöl-Anamas Fayı'nı aktif hale getirebileceği endişesi bilim adamları tarafından dile getirilmektedir.[370]

Sonuç olarak yöredeki doğal yıkım tehlikelerinden en önemlisi, Yakaderesi Bölümü'ndeki ani taşkın ve aşınma tehlikeleridir. Yöre, bu konuda oldukça duyarlı bir doğal yapıya sahiptir ve bu tehlikeler nedeniyle bu kısımın üretim yeteneği "doğal olarak" kısıtlanmaktadır. Ayrıca Karacahisar Köyü yakınındaki deprem fayının da çok şiddetli olmasa da çeşitli büyüklüklerde depremlere yol açabilme tehlikesi söz konusudur.

2.1.5. Doğal Kaynaklarla İlişkiler

Anamas Yöresi'nin hemen hemen tüm ekonomik girdileri doğal kaynaklara dayanmaktadır. Yöredeki iki temel uğraşı alanı olan tarım ve hayvancılık doğal kaynaklara dayanan bir yapısal düzenek üzerine kuruludur. Tarımsal faaliyetlerin doğal kaynaklar üzerine etkisi belki, kullanılan tarımsal ilaçların toprağa ve sulara karışmasıyla sınırlı olabilir.

---

[370] Fuzuli YAĞMURLU, Veli BARDAK ve Ferah ÖZKAN, "Isparta Aksu-Karacahisar Köyü ve Civarında Meydana Gelen Sarsıntılarla İlgili Ön İnceleme Raporu", 19.07.2002.

ÇİZİM: 2. YUKARI KÖPRÜÇAY HAVZASI ÜRETİM SİSTEMİ

Kaynak: ÖZDEN, s.165.

Özden'in yöre üzerinde yaptığı çalışmada yöredeki tüm ekonomik döngülerin doğal kaynaklara (ormanlar, dağlar, yaylalar ve akarsular) dayalı olduğu görülmektedir.[371] Yörede günümüz itibariyle etken olan uğraşı alanı tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Bu sektörler ise doğal kaynaklara sıkı bir biçimde bağımlıdır.

Ancak hayvancılığın ve özellikle küçükbaş hayvancılığın doğal kaynaklara etkisi daha fazla olmaktadır. Bunun yanında, orman sınırında yaşayan orman köyleri yakacak ve kereste gereksinimlerini, tüm önlemlere karşın ormandan kaçak olarak sağlanmaktadır.[372] Özellikle son yüzyılda yapılmış olan konutlara bakıldığında; evlerin yapımında kullanılan ağaçların[373] çoğunun kaçak yollarla ormandan getirildiği hemen hemen herkes tarafından kabul edilmektedir.

Bu yönteme sıkça başvurulması aslında bize bir başka açıklama olanağı daha sağlamaktadır. Gelir olanaklarının kısıtlı olması, konutların yapımında modern araç-gereçlerin ve donatımların kullanılmasına olanak sağlamamaktadır.[374] Bu nedenle sınırlı ekonomik kaynaklarla donatılar, ancak olabildiğince doğadan bedelsiz/kaçak olarak sağlanmaktadır. Böylece yörede doğal kaynakların yöredekilerin yaşamında ne kadar önemli olduğu anlaşılmaktadır. Bu önem şöylece daha iyi vurgulanabilir: Doğa olmadan yörede yaşamı sürdürmenin olanağı yoktur. Çünkü tüm ekonomik döngüler doğaya sıkı sıkıya bağlıdır.

Doğal yapı kaynakları üzerine göre yapılan değerlendirmeye göre;

- Anamas Yöresi arazilerinin büyük bir kısmı (% 81.85) tarıma elverişli olmayan tarım-dışı topraklar ve ormanlardan oluşmaktadır.

---

[371] ÖZDEN, Tartışma ve Sonuç Bölümü, s.164-175.

[372] ÖZDEN, Tartışma ve Sonuç Bölümü, s.164-175.

[373] Bunlar arasında en sık görüleni dayanıklılığı nedeniyle ardıç ağacıdır ve evlerin yapımında kullanılan ardıç ağaçlarının oldukça büyük ve yaşlı ağaçlardan oluştuğu görülmektedir.

[374] Yaşlıların anlattığına göre özellikle iki dünya savaşı arasında yokluk ve yoksulluk önemliydi ve çoğu insan arasında mal ve hizmet değişimi (takas/trampa) yöntemiyle gereksinimler karşılanabiliyordu.

♦ % 18.5'luk bir kısmı tarıma elverişli arazilerden oluşmaktadır. Tarıma uygun topraklarının yaklaşık 3/4'ü kurak arazilerden oluşmaktadır. Bu arazilerin önemli bir kısmı "Yakaderesi" bölümündedir erozyonla ve eğimli özellikleri nedeniyle üst toprak derinlikleri sınırlıdır. Aşınma nedeniyle verimli üst toprağın sürekli olarak akıp gitmesi, kurak arazilerin üretim yeteneğini azaltan en önemli etmendir. Üstelik kıraç arazilerde toprak koruma (sekileme, taşkın önleme vb...) çalışmalarının bulunmadığı da gözlenmiştir. Bu noktada söylenmesi gereken bir başka özellik te; kıraç arazilerin orman sınırında/içinde veya ormana komşu olduklarıdır. Hatta çoğu yerde meşelik alanların zaman içinde bozularak tarım arazisi yapıldığı rahatlıkla gözlenmektedir. Ancak günümüzde bu tip arazilerin, köylerde bu arazileri işleyecek kişilerin kentlere göç etmesi nedeniyle işlenemediği ve kullanılamadığı gözlenmektedir.

♦ Tarım topraklarının ortalama büyüklükleri göz önüne alındığında; hane başına düşen arazilerin ortalama büyüklükleri (kuru + sulu) 25 ha.dır. Bu araziler içinde sulu tarım yapılabilen arazilerin ortalama büyüklükleri 6.4 ha.dır. Kaldı ki, bu arazilerin dağınık ve çok daha küçük ölçeklerde olduğu yöredeki gözlemlerde de açıkça görülmüştür. Bu nedenle yapılacak tarımsal faaliyetler için uygun ölçek sorunu bir kısır döngü olarak ortaya çıkmaktadır.

♦ Bir başka özellik te; elmacılık üretiminin (arazilerin parçalanmışlığı ve pazarlama donanımlarına sahiplik açısından bakıldığında) oldukça düşük bir verimliliğinin olmasıdır. Isparta İli Tarım Master Planı verilerine göre elma ağacı başına verim hektarda; Gelendost'ta 281 kg, Eğirdir ve Atabey'de 245 kg, Senirkent'te 225 kg ve il genelinde de 195 kg iken, Anamas Yöresi'nde bu rakam 100 kg'a kadar düşmektedir.

♦ Arazilerinin çoğunun tarım-dışı topraklar ve ormanlardan oluştuğu yörenin ekonomik girdilerinin de buna koşut olarak gelişmesi ve ekonomik girdilerin de tarım-dışı kaynaklara dayanması gerekirdi. Oysa yörede tersine bir durum söz konusudur. Ekonomik girdi kaynakları ağırlıklı olarak tarımsal faaliyetlere dayanmaktadır.

♦ El sanatları (halıcılık) 1980'li yıllardan itibaren yavaş yavaş çekiciliğini yitirdiğinden, bugün neredeyse hiçbir evde yapılmamaktadır.

♦ Yöredeki tüm ekonomik döngüler, doğal kaynaklara sıkı bir biçimde bağımlıdır.

♦ Yakaderesi bölümü ani taşkınlar, seller ve aşınmaya karşı duyarlı ve üst toprak derinliğinin oldukça sınırlı olduğu arazilerden oluşmaktadır. Bu nedenle bu bölümün üretim yeteneği Anamas Ovası bölümüne göre oldukça kısıtlıdır.

♦ Doğal yıkım tehlikesi olarak ani taşkın ve seller Yakaderesi bölümü için söz konusudur. Bu bölümde yer alan ve Anamas Dağı eteklerinde kurulu bulunan Elecik, Terziler ve Yakaafşar yerleşimleri aşırı yağışlarda olu-

şan sellere karşı açık bir tehdit altındadırlar. Ayrıca bölümün alt kısımlarında kalan Eldere ve Karacahisar köyleri de sellere ve taşkınlara açık bir konumdadırlar.

♦ İklimsel koşullar açısından yöredeki tarımsal üretim dönemi oldukça sınırlıdır. Hububat hasatları Temmuz ayı içinde, sebze ürünleri de Ağustos sonları itibariyle gerçekleşmektedir. Elma hasatı ise Eğirdir Yöresi'nden 2-3 hafta sonra gerçekleşmektedir. Yörede hava sıcaklıkları Ağustos ortasından itibaren giderek düşmekte ve çoğu evde sobalar Eylül ayında yakılmaya başlanmaktadır. Bu nedenle yöre ikliminde uzun süreli bir üretim olanağı bulunmamaktadır.

2.2. Ekonomik Yapı

Bir yörenin ekonomik döngüleri yöredeki insanların yaşamlarını etkileyen önemli bir etmendir. Ekonomik girdilerin çeşitliliği ve bolluk derecesi, üretim ölçekleri ve teknikleri, piyasaların yapısı, teknoloji ve girdi kullanım düzeyleri, donatılar ve işgücünün yapısı ekonomik döngüler üzerinde belirleyicidir. Ekonomik döngüler sonucu ortaya çıkan göstergeler zaten o yörenin gelir kaynakları açısından ne düzeyde olduğunu da gösterecektir. Aşağıdaki çizelgede DİE tarafından yapılan ve Anamas Yöresi'ni de içine alan bir çalışmada[375] yörenin Gayri Safi Yurtiçi Hasılası 1995 rakamlarıyla ortaya konmuştur.

Anamas Yöresi'ni içine alan Aksu İlçesi de nüfus yoğunluğu bakımından ilin en az yoğunluklu yörelerinden birisidir (Sütçüler ve Yenişarbademli ilçeleri gibi). Elbetteki bir yörede yaşayan insan sayısı ve onların yoğunluğu ekonomik yaşam için önemli bir gösterge olmalıdır. Bu yoğunlukta ekonomik girdilerin çeşitliliği ile bağlantılıdır. Eğer yörede iş olanakları ve çeşitlilik varsa, bu ekonomik yaşamın da canlı ve akışkan olmasına olanak sağlayacaktır. Eğer yörede yapılacak işler aile içi işlerle, geçici ve doyurucu olmayan sınırlı emek işçiliğiyle sınırlıysa, o zaman günlük ekonomik yaşamın canlılığından, gönençten ve buna bağlı olarak bireysel, ailesel ve toplumsal huzurdan söz etmek oldukça zordur.

---

[375] DİE, **Tarımsal Yapı 1991-2000,** DİE Yayınları, Ankara, 2000.

ÇİZELGE: 63.ISPARTA İLÇELERİNİN TÜRKİYE VE İL GSYİH'DAN ALDIĞI PAYLAR

		1995		
		Alıcı fiyatlarıyla GSYİH (milyon)	Türkiye GSYİH içindeki payları (%)	Isparta GSYİH içindeki payları (%)
I. Alt Bölge	İl Toplamı	38.973.876	0,50	100,00
	Merkez	19.881.126	0,26	51,01
	Atabey	511.994	0,01	1,31
	Gönen	254.096	0,00	0,65
	Keçiborlu	885.202	0,01	2,27
	Toplam	21.532.418	0,28	55,24
II. Alt Bölge	Eğirdir	4.832.014	0,06	12,40
	Gelendost	1.222.703	0,02	3,14
	Senirkent	827.213	0,01	2,12
	Uluborlu	731.620	0,01	1,88
	Toplam	7.613.550	0,10	19,54
III. Alt Bölge	Şarkikaraağaç	2.219.279	0,03	5,69
	Yalvaç	6.070.676	0,08	15,58
	Toplam	8.289.955	0,11	21,27
IV. Alt Bölge	**Aksu**	**387.830**	**0,00**	**1,00**
	Sütçüler	890.274	0,01	2,28
	Yenişarbademli	259.850	0,00	0,67
	Toplam	1.537.954	0,01	3,95
İl Toplamı		38.973.876	0,50	100,00

*Kaynak: **Isparta İli Tarım Master Planı**, s.23.*

Buna göre; Aksu İlçesi 1995 yılında ürettiği 387.830.000.000. TL GSYİH ile ildeki payı % 1, Türkiye genelinde ise % 0'dır. Bu gösterge oldukça düşündürücü ve bir o kadar da çarpıcıdır. Bu çizelgeye göre il GSYİH'nın neredeyse yarısından fazlası (% 51.01) il merkezinde üretilmektedir. İl merkezini ilin ikinci büyük yerleşimi olan Yalvaç izlemekte (% 15.58) ve daha sonra ilin üçüncü büyük yerleşimi Eğirdir bunları izlemektedir. Aslında buradan nüfusun büyüklüğünün GSYİH'nın üretilmesi ve paylaşılmasında da önemli bir etken olduğu sonucu da çıkmaktadır. Dolayısıyla nüfus yoğunluğu düşük olan yerlerde ekonomik anlamda üretim de sınırlı olmaktadır.

İşte Anamas Yöresi de genel olarak böyle bir yerdir ve günlük ekonomik yaşam ilçe merkezindeki birkaç kahvehane dışında oldukça durağandır. Yaptığımız gözlemlere göre yapılacak en önemli iş; ailenin yaşamını sürdürmesi için zorunlu olan günlük rutin işlerdir. Bu işler; evdeki binek ve besi hay-

vanlarının bakımı (gerektiğinde keşiğe[376] sürülmesi), evin hanımının ateşi yakarak kahvaltıyı hazırlaması, evin bakımı ve temizliği, evin erkeğinin önden bahçeye giderek yapılması gereken işleri[377] (çapalama, sürme, sulama [çoğu zaman geceleri yapılır], besi hayvanları için ot biçilmesi, yaz aylarında ürünlere zarar veren yaban domuzları ile savaşım, hasat ve harman işleri, gübreleme vb...) yapması, çocukların (yetişkinse/okula gitmiyorlarsa) aile işini paylaşmaları, aileden uygun olanın dağa giderek yakacak odun sağlaması vb... Bunlar için sabah gün ağarmadan ayağa kalkmak ve yatma vaktine kadar da durmamak gerekir (yaklaşık olarak 18-20 saat kadar sürmektedir).

Yöre ekonomisi doğal yapısından dolayı iki ana kaynağa dayanmaktadır: Tarım ve hayvancılık. Yörenin sulanabilir arazilerinin önemli bir bölümünün yer aldığı Anamas Ovası'nda ağırlıklı olarak sulu tarım ve meyvecilik, özellikle elmacılık ön plandadır. Yöreye katkıda bulunabilecek başkaca bir ekonomik kaynak yoktur (madencilik, turizm, taşımacılık, sanayi, hizmet sektörleri gibi...). Bu nedenle yöre ekonomisi tarıma ve hayvancılığa (küçük ölçekli ve verimsiz) dayanmaktadır.

ÇİZELGE: 64. MADEN VE ENERJİ KAYNAKLARI

MADEN VE ENERJİ KAYNAKLARI
- Koçular Köyü Kızıldağ eteklerinde Manganez yatakları. (rezerv çalışması yok, ekonomik görülmüyor)
- Karacahisar Pınargözü Mahallesi civarında Dedegöl Dağı eteklerine doğru geniş mermer yatakları vardır. (işletilmiyor)
- Anamas HES projesi; 13,4 GWh/Yıl (2,5 MW) (proje bazında)
- Aksu Enerji Çayköy HES: 36 GWh/yıl (işletmede)

Kaynak: DSİ Isparta İl Müdürlüğü

Yukarıdaki çizelgede de görülebileceği gibi yörede saptanan maden

---

[376] Keşik, köydeki besi hayvanlarının topluca bir çoban veya dönüşümlü olarak köy halkı tarafından otlatmaya götürülmesidir.

[377] Yaptığımız görüşmeler sonucunda çalışma koşulları konusunda şu saptamayı yapmak doğru olacaktır. Eğer yaşamak zor koşullar altında, yaşam düzeyi yaşam ölçünlerinin oldukça altında ise ve ailede bakmak zorunda olunan başka bireyler de varsa o zaman hiç durmadan çalışmak gerekir. Ancak bu çalışmanın sonucunda ne düzenli bir gelir kaynağı, ne sosyal güvence, ne yıllık izin, ne hafta tatili, ne birikim ve ne de çalışma karşılığında alınan bir doyum vardır. Tek bilinen şey, eğer çalışılmazsa sadece bireyin kendisi değil, aynı zamanda ailenin diğer üyelerinin de aç kalacağıdır. İşte bu gerçek bir döngüdür.

kaynakları vardır. Ancak, bu kaynaklar işletmeciler ve girişimciler tarafından ekonomik görülmediğinden yöre ekonomisine katkı sağlamaktan uzaktır. Bu kaynaklar içinde belki ileriki zamanlarda yöre ekonomisine katkı yapabilecek tek kaynak, Karacahisar Köyü'ndeki mermer yataklarıdır. Ekonomik görülmesine karşın, yörenin zor ulaşılabilirliği ve olası üretimin taşınmasında yaşanabilecek zorluklar nedeniyle bu kaynaklar da şimdilik toprağın altında kalmayı sürdüreceğe benzer.

Enerji kaynakları açısından da ortada ilginç bir durum söz konusudur. Yöredeki akarsulardan enerji üretimi amacıyla da yararlanılmaktadır. Ancak bu yararlanma yöre sınırları içinde değildir. Akarsuların sulamada kullanılmadığı sonbahar ve ilkbahar ayları arasında yaklaşık olarak 25 km.lik açık ve kapalı kanallarla su taşınarak Çamyol Mevkisi'nde kurulu bulunan Çayköy H.E.S.nda enerjiye dönüşmektedir. Oysa bu akarsulardan yerinde enerji üretiminde kullanılması olanaklıdır.[378]

ÇİZELGE: 65.SANAYİ KURULUŞLARI

SANAYİ KURULUŞLARI		
Pazarköy ORÜS	1	15.000 m³/yıl (yaklaşık 80 kişi çalışıyor)
Soğuk hava deposu	2	2,300 ton
Alabalık üretim tesisi	9	40 ton yıl/üretim
Kaynak suyu şişeleme tesisi	1	Aysu'nun yıllık üretim kapasitesi 115.000 ton pet ve 50.000 ton polikarbonat 19 litrelik damacana ambalajlı sudur.

Kaynak: Aksu Kaymakamlığı.

Yörede sanayi kuruluşu olarak sayılabilecek en önemli kuruluş, ORÜS'ün Kösre Köyü'ndeki Pazarköy Kereste Fabrikası'dır. 1936 yılında kurulan ve 1945 yılında Orman Genel Müdürlüğü tarafından kamu kuruluşuna

---

[378] Daha da ilginç olanı Anamas'da neredeyse yüzyıla yakın bir zamandır Zindan Vadisi'nde bir enerji santralının kurulması için ön çalışmaların yapıldığı kuşaktan kuşağa anlatılmaktadır. Üstelik bu konuda köylülerin kendi olanaklarıyla yaptıkları kanal bugün bile yerinde durmaktadır. Sadece işin sonu, çeşitli çekişmeler sonucunda getirilememiştir. Bunlara bir örnek vermek gerekirse, dedelerinden kalma birkaç dönüm arazisini kullanamayacağını veya işe önder olan kişinin siyasal anlamda rakip bir partiden olduğunu bildiğinde çabalar engellenmekte ve işin sonu hüsranla bitmektedir. Bu yüzden Anamas'da yeni bir girişimi başlatmak olası olsa da, bitirmek oldukça zordur.

dönüştürülen tesis[379], günümüzde özelleştirilerek faaliyetlerini sürdürmektedir. Ancak bu günlerde bu tesisin Isparta İl Merkezi'nde yapımı sürdürülen yeni yerine taşınması için çalışmalar hızla sürmektedir.

Öte yandan yöredeki bir başka sanayi kuruluşu da Karacahisar Köyü Pınargözü Mahallesi'ndeki Pınargözü kaynağında faaliyet gösteren AYSU Su Şişeleme Tesisidir.[380] Bu tesis ile kaynağında hiçbir kimyasal işlem yapılmadan, tamamen doğal olarak kaynaktaki su şişelenmekte ve yurdun dört bir yanına gönderilmektedir.

Diğer yandan, son zamanlarda yöredeki su kaynakları üzerinde alabalık üretimi yaygınlaşmaktadır. Günümüzde yörede 9 ayrı üretim çiftliği ile yılda ortalama olarak 40 ton doğala yakın alabalık üretimi yapılmaktadır.

Ancak burada sayılan ekonomik girişimlerin (özellikle alabalık üretiminin) yöreye umulan ekonomik katkıyı yaptığı söylenemez. Yörenin alabalık üretimi için gereken yüksek oksijenli ve oldukça soğuk tatlı su kaynaklarına sahip olmasına karşın, varolan işletmelerin küçük ölçekli tesisler olması ve bu konuda yetişmiş nitelikli ve iyi eğitimli personele sahip olmaması nedeniyle verimlilik düşmektedir. Öte yandan bu işletmelerin birer aile işletmesi olduğu ve aile bireylerinin eğitim düzeylerinin de oldukça düşük olduğu göz önüne alınırsa verimsizliğin nedeni ortaya çıkmaktadır. Bunlara bir de ürünün pazarlanması ve yavru alabalık üretiminde karşılaşılan sıkıntıların aşılamamasıyla birlikte işletme sahiplerinin sermaye birikimlerinin yetersizliği[381] de eklenince sektörün içinde bulunduğu açmazlar kolayca görülebilecektir.

2.2.1. Üretim Ölçeği Ve Verimlilik Düzeyleri

Üretim ölçeğini değerlendirirken öncelikle yörede egemen olan eko-

---

[379] **Aksu Yıllığı**, s.107.

[380] Şirketin bağlı bulunduğu grup Samsun'dadır (Aydıner Grubu). Ancak AYSU'nun şirket merkezi Ankara'dadır.

[381] 2002 yılında yörede yaşanan sel sonucu birçok alabalık üretim çiftliğinin balıkları selle birlikte gitmiştir. Bu yüzden Karacahisar Köyü'ndeki üretim çiftliği, sahibinin yeniden yavru alabalık alamaması yüzünden kapanmıştır.

nomik işlevler göz önüne alınacaktır. Bu işlevler ise daha önceden de vurguladığımız gibi doğal kaynaklara dayanan tarım ve hayvancılık üzerinedir. Öncelikle tarımsal ölçek üzerinde duracağız.

Önceki bölümde "Doğal Yapı" başlığı altında irdelediğimiz tarım topraklarının durumu bize bu konuda yeterli bir bakış açısı olanağı sağlamaktadır. Yöredeki tarımsal işlevlerin verimliliği incelendiğinde, tarım topraklarının büyüklüğü/topluluğu ile üretilen tarımsal ürünlerin toplamda oluşturduğu katma değer göz önüne alınmalıdır. Önceki bölümde de vurguladığımız gibi yöredeki tarım topraklarının ortalama büyüklükleri hane başına 25 ha (kuru + sulak), 6.4 ha (sulak) arazidir. Üstelik bu araziler yörede miras yoluyla oldukça küçük parçalara bölünmüş ve hanelerin işleyebileceği araziler oldukça farklı uzaklıklarda ve küçülmüştür.

Diğer yandan yörede yetiştirilen tarımsal ürünlere bakıldığında genel ağırlığın meyvecilik üzerine olduğu, bununla birlikte yöre ikliminde yetiştirilen birçok sebze türünün de olduğu önceki bölümde vurgulanmıştı. Ancak bu ürünlerden elma dışında tamamen satılmak amacıyla yetiştirilen ürün (Isparta Gülü, kekik gibi..) sayısı oldukça azdır. Bunların da yöre ekonomisine katkıları önemsizdir.

Tarımsal ürünün yetiştirilme amacı bu noktada önem kazanmaktadır. Yetiştirilen ürün ailenin kendi gereksinimleri için mi üretilecektir, yoksa satışa olanaklı ürün yetiştirilip satılacak mıdır? Yöredeki gözlemlerimiz ışığında şunu rahatlıkla söyleyebiliriz: Yörede elma dışında satılmak amacıyla yetiştirilen tarımsal ürün hemen hemen yok gibidir.

Ölçek boyutu bizlere başka bir çıkarım olanağı da sağlamaktadır. Eğer bir yörede yetiştirilen ürün ölçek olarak büyükse ve ağırlıklı olarak satılıyorsa, çıkarılan ürün o yöre ile birlikte anılmaktadır (Antep fıstığı, Ceyhan karpuzu, Aydın inciri, Finike portakalı, Anamur muzu, GAP pamuğu, Giresun fındığı, Trakya ayçiçeği, Kalecik üzümü, Erzincan tulumu vb...). Isparta Yöresi ile birlikte anılan birkaç ürün sayılabilir: Isparta gülü, Isparta halısı, Uluborlu kirazı, Eğirdir elması bunlara birer örnektir. Bu örnekler bize üretimin amacının

(kendi gereksinimleri ya da satış) ölçek üzerinde önemli olduğunu gösterir. Üretilen ürünün ölçeği kişisel gereksinimlerin üzerinde satışa yönelik olarak gerçekleşiyorsa, o zaman ürünün ticari/tecimsel değeri ortaya çıkmaktadır.

Anamas Yöresi günümüzde bu anlamda böyle bir ürüne sahip değildir. Sadece kuru fasulyesinin biraz ön plana çıktığı söylenebilir. Hatta bu konuda eski dönemlerde Anamas Yöresi'nin kuru fasulyesinin Ege'ye kadar bir ününün olduğu Anamas Yöresi'ni tanıtan önceki bölümde verilmişti.[382] Günümüzde ise bu ün sadece yöreyi tanıyanlarla sınırlıdır.

Diğer yandan yörede üretilen tarımsal ürünlerin sayısındaki çeşitlilik bizlere şöyle bir çıkarım yapma olanağı da verebilir: Anamas Yöresi'ndeki sebze üretimi tecimsel olmaktan öteye, hanelerin kendi gereksinimlerini karşılamaya yöneliktir. Elma üretimi ise tecimsel amaca yöneliktir. Ancak elma üretiminde önceki bölümde de vurguladığımız gibi, ağaç başına ortalama verimin düşük olması ve pazarlama donanımlarındaki (soğuk hava depoları ve ambalajlama tesisleri gibi...) azlık ve ürün pazarlama olanaklarının buna bağlı olarak oldukça zayıf olması nedeniyle ortalama verimlilik oldukça düşüktür.

Özetlemek gerekirse; tarımsal ölçek, arazi büyüklükleri ve arazilerin hangi amaçla kullanıldıkları ve hangi donatılara sahip oldukları sorunlarıyla doğrudan ilişkili bir görüntü vermektedir. Diğer yandan üretilen ürünlerin pazarlarda tanınırlığı ve değer oluşturma düzeneğinin (piyasa yapıları ve çiftçi örgütlenmeleri) de bu konuda etkili olduğu söylenebilir.

Hayvansal üretime bakıldığında ise benzer bir durumun varlığı söz konusudur.

---

[382] YİĞİTBAŞI, s.125-126.

ÇİZELGE: 66.ISPARTA'DA BÜYÜKBAŞ HAYVAN VARLIĞI

Alt Bölgeler	İlçeler	Sığır				İl Toplamına oranı %
		Kültür ırkı	Kültür melezi	Yerli ırk	Toplam	
I. Alt Bölge	Merkez	564	4.726	585	5.875	8,4
	Atabey	1.019	587	230	1.836	2,6
	Gönen	430	2.836	194	3.460	4,9
	Keçiborlu	1.915	4.440	-	6.355	9
	Toplam	3.928	12.589	1.009	17.526	24,9
II. Alt Bölge	Eğirdir	731	2.005	3.969	6.705	9,5
	Gelendost	2.500	550	460	3.510	5
	Senirkent	1.679	535	683	2.897	4,1
	Uluborlu	27	421	-	448	0,6
	Toplam	4.937	3.511	5.112	13.560	19,2
III.Alt Bölge	Yalvaç	3.700	7.384	210	11.294	16,1
	Ş.karaağaç	8.734	6.000	1.214	15.948	22,7
	Toplam	12.434	13.384	1.424	27.242	38,8
IV. Alt Bölge	**Aksu**	**56**	**700**	**5.224**	**5.980**	**6,5**
	Sütçüler	415	2.950	3.215	6.580	9,4
	Y.bademli	135	250	455	840	1,2
	Toplam	606	3.750	7.670	12.026	17,1
ISPARTA TOPLAM		21.905	33.234	15.215	70.354	100

*Kaynak: **Isparta İli Tarım Master Planı**, s.86.*

Anamas Yöresi yayla iklimi nedeniyle büyükbaş hayvancılığa oldukça uygun doğal bir altyapısı olmasına karşın, ancak büyükbaş hayvan yetiştiriciliğinde il genelinde % 6.5'luk bir paya sahiptir. Yetiştirilen büyükbaş hayvanların ağırlığının et ve süt verimi düşük yerli ırka dayalı olması, büyükbaş hayvancılığın da aile gereksinimleri[383] çerçevesinde yapıldığı sonucunu ortaya koymaktadır.

2003 Yılı ETF kayıtlarına göre yörede 1.744 hane bulunmaktadır. Ortalama olarak her hanede bir inek, bir buzağı ve bir tane de düve/dana olduğunu varsayarsak (1.744 x 3: 5.232), 5.224 yerli ırktan hayvanın hangi amaçlarla beslendiği ortaya çıkmaktadır. Yerli ırk büyükbaş hayvanlar aile gereksinimleri doğrultusunda yetiştirilmektedir. Geriye kalan kültür ırkı ve melez toplamı 756 büyükbaş hayvanın ise tecimsel amaçlarla (et ve süt üretimi için) beslendiği gerçeği ortaya çıkmaktadır. Diğer yandan küçükbaş hayvancılık

[383] Süt üretimi, taşımacılık ve bahçe işlerinde.

(özellikle keçi besiciliği), arşivlerde yer alan bilgilere göre[384] yüzyıllardır yörede sürdürülmektedir. Aşağıdaki çizelgede Aksu ilçesindeki küçükbaş hayvancılığın bugünkü durumu verilmektedir.

ÇİZELGE: 67.ISPARTA'DA KÜÇÜKBAŞ HAYVAN VARLIĞI

	İLÇELER	Koyun Sayısı	İl Koyun varlığına oranı (%)	Keçi Sayısı	İl Keçi varlığına oranı (%)
I. Alt Bölge	Merkez	14.788	9,4	13.800	8,2
	Atabey	6.103	3,9	10.550	6,2
	Gönen	3.060	1,9	5.060	3,0
	Keçiborlu	8.960	5,7	22.100	13,1
	Toplam	32.911	20,9	51.510	30,5
II. Alt Bölge	Eğirdir	6.842	4,3	20.690	12,2
	Gelendost	11.200	7,1	11.270	6,7
	Senirkent	14.136	9,0	7.742	4,6
	Uluborlu	6.770	4,3	3.280	2,0
	Toplam	38.948	24,7	42.982	25,5
III. Alt Bölge	Yalvaç	62.045	39,4	9.140	5,4
	Ş.karaağaç	13.560	8,6	6.455	3,8
	Toplam	75,605	48,0	15.595	9,2
IV. Alt Bölge	**Aksu**	**624**	**0,4**	**6.400**	**3,8**
	Sütçüler	7.850	5,0	49.720	29,5
	Y.bademli	1.690	1,0	2.560	1,5
	Toplam	10.164	6,4	58.680	34,8
ISPARTA TOPLAM		157.628	100,0	168.767	100,0

*Kaynak: **Isparta İli Tarım Master Planı**, s.88.*

Anamas Yöresi'nde özellikle kırsal kesiminde en önemli geçim kaynaklarından birisi de keçi besiciliğidir. Yörenin Yakaderesi bölümünde ve yaylaklarda keçi besiciliği yapılmaktadır. Ancak, Aksu İlçe Tarım Müdürlüğü verilerine dayanan Isparta İli Tarım Master Planı'nda yaklaşık 6.000 civarında bir keçi varlığının olduğu ve bunun il geneline bakıldığında % 3,8'lik bir payının bulunduğu görülmektedir. Yine büyükbaş hayvancılık için aile gereksinimleri doğrultusunda hayvan besiciliği yapıldığı savı keçi besiciliği için de geçerlidir. Doğal koşulların uygun olmasına karşın, hanelerin sürü sayısının ancak kendi geçimlerini ucu ucuna sağlayabileceği 10-15 adet arasında keçiye sahip olmakla sınırlı olmasından dolayı gereken sermaye birikimi sağlanamadığından, geçerli bir geçim kaynağı olmaktan oldukça uzaktır.

---

[384] Behset KARACA, s.460 vd. GÖKSOY, s.379.

Yörede yaptığımız gözlemlere göre keçi besiciliğini tecimsel olarak yapan yerlerin başında Koçular Köyü gelmektedir. Ancak köylülerin söylediklerine göre son 30 yılda köyden göçenlerin artmasıyla birlikte günümüzde bu işi yapanların sayısı birkaç haneye kadar düşmüştür.[385] Bunun yanında yörede bu işi düzenli olarak yapan kişiler, yöredeki yaylalarda konar-göçerlik yapan Yörüklerdir[386]. Antalya yöresinden Mayıs ayları ile birlikte Anamas Yaylaları'na göçen Yörüklerin yaylalardaki en önemli üretimleri, keçi besiciliği ve bunlardan elde edilen süt ürünlerinin satışıdır.

Özetlemek gerekirse; yöredeki tarım ve hayvancılık faaliyetleri daha çok aile gereksinimleri doğrultusunda yapılmaktadır. Bu üretim ölçeğinin saptaması açısından önemli bir sonuçtur. Tecimsel amaçla yapılan üretimler ise elmacılık ve aile işletmeciliğinden öteye geçemeyen alabalık üretimiyle sınırlı kalmaktadır. Bu nedenle yörede yaşayanların gönenç düzeylerini artıracak üretim ölçeğine (miktar/nicelik ve kalite/nitelik) ulaşılamamaktadır. Bunda ise yöredeki tarım topraklarının niteliklerinin (büyüklük, parçalanmışlık ve araziler arası mesafelerin uzunluğu) etkili olduğu söylenebilir.

2.2.2. İş Olanakları, Boş Zaman Değerlendirme/Ek İş Ve Birikim Olanakları

Hanelerin geçim koşullarını oluşturan etmenlerden en önemlisi, hane gelirine katkı sağlayacak iş olanaklarının varlığıdır. Eğer hanenin düzenli bir gelir kaynağı bulunmuyorsa, o zaman hanenin geçim koşulları oldukça zorlaşmaktadır. Öte yandan hanelerin en önemli gelir kaynağının aile işlerinin (tarımsal/hayvancılık) olduğu bir yapıda, hanelerin diğer temel gereksinimlerini (eğitim, sağlık, gıda, giyecek vb...) karşılayacak ekonomik kaynağın nasıl karşılanacağı sorunu haneler için önemli bir sorun olmaktadır.

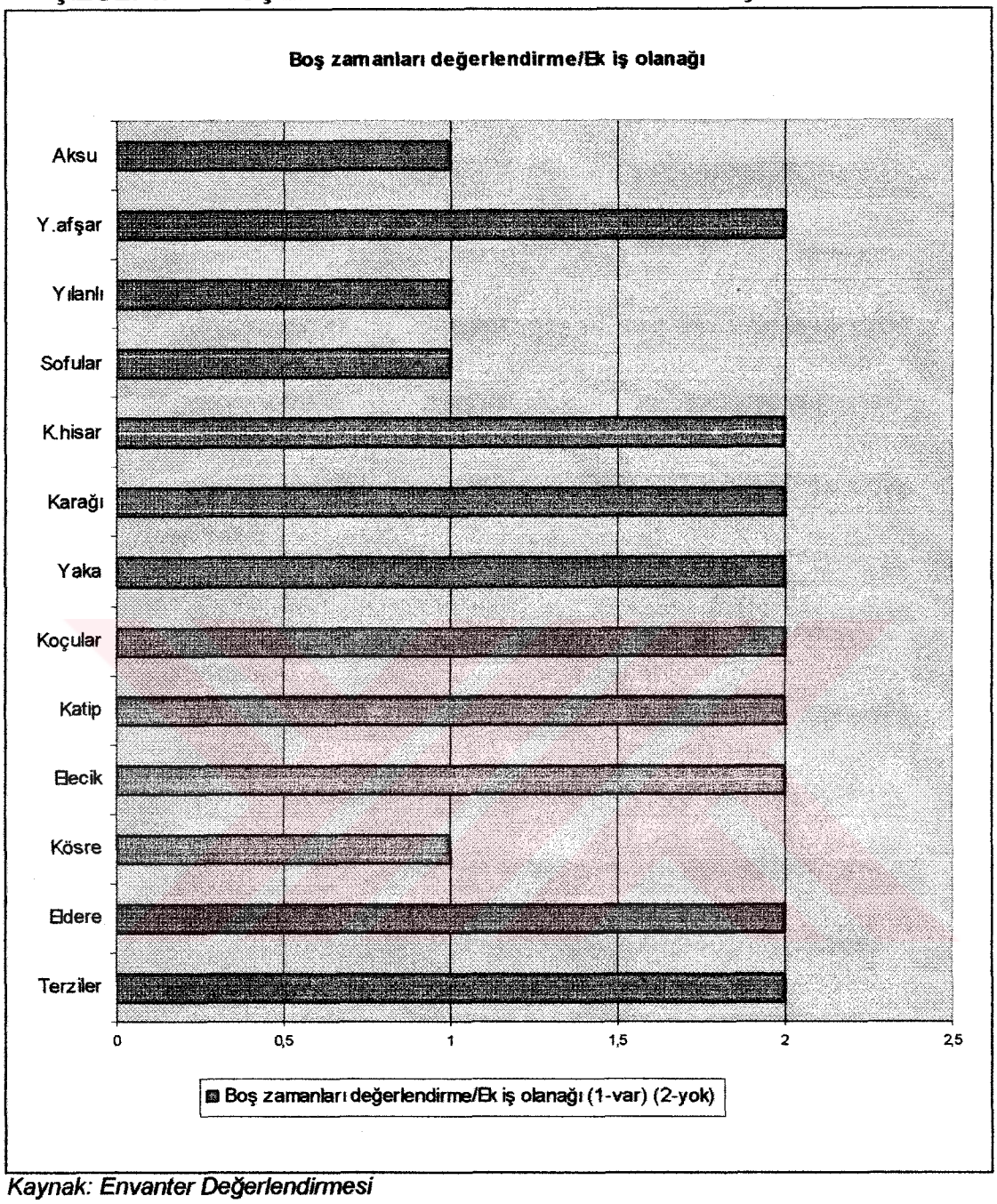
[385] Burada şunu da vurgulamak gerekir. Keçi besiciliği tek başına bir sektör değildir. Köylülerden biraz sermayesi/anaması olan birkaç hane tarımsal faaliyetlerine ek olarak bu işi yapmakta ve Kurban Bayramı'nda satılmak üzere bayramdan 4-5 ay önce alarak yetiştirdikleri keçileri toptan/perakende olarak satmaktadırlar.

[386] Yörede Yörüklerin konakladıkları yerlerin bir kısmı kendileri üzerine verilmiş tapularla belirlenen yerler (Sorkun Yaylası gibi) olmasına karşın, daha çok hazine arazileri üzerine konaklamaktadırlar. Bu nedenle yörede bu tip konaklama yerlerinin adı Yörüklerle birlikte anılmaktadır (Yörük Mehmet Obası vb...).

İşte bu noktada haneye nakit para girişi sağlayacak işlere gereksinim duyulmaktadır. Ancak burada bir başka sorun daha vardır. İş arayan kişinin nitelikleri (eğitimi, becerileri) onun iş bulmasında önem kazanır. Eğer kişi herhangi bir eğitim ve beceriye sahip değilse yapabileceği işler ırgatlık ve basit işçilikten öteye geçemez; doğal olarak ta alacağı ücret kısıtlanır. Bunlara çalışmak istediği yörenin iş alanlarının ve olanaklarının sınırlı olması da eklenirse, o zaman hanelerin gelir yaratma çabaları başarısız kalacaktır. İşte Anamas Yöresi böyle bir kısır döngünün etkisindedir.

Burada hanelerin aile bütçelerine katkıları bağlamında gelir yaratma olanaklarını değerlendireceğiz. Bu değerlendirmeyi yaparken yörenin iki ana bölümünün (Yakaderesi ve Anamas Ovası) temel özelliklerini de göz önüne almak gerekir. Yaptığımız gözlemlere göre; Yakaderesi bölümünün ekonomik girdi kaynakları sınırlı kuru tarımsal ürünler, sınırlı küçükbaş hayvancılık ve dönemsel olarak orman işçiliğidir. Oysa Anamas Ovası bölümü, tarım olanakları nedeniyle tarıma dayalı farklı iş kolları üretebilmektedir. Bunlar arasında; tarımsal işçilikler, küçük sanatkârlık (bakkal, lokanta, beyaz eşya, kömür satışı vb...), tarım makinelerinin tamirciliği, elma kasası yapımı, taşımacılık, tarımsal girdi (ilaç, gübre vb...) satışı, alabalık satışı gibi iş alanları sayılabilir. Bunlara ilçe merkezinde görevli olan kamu görevlilerini de eklemek gerekir. Bu nedenle Anamas Ovası bölümünde özellikle ilçe merkezinde diğer yerleşmelere göre daha fazla iş olanakları bulunmaktadır. Ancak birçok iş kolunun (elma kasası yapımı, tarımsal işçilik, taşımacılık, tarımsal girdi ve kömür satışının) mevsimlik olduğu da bir gerçektir. Üstelik bu sektörlerde çalışan kişiler için düzenli bir gelir ve sosyal güvence olanakları da yoktur.

ÇİZGE: 1. BOŞ ZAMANLARI DEĞERLENDİRME/ EK İŞ OLANAKLARI

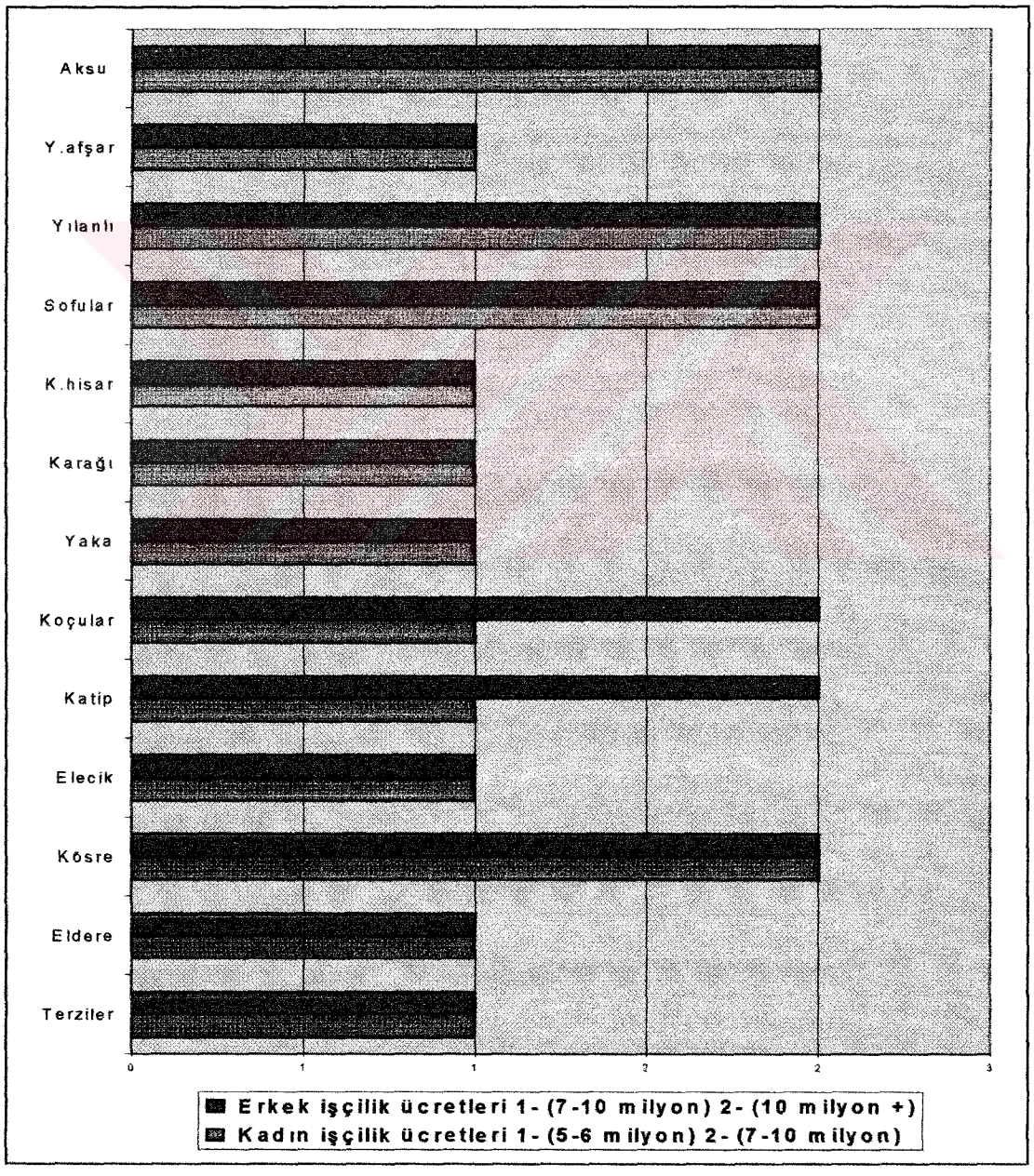
Kaynak: Envanter Değerlendirmesi

Diğer yandan yörede yaşayan nüfusun giderek yaşlanması ve çalışabilecek nüfusun (eğer olanakları varsa) kentlere göç etmesi ise bir başka sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle köylerde üretim yapabilecek insan sayısı oldukça kısıtlı görülmektedir. Yörede yaptığımız görüşmelerde yaşlıların anlattığına göre eskiden (30-40 yıl öncesi) köyler daha kalabalıktı ve mümkün olan her yerde (hazine arazileri, orman içi ve sınırları dahil) tarımsal üretim yapılıyordu. Oysa şimdi bu araziler işlenemediğinden önemli bir kısmı

kadastro çalışmaları sonucunda ormana dahil edilmiştir.

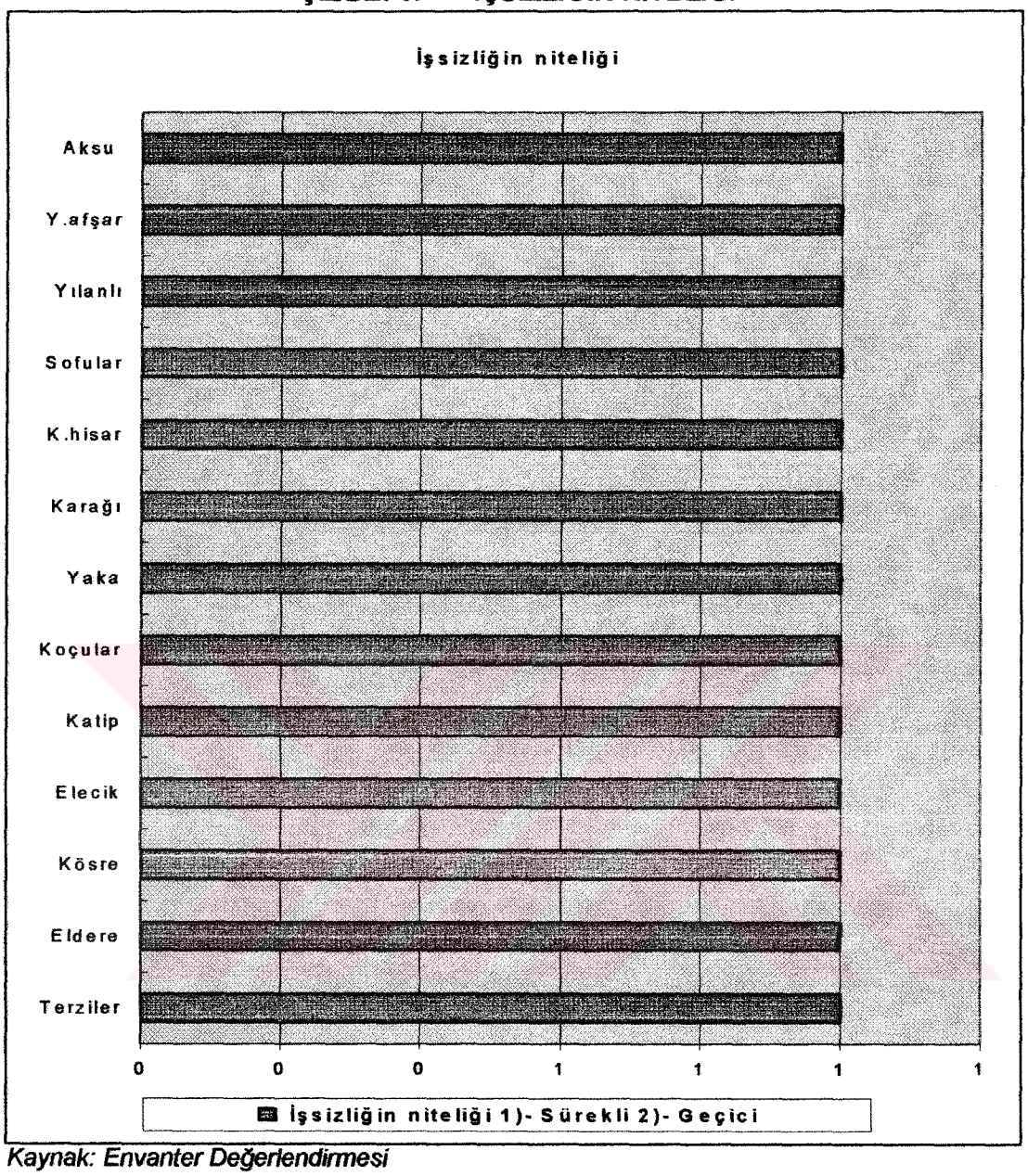
Üretimin (miktar ve nitelik olarak) giderek azaldığı bir kırsal yapının ek gelir yaratma kapasitesi/yeteneği de oldukça sınırlıdır. Bu nedenle yörenin özellikle kırsal yerleşmelerinin yer aldığı Yakaderesi bölümü, ek gelir olanakları açısından oldukça kısıtlı görülmektedir. Bununla birlikte gelir kaynaklarının çoğu zaman günlük yaşamlarını sürdürmelerine olanak sağlamayacak düzeyde olması, hanelerin birikim olanaklarını ortadan kaldırmaktadır.

ÇİZGE: 2. TARIMSAL İŞÇİLİK ÜCRETİ DÜZEYLERİ

Kaynak: Envanter değerlendirmesi

ÇİZGE: 3. İŞSİZLİĞİN NİTELİĞİ

Kaynak: Envanter Değerlendirmesi

Anamas Yöresi'ndeki yerleşim yerlerinde yaşayanlarla yaptığımız görüşmelerde işsizliğin niteliği konusunda sorulan soruya verilen yanıt, yörenin her yerinde (ağız birliği edilmişçesine) aynıydı. Bu konuda farklı konumdaki insanlarla[387] yapılan söyleşilerde yöredeki yoksulluğun mevsimsel ya da geçici bir durum[388] olmadığı, yöredeki iş olanaklarının ve alanlarının azlığı yüzünden sürekli olduğu vurgulanmıştır.

---

[387] İşsizler, esnaflar, tüccarlar, emekliler, ev hanımları, yaşlılar, öğrenciler, gençler, çalışanlar, çiftçiler, yöneticiler, konar-göçerler, muhtarlar, çobanlar gibi çeşitli kümeler.

[388] Son krizlerin bir sonucu olmadığı.

zünden sürekli olduğu vurgulanmıştır.

Yörede iş olanakları, boş zamanı değerlendirme/ek iş olanakları açısından bir değerlendirme yaptığımızda ortaya şöyle bir sonuç çıkarabiliriz:

- Yakaderesi bölümü; hem iş olanakları, hem boş zaman değerlendirme/ek iş yaratma olanakları açısından oldukça kısırdır. Kısa süreli orman işçilikleri ve elma sezonunda (Eğirdir ve Anamas Ovası'nda yaklaşık 1 ay) geçici iş olanakları dışında iş olanağı oldukça kısıtlıdır.

- Anamas Ovası bölümünde tarıma dayalı mevsimsel iş kolları ve iş olanakları (çok olmasa da) vardır. Ancak elde edilen gelir düzeyi haneler için yeteri değildir.

- Yöredeki işsizlik, mevsimsel ya da geçici değil, iş olanaklarının ve alanlarının azlığı nedeniyle süreklidir.

- Gelir kaynaklarının düzensizliği ve sürekli olmaması hanelerin birikim yapmalarının önündeki en önemli engel olarak görünmektedir.

2.2.3. Teknoloji Ve Girdi Kullanımı Düzeyi

Tarımsal ve hayvansal üretim için teknoloji desteği ve girdi kullanımı çok önemlidir. Teknoloji yanlızca yeni makine ve düzenekler/ekipmanlar anlamına gelmemelidir; bunları kullanabilecek bilgiye ve beceriye sahip olma anlamını da kapsar. Sözgelimi; elma bahçesine zamanı geldiğinde gerekli ilaçların kullanılmaması/atlanılması, gübre kullanılmaması, zamanında su verilmemesi/çok fazla su verilmesi, seyreltme işleminin yapılmaması, elmanın hasatı ile soğuk hava depolarına taşınması arasındaki sürelerin uzun olması vb...gibi birçok işlem bu kapsamın içindedir.

Diğer yandan toprakların daha kolay işlenmesine olanak sağlayan traktör gibi tarım ekipmanlarının/düzeneklerinin kullanımı çiftçiye kolaylık sağlayan bir başka öğedir. Aşağıdaki çizelgede Anamas Yöresi'ndeki tarımsal araçların durumu ve yaygınlığı verilmiştir.

ÇİZELGE: 68.ISPARTA'DA TARIM ARAÇLARI KULLANIMI

	İlçeler	Traktör Varlığı					Biçer Döver	Selektör	Silaj Mak. (Ot+ Mısır)	Yem Kırma Mak.	Süt Sağma Mak.
		2-3 Tek.	24 BG'ye kadar	25-50 BG	50 BG'den fazla	Toplam					
I. Alt Bölge	Merkez	52	485	421	137	1095	14	1	2	25	150
	Atabey	6	11	114	125	256	-	2	6	2	60
	Gönen	5	11	367	177	560	6	4	4	25	106
	Keçiborlu	-	65	600	65	730	4	5	7	36	970
	Toplam	63	572	1502	504	2641	24	12	19	88	1286
II. Alt Bölge	Eğirdir	20	207	1207	130	1564	-	3	-	-	-
	Gelendost	8	-	1315	121	1444	5	3	1	22	17
	Senirkent	-	40	565	565	870	5	4	2	50	40
	Uluborlu	20	25	87	60	192	-	1	1	22	7
	Toplam	48	272	3174	576	4070	10	11	4	94	64
III. Alt Bölge	Yalvaç	3	36	1370	375	1784	5	10	7	60	175
	Ş.Karaağaç	-	-	899	761	1660	1	7	3	40	921
	Toplam	3	36	2269	1136	3444	6	17	10	100	1096
IV. Alt Bölge	**Aksu**	**4**	**5**	**78**	**173**	**260**	-	**1**	**2**	**1**	**20**
	Sütçüler	-	2	101	120	223	-	1	2	8	-
	Y.Bademli	-	-	45	-	45	-	1	3	4	13
	Toplam	4	7	224	293	528	-	3	7	13	33
Isparta Toplam		118	887	7169	2509	10683	40	43	40	295	2479

*Kaynak: **Isparta İli Tarım Master Planı.***

Anamas Yöresi tarım araçları konusunda da oldukça zayıftır. Yörede 1740 hanenin yaşadığı göz önüne alınırsa yaklaşık olarak 7 haneye bir traktör, 87 aileye bir süt sağma makinesi düşmektedir. Silaj ve yem kırma makinelerinin neredeyse yok denecek kadar az olması (ikisinin toplamı 3'tür), yöredekilerin kendi olanaklarıyla geleneksel çözüm yolları[389] bulmasıyla ilintilidir. İl genelindeki traktör varlığının yalnızca % 0.02'si Anamas Yöresi'nde kullanılmaktadır. Çizelgeden de açıkça görüleceği gibi il genelindeki toplam traktörün (10.683) 260'ı yörede kullanılmaktadır. Yöredeki traktörlerin çoğunun (yaklaşık olarak % 75'inin) 50 BG'den büyük traktörlerden oluşması bize başka bir açıklama olanağı verebilir. Traktörlerin gücünün yüksek seçilmesi; tarım topraklarının koşullarının oldukça zor olduğunun ve traktörlerin çok amaçlı olarak kullanıldığının bir göstergesidir.

Tarımsal araçların az kullanımında iki neden ağırlık basmaktadır. Bunlardan birincisi; toprakların tarımsal araçların kullanılmasına değecek bir ölçekte olmaması ve tarımsal araçların çalıştırılması için gereken mazot gibi

---

[389] Hayvanların kışlık gereksinimleri olan, saman, sabırga, arpa, kurutulmuş yonca ve otlar gibi girdiler çiftçiler tarafından üretilmektedir.

girdilerin maliyetinin oldukça artmış olmasıdır. Diğeri ise; tarımsal araçları satın alacak yeterli sermaye/anamal birikiminin bulunmamasıdır.

Yörenin makineleşememiş olması bize kırsal yoksulluğun derinliği konusunda daha kesin bir kanı sunmaktadır. Yoksulların makine ve düzeneklere ayıracak kadar birikimleri olmadığından, işgücü olarak olabildiğince hayvan[390] ve insan gücünden yararlandıkları görülmüştür. Buradaki insan gücünün çoğu ise (ülkemizin birçok yerinde olduğu gibi) kadın ve çocuk işgücünden oluşmaktadır.

Öte yandan teknik uzman desteği bu bağlamda önem kazanmaktadır. Yöredeki envanter çalışmaları sırasında ilçede tüm yerleşmelere hizmet vermek üzere; 1 ziraat mühendisi, 1 ziraat teknisyeni, 1 veteriner ve 1 hayvan sağlığı teknisyeni olmak üzere toplam 4 teknik uzmanın görev yaptığı saptanmıştır. Neredeyse teknik uzman başına düşen kişi sayısı (5.359 / 4: 1.340), 1.500'lere yaklaşmaktadır. Bu rakamın çiftçi ve üretici bilincinin çok iyi gelişmediği ve üretimin daha çok kişisel gereksinimlerin karşılanmasına dayanan bir üretim sistemi içinde ne kadar etkili olabileceği ise tartışmalıdır.

Özetlemek gerekirse; Anamas Yöresi teknoloji ve girdi kullanımı düzeyi açısından oldukça düşüktür. Üretimde teknoloji ve girdi kullanımının yaygın olarak daha çok tecimsel amaçlı üretimlerde olduğu kabul edilirse, bu anlamda yörenin üretim sisteminin bireysel gereksinimlerin karşılanmasına dayandığını söylemek olasıdır. Gerçekten; hem üretim ölçeği, hem bilgi ve girdi kullanımı, hem de üretim amacı göz önüne alındığında yörenin bu konudaki kısır döngüsü çok net bir biçimde görülebilmektedir.

Ekonomik yapıyı irdelediğimiz bu kısmı özetlersek:

- Üretim ölçeği, elmacılık ve alabalık üretimi dışında tecimsel olmaktan daha çok, hanelerin kendi yiyecek gereksinimlerini karşılamaya yöneliktir.

---

[390] Anamas Yöresi'nde az da olsa toprakla uğraşan her hanede mutlaka bir yük hayvanı bulunmaktadır. Bu hayvan da ağırlıkla eşektir. At ve katır fiyatlarının eşeğe göre daha pahalı olması nedeniyle eşekler tercih nedeni olmaktadır.

♦ Yörede tarım ve hayvancılığa dayanan iki temel ekonomik girdi kaynağı bulunmaktadır. Ancak tarım ve hayvancılığın tecimsel amaç yerine, kişisel gereksinimlerin karşılanmasına yönelik olması, bunlardan beklenen verimliliğin alınmasına engel olmaktadır.

♦ İş olanakları ve alanları açısından, tarım ve hayvancılık sektörleri dışında iş alanları ve olanakları oldukça kısıtlıdır. Özellikle yörenin kırsal kesimini oluşturan Yakaderesi bölümündeki iş olanakları, Anamas Ovası bölümüne göre daha kısıtlıdır/oldukça azdır.

♦ Yörede tarım-dışı iş olanağı olarak sanayi, ticaret, turizm ve hizmet sektörleri gibi farklı iş alanları oluşmamıştır. Yanlızca Anamas Ovası bölümünde küçük çaplı esnaflara ve ilçede görev yapan kamu görevlilerine rastlanılmaktadır.

♦ Üretimde teknoloji ve girdi kullanım düzeyi oldukça düşüktür. 7 haneye bir traktör, 87 aileye bir süt sağma makinesi düşmektedir. Bu düşüklüğün temelinde ise; tarımsal araç ve gereçleri alacak kadar sermaye/anamal birikiminin az olması, toprakların bu araç ve gereçlerle işlenmesine yetecek kadar büyüklükte olmaması ve girdi fiyatlarının oldukça pahalı olmasında aranmalıdır.

2.3. Toplumsal Yapı

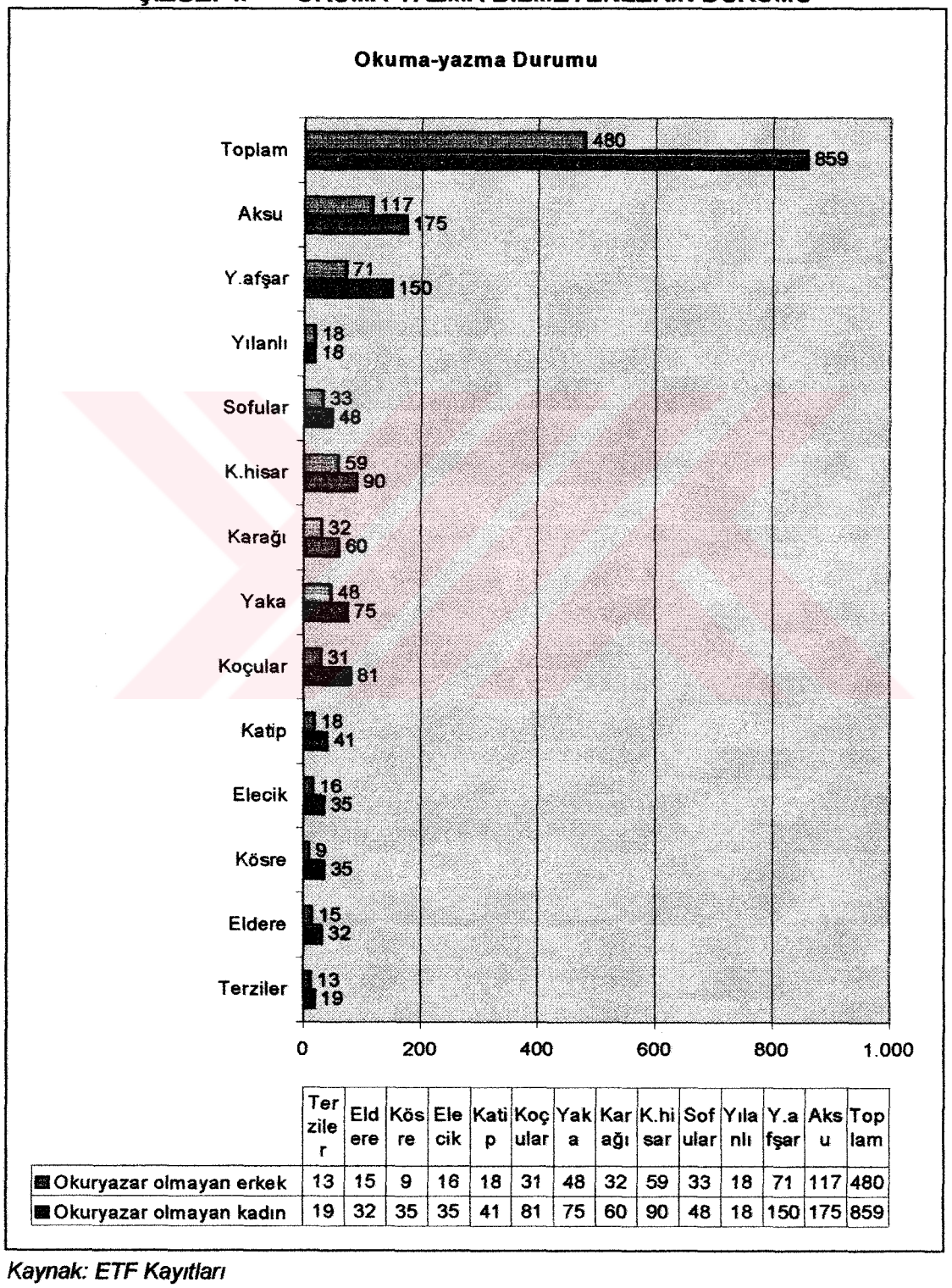
İnsanlar birlikte yaşamanın getirdiği bir toplumsal düzen içinde yaşarlar. Bu toplumsal yapı başka yerlerden farklı özellikler taşıyabileceği gibi, birçok özellikleri itibariyle de ortak özellikler de taşıyabilir. Gelenekler ve görenekleri, tüketim kalıpları, yaşam biçimleri tamamen yerel olabileceği gibi, bu özellikler birçok yerle aynı olabilir. İşte bu özellikler bir yerin/yörenin öz niteliklerini ortaya koyan temel verilerdir. Doğal ve ekonomik yapı ile birlikte toplumsal yapı da kırsal yoksulluk üzerine etkilidir. Bu bağlamda; eğitim düzeyleri, nüfus ve göç göstergeleri, aile yapıları ve yardım alanların durumu, sağlık, eğitim, iletişim ve ulaşım gibi temel kamusal altyapıların durumu ile insanların yargıları ve düşünceleri değerlendirilmelidir.

2.3.1. Eğitim Düzeyleri

Eğitim kuşkusuz hem bireysel olarak, hem de toplumsal olarak gelişmenin önemli bir ölçütü olarak kabul edilir. Özellikle günümüz dünyasında iş olanaklarının değerlendirilmesinde eğitimin etkisi büyüktür.

Anamas Yöresi'nde yaşayan insanların eğitim düzeylerinin düşüklüğü aşağıdaki çizgede çok net bir biçimde görülecektir. Bu çizgelerin hazırlanmasında ETF kayıtlarından yararlandık. Böylece güncel bilgileri kullanarak, olabildiğince doğru veri kullanmaya çalıştık.

ÇİZGE: 4. OKUMA-YAZMA BİLMEYENLERİN DURUMU

	Terziler	Eldere	Kösre	Elecik	Katip	Koçular	Yaka	Karağı	K.hisar	Sofular	Yılanlı	Y.afşar	Aksu	Toplam
Okuryazar olmayan erkek	13	15	9	16	18	31	48	32	59	33	18	71	117	480
Okuryazar olmayan kadın	19	32	35	35	41	81	75	60	90	48	18	150	175	859

Kaynak: ETF Kayıtları

Anamas Yöresi'nin en önemli toplumsal özelliklerinden birisi, eğitim düzeylerinin oldukça düşük olmasıdır. Eğitim düzeyleri son derece düşüktür, ve eğitimsizlikleri kırsal yoksulluklarını gösteren en önemli göstergelerden birisidir.

Çizge:4'te de açıkça görüleceği gibi günümüzde yaşayan nüfusun yaklaşık olarak % 25'i hiç okuma-yazma bilmeyen (OYB) kişilerden oluşmaktadır. İlçede yaşayan 5.359 kişiden 1.339 kişisi hiç okuma yazma bilmemektedir. Okur-yazar olmayan bu kişilerden 859'u kadındır ve okuma yazma bilmeyen toplam nüfusun yaklaşık 2/3'ünü oluşturmaktadır. Yaptığımız gözlemlere göre hiç okuma-yazma bilmeyen (OYB) bu kişilerin ağırlığını yaşlılar ve kadınlar oluşturmaktadır. Okuma-yazma bilmeyen erkek sayısı ise kadınların yarısına yakındır (480 kişi).

Okur-yazar olmayan nüfusun yapısının ağırlıkla kadınlardan oluşması, kırsal yoksulluk içinde en önemli öğe olan kadınların bu kısır döngü içindeki ağırlıklarını vermesi açısından önemlidir. Çünkü yörede kadın oldukça etken bir öğedir ve aile yaşamının hemen her bölümünde (ev işlerinin yürütülmesinde, çocukların yetiştirilmesinde, bahçe işlerinde, odun toplamada ve cinsel isteklerin yerine getirilmesinde) onun varlığı olmadan aile yaşamını sürdürmenin olanağı yoktur. Neredeyse günün büyük bir kısmını çalışarak geçirirler, ancak toplumsal yaşamdan pay almaları oldukça zordur.

Yerleşim ölçeğinde okur-yazar olmayanların durumuna bakarsak;

Terziler Köyü'nde yaşayan 60 kişiden 32'si, Eldere Köyü'nde 149 kişiden 47'si, Kösre Köyü'nde 215 kişiden 44'ü, Elecik Köyü'nde 140 kişiden 51'i, Katip Köyü'nde 147 kişiden 59'u, Koçular Köyü'nde 304 kişiden 112'si, Yaka Köyü'nde 380 kişiden 123'ü, Karağı Köyü'nde 316 kişiden 92'si, Karacahisar Köyü'nde 450 kişiden 149'u, Sofular Köyü'nde 325 kişiden 81'i, Yılanlı Köyü'nde 450 kişiden 36'sı, Yakaafşar Kasabası'nda 728 kişiden 221'i ve Aksu ilçe merkezinde 1.695 kişiden 292'sinin hiç okuma-yazması bulunmamaktadır. Toplamda ise yöredeki 5.359 kişiden 1.339'u okuma-yazması olmayan kişilerden oluşmaktadır.

Okuma-yazma bilmeyenlerin nüfusa oranlarına bakıldığında en çarpıcı sonucun, Terziler Köyü'nün oransal olarak en fazla hiç okur-yazar olmayan nüfusu barındırmasıdır. Öte yandan Yakaafşar'daki okur-yazar olmayan nüfusun yüksekliği de dikkat çekicidir. Oysa Yakaafşar'da liseye kadar öğrenim olanağı da vardır. Üstelik bu kasabadan sayısız üst düzey bürokrat, yargıç, eğitimci, doktor, mühendis gibi üniversite bitirmiş insanın çıkmasına karşın, kasabada yaşayanların yaklaşık olarak % 30'unun okuma-yazma bilmeyenlerden oluşması ilginç bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunu, kasabanın bulunduğu yerin doğal koşullarının ortaya koyduğu yapısal bir sonuç olarak açıklamak gerekir.

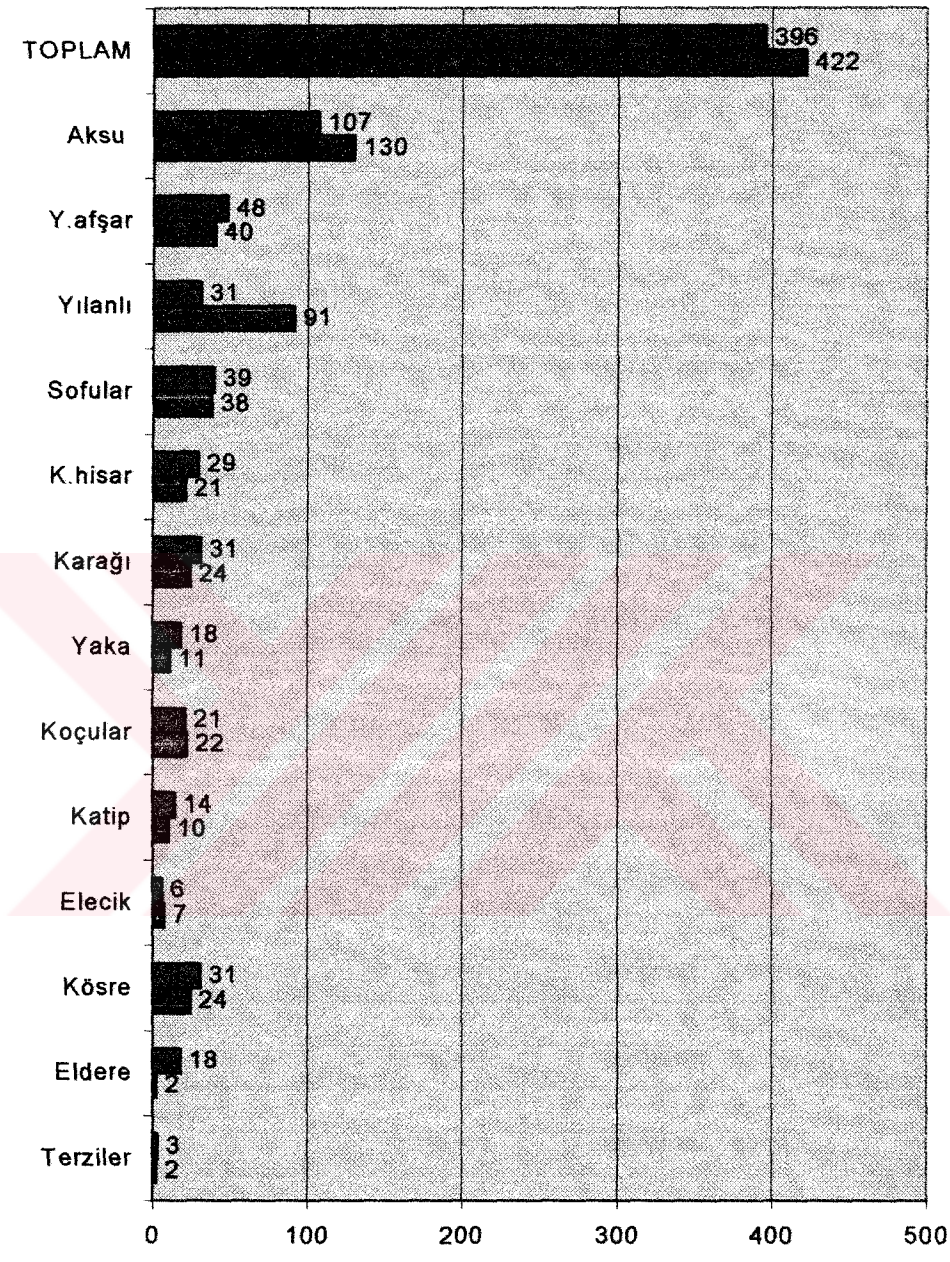
Doğal yapısal koşullar nedeniyle bu bölümde yer alan Terziler'de nüfusun % 50'sinden fazlası, Elecik'te % 30'u, Yakaafşar'da % 30'u ve Yaka'da da % 32'si okur-yazar olmayan kişilerden oluşmaktadır. Bu oranlar bir yerleşim için standartların/ölçünlerin oldukça üzerinde bir orandır. Doğal yapının yapısal bir sonucu olarak karşımızdadır.

Burada eğitimsizlik, yoksulluğun en temel göstergelerinden birisidir. Kuramsal kısımda Türkiye'de yoksulların görünümünü incelerken göze çarpan ilk sonucun yoksulların eğitim düzeylerinin düşük olmasının ve bunların arasında kadın yoksulların oranının erkeklerden yüksek olduğu[391] görülmüştü. Aynı yansıma Anamas Yöresi için de geçerlidir. Yöre insanının yaklaşık olarak % 25'i hiç okuma-yazma bilmeyen kişilerden oluşmaktadır. Demek ki eğitimsizlik kırsal yoksulların ve özellikle de kadın olan kırsal yoksulların en belirgin özelliği olmaktadır.

---

[391] En az gıda harcaması yöntemine göre, Türkiye genelinde yoksulların % 31,94'ü, kırsal kesimde % 33,58'i, kentlerde de % 27,7'si okuma-yazma bilmeyen kişilerden oluşmaktadır. Temel gereksinimler yöntemine göre ise, Türkiye genelinde yoksulların % 26,9'u, kırsal kesimde % 29,62'si, kentlerde de % 22,3'ü okuma-yazma bilmeyen kişilerden oluşmaktadır. ERDOĞAN, 2000, s.42.43.

ÇİZGE: 5. YANLIZCA OKUR-YAZAR OLANLARIN DURUMU

	Terziler	Eldere	Kösre	Elecik	Katip	Koçular	Yaka	Karağı	K.hisar	Sofular	Yılanlı	Y.afşar	Aksu	TOPLAM
Okuryazar erkek	3	18	31	6	14	21	18	31	29	39	31	48	107	396
Okuryazar kadın	2	2	24	7	10	22	11	24	21	38	91	40	130	422

Kaynak: ETF Kayıtları

Bunlara ek olarak; herhangi bir ilköğretim okulu bitirmemiş ancak, o-

kuma yazma bilen kişi sayısı 818 kişidir ve toplam nüfusun yaklaşık % 15'ini oluşturmaktadır.

Yanlızca okuyup yazabilen (OY), ancak herhangi bir diploması bulunmayan bu nüfus içinde kadınların sayısı erkeklerden fazladır. Yöredeki bu nitelikteki 818 kişinin 422'si kadın, 396'sı erkeklerden oluşmaktadır.

Yanlızca okuyup yazabilen (OY), ancak herhangi bir diploması bulunmayan bu kişilerin yerleşim yerlerine göre dağılımlarına bakıldığında bu kez ağırlığın Anamas Ovası bölümünde olduğu görülmektedir. Aşağıdaki çizelgede bu durumu okur-yazar olmayanlarla birlikte karşılaştırmalı olarak sunuyoruz.

ÇİZELGE: 69. OKUR-YAZAR OLMAYANLARLA OKUR-YAZAR OLANLARIN KARŞILAŞTIRMASI

	Yerleşim	(OYB) kadın	(OYB) erkek	(OY) kadın	(OY) erkek	(İÖ) kadın	(İÖ) erkek
Yakaderesi	Terziler	19	13	2	3	13	6
	Eldere	32	15	2	18	39	56
	Elecik	35	16	7	6	24	31
	Katip	41	18	10	14	19	37
	Koçular	81	31	22	21	62	81
	Yaka	75	48	11	18	103	114
	Karağı	60	32	24	31	72	64
	Karacahisar	90	59	21	29	101	140
	Yakaafşar	150	71	40	48	143	174
	BÖLÜM TOPLAMI	**583**	**303**	**139**	**188**	**576**	**703**
Anamas Ovası	Kösre	35	9	24	31	72	64
	Sofular	48	33	38	39	78	74
	Yılanlı	18	18	91	31	116	141
	Aksu	175	117	130	107	375	354
	BÖLÜM TOPLAMI	**276**	**177**	**283**	**208**	**641**	**633**
	GENEL TOPLAM	**859**	**480**	**422**	**396**	**1.217**	**1.336**

Kaynak: ETF Kayıtları

Bu çizelgeye bakıldığında göze çarpan ilk özelliğin okur-yazar olmayan (OYB) kişiler içinde kadınların oransal olarak erkeklerden neredeyse iki katı fazla çıkmasıdır. Yine bu küme içinde Yakaderesi bölümü, Anamas Ovası bölümüne göre daha fazla okur-yazar olmayan (OYB) kişileri barındırmaktadır. Diğer yandan, okuma-yazma bilen ancak bir diploması bulunmayan (OY) kişilere bakıldığında, bu kişilerin Anamas Ovası bölümünde nüfusa göre daha

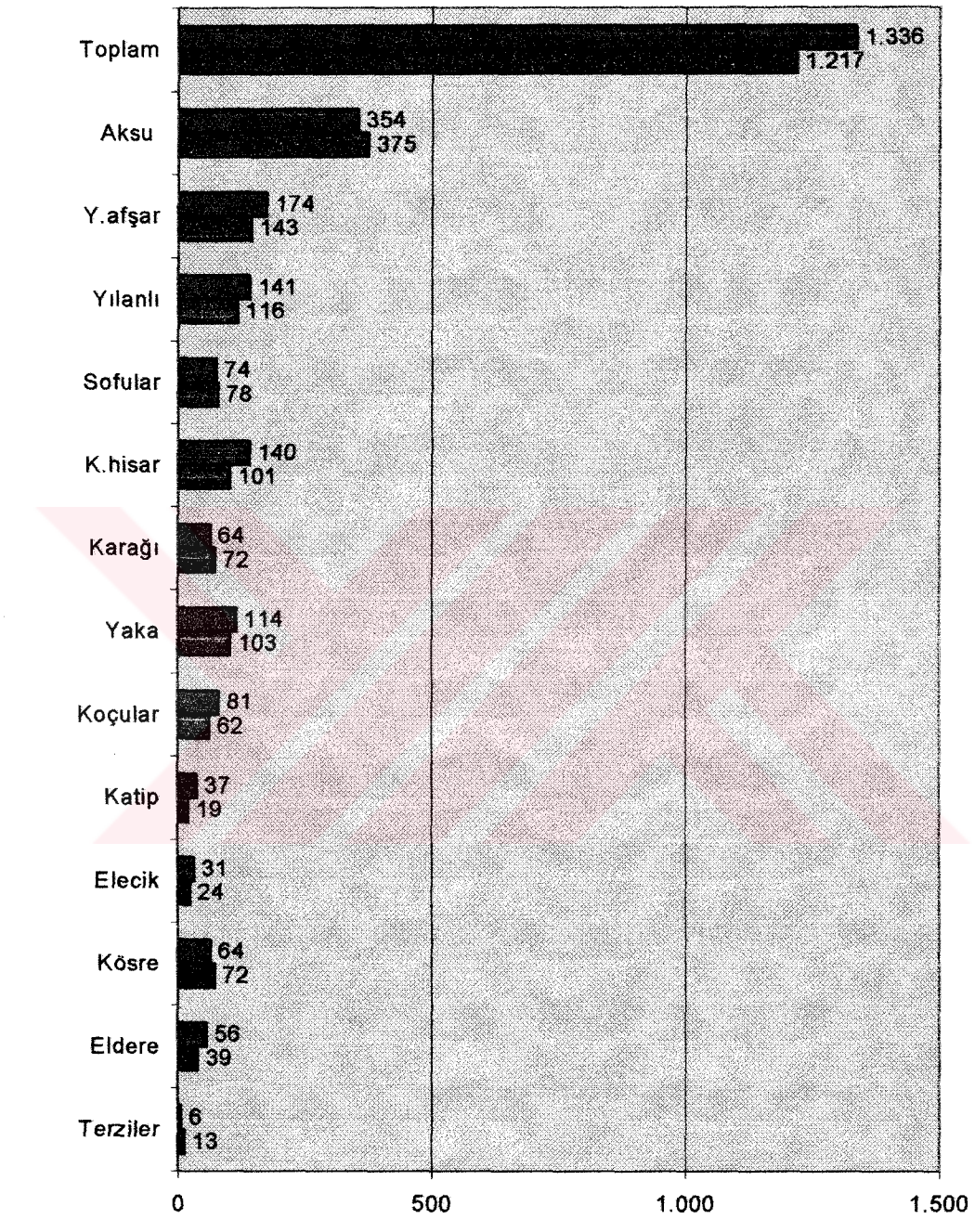
ağırlıkta olduğu görülmektedir.

Dikkat çeken bir başka özellikte; Yakaderesi bölümünde okur-yazar (OY) ve ilköğretim bitirmiş erkeklerin sayısının kadınlara göre daha yüksek çıkmasıdır. Yakaderesi bölümünde eğitim düzeyi arttıkça, erkeklerin sayıca üstünlüğü göze çarpmaktadır. Bu bölümde eğitimsizliğin en alt kısmında kadınlar daha ağırlıklıdır ve eğitim düzeyi arttıkça bu ağırlık erkekler lehine değişmektedir. Bu da Anadolu'nun birçok bölgesinde olduğu gibi yörede de geçmiş yıllarda kızların okutulmaması anlayışının bir göstergesidir. Günümüzde ise yöredeki söyleşiler ve gözlemlerimize dayanarak, 8 yıllık temel eğitim ve taşımalı sistem/düzen sayesinde okula gönderilmeyen kız çocuklarına rastlanılmaması oldukça sevindirici bir gelişmedir.

İlköğretim kurumlarından (ortaokul dahil) mezun olanların (İÖ) durumuna bakıldığında (Çizge:6) toplam nüfustan 2.553 kişinin bu sınıflandırmaya girdiği görülmektedir. Bunların 1.217'si kadın, 1.336'sı erkektir. Yine bunların 1.279'u (576'sı kadın, 703'ü erkek) Yakaderesi bölümünde, 1.274'ü (641'i kadın, 633'ü erkek) Anamas Ovası bölümünde yaşamaktadır. Yakaderesi bölümünde ilköğretim mezunu erkeklerin sayısı ise kadınlardan fazladır.

Okur-yazar olmayan ve okuma-yazma bilenlere ilköğretim mezunu olan (ortaokul dahil) 2.553 kişi de eklenirse, toplam nüfustan 4.710 kişinin (nüfusun % 88'i) düşük eğitimli kişilerden oluştuğu görülecektir. Kaldı ki ilköğretim mezunu olmanın günümüzde eğitimsizlikle eş anlamlı olarak kullanıldığı da bilinen bir gerçektir.

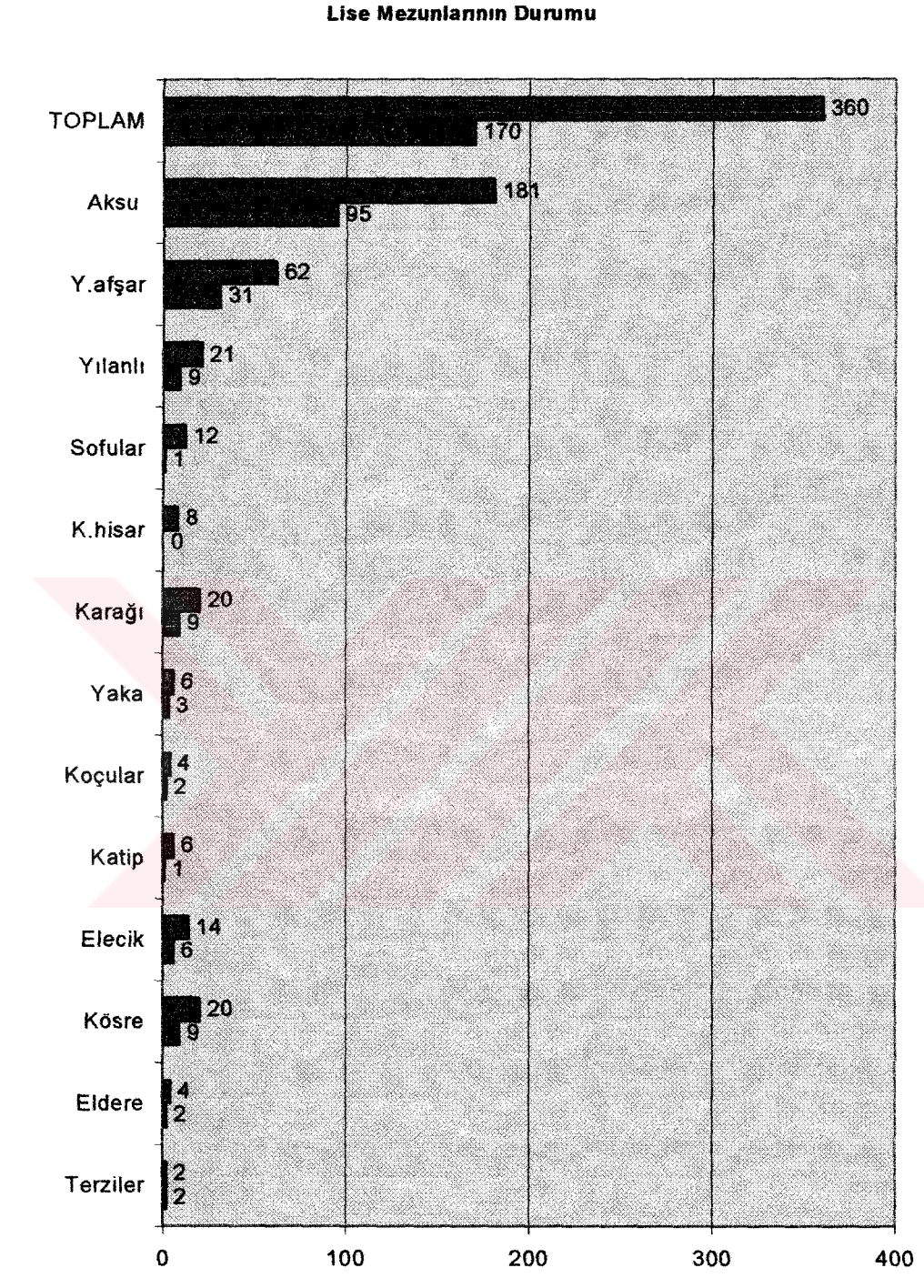
ÇİZGE: 6. İLKÖĞRETİM MEZUNLARI

	Terziler	Eldere	Kösre	Elecik	Katip	Koçular	Yaka	Karağı	K.hisar	Sofular	Yılanlı	Y.afşar	Aksu	Toplam
ilköğr. mzn erkek	6	56	64	31	37	81	114	64	140	74	141	174	354	1.336
ilköğr. mzn kadın	13	39	72	24	19	62	103	72	101	78	116	143	375	1.217

Kaynak: ETF Kayıtları

ÇİZGE: 7. LİSE MEZUNLARI

	Terziler	Eldere	Kösre	Elecik	Katip	Koçular	Yaka	Karağı	K.hisar	Sofular	Yılanlı	Y.afşar	Aksu	TOPLAM
Lise mzn erkek	2	4	20	14	6	4	6	20	8	12	21	62	181	360
Lise mzn kadın	2	2	9	6	1	2	3	9	0	1	9	31	95	170

Kaynak: ETF Kayıtları

ÇİZELGE: 70. LİSE VE YÜKSEK ÖĞRETİM MEZUNLARININ KARŞILAŞTIRMASI

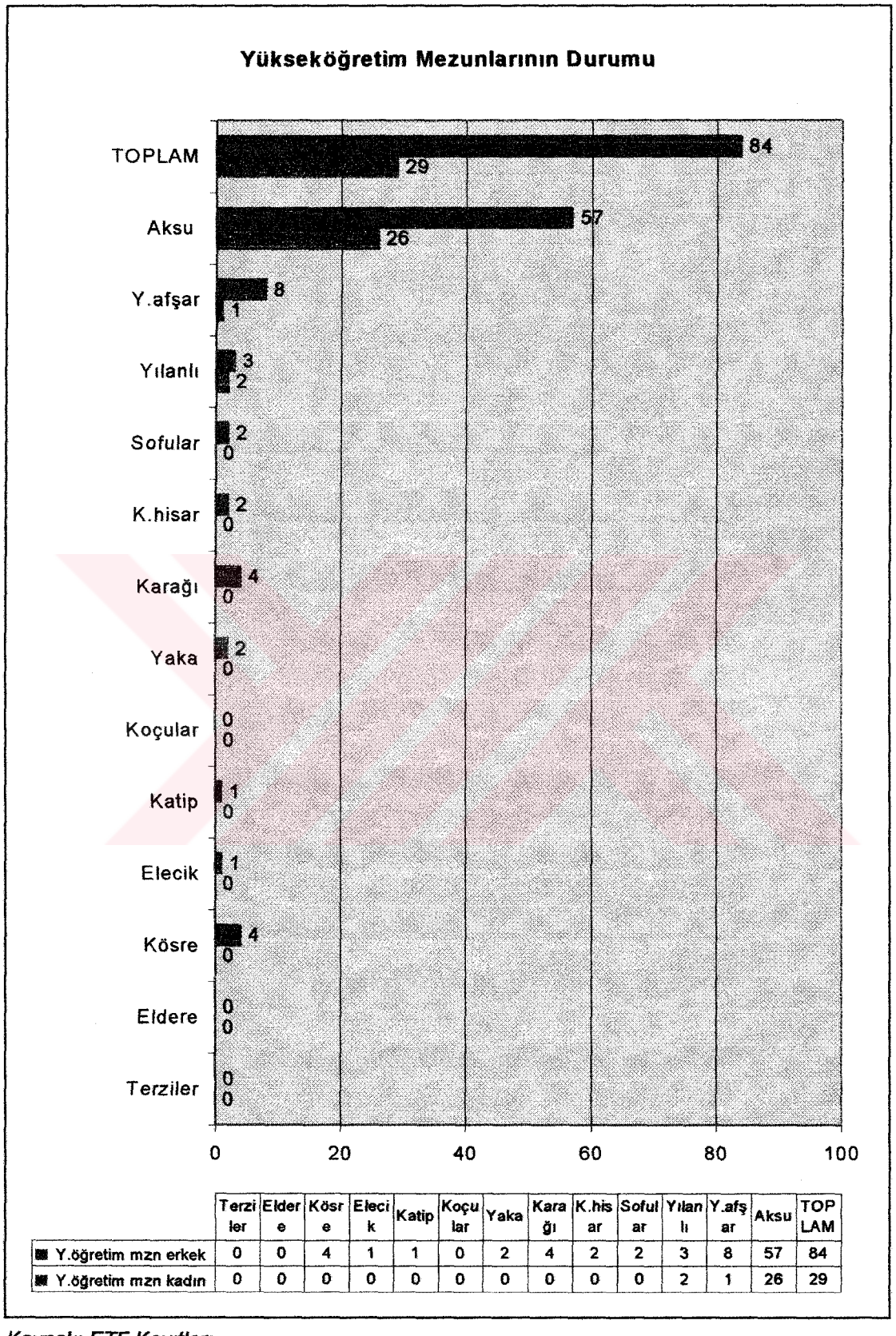
	Yerleşim	Lise mezunu kadın	Lise mezunu erkek	Yükseköğretim mezunu kadın	Yükseköğretim mezunu erkek
Yakaderesi	Terziler	2	2	0	0
	Eldere	2	4	0	0
	Elecik	6	14	0	1
	Katip	1	6	0	1
	Koçular	2	4	0	0
	Yaka	3	6	0	2
	Karağı	9	20	0	4
	Karacahisar	0	8	0	2
	Yakaafşar	31	62	1	8
	Bölüm Toplamı	**56**	**126**	**1**	**18**
Anamas Ovası	Kösre	9	20	0	4
	Sofular	1	12	0	2
	Yılanlı	9	21	2	3
	Aksu	95	181	26	57
	Bölüm Toplamı	**114**	**234**	**28**	**66**
	Genel Toplam	**170**	**360**	**29**	**84**

Kaynak: ETF Kayıtları

Yörede lise bitirmiş kişi sayısı toplamı 522 kişidir (bunun % 32'si kadındır) ve bunların toplam nüfusa oranı ise, yaklaşık olarak % 10'dur. Liseyi bitirme düzeyinin Yakaderesi bölümünde daha az olduğu ve liseyi bitiren kadın sayısının (56 kişi) erkek sayısının (126 kişi) yarısını bile geçmediği görülmektedir. Benzer bir durum Anamas Ovası bölümü için de geçerlidir. Bu bölümde de liseyi bitiren kadın sayısı (114 kişi) olurken, erkek sayısı (234 kişi) olmaktadır. Genelde de bu eğilim korunmaktadır (170 kadın, 360 erkek).

Yüksek öğretim mezunu (iki yıllık meslek yüksek okulları buna dahildir) kişi sayısı toplamda 113 kişidir, bunların (% 26.5' i) kadındır ve toplam nüfusa oranı % 2.1'dir. Yüksek öğretim bitirenleri bölüm ölçeğinde incelediğimizde Yakaderesi bölümünde sayıca bir düşüklüğün olduğu görülmektedir. Üstelik bunlardan (toplam 19 kişi) sadece 1 tanesi kadındır. Anamas Ovası bölümünde ise bu oranın görece arttığı görülmektedir. Ancak bunların büyük bir kısmının ilçeye atamayla gelen görev kamu görevlilerinden (doktor, hemşire, öğretmen, polis, yargıç gibi...) olma olasılıkları çok güçlüdür. Bu nedenle bu bölümün de diğer bölümle benzer özellikler taşıdığı rahatlıkla söylenebilir.

ÇİZGE: 8. YÜKSEK ÖĞRETİM MEZUNLARI

	Terziler	Eldere	Kösre	Elecik	Katip	Koçular	Yaka	Karağı	K.hisar	Sofular	Yılanlı	Y.afşar	Aksu	TOPLAM
Y.öğretim mzn erkek	0	0	4	1	1	0	2	4	2	2	3	8	57	84
Y.öğretim mzn kadın	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	1	26	29

Kaynak: ETF Kayıtları

Eğitim göstergelerini değerlendirdiğimiz bu bölümü özetlersek;

♦ Eğitim düzeylerinin oldukça düşük olduğu ve bunlar arasında hiçbir eğitimi bulunmayan kişilerin sayısının da önemli bir yerinin olduğu saptanmıştır. Bunlara yanlızca okur-yazar olanları ve herhangi bir ilköğretim kurumunu bitirenleri de eklediğimizde yörede yaşayan toplam nüfusun % 88'lik bir kısmının düşük eğitimli kişilerden oluştuğu saptanmıştır.

♦ Eğitim düzeyi ile kadınlar arasında bir ilişkinin varlığı saptanmıştır. Buna göre eğitim düzeyi düştükçe kadınların sayılarında da ciddi bir artışın olduğu ve ortalama olarak erkek nüfusunun iki katı kadar bu niteliklerde kadın nüfusunun yörede yaşadığı ortaya çıkmıştır.

♦ Eğitim düzeyi düşüklüğünün yörenin doğal yapısal özelliklerine bağlı olarak değiştiği de gözlemlenmiştir. Buna göre; doğal koşulların daha elverişsiz olduğu Yakaderesi bölümünde özellikle hiç okuma-yazma bilmeyenlerin nüfusa göre oranı, Anamas Ovası bölümüne göre oldukça yüksek çıkmıştır. Bunu da, bu bölümün doğal koşullarının eğitim düzeyine bir yansıması olarak algılamak doğru bir yaklaşım olacaktır.

♦ Yine Yakaderesi bölümünde yer alan Yakaafşar Kasabası'nın eğitimsizlik düzeyi de oldukça düşündürücüdür. Kasaba nüfusunun yaklaşık olarak 1/3'ünün hiç okuma-yazma bilmemesi, bunlara yanlızca okuyup yazabilen, ancak herhangi bir diploması bulunmayan kişilerin de eklenmesiyle bu oran % 42'lere kadar yükselmektedir. Oysa en büyük çelişki bu kasabadan yetişmiş çok sayıda eğitimli insanın bulunmasına karşın, kasabada kalanların büyük bir çoğunluğunun eğitimsiz kişilerden oluşmasıdır. Bu sonuç, yörenin yaşam kalitesi/nitelikleri açısından da oldukça kötü bir düzeyinin olduğunu ve eğitimli kişilerin kasabaya dönmemesinin en önemli nedeninin eğitimlerine uygun iş olanaklarının burada olmamasından kaynaklanması olabilir.

2.3.2. Nüfus Ve Göç Göstergeleri

Bu kısımda yörenin nüfus yapısı ile yoksulluk döngüsü arasındaki ilişkilerini irdelemiş olacağız. Bu amaçla yörenin nüfus yapısıyla ilgili olarak Osmanlı arşiv belgeleri ışığında geçmiş dönemlerdeki nüfus yapısını ve güncel olarak ta ETF kayıtları ile son nüfus bilgilerini karşılaştırmış olacağız. Bu amaçla aşağıdaki çizelgeyi hazırladık.

ÇİZELGE: 71. ANAMAS VE KÖYLERİNİN HANE SAYILARI VE NÜFUSLARI

Yerleşim Adı	Hane Sayısı	Hane Sayısı	Hane Sayısı	Toplam Nüfus	Erkek	Kadın
	1530	1844-1845	2003	2003	2003	2003
Terziler	12	7	23	325	159	166
Eldere	17	?	45	149	76	73
Elecik	?	?	47	140	70	70
Katip	6	46	49	147	76	71
Kösre	16	10	69	316	151	165
Karağı	15	22	87	316	151	165
Sofular	12	7	115	325	159	166
Yaka	3	22	117	380	188	192
Karacahisar	14	17	124	450	238	212
Koçular	?	?	126	304	137	167
Yılanlı	50	34	165	450	214	236
Yakaafşar	67	35	231	728	363	365
Anamas	92	42	546	1695	848	847

Kaynak: GÖKSOY ve ETF(2003) kayıtları.

Bu çizelgeye baktığımızda; yaklaşık olarak 500 yıllık bir süreçte bu yerleşmelerin nüfus yapıları hakkında daha kesin bir yargıya varmak olanaklıdır. Yaklaşık olarak 300 yıl boyunca (1530-1844) yöredeki birçok yerleşimde çok ağırlıklı bir nüfus birikiminin olmadığı görülmektedir. Yalnızca başlangıçta birer mezra olan Katip ve Yaka köylerinde bir miktar nüfus birikimi görülmektedir. Bunda yerleşik düzene geçilmesinin etkisi vardır. Ancak bu süredeki nüfus birikimi, yöredeki yerleşmelerin kırsallıktan kurtulmalarına yetecek düzeyde olmamıştır. Hatta birçok yerleşimde nüfus azalmalarının olması da dikkat çekicidir. Örneğin; 1530 yılındaki kaynakta 92 hane olan Anamas Nahiyesi aradan geçen 300 yıl içinde nüfusunun yarısından fazlasını kaybetmiş ve buna bağlı olarak 1844-1845 yıllarında köy statüsüne dönüştürülmüştür.

1530 tarihli kaynağa göre Anamas, Yılanlı ve Yakaafşar'daki hanelerin önemli bir kısmının 1844 yılına kadar başka yerlere göç ettikleri ve hane sayılarının azaldıkları görülmektedir. Yine bu tarihlerde kimi köylerin yeni kurulmak üzere olduğu hane sayılarına bakılarak söylenebilir. Bunları; Eldere, Karacahisar, Karağı, Katip, Kösre, Sofular, Terziler ve Yaka köyleri olarak söylemek olasıdır.

1844-1845 yılları kayıtlarına bakıldığında; Karağı, Karacahisar, Katip ve Yaka köyleri dışında tüm yerleşimlerin hane sayılarının azaldığı görülmek-

tedir. Aradan geçen 300 yıllık süre içinde yörede önemli bir iç göçün olduğu arşiv kayıtlarına dayandırılarak söylenebilir. Bunda iki temel neden etken olabilir:

Bunlardan birincisi; yörenin tarihi ile ilgili kısımda yörenin Eğirdir Kalesi'nin tüm askeri gereksinimlerini karşılayan bir art bölge olduğu vurgulanmıştı. Anılan süre içinde savaşlarda ölenler nedeniyle yöre nüfusunun azaldığı savı ortaya atılabilir.

İkincisi; yörenin doğal koşullarının burada yaşayanlar üzerine kurduğu baskı nedeniyle, yöredeki hanelerin daha yoksullaşmış olabileceği ve bunların önemli bir kısmının daha uygun yerlere göç etmiş olabileceğidir. Nitekim günümüzde Anamas Yaylaları'nda yaylayan Yörüklerin tamamı Antalya Yöresi'nden gelmektedir.

Daha yakın bir zamanı göz önüne aldığımızda; Anamas'ın ikinci kademe bir merkez (sağlık ocağı-sağlık merkezi) olarak düşünüldüğü ve 1982 tarihindeki bu çalışmaya göre 1.229 kişinin yaşadığı; yine yöre sınırları içinde yer alan Koçular Köyü'nün 1.064 kişilik, Yakaafşar'ın 1.237 kişilik ve Yılanlı'nın 663 kişilik nüfuslarıyla (eğitim merkezi-ortaokul) olarak kademelendiği görülmektedir.[392] 2003 yılı ETF kayıtlarına göre ise; Aksu merkezde 1.693, Yakaafşar'da 728, Koçular'da 304 ve Yılanlı'da 450 kişi yaşamaktadır. Bu göstergeler yörede geçmişte olduğu gibi, günümüzde de sürekli bir göç hareketinin olduğunu kanıtlar niteliktedir.

Oysa Aksu İlçe Nüfus Müdürlüğü kayıtlarına göre ilçede kayıtlı kişi sayısı 17.517 kişidir.[393] Aslında bu rakam, yöreye nüfus ve akrabalık bağıyla bağlı ve nüfus kütüğü Aksu'da bulunan kişileri göstermektedir. Diğer bir deyişle; yörede bu kadar kişinin olması gerekiyordu. Ancak koşullar, bu nüfusun yaklaşık olarak 2/3'ünü başka yerlere göç etmeye zorlamıştır. Yöredeki gözlem ve görüşmelerimize göre bu göçün önemli bir kısmı Isparta ve Antal-

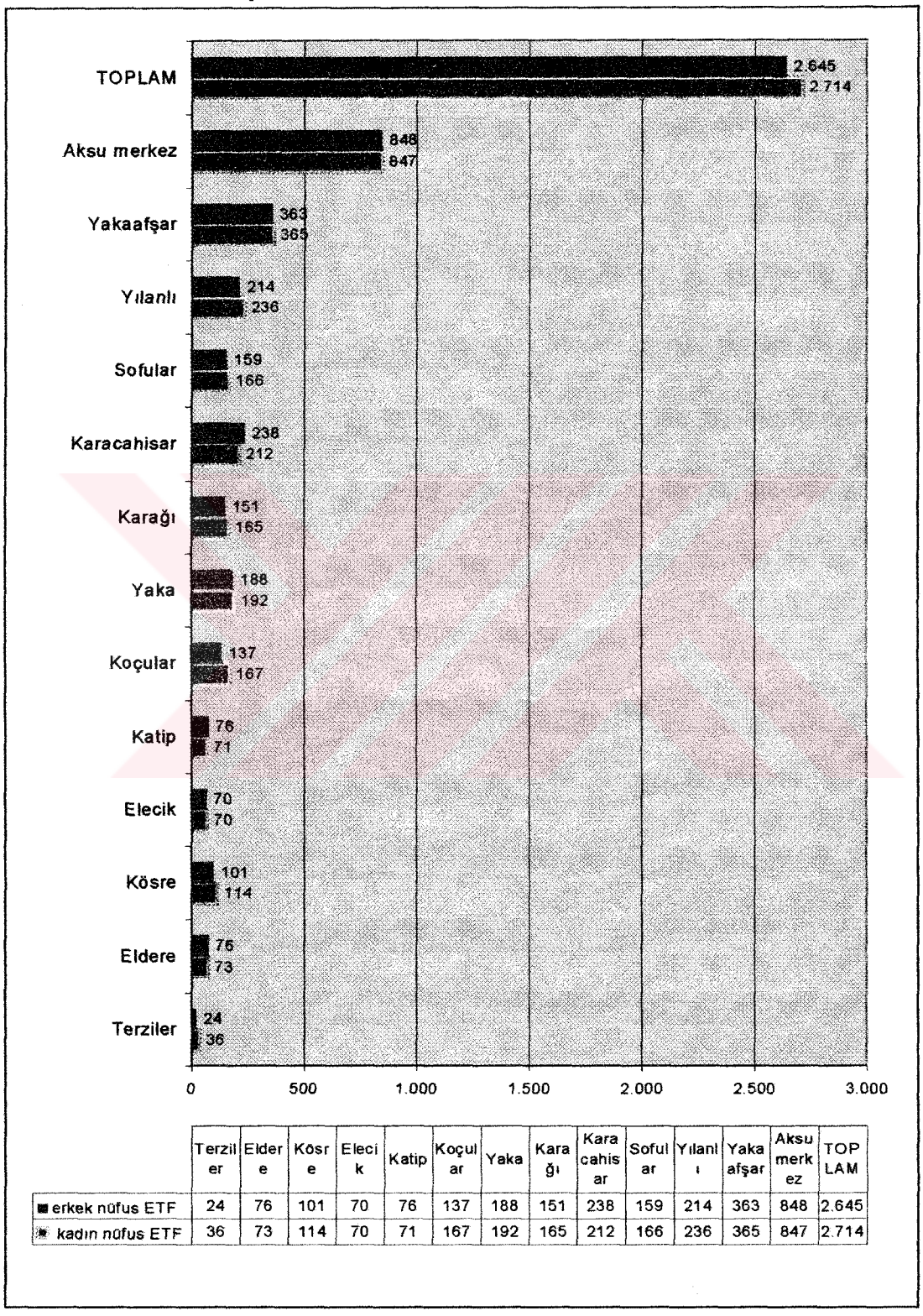
---

[392] Bu çalışmada 1970 Yılı Genel Nüfus Sayımı sonuçları kullanılmıştır. DPT, **Yerleşme Merkezlerinin Kadelemelenmesi, II.Cilt**, 1982, s.41.

[393] Aksu Nüfus Müdürlüğü Yazısı.

ya'ya, küçük bir kısmı da Eğirdir'e olmuştur. Aşağıdaki çizgede yörenin bugünkü nüfuslarının cinsiyete ve yerleşmelere göre dağılımı verilmiştir.

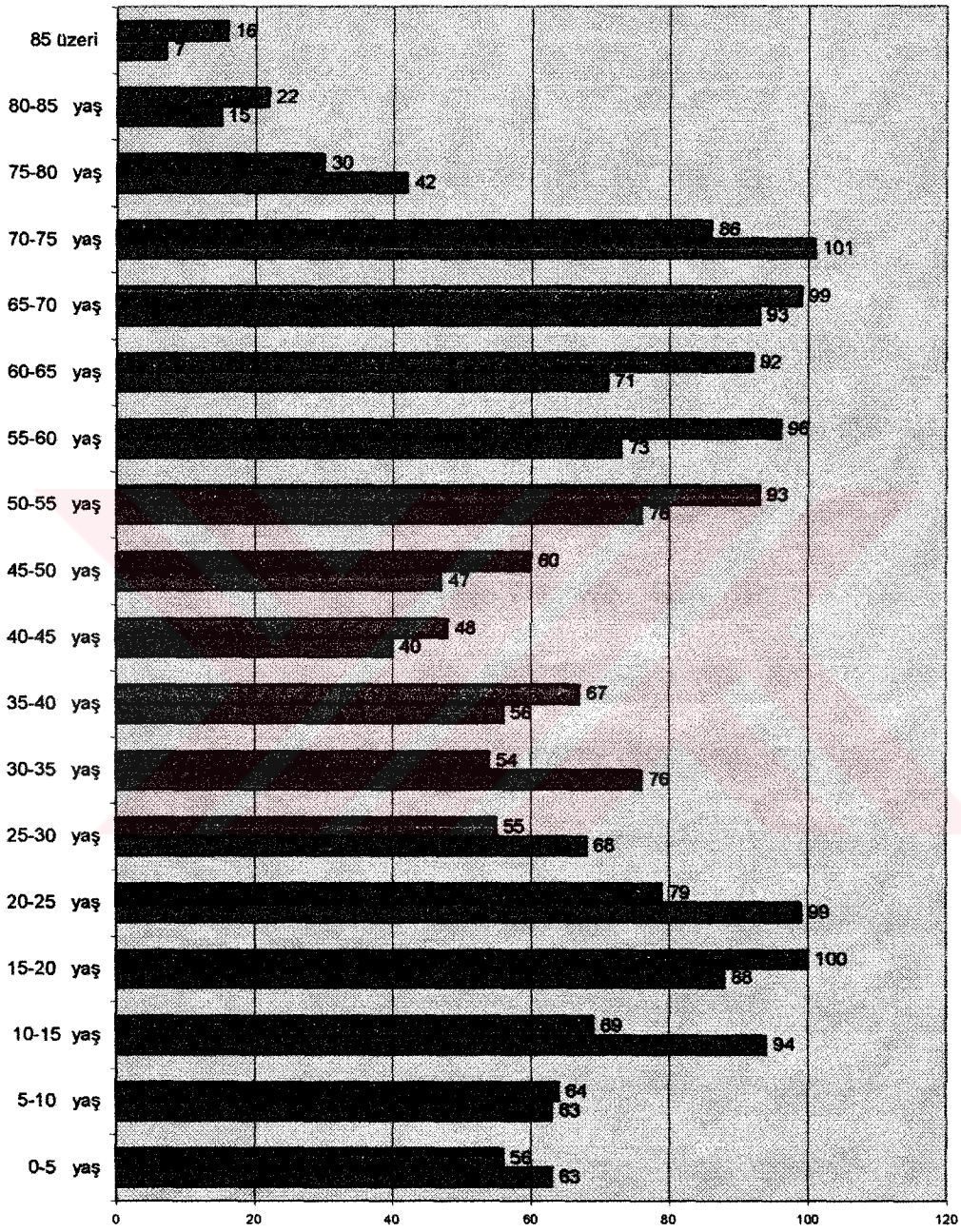
ÇİZGE: 9. NÜFUS GÖSTERGELERİ

	Terziler	Eldere	Kösre	Elecik	Katip	Koçular	Yaka	Karağı	Karacahisar	Sofular	Yılanlı	Yakaafşar	Aksu merkez	TOPLAM
erkek nüfus ETF	24	76	101	70	76	137	188	151	238	159	214	363	848	2.645
kadın nüfus ETF	36	73	114	70	71	167	192	165	212	166	236	365	847	2.714

Kaynak: ETF kayıtları

ÇİZGE: 10. YAKAAFŞAR SAĞLIK OCAĞI ETF KAYITLARINA GÖRE YAŞ GRUPLARI DAĞILIMI

	0-5 yaş	5-10 yaş	10-15 yaş	15-20 yaş	20-25 yaş	25-30 yaş	30-35 yaş	35-40 yaş	40-45 yaş	45-50 yaş	50-55 yaş	55-60 yaş	60-65 yaş	65-70 yaş	70-75 yaş	75-80 yaş	80-85 yaş	85 üzeri
Kadın	56	64	69	100	79	55	54	67	48	60	93	96	92	99	86	30	22	16
Erkek	63	63	94	88	99	68	76	56	40	47	76	73	71	93	101	42	15	7

Kaynak: ETF kayıtları.

Yakaafşar Kasabası'nda bulunan sağlık ocağının etki alanı; yörenin kırsal kesimini oluşturan Yakaderesi bölümünde yer alan Yakaafşar, Terziler, Elecik, Yaka, Koçular, Katip, Karacahisar ve Eldere köyleridir. Bu köylerle ilgili temel ve koruyucu sağlık hizmetleri verilirken aynı zamanda yöre ile ilgili istatistiklerin yer aldığı ETF aracılığıyla da buralarda yaşayanların kişisel ve ailesel özellikleri kayıt altına alınmaktadır.

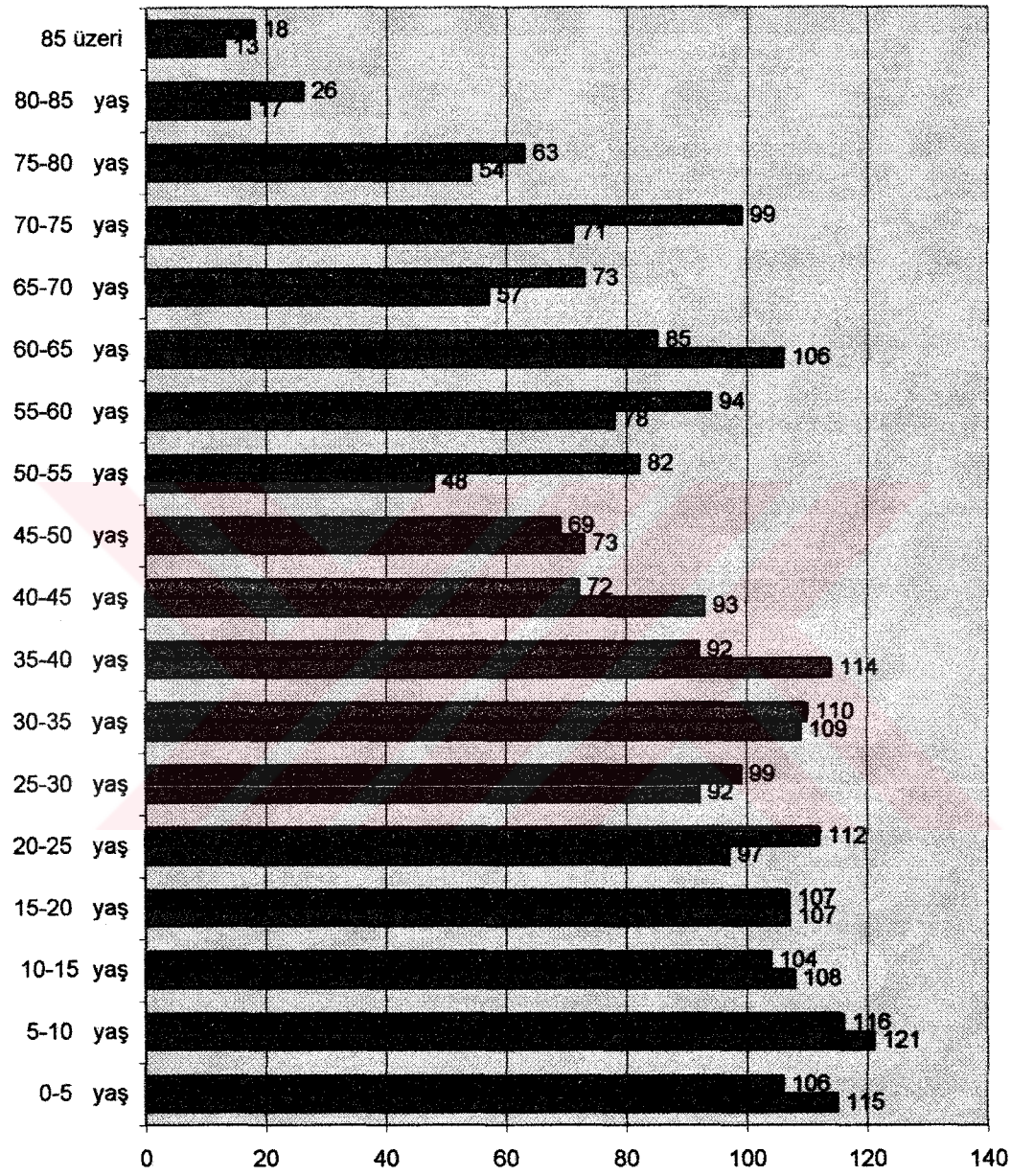
Buradaki kayıtlara göre (Çizge:10) nüfusun iki temel yaş grubu üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Bunlar; 50-75 yaş arası orta yaş üstü ve yaşlı kişilerin bulunduğu üst yaş grubu kişiler ile 10-20 yaş arasındaki okul çağı çocukları ve gençlerin oluşturduğu genç yaş grubu kişilerdir. Bu iki grupta yer alan kişiler genel olarak ekonomik işlevi bulunmayan, tüketici grup olarak isimlendirilen yaş gruplarında yer almaktadırlar.

Çizgeden çıkan bir başka sonuç, kadın nüfusunun genelde erkek nüfusundan sayıca fazla (kadın:1.186, erkek:1.172) görünmesidir. 70 yaş üstü gruplarda ve 25 yaş altı nüfus gruplarında erkek nüfusu, kadınlardan fazladır. Buna karşılık, 35-70 yaş grupları arasında kadınların erkeklere göre belirgin bir üstünlüğü bulunmaktadır. Bu sonuçlara göre köylerdeki kadınların önemli bir bölümünün 45 yaş üstü grubundan ve ağırlıkla da 50-75 yaş grubu arasındaki yaşlanmış "düşkün" kadınlardan oluştuğu (gözlemlerimizle birlikte) saptaması rahatlıkla yapılabilir.

Özetlemek gerekirse; Yakaafşar Sağlık Ocağı'nın ETF kayıtlarına göre yörede yaşayanların ağırlığı kadındır ve bunların önemli bir bölümü 45 yaş üstü kadınlardan oluşmaktadır. Erkekler ise 35 yaş altı grubunda daha çok görülmektedir.

Buradan belki küçük bir saptama daha yapılabilir. Buna göre; yöredeki ailelerin daha çok hane reisinin erkek olduğu ailelerden oluştuğu ve bunların üretken bir yaş grubu olan 20-35 yaş grupları arasında olduğu söylenebilir.

ÇİZGE: 11. AKSU SAĞLIK OCAĞI ETF KAYITLARINA GÖRE YAŞ GRUPLARI DAĞILIMI

	0-5 yaş	5-10 yaş	10-15 yaş	15-20 yaş	20-25 yaş	25-30 yaş	30-35 yaş	35-40 yaş	40-45 yaş	45-50 yaş	50-55 yaş	55-60 yaş	60-65 yaş	65-70 yaş	70-75 yaş	75-80 yaş	80-85 yaş	85 üzeri
Kadın	106	116	104	107	112	99	110	92	72	69	82	94	85	73	99	63	26	18
Erkek	115	121	108	107	97	92	109	114	93	73	48	78	106	57	71	54	17	13

Kaynak: ETF kayıtları

Aksu MSO-Merkez Sağlık Ocağı etki alanı içinde; Aksu ilçe merkezi, Karağı, Kösre, Yılanlı, Sofular ve Eğirdir'e bağlı Havutlu köyleri yer almaktadır. Havutlu Köyü bizim çalışma alanımız içinde yer almadığından Aksu MSO ETF kayıtlarından çıkarılarak değerlendirmeye alınmıştır.

Bu bölümde yer alan yerleşmelere ait yaş grupları dağılımına bakıldığında (Çizge:11), nüfusun ağırlıklı olarak 40 yaş altı nüfus gruplarından oluştuğu görülmektedir. 20 yaş altı gruptaki erkek sayısı, aynı biçimde kadınlardan fazladır. Buna göre kadınlar; 20-30 yaş grubu, 50-60 yaş grubu ve 65 yaş üstü gruplarda erkeklerden sayıca üstün görünmektedir. Erkekler ise; 20 yaş altı, 30-50 yaş grubu ve 60-65 yaş grubu arasında kadınlardan fazladır. Yine diğer bölüme benzer bir şekilde genel toplamda kadınların sayısı (1.527 kişi) erkeklerden (1.473 kişi) fazladır.

Yine benzer bir şekilde, evli hane gruplarının yer aldığı 30 yaş üstü gruplarda erkeklerin sayısal üstünlüğü görülmektedir. Önceki bölüme benzer bir şekilde ise, üst yaşlı gruplarında kadınların sayısal üstünlüğü vardır. Buna göre kadın nüfusunun erkeklerden fazla olduğu yerleşmeler; Terziler, Kösre, Koçular, Yaka, Karağı, Sofular ve Yakaafşar'dır. Erkekler ise; Eldere, Katip ve Karacahisar'da kadınlardan fazladır. Elecik ve Aksu merkezde ise başattırlar.

Her iki bölümü birlikte değerlendirsek; nüfus iki temel yaş grubunda kümelenmektedir. Bunlar; genç nüfusu temsil eden 25 yaş altı yaş grubu ve orta ve üst yaş grubunu oluşturan 50 yaş üstü gruplardır. Ancak bu grupların ekonomik işlevi olmayan, tüketici gruplar olduğu gerçeği de unutulmamalıdır. Böylece yöredeki nüfus yapısının, yeni yetişen ve gelecek arayan "genç grup" ile yaşlanıp, doğup büyüdüğü bu topraklarda ölmeyi bekleyen "yaşlı grup" arasında biçimlendiği söylenebilir. Ancak, yüzyıllardır süren yapısal sorunlar çözülmezse bu genç grubun da yöreden göç etme olasılığı oldukça güçlü bir olasılıktır.

2.3.3. Yardım Alan Yoksulların Durumları

Hiç kimse yoksulluk içinde yaşamayı istemez. Üstelik bu yoksulluk çemberinin kuşaktan kuşağa kalıtsal bir biçimde sürdüğünü ve sonraki kuşakların da bu döngüyü yaşayacağını bilerek böyle bir yaşamı peşin olarak kabul etmek hiçbir insan için kabul edilemez bir durumdur. Oysaki yaşamın bir yüzünde böyle bir yaşam biçimini istemeyerek te olsa sürdürmek zorunda olan insanlara ne yazık rastlanılmaktadır. Asla bir gelecek umutları olmayan bu insanları kentlerde ve kırsal kesimin birçok yerinde görmek olanaklıdır.

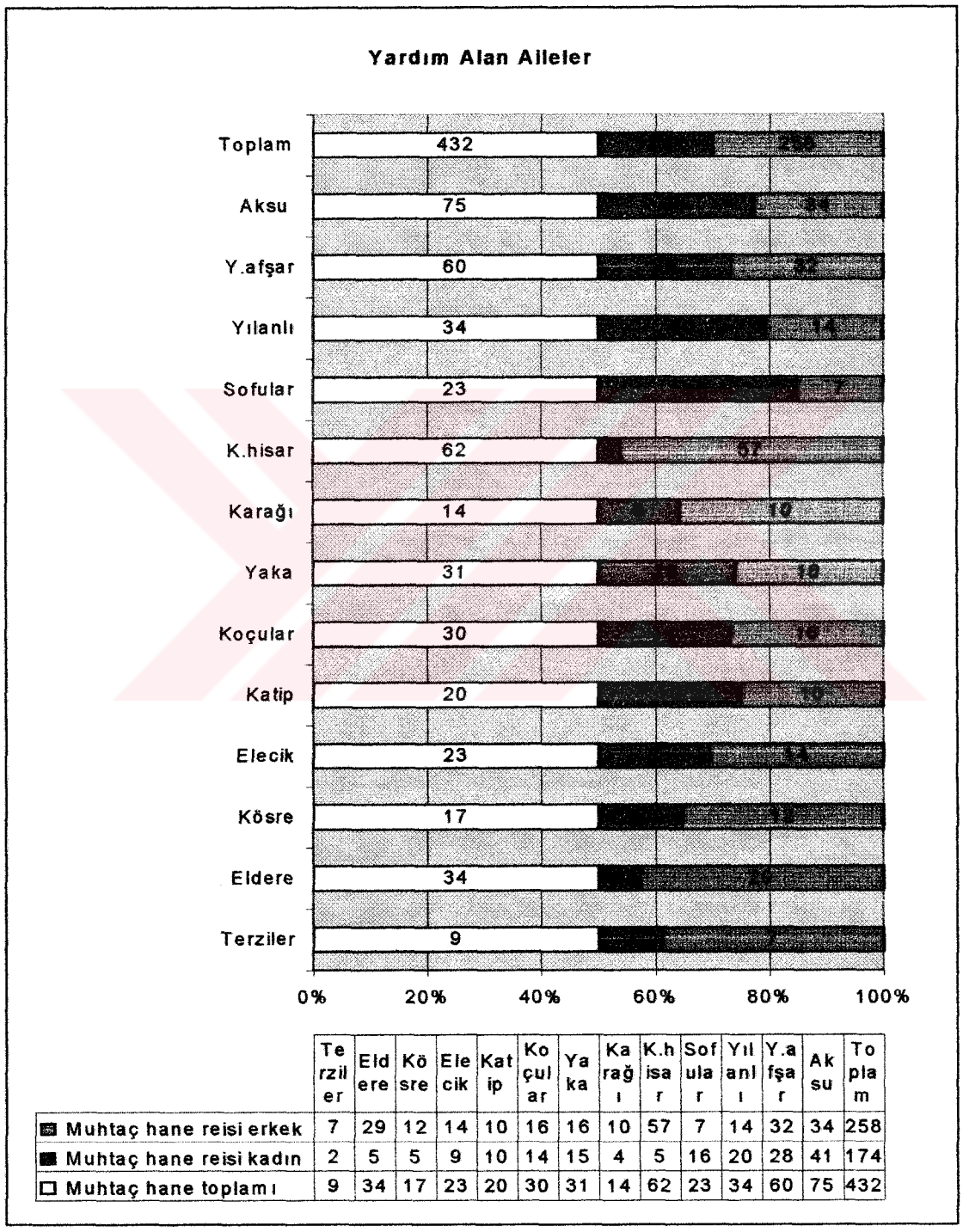
Bu tip bir yaşamı sürdürmek zorunda kalan ve kuramsal kısımda biraz tanımlamaya çalıştığımız; "göz ardı edilmiş, görülmek istenmeyen" ve yaşamın dip sınırlarında ayakta kalmaya çalışan bu insanlar hakkında, çoğumuz nerede yaşadıkları ve nasıl yaşadıkları konusunda bilgi sahibi değiliz. Kentlerde artıklarla ayakta durmaya çalışan, çöplerden ekmeğini çıkarmaya çalışan, ancak eğitimsizlikleri ve düzgün olmayan görünümleri nedeniyle her kapıdan geri çevrilen bu insanları kırsal kesimde de görmek olanaklıdır.

Köylerde kendisine bakacak kimsesi kalmamış, yiyeceklerini (eğer varsa) komşularının desteği ile bulabilen, sürekli hastalıklarla uğraşan, evin geçimini sağlayacak kimsesi kalmamış kadınlar, yaşlılar, çocuklar, düşkünler ve özürlüler "kırsal kesimin ötekileri" olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu aileler, ister tek kişi, ister 10 kişi olsun yaşamlarını sürdürecek kaynaklardan yoksun olduklarından yardım alma gereksinimi duyarlar. Köylerde yaşayanlar ise genelde benzer yaşam koşullarını paylaşırlar, sadece sahip olduğu kaynağın kapasitesine/yeteneğine bağlı olarak diğerlerinden birkaç adım öndedirler. Dolayısıyla köylerde sınırlı kaynakların bir başkasıyla paylaşılması oldukça zordur. Bu yüzden köylerde yardıma gereksinim duyan insanlar muhtarlar aracılığıyla Kaymakamlığa başvurarak, "Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı" aracılığı ile yardım alırlar.

İşte Anamas Yöresi'ndeki tüm yerleşimlerde Kaymakamlıktan aldığı yardımlarla ayakta kalmaya çalışan bireyler/aileler bulunmaktadır. Alınan bu yardımlar aynî/mal ya da malzeme yardımı olabileceği gibi, belirli dönemlerde

yapılan sınırlı parasal yardımlar şeklinde de gerçekleşmektedir. Aşağıdaki çizgede Anamas Yöresi'nde yoksulluklarını belgeleyip Aksu Kaymakamlığı'ndan mal ve parasal yardım desteği alan yoksulların yerleşim yerlerine ve cinsiyete göre dağılımları ETF verilerinden yararlanılarak sunulmuştur.

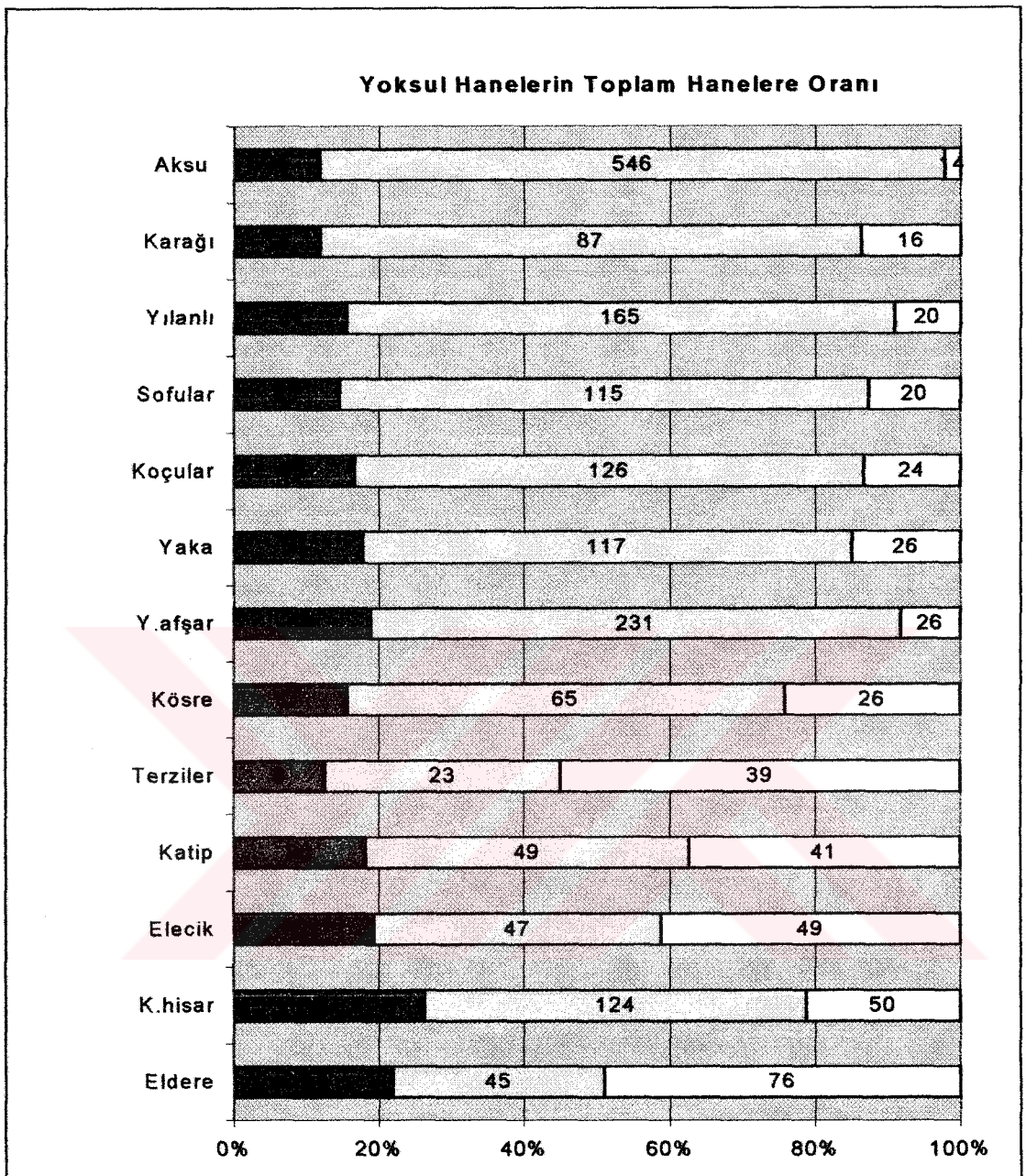
ÇİZGE: 12. YARDIM ALAN YOKSULLARIN GÖRÜNÜMÜ

	Terziller	Eldere	Kösre	Elecik	Katip	Koçular	Yaka	Karağı	K.hisar	Sofular	Yılanlı	Y.afşar	Aksu	Toplam
Muhtaç hane reisi erkek	7	29	12	14	10	16	16	10	57	7	14	32	34	258
Muhtaç hane reisi kadın	2	5	5	9	10	14	15	4	5	16	20	28	41	174
Muhtaç hane toplamı	9	34	17	23	20	30	31	14	62	23	34	60	75	432

Kaynak: ETF kayıtları

ÇİZGE: 13. YARDIM ALAN HANELERİN TOPLAM HANELERE ORANLARI

	Eldere	K.hisar	Elecik	Katip	Terziler	Kösre	Y.afşar	Yaka	Koçular	Sofular	Yılanlı	Karağı	Aksu
Yoksul hanelerin oranı	76	50	49	41	39	26	26	26	24	20	20	16	14
Toplam hane	45	124	47	49	23	65	231	117	126	115	165	87	546
Yardım alan hane	34	62	23	20	9	17	60	31	30	23	34	14	75

Kaynak: ETF kayıtları

Mart 2003 itibariyle Kaymakamlıktan yardım alan yoksul hanelerin dağılımına yerleşim ölçeğinde bakıldığında; sayıca en çok yardım alan hanelerin Aksu ilçe merkezinden sonra Karacahisar ve Yakaafşar'da olduğu görülecektir.

Yoksul haneleri cinsiyet bağlamında değerlendirirsek (Çizge:12); Aksu ilçe merkezi ile birlikte Anamas Ovası bölümünde yer alan Yılanlı ve Sofular köylerinde hane reisi kadın olan hanelerin sayıca erkek hane reislerinden fazla olduğu görülmektedir. Bunun nedeni ise, ileriki kısımda açıklayacağımız hane reislerinin bakmakla yükümlü olduğu kişi sayısı göz önüne alındığında, bu bölümde tek başına yaşayan yaşlı kadınların sayısının fazla olmasına bağlıdır.

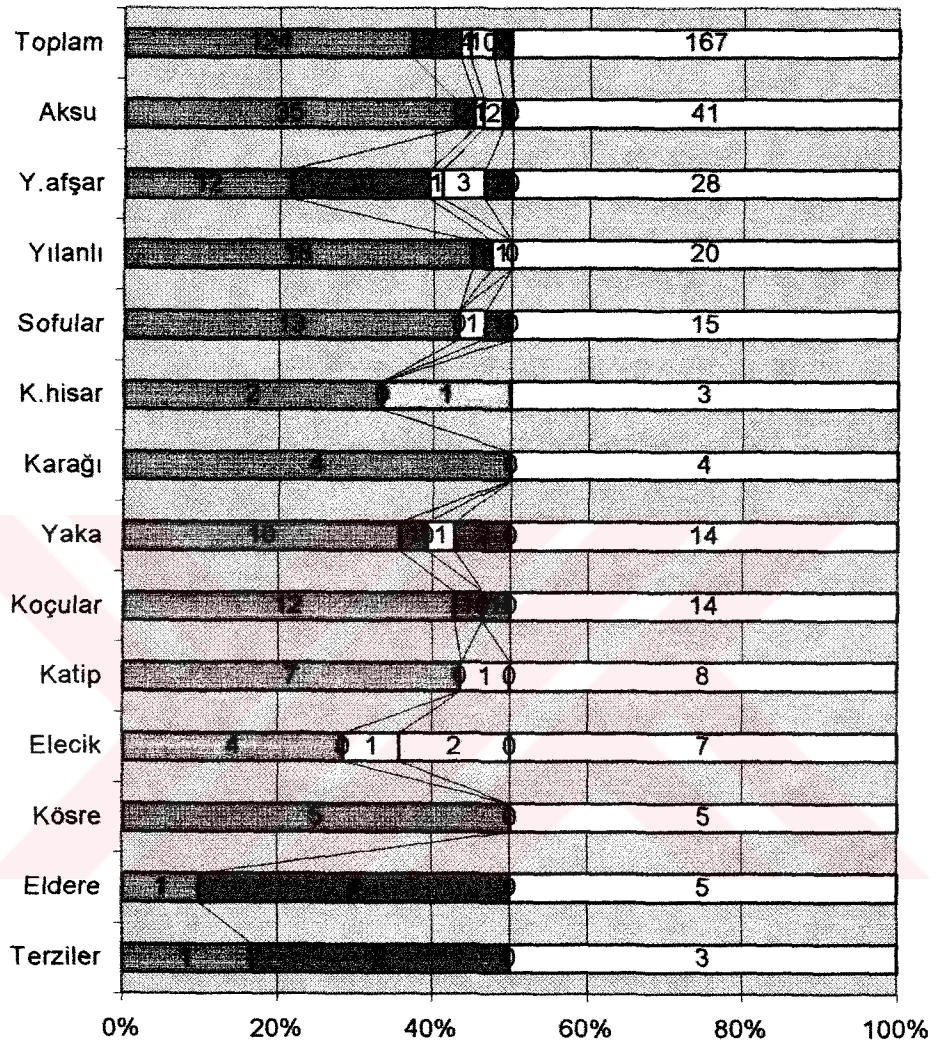
Yakaderesi bölümünde yer alan; Terziler, Eldere, Elecik, Karağı ve Karacahisar köylerinde hane reislerinin ağırlıkla erkeklerden oluştuğu; sadece Katip, Koçular ve Yaka köylerinde birbirlerine yakın sayılarda çıktığı görülmektedir. Karacahisar Köyü'nde toplam hanelerin neredeyse % 90'ı erkek aile reislerinden oluşmaktadır. Yine bu köylerdeki erkek aile reislerinin sayısının kadınlara göre oldukça fazla çıkması, bu bölümde erkek egemen bir yapının da göstergesi durumundadır.

Ancak değerlendirmemizi yardım alan yoksul hanelerin toplam hanelere oranı ölçeğinde yaparsak (Çizge:13); Yakaderesi bölümünde yer alan köyler en önde yer almaktadır. Bunlar arasında ilçeye en uzak mesafede yer alan bir orman köyü olan Eldere'de yardım alan hanelerin toplam hanelere oranı en yüksek yerleşim olduğu (% 76), bunu (% 50) ile Karacahisar, (% 49) ile Elecik, (% 41) ile Katip ve (% 39) ile Terziler köyleri izlemektedir. İlçe ortalaması ise % 31.3 olarak (546 ÷ 1.744= 0,313) olarak saptanmıştır.

Bir başka deyişle ilçede yer alan hanelerin 1/3'ü yardım alarak ayakta durmaya çalışmaktadır. Yakaafşar, Yaka, Koçular ve Kösre ortalamaya yakın oranlara sahiptirler. Diğer yerleşimler ilçe ortalamasının (% 31.3) altında bir orana sahiptirler.

Çizgeden çıkan bir başka sonuç; ilçe merkezinden uzaklaşıldıkça yoksul hanelerin oranında ve sayısında artış gözlenmektedir. Bu da ulaşılabilirlik düzeyleri ile yoksulluk arasındaki doğrusal bağıntıyı göstermesi açısından ilginç bir sonuçtur.

ÇİZGE: 14. YARDIM ALAN KADIN HANE REİSLERİNİN BAKMAKLA YÜKÜMLÜ OLDUĞU KİŞİ SAYISI

	Terziler	Eldere	Kösre	Elecik	Katip	Koçular	Yaka	Karağı	K.hisar	Sofular	Yılanlı	Y.afşar	Aksu	Toplam
Genel Toplam	3	5	5	7	8	14	14	4	3	15	20	28	41	167
6 kişi	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1
5 kişi	0	0	0	0	0	1	2	0	0	1	0	2	1	7
4 kişi	0	0	0	2	1	0	1	0	0	1	0	3	2	10
3 kişi	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	1	1	4
2 kişi	2	4	0	0	0	1	1	0	0	0	1	10	2	21
1 kişi	1	1	5	4	7	12	10	4	2	13	18	12	35	124

Kaynak: ETF kayıtları.

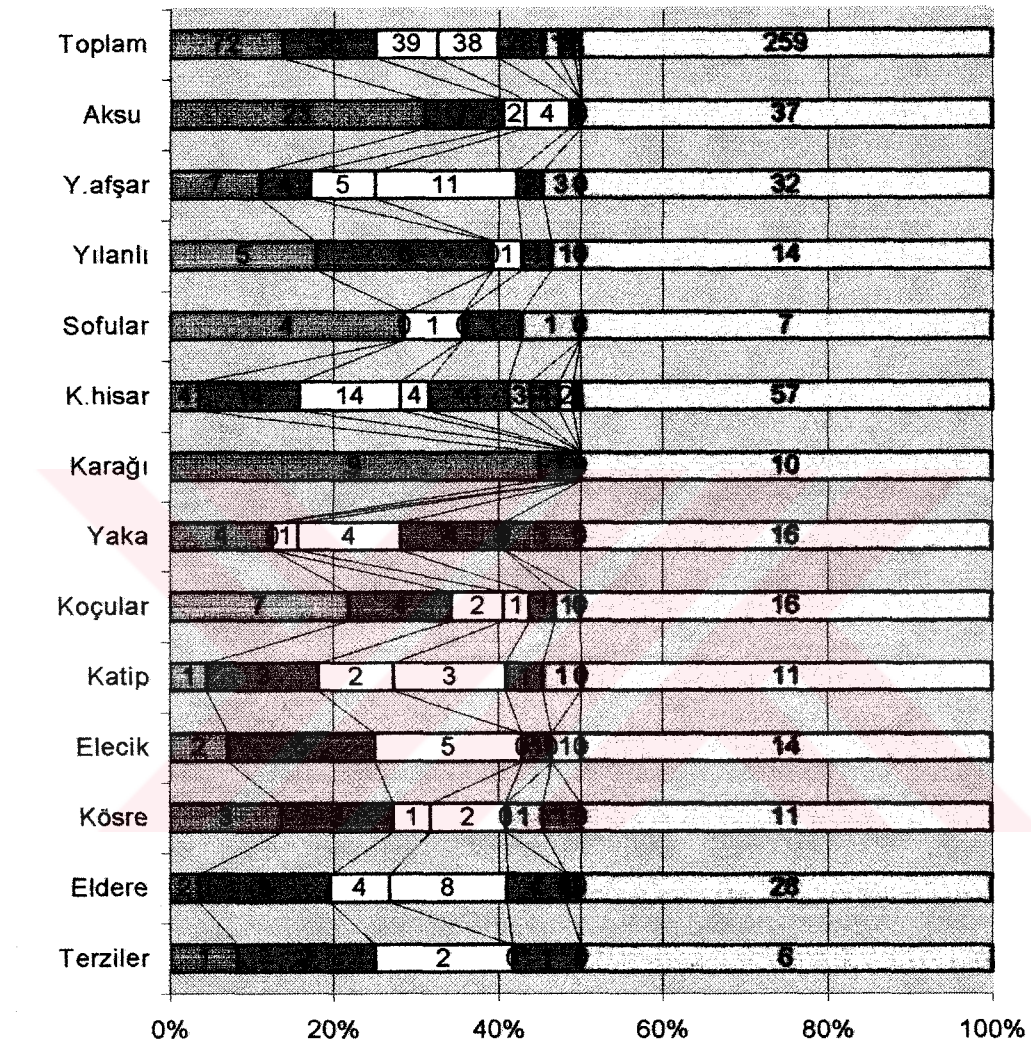
Yardım alan kadının hane reisi olduğu ailelerin durumuna baktığımızda; sayıca ilçe merkezinde en fazla hane sayısına (41) ulaşılmaktadır. İlçeyi kasaba olan Yakaafşar (28), Yılanlı (20), Sofular (15), Yaka ve Koçular köyleri (14'er) aile ile izlemektedir. Bunun nedeni ise tek başına yaşayan hane reislerinin buralarda başat olmasından kaynaklanmaktadır. Toplamda 167 olan kadın aile reisi içinde tek başına yaşayan aile reisi 124 kişi ile önemli bir ağırlığa sahiptir (% 74'ü).

Hane reisi kadın olup ta bakmakla yükümlü olduğu kişi sayısı toplamı; 2 kişilik ailelerde 21 hane, 3 kişilik ailelerde 4 hane, 4 kişilik ailelerde 10 hane, 5 kişilik ailelerde 7 hane ve 6 kişilik ailelerde 1 hane olarak ortaya çıkmaktadır. Bakmakla yükümlü olduğu kişi sayısı bakımından kadınların sayısının iki kişilik ailelerden itibaren düşüşe geçtiği, 4 ve 5 kişilik aile sayılarının da azımsanmayacak bir sayıda olduğu (ikisi toplamı 17 aile) ve toplam kadın reisli aileler içinde % 10'u kadar bir ağırlığı oluşturduğu görülmektedir.

Buradan; bakmakla yükümlü bulunduğu kişi sayısı bakımından sayı yükseldikçe kadın reisli bu ailelerin yaşam koşullarının oldukça zor olacağını söylemek olanaklıdır. Diğer yandan tek başına yaşayan yoksul kadın ailelerin ise durumlarının da benzer bir biçimde zor koşullar altında olacağını söyleyebiliriz. Bunlara ek olarak; aslında ülkemizde kadının aile reisliğine karşı, özellikle erkekler arasında bir hoşnutsuzluğun olduğu ve yerine göre kimi erkeklerin bu aileleri zor durumda bırakmak için özel çabalar harcadıkları yazılı ve görsel basında sıklıkla dile getirilmektedir. Bu nedenle, özellikle de kırsal kesimde "kadın başına yaşam sürmek" oldukça sıkıntılı ve zordur.

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

ÇİZGE: 15. YARDIM ALAN ERKEK HANE REİSLERİNİN BAKMAKLA YÜKÜMLÜ OLDUĞU KİŞİ SAYISI

	Terziler	Eldere	Kösre	Elecik	Katip	Koçular	Yaka	Karağı	K.hisar	Sofular	Yılanlı	Y.afşar	Aksu	Toplam
Genel Toplam	6	28	11	14	11	16	16	10	57	7	14	32	37	259
9 kişi	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1
8 kişi	0	0	0	1	0	0	0	0	2	0	0	0	0	3
7 kişi	0	1	1	0	0	0	3	0	4	0	0	0	0	9
6 kişi	0	0	1	0	1	1	0	0	3	1	1	3	0	11
5 kişi	1	4	0	1	1	1	4	0	11	1	1	2	1	28
4 kişi	0	8	2	0	3	1	4	0	4	0	1	11	4	38
3 kişi	2	4	1	5	2	2	1	0	14	1	0	5	2	39
2 kişi	2	9	3	5	3	4	0	1	14	0	6	4	7	58
1 kişi	1	2	3	2	1	7	4	9	4	4	5	7	23	72

Kaynak: ETF kayıtları

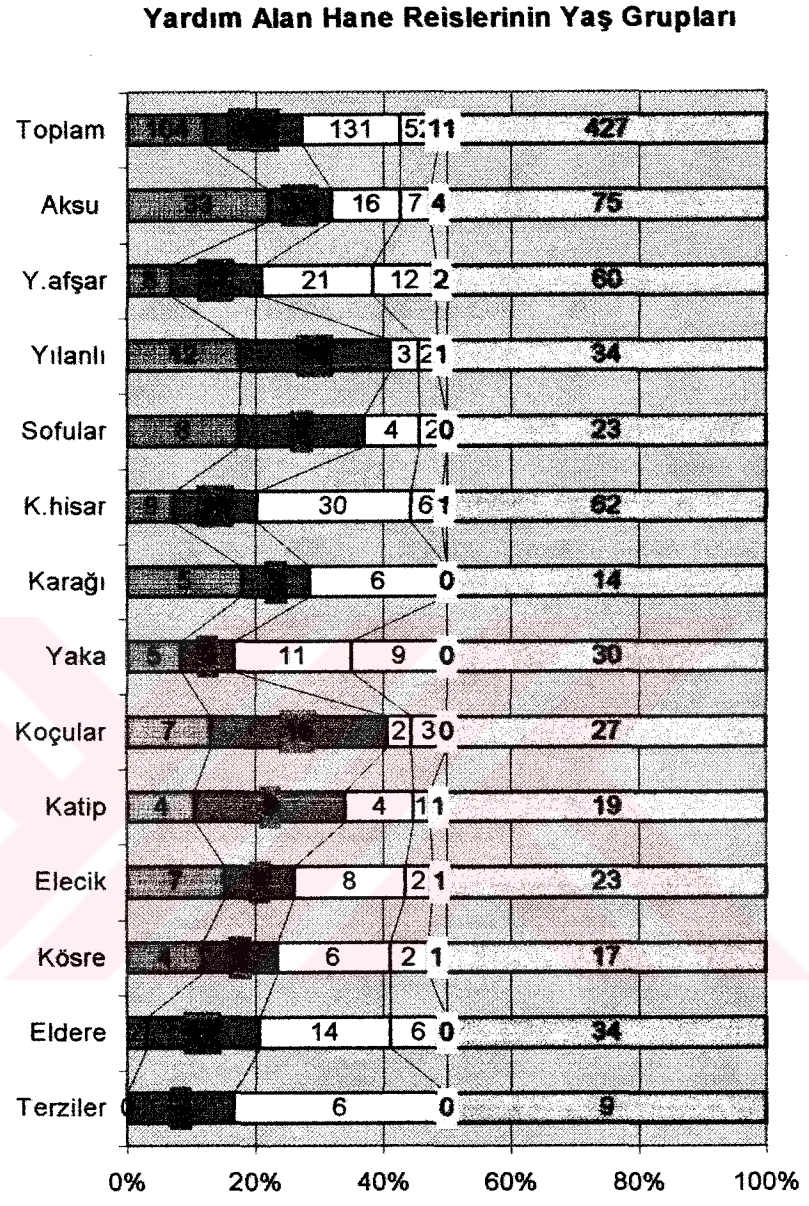
Hane reisi erkek olan yardım alan yoksul haneleri yerleşim ölçeğinde incelediğimizde (Çizge:15); Karacahisar Köyü'nün bu konuda (57 hane) ile başat olduğu görülmektedir. Onu Aksu ilçe merkezi (37 hane), Yakaafşar (32 hane), Koçular ve Yaka (16'şar hane), Elecik ve Yılanlı (14'er hane), Katip ve Kösre (11'er hane), Karağı (10 hane), Sofular (7 hane) ve Terziler (6 hane) ile izlemektedir.

Karacahisar Köyü'nde en yüksek sayının çıkması, köyün doğal yapısı ve köylünün bilgi ve beceri düzeyleri ile doğrudan ilişkilidir. Köyün doğal yapısı yanlızca küçükbaş hayvancılığa olanak sağlamaktadır. Ayrıca köyün eğitim düzeyinin oldukça düşük olması (149 kişi okur-yazar değil, 50 kişi de sadece okur-yazar, 241 kişi sadece ilköğretim bitirmiştir) nedeniyle, iş olanakları üretme ve kullanma yetenekleri son derece sınırlıdır. Bu nedenle üretemeyen bir toplulukta yoksulluğun yüksek çıkması da kaçınılmazdır.

Yaptığımız görüşmeler ve gözlemlere göre de Karacahisar'da çocuk sayısının en çok olduğu ve aile planlamasının fazla yaygın olmadığı saptanmıştır. Çocuk sayısının fazlalığı, eğitimsizlik ve doğal yapı döngüleri içinde yoksulluğun artacağı ve dolayısıyla hanelerin geçim koşullarını düzeltmeleri için dışarıdan yardım almak zorunda kalmaları beklenen bir sonuç olmalıdır.

Buradan çıkan bir başka sonuç ta; yinelemek gerekirse ilçe merkezinden uzaklaştıkça ve orman içine/sınırına yaklaştıkça yoksulların sayısı artmaktadır. Fiziksel uzaklık, aynı zamanda fırsatlara ve kaynaklara da uzaklık anlamında da yorumlanabilir. Böylece buradaki yoksulluğun, fırsat ve kaynaklara uzak olmanın getirdiği bir sonuç olduğu söylenebilir. Olaya bu bakış açısıyla yaklaşıldığında "yapısalcı yaklaşım"ın, "**yoksulluğun nedeninin fırsat ve kaynaklara erişmede ortaya konan eşitsizlikler ve yoksunluklardan kaynaklanan yapısal bir sorun olduğu**" savının doğruluğu da ortaya konulmaktadır. Yoksullar kaynaklara ve fırsatlara erişememenin verdiği eşitsizliklerin bir sonucu olarak yoksulluk içinde yaşamak zorunda kalmışlardır.

ÇİZGE: 16. YARDIM ALAN HANE REİSLERİNİN YAŞ GRUPLARI DAĞILIMI

	Terziler	Eldere	Kösre	Elecik	Katip	Koçular	Yaka	Karağı	K.hisar	Sofular	Yılanlı	Y.afşar	Aksu	Toplam
Genel Toplam	9	34	17	23	19	27	30	14	62	23	34	60	75	427
Muhtaç hane reisinin yaşı 30 yaş altı	0	0	1	1	1	0	0	0	1	0	1	2	4	11
Muhtaç hane reisinin yaşı 30-44 arası	0	6	2	2	1	3	9	0	6	2	2	12	7	52
Muhtaç hane reisinin yaşı 45-64 arası	6	14	6	8	4	2	11	6	30	4	3	21	16	131
Muhtaç hane reisinin yaşı 65-74 arası	3	12	4	5	9	15	5	3	16	9	16	17	15	129
Muhtaç hane reisinin yaşı 75 üzeri	0	2	4	7	4	7	5	5	9	8	12	8	33	104

Kaynak: ETF kayıtları.

Yardım alan yoksul hanelerin yaş gruplarına bakıldığında; genel olarak toplamda 45 yaş üstü hanelerden oluştuğu görülmektedir. Bu grup arasında 45-64 yaş grubunda 131 hane, 65-74 yaş grubunda 129 hane ve 75 yaş üstü grupta 104 hane yer almaktadır.

Yerleşim ölçeğinde incelendiğinde (Çizge:16); en yaşlı grubu oluşturan 75 yaş üstü grubun Aksu ilçe merkezinde 33 hane ile en yüksek sayıyı veren grup olduğu saptanmıştır. Bunu 30 hane ile 45-64 yaş grubu ile Karacahisar Köyü izlemektedir.

Diğer yandan genç ve işlevli grup olarak isimlendirilen 30-44 yaş grubunda Yakaafşar Kasabası başat gelmektedir. Aynı yaş grubu içinde oransal olarak en yüksek oranı ise yaklaşık olarak 1/3 ile Yaka Köyü vermektedir. Yaka Köyü'nde yardım alan toplam 30 haneden 9'unu 30-44 yaş grubu oluşturmaktadır. Bu da köyün iş üretme olanaklarının kısıtlığını göstermektedir.

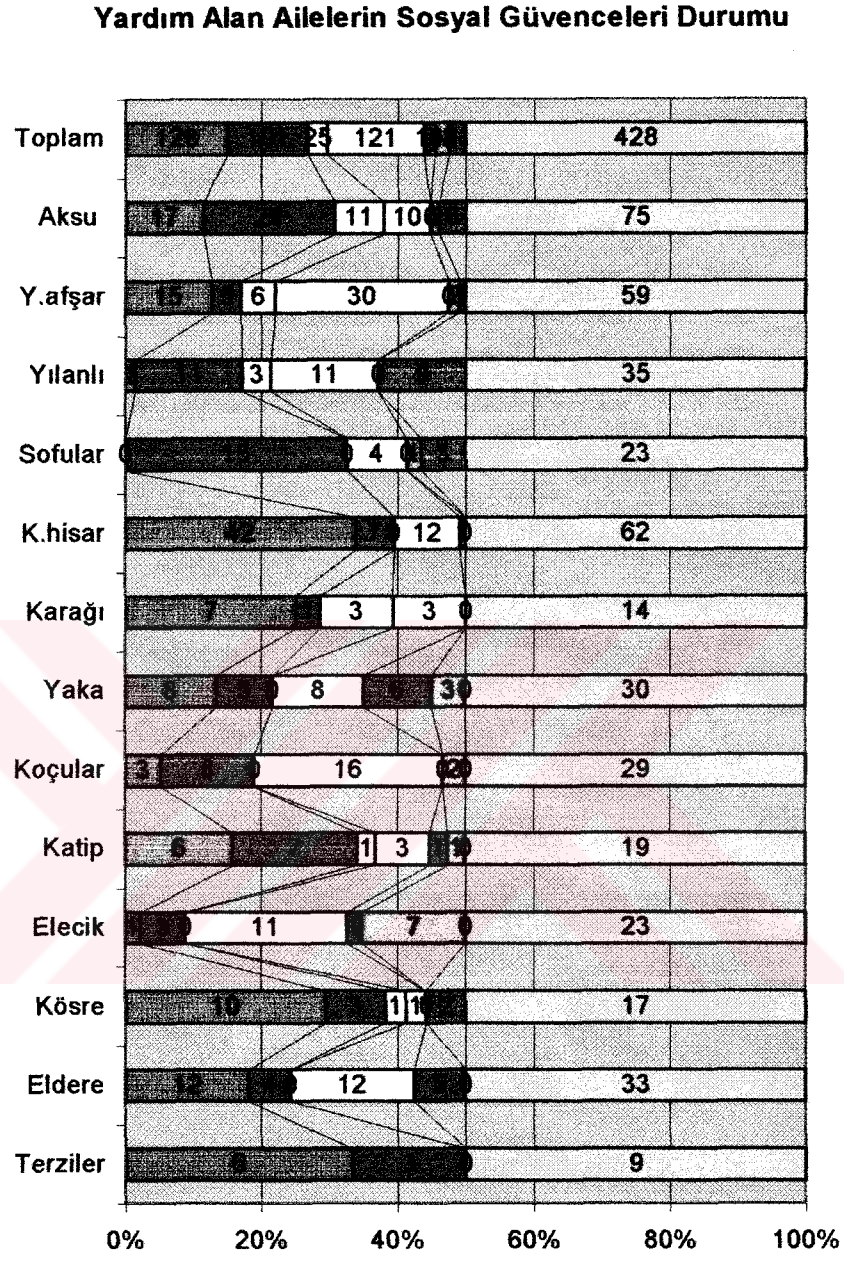
Öte yandan alttaki çizgede (Çizge:17) ise, yardım alan hanelerin sosyal güvenceleri bakımından bir değerlendirilmesi verilmiştir. Göze çarpan ilk sonuç ise, hiçbir sosyal güvencesi bulunmayanlarla (121 hane), yeşil kartlı haneler (128 hane) ve 65 yaş maaşı alan hanelerin (101 hane) ağırlıkta olmasıdır.[394] Bunlara belirtilmemiş olarak vurgulanan 21 haneyi de eklersek, neredeyse tamamına yakınının ciddi bir sosyal güvencesinin olmadığı görülmektedir.

Bununla birlikte yörede fiziksel ve zihinsel özürlü 18 hanenin de özürlü maaşı ile geçinmeye çalıştığı görülmektedir. Bunların dışında evlatları üzerinden herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşu kapsamında olan yoksul kitlenin toplamda 25 hane olduğu ve bunlar içinde Aksu ilçe merkezinin 11 hane ile başı çektiği ve onu 6 hane ile Yakaafşar'ın izlediği saptanmıştır.

---

[394] Yeşil kartlı hanelerde ve 65 yaş maaşı alacaklarda ön koşul olarak, herhangi bir gelirinin ve gayrimenkulunun olmaması aranmaktadır. Bu nedenle bu grupları da hiçbir sosyal güvencesi olmayanlarla aynı değerlendirmeye almak gerekir.

ÇİZGE: 17. YARDIM ALAN AİLELERİN SOSYAL GÜVENCELERİ DURUMU

	Terziler	Eldere	Kösre	Elecik	Katip	Koçular	Yaka	Karağı	K.hisar	Sofular	Yılanlı	Y.afşar	Aksu	Toplam
Genel Toplam	9	33	17	23	19	29	30	14	62	23	35	59	75	428
belirtilmemiş	0	0	2	0	0	0	0	0	0	3	9	1	6	21
özürlü maaşı alan	0	0	0	7	1	2	3	0	0	1	0	2	2	18
dul-yetim maaşı alan	0	5	0	1	1	0	6	0	1	0	0	0	0	14
hiçbir güvencesi bulunmayan	0	12	1	11	3	16	8	3	12	4	11	30	10	121
evlatları üzerinden bakılan	0	0	1	0	1	0	0	3	0	0	3	6	11	25
65 yaş maaşlı	3	4	3	3	7	8	5	1	7	15	11	5	29	101
yeşil kartlı	6	12	10	1	6	3	8	7	42	0	1	15	17	128

Kaynak: ETF kayıtları.

Yardım alan ailelerin görünümünü incelediğimiz bu kısım bize yöredeki yoksulluğun yapısal bir açıklamasının temellerini sunmuştur.

- Konu ile ilgili olarak yaptığımız çalışma, yoksulların bu duruma düşmesinde kaynaklara ve fırsatlara uzaklığın ne kadar önemli olduğunu göstermiştir. Öte yandan, kaynaklara ve fırsatlara uzaklığın eğitim düzeyleri ile ilişkili olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

- Öte yandan yaş grupları ölçeğinde yapılan çözümlemede, yörede egemen yaş gruplarının 20 yaş altı ve 45 yaş üstü yaş grupları olduğu sonucu da ortaya çıkmıştır. Bu da iş yapabilecek, yetişkin orta yaş grubun yöreden göç ettiğinin de bir göstergesidir.

- Cinsiyet ölçeğinde yapılan değerlendirmede ise; yörede sayıca egemen cinsiyet grubunun kadınlardan oluştuğu sonucu ortaya çıkmıştır.

- Hane reisi kadın olan hanelerin bakmakla yükümlü olduğu kişi sayılarında ağırlığın tek kişilik hanelerde yoğunlaştığı görülmektedir. Bunların çoğunun da tek başına köyde yaşayan yaşlı kadınlardan oluştuğu yöredeki gözlemlerimizle doğrulanmıştır.

- Hane reisi erkek olan hanelerde ise bakmakla yükümlü olunan kişi sayısının homojenleşmediği/tekleşmediği ve yayıldığı gözlenen bir başka sonuçtur. Bu grup içinde sayıca en çok hanenin ise Karacahisar Köyü'nde olduğu saptanmıştır.

- Yardım alan yoksulların sosyal güvenceleri incelendiğinde; hiçbir sosyal güvencesi bulunmayan hanelerin, yeşil kartlı hanelerin ve 65 yaş maaşı alan yaşlı hanelerin büyük bir çoğunluğu oluşturduğu görülmektedir.

- Diğer yandan yardım alanların toplam hanelere oranlarına bakıldığında; yörede ortalama oranın % 32 olduğu, ilçeye en uzak yerleşim yeri olan Eldere'nin % 76 ile en yüksek orana sahip köy olduğu, bunu % 50 ile Karacahisar ve % 49 ile Elecik köylerinin izlediği saptanmıştır. Buna göre; fiziksel uzaklığın yöredeki kırsal yoksulluk üzerine ne kadar etkili olduğu ve ilçe merkezinden fiziksel olarak uzaklaşıldıkça yoksulluğun artma eğiliminde olduğu ortaya çıkmaktadır.

2.3.4. Yaşam Kalitesi Göstergeleri

Yaşam kalitesi, bir yörenin yaşanılır ve istenir bir düzeyinin olup olmadığının ölçülmesi konusunda yön gösterici bir özelliğe sahiptir. Temel besinlerin ve gereksinimlerin karşılanma düzeyi, altyapı, konut kalitesi, iletişim ve ulaşım olanakları, sağlık hizmetlerinin durumu ve sağlık olanakları gibi çeşitli yaşam kalitesi göstergeleri bu bağlamda bizim de çalışmamızda yararlanacağımız göstergelerdir.

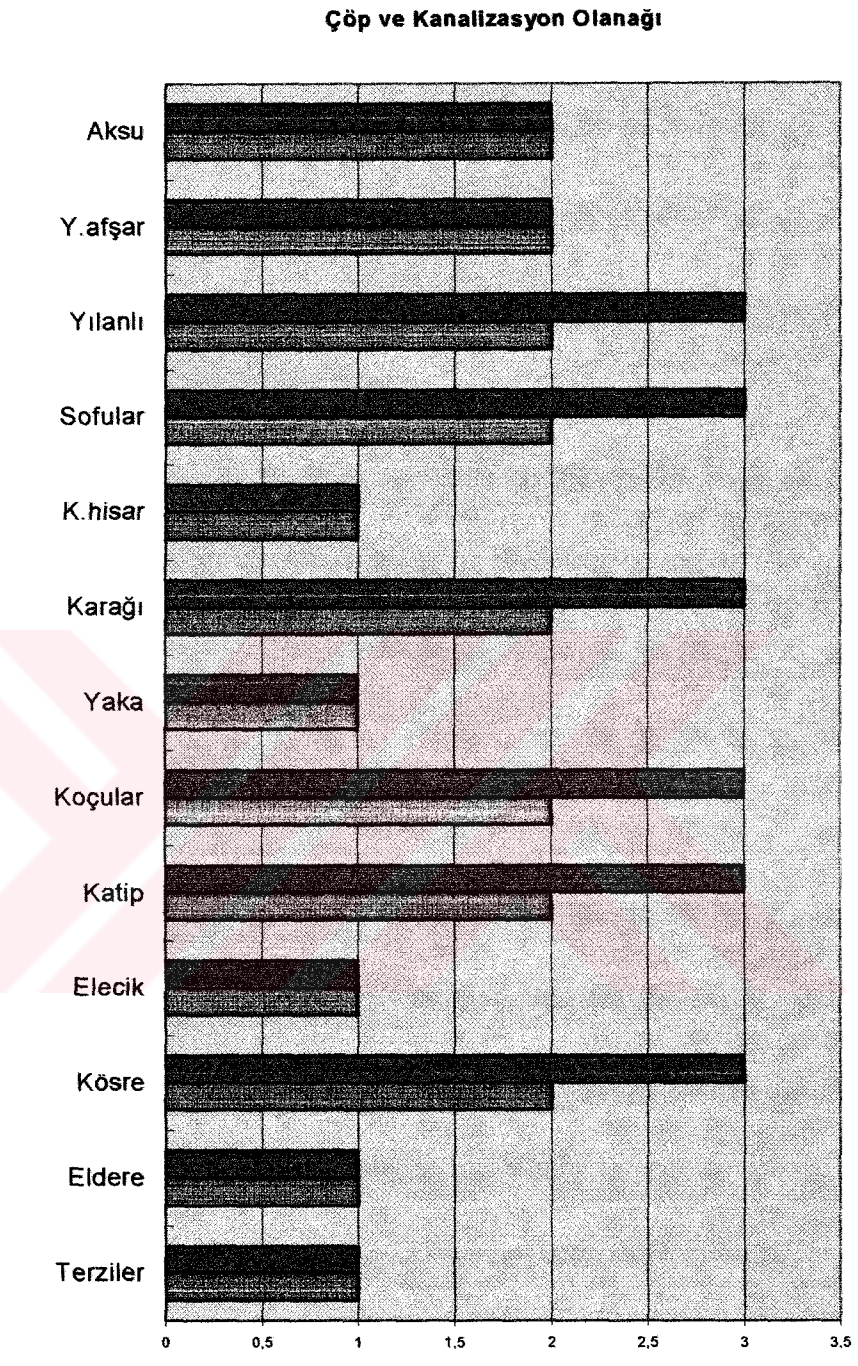
Bunlara toplumsal ve kültürel gereksinimlerin karşılanma düzeylerini ve olanaklarını da eklemek gerekirdi. Ancak yörede temel gereksinimlerin karşılanması sorunu çok öncelikli bir sorundur. Öte yandan kültürel ve toplumsal gereksinimlerin istenme düzeyi, gelir ve eğitim düzeyleri ile doğrudan bağlantılıdır ve bunları edinmek için gereken gelir ve eğitim düzeyi yörede oldukça kısıtlıdır. Bu nedenle yaşam kalitesi göstergelerini değerlendirirken öncelikli gereksinimler üzerine yoğunlaşacağız. Zaten yörede bu anlamda kahvehaneler[395] dışında zaman geçirilebilecek bir ortam bulunmadığı gözlemlenmiştir.

Aşağıdaki çizgede (Çizge:18) yöredeki yerleşimlerde çöp ve kanalizasyon olanağının, ilçe merkezine fiziksel uzaklıkla doğrusal orantılı olduğu gözlemlenmiştir. Buna göre ilçeye uzak yerleşimler olan; Eldere, Karacahisar, Elecik, Yaka ve Terziler'de çöp ve kanalizasyon olanaklarının olmadığı saptanmıştır. Yakaafşar Kasabası ise yeni kurulduğundan (1993) henüz altyapı çalışmaları tamamlanamamış ve kasabanın bir kısmında kanalizasyon sisteminin kurulduğu, diğer kısımlarında ise çalışmaların sürdürüldüğü gözlemlenmiştir. Öte yandan; Katip, Koçular, Karağı, Kösre, Yılanlı, Sofular ve Aksu ilçe merkezindeki kanalizasyonların ise arıtılmadan doğaya boşaltıldığı görülmüştür. Çöpler ise ilçe ve kasabada belediye olanaklarıyla, ilçeye yakın yerlerde ise haftanın belirli günlerinde dönüşümlü olarak Aksu Belediyesi'nin olanaklarıyla toplanmakta ve açık alana boşaltılmaktadır.

---

[395] Eldere, Karacahisar, Elecik ve Terziler'de kahvehaneler bile yoktur. Katip, Koçular, Yaka ve Karağı köylerinde bakkal ve kahvehanenin ortak bir mekanı paylaştığı ve kahvehanelerin de ancak akşam saatlerinde açıldığı gözlemlenen bir sonuçtur.

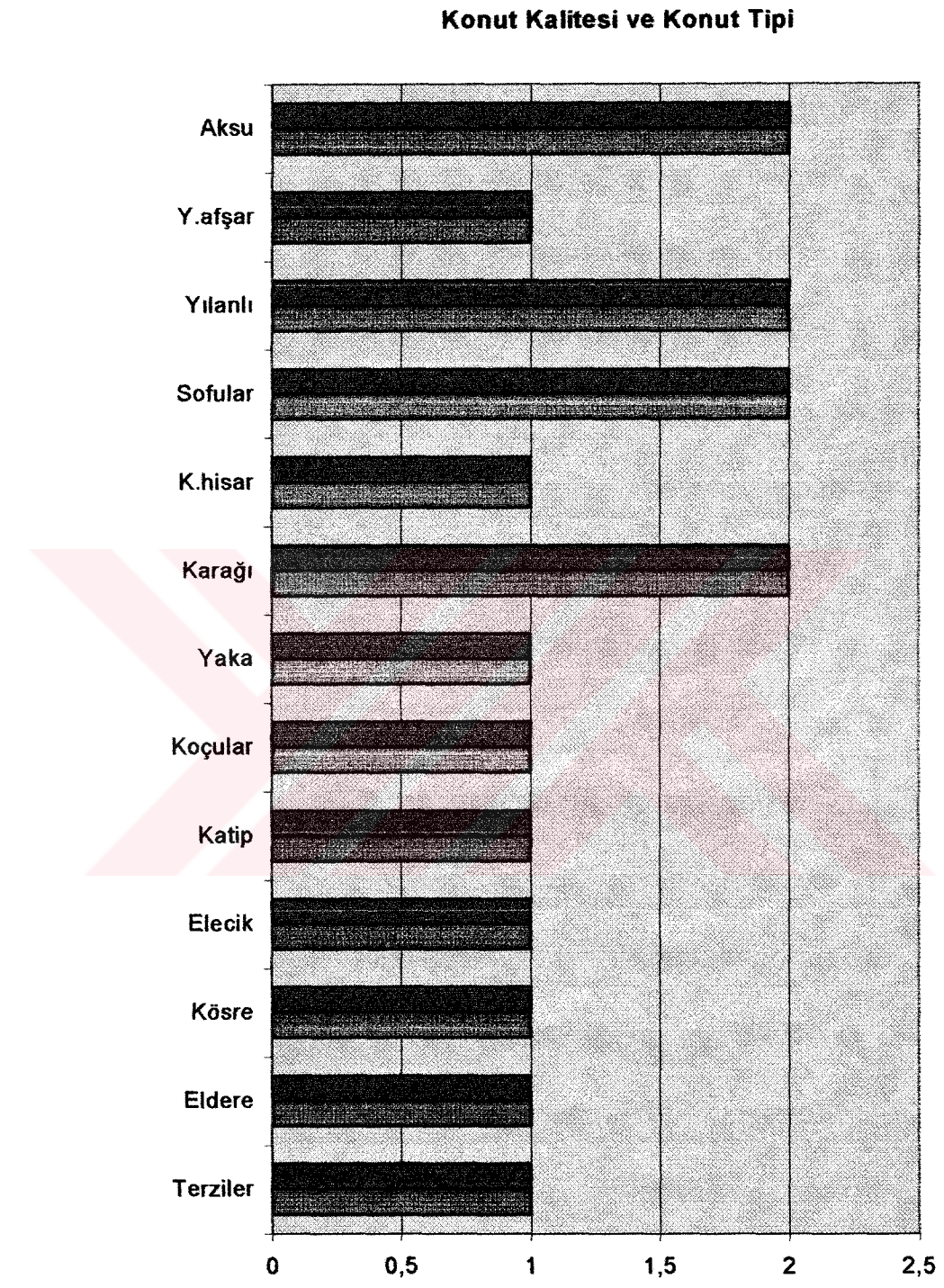
ÇİZGE: 18. ÇÖP VE KANALİZASYON OLANAKLARI

	Terziler	Eldere	Kösre	Elecik	Katip	Koçular	Yaka	Karağı	K.hisar	Sofular	Yılanlı	Y.afşar	Aksu
Çöplerin toplanması 1- yok 2- var 3- aralıklarla belediye tarafından	1	1	3	1	3	3	1	3	1	3	3	2	2
Kanalizasyon 1- yok 2- var (arıtmasız)	1	1	2	1	2	2	1	2	1	2	2	2	2

Kaynak: Envanter değerlendirmesi

ÇİZGE: 19. KONUT KALİTESİ VE KONUT TİPLERİ

	Terziler	Eldere	Kösre	Elecik	Katip	Koçular	Yaka	Karağı	K.hisar	Sofular	Yılanlı	Y.afşar	Aksu
konut biçimleri 1-ahşap (geleneksel) 2- betonarme	1	1	1	1	1	1	1	2	1	2	2	1	2
konut kalitesi 1-düşük 2- orta	1	1	1	1	1	1	1	2	1	2	2	1	2

Kaynak: Envanter değerlendirmesi

Resim: 3. Anamas'da Bir Köy Evi Ve Samanlığı

Kaynak: Aksu Kaymakamlığı

Anamas Yöresi'ndeki konutların ağırlığı, geleneksel işlevli ahşap ve kargir konutlardan oluşmaktadır. Yöredeki konut yapısı, çok amaçlı ve çok işlevli olarak basit malzemelerden yapılmıştır. Yapılan konutların her bölümü farklı amaçlarla kullanılır ve çevresi ev halkının tüm gereksinimlerini karşılayacak biçimde düzenlenir. Bu evlerin genel özellikleri ve işlevleri ise şöyledir:

- Evler genelde güneye bakan bir cephede yapılırlar. Böylece kış aylarında güneş ışığından en üst düzeyde yararlanmak amaçlanır. Yöredeki konutlar genelde iki katlı ve çatılı, ahşap ve kargir olarak yapılmaktadır. Alt kat hayvanlar için barınak ve ambarlar için kullanılırken, üst kat ev halkının yaşadığı bölümdür.

- Evlerin girişleri bir dış kapı ile ve "daraba" olarak adlandırılan çitlerle dış çevreden ayrılmıştır ve buradan yörede "hayat veya avlu" olarak adlandırılan bir iç kısma girilir. Çoğu evlerde daraba ve avlu kenarlarına dağlardan toplanan meşe, ardıç ve çam odunları istiflenmiştir.

- Buradan bir bahçe kapısı ile evin mevsimlik taze sebze gereksinimlerinin karşılandığı "çevlik" olarak adlandırılan bahçeye geçiş vardır.

- Avludan bir başka iç kapı ve merdiven yardımıyla ev halkının yaşandığı üst kata geçilir.

- Üst kata aşağıdan bir iç merdivenle çıkılır. Merdivenle çıkılan yerin bir tarafında "dambaş" olarak adlandırılan toprakla örtülü bir tür geniş balkon yer alır ve burada kışlık kuru yiyecekler kurutulur. Diğer yanında ise yörede "hanay" olarak adlandırılan (başka yörelerde "eyvan" denir) günlük yaşam bölümüne geçilir. Burada yemeklerin pişirildiği ve ateşin yakıldığı "ocak" bulunur. Bu bölüm kimi evlerde bir oda biçiminde çevrilmiştir, kimi evlerde de açıktır. Yaşlıların anlatımına göre eskiden ocak başlarında ailenin

en büyüğü/yaşlısı yer alır ve gelen konuklarını da ocak etrafına dizilmiş "şilte"ler üzerinde ağırlarmış.

♦ Evin hanımı tüm kışlık yiyecek gereksinimlerini kendisi hazırlar ve ocağa yakın yerlerde bulunan "serek/sergen/limonluk"larda ve dolaplarda saklanır. Günlük sütlerden taze yoğurt, ayran ve peynirler üretilir ve bunun için gereken araç-gereçler (bakraçlar, tuluk/yayık) evde bulunması gereken temel araçlardandır.

♦ Genelde iki odalıdır ve odalarda "ocak" ve "yüklük" bulunur. Yüklükler ağaç işlemeli ve kapaklıdır. Ebeveynlerin kaldığı odada bulunan yüklüğün bir gözü hamamlık/banyo olarak ayrılmıştır.

♦ Tuvaletler genel olarak evlerin dışındadır. Kimi yerlerde çevliğin/ön bahçenin en uzak köşesindedir, kimi yerlerde hayvanların dışkılarının atıldığı kısmın üzerinde ayrı olarak yapılmıştır.

♦ Hemen her evde yük hayvanı olarak bir eşek, süt ve yoğurt gereksinimini karşılamak üzere bir inek ve yavrusu, yumurta için birkaç kümes hayvanı ve tarlalarda gücünden yararlandığı bir çift öküzü vardır. Öküzü olmayanlar bu amaçla eşekleri kullanırlar. Büyükbaş hayvanlar evin altında yer alan "ahır/dam"da tutulurlar. Bunun haneye bir diğer katkısı, ahırda dışkılar ve hayvanların ısılarıyla sıcak bir havanın oluşması nedeniyle, üst katta bulunan yatak odasına soğuk kış günlerinde "ısı yalıtımı" görevi yapmasıdır.

♦ Çatı ise genelde fazla eşyaların konulduğu bir ardiye amacı taşır.

♦ Diğer yandan hemen her evin köşesi/köşelerinde asma ağacı[396] mutlaka vardır. Bu ağaçlar dambaş kenarına ve/veya çatı üzerine doğru yayıltılmıştır ve üzümlerinden hem taze olarak, hem kurutulmuş olarak, hem de pekmez olarak yararlanılır.

♦ Çevlikte/ön bahçede mevsimlik sebzelerle birlikte mümkün olan her meyve ağacından çeşit olarak dikilmiştir. Böylece evin mevsimlik gereksinimleri karşılanmakta ve gelen konuklara burada yetişen ürünler ikram edilmektedir.

♦ Çevliğin bir köşesinde veya evin yakınındaki tarım yapılmayan (taşlık/kayalık) bir yerde hayvanların kışlık yiyecek gereksinimleri için yapılan samanlık/saman damı yer alır. Burada kışlık saman ile birlikte mısırların gövdelerinin kıyılması ile elde edilen "sabırga" ve bahçelerden ve dere kıyılarından toplanan kurutulmuş otlar yer alır.

♦ Isınma aracı sobalar ve ocaklardır, ve buralarda dağlardan toplanan odunlar yakılarak soğuk geçen kış günlerinde ısınmaya çalışılır.

---

[396] Asma ağacı, bereketi ve uzun ömrü temsil eder.

♦ Eski konutlar arasında konak olarak adlandırılabilecek çok odalı konutlara yörede rastlanmamıştır. Bu da geçmiş dönemlerde yörede "ağalık sistemi" gibi feodal bir yapının olmadığını ve çok zengin kimselerin bulunmadığının bir göstergesi[397] olarak algılamak gerekir. Hatta çoğu eski ahşap evlerin oldukça basit araç-gereçlerden yapıldığı yörede yaptığımız gözlemlere göre söylenebilir.

♦ Yöredeki konutların ağırlığı bu tip geleneksel işlevli ancak, basit yapılardan oluşmakla birlikte, yeni yapılan konutlar betonarme evler olarak yapılmaktadır. Oda sayıları genelde iki olmakla birlikte, kimi yapılarda bu sayı üç odalıdır ve yapılan betonarme evler de benzer işlevsel özelliklere göre donatılmakta ve yapılmaktadır. Aradaki tek fark, kullanılan yapı araç ve gereçlerinde yaşanmaktadır. Betonarme olarak yapılan yeni konutlarda tuvalet evin içinde yapılmakta; banyo, mutfak ve lavabolar da ayrı olarak donatılmaktadır.

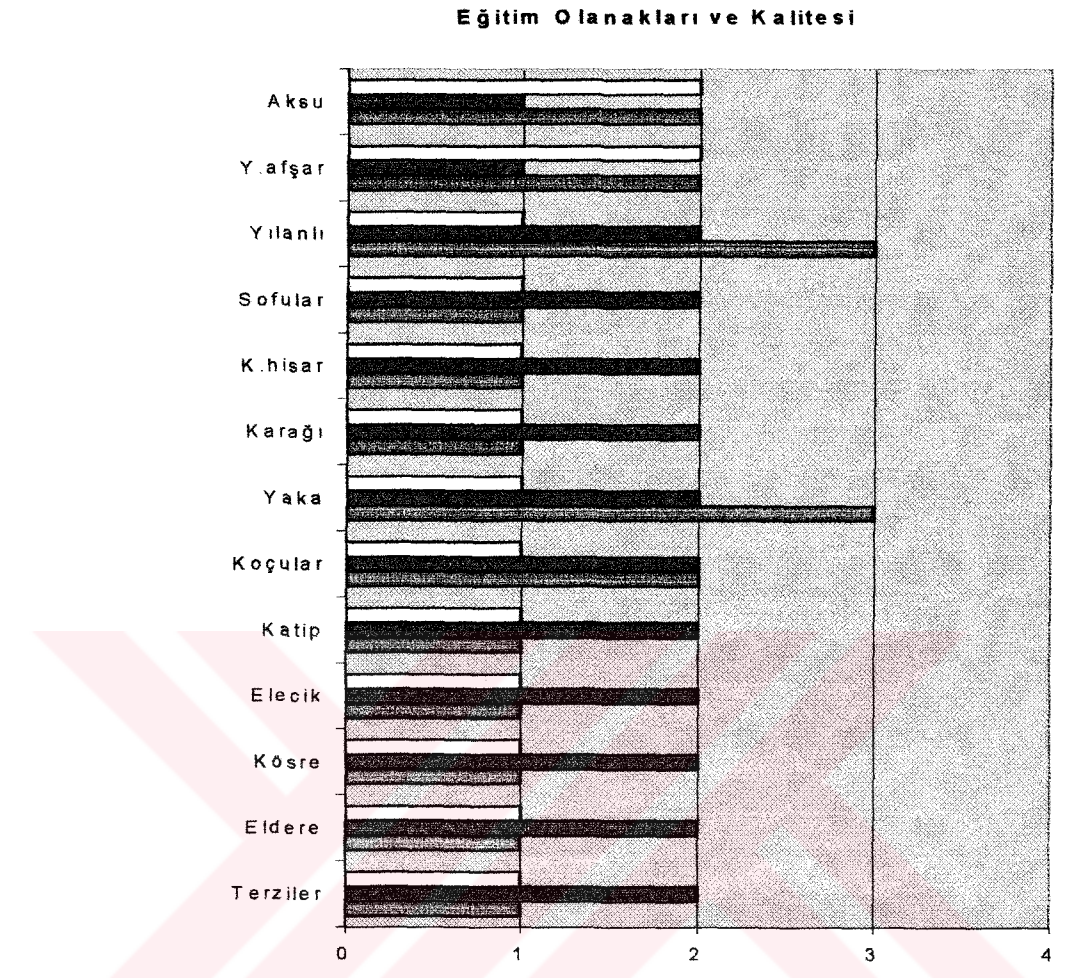
♦ Yöredeki konutların tipleri yavaş yavaş betonarme yapılara dönüşmeye başlasa da, evin işlevsel kullanımı aynı biçimde sürdürülmektedir. Konutların basitçe ve çok işlevli özellikler ile donatılması, yöredeki yaşam mantalitesinin/düşüncesinin de üretim ölçeğinde olduğu gibi tecimsel amaçlarla değil, ailenin kendi gereksinimlerini kendilerinin karşılayabileceği bir yaşam biçiminin tercih edildiğini de göstermektedir.

Öte yandan konutların basit ve temel gereksinimleri karşılamaya yönelik olarak düzenlenmesi, kamusal hizmetlerin ve olanakların da benzer bir biçimde, çok temel hizmetlerin karşılanmasının yeterli görüldüğü bir anlayışın yörede yerleşmesine neden olmuştur. Bu yüzden (ilçe merkezi dışında) eğitim ve güvenlik hizmetlerinin en az düzeyde de olsa yeterli bir biçimde karşılanabildiği bir yere rastlanılmamaktadır. Eğitim hizmetleri temel olarak ilçe merkezi, Yakaafşar ve Koçular'da taşımalı sistemle verilmekte, Yılanlı ve Yaka köylerinde de 5.sınıfa kadar temel eğitim verilmektedir. Yapılan gözlemlerle yörede ilköğretim çağında olup ta okula gitmeyen çocuğun olmadığı ve taşımalı sitemle ilköğretime gidebildiği; ancak ailelerin çocukların aldığı eğitimin yeterli olmadığı görüşünde oldukları görülmüştür. Taşımalı sistemle/düzenle birlikte çoğu köyde bulunan okul binaları boşa çıkmıştır. Bu nedenle okul binaları kimi köylerde de köylülerin depoları olarak hizmet vermektedir.

---

[397] Yılanlı Köyü'nde Osmanlı'nın feodal yapısının gereği olarak oluşan "Yılanlıoğulları" adıyla feodal bir yapılanmanın olduğu Osmanlı arşivlerinden anlaşılmaktadır. Ancak bu feodal yapılanma (yaptığı zalimlikler ve adaletsizlikler nedeniyle) geçen yüzyılda ortadan kaldırılmıştır. Bu yüzden onlara ait feodal bir yapıyı çağrıştıracak bir iz günümüze kalmamıştır. Yanlızca Yılanlıoğlu'nu öldüren top, bugün Eğirdir Kalesi'nin burçlarındadır.

ÇİZGE: 20. EĞİTİM OLANAKLARI VE KALİTESİ

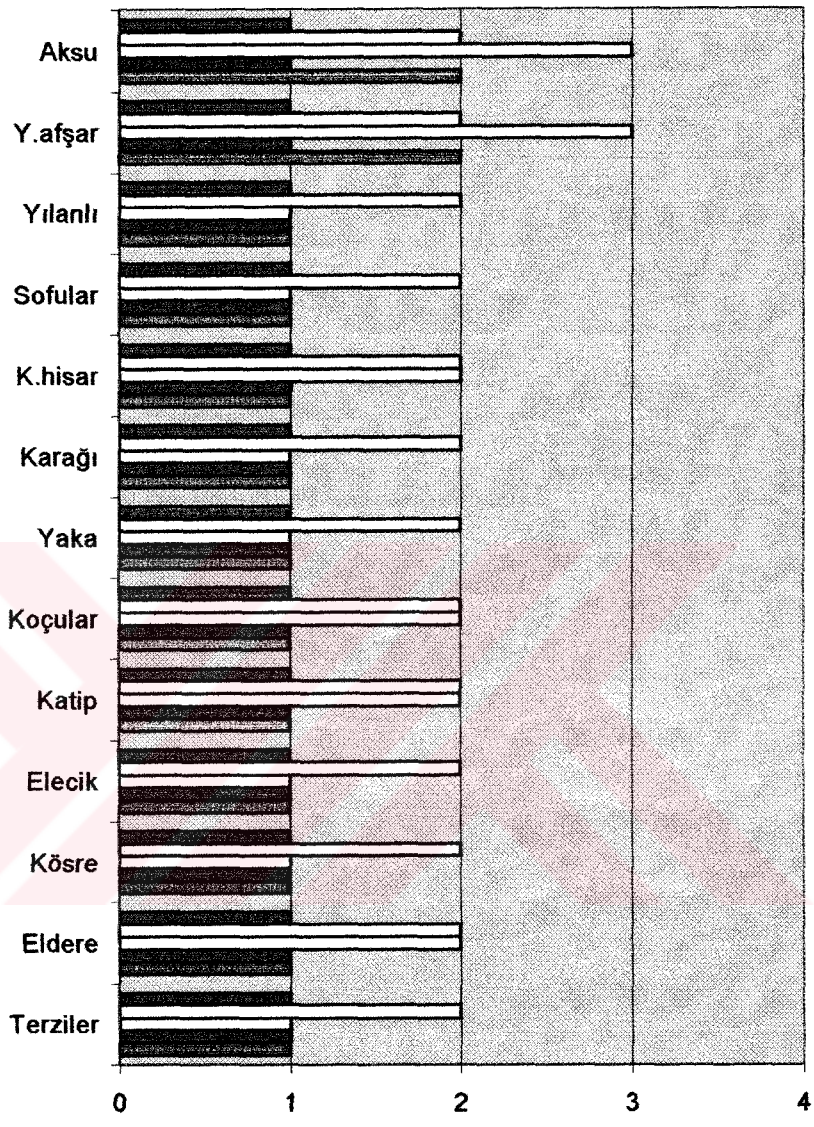

	Terziler	Eldere	Kösre	Elecik	Katip	Koçular	Yaka	Karağı	K.hisar	Sofular	Yılanlı	Y.afşar	Aksu
temel eğitim kalitesi 1-düşük 2-orta 3-yüksek	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2
lise olanağı 1-var 2-yok	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1
temel eğitim olanakları 1-taşımalı sistem 2-taşımalı merkezi 3-5.sınıfa kadar köyde	1	1	1	1	1	2	3	1	1	1	3	2	2

Kaynak: Envanter değerlendirmesi

İlköğretimin tamamlanmasının ardından çocukların lise eğitiminde oldukça önemli zorluklar yaşandığı görülmüştür. Lise eğitimi ilçe merkezinde ve Yakaafşar Kasabası'nda olmasına karşın lise eğitiminin zorunlu olmaması, uzak köylerden ulaşımın zorluğu, ailelerin çocuklarını ekonomik nedenlerle okutmakta zorlanmaları, çocukların aileye katkı için çalıştırılması gibi nedenlerle özellikle köylerde liseye giden öğrencilerin sayısında oldukça önemli bir düzeyde azalma olduğu gözlemlenen bir sonuçtur.

ÇİZGE: 21. SAĞLIK OLANAKLARININ DURUMU

	Terziler	Eldere	Kösre	Elecik	Katip	Koçular	Yaka	Karağı	K.hisar	Sofular	Yılanlı	Y.afşar	Aksu
Acil sağlık sorunu olduğunda gidilen yer 1-Isparta 2-Eğirdir	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Sağlık kuruluşu acil müdahele yapabiliyor mu? 1-evet 2- hayır	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
En yakın sağlık kuruluşu 1-15 km'den az 2-15-30 km arası 3-sağlık merkezi	1	2	1	1	2	2	1	1	2	1	1	3	3
sağlık kalitesi 1-düşük 2-orta 3-yüksek	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
sağlık olanakları 1-merkez yok 2-sağlık merkezi var	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2

Kaynak: Envanter değerlendirmesi

Yörede temel sağlık hizmetleri ilçede ve kasabada bulunan sağlık ocakları tarafından gezici ekiplerle yürütülmektedir. Ancak, bu sağlık ocaklarında görevli kimi ebelerin kimi köylerde (Yılanlı, Sofular ve Yaka köylerinde) acil durumlar için görevlendirildikleri gözlemlenmiştir. Yöredeki temel sağlık hizmetlerinin ve koruyucu sağlık hizmetlerinin (aşılama, bulaşıcı hastalıklarla savaşım gibi...) düzenli ancak, yetersiz olduğu yörede yaşayanlar tarafından vurgulanmıştır. Sağlık ocakları kayıtlarından yöredeki ölümlerin nedenlerinde; yaşlılık, kalp hastalıkları ve kanserin önde gelen ölüm nedenleri olduğu saptanmıştır.

Ancak temel sağlık hizmetlerinin yetersizliği önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Sağlık kuruluşlarında acil müdahale olanaklarının (ameliyat gibi) olmaması, sağlık personeli sayısının yetersizliği[398], temel sağlık sorunlarının karşılanmasında yaşanan güçlükler nedeniyle hasta yakınlarının hastalarını ilçeye 64 km[399] uzaklıkta bulunan il merkezine ya da ilçeye 30 km mesafede bulunan Eğirdir'deki Göğüs Hastalıkları Hastanesi'ne götürmeyi tercih ettikleri belirtilmiştir. Bu nedenle sağlık olanaklarının yeterli olmadığı[400], nitelik açısından benzer bir saptamanın bu bilgiler ışığında yapılmasının olanaklı olduğu söylenebilir.

Öte yandan yörede temel sağlık olanaklarının düşük olmasına karşın, temel besinlerin kendileri tarafından doğal olarak yetiştirilmesi ve temel besin maddelerinin hem doyurucu olması, hem sağlıklı olması, hem de kendilerinin üretimleri olması nedeniyle lifli besinlerin tercih edilmesi, insan sağlığı açısından yörede görülen tek iyi gösterge olarak söylenebilir. Zorunlu olarak seçilen bu yol, yoksulların yaşamlarını sürdürmelerine katkıda bulunmaktadır.

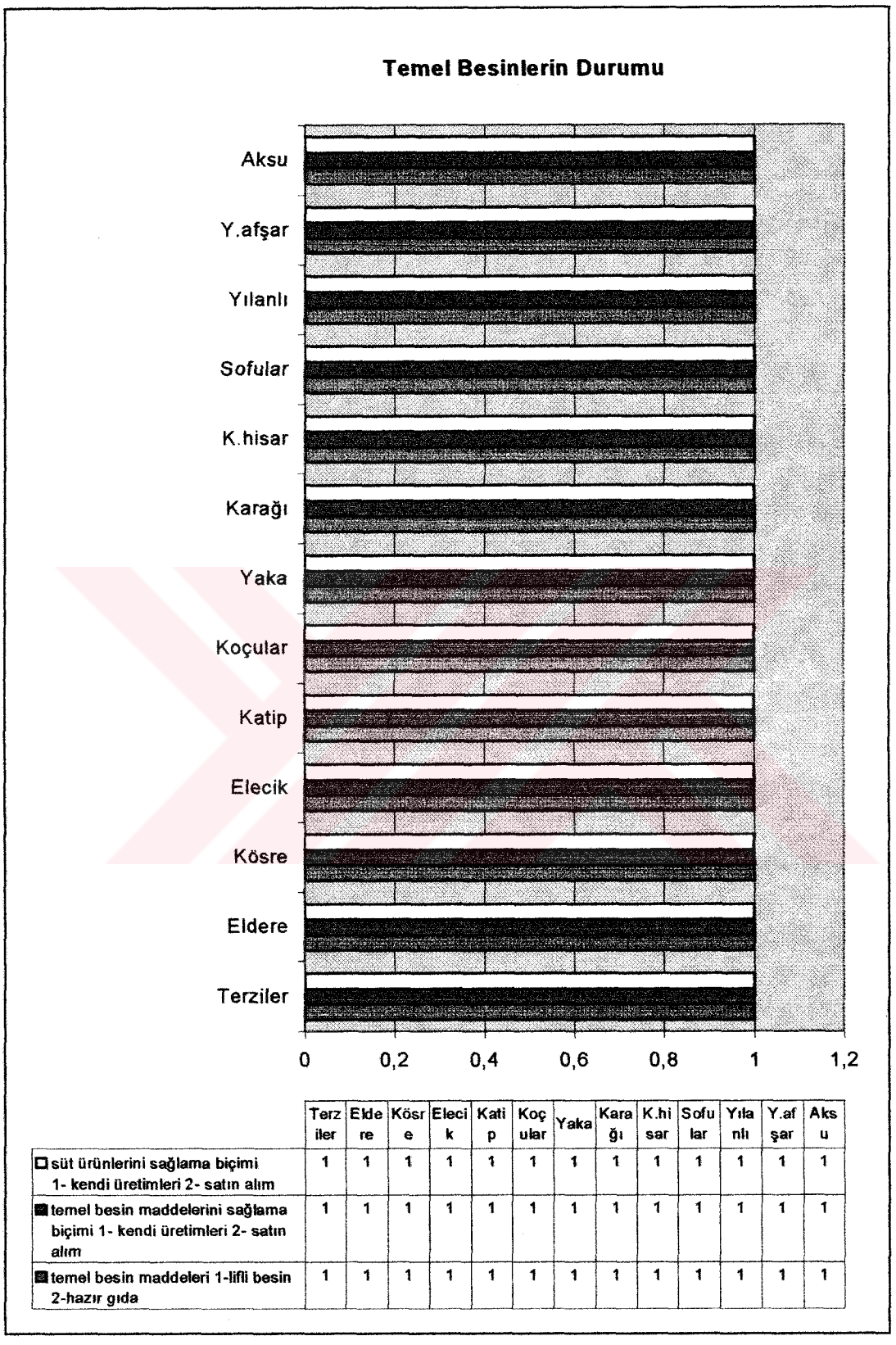
---

[398] Aksu sağlık ocağında, 3 doktor, 1 sağlık memuru, 1 çevre sağlık teknisyeni, 7 ebe, 1 hemşire ve 2 şoför, Yakaafşar sağlık ocağında, 1 doktor, 1 memur, 3 ebe, 1 hemşire ve 1 hizmetlinin görev yaptığı 06.11.2002 tarihli Aksu İlçe Sağlık Grup Başkanlığı Raporu'ndan çıkarılmıştır.

[399] Ancak yolun dolambaçlı ve tırmanışlı olması nedeniyle 1 saatte yol alınabiliyor.

[400] Kanserden ve kalp hastalıklarından ölenlerin sayısında yaşanan artışa dayanarak.

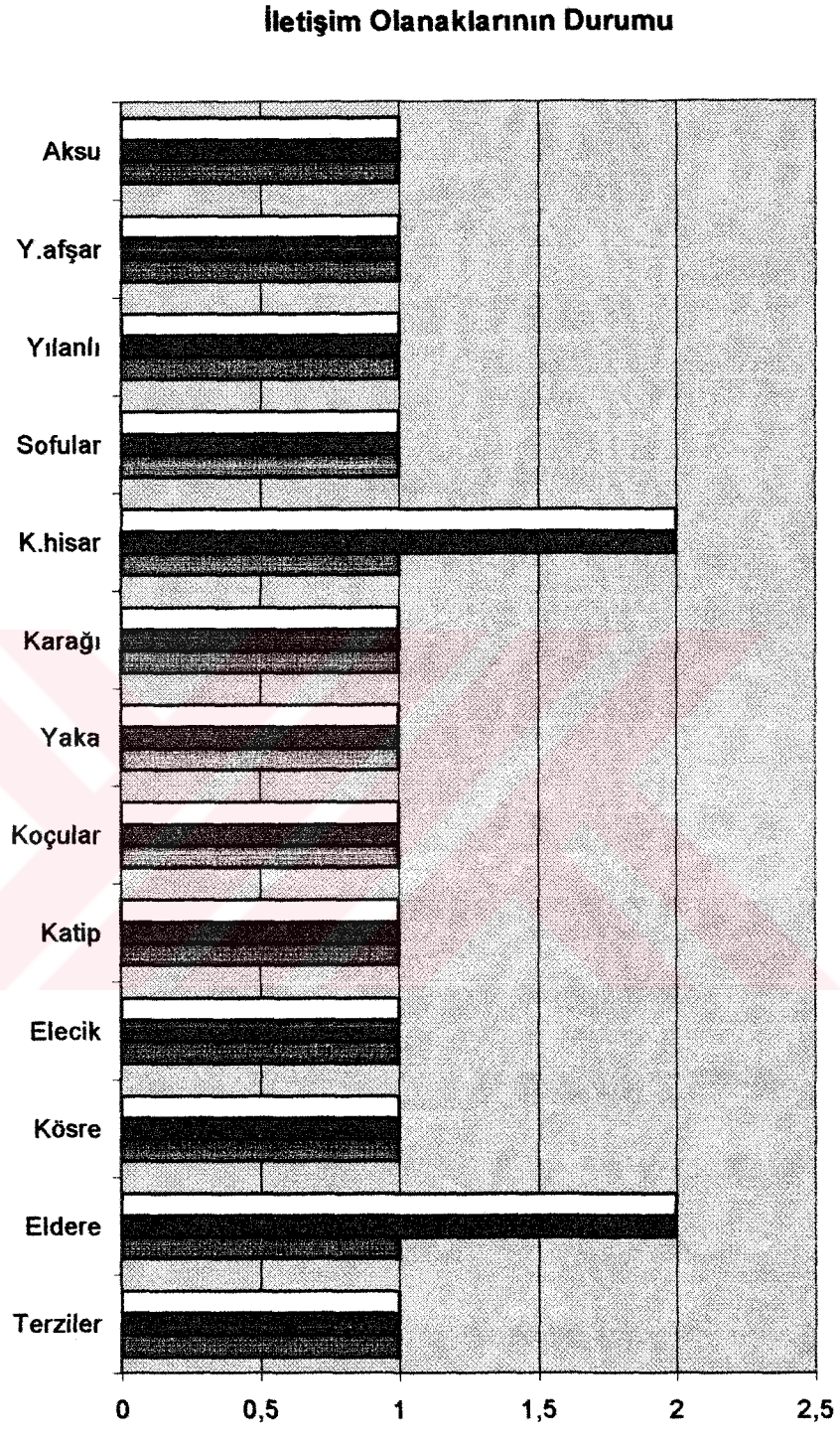
ÇİZGE: 22. TEMEL BESİNLERİN DURUMU

	Terziler	Eldere	Kösre	Elecik	Katip	Koçular	Yaka	Karağı	K.hisar	Sofular	Yılanlı	Y.afşar	Aksu
süt ürünlerini sağlama biçimi 1- kendi üretimleri 2- satın alım	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
temel besin maddelerini sağlama biçimi 1- kendi üretimleri 2- satın alım	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
temel besin maddeleri 1-lifli besin 2-hazır gıda	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

Kaynak: Envanter değerlendirmesi

ÇİZGE: 23. İLETİŞİM OLANAKLARININ DURUMU

	Terziler	Eldere	Kösre	Elecik	Katip	Koçular	Yaka	Karağı	K.hisar	Sofular	Yılanlı	Y.afşar	Aksu
Merkezi TV yayını 1-var 2-yok	1	2	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1
GSM şebekesi 1-var 2-yok	1	2	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1
telefon 1-var 2-yok	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

Kaynak: Envanter değerlendirmesi

♦ Yörede iletişim olanakları olarak sabit telefon hizmetlerinin tüm köylerde olduğu saptanmıştır. 1990'lı yıllarda tamamlanan çalışmalarla her köyün telefon bağlantısı olanağı vardır.

♦ Cep telefonu şebekesi, Eldere ve Karacahisar dışında her yerde çalışmaktadır.

♦ Merkezi televizyon yayını, Eldere ve Karacahisar dışında her yerde vardır.

♦ Köylerin hepsinde elektrik vardır ve elektrifikasyon/elektriklendirme çalışmalarına 1970'li yıllarda başlanmış ve bugün her yerleşim merkezine elektrik bağlanmıştır. Bu sayede köylerde televizyon, buzdolabı, çamaşır makinesi gibi elektrikli araçlar da yaygınlaşmaya başlamıştır.

♦ Ancak doğal koşulların zor olduğu yerlerde yaşanan aşırı yağışlarda bu hizmetler aksamaktadır.

♦ Her köyün yolu vardır ve Köy Hizmetleri tarafından asfaltlanmıştır. Ancak, yerleşimlerin ana güzergâhlar dışında olması ve köylerde yeteri kadar taşıt olmaması nedeniyle köylerin ulaşımlarında sıkıntılar yaşanmaktadır.

♦ İçme suyu şebekeleri Karacahisar hariç her köyde bulunmaktadır. Üstelik Karacahisar Köyü'nün su kaynakları açısından yörenin en zengin kısmı olmasına karşın, köyde içme suyu şebekesinin olmaması (köyün dağınık yerleşimi etkili olabilir) düşündürücüdür. Ancak yörenin su kaynakları açısından zenginliğine tezat olarak; Terziler, Eldere, Katip, Elecik ve Koçular köylerinin içme suyunun özellikle yaz aylarında yetersiz olduğu köylüler tarafından belirtilmiştir.

♦ Diğer yandan, Terziler ve Karağı köylerinde asbest kullanımına bağlı olarak akciğer hastalıklarında artış olduğu; Karağı Köyü'nde 2'si çocuk toplam 7 kişinin bu nedenle öldüğü, 6 kişinin de hasta olduğu, Terziler Köyü'nde 1 kişinin öldüğü ve bir kişinin de hasta olduğu ve bunun nedeninin de Eski Karağı Köyü'nde bulunan "ak toprak"tan kaynaklandığı rapor edilmiştir.[401]

2.3.5. Yoksulluk Ve Ayrımcılık Konusunda Yargıları

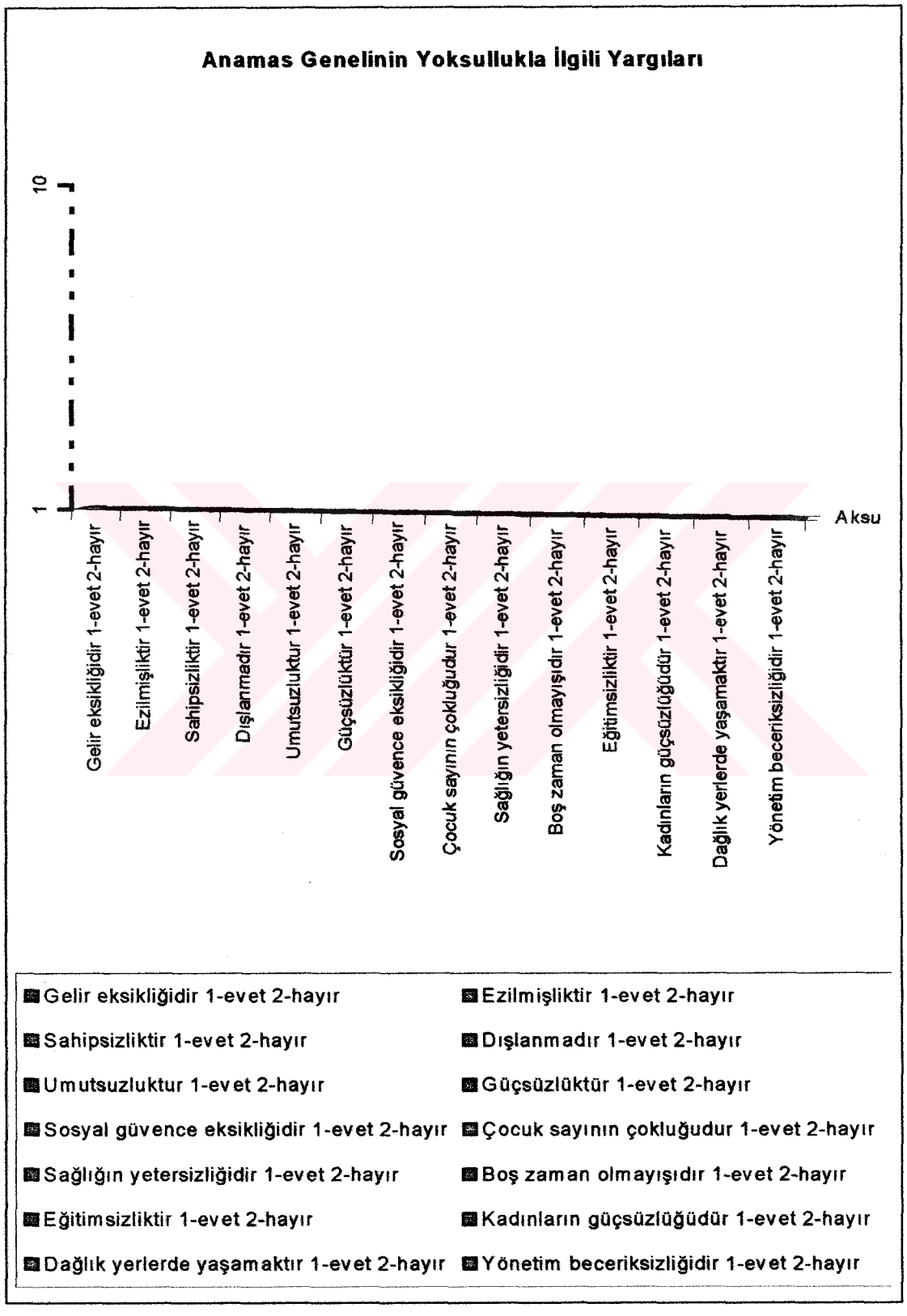
Anamas Yöresi'ndeki envanter çalışmaları sırasında yörede yaşayanlara kimi olguların yoksullukla ilişkileri üzerine sorular sorduk. Bu olgular, kuramsal kısımda içeriğini vermeye çalıştığımız yoksulluğa içerik olarak anlam

---

[401] Aksu İlçe Sağlık Grup Başkanlığı'nın 11.07.2002 tarihli İl Halk Sağlığı Laboratuvarı Raporu sonuçlarına dayanarak 25.12.2002 tarihinde yaptığı araştırmaya dayanarak hazırladığı rapor.

kazandıran durumlardı.

ÇİZGE: 24. ANAMAS GENELİNİN YOKSULLUKLA İLGİLİ YARGILARI

Kaynak: Envanter değerlendirmesi

♦ Yoksulluğun gelir eksikliği ile ilişkisi olduğu konusunda yöredekiler arasında tam bir düşünce birliği söz konusudur.

♦ Yoksulların aynı zamanda ezilmiş kişiler olduğu konusunda da düşünce birliği söz konusudur.

♦ Yoksullara hiçbir zaman/hiçbir yerde sahip çıkılmadığını düşünmektedirler.

♦ Kente ve devlet dairelerine geldiklerinde kendilerine her zaman ayrımcılık ve dışlanmanın yapıldığını düşünmektedirler.

♦ Yoksullar, geleceğe dair umutları ve beklentilerinin olmadığını düşünmektedirler.

♦ Siyasal ve yönetsel düzeneklerde zenginlerin ve gücü olanların bulunduğunu ve bu yüzden yoksulların bu düzeneklerde yer alamadıklarını düşünmektedirler.

♦ Yoksulların en önemli kaygılarının sosyal güvence eksikliği olduğu vurgulanmıştır.

♦ Yoksullarda çocuk sayısının çok olduğu kabul edilmektedir. Bununla aile işlerinde çocukların yoğun olarak kullanılmasının ilişkisi vardır.

♦ Yoksulların sosyal güvencelerinin olmamasının sağlık sorunlarının giderilememesine yol açtığını ve bu nedenle sağlıklarını korumanın güç olduğunu vurgulamaktadırlar.

♦ Yoksullar aç kalmamak için çalışmak zorunda olduklarını, ancak iş alanlarının ve ek iş olanaklarının olmayışı nedeniyle aile bütçelerine ek gelir yaratamadıklarını söylemektedirler.

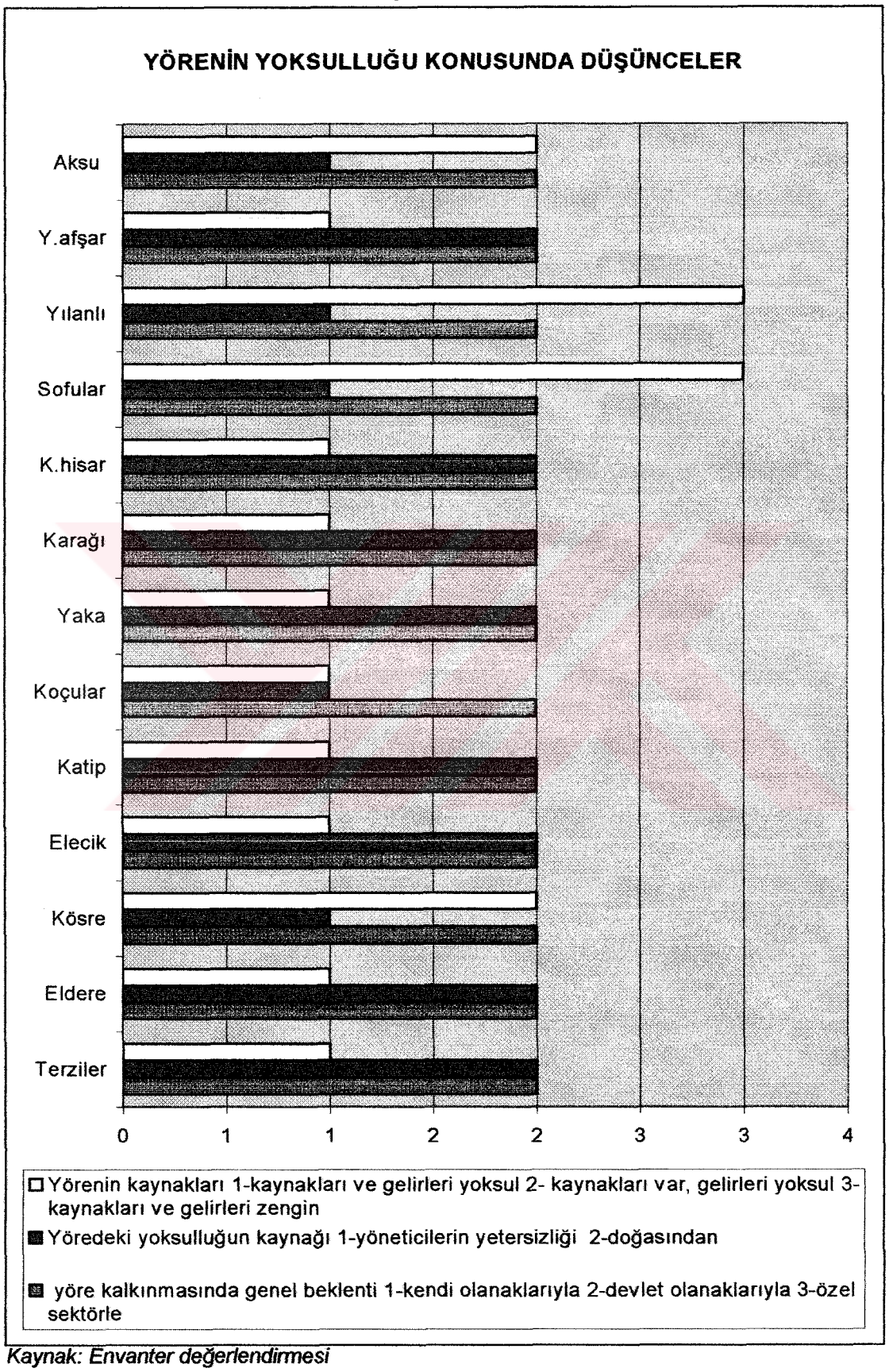
♦ Eğitim düzeylerinin genel olarak oldukça düşük olduğunu kabul etmektedirler.

♦ Kadınlar toplumsal yaşamın içinde en hareketli grup olmasına karşın, toplumda ve ailede konum olarak etkisiz kaldıklarını düşünmektedirler.

♦ Dağlık yerlerde ve olanaklar açısından kısıtlı olan yerlerde yaşamanın yoksulluğa neden olduğunu düşünmektedirler.

♦ Yoksulluğa yöneticilerin beceriksizliğinin ve doğal koşulların yol açtığını düşünmektedirler.

ÇİZGE: 25. YÖREDEKİ YOKSULLUK VE KALKINMA KONUSUNDAKİ DÜŞÜNCELERİ

Kaynak: Envanter değerlendirmesi

Görülüyor ki yörede yaşayan yoksullar da, yoksulluğun fırsatlardan ve kaynaklardan yoksunluk nedeniyle var olduğunu düşünmektedirler. Kendilerini yoksul olarak tanımlamaktan dolayı çekinmeyen, ancak bu konuda neler yapılabileceği konusunda fazlaca bir bilgisi olmayan yöredeki yoksulların kalkınma ve yöre yoksulluğunun kaynağı konusundaki görüşleri yukarıdaki çizgede ortaya konmaya çalışılmıştır.

Yöredeki yoksulluğun aşılması konusunda hemen herkes devletin bu konuda katkı yapmasını beklemektedir. Bu konuda da yöreye yeni iş alanlarının açılmasının yoksullar tarafından dile getirilen, akla ilk gelen düşünce olduğu söylenebilir.

Yöredeki yoksulluğun kaynağının yöneticilerin yetersiz olmasından kaynaklandığı konusunda Anamas Ovası bölümündeki yerleşmelerde düşünce birliği söz konusudur. Öte yandan Yakaderesi bölümünde ise yoksulluğun kaynağının daha çok doğal koşullardan kaynaklandığı vurgulanmıştır.

Yörenin kaynaklarının yeterli olup olmadığı konusunda ise; Yakaderesi bölümünün gelir ve kaynaklar açısından yörenin yoksul olduğu, Anamas Ovası bölümünde yer alan köylerden Yılanlı ve Sofular'ın tarım topraklarının geniş ve verimli olmasına dayanarak yörenin kaynaklar ve gelirler açısından zengin olduğu, Kösre ve Koçular köyleri ile ilçe merkezinde ise kaynakların var olduğu, ancak gelir düzeyinin yetersiz olduğu vurgulanmıştır.

Öte yandan yaptığımız gözlemlere dayanarak, yöredeki yoksulların bulundukları koşullara göre kendilerini düzenledikleri ve uyum sağladıkları söylenebilir. Yoksulluk kültürü içinde yerini alan yöredeki kırsal yoksulları, kültürel yaklaşım (yoksulların ahlâksal düşüklük yüzünden bilerek ve isteyerek yoksulluk içinde yaşamayı tercih ettikleri) çerçevesinde düşünmek ise olanaklı değildir. Koşullara uyumluluğu, ahlâksal düşüklük olarak değil, yaşama tutunmanın ve her koşulda yaşamayı öğrenmenin bir sonucu olarak görmek gerekir.

2.3.6. Örgütlülük Düzeyleri Ve Etkisizlik

Örgütlenme, toplumsal yaşamın ayrılmaz bir parçasıdır. Toplumsal yaşamda işbölümü ve dayanışmanın temel gereği olarak örgütlenmenin olması gereklidir.

ÇİZELGE: 72. ÇİFTÇİ ÖRGÜTLERİ SAYISI

Tarımsal amaçlı kooperatifler :

Tarımsal kredi kooperatifi	1	Adet
Sulama birliği	1	Adet

Kaynak: Isparta İli Tarım Master Planı

Yaptığımız gözlem ve görüşmelerde yörede toplumsal işbölümü ve dayanışmanın göstergesi olarak ciddi anlamda bir örgütlenme eksikliği görülmüştür. Yukarıdaki çizelgede de görüleceği gibi yörede 1 sulama birliği ve 1 tarım kredi kooperatifi bulunmaktadır. Tarım kredi kooperatifinin işlevselliğini ve yararlılığını yitirdiğini vurgulayan yöre insanları, Tarım Kredi Kooperatifinden alınan kredilerin geri ödenmesinin kendilerini oldukça zorladığı, hatta çoğu kişilerin kredi borcunu kapatmak için ellerindeki kimi kaynaklarını (toprak, araç-gereç ya da altın ve döviz gibi birikimleri...) elden çıkarmak zorunda kaldıklarını vurgulamışlardır[402].

Öte yandan siyasal partilerin yapılarına bakıldığında ise açıklanması oldukça zor bir yerel siyasetin olduğu belirtilmiştir. Bu siyasal yapı; rakip siyasetçiye göre konumlandırılmakta ve rakibinin olduğu her olaya ve yaklaşıma karşı çıkmanın "siyasal bir erdem" olduğuna inanan ve açıkçası birbirlerini çekemeyen bir yerel siyaset düzeneği üzerine kurulmuştur.[403] Bu nedenle yöredeki siyasetin yapıcı olmaktan çok, kırıcı bir siyaset üzerine olduğunu söylemek daha doğru olacaktır.

---

[402] Bu konuda ekte sunulan Hürriyet GÖKDAYI'nın çalışması daha iyi bir kanı verebilir.

[403] Bu konuda Hürriyet GÖKDAYI'nın çalışmasına bakılabilir.

IV.BÖLÜM: SONUÇ VE ÖNERİLER

Öncelikle bu çalışmamız bir yöre ölçeği ile sınırlandığından, çalışmanın sonuçlarının her yerde geçerli olduğunu savunmak doğru değildir. Ancak çalıştığımız yörenin kırsal bir yöre olması, kapalı bir havza içinde (Eğirdir ve Beyşehir göllerli arasında) yer alması ve doğal yapısal koşulların kırsal yoksulluk üzerindeki belirleyiciliği benzer başka yörelerde yapılacak çalışmalara örnek oluşturabilir.

Diğer taraftan; kırsal yoksulluğun yapısal nedenlerinin yöre ölçeğinde saptanmasına yönelik bir çalışma olduğu için, kırsal yoksulluğun yöre ölçeğinde yapısal açıklaması açısından bir örnek oluşturabilir.

Yaptığımız çalışmayı kısaca özetleyecek olursak;

- Yoksulluk, yanlızca gelir düzeyinde tartışılacak kadar dar kapsamlı bir sorun değildir. Yoksulluğun daha çok, fırsatlar ve kaynaklar üzerinde bireylere uygulanan eşitsiz tutumların yol açtığı yoksunluklarla daha anlamlı bir biçimde açıklanması yararlı olacaktır. Kaynak ve fırsat yoksunluğu, yoksullaşmanın özünü oluşturmaktadır.

- Yoksulluk herkes için istenmeyen bir durumdur. Ancak, yoksulların da toplumsal yaşamın her düzeyinde görülmek istenilmediği, göz ardı edilmek istendiği ve yoksul olanların fiziksel görünümleri nedeniyle birçok olanak ve fırsatlardan dışlandığı da kabul edilen bir gerçektir.

- Yaşanılan koşullar (doğal, ekonomik ve toplumsal) yoksulluk üzerinde belirleyici olmaktadır. Özellikle doğal koşullar kısıtlayıcı bir özellik taşıyorsa, yoksulluğa neden olmaktadır. Alan araştırmamızda da, yöredeki doğal yapının insanlar üzerinde kısıtlayıcı etki yaptığı ve bununda yoksulluk üzerinde etkili olduğu görülmüştür.

- Öte yandan; iklim koşulları da yoksulluk üzerinde belirleyici olabilmektedir. Kuraklıkla birlikte, aşırı yağışların ürünlere zarar vermesi, yağışların özellikle toprak korumasının olmadığı eğimli arazilerde verimli toprağın aşınmasına neden olması, üretim sezonunun kısa sürmesi gibi sonuçlar iklim koşullarının olumsuz etkileridir ve verimliliği düşürdüğünden yoksullaşmaya neden olmaktadır. Anamas Yöresi'nde de iklim koşullarının bu etkileri görülebilmektedir.

- Kamusal hizmetlerin ve olanakların sunumunda ve paylaşımında adaletsizlik ve eşitsizlik varsa, yoksullaşmaya neden olmaktadır. Bu yüzden eşitsizlik ve adaletsizlik, yoksulluğun ana kaynakları olarak ön pla-

na çıkmaktadır.

- Öte yandan eğitimsizlik ile yoksullaşma arasında doğrusal bir ilişki kurma olanağı vardır. Yapılan birçok bilimsel araştırmada da bu gözlemlenebilmektedir. Nitekim alan araştırmamızda da, eğitimsiz olanlarda yoksulluğun daha yüksek olduğu saptanmıştır.

- Olanaklara ve fırsatlara uzaklık, aynı zamanda yoksulluğa yakınlığı da çağrıştırmaktadır. Alan araştırmamızda olanaklara ve fırsatlara uzak olan yerlerde yoksulların sayısında artış olduğu gözlemlenmiştir.

- Kadınların kırsal yoksulluk içindeki payları, erkeklere göre daha yüksek olabilmektedir. Ancak bu durum, kırsal kesimde kadınlara karşı uygulanan kısıtlamalar (eğitim, konum) ve ayrımcılıkla ilişkilendirilebilir.

- Üretim ölçeği de yoksullaşma ile ilişkilendirilebilir. Eğer üretim ölçeği bireysel/ailesel gereksinimlerin karşılanmasına yönelik olarak gerçekleşiyorsa, bireylerin/hanelerin ekonomik anlamda birikim yapmalarına ve (ürünlerinin değerlendirilmesinde etkisiz bir piyasa oluşumu yüzünden) ekonomik bir girdi olarak değerlendirilmesine olanak sağlamamaktadır. Üretim ölçeğinin bireysel gereksinimlerin karşılanması yerine endüstriyel ölçekte satışa yönelik olması durumunda ise, hanelere katkı sağlamakta ve dolayısıyla yoksullaşmanın azaltılmasında etkili olmaktadır. Tezimizde de Anamas Yöresi'nde egemen üretim ölçeğinin bireysel gereksinimlerin karşılanmasına dayandığı, bu yüzden de hanelere birikim olanağı sağlamadığı görülmüştür. Satışa yönelik ölçek olarak yörenin sulanabilir kısımlarında meyveciliğin, özellikle de elmacılığın ön plana çıktığı; ancak hektar başına verimlilik ile donatıların ve piyasaların eksikliği nedeniyle beklenen etkiyi yapamadığı görülmektedir.

- Toplumsal yaşamda işbölümü, örgütlenme ve dayanışmanın da yoksullaşma ile bağlantısı kurulabilir. Toplumsal işbölümünün, dayanışmanın, örgütlenmenin olmaması, tersine bir biçimde toplumsal yapıyı bozan yıpratıcı insani çekişmelerin ön plana çıkması ile yoksullaşma kaçınılmaz olmaktadır. Alan araştırmamızda da yörede olumsuz bir toplumsal yapının olması yüzünden, özellikle kalkınma çabalarının başarısızlığa uğradığı görülmüştür.

- Yoksulların yaşam kalitelerinin genel olarak düşük olduğu bilinen bir gerçektir. Ulaşım, iletişim, altyapı, konut, giyinme, besin, eğitim, sağlık gibi temel gereksinimlerin karşılanmasında yaşanılan güçlükler yaşamı zorlaştıran etkilerdir. Birde bunları karşılayacak gelir düzeyinin olmaması ya da az olması, yoksullaşma üzerinde etkili olmaktadır.

- Teknoloji ve girdi kullanımının yoksullar arasında daha az olduğu söylenebilir. Yöredeki araştırmalarımızda da teknoloji ve girdi kullanım düzeyinin düşüklüğünün gelir düzeyi ile ilişkisinin olduğu gözlemlenmiştir. Çünkü teknoloji ve girdi kullanımı için parasal kaynaklara gereksinim vardır. Bu anlamda kaynakları sınırlı olan yöre insanlarının teknoloji ve girdi kullanmaktan kaçındıkları görülmüştür.

girdi kullanmaktan kaçındıkları görülmüştür.

- Diğer yandan tarihsel ve geleneksel alışkanlıklar, eğitim düzeyi düşük kişilerde tutucu etkisi ile yeniliklere karşı kapalı olmalarına neden olabilmektedir. Yüzlerce yıldır değişmeyen üretim ve tüketim kalıpları, olaylara bakış açısını da sınırlamaktadır. Yörede üretim ve tüketim kalıplarının değişmediği, bu açıdan bakıldığında söylenebilir.

Bu açıklamalar ışığında ve kişisel olarak yöredeki kırsal yoksullar için bir betimleme/tipoloji sunabiliriz. Buna göre:

Kırsal yoksullar; çoğunlukla tarımsal ve hayvansal işlerle uğraşan, üretimlerinin daha çok geçimlik olduğu, genel olarak eğitim düzeyleri oldukça düşük, çok çocuklu, erkek egemen aile yapısı içinde kadınların konumsal olarak ezildiği/yok sayıldığı, kendilerini özgür hissedemeyen, yaşam kaliteleri düşük, fiziksel görünümleri zayıf, yorgun ve yıpranmış, umutsuz/yarınsız, risk alamayan, eğitimsizlikleri yüzünden iş olanakları ve becerileri sınırlı, toplumun dışında soyutlanan ve göz ardı edilen/görülmek istenmeyen, unutulmuş ötekilerdir.

Bu tipolojiyi ötekiler bağlamında değerlendirmek de olanaklıdır. Üstelik buradaki ötekileri, kentlerdeki ötekilerden ayıran bir başka özellik daha söylenebilir. Kentteki ötekilere bir biçimde ulaşma olanağı vardır ve kentlerde bunları rehabilite/düzeltme olanakları vardır. Oysa kırsaldaki ötekilerin her şeyden önce ulaşılabilme sorunları vardır. Yer yer Anadolu'nun gözden ırak yerlerinde; yıllarca doğru dürüst yolu olmayan, acil bir hastalık olduğunda ağır kış koşulları nedeniyle hastanelere gidemeyen, çocuklarını okutacak bir öğretmenin ve doğum yaptıracak ebenin yolunu dört gözle bekleyen, bu yüzden okuyamayan nice insanların yaşadığı dramları/trajedileri zaman zaman yazılı ve görsel basın aracılığıyla duymaktayız.

Ancak zamanımızdaki ileri iletişim ve ulaşım olanaklarına karşın, kent merkezlerinden uzaklaşıldıkça (özellikle de bu yerler, ana ulaşım hatları dışında ve dağlık/ormanlık alanlarda ise) buralara sunulan olanakların ve hizmetlerin azaldığı görülmektedir. Bu da kamusal hizmetlerden yararlanacak kişilerin sayısına bağlı olarak, hizmet maliyetlerinin kenttekilere göre oldukça pahalı çıkmasına neden olmaktadır. Bu yüzden yatırımlarda öncelik, her za-

man kırsal kesim yerine kentlere tanınmaktadır.

Kırsal yoksulluğun yöre ölçeğinde araştırıldığı bu çalışma ile yoksulluk sorunsalına farklı bir pencere ile yaklaşmaya, "unutulmuş ötekiler"in, yani "kırsal yoksullar"ın durumunu Anamas Yöresi ölçeğinde tartışmaya açmaya çalıştık. Çalışmamızın ışığında Anamas Yöresi'ndeki kırsal yoksullar için "unutulmuş ötekiler" demek daha anlamlı olacaktır. Bununla; yöre insanının niteliklerinin bilinen 500 yılı aşkın bir sürede değiştirilemediğini, şimdiye kadarki kırsal gelişme yöneltilerinin başarısız kaldığını, insani niteliklerin ve yaşam kalitesinin düşüklüğü nedeniyle kırsal yoksulluk döngüsünü yoksulların kıramadıkları vurgulanabilir.

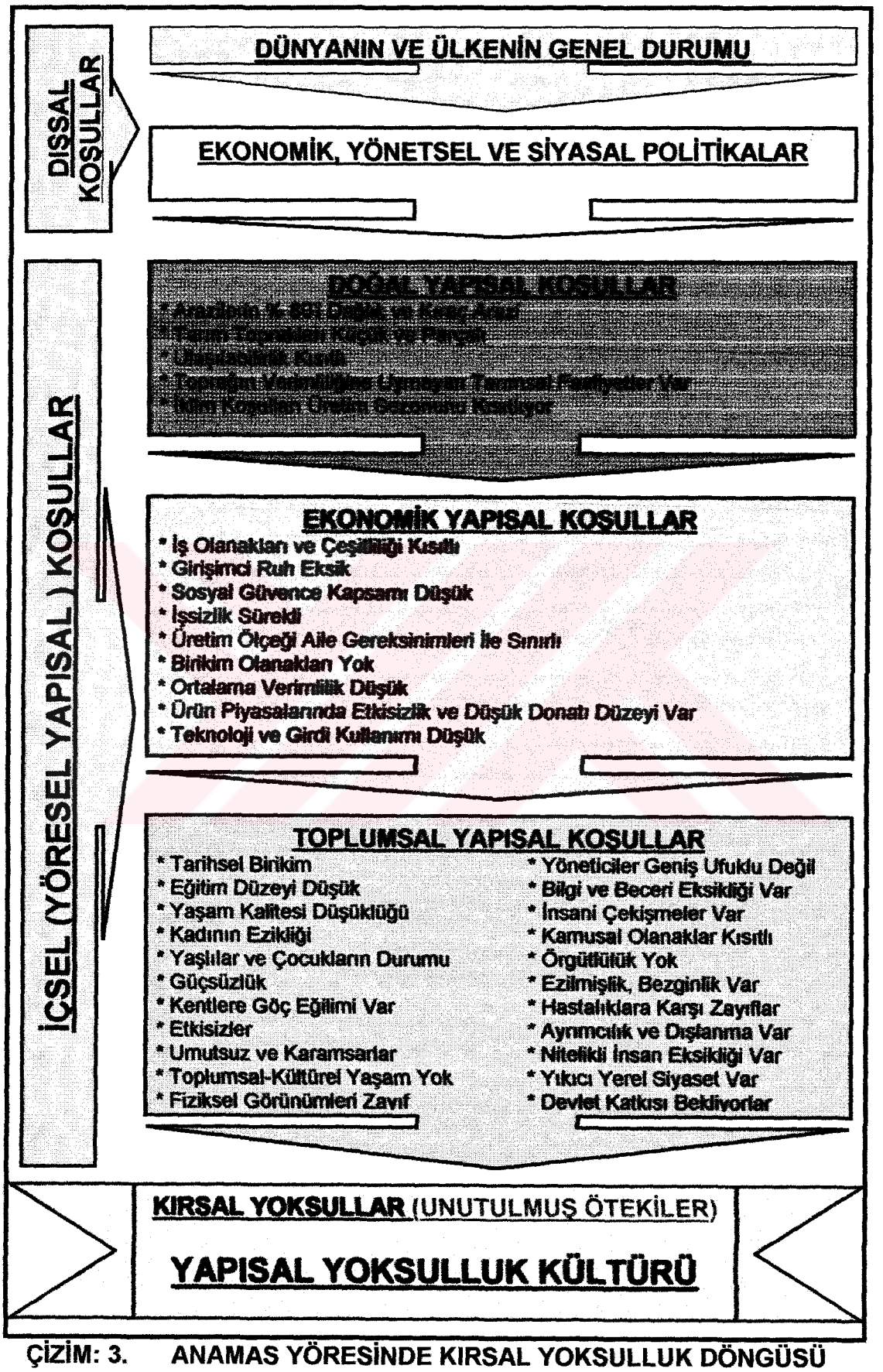
1. ANAMAS YÖRESİ'NDE KIRSAL YOKSULLUK DÖNGÜSÜ

Şimdiye kadar Anamas Yöresi'nde yoksulluğun yapısal nedenlerini ortaya koymaya çalıştık. Bu çerçevede yörede yaptığımız envanter çalışmasından ve ETF kayıtlarından yararlandık. Yaptığımız açıklamalara dayanarak, yöredeki yoksulluğun fırsatlara ve kaynaklara uzak olmanın getirdiği yapısal bir sorun olduğunu söyleyebiliriz.

Yoksulluğu yanlızca yerel/yöresel sorunlara bağlamak ta akılcı değildir. Çünkü; ülkenin içinde bulunduğu ekonomik ve siyasal durum, istikrarsızlık/düzensizlik ile siyasal ve ekonomi politikalarının önceliği gibi etkenler de yerel/yöresel ölçeği etkilemektedir.

Yöredeki yoksulluğun doğal, ekonomik ve toplumsal yapılar ve kaynaklara bağlı olarak oluştuğu söylenebilir. Bir taraftan da yüzyıllardır bu kısır döngü ve yoksulluk kültürü içinde yaşamayı bir yaşam biçimi haline dönüştürmüş bir toplumdan da söz edilebilir. Ancak bu durum, kültürel yaklaşımın vurguladığı gibi ahlâksal bir düşüklüğün göstergesi olarak değil, her şeye ve her koşula göre yaşamayı başarabilmiş/ayakta kalabilmiş bir topluluğun göstergesi olabilir.

Yoksulluğa yol açan nedenlerin yapısal sorunlar olduğu düşünülürse, o zaman ortaya çıkan bu durumu (yoksulluk kültürü) da, yapısal sorunların doğal bir sonucu olarak yorumlamak gerekir. Belki de ortaya, "yapısal yoksulluk kültürü" diyebileceğimiz özel bir tanımlama koyma gereği çıkacaktır. Bu tanımlamayla; yapısal nedenlerle ortaya çıkan yoksulluğu içine alabilmiş ve bunu kültürel bir yaşam biçimi olarak kabul etmiş bir toplumsal-kültürel yapının açıklaması yapılabilir.

ÇİZİM: 3. ANAMAS YÖRESİNDE KIRSAL YOKSULLUK DÖNGÜSÜ

Anamas Yöresi'ndeki kırsal yapısal yoksulluğu açıkladığımız çalışmamızın bu kısmında yöredeki kırsal yoksulluk döngüsün nasıl ve hangi koşullar altında işlediğini anlatmaya çalışacağız. Burada belirtilmeye çalışılan kırsal yoksulluk döngüsünü önceki bölümlerde açıkladığımız yapısal yoksulluk göstergelerine dayanarak kurgulamaya çalıştık. Bu nedenle burada açıklamaya çalışacağımız kırsal yoksulluk döngüsü, tamamen yöresel kaynaklara dayanan bir açıklama olacaktır. Ancak bu durumu, kimi çıkarımlarla genelleme olanağı da her zaman olanaklıdır.

Anamas Yöresi'ndeki kırsal yoksulluk döngüsü; dışsal ve içsel yapısal[404] koşullara dayanmaktadır.

Dışsal koşul olarak; dünyadaki genel görünüş (küreselleşme, kapitalizm, tek merkezli yeni dünya düzeni vb...) ülkesel politikalar üzerine de belirleyici olmaktadır.[405]

Öte yandan uluslararası konjonktür/durum, ülkesel politikalar üzerinde belirleyici olmaktadır. Uluslararası ekonomik ve siyasal yapılarla bütünleşme (küreselleşme) ve uyum çalışmaları ülkemizde de olduğu gibi toplumun her kesimini doğrudan ilgilendirmektedir. Hangi ürünlerin üretileceğine, hangi ulusal kaynakların yabancılara özelleştirme adıyla peşkeş çekileceğine, hangi toplumsal kesimler üzerindeki sübvansiyonların/yardım ve desteklerin kaldırılacağına ve hatta geniş toplum kesimlerini ilgilendiren toplu görüşmeler ve sözleşmelerde en fazla ne kadar artış yapılabileceğine bu uluslararası yapılar yön vermektedir. Bunların ülkenin olduğu gibi, yörelerin de yoksulluğu üzerindeki katkısı tartışılmazdır.

İçsel yapısal koşullar ise; doğal, ekonomik ve toplumsal yapısal koşul-

---

[404] Burada içsel yapısal koşullardan amaçlanan yörenin kendi dinamikleridir. Bu anlamda ülke genel politikası, dışsal koşullardan sayılmıştır.

[405] 2002 yılında çıkarılan "Şeker Yasası" ile daha önceki yıllarda üretilen şeker pancarının üretimi bu yıl yapılamamıştır. Önceki yıllarda Yılanlı köyünde bulunan pancar toplama merkezi yeni düzenlemeyle kaldırıldığından, şeker pancarı üreticileri ürettikleri pancarı en yakın şeker fabrikası olan Burdur'a (110 km) götürmek zorunda bırakıldıkları için, yörede geçtiğimiz yıl pancar üretimi tamamen durmuştur.

lar üzerine konuşlanmıştır.

Bunlardan en önemlisi ve belirleyici olanı; doğal koşullardır. Doğal koşulların kısıtladığı yöredeki yaşam biçiminde, yörenin doğal yapısı en belirleyici yapı olarak dikkat çekmektedir. Çünkü tüm ekonomik ve toplumsal işlevler bu doğal yapı üzerine konuşlanmıştır. Yörenin arazilerinin önemli bir bölümünün dağlık ya da tarıma çok ta elverişli bulunmayan arazilerden oluşması, var olan arazilerin de miras yoluyla küçük parçalara bölünmesi, ulaşılabilirliğin kısıtlı olması ve tarım yapılan arazilerde toprağın özelliğine uygun olmayan tarımsal faaliyetlerin yürütülmesi, iklim koşullarının üretim sezonu üzerideki kısıtlayıcı etkisi, ekonomik yapısal koşullar ve toplumsal koşullarla birlikte yöredeki kırsal yoksulluğun temel kısır döngüsünü oluşturmaktadır.

Ekonomik yapısal koşullar; doğal yapı üzerine konuşlanmıştır. Doğal yapının elverdiği ölçülerde yürütülen ekonomik faaliyetler, bireylerin ve toplumun gönencini doğrudan etkilemektedir. Sınırlı ve küçük ölçekli ekonomik işlevler, işsizlik, birikim ve iş olanakları, teknoloji ve girdi kullanımı, ürün ve işgücü piyasalarının yapısı ile verimlilik düzeyleri yoksullaşmaya neden olmaktadır.

Toplumsal yapısal koşullar; doğal ve ekonomik yapının toplumsal yaşam üzerine yansımasıdır. Kaynaklara ve fırsatlara olan uzaklık, kamusal hizmetlerin ve altyapıların niteliği, yaşam kalitesi, insan ilişkileri, örgütlülük, yerel siyasetin yapısı, göç eğilimi, nüfusun bireysel ve toplumsal nitelikleri, geleneksel-tarihsel alışkanlıklar ile yöneticilerin performansı/başarımı, yoksullaşma üzerindeki toplumsal yapı etmenleri olarak ortaya çıkmaktadır.

Kırsal kesimin geçimlik kaynaklarının giderek daralması asıl sonucunu, kentleşme üzerine yaptığı baskı ile göstermektedir. Kırsal kesimin, kırsalda edinemediği temel yaşam kalitesini kentlerde bir şekilde (eksik dahi olsa) alabiliyor olması, kırsalda temel kamusal hizmetlerin yetersizliği, azlığı veya hiç olmaması, kırsal kesimde geçinemeyen ve yaşayamayan insanları kentlere göç etmeye zorlamaktadır. Bu nedenle öncelikle, kentlere bilinçsiz ve yoğun göçün önlenebilmesi, kırsal kesimden kentlere göçe neden olan yapıların

düzeltilmesiyle olanaklıdır. Bunun içinde; kırsal kesimde yaşayanların temel yaşam kalitesini (eğitim, sağlık, toplumsal güvence, düzenli gelir kaynakları ve ulaşım gibi...) yükseltmek gerekir.

2. ÖNERİLER

Bu kısımda; yörenin yapısal özelliklerine dayanarak, nelere olanak verebileceği ve yöredeki kırsal yoksulluk döngüsünün kırılması için nelerin yapılabileceğini açıklamaya çalışacağız.

2.1. Olanaklar

Yörenin doğal yapısı ve iklimi kimi işlevlere olanak vermektedir. Şimdi bunları kurgulamaya çalışacağız.

1. Tarımsal Olanaklar: Anamas Yöresi'ndeki tarım yapılabilecek arazilerin sınırlı olması nedeniyle arazilerden en yüksek verim alınabilecek ürün desenlerine gereksinim vardır. Anamas Yöresi'nin tarımsal olanağı ve arazilerinin nitelikleri, iklim koşulları ve toprağın verimliliği göz önüne alınırsa; tıbbi ve aromatik bitkilere, yağ gülüne, mısır, taze ve kuru fasulyeye, taze soğana ve üzümcülüğe daha uygun olduğu görülmektedir.

Öte yandan yayla koşulları nedeniyle yörede yaz aylarında kesme çiçekçiliğin yapılabilmesi olanağı vardır. Ülkemizin en önemli kesme çiçek üretim ve dışsatım merkezi olan Antalya Yöresi, yaz aylarındaki aşırı sıcaklar nedeniyle Mayıs ayından itibaren çiçek üretimine olanak vermemektedir. Bu yüzden yaz aylarının daha serin olduğu yörelerde üretim yapma gereksinimi vardır. Nitekim, Isparta merkezinde birkaç yıldır bu yönde atılan adımlar olumlu sonuçlar vermeye başlamış ve 2003 yılı itibariyle Isparta merkezine yakın Deregümü ve Yakaören köyleri arasında "Organize Çiçek Bölgesi" kurulmuştur.

Oysa Anamas Yöresi, kesme çiçekçilik için iklim olarak daha uygun (serin yaz ayları ve nemlilik) koşullar sunmaktadır. Yörenin bu özelliği kullanı-

lırsa, aynı zamanda oldukça geniş bir iş alanı olanağı sağlanabilir.

2. Hayvansal Üretim Olanağı : Hayvansal üretim olanağı açısından bakıldığında yöredeki büyükbaş hayvanların çoğunun yerli ırktan ve verimsiz türlerden oluştuğu ve bunların da ailelerin gereksinimleri doğrultusunda yetiştirildikleri görülmektedir. Yörenin otlak olanağı da düşünüldüğünde; büyükbaş hayvancılık açısından oldukça yeterlidir. Ancak sığır türlerinin iyileştirilmesi ve verimli ırklara yönelinmesi gereklidir.

Diğer yandan; yörenin küçükbaş hayvancılık ve özellikle keçi yetiştiriciliği açısından çok ta çekici olmadığı il ortalamalarına bakıldığında da görülecektir. Üstelik keçilerin yetişmiş ormanlara zarar verdiği de bilinen bir gerçektir. Bu açıdan bakıldığında keçi ve koyun yetiştiriciliği yöre için doyurucu olmaktan uzaktır.

Öte yandan; Köprüçay Irmağı'nın iki kolu üzerinde doğal alabalık üretimi olanağı vardır. Aksu merkezde ve Karacahisar Köyü'nde kurulu bulunan alabalık üretme çiftlikleri bu olanağın değerlendirilmesi için bir başlangıç noktasıdır. Ancak bu çiftliklerin ürettikleri su ürünlerinin pazarlanması noktasında ve sermaye birikiminde ciddi sıkıntıları vardır. Örneğin: 2002 yılında meydana gelen seller nedeniyle Karacahisar Köyü'ndeki alabalık üretim çiftlikleri tüm yavru balıklarını kaybettiği ve yerine yeni yavru balıklar getiremediği için kapanma noktasına gelmiştir.

Diğer yandan; Sorkun Baraj Gölü, Karağı ve Koçular Göletleri'nde su ürünleri üretimi konusunda ciddi bir çalışma yapılmamıştır. Bu baraj ve göllerde alabalık üretimi yanında, tatlı su kereviti (ıstakoz) ve aynalı sazan üretimi olanağı da bulunmaktadır.

3. Turizm Olanağı: Turistik açıdan bakıldığında yörenin doğa, yayla ve kültür turizmi açısından oldukça zengin bir altyapısı bulunmaktadır.

a. Doğa Turizmi: Anamas ve Dedegöl Dağları, Eğirdir ve Beyşehir göllerini de içine alacak bir güzergâh üzerinde yöredeki dağlar, vadiler, kanyonlar ve mağaralar bu amaç için oldukça uygundur.

b. Yayla Turizmi: Anamas Dağları arasında bulunan çok sayıdaki yaylaların bu açıdan olanakları oldukça geniştir. Zaten yüzlerce yıldır yaylacılığın yörede yapılıyor olması, bunun en güzel örneğidir.

c. Kültür Turizmi: Bin yıla yakın bir zamandır süregelen konargöçerlik yöreye kültürel açıdan bir saflık ve zenginlik bırakmaktadır. Gelenekler, yaz aylarında yaylalarda kurulan Yörük çadırları, kaybolmaya yüz tutan el sanatları (keçe, çul, kilim ve halı üretimi) ile doğal ürünler (ekolojik ürünler) ve köylerde oturulmayan ahşap evler bu amaç için yönlendirilebilir. Ayrıca, yöredeki efsanelerden yola çıkılarak anlatılan halk hikayeleri bu olanağa katkı sağlayabilecek bir diğer unsurdur.

d. Doğa Sporları: Yörenin doğal çevresi dağcılık, trekking, kanyoning ve yamaç paraşütü gibi doğa sporları ve motor sporları için ideal ve doğal bir ortam sunmaktadır. Eğirdir'den başlayan, Ağılköy, Yılanlı, Aksu, Karağı, Katip, Karacahisar, Eldere Köyü'nü izleyecek ralli parkuru, Kuzukulağı Yaylası ile Dedegöl Dağı'na ulaşmaktadır. Daha sonra ise; Dedegöl Dağı, Kuzukulağı Yaylası, Eldere, Karacahisar, Katip, Yaka, Pınargözü Mağarası, Melekler Yaylası, Dörtkardeşler, Elecik, Sarıalan Yaylası, Çayır Yaylası, Sorkun Yaylası ve Sorkun Barajı, Başpınar, Zindan Vadisi, Zindan Mağarası ve Aksu merkezde biten güzergâh izlenebilir.

Diğer yandan; yamaç paraşütçülüğünün Fethiye Babadağ'dan sonra, ülkemizdeki ikinci önemli yeri Dedegöl Dağı'dır. Özellikle bahar aylarındaki olağanüstü doğa uyanışı sırasında yamaç paraşütü ile dolaşmanın oldukça heyecan verici olduğu belirtilmektedir.[406]

Bunun yanında; Zindan Deresi'nin ve Yaka Deresi'nin kimi yerlerinde rafting ve Zindan Boğazı, Anamas Dağları ve Dedegöl Dağı'nda oldukça zengin trekking ve doğa yürüyüş parkurları olanağı bulunmaktadır.

e. Arkeolojik Turizm: Timbriada ve Tynada antik yerleşmeleri, Zindan

---

[406] http://www.avectour.com/paradliding.htm (14.4.2003).

Mağarası, Taşköprü (Roma Köprüsü), Gölcük Tepesi arkeolojik turizm için elverişlidir.

4. Ekolojik-Organik Tarım Olanağı: Anamas Yöresi'nde ekolojik tarım için uygun ortamlar vardır. Hiçbir yapay katkı kullanılmadan, tamamen doğal koşullar içinde üretim anlamına gelen ekolojik tarım, (adı belirtilmemiş olsa da) yörede eskiden beri yapılmaktadır.

5. Tıbbi ve Aromatik Bitki Üretim Olanağı: Anamas Yöresi doğal florada bulunan kekik ve şalba gibi aromatik bitkilerin yetiştiriciliğine son derece uygun bir ortama sahiptir. Bu amaçla 5 köyde toplam 30 dekar alanda örnek kekik tarlaları oluşturulmuş ve yıllık ortalama olarak 4,5 ton kuru kekik üretimi yapılmaya başlanılmıştır. Bunun yanında Anamas ve Dedegöl Dağları'nda yetişen salep, kuşburnu, adaçayı gibi diğer tıbbi ve aromatik bitkiler ile doğal mantar çeşitleri de bu zenginliği pekiştirmektedir.

7. Şişeleme Suyu Olanağı: Karacahisar Köyü Pınargözü[407] kaynağında bulunan AYSU şişeleme tesislerinden başka, Zindan Boğazı'nda bulunan Başpınar ve Sorkun kaynakları da şişelemeye uygun su kaynaklarıdır.

Anamas Yöresi'nin kırsal yoksulluğu konusunda yaptığımız çalışmanın sonuçlarını değerlendirdiğimizde, kaynaklarını ve olanaklarını kullanarak kırsal yoksulluklarını azaltabilecekleri çeşitli seçenekler oluşturulması olanağı vardır. Buna göre; Anamas Yöresi'nin doğal özellikleri ön plana çıkarılarak; köyler ölçeğinde olanaklar ve fırsatlarla yeni tasarımlar yapılabilir. Bu tasarımlarda göz önüne alınması gereken olgu; köylerin sahip olduğu kaynaklarla nelerin daha verimli bir şekilde kullanılarak gelir artırıcı çalışmalar başlatılabileceğidir. Aşağıdaki çizelgede çalışma alanımız içinde yer alan yerleşmeler için yapılabilecek tasarımlara değinilecektir.

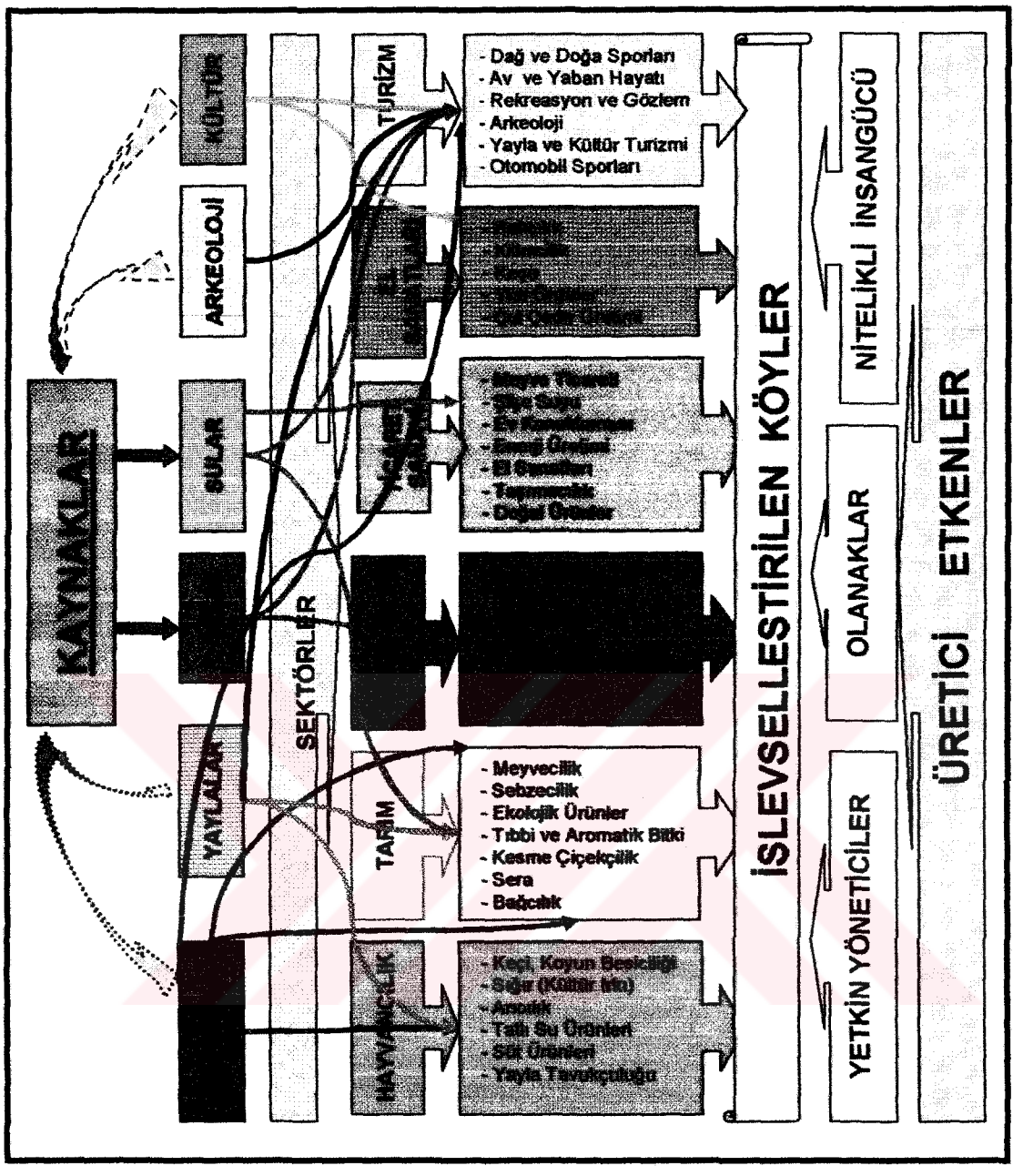
---

[407] Pınargözü ismine yörede çok rastlanılmaktadır. Bunlardan bir tanesi, Aksu merkezde mezarlık kenarında bulunan "Pınargözü Kaynağı Lokanta ve Alabalık Tesisleri"dir. İkincisi, Kızıldağ Milli Parkı içinde yer alan "Pınargözü Mağarası"dır. Üçüncüsü, Karacahisar köyü Pınargözü mahallesinde bulunan su kaynağıdır ve AYSU firmasının şişeleme tesisleri buradadır.

ÇİZELGE: 73. ANAMAS YÖRESİ'NDE YENİ İŞLEV ÖNERİLERİ

İşlev	Yapılabileceği Yerler
Dağ ve Doğa Turizmi	Eldere, Elecik, Yaka, Terziler, Yakaafşar, Karacahisar, Koçular, Yılanlı, Katip köyleri ile Aksu ilçe merkezi.
Yayla ve Kültür Turizmi	Aksu, Eldere, Koçular, Elecik, Karağı, Terziler ve Yakaafşar.
El Sanatları	Elecik, Terziler, Eldere, Karacahisar, Katip, Koçular, Yaka.
Su Ürünleri	Aksu, Karağı, Koçular, Karacahisar, Eldere ve Yaka.
Motor Sporları	Eğirdir-Yılanlı-Aksu-Karağı-Katip-Karacahisar-Eldere-Kuzukulağı Yaylası-Dedegöl Dağı- Karagöl- Yaka- Elecik-Çayır Yaylası- Sarıalan Yaylası- Sorkun Yaylası ve Sorkun Barajı- Başpınar- Zindan Boğazı- Zindan Mağarası.
Yamaç Paraşütü (Paradliding)	Aksu merkezdeki Akpınar Tepesi ve Zindan Boğazı, Terziler, Yakaafşar ve Elecik'e yakın olan Anamas Dağı ile Yaka, Katip, Karacahisar ve Eldere'den çıkma olanağı bulunan Dedegöl Dağı'nda.
Bağcılık ve Gülcülük	Yakaderesi bölümündeki eğimli ve kıraç arazilerde.
Ev Konaklamacılığı	Yöredeki kullanılmayan ahşap evlerde.
Ekolojik Tarım	Koçular, Katip, Karağı, Aksu, Kösre, Sofular ve Yılanlı
Arkeolojik Turizm	Tymbriada ve Tynada antik kentleri, Zindan Mağarası ve Taşköprü (Roma Köprüsü) ile Gölcük Tepesi.

Bu çizelgede oluşturulan tasarımlar ve işlevin yapılabileceği yerlerde bu olanaklar bulunmaktadır. Bunları harekete geçirmek için gereken şey ise; ufku geniş yerel yöneticiler ve siyasetçiler ile girişimcilerin varlığıdır. Bunun yanında da; işlevi yerine getirecek yerleşimdeki insanların da eğitilmesi ve yönlendirilmesi çok önemlidir.

ÇİZİM: 4. ANAMAS YÖRESİ'NDE OLASI EKONOMİK DÖNGÜLER

Anamas Yöresi'ndeki olası ekonomik döngülerin temeli; doğal kaynaklardır. Bu kaynaklar; ormanlar, yaylalar, dağlar, sular ve tarım topraklarından oluşur. Bunlara bağlı ana sektörler ise; tarım, hayvancılık ve ormancılıktır.

Yöredeki değerlendirmemize göre; hayvancılıkta kültür ırkı sığır yetiştiriciliği ve tatlı su ürünleri üretimi yörenin olanakları içindedir. Tatlı su ürünleri olarak alabalık üretimi yörede aile işletmesi olarak yapılmaktadır. Pazarlama donatılarının geliştirilmesi, ürün çeşitliliği (tatlı su kereviti, sazan, aynalı sazan gibi) ve endüstriyel üretim ölçeğine geçilmesiyle bu olanaklar

gibi) ve endüstriyel üretim ölçeğine geçilmesiyle bu olanaklar geliştirilebilir.

Öte yandan yörenin yayla özelliği nedeniyle, ülkemizin benzer yerlerinde yapılan yayla tavukçuluğunun yörede yaygınlaşması ve yöre ekonomisine katkıda bulunma olasılığı vardır.

Diğer taraftan; yörede küçükbaş hayvancılığın yöre insanlarına katkı yapmaktan daha çok, kırsal yoksulluk döngüsünün sürmesinde bir araç olması ve doğal çevreye zarar vermesi nedeniyle sürdürülmemesinde yarar vardır.

Tarımsal döngüler içinde meyveciliğin yeri önemlidir. Ancak donatıların güçlendirilmesi, arazilerin toplulaştırılması, çiftçilerin yeni teknikler ve yöntemler konusunda eğitilmesi ve arazilerin verimliliklerinin artırılmasıyla, meyvecilik yöre ekonomisi içinde en önemli katkıyı yapabilecek "motor sektör" olarak yörenin kalkınmasına öncülük edebilir.

Öte yandan yörenin yayla özellikleri tıbbi ve aromatik bitkilerin üretimine olanak sağlamaktadır. Bununla birlikte kesme çiçekçilik için de uygun iklim koşulları vardır.

Son olarak, yörenin Yakaderesi bölümündeki eğimli arazilerde bağcılığın ve gülcülüğün geliştirilmesi/yaygınlaştırılması ile; hem bu bölümün topraklarının aşınmaya karşı doğal olarak korunması, hem de toprakların katma değeri hububata göre daha yüksek olan üzümcülüğe ve gülcülüğe yönlendirilmesi ile yörenin ekonomik döngülerine çeşitlilik sağlanabilir.

Ormancılık ise yörede öteden beri yapılan bir faaliyet türüdür. Ancak ormanların kereste üretiminin dışında başkaca işlevler için de kullanılması olanaklıdır. Reçine üretimi, arıcılık, tıbbi ve aromatik bitkilerin üretimi, spor amaçlı tesisler gibi orman kaynaklarına zarar vermeyecek ekonomik işlevlerle orman kaynakları yöre ekonomisine kazandırılabilir.

Yörenin su kaynakları, sulama dışında başkaca ekonomik işlevlere de olanak sağlayabilir. Şişeleme, enerji üretimi, Sorkun Baraj Gölü'nde su sporları ve tatlı su ürünleri üretimi olanağı kullanılabilir.

Diğer yandan yörede yaptığımız gözlemlere göre, köylerdeki evlerin önemli bir kısmının kullanılmadığı görülmüştür. Yörede yavaş da olsa dağ ve mağara turizmi gelişme eğilimindedir. Ancak yörede hiç konaklama olanağı olmaması bu sektörün gelişmesindeki en önemli engel olarak ortaya çıkmaktadır. İşte köylerdeki kullanılmayan bu ahşap evler "ev konaklamacılığı" ile işlevsel hale dönüştürülerek, yörenin konaklama açığının kapatılması sağlanabilir. Öte yandan; yörede öteden beri konar-göçerlik geleneğinin bulunması nedeniyle kültürel turizm için gereken altyapı, yöredeki kültürel doku ile işlevsel hale getirilebilir.

Bununla birlikte yörenin zor doğal koşulları; doğa sporları, rekreasyon, av ve yaban hayatı gözlemi için de uygun bir ortam sağlamaktadır. Dağcılık, trekking, kanyoning, yamaç paraşütü gibi doğa sporları ile mağaracılık yöre kaynakları çerçevesinde olanaklı görünmektedir. Ayrıca bu doğal koşullar, motor sporları için uygun parkur olanakları da sunmaktadır.

Ancak unutulmamalıdır ki, tek başına ve kendi kendine (işlenmedikçe) hiçbir kaynağın insanlığa katkısı olamaz. Yörenin yüzlerce yıldır kırsal yoksulluk içinde yaşamasına neden olan doğal koşullar, uygun seçeneklerin nitelikli işgücü, yetkin yerel yöneticiler ve olanaklar/fırsatlarla yeniden işlenmesiyle tersine bir sürecin başlamasına katkı sağlayabilir. Böylece; yoksullaşmaktan başka bir işe yaramayan yöresel doğal yapı, yeni işlevlerle ve yöredekilerin bu işlevlere uygun olarak eğitilmesi ile yoksulluk döngüsünün aşılmasına katkıda bulunabilir ve yöredeki köyler yeniden işlevsel hale dönüştürülebilir.

2.2. Anamas Yöresi Kırsal Yoksulluk Döngüsünün Kırılması

Yöredeki kırsal yoksulluk döngüsünün kırılması her şeyden önce yörenin doğal yapısının yeniden düzenlenmesi ve bu düzene göre yöredeki eğitimsiz kişilerin yetiştirilmesi ile olanaklıdır. Kısaca; doğa ile insanın aynı amaçlar doğrultusunda yeniden buluşturulması bu sorunun çözülmesi için temel anahtar olmalıdır.

Doğa ve insanın yeni amaçlar doğrultusunda buluşturulması, öncelikle insanların nitelikli ve bilinçli yetiştirilmeleriyle olanaklıdır. Bu amaçla insan niteliklerinin geliştirilmesi, doğal koşulların yeniden düzenlenmesi ve ekonomik döngülerin çeşitlendirilmesi gereklidir.

ÇİZİM: 5. ANAMAS YÖRESİ'NDE KIRSAL YOKSULLUK DÖNGÜSÜ NASIL KIRILIR?

Anamas yöresindeki kırsal yoksulluğun kırılabilmesi için üç öğeye etki etmek gerekir:

1. Doğal Koşullara: Öncelikle yöre üzerinde belirleyici olan doğal koşullara etki etmek gerekir. Özellikle toprakları yeteneklerine göre yeniden sınıflamak, mümkünse toprağın niteliklerini geliştirmek, arazilerin toplulaştırıl-

ması ve arazilerin uygun tarımsal ve endüstriyel faaliyetler için planlanması ve verimliliğin artırılması amaçlanmalıdır.

Yöredeki kırsal yoksulluğun ana kaynağı olan doğal, toplumsal ve ekonomik koşulları olumlu etkileyebilecek etkiler/müdahaleler gereklidir. Doğal kaynakların bozulmasına izin vermeden, gelir yaratıcı biçimde yeniden düzenlenmesi amaçlanmalıdır. Arazilerin kullanımlarına göre yeteneklerinin sınıflanması[408], arazi toplulaştırılması, toprak analizleri, toprak koruma ile toprağın niteliğinin ve verimliliğinin zenginleştirilmesi amaçlanmalıdır.

2. Toplumsal Koşullara: Toplumsal niteliklere etki ile; yörede yaşayan bireylerin, kadınların ve toplumun niteliklerini yükseltebilmek, kadınların konumlarını güçlendirmek ve yaşam kalitesinde iyileştirme amaçlanmalıdır.

3. Ekonomik Koşullara: Üçüncü olarak; ekonomik koşullara etki etmek gerekir. Bu anlamda yörenin doğal özellikleriyle yeni işlendirme alanları ve iş alanı çeşitliliğine olanak sağlanmış olur. Burada; ekonomik kaynakların geliştirilmesi, çeşitlendirilmesi ve ortalama verimliliğin artırılması amaçlanmalıdır.

Bu koşullara yapılacak etkinin başarısı, her şeyden önce yöredekilerin eğitilmesi ile olanaklıdır. Yapılacak bu eğitsel çalışmalarla; kaynakların nasıl geliştirilebileceği, bunların bireysel ve toplumsal yararları ile yöreye katkılarının nasıl gerçekleştirileceğinin anlatılması, yöredeki yoksulluğun azaltılmasında etkili olabilir.

Öte yandan, toplum eğitimi ne kadar önemliyse, örgütlülük ve yönetsel destek te o kadar önemlidir. Yönetsel politikaları geliştirecek ve uygulayacak siyasal ve yönetsel birikim olmazsa, o zaman bunların gündelik yaşama geçirilmesi olanağı bütünüyle ortadan kalkmış olur. Tüm bunlara ek olarak; bireysel, toplumsal, siyasal ve yönetsel uyumluluğun başarıda çok önemli bir etken olduğu gerçeği de unutulmamalıdır.

---

[408] Koray HAKTANIR, "Doğal Kaynak Olarak Toprak", **İnsan Çevre Toplum**, Ed, Ruşen KELEŞ, İmge Kitabevi, Ankara, 1997, s.213.

Bu noktada toplumun her kesimine görevler düşmektedir. İşlevselliğini ve yararlığını kaybetmiş olan "Halk Eğitim Merkezleri" yeniden düzenlenerek, kırsal kesimdeki insanların niteliklerinin iyileştirilmesi için "sürekli eğitim merkezleri"ne dönüştürülebilir.[409]

Diğer yandan; "Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları", ORKÖY ve Ziraat Bankası, kırsal yoksulların kaynak ve fırsat sıkıntılarına (yoksulların durumunu gözeterek) yardımcı olmalıdırlar. Böylece işlevselliğini yitiren kamu otoritelerinin taşra birimleri, gerçek birer "kamu ajanı" olarak "kırsal gelişmenin motor gücü" haline gelecekler ve kırsal yoksulluğun azaltılmasında en önemli araçlar olarak ortaya çıkacaktır. Çünkü toplumsal yarar, kamu yararıdır ve kamu yararında kâr/zarar hesabı yapılamaz. Yoksulluğun azaltılması/ortadan kaldırılması geniş yığınları doğrudan ilgilendirdiğinden kamu yararı çerçevesinde, yoksullara özel düzenekler ve araçlar ile kaynak sağlanması yoluna gitmek gerekir.

[409] Burada üniversitelerin araştırma olanaklarından yaralanmak gerekir.

ÖZET

Türkiye'de kırsal yoksulluk sorununa kuramsal yaklaşımlarla yöresel ölçekte yaklaştığımız tezimizde; birinci bölüm, yoksulluğun kuramsal olarak tartışılmasına ayrılmıştır.

İkinci bölümde ise; dünyada ve ülkemizdeki yoksulluk ve kırsal yoksulluk sorunu ortaya konmaya çalışılmıştır.

Üçüncü bölümde ise; alan araştırmamıza konu olan Anamas Yöresi tüm yönleriyle irdelenmiştir. Anamas Yöresi'nin kırsal yoksulluk sorunu yöre ölçeğinde incelenmiş ve yöredeki kırsal yoksulluğun nedenleri, yapısalcı bir açıklamayla ortaya konulmuştur.

Sonuç bölümünde; çalışmanın temel sonuçları verildikten sonra yörenin olanakları da göz önüne alınarak, yöredeki kırsal yoksulluğun azaltılabilmesi için neler yapılabileceği ve kırsal yoksulluk döngüsünün nasıl kırılabileceği de çalışmanın sonuna eklenmiştir.

Bu çalışmadaki önemli bulgular şunlardır: kırsal yoksulluk, yaşanılan doğal koşullar, ekonomik koşullar ve toplumsal koşullara bağlı olarak yapısal etkenlerle ile ilişkilidir.

ABSTRACT

This study explores rural poverty in Turkey. In the first chapter, discusses the theoretical approaches to the problem of poverty.

In the second chapter, a review of studies on poverty in the world and Turkey is presented. The problem of the poverty in the rural areas in Turkey is investigated.

In third chapter, the characteristics of Anamas Region in Turkey, which was selected for the field survey study are introduced. Then, the structural reasons for the rural poverty problem in this region are discussed according to the data collected.

In the conclusion chapter; after given the results of study considering the potential of the region, the possible recommendations to reduce the problem of rural poverty in Anamas Region are given. The most findings of this study suggest that; rural poverty be mainly to structural factors such as natural conditions, economic conditions and social conditions.

KAYNAKÇA

4452 Sayılı Doğal Afetlere Karşı Alınacak Önlemler Ve Doğal Afetler Nedeniyle Doğan Zararların Giderilmesi İçin Yapılacak Düzenlemeler Hakkında Yetki Kanunu, **Resmi Gazete**,Tarih: 29.8.1999, Sayı: 23801 (asıl)

ABADAN Yavuz; **Devlet Felsefesi Seçilmiş Okuma Parçaları,** Ajans-Türk Matbaası, Ankara,1959.

ADAMEK Krzysztof; "Why Turkey? Expeditions To The Toros Daglari" **Speleoklub Czestochowa** http://panda.bg.univ.gda.pl/~dbart/jaskinie/page36.html (10.09.2002).

AJAKAIYE D.Olu. & V.A. ADEYEYE; "Concepts, Measument and Causes of Poverty", Nigerian Institute For Social and Economic Research (NISER), **CBN Economic % Financial Review,** Ibadan,2002, Vol,39, No,4.

AJANAKU F.I., M.L. JACKSON & T.S. MOSLEY; "Underdevelopment in The U.S. Labor Market, The Case of African American Female Workers", **Urban League Review,** 1990, Vol,14, No,2, s.29-41. aktaran James JENNINGS; "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations",

AKDER A.Halis; "Türkiye'de Bölgesel Eşitsizlikler ve Kırsal Yoksulluk (İnsani Gelişme Yaklaşımı) ", **Yoksulluk, Bölgesel Gelişme ve Kırsal Yoksulluk, Kent Yoksulluğu,** TESEV Vakfı Yay., İstanbul,2000.

AKTAN Coşkun Can; **Yoksullukla Mücadele Stratejileri,** HAK-İŞ Yayınları, Ankara;2002,www.canaktan.org/ekonomi/yoksulluk.pdf (04.08.2002).

ALDAN Mehmet;"Atina'da Ispartalılar", **Isparta**, Akdeniz Üniversitesi Isparta Mühendislik Fakültesi Matbaası, Isparta,1985.

ALDERMAN H., L.CORD, N.CHAUDHURY, C.CORNELIUS, N.OKIDEGBE,C.D SCOTT & S.SCHONBERGER; **Rural Poverty Aspects,** Draft For Comments, April 2001.
http://www.worldbank.org/poverty/strategies/index.htm, (03.06.2003).

ALKIRE Sabine; "Operationalizing Amartya Sen's Capability Approach To Human Development, A Framework For Identifying "Valuable" Capabilities", **DPhil Thesis**, Oxford University,1999'dan uyarlayan NARAYAN ve Diğerleri; **Can Anyone Hear Us?,** s.269-270.

ALTUNIŞIK Remzi, Recai COŞKUN, Engin YILDIRIM ve Serkan BAYRAKTAROĞLU; **Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı**, Sakarya Kitabevi, Birinci Baskı, Adapazarı,2001.

AMERICAN FEDERATION OF LABOR AND CONGRESS OF INDUSTRIAL ORGANIZATIONS; "The Low-Paid Worker", in **Poverty in America,** Ed,Louis E.FERMAN, Joyce KORNBLUH & Alan HABER, Michigan Uni.Press, Ann Arbor,1969, s.190. aktaran James JENNINGS; "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations".

AMIN Samir, **Unequal Development: An Essay on The Social Formation of Peripherial Capitalism**, The Harvest Press, 1976.

ANAND Sudhir; **Inequality and Poverty in Malaysia: Measurement and Decomposition,** Oxford Uni. Pres, New York,1983.

ARIKAN Zeki; **XV-XVI. Yüzyıllarda Hamit Sancağı**, Ege Üniversitesi Yay. İzmir,1988.

ASHCRAFT Richard; "Liberalism and The Problem of Poverty", **Critical Review,** 1993, 6 (4), s.495'den alıntılayan ŞENSES.

ASTHANA Sheena, Joyce HALLIDAY, Philip BRIGHAM & Alex GIBSON; **Rural Deprivation and Service Need: A Review of Literature and An Assessment of Indıcators For Rural Service Planning**, South West Public Health Observatory, October,2002. http://www.swpho.org.uk (25.02.2003).

BAHAROĞLU Deniz & Christine KESSIDES; "Urban Poverty", in **Macroeconomic and Sectoral Approaches,** World Bank, http://poverty.worldbank.org/files/4416-chap16.pdf, (24.07.2003).

BAHAROĞLU Deniz & Josef LEITMANN; "Coping Strategies For Infrastructure, How Turkey's Spontaneous Settlements Operate in The Absence of Formal Rules", **HABITAT ITNL,** 1998, Vol,22, No,2, s.115-135.

BANE Mary Jo; "Household Composition and Poverty", in **Fighting Poverty: What Works and What Doesn't,** Ed. Sheldon H. Danziger & Daniel H. Weinberg, Harvard Uni.Press, Cambridge,1986, aktaran James JENNINGS; "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations".

BANFIELD Edward C.; **The Unheavenly City,** Little, Brown, Boston,1973. in James JENNINGS; "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations".

BANTON Michael; **Racial Theories**, Cambridge University Press, 1999.

BARAN Paul A. & Paul M. SWEEZY; **Monopoly Capital: An Essay on The American Economic and Social Order,** Monthly Review Press, New York,1966, s.279. aktaran James JENNINGS; "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations".

BARAN Paul, **Büyümenin Ekonomi Politiği**, İlk baskı 1957, Çev, E.Günçe, May Yayınları, İstanbul, 1976.

BARIENTOS Armando & Andrew SHEPHERD; "Chronic Poverty and Social Protection",**Conference on Chronic Poverty University of Manchester, April 2003.** http://idpm.man.ac.uk/cprc/Conference/conferencepapers/Barrientos18.03.pdf (15.06.2003).

BARKA Aykut and G. WESNOUSKY; "Potential of A Large Earthquake in Erzincan Region Following The 1992 Earthquake, M= 6.9, Preliminary Trench Study Results", in **Proceedings of The Workshop on Paleoseismology**, 1994, USGS., Open-File Report 94-568.

BAŞBAKANLIK DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ; **438 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri (937/1530)** (Dizin Ve Tıpkı basım) Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları, No,13, Ankara,1993.

BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVLERİ, **Maliye Nezareti Temettüat Defteri (1260-1261) (1844-1845),** No,9930.

BAULCH Bob & Eduardo MASSET; "Do Monetary and Non-Monetary Indicators Tell The Same Story About Chronic Poverty? A Study of Vietnam in The 1990s", **IDS Working Paper No:17,** Institute of Development Studies University of Sussex July 2002

BAULCH R.; "Editorial. The New Poverty Agenda, A Disputed Concensus", **IDS Bulletin**, 1996, Vol,27, No,1.

BAYARI C.S., C. DENİZMAN & T. KURTTAŞ; "The Zindan Cave A Joint Product of Phreatic and Vadose Ground Water Flow" **1st National Speleology Symposium**, 11-13 May, 1990, Bosphorus University, Istanbul-Turkey (in Turkish)

BAYSAL Ayşe; **Genel Beslenme**, H.Ü. Beslenme ve Diyetetik Bölümü, Hatipoğlu Yayınları, Ankara,1993.

BEBBINGTON Anthony; "Capitals and Capabilities, A Framework For Analizing Peasant Viability, Rural Livelihoods and Poverty", **World Development**, 1999, Vol,27, No,12, s.2021-2044.

BELL Gertrude; **The Diaries**, 06/05/1907 tarihli günlük notu, http://www.gerty.ncl.ac.uk/diaries/d1493.htm (14.08.2002).

BELLOTTI Piero, Salvatore MILLI, Paolo TORTORA & Publio VALERI; "Long Time Span For Very Small Sequences and Their Control By Sr-Isotopes For Right Understanding of Condensation or Gaps The Boyali Tepe Section in The Mesozoic Central Taurus Turkey". **Sedimentology** Number,1 (1997) http://tetide.geo.uniroma1.it/sciterra/pubdip/publicaz/03-sedi.html (14.08.2002).

BEVAN Philippa;"Extending Understanding of Chronic Poverty Dynamics, Towards A Post-disciplinary Approach", in **Conference on Staying Poor: Chronic Poverty and Devolepment Policy,** University of Manchester, 7-9 April 2003.

BHALLA A.S. & F.LAPEYRE; **Poverty and Exclusion in A Global World,** McMİllan Press, Londra,1999, s.92'den aktaran Sibel ÖZBUDUN; "Küresel Bir Yoksulluk Kültürü mü?", **Yoksulluk, Şiddet Ve İnsan Hakları,** TODAİE, Birinci Baskı, Ankara, Mayıs 2002.

BHATT Mihir; "National Disastres As National Shocks To The Poor and Development" **Disaster Mitigation Institute,** Ahmedabad,1999.

BIRD Kate, David HULME, Karen MOORE & Andrew SHEPHERD; **Chronic Poverty and Remote Rural Areas,** CPRC Working Paper No,133.

BLACKWELL James E.; **Youth Employment and Unemployment: Outreach Initiatives in Massachusetts and The City of Boston**, William M. Trotter Institute, Massachusetts University, Boston,1987'den aktaran James JENNINGS; "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations".

BLUESTONE Barry; "Lower-Income Workers and Marginal Industries",in **Poverty in America,** Ed,Louis E.FERMAN, Joyce KORNBLUH & Alan HABER, Michigan Uni.Press, Ann Arbor,1969'dan aktaran James JENNINGS; "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations".

BOZCU Mustafa, Hakan ÇOBAN, Kamil YILMAZ; "Dedegöl Dağı Ve Dolayının Jeolojik Ve Volkanolojik İncelemesi", **SDÜ Araştırma Fonu Başkanlığı** Proje No,122, Isparta,2000.

BRIXHE Claude, Thomas DREW-BEAR, Durmuş KAYA; "Nouveaux Monuments de Psidie", **KADMOS**, Band,XXVI, Heft, 2, 1987, s.122-170.

BUCHANAN Allen E.;**Marx and Justice: The Radical Critique of Liberalism,** Rowman & Littlefied, Totowa,1982'den alıntılayan GÜL ve GÜL.

BURNLEY CAVING CLUB); "Symposium on Radon in Caves Maze Caves in Northern Territory Australia, Karsts of The Napal Himalayas, Karsts of Anamas Daglari Turkey Artificial Anchors in Caves" Vol I8, No 2, Aug,1991, http://216.239.39.100/search?q=cache:7ANCYgMIwIwC:www.burnleycavingclub.org.uk/library.html++%22ANAMAS%22&hl=tr (14.08.2002).

BUTLER Stuart & Anna KONDRATOS; **Out of The Poverty Trap: A Conservative Strategy For Welfare Reform,** The Free Pres, New York,1987'den alıntılayan GÜL ve GÜL.

CARBALLO Manuel & Mary Jo BANE; **The State and The Poor in The 1980s,** Auburn Publishing, Westport, Connecticut,1984, s.xxi. 'den aktaran James JENNINGS; "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations".

CARDOSO Fernando Henrique & Enzo FELOTTO, **Dependency and Development in Latin America,** University of California Press, Berkeley,1979.

CASTELLS Manuel; **The Informal City: Information Technology, Economic Restructing and The Urban-Regional Process**, Basil Blackwell, Oxford,1989. aktaran James JENNINGS; "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations".

CHAPMAN P., E. PHIMISTER, M. SHUCKSMITH, R. UPWARD & E. VERA-TOSCANO; **Poverty and Exclusion in Rural Britain: The Dynamics of Low Income and Employment**. YPS, York City,1998.

CHOMSKY Noam; "Dünyanın Şirketleştirilmesi, Demokrasiye Saldırıdır", **Cumhuriyet,** 30 Aralık 1998.

CİRHİNLİOĞLU Zafer;**Azgelişmişliğin Toplumsal Boyutu,** İmge Kitabevi, Ankara,1989.

CLARK Kenneth B.; **Dark Ghetto,** Harper and Row, New York,1964, s.130. 'dan aktaran James JENNINGS; "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations".

COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES; **Fighting Rural Poverty, European Community Policy and Approach To Rural Development and Sustainable Natural Resources Management İn Developing Countries,** Brussels, 25.7.2002, COM(2002) 429 Final.

CONNALLY Harold X.; **A Getto Grows in Brooklyn,** New York Uni. Press, New York,1977.

ÇAĞATAY Neşet; "XV. Asır Sonunda Isparta Ve Havalisinin İktisadi Ve İçtimai Bünyesi", **ÜN Dergisi Isparta Halkevi Mecmuası**, 1943IX/106-107,X/112-117.

ÇAĞATAY Nilüfer; **Trade, Gender and Poverty**, (Background Paper To The UNDP Project Trade and Sustainable Human Development), New York,2001.

ÇOBAN Tonguç; "Yoksulluk Karşıtı Sosyal Hareketler", **Yoksulluk, Şiddet Ve İnsan Hakları,** TODAİE Yayınları, Ankara, Mayıs 2002.

DAĞLIOĞLU Hikmet Turan; "Ecnebi Kaynaklarda Isparta'ya Ait Bilgiler" , **ÜN Dergisi Isparta Halkevi Mecmuası**, Sayı,13-14-15. ,s.178,192,208.

DSİ; **DSİ XVIII. Bölge Müdürlüğü 2003 Yılına Ait Program Bütçe Takdim Raporu**, Isparta,2002.

DANSUK Ercan; **Türkiye'de Yoksulluğun Ölçülmesi ve Sosyo-Ekonomik Yapılarla İlişkisi**, DPT Uzmanlık Tezleri, Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü Ücretler ve Gelirler Dairesi Genel Başkanlığı, Ankara, Mayıs 1997.

De HAAN Arjan; "Social Exclusion,Enriching The Understanding of Deprivation", **World Development Report 2001 Forum on 'Inclusion, Justice, and Poverty Reduction'** için hazırlanmıştır. **IDS Bulletin**, January 1998, s.22-40.

DEĞİRMENCİ M., C.S. BAYARI, C. DENİZMAN & T. KURTTAŞ, (1994); "Caves in Conglomerate, Köprüçay Basin, Western Taurids-Turkey", **The National Speleological Society Bulletin**, USA, v.56, no.1, pp. 14-22.

DELEAGE Jean-Paul; "Eco-Marxist Critique of Political Economy", in **Is Capitalism Sustainable?,** Ed.Martin O'Conner, The Guildford Press, London-New York,1994,s.37-50'den alıntılayan GÜL ve GÜL.

DEMİRTAŞ R., R. YILMAZ, H.BERCHEMER, and B.BAİER; "13 Mart 1992 Erzincan Depremi Yüzey Kırıkları, Artçı Sarsıntıları Ve 17 Ekim 1989 Loma Prieta Depremi İle Karşılaştırılması", **TJK Bül.**, 1994,Sayı, 9, 77-90.

DEMİRTAŞ R., S. KARAKISA, A. YATMAN, B. BARAN, S. ZÜNBÜL, Y. IRAVUL, N. ALTIN ve R. YILMAZ; "1 Ekim 1995 Dinar Depremi Mekanizması", **DAD Bül.**, 1996, Sayı,74.

DEMİRTAŞ Ramazan ve Rüçhan YILMAZ; "13 Mart 1992 Erzincan Depremi Raporu", Bay. ve İsk. Bak. Afet İşleri Genel Müd. Deprem Arş.Dai.Bşk. Yayını, Haziran 1993, Ankara.

DEMİRTAŞ Ramazan ve Rüçhan YILMAZ; "Türkiye'nin Sismotektoniği", http://angora.deprem.gov.tr/jpg/Turkiye.htm (20.08.2003).

DEMİRTAŞ Ramazan; "Kuzey Anadolu Fay Zonunun Batı Kesiminde Taşkesti-Çayköy (Bolu-Adapazarı) Arasında Trench Çalışmaları", **TJK Bül.**, 1994, Sayı 9, 62-76.

DFID ; **Disability, Poverty and Development**, February 2000.

Di NITTO Diana; **Social Welfare: Politics and Public Policy**, Prentice Hall, New Jersey,1991, s.48-64. alıntılayan GÜL ve GÜL.

DİE ; "Hanehalkı Gelir Dağılımı Anketi Kırsal Yerler Özetleri", http://www.die.gov.tr (06.01.2002).

DİE; **Hanehalkı Gelir Dağılımı Anketi Sonuçları,** DİE Yayınları, Ankara,1994, http://www.die.gov.tr. (06.01.2002).

DİE; **Tarımsal Yapı 1991-2000,** DİE Yayınları, Ankara,2000.

DİE;**Türkiye'de Ekonomik Ve Toplumsal Gelişmenin 50 Yılı**, DİE Yay. No,683, Ankara,1973.

DOLLAR David & Aart KRAAY; **Trade, Growth, and Poverty** World Bank Policy Research Working Paper No. 2199, World Bank, Washington, D.C. 2001.

DONALD James & Ali RATTANSI; **Race, Culture, and Difference**, Sage, 1992. aktaran James JENNINGS; "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations".

Dos SANTOS Theotonio, "La Crisis De La Teori A Del Desarrollo Y Las Relaciones De Dependencia En America Latina", **La Dependencia Politico-economica De America Latina,** Ed.Helio Jagurbie Siglo XXI Editores, Mexico City, 1970, s.147-188'den alıntılayan H.Çağatay KESKİNOK, "Emperyalizm ve Bağımlılık Kuramlarında İdeolojiler", **Emperyalizm Gelişme ve Bağımlılık Üzerine,** Derleyen, Melih ERSOY,Birinci Baskı, V Yayınları, Ankara, 1992, s.153.

Dos SANTOS Theotonio, "The Crisis of Development Theory and The Problem of Dependence in Latin America", **Underdevelopment and Development,** Ed.H.Berstein, Penguin, Harmondsworth, 1973.

,

DOWNS Anthony; **Who Are The Urban Poor?,** Committee For Economic Development, New York,1970'den aktaran James JENNINGS; "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations".

DPT; **Türkiye'de Yerleşme Merkezlerinin Kademelenmesi-Ülke Yerleşme Merkezleri Sistemi- Cilt:II**, DPT Yayın No,1806, KÖYB,27, Ankara,Mart 1982.

DPT; **Sayılarla Türkiye Ekonomisi Gelişmeler (1980-2001) Tahminler (2002-2005),** Ankara,2002, http://ekutup.dpt.gov.tr/ekonomi/tarih/tr/1980-01.pdf (14.09.2002).

DPT; **Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Gelir Dağılımının İyileştirilmesi Ve Yoksullukla Mücadele ÖİK Raporu:610**, DPT Yayınları, Ankara,2001.

Du BOIS W.E.B.; **Black Reconstruction in America 1860-1880,** Atheneum, New York,1985, s.696.'dan aktaran James JENNINGS; "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations".

DUCLOS Jean-Yves & Philippe GREGOIRE ; "Absolute and Relative Deprivation and The Measurement of Poverty", **J.E.L.** D6, (1999) 13.

DUTGUNER İsmail, Tevfik BÜYÜKGEBİZ, Erkan YEĞEN; "Eğirdir (Isparta) Yöresinin Tıbbi ve Aromatik Bitkileri", **Tarihi, Kültürel ve Ekonomik Yönleriyle Eğirdir, I.Eğirdir Sempozyumu**, 31 Ağustos-1 Eylül 2001, Eğirdir Belediyesi Yayını, Eğirdir,2001, s.265-272.

EASTWOOD Robert & Michael LIPTON; "Rural-Urban Dimensions of Inequality Change", A Shorte Version of (Ed. G.A. Cornia) **Inequality, Growth and Poverty During The Washington Consensus,** Fortcoming 2001.

EFLATUN; **Devlet,** Çev, Sebahattin Eyüpoğlu-M.Ali Cimcoz, Remzi Kitabevi, 4.Baskı, İstanbul,1980.

EKMEKÇİ M. & T. KURTTAŞ; "Monitoring and Evaluation of Hydrogeochemical Changes in The Koprucay River Basin, Southern Turkey", **Cave and Karst Sciences**, Conference Abstracts.

EKMEKÇİ M., & T. KURTTAŞ; "Comparison of Hydrochemical Properties of Four Karst Basins in Southern Turkey," Int. **Syp. on Changing Karst Environments: Hydrogeology, Geomorphology and Conservation**, 13-23rd Sept. 1994, Huddersfield-Oxford, England.

EMMANUEL Arghiri, **Unequal Exchange,** Monthly Review Pres, New York, 1972'den alıntılayan H.Çağatay KESKİNOK, "Emperyalizm ve Bağımlılık Kuramlarında İdeolojiler", **Emperyalizm Gelişme ve Bağımlılık Üzerine,** Der. Melih ERSOY, Birinci Baskı, V Yayınları, Ankara, 1992, s.153.

ERDEM Tahir; "Asar Kalesi", **ÜN Dergisi Isparta Halkevi Mecmuası**, Sayı, 28, s.405-407.

ERDOĞAN Güzin; "Türkiye'de Ve Dünyada Yoksulluk Ölçümleri Üzerine Değerlendirmeler", **İşgücü Piyasası Analizleri,1999 (I),** DİE Yay., Ankara:2000.

ERDOĞRU M. Akif; "XVI. Yüzyılda Eğirdir Şehri", **Tarihi, Kültürel ve Ekonomik Yönleriyle Eğirdir, I.Eğirdir Sempozyumu**, 31 Ağustos-1 Eylül 2001, Eğirdir Belediyesi Yayını, Eğirdir,2001,s.301-314.

ERTEN Etem; "Asar Harabeleri", **ÜN Dergisi Isparta Halkevi Mecmuası**, Sayı, 49, s. 707-709.

Expedition Turqiue,1974, http://academie.vieuxfuts.free.fr/turquie.htm (1.10.2002).

FAINSTEIN Norman; "The Underclass/Mismatch Hypothesis As An Explanation For Black Economic Deprivation", **Politics and Society,** Vol,15, No,4 (1986-1987), s.403.'den aktaran James JENNINGS; "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations".

FALKINGHAM Jane & Ceema NAMAZIE; "Identifying The Poor, A Critical Review of Alternative Approaches", **DFID Paper**, A Paper Commissioned By DFID Posted With Permission of DFID (SA), December 2001. http://www.dfid.gov.uk, (15.01.2003).

FARINACCI Anna & Mario BARBIERI; "Radiolarian Chert Episode on The Marginal Ramp of The Anamas Platform, A Conseguence of Jurassic Rifting Tectonics, The Zindan Gorge Section, Western Taurus" **Depositional Episodes and Bioevents**, Eds A. Farinacci & A.R. Lord, **Palaeopelagos Special Pubblication** No,2, 1999,s,1-28. http://216.239.39.100/search?q=cache:vQR0y-uh1QQC:tetide.geo.uniroma1.it/sciterra/pubdip/publicaz/03-sedi.html++%22ANAMAS%22&hl=tr (14.08.2002).

FARLEY Reynolds & Walter ALLEN; **The Color Line and The Quality of Life in America,** Oxford Uni.Press, New York,1989, s.187'den aktaran James JENNINGS; "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations".

FARSTEIN Norman; "The Underclass/Mismatch Hypothesis As An Explanation For Black Economic Deprivation", **Politics and Society**, Vol,15, No,4, (!986-1987), s.403. aktaran James JENNINGS; "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations".

FRANK Andre Gunder, **Latin America: Underdevelopment or Revolution**, New York Monthly Review Pres, New York, 1969.

FRIEDMAN M. & R.FRIEDMAN; **Freedom To Choose,** Harcourt Brace Javanovich, New York,1980, s.128-149'den alıntılayan GÜL ve GÜL.

FRIEDMAN Milton; **Capitalism and Freedom,** Chicago Uni.Press, Chicago,1971, s.161-166. aktaran James JENNINGS; "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations",

GALOWAY Lowell E.; **Poverty in America,** Grid, Columbus,1973. s.67,91,159'dan aktaran James JENNINGS; "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations".

GATES Henry Louis; "Race" , **Writing and Difference**, University of Chicago Press, Chicago, 1986. aktaran James JENNINGS; "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations".

GEORGE Henry; **Progres and Poverty: An Inquiry Into The Cause of Industrial Depressions and Increase of Want With Increase of Wealth**, (Orginally Published in 1879) Robert Schalkenbach Foundation, New York,1958'den aktaran James JENNINGS; "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations".

GERAY Cevat; "İşlendirme Açısından Kırsal Gelişme Yöneltilerimiz – Yaklaşımlar, Uygulamalar ve Geleceğe Bakış", **A.Ü. S.B.F. Dergisi**, Cilt,54, Nisan-Haziran 1999, No,2.

GERAY Cevat; **Belediye Kurulmasında Uyulacak Ölçütler ve Yöntem**, TBD-KAV Yayınları, Ankara,2000.

GERAY Cevat; **Toplum Kalkınması Deneme Çalışmaları Bünyan Örneği,** AÜ SBF Yayın No,228-210, Sevinç Matbaası, Ankara,1967.

GIDDENS Anthony; **Üçüncü Yol**, Birey Yayıncılık, İstanbul,2000.

GILBERT Dennis & Joseph A. KAHL; Eds. **The American Class Structure: A New Synthesis,** Dorsey Pres, Chicago,1987, s.294'den aktaran James JENNINGS; "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations".

GILDER George; "The Collapse of The American Family", **Public Interest,** Fall 1987, No,89, s.20. 'den aktaran James JENNINGS; "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations".

GILDER George; "The Nature of Poverty" in **Social Welfare Policy: Perspectives, Patterns and Insights,** Ed, I.C.COLBY, Dorsey Pres, Chicago,1989. 'dan aktaran James JENNINGS; "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations".

GILDER George; **Wealth and Poverty,** Basic Books, New York,1981, s.69-71'den aktaran James JENNINGS; "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations".

GLAZER Nathan; **The Limits of Social Policy,** Harvard Uni.Press, Cambridge,1988. aktaran James JENNINGS; "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations".

GOLDBERG Gertrude S. & Eleanor KREMIN; **The Feminization of Poverty: Only in America?,** Praeger, New York,1990, s.5'den aktaran James JENNINGS; "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations".

GOLDSMITH William W. & Edward J.BLAKELY; **Separate Societies: Poverty and Inequality in US Cities,** Temple Uni.Press, Philadelphia,1992'den aktaran James JENNINGS; "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations",

GÖKDAYI Hürriyet; "The Desire For Sohbet, An Ethnography of Communication in Turkey", **Yayınlanmamış Doktora Tezi,** University of Washington, Seattle,2000.

GÖKDAYI İsmail, **Çevrenin Geleceği-Yaklaşımlar ve Politikalar,** Türkiye Çevre Vakfı Yayını, Yayın No,115, Ankara, Şubat 1997.

GÖKSOY İsmail Hakkı; "Osmanlı Arşivleri Işığında Eğirdir Köyleri ", **Tarihi, Kültürel ve Ekonomik Yönleriyle Eğirdir, I.Eğirdir Sempozyumu**, 31 Ağustos-1 Eylül 2001, Eğirdir Belediyesi Yayını, Eğirdir,2001, s.367-386.

GRIFFITH Jeanne E., Mary J.FRASE and John H.RALPH; **American Education: The Challenge of Change,** Population on Reference Bureau, Washington D.C.,1989, s.9-10'dan aktaran James JENNINGS; "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations".

GUDGEON Peter S.; "Globalization and Rural Poverty Reduction, The Role of the United Nations System-Contrasting Styles and Competing Models", **Paper For Expert Group Meeting on Globalisation and Poverty Reduction: Can The Rural Poor Benefit From Globalisation?,** Organised By Division For Social Policy and Development, United Nations, 8-9 November 2001, New York, New York,November 2001.

GÜL Songül SALLAN ve Hüseyin GÜL; "Yoksulluk Ve Yoksulluk Sorununa Yaklaşımlar", **Mülkiyeliler Birliği Dergisi,** Cilt,XXI, Sayı,199.

HAKTANIR Koray; "Doğal Kaynak Olarak Toprak", **İnsan Çevre Toplum**, Ed, Ruşen KELEŞ, İmge Kitabevi, Ankara,1997.

HAMILTON Charles V.; "A Patron-Recipient Relationship and Minority Politics in New York City", **Political Science Quarterly,** 1979, 94, No,2.'den aktaran James JENNINGS; "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations".

HARPER Caroline, Rachel MARCUS & Karen MOORE; "Enduring Poverty and the Conditions of Childhood, Lifecourse and Intergenerational Poverty Transmissions", **World Development**, 2003, Vol,31, No,3, pp. 535–554.

HARRIS David; **Justifying State Welfare,** Basil Blackwell, Oxford, 1987'den alıntılayan GÜL ve GÜL.

HARVEY David; **Social Justice and The City,** John Hopkins Uni.Press, Baltimore,1973.

HAYEK Friedrich; The Road To Serfdom, A Classic Warning Against The Dangerous To Freedom Inherent in Social Planning, Chicago Uni.Press, Chicago,1972. alıntılayan GÜL ve GÜL.

HAYS R. Allen, "Understanding Poverty, A Road Map For A Complex Issue", **Preliminary Report To Opportunity Works**, Waterloo, Iowa, April,2002. http://www.opportunityworksiowa.com (17.06.2003).

HIGGS G.; "Investigating Trends in Rural Health Outcomes, A Research Agenda". **Geoforum**, 30, No,221. 1999, s.203.'den alıntılayan ASTHANA ve Diğerleri;; **Rural Deprivation and Service Need: A Review of The Literature and An Assessment of Indicators For Rural Service Planning**, South West Public Health Observatory, Bristol,October 2002.

http://bcranches.com/europe/turkey/musa-dag.htm "Nomads of The Musa Dağ", (14.08.2002).

http://membres.lycos.fr/sempervivophilia/anatl-gb.htm#sm-1 "Sempervivum in Anatolia and Caucasus- S. Pisidicum- S. Ispartae" (14.08.2002).

http://sircasaray.turkiye.org/anadolu/magara.html "Türkiye A Land of Echoing Caverns", (14.08.2002).

http://www.antimai.org.

http://www.avectour.com/paradliding.htm

http://www.chronicpoverty.org,

http://www.cprc.org.uk,

http://www.ifad.org/poverty.

http://www.imf.org.

http://www.naturekey.com/articles/intros/studiedcaves.html (14.08.2002).

http://www.povertynet.org.

http://www.turkey.org/groupe/e1014.htm "Speleological Potential of Turkey" (14.08.2002).

http://www.undp.org.

http://www.voyagerbook.com/eng/t-turizm/ "Caves of Isparta" (14.08.2002).

http://www.worldbank.org/poverty.

http://www.worldbank.org/research/povmonitor/index.htm

http://www.wto.org

http://www-sst.unil.ch/research/plate-tecto/alp-tet.htm "Geodynamic Evolution of The Alpine Tethys" (14.08.2002).

HULME David & Andrew SHEPHERD; "Conceptualizing Chronic Poverty", **World Development,** 2003 Vol. 31, No. 3, s.403–423.

HULME David, Andrew SHEPHERD & Karen MOORE; "Chronic Poverty, Meanings and Analytical Frameworks", **Chronic Poverty Draft Paper (Draft-15/8/01)**, http://www.devinit.org/cprc.htm (18.06.2003).

HUMPHRIES Bob; "The Poor, The Very Poor and The Poorest, Responses To Destitution After Industrialisation" **REFRESH Recent Findings of Research in Economic & Social History** , 24 (Spring 1997).

IFAD; **Assessment of Rural Poverty Near East and North Africa,** IFAD Publications, Tipographia Palombi & Lanci, Rome,February 2003.

IFAD; **Rural Poverty Report 2001 The Challenge of Ending Rural Poverty**, Published By IFAD, Oxford Uni.Press, New York,2001.

IGLESIAS Cesar A.; **Memorias De Bernardo Vega** , Edicones Huracan, Puerto Rico,1980. 'dan aktaran James JENNINGS; "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations".

INTERNATINAL TELECOMUNICATION UNION; **New Technologies For Rural Applications, Final Report of ITU-D Focus Group 7**, Geneva, 22 September 2000. http://www.itu.int/itu-d/fg7/pdf/fg-7-e.pdf, (12.08.2003).

İNSAN HAKLARI KOORDİNATÖR ÜST KURULU; **İnsan Hakları Açısından Kadının Durumu, Sorunları ve Çözüm Önerileri**, http://www.basbakanlik.gov.tr/yayinlar/insanhak3.htm (01.08.2002).

JENNINGS James & Monte RIVERA; **Puerto Ricans Politics in Urban America,** Westport, Greenwood Pres, Connecticut,1984.'den aktaran James JENNINGS; "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations".

JENNINGS James; "Persistent Poverty in The United States", in Louis KUSCHNIK & James JENNINGS; **A New Introduction To Poverty:The Role of Race, Power and Politics**, New York Uni.Press, N.Y.,1999, s,13-38.

JHA H.S.; **Culture of Poverty- A Sociological Study,** Ganga Kaveri Publishing House, Varanasi,1994, s.56-57'den aktaran Sibel ÖZBUDUN; "Küresel Bir Yoksulluk Kültürü mü?", **Yoksulluk, Şiddet Ve İnsan Hakları,** TODAİE, Birinci Baskı, Ankara, Mayıs 2002.

JOHANSSON WENNERHOLM Carolina; **The 'Feminisation of Poverty' The Use of A Concept**, SIDA- SIDA'S Division For Policy and Socio-Economic Analysis; Stockholm,December 2002.

JONES Jennifer C. & Mary BRICKER-JENKINS; "Creating Strengths-Based Alliances To End Poverty", with **KWRU-Kensington Welfare Rights Union**.

KABEER Naila; "Past, Present and Future, Child Labour and The İntergenerational Transmission of Poverty", in **Conference on Staying Poor: Chronic Poverty and Development Policy,** IDPM, University of Manchester, 7-9 April 2003, A Background Paper For The DRC on Chronic Poverty. http://idpm.man.ac.uk/cprc/conference/conferencepapers.htm. (19.05.2003).

KALLAWAY Peter; "The Need For Attention To The Issue of Rural Eradication", **International Journal of Educational Development,** 21, 2001.

KAMAL Simi; "Democratization and Poverty Allevation in South Asia", **Democracy and Poverty: A Missing Link? Democracy Forum 2000, South Asia Regional Workshop, Katmandu, Nepal, April 10-11,2000**. http://www.idea.int, (27.06.2002).

KAPLAN Ayşegül; **Küresel Çevre Sorunları Ve Politikaları**, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları Tezler Dizisi, Yayın No,18, Özkan Matbaacılık, Ankara,1997.

KARACA Behset; "XVI. Yüzyılda Eğirdir ve Çevresinde Konar-Göçerler (Yörükler)", **Tarihi, Kültürel ve Ekonomik Yönleriyle Eğirdir, I.Eğirdir Sempozyumu,** 31 Ağustos-1 Eylül 2001, Eğirdir Belediyesi Yayını, Eğirdir,2001,s.457-472.

KARACA Veli; **Yenişarbademli**, 2002, Yayınlanmamış Araştırma Çalışması.

KATSIAOUNI Olympios; "Globalisation and Rural Poverty in Transition Economies", **Paper For Expert Group Meeting on Globalisation and Poverty Reduction: Can The Rural Poor Benefit From Globalisation?** Organised By Division For Social Policy and Development, United Nations, 8-9 November 2001, New York, New York,November 2001, s.1-23.

KAYA Durmuş; "The Sanctuary of The Eurymedon At Tymbriada in Psidia", **Anatolian Studies, Journal of The British Institute of Archaelogy At Ankara**, Vol,35,1985, s.39-55.

KELEŞ Ruşen, Can HAMAMCI; **Çevrebilim,** İmge Kitabevi Yayınları,67, Ankara,Mayıs 1993.

KHAN Mahmood Hasan; "Rural Poverty in Developing Countries, Issues and Policies", **Finance and Development**, December,2000, Volume,37, No,4 IMF, WP/00/78.

KILINÇ Aziz; "Köy Odalarının Fonksiyonu Ve Yakaafşar Örneği", **Tarihi, Kültürel Ve Ekonomik Yönleriyle Eğirdir, I.Eğirdir Sempozyumu**, 31 Ağustos-1 Eylül 2001, Eğirdir Belediyesi Yayını, Eğirdir,2001s.559-562.

KING Jr. Martin Luther, **Where Do We Go From Here: Chaos or Community?,** Beacon Press, Boston,1967'den aktaran James JENNINGS; "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations".

KOLKO Gabriel; **Wealth and Power in America: An Analysis of Social Class and Income Distribution**, Praeger, New York,1962. 'den aktaran James JENNINGS; "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations".

KORAY Meryem ve Hülya ALEV; "Yoksulluk Ve Yoksunluk Konusunda Bütünlükçü Bir İnsan Hakları Yaklaşımının Gerekliliği", **Yoksulluk, Şiddet Ve İnsan Hakları,** TODAİE Yayınları, Ankara, Mayıs 2002,s.441-466.

KÖYLÜ Mustafa; "Küresel Bir Sorun Olarak Savaş Endüstrisi Ve Dengesiz ekonomik Dağılım", **Yoksulluk, Şiddet Ve İnsan Hakları,** TODAİE Yayınları, Ankara, Mayıs 2002, s.415-426.

KUSHNICK Louis & James JENNINGS; **A New Introduction To Poverty : The Role of Race, Power, and Politics**, New York Univ. Press, New York,January 1999. aktaran James JENNINGS; "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations".

KUSMER Kenneth L.; **Black Cleveland: 1870-1930,** Illinois Uni.Press, Chicago,1976. aktaran James JENNINGS; "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations".

KÜNTAY Esin; "21.Yüzyılda Çağdaşlık Ve Köleci Uygulamalar Paradoksu", **Yoksulluk, Şiddet Ve İnsan Hakları,** TODAİE Yayınları, Ankara, Mayıs 2002,s.143-155.

LANJOUW Jean Olson; "Demystifying Poverty Lines" , **UNDP Poverty Documents** http://www.undp.org/poverty/publications/pov-red/Demystifying-Poverty-lines.pdf (02.08.2002).

LEVINE Andrew; **Arguing For Socialism:Theoritical Considerations,** Verso Press; New York,1988, s.50-98'den alıntılayan GÜL ve GÜL.

LEVITAN Sar A. & Isaac SCHAPIRO; **Working But Poor: America's Contradiction,** John Hopkins Uni.Press, Baltimore,1987. Isaac SCHAPIRO; **No Escape: The Minimum Wage and Poverty,** Center on Budget and Policy Priorities, Washington D.C.,1987'den aktaran James JENNINGS; "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations".

LEWIS Oscar; **Five Families: Mexican Case Studies in The Culture of Poverty,** Basic Books, New York,1959, s.16'dan aktaran Sibel ÖZBUDUN; "Küresel Bir Yoksulluk Kültürü mü?", **Yoksulluk, Şiddet Ve İnsan Hakları,** TODAİE, Birinci Baskı, Ankara, Mayıs 2002.

LEWIS Oscar; **La Vida: A Puerto Rican Family in The Culture of Poverty**, Random House, New York,1966'dan aktaran James JENNINGS; "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations".

LOK-DESALLIEN Renata "Review of Poverty Concepts and Indicators", **UNDP Poverty Documents**, http://www.undp.org/poverty/publications/pov-red/Review-of-Poverty-Concepts.pdf. (02.08.2002).

LOPEZ M.Lisette & Carol B.STACK; "Social and Cultural Theories of Poverty, Community Practices and Social Change", s.5.

MALVEAUX Julianne; "The Political Economy of Black Women", in **Race, Politics and Economic Development: Community Perspective,** Ed.James Jennings, Verso Press, London,1992'den aktaran James JENNINGS; "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations".

MANDEL Ernest; **Marxist Economic Theory,** Fransızcadan çeviren,Brian PEARCE, Merlin, London,1968'den alıntılayan GÜL ve GÜL.

MANDEL Jay R.; **The Roots of Black Poverty: The Southern Plantation Economy After The Civil War,** Durham, Duke Uni. Press, N.C.,1978.'den aktaran James JENNINGS; "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations".

MARABLE Manning; "The Contradictory Contours of Black Political Culture", Cornel WEST; "Race and Social Theory, Towards A Geneological Materialist Analysis" in **The Year Left-2,** Eds, Mike DAVIS, Michael SPRINKER, Manning MARABLE & Fred PFEIL, Verso, Londra,1987.'den aktaran James JENNINGS; "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations".

MARABLE Manning; **How Capitalism Underdeveloped Black America?,** Southend Press, Boston,1983'den aktaran James JENNINGS; "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations".

MARCUSE Herbert; **One Dimentional Men: Studies in The Ideology of Advanced Industrial Society,** Beacon Pres, Boston,1964'den alıntılayan GÜL ve GÜL.

MARINI Ruy Mauro, **Dialectica De La Dependencia**, ERA, Serie Popular, Mexico City, 1973, s.188' den alıntılayan H.Çağatay KESKİNOK, "Emperyalizm ve Bağımlılık Kuramlarında İdeolojiler", **Emperyalizm Gelişme ve Bağımlılık Üzerine**, Derleyen, Melih ERSOY,Birinci Baskı, V Yayınları, Ankara, 1992, s.153.

MARINI Ruy Mauro, "Las Razones Del Neodesarrolismo (O Por Que Me Ufano De Mi Burguesia)", **Revista Mexicana De Sociologia**, 40 (Special Number), 1978, s.57-106'dan alıntılayan H.Çağatay KESKİNOK, "Emperyalizm ve Bağımlılık Kuramlarında İdeolojiler", **Emperyalizm Gelişme ve Bağımlılık Üzerine**, Derleyen, Melih ERSOY,Birinci Baskı, V Yayınları, Ankara, 1992, s.153.

MARRS Texe; **İlluminati; Entrika Çemberi**, Timaş Yayınları Yaşadığımız Dünya Serisi, İstanbul, Şubat 2002.

MARTIN Linda R. & Demetrios GIANNAROS; "Would A Higher Minimum Wage Help Poor Families Headed By Women?", **Monthly Labor Review,** August 1990, s.36'dan aktaran James JENNINGS; "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations".

MASSEY Douglas S. & Nancy E.DANTON; **American Apartheid: Segregation and The Making of The Underclass,** Harvard Uni.Press, Cambridge,1993. aktaran James JENNINGS; "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations".

MASSEY Douglas S.; "American Apartheid, Segregation and The Making of The Underclass", **Poverty and Race,** 1992, Vol,1, No,4, s.2'den aktaran James JENNINGS; "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations".

MAXWELL Simon, "The Meaning and Measurement of Poverty", **ODI Overseas Development Institute Poverty Briefing**, ISSN 1465-2617, February 1999.

MEAD Lawrence M.; **Beyond Entitlement: The Social Obligations of Citizenship**, Free Press, New York,1986'den aktaran James JENNINGS; "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations".

MEEHAN Elizabeth; "Equality, Difference and Democracy", in **Reinventing The Left,** Ed.David Miliband, Polity Press, Cambridge, UK,1994'den alıntılayan GÜL ve GÜL.

MILIBAND Ralph; **Divided Societies: Class Struggle in Contemporary Capitalism**, Oxford Uni.Press, New York,1991. alıntılayan GÜL ve GÜL.

MINCY Ronald B.; "Raising The Minimum Wage, Effects on Family Policy", **Monthly Labor Review,** July,1990, s.24'den aktaran James JENNINGS; "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations".

MOLENKOPF John H. & Manuel CASTELLS; "Introduction", in **Dual City:Restructuring New York,** Eds.Molenkopf & Castells, Russel Sage Foundation, New York,1993. alıntılayan GÜL ve GÜL.

MONTAGU Ashley; **The Concept of Race**, Eds., The Free Press, London, 1964. aktaran James JENNINGS; "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations".

MOON Donald J.; "The Moral Basisi of The Democratic Welfare State", in **Democracy and The Welfare State,** Ed. A.Gutmann, Princeton Uni.Press, New Jersey,1988. alıntılayan GÜL ve GÜL.

MOORE Thomas S. & Aaron LARAMORE; "Industrial Change and Urban Joblessness, An Assesment of The Mismatch Hypothesis", **Urban Affairs Quarterly,** 25 (June), s,640-658'den alıntılayan GÜL ve GÜL.

MOSLEY Paul & Arjan VERSCHOOR; "Risk Attitudes in The 'Vicious Circle of Poverty' "in **International Conference on Staying Poor: Chronic Poverty and Development Policy,** IDPM, University of Manchester, 7-9 April 2003. http://idpm.man.ac.uk/cprc/Conference/conferencepapers/mosley.pdf (17.07.2003).

MOYNIHAN Daniel P.; **The Negro Family, The Case For National Action,** Government Printing House, Washington D.C., 1965, s.30'dan aktaran James JENNINGS; "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations".

MTA; **Isparta İlinin Mağaraları** MTA Derleme No 8756. http://www.mta.gov.tr/magara/tasari.html (24.12.2002).

MURRAY Charles A.; "The Two Wars Against Poverty, Economic Growth and Great Society", **Public Interest**, 69, August 1982. aktaran James JENNINGS; "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations".

MURRAY Charles A.; **Loosing Ground: American Social Policy 1950-1980,** Basic Boks, New York,1984'den aktaran James JENNINGS; "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations".

MYRDAL Gunnar; **An American Dilemma:The Negro Problem and Modern Democracy,** Harper & Brothers, New York-London,1944. LX + 1484 pp.

MYRDAL Gunnar; **Asian Drama: An Inquiry Into The Poyerty of Nations**, Pantheon, New York,1968.

NAJJUMBA-MULINDWA Innocent; "Chronic Poverty Among The Elderly in Uganda, Perceptions, Experiences and Policy Issues", in **Conference on Staying Poor: Chronic Poverty and Development Policy,** IDPM, University of Manchester, 7-9 April 2003, A Background Paper For The DRC on Chronic Poverty. http://idpm.man.ac.uk/cprc/conference/conferencepapers.htm. (19.05.2003).

NARAYAN Deepa & Patti PETESCH; **Voice of The Poor: From Many Lands,** World Bank, Oxford Uni.Press, New York,2002.

NARAYAN Deepa, Raj PATEL, Kai SCHAFFT, Anne RADEMACHER & Sarah KOCH-SCHULTE; **Can Anyone Hear Us? Voices From 47 Countries, Voice of The Poor Volume:1,** World Bank, Oxford Uni.Press, New York,December 1999.

NARAYAN Deepa, Robert CHAMBERS, Mera K.SHAH, Patti PETTESCH; **Global Synthesis, Consultations With The Poor,**World Bank, Washington,1999.

NARAYAN Deepa, Robert CHAMBERS, Mera K.SHAH, Patti PETTESCH; **Voice of The Poor, Crying Out For Change,** World Bank, Oxford Uni.Press, New York,2000.

NARAYAN Deepa; "Poverty Is Powerlessness and Voicelessness", **Finance & Development,** December 2000, Volume,37, No,4.

NARAYAN Deepa; Robert CHAMBERS, Mera K.SHAH & Patti PETTESCH; **Voice of The Poor Crying Out For Change,** World Bank, Oxford Uni.Press, New York,2000.

NKUM John; "Local Governance For Rural Poverty Reduction", **European Forum on Rural Development Cooperation Policies and Approaches For Rural Poverty Reduction: What Works in Practice?**, Montpellier, France, 4-6- September 2002, NKUM Associates, Accra – Ghana.

NUN Jose, "Superpoblacion Relativa, Ejercito Industrial De Reserva Y Masa Marginal", **Asociacion de Becarios Del Instituto De Investigaciones Sociales, Universiad Nacional Autunoma De Mexico**, tarihsiz, alıntılayan H.Çağatay KESKİNOK, "Emperyalizm ve Bağımlılık Kuramlarında İdeolojiler", **Emperyalizm Gelişme ve Bağımlılık Üzerine,** Derleyen, Melih ERSOY,Birinci Baskı, V Yayınları, Ankara, 1992, s.153.

NURLU Murat, Orhan CERİT ve Fikret SEZEN; **17 Ağustos 1999 Gölcük Ve 12 Kasım 1999 Düzce Depremleri Tektonik İncelemesi**, Afet İşleri Genel Müdürlüğü Deprem Araştırma Dairesi Yayını, Ankara, 06.12.1999.

NURUZZAMAN Md.; "Economic Globalization and The Production of Poverty in The South, A Structural Explanation", **Doctoral Candidate** in Political Science University of Alberta, Canada.

O'BRIEN David, Joanna WILKES, Arjan De HAAN, Simon MAXWELL; "Poverty and Social Exclusion in North and South", **IDS Working Paper: 55**, Institute of Development Studies and Poverty Research Unit, University of Sussex http://www.ids.gov.uk. (28.05.2003).

O'BRIEN David; **An Annotated Bibliography on Poverty and Social Exclusion With Primary Reference To The UK, France and USA, Literature and Case-Studies**, Poverty Research Unit at Sussex, 1997.

OECD; **Economic Surveys: Turkey**, OECD, Paris,1996.

OKIDEGBE Nwanze; **Rural Poverty Trends and Measurement**, The World Bank Rural Development Family Rural Development Strategy, Background Paper,3, New York,2001.

ORTIZ Vilma; "Latinos and Industrial Change in New York and Los Angeles", **in Hispanics in The Labor Force,** Ed,Edwin MELENDEZ, Plenum, New York,1991, s.125'den aktaran James JENNINGS; "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations".

OSBORNE David; **Laboratories of Democracy: a New Breed of Governor Creates Models For National Growth**, Harvard Business School Press, Cambridge,1990, s.289'dan aktaran James JENNINGS; "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations".

OSOFSKY Gilbert; **Harlem: The Making of A Getto**, Harper and Row, New York,1966. aktaran James JENNINGS; "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations".

ÖZBUDUN Sibel; "Küresel Bir Yoksulluk Kültürü Mü?", **Yoksulluk, Şiddet Ve İnsan Hakları,** TODAİE, Birinci Baskı, Ankara, Mayıs 2002.

ÖZDEK Yasemin; "Küresel Yoksulluk Ve Küresel Şiddet Kıskacında İnsan Hakları", **Yoksulluk, Şiddet ve İnsan Hakları,** TODAİE Yayınları, Ankara, Mayıs 2002.

ÖZDEMİR İsmail; "Dünü ve Bugünüyle Anamas" http://www.bizim-mig.com.tr/y-amanas.htm (26.12.2002)

ÖZDEN Sezgin; "Ormaniçi Otlatmacılık Sisteminin Ekonomik Analizi Ve Geliştirilme Olanakları", İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Ormancılık Ekonomisi Anabilim Dalı, **Yayınlanmamış Doktora Çalışması**, 1999

ÖZSAİT Mehmet; **Helenistik Ve Roma Devrinde Psidya Tarihi**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No,3307, İstanbul,1985.

PAMUK Müzeyyen; "Kırsal Yerlerde Yoksulluk" **İşgücü Piyasası Analizleri 1999 (I),** DİE Yayınları, Ankara, Aralık 2000, s.89-121.

PATTIMURA, "Poverty and Inequality", **INFID's Background Paper on Poverty, INFID Annual Lobby 2002,** s.4. http://infid.be/INFID-Background%202002%20poverty.pdf. (23.08.2003).

PAUL Satya; "A Model of Constructing the Poverty Line", **Journal of Development Economics,** 1989,Vol,30, pp,129-144.

PEARCE Diana; "The Feminization of Poverty, Women, Work and Welfare", **Urban and Social Change Review,** 11,February 1978, s.34'den aktaran James JENNINGS; "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations".

PEARCE Diana; "Welfare Isn't For Women, Why The War on Poverty Cannot Conquer The Feminization of Poverty", in **Women, State and Welfare,** Ed.Linda Gorden, University of Wisconsin Pres, Medison,1990. aktaran James JENNINGS; "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations".

PERLMAN Janice E.; "Marginality, From Myth To Reality in the Favelas of Rio de Janeiro, 1969–2002", in **Conference on Staying Poor: Chronic Poverty and Development Policy**, IDPM, University of Manchester, 7-9 April 2003.

PHILLIPS Anne; "Comment, Whoose Community? Which Individuals?, in **Reinventing The Left,** Ed.David Miliband, Polity Press, Cambridge, UK,1994. alıntılayan GÜL ve GÜL.

PION; "Accounting For Rural Deprivation", Final Report August 2000, Report The Highland, Aberdeenshire, Angus, Dumfries & Galloway and Scottish Borders Council, **PION Economics**, 2000.

PIVEN Francis Fox & Richard A. CLOWARD; **Regulating The Poor,** Pantheon, New York,1971'den aktaran James JENNINGS; "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations".

PLECK Elizabeth; **Black Migration and Poverty, Boston 1865-1900,** Academic Press, New York,1979, s.199. 'dan aktaran James JENNINGS; "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations".

POISSON Andre, Ergün AKAY, Jean-F DUMONT, Şükrü UYSAL; "The Isparta Angle; A Mesozoic Paleorift in The Western Taurides" in **Geology of The Taurus Belt**, Ed, Okan TEKELİ, MTA, Ankara,1984, s.11-26.

RAMSAY William Mitchell ; **The Historical Geography of Asia Minor**, Hodder and Stoughton ,London,1890. http://www.webminister.com/ramsay/rhg00c.shtml; (28.10.2002).

RAVALLION Martin; "on The Urbanization of Poverty", **J.E.L.**, I32, O15, O18, February 2001; Revised July 2001.

REBECCA Daniel; "The Karst of The Anamas Daglari, Anatolia, Turkey" ,Vol 18 (2) pp105-110 http://www.bcra.org.uk/pub/search/sub-cs2.htm (25.04.2002).

REED Adolph H.; "The Underclass As Myth and Symbol, The Poverty of Discourse About Poverty", **Radical America,** 1991, 24, No,1'den aktaran James JENNINGS; "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations".

ROEMER John; **Free To Loose: An Introduction To Marxist Economic Philosophy**, Harvard Uni.Press, Cambridge,1988.

ROUSSEAU Jean Jack; **İlimler Ve Sanatlar Hakkında Nutuk,** MEB Yayınevi, Batı Klasikleri, Çev, Sabahattin Eyüpoğlu, İstanbul,1989.

RUDOLPH K., N. BAYKAL; "Diseases of Bean (Phaseolus Vulgaris) in South and West Turkey" **The Corresponding Annual Report of The Bean Improvement Cooperative,** 1977. http://alembic.nal.usda.gov:9500/BIC2/XML/b-21/v21-045.xml (14.08.2002).

SALLAN Songül; "Yeni Liberalizmde Piyasa-Refah Devleti Anlayışı, İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri Ve Türkiye Örnekleri", Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ve Siyaset Bilimi (Siyaset Bilimi) Anabilim Dalı, **Yayınlanmamış Doktora Tezi,** Ankara,1999.

SARAÇOĞLU Hüseyin; **Akdeniz Bölgesi**, M.E.B. Yayınevi, Öğretmen Kitapları Dizisi, İstanbul,1989.

SARRE Friedrich; **Küçük Asya Seyahati, Selçuklu Sanatı Ve Ülkenin Coğrafyası Üzerine Araştırmalar**, Çeviren, Dara Çolakoğlu, 1895.

SAYAR Kemal; "Küreselleşmenin Psikolojik Boyutları", **Yeni Symposium**, 2001, 39 (2).

SCHAPIRO Isaac, **No Escape, The Minimum Wage and Poverty,** Center on Budget and Policy Priorities, Washington D.C., 1987'den aktaran James JENNINGS, "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations".

SCHILLER Barry R.; **The Economics of Poverty and Discrimination,** Englewood Cliffs, Prentice Hall, New Jersey, 1976, s.40'dan aktaran James JENNINGS; "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations".

SCHILLER Barry R.; **The Economics of Poverty and Discrimination**, Prentice-Hall, New Jersey,1976. aktaran James JENNINGS; "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations"

SCOTT Wolf; **Concepts and Measurement of Poverty,** United Nations Research Institute for Social Development, Geneva,1981.

SEN Amartya; "Inequality, Unemployment and Contemporary Europe," Presented At **The Lisbon Conference on "Social Europe" of The Calouste Gulbenkian Foundation**, 5-7 May 1997, and Published in **International Labour Review**, 136, 1997.

SEN Amartya; "Poverty, An Ordinal Approach to Measurement", **Econometrica,** 1976, Vol,44, No,2, s. 219-231.

SEN Amartya; "The Penalties of Unemployment", **Bank of Italy**, 1997.

SEN Amartya; **Development As Freedom,** 1999'dan aktaran PATTIMURA; "Poverty and Inequality", **INFID's Background Paper on Poverty, INFID Annual Lobby 2002,** http://infid.be/INFID-Background%202002%20poverty.pdf. (23.08.2003).

SEN Amartya; **Social Exclusion: Concept, Application, and Scrutiny**, Social Development Papers No,1, Office of Environment and Social Development Asian Development Bank, Manila,June 2000.

SHERRADEN Michael; **Assets and The Poor,** Armonk, M.E, Sharpe, New York,1991, s.35.'den aktaran James JENNINGS; "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations".

SIGELMAN Lee & Susan WELCH; **Black Americans' View of Racial Inequality: The Dream Deffered,** Cambridge Uni.Press, New York,1991, s.86'dan aktaran James JENNINGS; "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations".

SILVER Hilary; 'Social Exclusion and Social Solidarity,Three Paradigms', **IILS Discussion Papers**,No, 69, ILO Publications, Geneva,1994.

SÖNMEZ Mustafa; "Gelir Uçurumu, Dünyada Ve Bizde", **Yoksulluk, Şiddet Ve İnsan Hakları,** TODAİE Yayınları, Ankara, Mayıs 2002.

SÖNMEZ Necmi; "Çevre, Toprak ve İnsan", **İnsan Çevre Toplum,** Ed, Ruşen KELEŞ, İmge Kitabevi, Ankara,1997.

SPICKER Paul; "Cross-National Comparisons of Poverty", **The Year 2000 International Research Conference on Social Security,** Helsinki, 25-27 September 2000, International Social Security Association (ISSA) Research Programme, Finnish ISSA Member Organizations, Helsinki,2000.

SPORTON Deborah; "Poverty and Sustainable Livelihoods". **Draft Document: Briefing For DFID PANRUSA Project Meeting,** Windhoek, Oct.1998.

STAUDINGER; "Hemaris Dentata", **Stettin. Ent. Ztg** , 1887,48, 66, http://tpittaway.tripod.com/sphinx/h-den.htm. (25.04.2002).

STERRETT J.R.S.; "The Wolfe Expedition to Asia Minor", **Papers of The American School of Classical Studies at Athens**, III, (1888).

STRABON, **Antik Anadolu Coğrafyası, Geographika**, XII-XIII-XIV, (Çeviren, Adnan Pekman). Arkeoloji ve Sanat Yayınları, Antik Kaynaklar Dizisi 1, 1993, İstanbul.

SUTTLES Gerald D., **The Social Order of The Slum,** Chicago Uni.Press, Chicago,1968'den aktaran James JENNINGS; "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations".

SÜMER Faruk; **Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri, Boyları, Destanları**, Ana Yayınları, 3.Baskı, İstanbul,1980.

ŞEKERCİOĞLU H.; **Gelendost Tarihi**, Bayrak Yayıncılık Matbaacılık, İstanbul,1989.

ŞENEL Alaaddin; **Siyasal Düşünceler Tarihi Tarihöncesinde İlkçağda Ortaçağda Ve Yeniçağda Toplum Ve Siyasal Düşünüş**, AÜ SBF Yayınları,498, Ankara,1982.

ŞENGÖR Celal, N. GÖRÜR & F. ŞAROĞLU; "Strike-slip Faulting and Related Basin Formation İn Zones of Tectonic Escape; Turkey As A Case Study", in **Strike-Slip Deformation, Basin Formation and Sedimentation**, Edited by Kevin T. Biddle and Nicholas Christie-Blick), Society of Economic Paleontologists and Mineralogists, 1985, Special Publ. No. 37.

ŞENSES Fikret; **Küreselleşmenin Öteki Yüzü Yoksulluk,** İletişim Yayınları, 2.Baskı, İstanbul,2002.

T.C. AKSU KAYMAKAMLIĞI; **Aksu Yıllığı**, Tuğra Ofset, Isparta:1996.

T.C. AKSU KAYMAKAMLIĞI NÜFUS MÜDÜRLÜĞÜ; **B050 NÜV 4322500.1755. 2002.900/908 Numaralı Yazısı**. (10.Eylül.2002).

T.C. AKSU KAYMAKAMLIĞI SAĞLIK GRUP BAŞKANLIĞI; **ETF İstatistikleri,** 2003, (Envanterde kullanıldı)

T.C. AKSU KAYMAKAMLIĞI SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA VAKFI; **Aksu İlçesi Yardıma Muhtaç Aileler** 2003, (Envanterde kullanıldı)

T.C. AKSU KAYMAKAMLIĞI TARIM İLÇE MÜDÜRLÜĞÜ; **İlçe Tarım Göstergeleri** 2002, (Envanterde kullanıldı)

T.C. AKSU ORMAN İŞLETME ŞEFLİĞİ; **Aksu İlçesi Orman Göstergeleri** 2003 (Envanterde kullanıldı)

T.C. ISPARTA VALİLİĞİ TARIM İL MÜDÜRLÜĞÜ; **Isparta İli Tarım Master Planı**, 2003, Basılmamış nüshanın disket örneği.

T.C. ISPARTA VALİLİĞİ; **Isparta İli Envanter Bilgileri**, 2003 (Envanterde kullanıldı)

TEKELİ İlhan; "Kent Yoksulluğu Ve Modernite'nin Bu Soruna Yaklaşım Seçenekleri Üzerine",**Yoksulluk Bölgesel Gelişme ve Kırsal Yoksulluk Kent Yoksulluğu,** Koordinatörler, A.Halis AKDER, Murat GÜVENÇ, TESEV yayını, İstanbul,2000, s.139-159.

The Catholic Encyclopedia, Volume XIV, 1912 by Robert Appleton Company Online Edition. http://www.newadvent.org/cathen/14725a.htm. (21.08.2002).

THE INTERNATIONAL COUNCIL ON HUMAN RIGHTS POLICY; **Racial and Economic Exclusion – Policy Implications**, International Council on Human Rights Policy, Versoix, Switzerland,2001.

THERNSTROM Stephen; **Poverty and Progress: Social Mobility in A Nineteenth Century City,** Atheneum, New York,1969, s.131'den aktaran James JENNINGS; "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations".

TOCQUEVILLE Alexis De; **Eski Rejim ve Devrim,** (Çev, Turhan Ilgaz), Kesit Yayıncılık, İstanbul,1995.

TOLUNAY Ahmet; "Hızlı Kırsal Kalkınma Değerlendirme Tekniği (Rapid Rural Appraisal, RRA)",**Orman Mühendisliği Dergisi**, Eylül 99, Yıl,36, Sayı,9.

TOLUNAY Ahmet; "Kırsal Kalkınma Çalışmalarında Ölçütler ve Göstergeler", **2002 Uluslararası Dağlar Yılı Münasebetiyle Türkiye Dağları I.Ulusal Sempozyumu, Dağ Kaynakları, Dağ Toplulukları ve Sürdürülebilir Kalkınma Potansiyelleri**, 25-27 Haziran 2002, Ilgaz Dağı/Kastamonu, sunulan bildiri metninin basılmamış nüshası, T.C. Orman Bakanlığı.

TRATNER Walter; **From Poor Law To Welfare State: A History of Social Welfare in America,** The Free Pres, New York,1984'den alıntılayan GÜL ve GÜL.

TURGAL Hasan Fehmi; "Anadolu'da Harzem Göçmenleri", **ÜN Dergisi Isparta Halkevi Mecmuası**, Sayı,18.

TUSİAD; **Türkiye'de Bireysel Gelir Dağılımı Ve Yoksulluk, Avrupa Birliği İle Karşılaştırma,** İstanbul,Aralık 2000, Yayın No. TÜSİAD-T/2000-12/295).

TÜRKER Ergün, Mehmet YILDIRIM, Sibel ÖZGÜL ve Veli BARDAK; 30.07.2002 tarihli "Isparta-Aksu- Karacahisar Köyü Ve Civarında Meydana Gelen Sarsıntılarla İlgili Ön İnceleme Raporu".

UGANDA PARTICIPATORY POVERTY ASSESSMENT PROCESS; **Deepening The Understanding of Poverty, National Report,** Kampala,December,2002.

Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanuna Geçici Maddeler Eklenmesine Dair Kanun Hükmünde Kararname Karar Sayısı, KHK/580, **Resmi Gazete**,Tarih ,13-10-1999 Sayı , 23845 (1.Mükerrer)

UNCHS (HABITAT II); **Report of The United Nations Conference on Human Settlements (HABITAT II),** İstanbul, 3-14 June 1996.

UNDP; **Human Development Report 1998**, Oxford Uni. Press, New York,1998.

UNDP; **Progress Against Poverty Report**, Oxford Uni. Press, New York,May 1996.

UNDP; **Human Development Report, Making New Technologies Work For Human Development**, New York,2001, Oxford Uni.Press.

UNICEF; **The Progress of Regions in Turkey- Towards Advancing The "Quality of Life For All", Türkiye'de Bölgelerin Gelişmesi – Herkes İçin Kaliteli Yaşam Düzeyinin Geşitirilmesi Ve Teşvik Edilmesi, 2000**, http://www.die.gov.tr/CIN/got-unicef/ theprogressofregions /theprogressofregions.htm (18.10.2002).

UNITED NATIONS; "Sustainable Development and International Economic Cooperation,International Cooperation For The Eradication of Poverty in Developing Countries General Assembly Report", **A/50/396** (6 September 1995),

ÜŞÜR İşaya; "Küreselleşme ve Yoksulluk", **Yoksulluk, Şiddet ve İnsan Hakları,** TODAİE Yayınları, Ankara, Mayıs 2002.

VALENTINE Charles A.; **Culture and Poverty: Critique and Counter Proposals,** Chicago Uni.Press, Chicago,1968. 'den aktaran James JENNINGS; "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations".

WALLERSTEIN Immanuel, **The Modern World System,** Academic Press, New York, 1977.

WAXMAN Chaim I.; **The Stigma of Poverty,** Pergamon, New York,1983, s.1'den aktaran James JENNINGS; "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations".

WILLIAMS Brett; "Povery Among African-Americans in The United States", **Human Organizations,** 1992, 51, No,2, s.167'den aktaran James JENNINGS; "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations".

WILSON Gordon; "Disases of Poverty", **Poverty and Development in the 1990's,** Edited by Tim Allen & Alan Thomas, Oxford University Press, 1992.

WILSON William J. & Kathryn M. NECKERMAN; "Poverty and Family Structure, The Widening Gap Between Evidence and Public Issues", in **Fighting Poverty: What Works and What Doesn't,** Eds.Sheldon DANZIGER & Daniel WEINBERG, Harvard Uni.Press, Cambridge,1986. s.248-259'dan aktaran James JENNINGS; "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations".

WILSON William J.; "The Getto Underclass and The Social Transformation of The Inner City", **Black Scholar,** 1988, 19, No,3, s.16'dan aktaran James JENNINGS; "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations".

WILSON William J.; **The Truly Disadvantaged: The Inner City, The Underclass and Public Policy,** Chicago Uni.Press, Chicago,1987, s.40'dan aktaran James JENNINGS; "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations".

WOODSON Robert L.; **on The Road To Economic Freedom,** Regnery Gateway, Washington D.C.,1987. Nathan GLAZER; **The Limits of Social Policy,** Harvard Uni.Press, Cambridge,1988, s.42'den aktaran James JENNINGS; "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations".

WOODY Bette; **Black Women in The Workplace: Impacts of Structural Change in The Economy**, Greenwood Press, Wesport,1992, s.9'dan aktaran James JENNINGS; "Persistent Poverty in The United States, Review of The Theories and Explanations".

WORLD BANK, "Understanding Poverty, What Is Poverty?" http://www.worldbank.org/poverty/mission/up1.htm, (11.06.2003).

WORLD BANK; **Global Economic Prospects and The Developing Countries 2001** http://www.worldbank.org/research/povmonitor/index.htm, (26.06.2002).

WORLD BANK; **Poverty, World Development Report 1990,** Oxford Uni. Press, N.Y.,1990.

WORLD BANK; **World Development Report- Attacking Poverty: Opportunity, Empowerment and Security 2000-2001**, Oxford Uni.Press, N.Y.,2001.

WORLD LONG CAVE LIST; **Spelunca,** No,63, 1996. http://www.pipeline.com/~caverbob/wlong.htm (10.09.2002).

WORLD TRADE ORGANIZATION; **Ministerial Declaration, Ministerial Conference,** Fourth Session, Doha, 9-14 November 2001, Part,2.

YAĞMURLU Fuzuli, Veli BARDAK ve Ferah ÖZKAN; "Isparta Aksu-Karacahisar Köyü Ve Civarında Meydana Gelen Sarsıntılarla İlgili Ön İnceleme Raporu", 19.07.2002.

YALÇINDAĞ Selçuk; **İlçe Özel Yönetimi,** TODAİE Yay., Ankara,1977.

YAMAK Rahmi, Nebiye YAMAK "Türkiye'de Gelir Dağılımı Ve İç Göç" http://www.sbe.deu.edu.tr/SBEWEB/dergi/dergi01/yamak.htm (20.04.2002).

YAVUZ Fehmi; **Kentsel Topraklar Ülkemizde Ve Başka Ülkelerde,** AÜ SBF Yayınları No,452, SBF Basın Yayın Yüksek Okulu Basımevi, Ankara,1980.

YAVUZ Fehmi; **Memleketimizde Toplum Kalkınması,** Ankara,1964.

YEO Rebecca; "Chronic Poverty and Disability", **ADD-Action on Disability and Development, Background Paper No:4,** Chronic Poverty Research Center, http://add.org.uk (23.06.2003).

YİĞİTBAŞI S. Sukuti; **Eğirdir-Felekabad Tarihi**, Çeltüt Matbaacılık, İstanbul,1972.

EKLER

EK-1: ETF Kayıtları (Mart 2003)

1. Aksu Merkez Sağlık Ocağı ETF Kayıtları

Yaş	Aksu		Sofular		Yılanlı		Karağı		Kösre		Toplam
Grupları	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	
0	10	12	3	1	1	1	1	2	-	1	32
1-4	61	49	12	6	9	10	11	16	7	8	189
5-9	76	72	14	13	11	12	11	8	9	11	237
10-14	72	54	13	6	8	17	6	17	9	10	212
15-19	63	60	7	12	15	12	15	15	7	8	214
20-24	61	65	8	9	18	17	9	14	1	7	209
25-29	59	61	8	12	10	7	5	10	10	9	191
30-34	60	72	13	8	11	9	15	11	10	10	219
35-39	75	55	11	13	9	11	9	9	10	5	207
40-44	53	40	7	5	15	15	11	6	7	6	165
45-49	45	38	4	3	16	16	5	4	3	8	142
50-54	18	46	4	6	16	15	4	10	6	5	130
55-59	35	44	7	9	14	17	15	19	7	5	172
60-64	50	40	14	14	18	14	19	9	5	8	191
65-69	25	34	7	17	13	14	7	5	5	3	130
70-74	38	46	13	19	13	24	4	5	3	5	170
75-79	29	35	10	7	11	15	4	5	-	1	117
80-84	11	15	1	4	5	5	-	-	-	2	43
85 +	7	9	3	2	1	5	-	-	2	2	31
Toplam	848	847	159	166	214	236	151	165	101	114	3.001
G.Toplam	1.695		325		450		316		215		3.001
HANE	546		115		165		87		69		982

Medeni	Aksu		Sofular		Yılanlı		Karağı		Kösre		
Durum	E	K	E	K	E		K	E	K	E	
Çocuk	177	161	36	24	23	29	24	31	21	27	553
Bekar	187	131	26	23	44	24	35	37	15	14	536
Evli	461	460	85	86	140	141	86	86	60	60	1665
Dul	20	89	4	32	6	38	5	11	5	13	223
Boş.	3	6	8	1	1	4	1	-	-	-	24

Eğitim	Aksu		Sofular		Yılanlı		Karağı		Kösre		
Durumu	E	K	E	K	E		K	E	K	E	
O-Yzr Yok	120	189	33	48	18	18	32	60	9	35	562
OkurYzr	113	147	38	39	31	91	31	24	21	22	557
İlkokul	263	340	60	74	117	99	41	54	43	40	1.131
Orta	113	50	14	4	24	17	23	18	11	6	280
Lise	182	95	12	1	21	9	20	9	14	10	373
Y.Okul	57	26	2	-	3	2	4	-	3	1	98
	848	847	159	166	214	236	151	165	101	114	3.001

Kul.Yakıt	Aksu	Sofular	Yılanlı	Karağı	Kösre	
Odun	85	83	93	13	64	338
Kömür	461	32	72	74	5	644
Hela Tipi	Aksu	Sofular	Yılanlı	Karağı	Kösre	
G.sıhhi	47	4	-	-	-	51
Sıhhi	499	111	165	87	69	931
İçme Suyu	Aksu	Sofular	Yılanlı	Karağı	Kösre	
Şebeke	544	115	165	87	69	980
Yok	2	-	-	-	-	2

2.Yakaafşar Sağlık Ocağı ETF Kayıtları

Yaş	Yakaafşar		K.hisar		Eldere		Koçular		Katip		Terziler		Yaka		Elecik		
Grupları	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	TOPLAM
0	3	7	2	3	-	1	2	1	1	-	-	-	1	1	-	-	22
1-4	17	14	14	10	5	3	4	5	4	2	1	-	8	9	1	-	97
5-9	22	25	15	10	3	4	2	7	5	4	-	-	14	11	2	3	127
10-14	35	14	19	13	8	6	3	7	5	4	1	2	21	17	2	6	163
15-19	20	32	16	20	8	4	4	10	6	5	-	5	21	17	13	7	188
20-24	24	28	26	17	4	11	9	7	13	1	1	2	15	9	7	4	178
25-29	26	21	19	10	3	1	3	4	3	3	2	4	6	10	6	2	123
30-34	29	15	16	13	4	3	13	12	1	1	1	-	10	10	2	-	130
35-39	23	18	8	13	7	7	5	7	4	7	-	1	6	11	3	3	123
40-44	9	12	11	15	7	5	4	2	2	2	-	2	6	9	1	1	88
45-49	21	19	8	9	1	4	1	7	3	5	1	-	10	11	2	5	107
50-54	22	31	13	17	4	3	5	7	5	2	4	5	16	18	7	10	169
55-59	27	30	16	13	5	9	7	17	3	5	4	6	6	10	5	6	169
60-64	24	29	10	17	2	5	13	14	2	5	2	2	12	14	6	6	163
65-69	26	22	15	16	5	3	20	24	5	14	5	5	13	10	4	5	192
70-74	20	24	18	8	8	2	25	21	11	6	2	2	13	14	4	9	187
75-79	12	10	5	5	2	2	12	6	2	1	-	-	7	5	2	1	72
80-84	2	8	4	2	-	-	4	5	1	2	-	-	3	4	1	1	37
85 +	1	6	3	1	-	-	1	4	-	2	-	-	-	2	2	1	23
Toplam	363	365	238	212	76	73	137	167	76	71	24	36	188	192	70	70	2358
G.Toplam	728		450		149		304		147		60		380		140		2358
HANE	231		124		45		126		49		23		117		21		736

Medeni	Yakaafşar		K.hisar		Eldere		Koçular		Katip		Terziler		Yaka		Elecik		
Durum	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	
Çocuk	74	57	46	30	16	16	11	20	14	11	2	2	47	30	5	9	390
Bekar	74	52	59	42	15	15	23	22	18	8	2	9	40	37	28	12	456
Evli	199	201	119	118	35	36	90	92	37	39	17	18	94	94	34	34	1257
Dul	14	55	17	21	9	6	12	31	4	11	3	7	5	28	3	15	241
Boş.	2	-	-	1	1	-	1	2	3	2	-	-	1	4	-	-	17
	363	365	238	212	76	73	137	167	76	71	24	36	188	192	70	70	2358

Eğitim	Yakaafşar		K.hisar		Eldere		Koçular		Katip		Terziler		Yaka		Elecik		
Durumu	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	
O-Yzr Yok	61	150	59	90	15	32	31	81	18	41	13	19	48	75	16	35	784
OkurYzr	48	40	29	21	18	8	21	22	14	10	3	2	18	11	6	7	278
İlkokul	132	118	129	100	38	31	60	49	28	17	4	9	106	94	23	17	955
Orta	42	25	11	1	4	2	21	13	9	2	2	4	8	9	10	5	168
Lise	62	31	8	-	1	-	4	2	6	1	2	2	6	3	14	6	148
Y.Okul	8	1	2	-	-	-	-	-	1	-	-	-	2	-	1	-	15
	363	365	238	212	76	73	137	167	76	71	24	36	188	192	70	70	2358

Kul.Yakıt	Yakaafşar	K.hisar	Eldere	Koçular	Katip	Terziler	Yaka	Elecik	
Odun	207	124	45	126	49	23	113	47	734
Kömür	24	-	-	-	-	-	4	-	28

Hela Tipi	Yakaafşar	K.hisar	Eldere	Koçular	Katip	Terziler	Yaka	Elecik	
G.sıhhi	205	124	45	21	2	23	6	47	473
Sıhhi	26	-	-	105	47	-	111	-	289

İçme Suyu	Yakaafşar	K.hisar	Eldere	Koçular	Katip	Terziler	Yaka	Elecik	
Şebeke	231	-	45	126	49	23	117	47	638
Yok	-	124	-	-	-	-	-	-	124

EK-2: Yardım Alan Yoksullar

1. Aksu Merkez Sağlık Ocağı'nın İzlediği Yoksullar

Yer	Kişi	D.Tarihi	M.Durumu	Sosyal Güvence (Açıklama)	BYOK
Karağı	Yaşariye Avcu	192		65 yaş aylığı	1
	Mehmet Doğan	1930		Oğlundan Emekli Sandığı	1
	Hasan Kahraman	1945		Y.K.	1
	Selver Kahraman	1923		Y.K.	1
	Ömer Kaya	1942		Oğlundan Emekli Sandığı	1
	İbrahim Kayacan	1946		Çoban Y.K.	1
	Ali Korkmaz	1936		Oğlundan Emekli Sandığı	1
	Musa Korkmaz	1932		Y.K.	1
	Niyazi Korkmaz	1917		Dul	1
	Fatma Özdemir	1948		Dul	1
	Mustafa Özdemir	1945		Y.K.	2
	Ali Şenol	1927		Y.K.	1
	Ayşe Şenol	1925		Dul	1
	Veli Yaman	1944		Y.K.	1
Kösre	Mevlüt Aydemir	1965		Y.K.	4
	Ali Demiralay	1944		Sosyal Güv. Yok	1
	Fatma Doğan	1928		Y.K.	1
	Hasan Demiralay	1932		Y.K.	2
	Ö.Hasan Demiralay	1945		Y.K.	7
	Veli Demiray	1938		Y.K.	4
	A.Hamdi Doğan	1928		Y.K.	2
	Fatma Doğan	1943		Oğlundan Emekli Sandığı	1
	Hatice Doğan	1919		Y.K.	1
	Mustafa Doğan	1961		Y.K.	6
	Hakkı Kaya	1974		Y.K.	3
	Hamdiye Kaya	1929		65 yaş aylığı	1
	Muammer Korkmaz	1958		Y.K.	2
	Ayşeana Öztürk	1940		Dul	1
	Ali Yılmaz	1915		65 yaş aylığı	1
	Bekir Yılmaz	1944		65 yaş aylığı	1
	Kamil Yılmaz	1931		Dul	1
Sofular	Ayşe Armağan	1929		65 yaş aylığı	1
	Hacer Boyekin	1932		65 yaş aylığı	1
	Ayşe Çetin	1957			5
	Fatma Çetin	1920		65 yaş aylığı	1
	İsmail Demirtaş	1922		65 yaş aylığı	1
	Mahmut Dikyar	1917		65 yaş aylığı	1
	Elif Eryiğit	1935		Özürlü 1 kızı var (44 yaşında)	2
	Ramazan Eryiğit	1963		Sigorta Diyaliz hastası 1 çocuğu var	3
	Ümmü Gökdoğan	1931		65 yaş aylığı	1
	Ethem Günaydın	1941		Zihinsel özürlü	1
	Ümmü Güngör	1921		65 yaş aylığı	1
	Fatma Gürfidan	1926		65 yaş aylığı	1
	Bekir Kaya	1932		Mağdur aylığı	1
	Ayşe Kayacan	1917		65 yaş aylığı	1
	Gülsüm Kayacan	1924		65 yaş aylığı	1
	Gülsüm Korkmaz	1924		65 yaş aylığı	1
	Dudu Öcal	1932		65 yaş aylığı	1
	Ümmü Sağlam	1932		65 yaş aylığı	1
	Cengiz Sarpdağ	1962		Geliri yok	5
	Hanife Şavklıyıldız	1935		65 yaş aylığı	1
	Yaşare Şavklıyıldız	1940		Yok	4

	Ali Yüceer	1944		Geliri yok	6
	Ayşe Yüceer	1931		65 yaş aylığı	1
Yılanlı	Ummahan Algınkılıç			65 yaş aylığı	1
	Veli Algınkılıç	1933		65 yaş aylığı	2
	Feride Aslan			65 yaş aylığı	1
	Ayşe Aslanbaş	1923		Oğlundan emekli sandığı	1
	Mevlüt Boyekin	198		Sara hastası,Kardeşi bakıyor	1
	Ayşe Demiralay	1911		Hiç güvencesi yok	1
	Emine Demiralay			Sosyal Güv. Yok	1
	Emine Demiralay			Sosyal Güv. Yok	1
	Hüseyin Demiralay			Oğlu ile kalıyor Sosyal Güv. Yok	2
	Teslime Erdoğan	1930		Hiç güvencesi yok	1
	Süleyman Gencer	1931		65 yaş aylığı	1
	Durmuş Gülal	1953		Ruh hastası Y.K.	2
	Ramazan Gürdal	1931		Eşi dilsiz	2
	Hatice Gürfidan			65 yaş aylığı	1
	Ayşe Helhel	1926		Oğlundan emekli sandığı	1
	Ayşe Kahraman			Eşi terk etti,güvencesi yok,geliri az	2
	Fatma Kahraman	1928		65 yaş aylığı	3
	Arif Karacan	1963		Y.K.	6
	Fatma Karaceylan	1928		65 yaş aylığı	1
	Hatice Karaceylan	1933		Kanser, ,65 yaş aylığı	1
	Mustafa Karaceylan	1928		Sosyal Güv. Yok	2
	Ümmü Kaya			65 yaş aylığı	1
	Fatma Kocabaş	1932		Geliri çok az,Sosyal Güv. Yok	1
	Hasan Kocabaş	1927			1
	Hasan Özdamar	1959		Ruh hastası,2 çocuğu var,geliri yok	4
	Ayşe Özkan	1930		65 yaş aylığı	1
	Hatice Soygürfidan	1921		Gözleri az görüyor	1
	Sultan Şen	1929		65 yaş aylığı	1
	Şerife Tulum	1924			1
	Mustafa Tunçbilek	1924			1
	Bayram Tüzün	1925		Dul	1
	Hasan Yılmaz			Eşi ile kalıyor,Çobanlık yapıyor	2
	Ramazan Yılmaz	1942		Sosyal Güv. Yok	5
	Fadime Yılmaztürk	1926		65 yaş aylığı	1
AKSU MERKEZ	Murat Gökdoğan	1976		Y.K.	1
	Ümmü Gökdoğan	1950		Y.K.	1
	A.Hamdi Özdemir	1927		Oğlundan Emekli Sandığı	1
	Zeynep Sayı	1915		65 yaş aylığı	1
	Meryem Yılmaz	1923		Oğlundan Emekli Sandığı	1
	Havva Çetin	1927		65 yaş aylığı	1
	Zeynep Çetin	1922		Sosyal Güv. Yok	1
	Fatma Demir	1943		Oğlundan Emekli Sandığı	1
	Meryem Demir	1945		Nüfus cüzdanı yok bekar özürlü	1
	Elif Küçükcoşkun	1924		65 yaş aylığı	1
	Fatma Küçükcoşkun	1921		65 yaş aylığı	1
	Gülsüm Küçükcoşkun	1953		Zihinsel özürlü 65 yaş aylığı	1
	Bekir Topal	1937		SSK lı oğlunun üstünden	1
	Mustafa Topal	1951		Özürlü 3 çocuğu var Sakat maaşı var	4
	Kezban Uçkun	1926		Oğlundan Emekli Sandığı	1
	Fatma Uncu	1929		Y.K.	1
	Fatma Uncu	1940		SSK lı oğlunun üstünden	1
	Perihan Uncu	1940		Dul Y.K.	1
	Fatma Akbay	1939		Y.K.	1
	Gülizar Akbay	1941		Dul	1
	İrfan Akbay	1948		Y.K.	2

	Recai Akbay	1976		Y.K.	4
	Ümmü Akbay	1926		65 yaş aylığı	1
	Yusuf Akbay	1927		65 yaş aylığı	2
	Süleyman Başgül	1954			1
	Gülafer Çetin	1932		Dul	1
	Mevlüt Çetin	1930		Y.K.	2
	Ramazan Çetin	1935		Y.K.	2
	Kezban Demiraslan	1913		65 yaş aylığı	1
	Haşim Demiray	1926		Karısı hasta 65 yaş aylığı	2
	Ömer Erol	1923		65 yaş aylığı	2
	Kezban Kaya	1924		65 yaş aylığı	1
	Bekir Şenol	1933		65 yaş aylığı	1
	Mehmet Şenol	1929		Y.K.	5
	Hüriye Yalçın	1929		Dul,Oğlundan SSk lı	1
	Mehmet Çankaya	1929		65 yaş aylığı	1
	Ömer Karadayı	1928		Sosyal Güv. Yok	1
	Eşref Serçe	1921		65 yaş aylığı	1
	Ali Ünal	1915		Y.K.	1
	Şükran Yıldırım	1967		B.K. Spastik özürlü felçli	1
	Ümmü Yıldırım	1953		Y.K.	1
	Gülnihal Besilik	1960		Y.K.	5
	Emibe Çerçi	1942		Dul Oğlundan SSk lı	2
	Fatma Çoban	1977		Boşanmış Babadan SSK'lı 1 çocuğu var	2
	Kadir Çoban	1967		Spastik özürlü sakat aylığı alıyor	1
	Meryem Demiraslan	1963		2 okuyan çocuğu var Sosyal Güv. Yok	4
	Rifat Dokuzlu	1969		Geçici çalışıyor,Sosyal Güv. Yok	3
	Ayşeli Kafadar	1924		65 yaş aylığı	1
	Dudu Kafadar	1948		Dul, Sosyal Güv. Yok	3
	Hatice Karakuş	1927		Sosyal Güv. Yok	1
	Şerife Marangoz	1923		Y.K.	1
	Murat Özer	1942		Sosyal Güv. Yok	1
	Sebehattin Yaman	1992		Y.K.	3
	Selma Yıldırım	1969		SSK lı Dul Çocukları küçük	4
	Gülsüm Çiftçi	1929		65 yaş aylığı	1
	Nebi Dokuzlu	1939		Oğlundan Emekli Sandığı	1
	Halil Duman	1920		65 yaş aylığı	1
	Yaşariye Ertok	1919		65 yaş aylığı	1
	Havana Karaman	1915		65 yaş aylığı	1
	Dudu Kocabaş	1930		65 yaş aylığı	1
	Yaşar Sarıoğlan	1975		Zihinsel Özürlü	1
	Mustafa Çankaya	1918		Y.K.	1
	Muslahattin Kahraman	1909		65 yaş aylığı	1
	Bekir Özdemir	1930		Y.K.	1
	Havva Özdemir	1921		65 yaş aylığı	1
	Sıdık Özdemir	1927		65 yaş aylığı	1
	Mevlüt Songür	1915		65 yaş aylığı	1
	Tevhide Songür	1918		65 yaş aylığı	1
	Ahmet Kara	1931		65 yaş aylığı	1
	Yaşariye Karaduman	1931		65 yaş aylığı	1
	Abdil Oğuz	1914		Bakıma muhtaç Sosyal Güv.Yok	1
	Sabri Uncu	1931		Bakıma muhtaç Sosyal Güv. Yok	1
	Hatice Uyan	1923		Bakıma muhtaç Sosyal Güv. Yok	1
	M.Emin Uyan	1926		65 yaş aylığı	1
	Safiye Uyan	1917		65 yaş aylığı	1

BYOK:Bakmakla Yükümlü Olunan Kişi, Y.K.Yeşil Kartlı,E:Evli, B:Bekar, D:Dul

2.Yakafşar Sağlık Ocağı'nın İzlediği Yoksullar

Yer	Kişi	D.Tarihi	M.Durumu	Sosyal Güvencesi	BYOK
Yakaafşar	Memiş Kılınç	1925	D	65 yaş aylığı	1
	Halil Kılınç	1937	D	Çocuklarından	1
	Yusuf Kılınç	1950	E	Yok	4
	İsmail Kılınç	1935	E	Yeşil kart	2
	Emine Kılınç	1936	D	65 yaş aylığı	1
	Dudu Eryılmaz	1951	D	Çocuklarından	2
	Nihat Kılınç	1969	E	Yeşil kart	4
	Kiraz Kılınç	1920	D	Yeşil kart	2
	Ramazan Kılnç	1970	E	Yeşil kart	5
	Ali Korkmaz	1962	E	Yeşil kart	3
	Fatma Yalçın	1982	E	Yok	2
	Zühra Dinçtürk	1952	D	Yok	2
	Menekşe Karakoç	1932	D	Yeşil kart	2
	Fadime Demirbaş	1946	D	Yeşil kart	5
	Durmuş demirbaş	1945	E	Yeşil kart	4
	Vesile Erdinç	1928	D	Yok	1
	M. Ali Çetin	1960	D	Yok	1
	Mustafa Şahan	1947	E	Çocuklarından	1
	Semra Tuğrul	1967	E	Yok	2
	Uğur Yalçın	1973	B	Özürlü	4
	Havva Demirkubuz	1940	D	Yok	1
	Mehmet Kayacan	1933	E	Yeşil kart	3
	M. Ali Korkmaz	1961	E	Yok	6
	Ayşe Kılınç	1925	D	Yeşil kart	1
	Fatma Kılınç	1949	E	Yok	4
	Hatice Yüksel	1981	E	Yok	2
	İsmail Kılınç	1945	E	Yok	2
	Veli Uysal	1966	E	Yok	4
	Ümmü Eryılmaz	1960	B	Sakat Aylığı	2
	Abdullah Yalçın	1964	E	Yok	5
	Yaşar Korkmaz	1930	E	65 yaş aylığı	2
	Mehmet Aslan	1938	E	Yok	2
	Ramazan Korkmaz	1967	E	Yok	6
	Yusuf Kılınç	1938	E	Y.K.	4
	Havva Çiçek	1942	E	Yok	2
	Mustafa Kılınç	1933	E	Y.K.	6
	Mevlüt Özdemir	1948	B	Yok	1
	Dudu Uzun	1930	D	Y.K. 65 yaş aylığı	1
	Dudu Aslan	1950	D	Çocuklarından	2
	Adile Çiçek	1933	E	Y.K.	3
	Fatmana Çiçek	1915	D	65 yaş aylığı	1
	Dudu Uzun	1930	D	Y.K.	1
	Mustafa Korkmaz	1938	B	Sakat Aylığı	1
	Ahmet Kılınç	1933	E	Y.K.	3
	Fatma Yalçın	1946	D	Çocuklarından	4
	Cennet Kılınç	1920	D	Yok	1
	Asiye Uysal	1958	E	Yok	1
	Ali Uzun	1956	E	Yok	4
	Abdullah Yalçın	1927	D	Yok	1

	Mustafa Kaya	1957	E	Yok	4
	Fatma Çetin	1937	D	Yok	1
	Cemile Korkmaz	1962	E	Yok	4
	İsmail Korkmaz	1942	E	Çocuklarından	4
	Mehmet Eryılmaz	1915	E	Yok	2
	Musa Çiçek	1944	E	Yok	4
	Asiye Çeliktürk	1944	D	Yok	1
	Fatma Korkmaz	1954	D	Yok	1
	İsmail Korkmaz	1933	D	Yok	4
	Hüseyin Korkmaz	1931	E	Yok	3
	Nazlı Korkmaz	1941	D	Yok	5
Eldere Köyü	Mehmet Çeliköz	1933	E	Y.K.	3
	Durmuş Çeliköz	1937	E	Y.K.	3
	Ramazan Çeliköz	1964	E	Yok	5
	Mehmet Çetintürk	1937	E	Y.K.	2
	Hasan Çetintürk	1929	D	65 yaş aylığı	1
	Ayşe Çetintürk	1945	D	Dul-Yetim aylığı	2
	Ali Eryılmaz	1948	E	Yok	4
	Gülsüm Eryılmaz	1931	D	Dul-Yetim aylığı	2
	Meryem Eryılmaz	1945	D	Dul-Yetim aylığı	2
	Mustafa Eryılmaz	1933	D	65 yaş aylığı	5
	Ahmet Eryılmaz	1928	D	65 yaş aylığı	4
	Hasan Eryılmaz	1933	D	Dul-Yetim aylığı	1
	Fatma Eryılmaz	1958	D	Dul-Yetim aylığı	3
	Ali Eryılmaz	1944	E	Y.K.	2
	Mehmet Eryılmaz	1950	E	Y.K.	4
	Ali Eryılmaz	1952	E	Y.K.	7
	Abdurrahman Eryılmaz	1944	E	Y.K.	3
	Dursun Eryılmaz	1963	E	Y.K.	4
	Ali Eryılmaz	1959	E	Y.K.	5
	Ümmühan Eryiğit	1946	E	Y.K.	1
	Ahmet Kaya	1923	E	Y.K.	2
	Ramazan Sağlam	1961	E	Y.K.	4
	Ali Sağlam	1950	E	Yok	5
	Musa Sağlam	1929	E	Yok	4
	Durmuş Sağlam	1940	E	Yok	2
	Şevket Sağlam	1963	E	Yok	4
	Hasan Sağlam	1931	E	Yok	2
	Cemal Sağlam	1939	E	Yok	2
	Mustafa Tunçbilek	1944	E	Yok	2
	İbrahim Tunçbilek	1934	E	65 yaş aylığı	4
	Dudu Çakıraslan	1969	D	Yok	2
	Mehmet Tunçbilek	1946	E	Yok	2
	Mehmet Tunçbilek	1934	E	Yok	2
	Fahrettin Zorkol	1956	E	Yok	3
Terziler	Hazım Karaduman	1937	D	65 yaş aylığı	1
	İsmet Çelik	1947	E	Y.K.	2
	Niyazi Çelik	1932	D	65 yaş aylığı	3
	Ayşe Demiralay	1932	E	65 yaş aylığı	2
	Ramazan Demiralay	1947	E	Y.K.	3
	Döndü Demiralay	1947	E	Y.K.	1

	Süleyman Demiralay	1949	E	Y.K.	5
	Mustafa Kahraman	1945	E	Y.K.	2
	İbrahim Demiralay	1959	E	Y.K.	5
Karacahisar	İzzet Aslan	1921	E	65 yaş aylığı	3
	İsmet Aslan	1947	E	Y.K.	2
	Ömer Çevik	1922	E	Yok	2
	Hasan Ali Çevik	1931	D	Yok	1
	Ali Çevik	1945	E	Yok	2
	Mustafa Çevik	1934	E	Yok	7
	Yusuf Çevik	1929	D	Yok	2
	Ali Çevik	1941	E	Yok	4
	Mevlüt Çetin	1953	E	Y.K.	5
	Ramazan Çetin	1955	E	Y.K.	7
	Yusuf Çetin	1949	E	Y.K.	5
	Ümmühan Çevikbaş	1949	D	Y.K.	6
	Muhammed Çetintürk	1944	E	Yok	5
	Mehmet Çetintürk	1949	E	Yok	3
	Mustafa Demirbaş	1941	E	Y.K.	5
	Gürsel Doğan	1969	E	Y.K.	3
	Rukiye Doğan	1923	D	65 yaş aylığı	1
	Celal Doğan	1941	E	Y.K.	3
	İbrahim Doğan	1935	E	Y.K.	3
	Hasan Doğan	1931	E	Y.K.	2
	Hasan Doğan	1940	E	Y.K.	5
	Fatma Doğan	1950	D	Y.K.	3
	Hasan Dinçtür	1947	E	Y.K.	3
	Süleyman Demirekin	1930	D	Y.K.	1
	Mehmet Demiralay	1973	E	Y.K.	5
	İbrahim Demiralay	1957	E	Y.K.	5
	Ali Demiralay	1940	E	Y.K.	6
	Hasan Demiralay	1931	D	Y.K.	1
	Mehmet Demiralay	1932	E	Y.K.	4
	Osman Erçelik	1939	D	Y.K.	7
	Mustafa Erçelik	1969	E	Y.K.	6
	Ali Erçevik	193	E	Y.K.	4
	Ahmet Erçevik	1961	B	Sakat Aylığı	2
	Ramazan Yılmaz	1923	D	Yok	1
	Mustafa Erçelik	1928	E	Y.K.	8
	Ali Karadoğan	1928	D	65 yaş aylığı	3
	Hazim Karadoğan	1919	E	65 yaş aylığı	2
	Durmuş Karadoğan	1950	E	Y.K.	3
	Mustafa Karadoğan	1933	E	Y.K.	2
	Bayram Kaya	1931	E	65 yaş aylığı	2
	Yusuf İzzettin Kaya	1937	E	65 yaş aylığı	2
	Ömer Kaya	1960	E	Y.K.	8
	Mehmet Köse	1947	E	Y.K.	3
	Musa Öztürk	1944	E	Y.K.	2
	Ali Yılmaz	1939	E	Y.K.	3
	Nafiz Öztürk	1946	D	Yok	2
	Mehmet Ali Öztürk	1937	E	Y.K.	2
	Remzi Öztürk	1976	E	Y.K.	5

	Mehmet Öztürk	1944	E	Y.K.	3
	Ömer Öztürk	1947	E	Y.K.	5
	Ayşe Öztürk	1928	D	Yok	1
	Mehmet Öztürk	1941	E	Yok	3
	Ahmet Özdemir	1949	E	Y.K.	7
	Yusuf Özkaya	1931	E	65 yaş aylığı	2
	Kasım Sarıdoğan	1927	D	Y.K.	3
	Mehmet Tokak	1948	E	Y.K.	5
	Musa Tunçekin	1953	E	Y.K.	9
	Havva Tunçekin	1943	D	Y.K.	1
	Rıza Tunçekin	1959	E	Y.K.	4
	Durmuş Tunçekin	1953	E	Y.K.	5
	Durmuş Tunçekin	1940	E	Y.K.	2
	Hasan Tunçekin	1933	E	Y.K.	2
Elecik					
	Şefika Korkmaz	1928	D	Dul-Yetim aylığı	2
	Ceyhun Kahraman	1983	B	Özürlü	1
	Safiye Kahraman	1920	D	Yok	1
	Şerife Kahraman	1942	D	Yok	1
	Bilal Kahraman	1946	E	Yok	8
	Ümmü Kahraman	1935	D	Yok	2
	Cemal Kahraman	1927	E	Sakat aylığı	2
	İsmail Kahraman	1928	E	65 yaş aylığı	2
	Asiye Taş	1928	D	Yok	3
	Fatma Sarıkaya	1925	D	Özürlü	1
	Şükrü Sarıkaya	1933	E	Yok	2
	Hasan-Dursun Sarıkaya	1940	E	Yok	3
	Dudu Ünal	1931	D	Özürlü	1
	Zeliha Yıldırım	1950	E	Yok	4
	Mehmet Yalçınkaya	1927	E	65 yaş aylığı	1
	Osman Yalçınkaya	1931	E	65 yaş aylığı	2
	Yaşar Yalçınkaya	1944	E	Y.K.	3
	İbrahim Yalçınkaya	1950	E	Özürlü	5
	Ömer Yalçınkaya	1940	E	Özürlü	3
	Celal Yalçınkaya	1970	B	Özürlü	3
	M.Kemal Sarıkaya	1939	E	Yok	3
	Yaşar Korkmaz	1968	B	Özürlü	2
	Fatmana Sarıkaya	1935	E	Yok	4
Yaka	Yaşar Doğan	1962	B	Sakat Aylığı	1
	İsmail Dikyar	1937	B	Sakat Aylığı	1
	Fatma Dikyar	1918	D	65 yaş aylığı	1
	Dudu Dinçer	1925	D	65 yaş aylığı	1
	Ahmet Kuntbilek	1950	E	Y.K.	4
	Emine Kılınç	1947	D	Dul-Yetim Aylığı	1
	Fatma Kayacan	1926	D	65 yaş aylığı	1
	Emine Kayacan	1940	D	Yok	1
	Osman Mutlu	1972	E	Yok	5
	Ismahan Özçelik	1938	D	65 yaş aylığı	1
	Hatice Özçelik	1943	D	Dul-Yetim Aylığı	3

	Ali Şenol	1972	E	Y.K.	4
	Ayşe Sayılmaz	1928	D	Dul-Yetim Aylığı	1
	Osman Saydinç	1939	E	Yok	3
	Havva Saydinç	1954	D	Dul-Yetim Aylığı	5
	Gülsüm Saydinç	1960	D	Yok	4
	Fadime Tunçbilek	1967	D	Dul-Yetim Aylığı	5
	Ramazan Yüceer	1954	D	Y.K.	1
	Fatma Yıldız	1930	D	Dul-Yetim Aylığı	1
	Hüseyin Yılmaz	1969	B	Sakat Aylığı	1
	HavvaYağız	1920	D	65 yaş aylığı	1
	Şerife Sarpdağ	1931	D	Yok	1
	Yaşar Yağız	1934	E	Yok	4
	Hasan Kuntbilek	1965	E	Y.K.	5
	Mustafa Kuntbilek	1952	E	Y.K.	7
	Süleyman Saydinç	1949	E	Y.K.	4
	Ömer Sağlam	1967	E	Y.K.	7
	Ali Günaydın	1968	E	Yok	5
	Asiye Yıldız	1947	D	Yok	2
	Yaşar Şenol	1945	E	Y.K.	7
Koçular					
	Ömer Armağan	1923	E	65 yaş aylığı	3
	Ismahan Aydemir	1934	D	Yok	1
	Mehmet Aydemir	1933	D	Yok	1
	Bayram Aycan	1935	E	Y.K.	2
	Asiye Aycan	1962	D	Sakat (Yok)	1
	Mustafa Aycan	1940	B	Sakat	1
	Musa Büyükköse	1920	D	65 yaş aylığı	5
	Ümmühan Büyükköse	1930	D	65 yaş aylığı	1
	Mehmet Çevikbaş	1965	E	Sakat	3
	Meryem Çevikbaş	1923	D	65 yaş aylığı	1
	Meryem Çetin	1930	D	65 yaş aylığı	1
	Numan Çetin	1971	E	Sakat aylığı	4
	Hüseyin Çevik	1932	D	65 yaş aylığı	1
	İsmail Güngör	1931	E	Y.K.	2
	Yakup Gencer	1933	E	Yok	2
	A.Dudu Gençtürk	1933	D	Yok	1
	Gülafer Kılınç	1933	D	Yok	1
	Fatma Kaya	1933	D	65 yaş aylığı	1
	Ümmü Korkmaztürk	1915	D	Yok	1
	Ayşe Korkmaztürk	1916	D	Yok	1
	Nazife Yeşil	1981	E	Yok	2
	Mustafa Öcal	1926	E	Y.K.	1
	Fatma Özdamar	1934	D	Yok	1
	Aynur Özdamar	1941	D	Yok	5
	Ecir Sayılmaz	1964	B	Sakat Aylığı	2
	Hüseyin Şengül	1938	D	Yok	1
	Cemal Şengül	1932	E	Yok	1
	Ramazan Şengül	1967	E	Yok	6
	Fatma Yılmaz	1928	D	65 yaş aylığı	1
	Ali Yüceer	1931	B	Sakat	1

	Zeynep Aydemir	1935	D	Dul-Yetim Aylığı	1
	Mehmet Aktepe	1937	E	Yok	5
	Fatmana Aydemir	1930	D	65 yaş aylığı	1
	Fatma Gökdoğan	1935	D	Y.K.	2
	Mustafa Gökdoğan	1929	D	65 yaş aylığı	4
	Mehmet Gökdoğan	1932	E	65 yaş aylığı	2
	Musa Gökdoğan	1948	E	Y.K.	2
	Mehmet Kaya	1924	E	Y.K.	2
	Rukiye Kılınç	1918	D	65 yaş aylığı	1
	Mahmut Kılınç	1919	D	Çocuklarından	1
	Ayşe Kurt	1945	D	Y.K.	4
	Fatma Uysal	1935	D	65 yaş aylığı	1
	Dudu Yılmaz	1915	D	65 yaş aylığı	1
	Ramazan Aydemir	1964	E	Sakat aylığı	3
	Mustafa Kurt	1933	E	Yok	3
	Fatma Demiralay	1974	D	Özürlü	1
	Nuriye Aydemir	1940	D	Yok	2
	Ümmü Gökdoğan	1930	D	65 yaş aylığı	1
	Musa Aydemir	1957	E	Y.K.	6
	Süleyman Gökdoğan	1931	E	Y.K.	2

BYOK:Bakmakla Yükümlü Olunan Kişi, Y.K.Yeşil Kartlı,E:Evli, B:Bekar, D:Dul

EK-3: Sormaca/Anket Formu

Yerleşim:		Kişi:		
Kuruluş:		Görevi:		
Yaş:	Mesleği:	Cinsiyet:	☐ E	☐ K
Eğitim durumu	☐ Okur-yazar değil	☐ Okur-yazar	☐ İlköğretim	☐ Lise
	☐ MYO	☐ Üniversite	☐ Y.Lisans	☐ Doktora
Ailedeki Birey Sayısı:		Ailedeki Yaşlı Birey Sayısı:		
Medeni Durumu:		☐ Evli	☐ Bekar	☐ Dul
Aylık gelir düzeyiniz: ..... TL		Yıllık gelir düzeyiniz: ..... TL		

1. **Ne kadar zamandır burada yaşıyorsunuz?** ..... yıl
2. **Aslen nerelisiniz?** ☐ Yöreden ☐ Dışarıdan
3. **Size ve ailenize yetecek gelir düzeyi ne kadar olmalıdır?** .....TL
4. **Sizce yörede ortalama ömür ne kadardır?** ..... yıl
5. **Temel eğitim olanakları hakkında düşünceniz nedir?** ☐ Yeterli ☐ Yetersiz
6. **Temel sağlık olanakları hakkında düşünceniz nedir?** ☐ Yeterli ☐ Yetersiz
7. **Sağlıklı içme suyunuz var mı?** ☐ Var ☐ Yok
8. **Kanalizasyon sisteminiz var mı?** ☐ Var ☐ Yok
9. **Çöp ve atık sisteminiz var mı?** ☐ Var ☐ Yok
10. **Sosyal güvenceniz:** ☐ E.Sandığı ☐ Bağ-Kur ☐ SSK ☐ Yeşil Kart ☐ Yok
11. **Bebeğiniz olduğunda yeterli ve dengeli beslenebildi mi?** ☐ Evet ☐ Hayır
12. **Çocuğunuz, koruyucu sağlık hizmetlerinden düzenli olarak yararlanabildi mi?** ☐ Evet ☐ Hayır
13. **Oturduğunuz konut:** ☐ Kendine / aile bireylerine ait ☐ Kira
14. **Oturduğunuz konut:** ☐ Ahşap ☐ Kargir ☐ Betonarme
15. **Oturduğunuz konut:** ..... Oda, Mufak.....Banyo.....Tuvalet.....İçmesuyu.....Kanalizasyon... Ocak.....Ahırı.....Kümesi..... Ambarı.....Kullanılan yakıtı.....
16. **Sağlıklı bir çevrede yaşadığınıza inanıyor musunuz?** ☐ Evet ☐ Hayır
17. **Hayatınıza katılmasını istediğiniz başlıca unsurlar nelerdir?**
    ☐ Düzenli gelir ☐ Sosyal güvence ☐ Sağlıklı çevre ☐ Doğal çevre ☐ Nitelikli eğitim
18. **Hayatınıza katılmasını istediğiniz konfor unsurları nelerdir?**
    ☐ Televizyon ☐ Sinema/Tiyatro ☐ Spor alanları ☐ Elk. Eşyalar ☐ Otomobil
    ☐ Bilgisayar/internet ☐ Diğer.....
19. **Telefonunuz var mı?** ☐ Sabit telefon ☐ Cep telefonu ☐ İkisi ☐ Hiçbirisi
20. **Sahip olduğunuz arazi:**...dönüm (satın aldığınız).....dönüm (miras yoluyla).....dönüm (icar)
    ☐ Küçük parçalı ve sulanan ☐ Küçük parçalı ve sulanmayan
    ☐ Büyük parçalı ve sulanan ☐ Büyük parçalı ve sulanmayan
21. **Arazinizi kullanış biçimi:** ☐ Meyvecilik ☐ Sebze ☐ Tahıl ☐ Bakliyat ☐ Yem bitkisi
22. **İşsiz kaldınız mı?** ☐ Hayır ☐ Evet .....ay/yıl
23. **Yörenizdeki işsizlik konusundaki düşünceleriniz nelerdir?**

☐ Mevsime bağlıdır: tarımsal faaliyetlere göre değişir

☐ Ülkenin genel ekonomik ve siyasal durumundan kaynaklanmaktadır.

☐ Doğasından kaynaklanmaktadır.

☐ .....

24. Sizce yörenizde en çok hangisi işgücünden yararlanılır? ☐ Erkek ☐ Kadın ☐ Çocuk

25. Sizce bu çalışmadaki yerleşmeler içinde en geri kalmış yer neresidir? Neden?

.....

26. Sizce bu çalışmadaki yerleşmeler içinde en gelişmiş yer neresidir? Neden?

.....

27. Sizce bu çalışmada yerleşmeler içinde hangi benzerlikler bulunmaktadır?

☐ Doğal özellikleri ☐ Gelenekleri ☐ İnsani özellikleri ☐ Tarihsel özellikleri

28. Tarımsal destekler ve krediler sizin için yeterli midir?

☐ Yeterlidir ☐ Yetersizdir ☐ Hiç kullanmadım

29. Bilgilendirme ve eğitim toplantılarına katılıyor musunuz?

☐ Evet sürekli katılıyorum ☐ Evet ara sıra katılıyorum ☐ Hayır katılmıyorum

30. Sizce yörenizde <u>kalkınmayı sağlayacak</u> başlıca unsurlar nelerdir?

☐ Meyvecilik ☐ Hayvancılık ☐ Yayla turizmi ☐ Kültür turizmi ☐ Doğa sporları turizmi

☐ Sanayi ☐ Ticaret ☐ Pansiyonculuk ☐ El sanatları ☐ Diğer.....

31. Sizce yörenizde <u>kalkınmayı destekleyecek</u> unsurlar nelerdir?

☐ Ulaşım ☐ Konaklama ☐ Eğitim ☐Çevre koruma ☐Tanıtım ☐ Diğer.....

32. Yörenizdeki kalkınma çalışmalarında en çok katkıyı kimlerden beklersiniz?

☐ Devletten ☐ Belediyelerden ☐ Gönüllü kuruluşlardan ☐ Kendimizden ☐ .....

33. Yöreniz için yeni kalkınma seçeneği sunulsa, buna karşı tavrınız ne olur?

☐ İlk uygulayanlardan olmak isterim ☐ Gereken eğitimi aldıktan sonra uygulamak isterim
☐ Beklerim, ilk sonuçları görmek isterim ☐ Benim için bir anlam ifade etmez

34. Yöre insanını nasıl tanımlarsınız? ☐ Çalışkan, yardımsever ☐Dayanışmayı sever
☐ Birbirlerini çekemezler ☐ Kimse kimseye karışmaz ☐ Diğer.....

35. Bir başka yere göç etmeyi düşündünüz mü? Bunun nedeni nedir?

☐ Kentlerde düzenli yaşamak umudu ☐ Köydeki sıkıntılardan kurtulmak için
☐ Çocukların geleceği için ☐ Köyde umut yok

36. Sizce yoksulluğun ölçüsü nedir?

☐ Gelir eksikliği	☐ Evet ☐ Hayır
☐ Ezilmişlik	☐ Evet ☐ Hayır
☐ Sahipsizlik	☐ Evet ☐ Hayır
☐ Toplumsal yaşamdan dışlanma duygusu	☐ Evet ☐ Hayır
☐ Umutsuzluk	☐ Evet ☐ Hayır
☐ Güçsüzlük	☐ Evet ☐ Hayır
☐ Sosyal güvence eksikliği	☐ Evet ☐ Hayır
☐ Çocuk sayısının çokluğu	☐ Evet ☐ Hayır
☐ Sağlık hizmetleri yetersizliği	☐ Evet ☐ Hayır
☐ Boş zaman olmayışı	☐ Evet ☐ Hayır
☐ Eğitimsizlik/Bilinçsizlik	☐ Evet ☐ Hayır

☐ Kadınların zayıflığı ☐ Evet ☐ Hayır

☐ Dağlık ve yüksek yerlerde yaşamak ☐ Evet ☐ Hayır

☐ Eğitim seviyesinin düşüklüğü ☐ Evet ☐ Hayır

☐ Verem gibi yoksulluk hastalıkları ☐ Evet ☐ Hayır

37. Yaşadığınız yöreyi nasıl tanımlarsınız?

☐ Kaynakları ve gelirleri açısından yoksul ☐ Kaynakları zengin, gelirleri açısından yoksul

☐ Kaynakları yoksul, gelirleri açısından zengin ☐ Kaynakları ve gelirleri açısından zengin

38. Kendinizi nasıl tanımlarsınız? ☐ Yoksul ☐ Orta halli ☐ Zengin

39. *Sürekli olarak burada yaşamayı düşünür müsünüz?*

☐ Evet Nedeni:.....

☐ Hayır Nedeni:.....

40. Ekonomik kriz sizi nasıl etkiledi?

☐ İşimi kaybettim ☐ Ürettiğimi satamadım ☐ Daha da yoksullaştık ☐ Ailemi kaybettim
☐ Beni etkilemedi ☐ Beni etkilemedi, ancak çevremdekiler etkilendi ☐ .....

41.Oturduğunuz konutun kalitesi sizce nasıldır?

☐ Çok iyi ☐ İyi ☐ İdare eder ☐ Kötü ☐ Çok kötü

42.Okul çağında olup ta, okula gidemeyen çocuğunuz var mı? ☐ Evet ☐ Hayır

43.Sizce ülkemizdeki yoksulluğun artmasında hangisi daha etkili olmuştur?

☐ IMF ve Dünya Bankası ☐ Yöneticilerin yetersizliği ☐ Kendimizden ☐ Bulunduğumuz yerden

44. Sizce yörenizdeki yoksulluğun artmasında hangisi daha etkili olmuştur?

☐ IMF ve Dünya Bankası ☐ Yöneticilerin yetersizliği ☐ Kendimizden ☐ Bulunduğumuz yerden

45.Yoksulluğun azaltılması konusunda umudunuz var mı?

☐ Evet Nedeni:.....

☐ Hayır Nedeni:.....

EK-4: KONUŞMA METİNLERİ

Aksu-1998 Yazı-Ağustos Ayı-Aksu Kıraathanesi

H (Hasan),
Ha (Hakan),
İ (İrfan),
İl (İlhami),
Ma (Malik),
Me (Metin),
Mü (Münir),
R (Ramiz)
(Kişilerin gerçek kimlikleri gizlenmiştir)

H eee herkes susdu
İ canım zaman gelir gonuşuruz arkadaş
Mü ee işde gonuşuruz derken yani olay ööle canım
H öldürdük mü şimdi konuşmayı
İ hayır gonuşma ölmez
H hayır herkesde var bi mücevher Malik Bey sen yani yani de
Ma hayır yok demedik ki
H ortıya çıkartmak lazım yani işde
Ma dedik ya hammal besde yapıyo
H yapabilir canım yani ııh şey de neydi İbrahim Tatlıses de inşaatda çalışmıyo muydu
İ evet
H amele deel miidi adam? tamam yani
İ sook demirci mesela geçenlerde onun yaşadıı yeri gösderdiler Urfada
H kimin
İ İbrahim Tatlısesin
H hımmm
İ yani çocukluk çaanda yaşadıı yeri gösderdiler gerçekten maara adamıyım ben diyo ya gerçekten bi maarada yaşadıı yer aynen bi maara
H aynen bi maara mı
İ aynen bi maara yani bi taş oymanın önüne bi şeyler yapmışlar orda yaşıyo yaşamış yani
Me arka tarafı toprak ev
İ toprak bi yannı gayıya dayanıyo
Me toprağın

Ma tünel gibi pençireleri üsdünde

İ televizyonda gösderdi seeretdim de gerçekten ööle hatta bura İbrahim Tatlısesin yaşadıı ilk yaşadıı yerler

Ma pençireleri üsdünde hoca bizimki yan tarafa höole olur onlarınkı böole dambaş gibi

H üst tarafda ha niye ööle etmişler onu madem

Ma ööle oranın insanları ööle

İ ööle tabii canım

Mü eeee üsdüne gar yaadıı zaman?

Ma hıııı?

Mü üsdünde orda

Ma gar yaamıyo aabi ıscakdan zaten gar mı yaayo ollara

H Urfaya gar yaamıyo mu hiç

Ma çık (baş işareti)

H hımmm

İ Güneydooya az yaar

H kar yaamıyosa tabii

Ma inerke barabar gayboluyo yaarsa bile

İ orası ööle

Ma iklim ıscak

Mü yaa arkadaş o o Sarıgamış şey tarafına çok yaayo ya

İ bizim buranın

Ma Sarıgamış neree

İ bizim buranın kültürü kendini yetişdirenler açısından deel de tabii genel düşündüümüz zaman kültür seviyemiz düşük

H niye düşük İrfan aabi

İ işde her şeye bağlanır bağlanabilir mesela ekonomiye bağlanabilir

Ma ekonomi bozuk

İ gelir düzeyinin düşük olmasına bağlanabilir ondan sonra topraklarımızın kırsal oluşuna bağlanabilir işde insan ekiyo dikiyo bu sefer ekip dikdiini kazanamıyo veyahut garşılıını alamıyo yapdıı masrafı galdıramıyo eee bu yörede elmacılık şindi elmacılıkda kaliteli mal çok nadir

H dooru canım işde tolu oluyo gara leke oluyo

İ şindi ağacın genç yaşdan yaşlanmıya dooru gitdii sürce belirli bir sürece kalite yapıyo onun dışında bu sefer devamlı

H evet kalite düşüyo yani

İ kalite düşdü mü işde adam uuraşıyo gübre bahalı ilaç bahalı işçilik bahalı ilaşlama bahalı bizde sulamasıiidı budamasıiidı bilmem nesiiidi yani bunu sürekli dışdan parıiila yapdırdıını düşün

H evet, tabii
İ yani hesab etdiini düşün elma satılıyo otuz lırıya kırk lırıya
H kurtarmıyo dimi
İ hesab etdiin parıya dökdüün zaman belki otuz kırk lırıya sana geliyo
Mü üş lırıya aşmış ya Demirel, Demireller
İ geçen sene onun darbesini
H üş lırıya mı aşmışlar?
İ darbesini yediler ya
Mü ıskartıii
H üç bin lira
İ üç bin liradan
H bu sene
İ eved evet
Ma velhasıl ekonomi çok bozuk
İ bi ton elma vercen de üş milyon para alcan
Ma o da iş deel
H haydaa
İ evet
Mü arkadaşlar şindi üş bine
H eee amele olsa iki buçuk milyon lırıya
Ma dedik ya iş değil
Mü iki bin lira kadın tutsan veya bin beş yüz lira de bin beş yüz lira beş yüz de yer kadın etdi iki bin
İ Türkiye genelinde
Mü iki kişi toplar üş ton elma toplasa iki kişi toplasa iki üş ton elma toplar
İ evet evet
Mü aaşamaadar bi kişi elli gasa elma zor toplar
İ elli toplıyamaz yani
Mü dört bin lirası amele iki motur adamina iki de şeye götürcen ora
H evet
Mü etdi altı bin eee zaati
h üç milyon gazanıyon deemi bi tonda
Mü tonu üş bin olsa dokuz bin etcek altı binini vercen
H üşde ikisi gitdi yani
Mü mal sahibine üş lira para galıyo
H ee bu hoş bi şey değil canım
Mü olay bu
Ma ekonomi bozuk bozuk

Mü mal sahibine üş lira para galıyo
R ne yapıyoz
H hocam burda teybe alıyoz buyrun
R konuşmalarımızı
H evet
R o da mı altı milyon (gülüşmeler)
İ bir iki bi şeyler
R peki Yasinle röportaj yaptın mı?
H yapmadım
R yapmanda yarar var
H var mı hocam neden
R valla bi bana göre bi kütüpaane
H yasin buu şey halimin yasin mi
R hıı
Ma cevherdir cevher (gülüşmeler)
İ hocam bi cevherdir gosgoca öretmen ama bu da, bunda da vardır bi şeyler de
H elbette bilmiyorum yani
R hayır Yasini önerdik yani sen
İ canım şindi sen
R biz gonuşmuşsak yalan yokdur
İ sayın hocam sen şindi Avşarda da yaşadıın için
R ya Avşarda yaşadım ben yaşamadım demiyom
İ yani bilimsel yönlerin birikimlerin daha fazla
R bilimsel olsa da o adam halk içinden türemiş
İ yok sen dışından mı geldin arkadaş (gülüşmeler) sen de içinden geldin allahallah
H hep halkdan geldik canım
İ daşdan daş govuundan çıkmadın ya
R yürek yangınlından tut da Yasinde
H evet
R her şey vardır ne diyim yani halkın dertlerini bi yandan
H hocam sizde de vardır siz daha iyi görüyosunuz belki
İ olma mı ya olma mı ya
Ma hoca biz ekonomi bozuk diyoz sen (gülüşmeler)
R ekonomi zaten bozuk ya ekonomi
İ bu esas kültürü Yakavşarda aldı ya ya ekonomi
R şurda kimin düzgün ekonomisi düzgün olan kimse yok onu geç

Ma hepsinin işi bozuk dee mi

R tabii canım

Mü hayır herkesinki bozuk olması mümkün deel olur mu ööle

Ma ya yüzde seksenin bozuk

R yüzde seksenin bozukdur ekonominin Aksuda hatta be buna diyebilirim ki yüzde doksanın bozukdur

İ evet mesela

Ma normal

R şurda ekonomisi düzgün olan bi tane adam göstersene

Ma belki

R Almanyalıların dışında üç beş Almanyadan dönme

İ onların yaşantısı da yaşantı değil arkadaş bakıyosun yani düzgün dört dörtlük bi yaşantısı yok

R Hikmet gibi ne bileyim Goca Yusuf gibi

İ işde adamlar bir

H yani ekonomisi düzgün olandan borcu olmıyanı mı kastediyosunuz

R borcu olmayıp bir yere borcu yoksa adamın ekonomisi düzgündür işde bunun var bunun var

İ tabii

Ma o dediimiz adamların ekonomisi düzgündür

İ tabii canım yani sıkıntısı yok ihtiyacı yok her şeyden önce

H ama borç yiidin kamçısıdır diyorlar

İ ama gelir olmayınca naapıcan (gülüşmeler)

R o yanlış

İ gelir önce borcu karşılayabilcek gelir olduu zaman borç o zaman önemsiz olur

H heeee

İ onu garşılıyamadın mı üretdiin yetmezse evde dana varsa onu satarsın onu satarsın o da yetmez gazandıın

R konuşmalarımızı aynen kaydediyo dee mi

H evet

İ gazandıın zaten yetmez

H dinletebilirim bittikden sonra yani hocam

R yo önemli değil yani dinleyip dinlememekde problem yok

H ama irfan aabi şimdi adamın borcu olsa diyelim belki ödemek için daha çok çalışır

İ yaa çalışır tabii çalışıyo da gendi yine aç galıyo

Mü yetişemiyo

H yetişemiyo mu

Mü vallaha yetişemiyo

İ birinci ay ikinci ay üçüncü ay para görüyo tamam üçüncü ayda görmez bile adamın eli

Ma bak bak şindi geçen sene ben sana bişii anlatiim

İ ondan sonra burıya gelir tekrar gider tarım krediye başlar yeniden borca

H yeniden borca yani

İ evet

Mü üç yüz beş liralık alma satdım

H hımm üç yüz milyon beş yüz bin lira mı

R yo yo

İ gonuş gonuş

R üç yüz beş milyon

H üç yüz beş milyon

İ gonuşuyo ya ya

Mü dört yüz otuz yedi bin lira şey olmuş tarım krediye

İ borç

Mü borç

H dört yüz otuz yedi milyon mu

Mü milyon o üç yüz beşi bi götürdük yatırdık duuur tarlada gavak varıdı satdık gine yetmedi (gülüşmeler) çevirivdik çevirivdim evde bi inek varıdı onu da satdık anca anca yetdi tarım kredideki borç bu

İ hindi bitirdin mi borcu

Mü hıı

İ bitirdin mi

Mü bitirdik ama bu sene gine yapdık deeşir mi

İ kaç oldu

Mü valla sekseni geşdi ya

İ seksen mi seksense az canım

Mü seksen liralık alma satmıcaaz ki bu sene

İ niye satmıyo musun canım

Mü hep gare leke

İ nasıl olsa gırk ton elma var (gülüşmeler) kırk milyon lira

Mü haaa kime yetcek

İ yeter bizim oğlan içinden bi ton da iyisi çıkar onun kırk da o eder seksen milyon yüz milyon işde

Mü valla hayat şartı zor arkadaşlar

H borç bitdi işde

İ yeniden yeniden gelcek burıya

R hadi teşekkür ederim
İ hadi güle güle
R gene bekleriz
H yolunuz açık olsun
R hadi bakalım
İ hoca gonuşsana yaa
R ne gonuşıiim ehbabım yaa
İ ni gonuşursan gonuş
R Yasin günaydın duymuyoki yaa
Mü Yasin adam altında
İ vallaa kilolu adamların altına girmiş o (gülüşmeler)
İ ona pek bakman
H evet o hep godaman adamlarla
İ acayip kilolu
H gocaman gocaman
İ eeer gendini onların yanına goyabiliyosa ii
Ma topalı almış altına baksana
H ee hocam dün İrfan abi bi şey dedi bizim kültür düzeyimiz pek iyi değil dedi iey ondan işde bu ekonomik nedenler
R yani hayır yani oo onu yalan sööledi İrfana
H yalan mı söyledi sizce nedir
R ekonomi bozukluuuyla kültür olayı aksudaki kültür ben eeeh üniversite kültürü olarak kabul ediyorum
H hıı
R çünki neden biliyonuz mu yani ilkokul samimi söylüyorum bak yeminle söylüyorum yani bu Türkiye genelinde yapılan ilk okuma yazma bu bölge eeh yani Isparta yöresinde
H ilk defa haa
R evet evet evet çünkü cemal tosunun okuduu dönemlerde
H Isparta merkezden de mi eveli
R Camal Tosunun okuduu dönemlerde Süleyman Demirelin babası okumamış yani şimdi bura demek ki yani
H Eğirdirde medrese var hocam
R tamam işde Camal Tosun orda öğretim üyesi
H heeee
R tabii
İ şindi kültür derken
R şimdi bak öyle deyil
Ha Hafız dedem var ya

H kim

Ha Hafız dedem vardı Havuz dedem

R Havuz Hoca

H evet

Ha onun dedesi havuz hocanın dedesi o medrese burda varımış

R Konyada okumuş gelmiş burda

Ha burda Ispartalı aslında bak bağlar mahallesinden burıya yerleşmiş ebemile evlenmiş bak havuz ebemle evlenmiş ebem de buranın ilk muhdarı bin dokuz yüz

H eben mi

Ha tabii ya

H allahallah

Ha eee sor

H o zaman hanım muhdar varmıymış

Ha tabii ya bin dokuz yüz Atatürkün ilk muhdarlarından

H bin okuz yüz yirmilerde falan ha

Ha Atatürk şey Türkiye Cumhuriyetinin ilk muhtarı

R bin dokuz yüz yirmi üç, yirmi dörtlerde burda havuz garısı muhdar

H allahallah

R tabii canım

H oooh

İ tabii tabii

Ha dedem

R Türkiyede bak Türkiye genelinde ilk şeyler halk odaları burda gurulmuş yani buranın kültür düzeyi yüksek oluşu bu şindi biz ne köyler gördük ne şeyler yani şindi şu

İ peki hocam kültür seviyesi yüksek de niye bu zamana gadar kültür seviyesi yüksek olan insannar bu aksuyu gelişdirmemiş?

R yaa haaa o fesadlıkdan

İ ben onu işde gine kültüre baalarım

R hayır tabii o şundan kaynaklanan bir olay bak burda Kazım Onbaşı bin dokuz yüz ellili yıllarda kırkla elli arasında tam net olarak bilemiyorum da bu dönemlerde burda garagol konutanlıı yapmış kazım onbaşı

İ evet

R garagol komutanlıını ya birine devrediyomuş ya birisinden alıyomuş, heralda devralıyo galiba Kazım Onbaşı raametli hep bunu anlatırdı

H kim bu kazım onbaşı hocam sözünü kesmek gibi olmasın

R yaa şu bizim Sakar Meemed'in babası yaa mevlüde gitdik ya

Mü onun bobası

H tamam

r bu adam asker Niide Borlu, Niideden gelmiş

H evet

R bura garagol komutanı olarak burda emeklisi gelmeden bura tayini çıktıında ben bu memleketden ayrılmam diye burda galmış adam

H evet

İ şindi burda garagolu devralır devralırken bi başkasından bura uzatmalı şey yani askerde bırakan onbaşılar var ya

İ uzman ya

R teskere bırakan

H uzman gibi

İ uzman haa

R şindiki uzman düzeyinde adam demiş ki bak demiş kazım onbaşı

İ şindiki uzman o zamanki uzatmalı işde

R bak demiş Kazım Onbaşı Türkiyeyi dolaşsan bööle güzel yer bulamazsın demiş burası çok güzel adam devir teslim ediyo

H evet

R ama demiş bu memleket bugün böle beş yüz yıl sonra yine bööle olur demiş

H beş yüz yıl sonra

R beş yüz yıl sonra

H haydaaa

R yine bööle olur demiş neden demiş ööle diyosun demiş kazım onbaşı öteki komutana yani garagol komutanına

H evet

R bu memleket doasıyla suyuula, havasıyla her şeyiyle çok harika tabiatıyla fakat insanları fesat bu memleket beş yüz yıl sonra gine aynı olur" demiş adamın dedii doru şurda bi ortak aday gösteremiyoruz yaa gelin arkadaşlar etmen eylemen diyoruz bakın bu fırsatı yıllardır elimizle tepiyoruz diyoruz

H evet

R ben eveli gün üş dört gün önce sabaha gadar yeminle söylüyorum şart olsun biriyle bi buçua gadar münakaşa etdim

H aday gösterme hususunda mı

R ha

H ortak aday gösterme hususunda

R yaa ortak aday gösterelim herkezin kabullenebileceği bi ortak aday gösterelim dedim ben

H olmaz mı diyolar

R ikna olmuyolar neden bu, fesatlıkdan çünkü bizim ruhumuzda var bu

H de mi hocam yani bu yani ruhumuzun neresinde var ki fesatlık yani

R işde bilemiyorum demek ki var yani olmasa ööle olmaz
H yani herkes diyo da şimdi eeh herkes dedii zaman
R vardır
H ama neden var neresinde var insanların kimse bişey söylemiyo
R ruhunda var
H ama hocam
R benn yani bu nerden gelir eeh şey olayıdır yani psikolojik olaydır
Mü ben olmadım sen de olma ya allahaşkına
R ben olmadım sen de olma dooru söödledi bacanak
Mü en kısa şeyi bu
H en kısa şeyi bunun yani
R bak çok fazla eleştirmeye gerek yok şindi şindi bunu
H hayır eleştirme konuşalım ki çıksın Mümin aabi bi şeyler çıksın yani şey
Mü şindi çıkar da
H şindi konuşmakdan çözüm ortaya çıkar
Mü şindi kimi çıkarcılar var
H kimi çıkarcılar
Mü tabii devamlı sömürüyo devamlı yiyo
H evet
Mü başkasının eline geçerse o şey yiyemiicek sömüremiicek
R şindi olay
H haa
Mü hep ööle gidiyo otuz senedir kırk senedir bu memleket onu görüyo
H otuz sene kırk sene yani peki kaç kişi
Mü aynı aynı taban
H ya da beş kişi on kişi her neyse
Mü aynı aynı hiç değişen bi şey yok
H kendi şeylerini yiyolar başkası
Mü başka düzen yok
H hmmmm
R şindi memleketin problemi çok
H evet
R aksu eeeh Ispartanın Sütçüler dahil birçok ilçelerinde Süleyman Demirel Üniversitesinin çeşitli kolları var
H evet evet ben onun farkına vardım
R bi Sütçülerde dahi var ama burada hiç bi devlet yatırımı var mı? Ne yaptı devlet? sulamanın dışında yani ıııııh sulamanın dışında devletin bura yaptıı hiç bi katkı yok evet burda bi fabrika var ama bu bi başka

özel sektörün Aysunun adam Samsundan gelmiş Havzadan bura bi fabrika yapmış

H iyi ki gelmiş yani

R iyi ki gelmiş soruyorum sana başka var mı bi şey? Yok yemin billah yok

H evet

R ama en olur aslında bura devletden bi şeylerin koparılması lazım ha, devlet her şeyden elini ayaanı çekiyo günümüzde olsun yine de bi şeylerin yapılması lazım ama hiç bi şey yapılmamış onun için biz diyoruz ki yani seçebileceğimiz liderin üretken olması lazım beyni çalışan olması lazım yoksa sadece maaşını düşünürse bi seçilecek kişi o zaman sadece cebini düşünür aksunun hiç bi şeyini düşünemez

H peki hocam şindi haklısınız bu söylediinizde yalnız burda fesatlık var diyoruz de mi

R var tabii canım

H aksunun insanlarında fesatlık var

R var tabii

H şindi biz ortaklaşa birisini bulduk diyelim

R tamam

H belki buluruz inşallah buluruz da şindi bu adam da fesat olcaana göre eh hepimizde bizim fesatlık varsa

R ama bu hepsinde derken eeeh hepsi olamaz yani bu insanların hepsinin fesat olması düşünülemez iyi huylular mutlaka vardır

H o zaman bazılarında var bazılarında yok

R tabii iyi huylular mutlaka vardır

H o zaman bunu ayıtlamak gerek

R tabii

H kim fesat kim deyil

R heralde canım

H işde fesat olmıyanlardan birisini mi birilerini

R fesat olmıyanlardan iyi çalışan üretime katkıda bulunan sürekli eeeh yenilik taraftarı yani aslı hatta ve hatta mahallecilik dahi yapmıyan

H evet

R biz aslında mahallecilii de ben sevmiyorum yani karşı taraf da bizim bi mahallemiz ama onnar bunu yapıyolar ama biz diyoruz ki bizim getireceğimiz insan onu yapmasın

H evet haa mesela nasıl

R bööle insannar var bizde ama fakat biz biz derken belirli be kesim aydın kesimi kabul et lütfen bu kesim bu insanları aşamıyor siyasiler benim geçende konuştuum münakaşa etdiim adam siyasi işde

H evet

R ilçe başkanı bi buçua gadar münakaşa etdim

H şey diyor nuh diyor peygamber mi demiyor

R hayır canım asla olmaz

H ne olacak ondan sonra?

R bu memleket işde bööle eeeh yoksul olmıya mahkum

H bi de şey duydum, bu belediye başkanı burda değilmiş vekil bırakıyomuş yerine ööle mi?

R sık sık yapıyo onu canım arkadaşlar daha iyi bilirler ben eeeh

İ kim?

H belediye başkanı burda durmuyomuş yerine vekil bırakıyormuş

R onu sık sık yapıyo diyolar

İ bizim bizim alakamız mı var da belediye başkanıyla da arkadaşlar billiyo diyon sen başka yerde mi yaşıyon hoca

R hayır

İ sen de burda yaşıyon

R öyle deiiil

İ yani bi diyalog kurmuş insan da deyiliz onuula yani

R şu demek istemek şu hayır diyalog kurup kurmak konu deyil yani duyuyoruz yani sırf sürekli

İ tamam senin duyduunu ben de duymuşuuyndur aynı

R hepsi bu yani

İ aynı

H şindi geçenlerde şey çıkdı kaymakam burda vekil ya şindi asıl kaymakam yok

İ adam adam sadece cebine gireni biliyo

H ben şey yaptım, ya olur mu böyle yani ilçe yerinde hayır yani veteriner, ziraatçı il müdürü ilçe müdürü şeymiş kaymakam vekili dedim yani ilçe ziraat müdürü kaymakam vekilliği yaparsa eeeh ya neden başka daha uygun birisi bilmiyorum belki daha iyi birisi vardır neden asil kaymakam gelmiyor şeklinde ohooooh dediler burda belediye başkanı da asil deyil yani sen de ne söylüyorsun öyle olunca hani belediye başkanı seçilmiş birisi buradaki insanlara karşı direk sorumluluu var kaymakam biraz daha atanmış birisi daha çok sorumluluu üstlerine karşı

İ bürokrat kısmıyla

H diyelim ööle olmaması gerekiyor ama

R şindi kaymakam

H öyle gibi

R kaymakam ıımh dışdan olabilir şööle yani bu aksu ilçe oldu olalı sadece şindiki kaymakam deyil bu işi üstlenen

H evet

R ilçe milli eğitim müdürleri, müdür muavinleri, geşmiş dönemlerde bunlar yapdılar doktorlar daha bundan önce de doktordu yani bu

H evet

R bu ikinci

İ üçüncü len üş dördüncü hatta

R kaçıncı defa yani kaymakam dediin gibi çok şey bi önemi yok nedir kaymakam? daire amirlerini

İ tabii ya bürokrat gısmını

R şey yapar

H tabii

R kontrol eder

H bürokrasinin işlemesini

R mekanizmanın iişlemesini

H saalıyor

R saalar

H evet

R yani verilen emirleri uygular yani kaymakam kim olsa yapar bunu yani [küfür] bile yapar hem de fevkalade yapıyo adam

H yapıyo mu

R tabii çok güzel yapıyo

H ee yerinde bulunmuyo diyolar

İ yaa ya

H insannar imza için ordan orıya dolaşıyo diyolar

İ yok yok inanma onu çekemiyenin biri

R çok sık çok sık

İ evet bundan önceki yapan

R nesli tükenmekte olan keelaynak kuşlarından biri de o

H öyle mi?

R tabii canım

H heh heh he he inşallah öyledir yani

İ bundan bundan önceki yapan vekillerden gine en iisi yani deee mi hocam

R halka yaklaşımımı çok güzel

İ ya her yönüyle ya

H peki iyiden kasdınız ne yani nasıl halkla gelip konuşuyo mu kahvelerde oturuyo mu

R halkla konuşuyor tabii ya halkla diyalog kuruyo

İ şindi ben gaymakam vekili oldum diye gidip o makama oturmuyo

H evet

İ öteki işini de götürmüye çalışıyo veterinerlii de yürütmüye çalışıyo

H ordan orasını birisine bıraksın canım

İ hı
H orasını da başka bi vekile
İ yok vercekleri başka adam yok
Ha vermezler
İ o işi götürcek adam yok
H hmmm
Ha veteriner doktor ya doktor
İ yani o gadar basit görmen yani
Ha mühendis deyil doktor hayvan doktoru yani şindi
R veteriner doktor canım
H veteriner doktor
İ he evet
H başka doktor yok mu? veteriner doktor orada
İ verdiler yapamadı başaramadı
Ha bi doktor bi ziraat mühendisi bi de
İ aşırı iyi niyetinin yüzünden
H hıı
İ bürokrasiyi hiç tanımadı yani
H o da olmaz canım
İ o sekizde geldiise iş yerine bürokrasi dokuzbuçukda vardı
H evet heh heh he o zaman olmaz tabii
İ hah o şeyi saalıyamadı yani
H iyi yapıyosa yani o zaman bişey yok
İ bu yine ondan üsdün
H evet
İ hem normal vekillii var hem halka hizmet getirmiii çok üstüne alıyo
H evet nasıl hizmet getiriyo mesela yani
İ ya tarımda şindi diyelim ki adam şindi bi şey var proje var banka bulcan diye çalışıyo diyaloonu
H burda onu mu geliştirmiye çalışıyo?
İ evet onun dışında burıya yüz metrelik sera
H haah burıya
İ burıya kredi saalıyo sera için
H çok pahalı olmaz mı burıya
İ ya bunu denemek amacııla
H hmmm denemek amacıyla
İ kredi mesela yüz metriye iki yüz milyon ayırmışlar bööle bi mikdar ayırmışlar

H evet

İ ni ekersen ek şunu ekceksin diye de bi şey yok

H nerde yapcaklar onu?

İ hah bahcede yapcan sen alcan krediyi

H evet

İ en iyi bi yerin varsa bahçende yapcan heralda gidip ovanın

H ben acaba özel bi yer mi ayırdılar diye sööledim

İ hayır hayır hayır talebe göre ya sen talep varsa yani demiş ki on beş kişi mesela ordan proje yapmış almış

H eh güzel bi şey canım

İ hah bunu gelişdiriyo bunun yanında kekik

H onu ben de duydum

İ bu kekik işini mesela şu anda köylere yaymıya çalışıyo bırsal köylere

H peki onun pazarlaması nasıl olcak?

İ pazarlamasını satamazsanız ben alcan diyomuş

H nasıl alsın canım

İ devlet alıyo canım devlet devlet alıyo bir buçuk dolar

H bir kilosu mu?

İ evet

H eh iyiymiş canım bugün nesi

İ yani kimi çalışmalar var adamda o gadar basit bi insan deyil ama işde destek lazım nasıl destek lazım belediye başganından garagol komutanından efendime söyliiyim önceden golaylaşdırmak bakımından

H evet

İ ona o konuda yardımcı olmak bakımından eh belediye başganı olmazsa nasıl destek saalasın canım belediye başganı başgan deyil ki

H heh heh he

İ nere adam geliyo ilçe başganı hükümetin ilçe başganı kim diyelim ki Orhan Tosun onun da varcaa bi yer var

H evet

İ kazaa, ötesi herkesin tamam konuyu eleşdiriyo ama zorlamıyo şindi siyasi halk tarafından seçilmiş bi kişiyle tabii belediye başkanının seçilmesi siyaset işi olarak bi başka bir ilçe başkanı sadece siyasi partinin temsilcisi olarak gözükür

H evet tabii

İ onun da erişebilcee bi yer var

H evet

İ zorlıyamazsın

H zorlıyamazsın

İ çok bağırgan olduun zaman seni düşürür atar siyasi partiden çok rahatsız etdii zaman ama halkın seçdii bi insan olsa buna boyun bükmek zorunda bakanı da olsa en yüksek siyasi kişi de olsa başbakan da olsa

H evet

İ buna boyun bükmek zorunda eyilmek zorunda

İl selamün aleyküm

H aleyküm selam

İ aleyküm selam

R aleyküm selam

İ o yönden

H peki başka bi mesele de şu İrfan aabi burda hani devlet yatırım yapmıyo diyoruz ya neden insannar birleşip kendileri bi şey yapmıyolar? herkez

İ ya demin ben işde hocama kültür seviyesi düşük demekteki gayemin bi nedeni bu

H hmmm

İ yıllarca okumuş insanlarımız da var yani dokdur olanı da var hakim olanı da var savcı olanı da var avukat olanı da var bu yetmiyo ya ben kendimi gurtardım tamam memleket ni olursa olsun memleket bugüne gadar düşünülmemiş gelişdirilmemiş eeeh sadece okumak yetmiyo

R hasanın dedii düzeyde de burda ekonomisi düzgün insan yani sen hasan

İ olanı da çalışdırmıyo

Ha açıkladın biz gizli işler peşindeyiz evet evet

R bak bi

H hayır burda fesatlıı ortaya çıkarıp onu yok edebiliriz yani

İl hıııı onu çok uuraşdık adamım amma

H buyrun hocam

R şindi sen dedin ki birileri burda bi şeyler yapsınnar ama o güç insannarda yok yani

H birilerinden kasdım yani buranın halkı

R hah tamam yok ama yani

H ama birlikden kuvvet doar

İ olan olan olan da yapmıyo arkadaş

R burda yok yok olmaz şey yok yaa ööle yani

İ bak işde yok yok dedin körledin atdın burda üş bin kişii körledin atdin

R öyle deyil ya öyle deyil ya

İ ama buna bi çözüm getir

R burda kim hadi buyur daha Basdırmaların ordan Yayladeresinden su

İ evet
R olcak diyolar
İ hıı
R hangimiz buna gücümüz yeter ya?
H su ne olcak diyolar?
İ ya gardeşim
R ikinci bi Aysu gibi bi şey yani
H evet
R işde tekrar şişeleme suyu yani eeeh varısa gücün yap kur
H hayır şimdi
İl bu köyün sermayesini toplasan elindeki parasını toplasan bu gurulmaz
R yukardaki evelsene iki buçuk trilyona guruldu
H iki buçuk trilyon
İl gurulmaz
Hç kredi alırız
R kredi veriyo
İl kredi veriyo kredi veriyo da kredinin şindi bilmiyorum ama maliyeti çok yüksek
Hç olsun yaparız üş guruş öderiz ondan sonra dik gelivriz nolcak?
R kredi veriyo
H heh heh he
İl devlete mi dik gelcen?
H heh heh heh he
Hç elbisemi mi alcak?
İl devlet alcaanı alır amma borcunu zamanında ödemez
Ha alamaz
İl alır valla
Ha güneydooda adam elektrik parası da almıyo su parası da almıyo telefon parası da almıyo
İl Şener Şen'in
Ha kesiyo mu?
İl Şener Şen'in köyü satdıı gibi gelir burıyı satar
Ha hiç bi şii edemez valla
İl bi aaya (ağaya) ıhıh
Ha hiç bi şii edemez
İl gine alır
R Horzumdan niye alamadı
İl hıh?

R Horzumdan?

İl canım guvvetlidir adamı vardır dayı

R eeeh?

İl senin adamın var mı?

İ güven yok güven

İl Ramiz hoca

H ama mesela burda kooperatif kurulsa diyelim herkesin belirli bi sermayesi kimsenin az veya çok deyil mesela herkesin şo kadar yani bi hisse iki hisse her neyse bi kişinin yüz tane bi kişinin on tane deyil o şekilde bi şey olsa eh başına da iş bilen çalışkan birisi getirilse olmaz mı yani bu iş?

İl olur

R olur olur

İl olur bizim burda olmaz nasıl olmaz? bizim burda

H herkes o şeyi söylüyo yahu

İl irfan giriyosa isaya ben gızıyondur girmen veyahut da isa

İ len o getircekleri adam bu milleti yudar gider

İl isa A partilidir ben B, haah o girdiise bu iş olmaz tamam ben girmen

H evet

İl bu zihniyet bizim burda çok

H evet

İl olmazsa o yönden olmaz

H peki belediye bu işe el atsa olur mu? mesela diyelim ki

İl belediye yardımcı olsa atsa olur

H diyelim ki belediye bööle bi işe kalkışdı peki millet bunu desteklese destekler mi yani?

İl desteklemez

H haaa onu da desteklemiyo

İl şindi burda yüz kişiye sor bi tanesi destekler derse ben gendimi ascan şurıya

H hah ya büyük konuşma belki birisi çıkar

İl yoo halk bunu yapsa belediyeyi destekler derse

İ kimi şeyler olur fakat

R şindi bilinmeyen bi konu var ortada

H nedir hocam o?

R konu şu: eyer bu Aysu'nun kuruluş aşamasında

H evet

R benim ilçe sınırlarım içerisinde bulunan yasal doğal hakkıymış

İ tabii

H evet

R belediyenin benim ilçe sınırlarım içerisindeki bi sudan ben pay olarak binde dört alıyorum diye anayasada bile varımış bööle bi madde

H evet

R yani binde dört

İl evet yasal hakkı var

R yasal hakkı

H feragat mi etmiş yani belediye ondan

R bu hak aklına gelmemiş

İl hayır aklına gelmemek deyil vermemiş

H kim vermedi?

İl muhdara dahi vermedi

R eh basdirsalar vermek zorunda

İl hayır bu hakkı istersen ben bu faprikii gurman dedi direkmen

R o zaman gurmasın

İl direkmen ööle dedi

R o zaman kurmasaydı hayır yani o kurar kurar hiçbir işveren menfaatdan kaçmaz demek ki fazla basdırılmadı yani

İl bilmen

Ha binde dört nedir ya?

H yüzde sıfır dört

R tabii canım binde dört yüzde sıfır dört hah bak hesab edelim hasan bir kamyon su daha talaş diyo yedi yüz milyonmuş

H yedi yüz milyon mu?

R evet bir kamyon suyun maliyeti yani götürdüü yük yedi yüz milyona devrediyolarmış isdanbula Ankaraya nere götürüyolarsa binde dördünü hesab et ne yapar?

Ha iki milyon sekiz yüz bin lira

R her arabada iki milyon sekiz yüz bin lira gelse günde otuz araba gidiyo

H al işde akmasa da damlayan bi gelir olur belediyeye

R ne demek canım anaaaah? Binde dört hakkıymış yani sanma ki sen yani yalnız aysu değil Türkiyedeki kaç tane otuz sekiz tane mi ne geçenlerde gonuştular burda Suatgil otuz sekiz tane su faprikası varımış Türkiyede bunların hepsi o yörenin ama köyünün muhtarı ama belediye başkanları binde dört otomatikman alırlarmış

İ otuz sekiz tane onun da otuz iki tanesi Akdeniz bölgesinde

R eeeeh onun onun ben nerde olduunu bilmen o onun gaatmışlar birezini çoonu

Hç anayasada bilmen nede varsa muhtar veya reis veya herhangi biri alcaklısı alcak diye bi kural koycaana gardeşim herhangi bi yere

yapılırsa o yörenin yerel yerine veya ilçesine veya İspartası nere iline bu ayrılır

İl bu ayrılır bu ayrılması

Ha otomatikman ayrılır

İ madde gıymak lazım

R canım devletimizde şeyimizde kanunlarımızda şeylik var yani elastiklik var da

H açıklık var

R açıklık var ama yani şindi burda sayın başkan da yok arkadaş ille ben bunu alcan diye basdırsa öteki adam da gaçmazdı şindi burda her kurum bu faprikanın burıya gurulması için yani belediyeden dut muhdardan dut tekden dut yani herkez yardımcı oldu

R eeeh olmaz mı canım şindi adamın

İl bu faprikanın burıya gurulması için herkez yardımcı oldu

H evet

İl çünkü Garasar gibi bi yerde şindi Garasar'a hiç girmezse aylık beş yüz altı yüz milyon en düşük para giriyo

H peki bu para nasıl giriyo orıya ilyas aabi

Hç işçi çalışıyo

H işçi çalışıyo

İl işçi çalışıyo

H ordan mı yiyip içiyolar yoksa burdan mı?

İl bu inşaat safhasında daha çok girdi

H hmmmm evet

İl inşaat inşaat safhasında daha çok girdi ama bizim Garasar'ın halkı adamları bıkdırdı şindi adam

H bıkdırdı mı?

İl tabii adam standard goymuş isim listesi yapmış okudum ben isim lisdelerini şu adamlar kesinlikle dış gapıdan içeri girmicekler demiş en yüksek adamlar bunnar

H ne yapmışlar kapris mi yapmışlar ne yapmışlar o adamlara yani

İl yaa açılırkan çoonuz vardır orda mesela Garasar'ın halkı içerden su götürüyo gendi suyunu içerden götürüyo

Ha cahiliyet

İl bak içerden paketle su götürüyo

H içmek için ha?

İl hıı hıı ben diyo bunu diyo gündüz diyo

Ha onu bi şii zannediyo

H heh heh heh he

İl gündüz diyo ben buu veriyorum diyor gönüllü veriyorum almıyo diyor bu lazımsa götür diyorum diyor önüne goyuyorum diyor gündüz benden almıyor diyor gece geliyo bunun yarısını çalıp gidiyor diyor

H çok ilginç bir şey gerçekten

İl ilginç hem de acayip ilginç

İ adamın dikkatini çeker bu işler

İl normal yirmi otuz kişiyi içerde çalıştırıyo ama o adamını dışarda çalıştırdıı adam çok

H tabii

İl bunu adam izliyen adam tanır adam atmış kişi çalıştırıyosa bunu elemiş

H evet

İl elediklerinin yirmi tanesini içeri almış gerisini içeri sokturmuyo hiç o dedii sınıfda olanları

H hmmm evet üzücü bi husus gerçekten

İl çok üzücü adamın duymuşlar

İ işde bunu bilmiyenler de diyo ki niye çalışdırmıyo çalışdırması lazım

İl şindi bak adamı adamı dinlersen adam hak vericek yani adama

H hayır şindi iş adamı kendi çıkarını düşünür birinci öncelikli olarak yani

İl oranın müdürü hepimiz aynı şeyi yaparız yani iş adamı olsak işçi gibi her tarafı geziyo her işden de anlıyo

H hmmm

İl her tarafda geziyo

H fabrikanın müdürü mü ordaki?

İl evet her işden de anlıyo biz arasıra elektrik döşeme oluyo bilmem trafo ayarını Ispartadan gelen adamlar beceremiyo

H evet

İl trafonun ayarını yapamadın mı normal odıya üç yüz sekseni versen dahi bu düşük gösderiyo trafodan çıkış düşük geliyo

H evet

İl onu ayarlarsan yazın kışın ayarlanıyo ayarlarsan fabrika çalışıyo

H randımanlı çalışıyo

İl randımanlı çalışıyo yoksa jeneratör otomatik devreye giriyo

H hmmm

İl elektrii alamıyo

H evet

İl arasıra girip sohbet ettik eeeh fırsatı buluyoz da adama ben hiç gabahat bulmuyorum yani

H tabii bu durumda kabahat bulmak çok zor

İl yalanı yok adama gabahat bulmuyorum adamın üsdelik Garasarlı oriya heykelini dikmesi lazım o adamın

H valla heykeli dikilir mi dikilmez mi bilmiyorum da yani biz de amele dutsak bi gün işde elma toplatmak için ya da hendek ayıtlatmak için adam iyi çalışmazsa bi daha da çaarmayız

İl adam çaarıyo ama

H ööle deyil mi?

İl bu adam çaarıyo

H en basit bi şekilde adam gaytarsa ya da ii yapmazsa bi daha gelme deriz adama

İl çok

(ara)

H yani o zaman burda fesatlıın kalkmasının imkanı yok

İl yani bi de şu durum var şindi yirmi kişi mi çalışıyo o yirmi kişinin on kişisi her gün gelip birbirlerini şikayet ediyolar müdüre

H hıııı ispiyonlar gibi

İl hıh

H haydaa o niye oluyo? bu adam çalışmıyo diye mi? Yani çocuklar yapar ya ööretmenin benim kalemimi aldı silgimi aldı şeklinde

İl ceviz kabuunu doldurmucak meseleler

H eeeh iyi

İl adam bize anlatıyo biz mesela oturuyoz dışarda arza yaparkan beş on kişi olduu zaman diyoruz kardeşim siz bööle bööle yapıyomuşsunuz bööle bööle diyor siz niye birbirinizi şikayet ediyosunuz? Susuyo niye şikayet etdiini söylemiyo

H evet

İl yanında köylüsünü çekemiyo çıksın diye uuraşıyo

H evet

İ o çalışmasın da ben çalışıiin

İl yav adam çalışdırmıcan demiyo zaten çalışdırıyo

İ aynı

İl bi evin bi gızı var almamış bi evin iki gızı var almış bak bi evin iki gızının ikisi de çalışıyo

H evet

İl niye çalışıyo git seeret diyo niye çalışıyo

H dürüst oldukları için mi çalışıyolarmış?

İl hah niye çalışıyo diyo git seeret diyo

İ tabii

İl birine on milyon zam veriyo birine bi milyon zam veriyo

H evet

(sessizlik)

İl ama hocanın dedii gibi hisse verilse başka

Ha o da accık güzeldir de ondan

İl başka olurdu

H heh heh heh

Ha kesin

İ gözellerin çalışması

Mü niyetlerimiz hemen deeşir canım

İl hayır bazısı var

H güzeli görünce mi Malik aabi heh heh he

Mü bak şeyin hakanın dedii gibi yani hemen bak yani şey niyeti deeştik yani hocam evet

H güzel mi onnar İrfan aabi

İl ya ne diyon? bazısı var

R duroo beh

İ oooh hocam o işleri daha iyi bilir Avşardan bilir ya

İl hoca teyb açık

R haberim var

İl ince işlerle konuşma

R haberim var da yaniii işi acık ben galınlaşdım

EK-5: Envanter Çalışması Formu

SOSYAL DURUM ÖLÇÜTLERİ	
Ölçütler ve Açıklaması	
SD-1 YAŞAM STANDARTI	İçilebilir ve kullanılabilir su olanakları : İçme ve kullanma sularının durumu, kalitesi, yeterliliği
	Kanalizasyon olanağı var mı?: Yerleşim biriminde kanalizasyon sistemi var mı? Durumu ve yeterliliği nedir?
	Ulaşım olanaklarının durumu: Yerleşim biriminin ana ulaşım kanallarına göre konumu ve ulaşım olanaklarının durumu
	İletişim olanaklarının durumu: Sabit telefon ve Cep telefonu şebekesinin durumu
	Barınakların nitelikleri: Kullanılan konutların nitelikleri, (ahşap, kargir, betonarme..) ve işlevlerin (tuvalet, banyo, sıhhi tesisat...) durumu
	Eğitim olanaklarının durumu: Temel eğitim olanaklarının durumu, kalitesi ve eğitim almış insanların katkı düzeyleri
	Sağlık olanaklarının durumu: Sağlık hizmetlerinin nasıl sağlandığı, acil müdahale olanakları ve sağlık sorunu olduğunda gidilen yer
	Boş zamanları değerlendirme alanları: Boş zamanların nasıl geçirildiği, boş zamanlarda üretim yapılıp yapılmadığı.
	Ulaşılabilirlik : Yerleşim yerinin tanınırlığı ve ana ulaşım kanallarından ne kadar uzakta olduğu
	Sosyal güvence kapsamı: Sosyal güvence kapsamında ne kadar insan yaşıyor? Sosyal güvence kapsamı dışında kalanların durumu/yeşil kart sahipleri ve yardım alanlar.
SD-2 BESLENME DURUMU	Yetersiz beslenme: 5-15 yaş grubundaki çocuklarda yetersiz beslenme sorunları ve yapılan çalışmalar
	Temel tüketim maddeleri nelerdir? Temel tüketim maddelerinin nasıl sağlandığı.
	Yaşa göre boy ve vücut ağırlığı ve ortalamaları
	Yerleşimdeki ortalama ömür beklentisi
SD-3 SAĞLIK DURUMU	Yıl içinde hastalanan kişiler, cinsiyetleri, hastalık çeşitleri, bulaşıcı hastalıklar ve koruyucu sağlık hizmetlerinin durumu
	Ölümlerin temel nedenleri : Yerleşim yerindeki ölümlerin ağırlıklı nedenleri (yaşlılık, yoksulluk, hastalıklar)
	Bebek ölüm nedenleri : Bebek ölümleri gerçekleştiyse nedenleri.
	Aşılama oranları: Çocuklar için koruyucu aşılanma bilgileri
	Pestisit kullanımı (DDT vb...) : Haşerelerle mücadele için kullanılan ilaçlar ve kullanma yerleriyle, sıklık dereceleri
	Koruyucu sağlık hizmetleri konusunda neler yapılıyor?
	Doktor, ebe, hemşire başına düşen kişi sayısı: Yerleşim yerinde görev yapan sağlık personeli başına düşen kişi sayısı
	En yakın sağlık kuruluşunun bulunduğu yer ve uzaklığı
	Sağlık sorunu olduğunda gidilen yer neresidir?
	Sağlık hizmetlerinden hoşnutluk derecesi: Uygulanan sağlık hizmetlerinden ne kadar hoşnutlar?
SD-4 İNSANİ	5-15 yaş arası okula giden çocuk sayısı ve oranı
	Okuryazarlık durumu Kadın:..... Erkek:.....

GÖRÜNÜM	Öğretmen başına düşen okul çağı çocuğu sayısı
	Eğitim Kuruluşları olanakları İlköğretim :..... Lise.....
	Mezuniyet durumu : yerleşim yerindeki insanların eğitim durumlarını ayrıntılı olarak gösterir.
	Yüksek okula giden kişi sayısı ve oranı
	Tarımsal yayım ve eğitim programlarının durumu
	Çiftçi başına düşen teknik uzman sayısı
	Nüfus bilgileri K E 0 – 15 yaş arası :..... ..... 15 – 65 yaş arası :..... ..... 65 yaş üstü :..... .....
	Hanebaşına düşen oda / kişi oranı
	Hanedeki oda sayısı
	Oturulmayan hane sayısı
SD-5 KADININ SOSYAL DURUMU	Çalışan kadın işgücü miktarı ve oranı
	Dul yaşayan kadın sayısı
	Kadın ve erkek işçi ücretleri arasındaki farklılıklar
	Sivil Toplum Kuruluşlarında görev alan kadın sayısı
	Resmi kuruluş ve yerel yönetimlerde görev alan kadın sayısı ve oranı
	Zorunlu olarak hane halkının geçimini üstlenen kadın sayısı ve oranı
	Kamusal olanakların kadın ve erkeğe göre artış şekli
	Kadına karşı şiddetin derecesi
SD-6 YENİLİKLERE KARŞI EĞİLİMLER	Aile planlaması çalışmalarına ilgi ve uyum oranı
	Kadın daha aktif hale getirilmesine yönelik çalışmalara bakış
	Farklı toplumsal sınıf ve yapı içinde olanlarla yapılan evliliklere bakış
	Modern tarımsal uygulamalar için eğitilmiş önder çiftçi sayısı
	Teknolojik gelişmelere uyumluluk
	Kişisel gelişim eğilimi
	Bilgi kaynaklarına duyarlılık
SD-7 TOPLUMSAL YAŞAM DÜZENİ	Toplam nüfus içindeki Resmi evli çift sayısı
	Güvenlik güçleri arasında görev yapan Kadın sayısı ve erkek nüfusu oranı
	Suç profili:Hapis cezası almış kişi sayısı ve oranı (yıllık ortalama)
	Suç çeşitleri
	Aile tipi Çekirdek aile :..... Ataerkil aile :.....
EKONOMİK DURUM ÖLÇÜTLERİ	
Ölçütler ve Açıklaması	
ED-1 GELİR DURUMU	Kişi ve hanehalkı başına düşen ortalama gelir (aylık/yıllık) TL
	Yerleşim birimi bazında toplam gelir TL
	Gelirlerin elde edildiği üretim alanları, miktarları ve birbirlerine göre oranları Ziraat; Emek; Ticaret;Sanayi; Hayvancılık;El sanatları ; Diğer .....
	Köy dışı gelir olanakları ve miktarları
	Gelire göre tasarruf ve tüketim eğilimi

	Sermaye yatırım alanları ve miktarı
	Borçlanma oranı ve borçlu sayısı
	Kredi kullanan kişi sayısı ve kullanılan kredi miktarı (yıl)
	Kullanılan kredilerin geri ödenme alışkanlığı
ED-2 YOKSULLUK DURUMU	Yoksulluk ve açlık sınırı altında yaşayan aile sayısı ve nüfusa oranı
	Topraksız hane sayısı ve oranı
	İşsiz kişi sayısı ve oranı
	Evsiz hane sayısı ve oranı
	5 yaşın altında yetersiz beslenen çocuk sayısı ve oranı
	Sosyal yardım alan aile sayısı özellikleri ve oranı
	Zorunlu olarak hanehalkının geçimini sağlayan kadın sayısı ve hanedeki birey sayısı
ED-3 ÜRETİM FAKTÖRLERİ ÜZERİNDEKİ DENETİM	Tarımsal desteklerin durumu ve miktarı
	Destekleme alımları ve düzeyi
	Arazi mülkiyet şekilleri, miktarı ve oranı
	Sulama kaynakları üzerindeki denetim
	Meslek odaları ve Siyasal partilerde temsilci dağılımı
ED-4 PAZARLAMA	Pazara ulaşan ürünlerin niteliği ve miktarları
	Pazar yakınlık veya uzaklık
	Üreticilerin pazardaki fiyata etki derecesi
	Mübadele şekli (ayni / nakdi)
	Pazarlama biçimi : Kooperatif:..... Bireysel :..... Ticari işletme :.....
	Pazarlama donanımlarına sahiplik: Soğuk hava depoları, Gübreleme, Tarım makineleri, Ambalajlama vb..
ED-5 İŞ VE İŞGÜCÜ DURUMU	Çalışabilir nüfus (15-65 yaş arası) sayısı ve özellikleri
	İstihdam edilen kişi sayısı/oranı
	Nitelikli/niteliksiz işgücü miktarı
	Tarımsal işçilik ücretleri (günlük) (kadın-erkek-çocuk ücretleri)
	İş alanı çeşitliliği olanağı
	Okul çağında çalışan çocuklara mesleki eğitim olanağı(Ç.E.M) var mı?
	İşsizliğin görünümü: Mevsimlik, Sürekli
	Hangi iş kolları bulunuyor?
ED-6 TEKNOLOJİ VE GİRDİ KULLANIMI	Tarımsal mekanizasyon aletlerini kullanan ailelerin sayısı ve oranı
	Hayvansal üretim olarak suni yem, süt sağma makinesi gibi araçları kullanan aile sayısı ve oranı
	Tarımsal ilaç, tohum ve suni gübre kullanan aile sayısı ve oranı
	Mekanizasyon ile işini kaybeden kişi sayısı
	Emek ile çalışma saati durumu
	Modern teknoloji ve girdi satın almak için tarımsal kredi kullanan kişi/ aile sayısı ve oranı
	Geleneksel olarak yetiştirilen meyve ve orman ağaçları yanında yeni türler yetiştiren kişi/aile sayısı ve oranı
ÇEVRESEL DURUM ÖLÇÜTLERİ	

Ölçütler ve Açıklaması	
ÇD-1 KİRLENME VE ÇEVRESEL KOŞULLAR	İçme ve kullanma sularındaki oksijen miktarı / oranı
	Sularda veya toprakta zehirli madde var mı? Varsa miktarı ve nitelikleri
	Topraklarda herbisit kullanımı ve niteliğini kaybeden toprak miktarı
	Evsel atıkların bertaraf edilmesi ve geri dönüşüm olanakları
	Hava kirliliği durumu
	Ortamda yaşama isteği var mı?
	Ortamda yaşama nedenleri
	Ortamdan ayrılma isteği var mı?
	Ortamda ayrılma nedeni
ÇD-2 ÇEVRESEL DUYARLILIK VE ÇEVRESEL GÖRÜNÜM	Çevre koruma bilinci :(dikili ağacın korunması, tarihi ve kültürel değerlerin korunması....)
	Çevresel eğitim malzemeleri kullanımı: (afiş, reklam, broşür....)
	Çevresel sorunlara karşı tepki
	Halk tarafından ağaçlandırılan/ağaçsızlaştırılan alan miktarı
	Tarımsal alan / orman alanı oranı
	Üst toprak derinliği (cm/m)
	Ani taşkın ve sel felaketlerinin oluşma sıklığı
	Toprak kaybı şekli: (rüzgar veya toprak erozyonu..)
	Erozyon şiddeti: (hafif, orta, şiddetli..)
	Toprak koruması var mı?
	Taşkın koruma var mı?